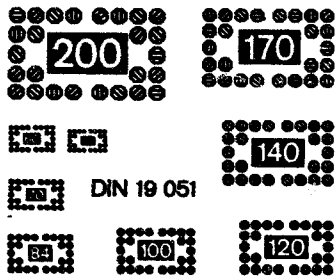

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

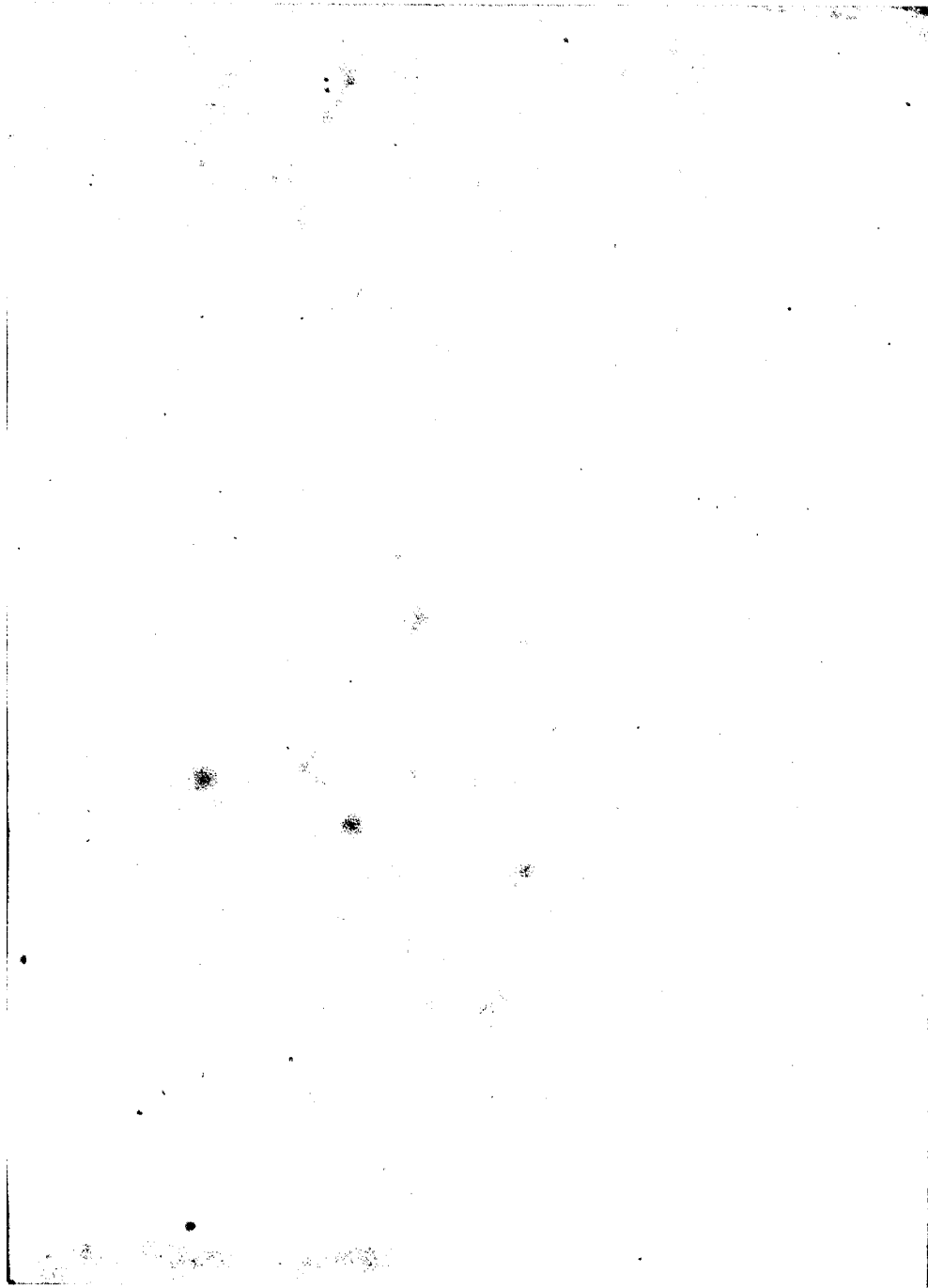

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

NOVA
ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
MDCCLVII
publicata.

L I R S I Æ,

Prostant apud B. LANCKISII hæredes, & MICH.
BLOCHBERGERUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT.
ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Parisiis apud BRIASSONUM,
Ultrajecti apud JO. BROEDELLETUM, Lugduni Batavorum apud
SAM. LUCHTMANSIUM, & Amstelodami in WAES-
BERGIORUM officina.

LITERIS LANGENHEMIANIS,
MDCCLVII.

Lectori Salutem!

Qui a longo inde annorum plus quam sexaginta spatio nullis nec curis, nec sumptibus, peperimus, ut aliquid & decoris, & incrementi, per nos literis daretur, jucundissimam hanc omni tempore laborum nostrorum quasi mercedem habuimus, quod te vidimus, amice Lector, non solum favere nostris studiis, sed ita, etiam favere, ut eo nomine vix ullius unquam scriptoris major esse felicitas potuerit. Nam, si quod publici favoris præbere argumentum potest frequentia lectorum, deinde eorum, qui aliena omnia vituperare solent, satis honorificum iudicium, denique bonorum omnium in amorem studiumque nostri constans ac perpetua consensus, videmur hinc existimare recte posse, res nostras optimo cuique non olim tantum fuisse, sed nunc etiam esse, commendatissimas. Qua quidem forte magisne ex nostro merito, quam ex casu aliquo fortuito, utamur, etsi nobis desinire haud satis certo liceat, qui, quantum in tali etiam re valeat fortuna, bene novimus; tamen, exoptatissimum nobis, quicquid est huius boni, accidere, & ita nos eodem, sicut vix re ulla alia, gaudere, minime dissimulamus. Nec nunc suavissima hæc nostra otia turbari quidquam patimur ab illo, quisquis est, non sane amico nobis homine, qui nuper in Diario, ceteroqui bono, & laude sua digno, Bibliothecæ raisonnée inscripto, docere lectores suos non erubuit, famam Actorum nostrorum nunc quidem in Belgio esse nullam, nec facile lectorem hæc invenire, sed contemni publice, & in rerum inutilium numerum referri. Quibus cum telis nos peti eo in loco, quo nemo facile expectaverat lectorum, nec se ulla, ita nobis obrectandi, materia offerrebat, intelligeremus, ea res, ut fere fit, primum nos movit aliquantulum, subitque animum, non indignatio, non de his injuriis exposulandi studium, non has ulciscendi, & vicissim maledicendi, cupiditas, sed justus quidam ac honestus dolor, quod, ita a viris doctis, & alioqui satis moderatis, de rebus nostris contemti judicari, haud parum habere ponderis in animis lectorum posset, & qui officiorum nulli genti magis, quam Belgis, præstitorum nobis conscii essemus, minime omnium ab his debere excipi tam manifestis & indignis probris videremur. Minus autem eam rem periculi, quam malitiæ & improbitatis, habuisse, nec ullam nobis dolendi causam fuisse, brevi post apparuit, cum ex literis amicorum Amstelodamensium cognosceremus, non illius Autoribus Diarii, quos esse viros bonos & amantissimos equitatis constet, sed Joanni Wetstenio, typographo & librorum mercatori, viro, ut solet illud genus hominum, docto scilicet, & humano, & politico, cui in more hoc sit positum, ut, nemine veniam rogato, alienæ purpuræ suas lacinias assuendi licentiam sibi sumat, & hoc quasi clypeo tectus, in optimi cujusque famam impune incurrat, illa, quæcunque in nos dicta sunt acerbius, deperi. Accessit huc illud inprimis, quod, qui fuerat a nobis in hac causa iudex appellatus, Petrus Wefselingius,

selingius, Vir Celeberrimus, & sive fama, sive merita, spectentur, talis
 prorsus, cui uni se Musa nostra libentissime submitat, oportune nobis re-
 scripsit, salvam esse integramque inter Belgas existimationem nostram;
 his non minori nunc, quam olim, cum voluptate legi Acta nostra; hæc &
 industriam nostram, & judicandi æquitatem, laudari; his, ne quid
 unquam sinistra eveniat Actis nostris, vehementer optari; si quis au-
 tem in illa gente terra filius aut ipse hæc non legat, aut aliis nolit legi,
 si quis male nobis cupiat, & interitum nostrum meditetur, non alias
 hunc odii sui habere causas, quam habere malus quisque, cur oderit bo-
 nos, soleat. Hæc, qualiacunque sunt, mirifice erexerunt animum no-
 strum, jamque rem omnem accurate cogitantes, & quantum ab aliqua
 inde tempore a Wetstenio suslinendum nobis injuriarum fuerit, memoria
 repetentes, artificium hominis sensimus, qui, re nulla melius hoc posse
 perferri, ut de manibus lectorum excuterentur Acta nostra, quam si, tali
 genti, qualis Batavorum est, sordere nostra studia, notum omnibus fieret,
 sibi callide persuasit. Nimirum, ne ipsum, Lector, hujus mendacii, qua
 inveniri turpius non potest, fontem nescias, meminisse te jubemus Luciani,
 ante hos septem fere annos Hemsterhulii & Reitzii, Virorum doctissi-
 morum, curis, sed sumptibus Wetstenianis, editi. De quo libro cum olim
 in his Actis diceremus, fieri non potuit, quin leviora nonnulla, & quæ ni-
 hil officere dignitati operis possent, mimata cerula a nobis notarentur, &
 laudibus, quas hi opus univèrsim liberaliter concessimus, monitorum ali-
 quid non inutilium adjiceretur. Itaque, cum pauciores postea, quam e re sua
 Wetstenius duceret, liber iste emtores inveniret, ejus rei ille culpam in nos
 unos conjecit, quam verius tribuere ipse sibi poterat, majori, quam multo-
 rum ex Græcæ linguæ studiosis fortuna patiuntur, antiquo Deorum contem-
 tori a se pretio statuto. Ab illo tempore capitalem hostem habuimus Wetste-
 nium, nec satis ei fuit, importunis literis, quales vix de infima face ho-
 minum aliquis scriberet, nos vexare, sed, cum videret, nullo modo impe-
 trari a nobis posse, ut, aliam nunc nobis, ac olim, de suo Luciano sedere sen-
 tentiam, iisdem in Actis profiteremur, eo etiam temeritatis processit, ut, legi
 nunc cuiquam civium suorum Acta hæc, negaret, quæ, nisi lectores, quam
 ipse vellet, multo plures invenirent, vix tantam unquam viri ceteroqui non
 mali, sed erga æque bonos iniquissime se gerentis, in se iram concitassent.
 Hæc scire tua intererat, Lector, ut de acta a Wetstenio fabula certior fa-
 ctus, deliberare jam possis, sine nobis, quibus post tot annorum stipen-
 dia contemptus typographi pro præmio recte actorum est, an Wetstenio,
 malam causam per mendacia pejorem facienti, idque suæ famæ additum
 judicanti, quod detractum alienæ fuerit, magis favendum. Nos, qui ita
 contemni a malis, sicut amari a bonis, cupimus, si ita fuerit in fati no-
 stris, ut qualiscunque noster labor expositus esse telis invidorum debeat,
 tales nobis, optamus, qualis est Wetstenius, omni tempore inimici contin-
 gant, quippe, quo minus ad obrectandum justæ causæ habituri, hoc plus
 existimationi nostræ ponderis, hoc majus robur, addituri.

N. I.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLVII.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΑ
σωζόμενα. DIODORI SICULI Bibliothecæ histo-
ricæ Libri, qui supersunt, interprete LAUR. RHO-
DOMANO. Ad fidem MSS. recensuit PETRUS
WESSELIUS, arque HENR. STEPHA-
NI; LAUR. RHODOMANI, FULVII UR-
SINI, HENR. VALESII, JAC. PALMERII,
& suas, Annotationes, cum Indicibus locuple-
tissimis, adjecit.

Volumina II.

Amstelodami, apud Jo. Wetstenium, 1745, fol. maj.

Tom. I Alph. 8 plag. 12, Tom. II Alph. 8 plag. 11.

Cum Virorum doctissimorum, *Josephi Waffii, Franc. Dionys. Camusati, & Terrassoni*, consilia emendatius edendi *Diodori* sive mors, sive aliæ res, destituerint; bene fecit *P. Wesselingius*, Vir Celeberrimus, cum, sive imponi sibi, passus est, sive ipse suscepit, hanc provinciam, ut illius scriptoris reliquias & ad fidem scriptorum librorum emendaret, & elegantis eruditionis suæ lumine perfunderet. Ea etiam, tum propter operis magnitudinem, tum propter corruptelarum multitudinem, ita gravis & difficilis reperiebatur, ut eam forte

A

quivis

quavis alius abjecisset; tamen ille omnes molestias patientissime pertulit, donec absolutum opus & perfectum esset. Sed, relictis omnibus, Codicum MStorum subsidia cepit conquirere; quæ ei egregia contigerunt. In quo inprimis prædicat notam illam *Jac. Phil. Dorvillii*, V. C. liberalitatem & facilitatem, qui ei non modo *Camusianum* Variarum Lectionum, e Codicibus MStis in Gallia excerptarum, apparatus concessit, sed eum etiam in indagandis Codicibus MStis adjuvit. *Camusati* autem excerpta sunt ex uno *Coisliniano*, Seculi XV Codice, priores quinque & XI, XII, XIII, XIV, XV, Libros complexo, omnium, quos vidit *Montfauconius*, optimo, e tribus *Claromontanis*, & uno *Regio*. Duo *Claromontani* Libros V priores habent, & iâ plerisque consentiunt. Tertius XI, XII, XIII, XIV, XV, Regius denique XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, exhibet. *Claromontano* primo, qui Seculo XII scriptus esse creditur, usus est *Henr. Stephanus*. Horum Codicum varietati accedit alia e Codice Mutinensi, non illo quidem antiquo, sed ex optimo Codice, a *Michaele Apostolio*, in insula Creta, descripto; item e Leidensi Bibliotheca varietas antiqui Codicis, a *Casubono*, ut credunt, ad Basileensis editionis *Librum XVIII & XIX* notata, cum *Jos. Scaligeri* & *J. Vossii* nonnullis conjecturis. Adscriptæ etiam erant quædam *Camusati* notæ, sed paucae, nec magni pretii. Ipse autem *Wesselingius* varias lectiones impetravit, primum e quatuor Regiæ Parisiensis Bibliothecæ Codicibus; quorum primus Libros V priores, alter XI, XII, XIII, XIV, XV, tertius eosdem cum XVI, XVII, quartus denique quinque postremos, exhibet; deinde e *Vaticano* sexcentorum, & alio quingentorum, annorum libro, qui quinque priores Libros continet, aliisque duobus trium Seculorum Libris, quorum alter XI - XV, alter XVI - XX, complectitur; porro e Venetis, primo *D. Marci* membranaceo Codice posterioris Decadis, cujus priores V Libri antiqua manu scripti sunt, secundo *Dominicanorum S. Joannis & Pauli*, qui quinque priores Libros, Seculo XV scriptos, representat. E Florentinis etiam Codicibus Varias Lectiones pollicitus est *A. Cocchius*, V. C. earumque specimen misit; sed bibliopollæ, facillimo
alias

alias in hujus generis sumtus, nimis sumtuosum videbatur. Accepit etiam specimen e Codice omnium optimo & antiquissimo Seculi VIII, aut IX, Vindobonensi, olim Neapolitano, manu *Garellii* scriptum, cum spe totius varietatis, (continet autem *V Libros* primos,) sed ea vana fuit. Ex quibus intelligitur, quanto pluribus ac melioribus Codicum subsidiis instructus, ad *Diodorum* edendum accesserit, quam superiores editores. Nam *Vinc. Opsopæus*, qui initium edendi *Diodori* fecit, ex uno Codice quinque tantum ultimos Libros dedit, non emendatissimos. *Henricus* autem *Stephanus*, qui, præter illos quinque, etiam ceteros edidit, MS^{tis} *Claromontanis* usus est, non optimis, consultis tamen etiam aliis, in quibus *Fuggerianum* fuisse tradit, incertum, an vere, *Fabricius*. *Rhodomanus* denique nullis scriptis libris usus est. Ceterum, quantum ei Codices profuerint ad emendandum *Diodorum*, quantumque emendatior factus sit contextus Græcus, mox exemplis propositis docebimus. Hic univèrse tantum dicemus, nos, in solis prioribus quinque Libris, ultra 300 lectiones novas & meliores, e Codicibus MS^{tis}, recte atque ordine, inductas numerasse; & poterat augere numerum, nisi in maluisse in eam partem, quæ tutior est, peccare. Atque etiam integrior est *Diodorus*, quam a *Stephano* & *Rhodomano* datus est. Nam primo accessere Legationum Eclogæ *Ursiniana*, a *Rhodomano*, incertum, qua de causa, omisit; tum insignè *Fragmentum* de *Cleonide* & *Aristomene*, a *Stephano*, Tom. II ignaro, *Diodori* esse, inter *Himerii* & *Polemonis* Declamationes Parisiis A. 1567 editum, & *Diodoro*, Codicis Medicei auctoritate, assertum ab *J. Vossio*, & ante illustratum a *Boivinio Tom. III Comment. Acad. Insér. pag. 106*. Porro *Valesiana de Virtutibus* excerpta. Denique Fragmenta alia, hinc inde conquesta ipsius V. C. studio, in quibus est etiam *Ἰστορία* Tom. II nobilis de *Emilio Paulo*, & formula provinciæ *Macedoniæ*, pag. 642. ab eo cum decem legatis scripta. Is locus, e *Syncello* depromptus, vulgo *Dexippo* tribuitur. Sed V. C. sive a *Dexippo*, sive a *Syncello*, e *Diodoro* petiendum inde judicat, quod ex *Peirescii Excerptis Diod.* (pag. 581) patet, primam illius *ἰστορίας* partem

partem inde abrafam esse. Nam verba fere eadem sunt, & non nisi structura subinde mutata. Caput quidem illud, de Macedonia in quatuor regiones descripta, est manifeste e *Polybio* petiitum. Conf. *Liv. XCV, 29*. Cum eum autem *Diodorus* compilaverit, quis non intelligit, eum locum *Diodori* esse? Accedit, quod *Suidas*, in Voc. *Κλιμακας*, quædam *Diodori* habet, quæ in hac *ἔψη* deprehenduntur. Ceterum ad eum locum retulit notas *Schurtzsteischii* in *Notit. Bibl. Vinar. pag. 70*. E MStis plura conquirendi studium non defuit Viro Clarissimo, sed spes & opera frustra fuit. Atque, omnibus veteris ævi reliquiis tam diligenter a doctis hominibus, tamque sæpe, excussis, cum nil repertum sit, quo lacunæ *Diodoreæ* explerentur, nihil spei relictum esse videtur.

Quod ad versionem Latinam attinet, usus est V. C. *Rhodomaniana*, haud paulo meliori ea, quæ a *Cyrino* Basileæ edita est. Nam hæc quidem plures Autores habet: quippe primorum quinque Librorum est *Poggii Bracciolini*, quicquid Britanni quidam dixerint, ut eam, ipsi abjudicatam, *Ju. Phreæ*, Britanno, vindicarent; XI- XIV Autoris incerti, *Marci Hopperi*, Basileensis; XVI, XVII, *Angeli*, sicut aliis placet, *Bartholomæi*, *Cospi*, Bononiensis; reliquorum *Sebast. Castellionis*. Ceterum *Wesselingius* *Rhodomanianam* versionem ad novas lectiones accommodavit, iisque in locis, ubi non satis accurate Græcæ exprimebat, emendavit. In quo tamen aliquid videmur vel inconstantia, vel condonandæ, in tanto tamque longo labore, negligentia, observasse. Sic *Tom. I pag. 139* *Rhodomanus* ὄρων male verterat *montes*. *Wesselingius* recte rescripsit *fines*, & sic pluribus locis fecit. Sed *pag. 122*, ubi *ψαλλis* verba erat *forfex*, quod esse debebat *fornix*, *forfex* relicta est. Atqui id erat in *Rhodomaniana* editione vitium operarum. Nam, in indice Græco *Rhodomaniano*, *ψαλλίδος καμψείσης* vertitur, *fornicem incurvatum*, id est, *fornicis arcum*. Item *pag. 313* *παιδες ποταμῶν ἐπώνυμοι* a *Rhodomano* vertuntur, *filiis fluviorum nominibus insignes*, id esse debebat, ut V. C. recte vidit, *filiis, qui fluvii nomina fecerunt*. Atque *Rhodomanus* ipse in Indice vertit, a quibus fluvii

fluvii nomina acceperunt; & tamen prior illa vitiosa interpretatio relicta est. Sed hæc æqui Lectores Viro Celeberrimo condonabunt, neque ab talibus ulli satis cautum est.

Veniamus ad Notas. Ex sunt, ut primum univèrse de iis dicamus, plane egregiæ, & bonæ frugis plenissimæ; neque siccæ, neque nimis verbosæ; ita autem diligenter scriptæ, ut nihil prætermisum sit, in quo quis hærere possit, aut quod luce aliqua indigeat. Emendati contextus diligenter ratio redditur. Neque solum emendationes e Codicibus rite ductæ proponuntur, sed etiam ab ingenio V. C. profectæ, in quibus sunt quædam plane capitales, exque interdum recte receptæ in contextum. Atque adeo plures earum recipiendæ erant, ut exemplis quibusdam postea docebitur. Sed V. C. maluit intra modum in hoc genere consistere, quam ultra fines processisse nonnullis, nimis in hac parte religiosus, videri. Atque etiam obiter aliorum scriptorum corruptelæ passim feliciter sublatae sunt. Græca verba & dicendi formæ non ubivis obvix, quantum satis est, illustrantur: in eoque etiam mediocriter Græce doctis interdum consultum est, iisque, quibus longum videtur, Lexica adire, & lectionis tenorem interrumpere. Vid. v. c. pag. 345 de verbo *καθωνισήριον*, pag. 348 de verbo *τιθειππος*, pag. 359 de verbo *ἰαβδός*, &c. Tum res breviter, sed eleganter, explicantur, adpersis passim exquisitis observationibus, historiam & antiquitatem, tum socræ, tum profanæ, illustrantibus. In primis admirabilis diligentia & prope infinita lectionis copia animadvertitur in rebus geographicis & mythologicis, in quibus nihil est, neque tam parvum, neque tam magnum, quod ejus scientiam fugiat; unde observationes natæ sunt, quæ mediocriter intelligentibus harum literarum minutæ & spinosæ videantur, sed ita reconditæ ac raræ in hoc genere lectionis, ut vix ab ullo alio expectandæ videantur.

Nunc, quoniam formam Operis Notarumque universam descripsimus, diligentius de Notis dicemus. In quo hunc nobis ordinem descripsimus, ut primum specimina proponeremus emendationum, quæ in hoc genere literarum haud du-

bie principatum tenent; neque solum ad *Diodorum* pertinentium, sed etiam alios scriptores Græcos adjuvantium; deinde vero animadversionum earum, quibus vel rebus, vel verbis, hix affunditur. Ceterum, ne nimis longi simus, quinque priorum Librorum finibus nos continebimus.

Et, quod ad emendationes quidem attinet, non existimamus lectores nostros expectaturos a nobis esse, ut eas, quæ bonorum Codicum, ut *Coisliniani*, *Mutinenfis*, *Vaticani*, *Vindobonensis*, vel singulorum autoritate, vel consensu, factæ sunt, commemoremus. Esset enim infinitus labor: quippe, uti diximus, plus quam trecenti loci ita sanati sunt. Sed nos proferemus eas, quibus cognoscendis ingenium simul Viri & doctrina intelligatur. Atque, etiamsi non omnes sunt ejusmodi, ut nobis plane probentur, tamen & illæ ipsæ, in quibus dubitatio nostra adhæsit, non indignæ reperientur Viro docto. *Lib. I pag. 72* in nobili inscriptione columnæ *Isidis* hæc vulgo, inter alia, verba sunt: *ἐμὶ δὲ υἱὸς κρόνῃ πρεσβύτατος, καὶ βλασὸς ἐκ καλῆ το καὶ θυγενῆς, σώε σπέρματος, συγγενῆς θυγενῆθην ἡμέρας*. Hoc quid sit, nemo adhuc potuit divinare. Ac pro *βλασὸς* jam *Stephanus* e *Clavomontano* notaverat *ἔβλασον*: pro quo in *Vaticano* est *ἔβλασον*, solenni librariorum peccato, ut docuit ad *Athenæum Casaubonus*. XII, 11. Eo sumto, in textu, tuius literæ mutatione, legit: *ἔβλασον ἐκ καλῆ το καὶ θυγενῆς ὠῆ*: denique, pro *σπέρματος συγγενῆς* e *Codice Vaticano* & *Clavomontano* 2, *σπέρμα συγγενῆς*. Itaque locus sic egregie constituitur: *καὶ ἔβλασον ἐκ καλῆ το καὶ θυγενῆς ὠῆ, σπέρμα συγγενῆς θυγενῆθην ἡμέρας*. Comparatur deinde cum simillimo *Aristophanis* in *Avidus* loco v. 695: *τίκτοι σπέρματιν ὑπὸ τῆμον Νύξ ἢ μελανόπτερος ὠόν*. Ἐξ ὧ, περιτελλομένοις ὄρεσις, ἔβλασον ἔκτος ὁ πεθενός. Ægyptiorum plures rerum principem causam dicebant *Cueph*, ejusque ex ore prodisse ovum, quod ruptum effuderit τὸν Φθαῖ, seu *Vulcanum*, teste *Porphyrio* apud *Eusebium* P. E. III, 11. alii *Osirin* ex ovo natum dicebant; quos secutus est *Orpheus*, cujus πρωτόγονον ὠόν cum frangeretur, *Phanetem* exclusit, qui non alius atque *Osiris*, in *Recogn. S. Clement. X, 18*, &c. Jam, cum, *Pha-*
nec

παις ex ovo profliente, universa radii ejus illustrarentur, neque is alius sit in Theologia *Orphica*, autore *Proclo*, quam *ἔρως*, sive Cupido, satis utique apparet, cur *Osiris* in hac inscriptione se *σπίρμα συγγενὲς ἡμέρας* vocet, & quorsum illud *Aristophanis* pertineat. *Pag. 36 ext. Diodorus*, de frequentia incolarum *Ægypti* agens, cum olim numeratas esse dixisset ad septingentas myriadas, suo etiamnum tempore non minus trecentis dicit esse: καὶ καθ' ἑμᾶς δὲ ἐκ ἑλαττέρων εἶναι τριακοσίων. Contra hanc lectionem dubitatio exoritur, primum inde, quod a *Stephano*, velut dubia, asterisco notata est: qui indicare videtur, verbum *τριακοσίων* in uno & item altero Codice non repertum fuisse, quod tamen omnes *Wesselingiani* servant. Major & justior a V. C. commoveatur e *Josepho*, qui *B. J. XVI, 4*, sua adhuc ætate fuisse in *Ægypto*, non numeratis Alexandrinis, septingentas myriadas, dicit. Ex quo recte colligit V. C. verbum *τριακοσίων* spurium, ejiciendumque esse. Similem prope medicinam adhibet loco vexatissimo *Lib. I Cap. 44* de Chronologia *Ægyptiorum*: ὑπ' ἀνθρώπων τὴν χώραν βασιλευσάντων Φαίων ἀπὸ μυριάδος ἕτη βραχυὸν λείποντα τῶν πεντακισχίλων, μέχρι τῆς διακοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος: ubi, rejecta *Capelli* & *Perizonii* in *Orig. Ægypt. Cap. 11* interpretatione, denique lectione Codicum quorundam, qui habent ἀπὸ Μοίριδος, aut Μύριδος, quod inter eum & *Olymp. CLXXX* non possunt, ex ipsius *Diodori* rationibus *Cap. 45, 50, 52*, quinque millia annorum interesse, statuit ἀπὸ μυριάδος delendum, aut, si hoc violentius videatur, legendum esse ἀπὸ Μηνῶ, a *Mena usque*, primo ex hominibus Rege; quod nobis magis placet. Sane illud manifestum est, si hæc verba corrupta potius, quam inscitia, sunt, terminum a quo designari, sicut *Cap. 26*: τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἡλιε βασιλείας συλλογιζόμενοι μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως εἰς Ἀσίαν &c. Atqui is terminus, e contextu, nullus alius esse potest, nisi initium regni, per homines administrati. Id autem, consentiunt omnes, esse in *Mena*. Corruptelam autem parere potuerunt voces temporis *μυρίων* in antecedentibus, & *ολυμπιάδος* in sequentibus. *Pag. 58* in verbis, καὶ ἐν δὴ (περίπατος) γλυφῆς

Pag. 53.

ὅτις ἐπιτυχῆν εἶναι καὶ χρώματι ἐπιηρισμένον βασιλέα &c. haud dubie corruptum est verbum ἐπιτυχῆν. Pro eo suspi-
catur V. C. legendum γλυφεῖς ἐτυκίαις (non ἐτύκαις, ut
operæ vitiose expresserunt,) si ἐτύκος, de *Casandri* ad *Atbe-*
neum XIV, 8, sententia, de re affabre facta dicatur, aut, ut
Rhodamano placuit, ἐτυκίαις. Sed, si vel maxime damus,
hæc verba ita dici, tamen ea non videntur satis apta esse.
Nam γλυφεῖ hoc loco sunt *sculpturae*, quibus simulacrum Regis,
ita ut *picturis*, ornatum est. Jam, ipsum simulacrum affabre
factum ἐτυκον dici posse, concedimus, ut apud *Callimachum*
signum *Palladis* ἐτυκός ἔργος: sculpturam ipsam non credimus.
Nobis aliquando venit in mentem, legendum ἐπιτυχῆ-
σιν εἶναι, quod commodum habet sensum: eo venientibus li-
cet videre. Neque ratio hæc abhorret a *Diodoreo* stilo. Nam
similiter paulo post: ἦν (ἀνάβασιν) διελθεῖν ὑπάρχεν ἐπὶ τῷ
μαθήματος κύκλον χρυσῶν. Vides, quod hic est διελθεῖν
ὑπάρχεν, id supra esse ἐπιτυχῆσιν εἶναι. Sic etiam *Virgilius*
Æn. II, 713: Est urbe egressis tumulus &c. Atque hæc conje-
ctura, quo magis cogitamus, eo certior nobis videtur, spe-
ramusque Viro *Cel.* non displicituram; cujus eam iudicio li-
benter submittimus. *Pag. 82 extr.* mortuis Regibus dicitur
e lege προτεθεῖσθαι ἀκροατήριον τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων.
Ibi *Vir. Cel.* ex ora *Stephani* & *Codicibus* duobus restituit κρι-
τήριον: quæ lectio nunc, cum *Codicum* auctoritate stabiliatur,
recte recepta videtur. Olim quidem putabamus, ἀκροατήριον
hic, ex usu quodam illorum temporum, positum esse pro κρι-
τηρίον, seu conventu judicantium, accusantium, &, quid aga-
tur, scire & audire cupientium. Nam sic putabamus dici a *S. Luca*
Act. XXV, 23, ubi *Festus* cum *Agrippa*, *Berenice*, tribunis & viris
illustribus, *Pauli* audiendi causa in-greditur εἰς τὸ ἀκροατήριον:
quo nomine haud dubie intelligitur tribunal *Festi* & conventus
tribunali, seu ad tribunal, talis, qualem diximus, qui etiam *Lati-*
nis auditorium dicitur. Vid. *Perizonius de Prat. pag. 32 seq.* Sed
in sententia V. C. nunc acquiescimus, præsertim propter ver-
ba τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων. *Pag. 87* autem *med.* quod
τὰς ἀγωνιζομένους ἐν τῷ κρίνειν post *Scaligerum* & *Jf. Vossium*
non satis probat, quod non oratores, qui ἀγωνιζόμενοι *Gra-*
cis

eis dicuntur, sed *δικασταί*, intelligantur, quanquam sibi non satis liquere ait, an iudices etiam sic dici possint, pro eoque rescribi posse e Codicibus *Coisliniano & Mutinensi* *ἐπαινημένους ἐν τῷ κρῖναι*, in eo fatemur nos dissentire a Viro Cel. *Ἐπαινημένους* est interpretatio vulgati. *Αγωνιζόμενοι ἐν τῷ κρῖναι* sunt *homines in rebus iudicandis exercitati & periti*; de quo hoc minus dubitare debebat Vir Cel. cum ipse ostenderit in his Notis, alio loco, *ἀθληταίς* Græcis dici, qui in quocunque genere exercitati & periti sint. Contra magnopere laudamus & probamus, quod *pag. 95* in verbis: *καὶ καὶ ἡμᾶς τινὲς τῶν τῶ ζῶα ταῦτα τροφόντων, εἰς τὰς τροφὰς αὐτῶν ἐκ ἑλαττον τῶν ἑκατὸν ταλαάντων δεδαπανήκασιν*, pro *τροφὰς* in textum e *Coisliniano* Codice recepit *ταφὰς*, quod contextus ita manifeste requirit, ut ea correctio plane necessaria sit. *Lib. II pag. 143* de Chaldæorum placitis agens, inprimis magnam eos vim tribuere planetis dicit, *ὅς ἐκείνοι μὲν ἐρμηνεῖς ὀνομάζουσιν, ἰδίᾳ δὲ τὸν νῦν ὑπὸ τῶν ἑλλήνων Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέστατον δὲ καὶ πλεῖστα καὶ μέγιστα προσημαίνοντα, καλεῖσιν ἥλιον, τὰς δ' ἄλλας, τέσσαρας ὁμοίως τοῖς παρ' ἡμῶν ἀστρολόγοις ὀνομάζουσιν Ἀρεως, Ἀφροδίτης, Ἑρμῆ, Διός*. Hic primo recipit V. C. e Codice *Mutinensi* *ὀνομαζόμενον*, pro vulgato *νομιζόμενον*, quod *Rhodomani* jam viderat restituendum esse. Sed recte animadvertit, *Solem* hic locum nullo modo habere, id quod jam vidit *Stanlejus* in *Hist. Phil. P XIII S. II, 37*, sed nulla medicina alata. Nam *Sol* non est in planetarum numero; deinde contextus planissime docet, sermonem esse de *Saturno*, ejusque peculiare aliquod nomen hic latere. Id nomen de conjectura nobis restituit V. C. Sic enim locum refingit: *Ἰδίᾳ δὲ τὸν νῦν - Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέστατον τε καὶ -- καλεῖσιν Βῆλον*. Nam, hoc nomen privum *Saturno* apud Chaldæos fuisse, autores sunt *Theophilus* ad *Autolyc. III, 30*, & *Servius* ad *Æneid. I, 646, 734*. Quod si cui longius recedere a vulgatæ lectionis elementis videatur, lenius remedium proponit, ut legatur *ἥλον*. Nam, & sic *Saturnum* appellatum, autor est *Damascius* in *Photii Bibl. pag. 1050*: *Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Βῆλ καὶ Ἥλ, καὶ Βολιάθην, ἐπονομάζουσι*.

Utrumvis sumferis, parum refert. Ceterum, alterutrum a *Diodoro* esse, non dubitamus. Correxit etiam V. C. pag. 146 locum nobilem de *Ctesia* ætate. Κτήσιος, inquit *Diodorus*, ὁ Κνίδιος τοῖς καὶ Ἡρόδοτον μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφόν. Hunc locum & sono ingratum, & sensu vitiosum, recte V. C. iudicat. Nam *Herodoti* ætas & *Cyri* adversus *Artaxerxem* expeditio in unum tempus compinguntur, quæ disjunctissima sunt temporibus. Nam a principio belli Peloponnesiaci, quod *Herodotus* vivendo attigit, usque ad *Cyri* expeditionem sunt XXX amplius anni. Præterea repetuntur paulo ante posita verba καὶ Ἡρόδοτον, additurque κατὰ τὴν κ. σ. qua iteratione præpositionis κατὰ nil insuavius, atque dux diversæ temporis notæ, contra morem, sine copula ponuntur. *Rhodomannus* animadverterat vitium, & interpretatus erat *Herodoto* recentior, quasi esset μεθ' Ἡρόδοτον. Ei insultat propterea *Salmasius ad Solin. pag. 871*, nec tamen demonstrat, *Ctesiam* *Herodoto* æqualem, quem *Photius Cod. 72 νεώτερον εἶναι Ἡρόδοτον*, diserte tradit. Concedi potest, *Ctesiam* *Herodoto* adhuc vivo natum esse, non autem, quod vulgata verba innuunt, *Herodotum* eo tempore cum *Ctesia* vixisse, quo *Cyrus* contra fratrem bellum gessit. Itaque V. C. verba καὶ Ἡρόδοτον, ex antecedentibus repetita ab incurioso librario, sustulit, præsertim cum ea non sint in Codicibus *Coisliniano* & *Mutinensi*, cum non habeat *Georgius Gemistus* in excerptis ex hoc libro, in *Epitoma MSta de Assyriorum & Medorum Imperio*, non *Poggius* legerit. Atque, etiamsi *Jo. Georg. Waltherus*, Clarissimus Gymnasii *Weissenfelsensis* Professor, peculiari Diatriba hunc locum defenderit, atque ostendere instituerit, *Ctesiam* *Herodoti* senis tempore vixisse, tamen *Wesselingius* sententiam recte retinuit, quam nunc etiam *Walthero* probari cognovimus. Insignis est etiam emendatio *Lib. III pag. 188*, quanquam ab *Agatharchide* petita. De *Ichthyophagorum* sedibus & habitandi modis differens, esse genus tradit quoddam, cujus hæc ratio sit, ut cuniculos agant in acervis musci, ita densati, ὑπὸ τῆς συνεχῆς τῆ καύματος πληγῆς,
ut na-

ut naturam rigidissimam induerit. *Wesselingius* non omnino per se damnat καύματος πληγὴν, cum *Lucretius* plagam odorum dixerit, & *Psalm. CXXI, 6*, de sole dicatur מִבְּרִי נֹר , ἢ πλήξεις: sed tamen negat aestu solis algarum acervos densari posse. Itaque legi vult: ὑπὸ τῆ συνεχῆς τῆ κύματος πληγῆς. Et sic *Agatharchides*, e quo *Diodorus* sua, ut ipse fateatur, hausit, ἔτος ὑπὸ τῆ προσβάλλοντος αἰὲ κύματος σκληρῶς πεπιλημένος. Res est extra dubitationem posita, eratque hæc lectio in textum recipienda. Omnino multa V. C. feliciter, comparando *Agatharchide*, in hoc tertio Libro emendavit: quod recte ab eo eleganterque factum est. Videat tamen V. C. an forte modum in hoc genere excesserit in loco uno pag. 205: ὑπέρκεινται δὲ νῆσει τρεῖς, ὧν δύο μὲν πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν καὶ σύκων, μία δὲ λειπομένη τῶ πλήθει τῶν προσειρημένων δένδρων &c. Hic tribuuntur duabus infulis olea & fici; *Agatharchides* autem tantum oleas commemorat, ex eodemque *Strabo Lib. XVI pag. 114* edit. *Almel.* duas esse dicit ἐλαιαὶς κατὰσκήσς. Itaque putat probandum esse, quod præferant Codices *Mutinensis*, *Coislilianus*, & *Claromontanus*, ut legatur πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν καὶ σύκων. Hæc si quis cogitet, sane inclinetur facile ad partes Viri Celeb. Sed verba sequentia, τῶ πλήθει τῶν προσειρημένων δένδρων, nobis videntur diversa arborum genera indicare, si rem e vulgari consuetudine Græcorum scriptorum existimemus.

Sed non solum *Diodorus* plurimis locis emendatur, verum alii etiam passim scriptores, ut *Suidas pag. 132*, *Palæphatus pag. 222, 295, 305*, *Eratosthenes pag. 254*, &c. Ex his lubet referre unam, qua *Galeno* lux allata est pag. 160. *Galenus, Lib. I de Antidot. pag. 427* de opobalsamo scribens, id dicit a loco, in quo plurimum & optimum nascatur, aliud nomen accipere, & appellari τὸ σιγαδινόν. Pro eo rescribendum esse docet ἐγγαδινόν. Ita dictum est ab urbe *Engadi*, quæ sita fuit ad vallem *Hicri-chuntinam*, ubi opobalsamum nascebatur.

Nimix in emendando textu religionis hoc unum exemplum ponemus. *Pag. 194 med.* de struthiocamelo differens, primum ei tribuit κεφαλαίον ἀμανὲς καὶ μακρόν. *Rhodo-*

manus jam vidit, legendum esse *μικρόν*, idque probat Notker, & ab *Oppiano III, 494*, refert, ei tribui *κεφαλήν βραχύν*. Et tamen in textu retinet *μικρόν*, quia Codices non consentiunt. Paulo post dicitur propulsaturus persequentes *διὰ τῶν ποδῶν ἀπὸς Φενδονῶσα λιθῆς* &c. Manifestum est, requiri e legibus grammaticis *ἀπὸς Φενδονῶν*, & foemininum natum esse e præcedente *ναῦς ἰσιοδρομῆσα*. Et tamen relinquitur in contextu, eadem haud dubie de causa. Atqui aliis locis quibusdam tam manifesta peccata, sola linguæ ratione confusus, emendavit, ut cum *pag. 202 extr. ἐπὶ ἑρᾶς* rescripsit pro *ἀπὸ ἑρᾶς*, similiter *pag. III* e conjectura *Rhodomani* pro *ἑροφὴν* reposuit *κερυφὴν*. Sed Vir Cel. nimis veritus est absurdas voces imperitorum, qui, ubi aliquid in contextu, non addicentibus Codicibus MStis, quamvis ratione grammatica & re manifeste postulante, mutatur, statim temeritatem accusant.

Nunc, quoniam satis de Notis criticis dictum est, age, etiam pauca specimina earum proferamus, quæ ad rariores verborum notiones illustrandas pertinent. *Lib. I pag. 24 Osiris* dicitur *ἔξ ἀνθρώπων εἰς θεὸς μεταστᾶς*. Ibi V. C. plures loquendi modos collegit, quibus Græci de transitu hominum ad Deos, seu in cœlum, utuntur, *ἔξ ἀνθρώπων ἀθανάτῳ* apud *Lysiam Or. 31, 6, γινέσθαι ἔξ ἀνθρώπων* apud *Lysiam Ep. ad Hipparch. Pausan IV, 26, εἶναι ἔξ ἀνθρώπων* apud *Diogenem II, 43, μεταστᾶσιν ἔξ ἀνθρώπων ποιέσθαι* apud *Diodorum II, 39* &c. *Ibid. pag. 105* Getæ dicuntur *ἀπαθανατίζοντες*: nam ita V. C. e Codicibus rescripsit: *τοῖς Γέταις, τοῖς ἀπαθανατίζουσι*, quæ posteriores voces in superioribus editionibus desiderantur. Sic *Plato Charmid. pag. 156 D: ἤμαθον δ' αὐτὴν ἐγὼ - παρὰ τινος τῶν Θεακῶν, τῶν Ζαμόλξιδος ἰατρῶν, οἱ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζουσι*. Ejus verba imitatur *Lucianus Scyth. 1: ἡ Σκύθαις μόνον ἐπιχώριον ὄν ἀπαθανατίζουσι καὶ πέμπουσι παρὰ Ζαμόλξιν* &c. ubi nollet *Wesselingius* τὸ ἀπαθανατίζουσι a *Cl. Gesnero* probatum esse: utrumque enim in ea re justum esse; nec *Olearium* audiendum putat, qui *ἀπαθανατίζουσι* in numerum *ἰατροῦ* refert ad *Philostr. pag. 337*. Sed quaeritur, cur
ita

ita diſſi ſint Scythæ. *Jac. Gronovius ad Arrian. pag. 8 ἀπαθανα-
 τίζοντας* interpretatur *pro immortalibus conſecrantes*. Eam
 poteſtatem in ſe verbo huic convenire, ipſe *Weſſelingius* do-
 cet pluribus exemplis alibi *pag. 134*, ubi *Diodorus* dicit, Af-
 ſyrios ἀπαθανατίσαι τὴν Σεμίραμιν. Sed, cum de Getis di-
 catur, non opportunam hanc ſignificationem eſſe purat, ſed
 ea, quæ *Herodotus IV, 94*, de iis tradat, indicare, ita appel-
 latus eſſe ex opinione de immortalitate animi, eoque ſenſu
 eſſe etiam apud *Joſephum A. J. XVIII, 1, 5*, de Eſſenis: ἀθα-
 νατίζουσι δὲ τὰς ψυχάς. Ejus ſententiæ eſt etiam *Kuſſerus*
 ad *Suidam* in Ζάμολξίς. Hæc recte & egregie dicta agnoſci-
 mus, ut permulta alia hujus generis. Unum verbum repe-
 rimus, in quo explicando verum haud tetigiſſe nobis videtur,
 nempe adverbium αὐτόθεν, in quo interpretando sæpe ab inter-
 pretibus Græcorum ſcriptorum peccatum eſt. *Diodorus Lib. II*
pag. 117 dicit, numerum copiarum *Nini*, quem *Cteſias* tradat, in-
 credibilem videri τοῖς αὐτόθεν ἀκέραις: ſi quis autem *Aſiæ* ma-
 gnitudinem & nationum incolentium multitudinem conſideret,
 aliter judicare. *Rhodomanus* vertit *debinc audientibus*, quod nihili
 eſt. *Cel. Weſſelingius*, forte melius, ait, fore, *primum*, atque
 comparat locum *Dionyſii Hal. Tom. II pag. 71*: ἡδὺς μὲν αὐτόθεν
 ἐντυχόντι, σφοδρὸς δὲ ἐξεταδῆς, deinde alium locum *Diodori*
I, 37. Sed, ut illa ratio forte ferri poſſit, tamen vim verbi non
 aſſequitur. Verbum αὐτόθεν habet ſignificationem celeritatis, ut
 ſignificet *ſtatim, e veſtigio, ſine mora*. Sic accipiendum eſt loco
 altero *Diodori I, 37 extr.* ἔμην αὐτόθεν-προσεκτέον ἀναπόμεν-
 τὰ λέγοντι, ubi *Rhodomanus* male: *huc in parte*. Verte: *Enimvero*
non ſtatim ſides habenda &c. Hoc ſenſu vox illa eſt apud *Xeno-*
phontem, e. c. *Λπομν. II, 8, 3*. κρείττον ἐς αὐτόθεν ἐπιτιθεομαι
 τοῖς τοῖς τῶν ἔργων. Atque hanc notionem verbi jam obſervavit
Budeus. Hinc accipit alias notionem, in quibus ineſt celeri-
 tatis ac feſtinationis ſignificatio, prout a conjunctis verbis
 varie afficitur. In illo quidem *Diodori* & *Dionyſii* loco ſigni-
 ficat *obiter*. Itaque τῶ αὐτόθεν ἀκέραις & ἐντυχόντι opponi-
 tur ἀναθεωρῶν & ἐξετάζων. Atque etiam V. C. non ſatis
 aſſecutus videtur *Lib. IV pag. 270* verba πύλην πρὸς ἢ τὰς

ἀπαντήσεις καὶ θυσίας τῷ Θεῷ παρέστησαν, Ἡράκλειον προσηγόρευσαν. Rhodomanus vertit: ubi rem divinam facientes illi occurrerant; quod vix intelligas. Wesselingius autem ait, verbum παρέστησαν tantum referri ad θυσίας, nec commode connecti posse cum ἀπαντήσεις; idque genus loquendi, cum verbum unum duobus substantivis adjicitur, quorum uni tantum aptum est, aliis exemplis illustrat. Enimvero commode ad utrumque refertur. Nempe ἀπαντήσεις sunt supplicationes, ut ἀντήσεις: Hesychius: ἀντήσεις, ἰκασία, λιτανεΐαι. Simillimumque est alteri verbo πρόσοδοι, quod de supplicationibus dici, anno superiori, cum de Philone Mangai diceremus, ostendimus. Sic igitur verte locum Diodori: *portam, ad quam supplicationes & sacrificia Deo instituerunt.* Satis de verbis; restat, ut de rebus illustratis dicatur. Quarum paucas, quia jam prope nimis longi fuimus, tantum breviter indicabimus, ut lectoribus nostris salivam, ut ajunt, moveamus, cupiditatemque operis curatius cognoscendi. Pag. 48 conjectura proponitur elegans de Autore fragmenti de Nilo, quod Herodoti editioni suæ Jungermannus addidit: quem ille putat esse Eporum Historicum. Pag. 70, 195, aves, quas Israelitæ in deserto comederint, sibi *coturnices* non videri, ostendit, sed *locustas*, quibus melius conveniant, quæ Exod. XVI, 14, Num. XI, 31, dicantur. Pag. 74 videtur favere iis, qui Pyramides ab Israelitis eductas statuunt. Pag. 165 non absurdum esse, existimare, arborem Paradisi fatalem palmam fuisse, quæ a Diodoro describitur, a cujus ille fructibus dicit ἄμα καὶ τὴν ὄψιν τέρεσθαι καὶ τὴν γεῦσιν ψυχρογυγῆσαι, similiterque Plutarchus Sympof. VIII, 4. Palmam Syriæ & Ægypti dicit esse ἐψοι το θεαμάτων, καὶ γλυκύτητι τραγημάτων πάντων ἡδιστον, plane ut Moses de illa arbore Gen. III, 6. De rebus historicis & geographicis chronologicisque tantum universè dicemus, nullam esse difficultatem, quam V.C. non vel ipse viderit, vel ab aliis motam commemorarit, & non breviter vel ipse sustulerit, vel, quomodo ab aliis ei occursum sit, indicaverit, ut hæc Notæ studiosis historiæ veteris valde utiles futurae sint.

Accesse-

Accesserunt denique *Indices* luculenti verborum & rerum. Nitor autem chartæ & typorum, diligentiaque in peccatis typographicis vel cavendis, vel tollendis, tanta, ut & elegantissimus & emendatissimus *Diodorus* prodierit.

HENRICI BENZELII, ACAD. LUND. PROCANCELLARIi, & Scaniae Blekingiaeque Episcopi, Syntagma Dissertationum, in Academia Lundenſi habitarum, quibus varia Theologiae, Philologiae, Antiquitatum, & Historiae, capita illustrantur. Cum Praefatione JO.

ERH. KAPPii, P. P.

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus Gabrielis Christ. Rothii, bibliopolæ Havniensis, 1745, 4.

Alph. 6 plag. 8.

Henricus Benzelius, Scaniae Blekingiaeque Episcopus, *Erici*, Archiepiscopi totius quondam Succiae, filius, duorum *Benzeliorum, Erici* nempe & *Jacobi*, quorum ille patri, hic fratri, in eminenti eadem dignitate successit, frater, acceptam ab his gloriam ita auxit omni eruditionis & doctrinarum genere, quæ Theologum & faciunt, & ornare possunt, ut, qui scripta perlegunt in vulgus edita, teste *Kappio*, dubitare possint, utrum majori eruditionis theologicæ, an philologicæ, an historicæ, laude illæ sese sint commendaturæ. Ex quo igitur *Rosbius*, Bibliopola Havniensis, suum de edendis junctim, quæ dispersæ huc illuc erant, *Benzelianis* Dissertationibus consilium cum Excellentissimo *Kappio* nostro communicavit, non potuit hic non institutum admodum laudare, ac pro virili quoque adjuvare. Coaluit tali ratione opus ex variis Commentationibus Academicis, ab A. 1724 ad A. 1740 in Lundenſi Academia tam ab ipso Reverendissimo *Benzelio* conscriptis, quam eodem suadente ac moderante publice ventilatis. Comprehenduntur *Voluminibus duobus*, in quibus ordinem neque tempori, neque argumentorum conditioni, accommodatum vidi-

vidimus. Argumenta sunt varia. Et Historiæ, & Philologiæ, & solidioris Theologiæ, cultores habent, quo delectentur.

- Quas *Tomus prior* continet, Dissertationes sunt: I) *De quatuor orbis Monarchiis*. Receptæ isti, & pueris notæ, de quatuor Monarchiis, seu imperiis mundi, doctrinæ plus famæ esse, quam veri, haud pauci, neque indocti, perhibent. Horum sententiam multis, neque contemnendis, argumentis ita propugnat *Benzelius*, ut, profligatis & Historicorum & Interpretum ad *Dan. II & VII* rationibus, totum & a majoribus traditum de quatuor monarchiis præceptum prorsus videatur eliminasse. De *Daniele* Propheta autem monet, nunquam ipsi in animo fuisse, Antichristum tempore N. T. exoriturum prædicere, sed vivis potius coloribus depingere fata, ipsi Judæis a *Nebucadnezare* & aliis Regibus brevi expectanda. Statua cum animalibus *septimi Capitis* ipsi *Nebucadnezarem* & sequentes diversorum imperiorum Reges indicat. Romanorum imperium autem per quartam bestiam esse intelligendum, tantum abest, ut largiatur, ut, savitiam & rapacitatem Seleucidarum & Ptolemæorum illa ipsa notari, acriter contendat, & per totam rerum gestarum seriem oraculo divino accommodatam ostendat, *Molinæo*, aliisque interpretibus, qui, quod *Dan. XI, 36 seq.* de *Antiocho* dictum vult Auctor, Papæ tribuendum esse, sibi persuadent, non sine responsione dimissis. II) *De Peregrinationibus religiosis*. De gentilium erga mortuos reverentia ad Christianorum morem progreditur hic Reverendissimus *Benzelius*, qui, licet, falsa religione relicta, veram fuerint amplexi, tamen in ritibus & cerimoniis antecessorum non pauca retinuerunt. Itaque morem, mortuos honorandi, eorumque visitandi sepulera, &, relictiis visitationibus mortuorum privatis, peregrinationes solennes, Hierosolymitanas præcipue, enarrat. De Hospitalariis, Templariis, Crucigeris, de sepulcro Domini, situ urbis Hierosolymæ, aliisque in terra sancta locis, quos cultu religioso petere solent, varii, neque lectoribus curiosis ingrati, sermones interferuntur. Sepulcrum Domini vetus ac genuinum id esse, quod pere-

peregrinantibus ostendi solet, immo Hierosolymam eo jam loco **Pag. 61.**
 sitam esse, ubi quondam fuit, contra negationem fere omnium
 esseverat Autor, & contra secus stantes fortiter disputat,
 additis observationibus de Muhammedanorum peregrina- 79.
 tione Meccana. III) *Delineatio brevis Ordinis Jesuitarum.* Fata 83.
 Ordinis apud Pontificios celebris, famaue per universum
 terrarum orbem, raro beneficiis, uti loqui amat, inprimis au-
 tem criminibus, notissimi, ab origine repetit, ipsumque Or-
 dinem ut talem depingit, expositis præsertim, quæ Galliani,
 Angliam, Bohemiam, & Sueciam, turbarunt, funestis ipsorum
 ausis. IV) *De Censu Augusti Luc. II, 1.* Quem & temporis
 computatio, & *Cyrenius* Prætor, a *Luca* allegatus, & *Josephi*
 testimonium, sanctissimo Spiritus S. effato contrarium, ita im- 99.
 plicant nodum, ut vix, rem expediiri posse, credant haud pau-
 ci interpretum, ita solutum videt lector, ut, *Quirinum*, de
 quo *Lucas* & *Josephus* memorant, unum eundemque, &
 quidem bis in Syriam missum, fuisse, appareat, primum ~~cum~~
 extraordinario jure tantum ad descriptionem peragendam,
 cujus mentionem fecit *Lucas*, iterum vero cum duplici po-
 testate, ut simul provinciæ præesset, de quo censu *Jo-*
sephus meminit. At, non novam hujus rei istam esse
 explicationem, ipse sciretur Autor, lectoribus, plu-
 ra cupientibus, ad *Spanbemiū* & *Deylingium* ablega-
 tis. V) *De Thau, sive notula piorum frontali, Ezech. IX, 4.* 110.
 Confutatis & illis, qui crucis signum hic se invenisse gau-
 dent, a Prophetis indicatum, & his, qui, sacrum Codicem,
 antiquissimis temporibus Samaritano caractere consignatum 112.
 fuisse, temere sibi persuadent, Thau istud nihil aliud, quam
notam frontalem, designare, variis argumentis evincitur. De
 forma reali hujus notæ autem si disputatio instituatur diffi-
 cillima, conjecturæ locus relinquendus esse creditur, quæ, 117.
 notam illam frontalem literam Ḥ Ebræorum minutissimam
 fuisse, perhibet. Adduntur & *ratiuncula*, vere tales. Tutius 118.
 vero affirmatur, idem signum, quamcunque picturam habue-
 rit, non nisi in visione *Ezechieli* fuisse representatum, minime
 vero frontibus piorum & gementium ita inculptum, ut per-
 petuo

- Pag. 120. petuo remanserit. VI) *Strictura nonnulla ad Jo. Clerici Dissertationem de lingua Hebraica, & quidem ejus antiquitate.* Non quidem eo prolabitur Autor in commendanda Hebræorum lingua, ut, vel Angelis & beatis in altera vita ejus usum competere, vel in isto, quod nonnulli liberaliter sibi pollicentur, mille annorum regno locum habituram esse, affirmet; tamen contra ea, quæ Jo. Clericus in Dissertatione de lingua Hebraica, Commentario in *Genesin* præmissa, satis audacter & negligenter scripserat, ita disputat, ut *Sæptione priori* Hebrææ linguæ antiquitatem adstruat, *posteriori* autem contraria Batavi argumenta expendat. VII) *De Canonibus Apostolicis.* Ex quo Canones etiam inter Protestantes, in Anglia præsertim, *Beveregium & Whistonum* habuerunt defensores, Pontificiorum acies magis instructa fuisse videtur, si quando de autoritate Canonum fuit decertandum. Argumenta igitur, cum ex *Dalleo* selecta, tum propria, in medium proferuntur, quæ omnem illam auctoritatem labefaciunt, Canones post Seculum quartum demum exortos esse admodum probant. VII) *de Causis Literaturæ Hebrææ.* Celeberrimum *Val. Ernst. Lascherum* imitatus Autor, linguam Hebræam hac via persequitur, ut veras literaturæ causas, *efficientem, materiam, formatam,* ac denique *finalem,* elicere conetur. Hebræorum scribendi artis, seu literaturæ, causam efficientem, sive autorem, habet Deum. Omnem scribendi artem ante *Mosis* tempora plane incognitam fuisse, ratus, contra *Lascherum* & centum alios literaturæ Hebrææ initia ad annum ab orbe condito circiter bis millesimum & quingentesimum differt, quo *Moses* in monte Sinai cum lege primam scripturam a Deo accepisse dicitur *Deut. X, 4, Exod. XXXIV, 28.* Tunc & in *materia,* qua, post saxorum usum, scripserunt veteres, & in divertum scribendi modum, inquiritur. Quantum ad formam characterum Codicis sacri attinet, hodiernum quadratum, non autem Samaritanorum characterem, divinum & genuinum esse, ita asseritur, ut nemo facile Autori denegare assensum possit. Ceterum significatus literarum hieroglyphicus suis autoribus relinquitur. IX) *De Paschate Christi*
- 129.
- 158.
- 160.
- 162.
- 167.
- 180.
- 183.
- suveo-

σαυποσλας. Quemadmodum Pascha primum, seu Exodicum, Israelitas ineunte XIV Lunæ post æquinoctium vernali, pridie, quam ex Ægypto egressi sunt, comedisse constat; ita, eundem morem adhuc tempore Christi inter Judæos viguisse, & a Servatore in ultima edenda cœna una cum reliquis Judæis esse observatum, pluribus ostendit Autor. X) *de Scriptura ante Moysen*. Tota hæc Dissertatio illi *de Causis literaturæ Hebrææ*, cujus modo mentionem fecimus, videtur esse contraria, quamvis uno eodemque anno atque Præsidio sit habitata. Et ex hoc, & ex styli diversitate, & ex aliis rationibus, certo certius colligimus, Respondentium munere defunctos potiore, quam ipsum *Benzelium*, sibi vindicare hujus collectionis partem. Probat hic Autor, fuisse ante *Mosen*, & ante *Homerum*, uti scriptores, ita literas, quibus, tanquam instrumentis, animi sui sensa imprimis cum posteritate communicare potuerint homines. Conferat Lector, quæ supra ex Dissertatione de Causis literaturæ Hebrææ attulimus; quam sibi adversentur ista, consistim apparebit. XI) *De Libris V. T. canonicis, eorumque divisionibus*. XII) *De Sectis ecclesiæ nostræ temporis*. Magno rerum memorabilium Commentatio hæc se commendat apparatu. Multa, eaque egregia, e thesauro, quem in longo itinere collegit Reverendissimus Autor, triginta abhinc, & quod excurrit, annis in Orientem instituto, hic deprompta vides, tum de schismate inter Ecclesiam Orientis & Occidentis, & de illius statu antiquo, & recenti doctrina, atque erroribus in genere, tum de Cœnobio montis Sinai, de Græcis, *Calvino* faventibus, de insidiis Romanensium Græcorum fidei & doctrinæ structis, de Maronitis, de Coptis, &c. lectu sane digna, ac tanto majori habenda fide, quod Autor, quicquid asserit, oculis vidit, & ipse diligenter pericrutatus est. In *Helladium*, de statu præsentis Ecclesiæ Græcæ thrasonice ut plurimum loquentem, graviter animadvertit, & se ab integerrimis viris, apud quos aliquod tempus ille commoratus est, exploratum habere affirmat, fuisse hominem non optimæ frugis, & audax Græculo ingenium. Non minus in famosum scriptorem Gallicum, *de la Croix*, invehitur,

pag. 198.

202.

212.

242.

248.

249.

265.

282.

292.

270.

271.

- rur, in libello, *La Turquie Chrétienne sous la puissante Protec-
 tion de Louis le Grand* inscripto, plus fumi intra paucas pa-
 gellas mandatum, quam ut uno venti statu dispelli possit.
 Adjecta est Mantissa dogmatica, quæ in dogma de processio-
 ne Spiritus sancti, & de invocatione sanctorum, solide inqui-
 rit. Agmen claudit memorabilem Diploma absolutionis Pa-
 triarchæ Hierosolymitani tralatitium. XIII) *De Libris Vet. Te-
 stamenti apocryphis in genere.* XIV) *De Libris Vet. Testamenti
 apocryphis in specie.* XV) *De Apolline loquaci & muto.* De
 iustis, & cessatione oraculorum apud paganos hic agi, facile
 conjectura divinabit lector. Autor cum illis facit, qui illa
 non solis hominum fraudibus, sed diabolo potissimum, hæc
 autem Servatori tribuendam esse, judicant, per cujus adven-
 tum infernalis hostis potentia magis magisque fracta, oracula
 edere non quidem repente, gradatim tamen, desit. XVI)
 294. *Dissertatio, qua adstruitur numerus Paschatum Christi qua-
 ternarius.* Excussis variis Theologorum & Patrum de annis,
 297. qui inter baptismum Servatoris & ejus mortem intercesserunt,
 316. sententiis, illorum stabilitur opinio, qui, quatuor paschata
 Christum post baptismum celebrasse, statuunt. Sedes Pascha-
 tum genuinæ apud Evangelistas ita investigantur, ut *primi qui-
 dem Jo. II, 13, secundi Luc. VI, 4, Matth. XII, 1, Marc. II, 23,
 340. tertii Jo. VI, 4, quarti Jo. XI, 55, XII, 1, XIII, 1, Matth. XXVI,
 352. 2, Marc. XIV, 2, Luc. XXII, 1,* se invenisse affirmet Autor, de sin-
 357. gulis seorsim deinde acturus. XVII) *de antiquis Bibliorum ver-
 sionibus.* Historicam plurimarum Versionum illustrium narra-
 tionem tradit Autor Respondens. XVIII) *De Sortibus veterum.*
 397. XIX) *De Classe Salomonæ in regionem Ophir.* Hispania est hæc
 419. Autori regio, argumento ad sententiam probandam maxime
 421. ab urbe Tharsi petito, cujus *Ex. XXVII, 12, Jon. 1, 3, 1 Reg.
 424. XXII, 49, 2 Chron. XX, 36,* & alibi, fit mentio. Hispaniam
 olim crebris Phœnicum navigationibus frequentatam fuisse,
 ex antiquis monumentis constat. Est in Oceano extra co-
 lumnas *Herculis*, iisdem tamen vicina, insula, Gades appel-
 lata. Hic urbem coadiderant Phœnicenses, *Herenti*, pa-
 431. trio Numini, dicatam. *Tbartessum* antea vocatam, postea
 Tyrios,

Tyrios, mutato nomine, *Gaddir* nuncupasse, affirmant scriptores veteres. Hæc est illa Tharsis, in scriptis V. T. passim obvia, Pag. 432. divitiarum, quas tunc Hispania sive per naturæ bonitatem, sive per mercaturam florentissimam, exteris mittebat, sedes. Cum igitur in Iberiam, quæ eadem cum Hispania est, amplissima Tyriorum & Phœnicum quondam fuerit navigatio; nullum est dubium, quin Reges Hierosolymæ una cum *Hiramo*, Rege Tyri, suas in Hispaniam classes miserint, omnibus abundantem, quibus rebus & *Davidis*, & *Salomoni*, opus erat, splendidissimum æque immortalis gloriæ opus exstruendum curantibus. XX) *De Asyris*. De asyris & Ebræorum, & gentilium, & Christianorum, instituitur docta narratio. Conclusionem facit de *Franchidia quarteriorum*, seu de jure asyli apud legatos, disquisitio. XXI) *De Lingua Hellenistica*. Præcipuam in *Sebastiani Phœbenii* Diatribe de *Lingua Græca puritate* examinanda & refutanda operam Autor collocat, puritati linguæ Novi Testamenti ita infensus, ut, voces, phrasæ, & locutiones, apud scriptores sacros legi, contendat, quarum dimidiam forte partem optimi ex profanis ignorent. 437.

Reliquæ, hoc Volumine quæ comprehenduntur, si unam excipias, sunt Dissertationes Anti-*Arnoldina*, ab iis, qui Respondentium munere sunt defuncti, ut ex præcedentibus aliæ, diligenter elaboratæ. XXII) *Vindicta Concilii Nicæni Oecumenici I*, novatoribus, præsertim *Godofredo Arnoldo*, oppositæ. XXIII) *Vindicta Concilii Constantinopolitani Oecumenici II in causa Macedoniana*. XXIV) *De successione Episcoporum canonica* apud Evangelicos, præsertim in Suecia. Refutatis, qui a successione Episcoporum ad veritatem doctrinæ & ecclesiæ concludere solent, Pontificiis, & multis de discessione Protestantium a Pontificiis factæ, de ecclesiæ dignitate episcopali, & hujus haud interrupta propagatione apud Anglos, doctè expositis, ad Suecos suos convertitur Autor, nulla propterea ratione falsæ ecclesiæ accusandos. Habet Suecia Episcopos, a Pontificiis legitime consecratos, qui, ut ecclesiam Suevicam purgarent, omnem impenderunt operam. Horum continua apud Suecos ad hunc usque diem datur 460. 466. 467. 708. 532. 554. 567.

- datur successio. Habuerunt ipsi potestatem, tam Episcopos, quam Presbyteros, constituenti, qui alios deinceps muneribus sacris præficerent. ac idoneos declararent: quod ex omnium rerum gestarum serie, & domesticis Pontificiorum principiis, uberius demonstrat Respondens Autor, contendens præterea, Hierarchiam Episcopalem, qualis antiquioribus saltem temporibus in ecclesia locum habuerit, apud Suecos servari; in ordinatione ritus ævo Apostolico proximos retineri, ab inanibus autem & superstitiosis ceremoniis resectos; & propterea, cum alia ipsis non desint, quæ huc existimantur pertinere, cumque, quod *κύριον* est, habeant doctrinam successionem, ecclesiam Suevicam jure majori, quam ecclesiam Græcam, quamque itidem Anglicanam, successionem sibi canonicam posse vindicare. XXV) *Vindicia Concilii Ephesini Oecumenici tertii in causa Nestorii, Godofredo Arnolde* opposita. XXVI) *Vindicia Concilii Chalcedonensis Oecumenici quarti, Godofredo Arnolde* opposita. XXVII) *Vindicia Concilii Constantinopolitani secundi Oecumenici quinti, in causa Origenistarum & trium Capitulorum.*
- Tom. II   Ad Volumen alterum nobis properandum est, non ita spissum, & XXI constans Dissertationibus. I) *De Melchisedeco, Rege N. F. & patris.* Conjunctionem Pontificatus & dignitatis regis in Melchisedeco confirmant fere omnes exemplo gentilium, & ex majorum consuetudine, ut Rex etiam esset sacerdos, vel Pontifex: at in alia omnia abijt Benzelius, regiam & sacerdotalem in uno eodemque homine dignitatem ejusdem cum Melchisedeco antiquitatis non esse, contendens. Cum P. Cuneo igitur ratur, Melchisedecum non hominem utique & hominibus genitum, sed divinæ naturæ, fuisse, majoremque homine ac digniorem, qui tanto benedixit Patriarchæ, argumenta, quæ opponi possent, & Cuneo opposita sunt, ut in summum abeant, dat operam. II) *De LXX Danielis Hebdomadis.* III) *De Bileamo, divino Propheta.* Non affirmare dubitat Autor, Bileamum primo non minus fuisse, verum Dei cultorem, quam verum Prophetam, postea vero munificentia Regis Moabitarum captum, hominem improbum & flagitiosum

sum evasisse; quio hoc ipso exemplo it comprobatum, donum prophetiæ non Judæorum ecclesiæ proprium, sed gentibus fuisse commune, quamvis inter gentes extiterit modice.	Pag. 53.
IV) <i>De genuina notione vocis Scheol.</i> Tria istam vocem in Scripturis sacris denotare, observatur: 1) <i>generaliter</i> , statum tam piorum, quam impiorum, post mortem communem utriusque momentaneum; 2) <i>specialiter</i> , infernum, statum impiorum perpetuo duraturum; 3) <i>metaphorice</i> , afflictiones & dolores sævissimos, seu aliquid nobis intolerabile & imperferutabile.	54. 56.
V) <i>De Forma reipublica Judaica.</i> VI) <i>De Voto Jephthæ incruento.</i> <i>Jephtham</i> a crimine ἀνδροποδυσίας liberat Auctor, illis adstipulans interpretibus, qui, filiam perpetuæ virginitati consecratam, non vero mactatam, statuunt. Neque in votendo, neque in exequendo, Heroa istum temeritatis postulandum esse, simul contendit.	80. 84.
VII) <i>De Tabernaculo Mosaiico</i> , ad ductum <i>Ebr. IX, 2, 3, 4.</i> Tria tabernacula a se invicem diversa constituit Auctor Respondens: <i>unum</i> , cujus <i>Exod. XXXIII, 7</i> , <i>alterum</i> , cujus <i>Exod. XL, tertium</i> , cujus <i>2 Sam. VI, 17</i> , facta est mentio. De reliquo dissentientes eruditorum ad <i>Ebr. IX, 2, 3, 4</i> , opiniones pro viribus studet conciliare.	99.
VIII) <i>De Fœdere Josuæ cum Gibeonitis.</i> Illicitum hoc fuisse, docet Auctor, & propterea irritum fieri debuisse. Quamvis autem jusjurandum novam obligationem non pariat; in honorem tamen jurisjurandi conservatos esse Gibeonitas arbitratur, ne gentiles existimarent, Deum ab Israelitis haberi irreverenter. Pauca præterea continet hæc Dissertatio, ut quidem hujus Tomi adhuc aliæ, memoratu digna.	116. 122.
IX) <i>De Gloria templi Zorubabelici, Hagg. II, 8.</i> X) <i>Profelytismus Rabbitorum loco motus.</i> XI) <i>De transitu Israelitarum per mare rubrum.</i> Non tantum iste transitus, sed ipse Israelitarum ex Ægypto egressus, variis illustratur observationibus, & veritas miraculi contra Clericum asseritur.	125. 156.
XII) <i>Synedrium magnum Rabbitorum ad examen revocatum.</i> In <i>duo Capita</i> divisa est Disputatio. Prius ea continet, quæ de Synedrio suo veteres Ebræorum tradiderunt; <i>posterior</i> de iis sermonem facit, quæ contra hoc Synedrium, seu potius descriptionem Synedrii, a Rabbis	187.

- Pag. 194. binis factam, observari merentur. XIII) *De duplici Genealogia Christi, juxta Matthæum & Lucam.* Nodos hic ubivis obvios solvere annitur Autor, in eo, quod caput rei est, ad *Matth. I, 16, Luc. III, 23*, cum *Cheunirio, Oshandro, Calovio*, 227. aliisque nostratum, faciens. XIV) *De Cruce Criticorum* 231. כמר, *Pf. XXII, 17.* XV) *Donatismus in Novatoribus redivivus.* Neo-Donatistæ hic enumerantur, *Arnoldus, Dippelius, Langius, Zieroldus, Breitauptius, Franckius*, alii, qui, ministros irrogenitos verum Dei verbum proferre, & auditores ædificare posse, negant. *Spenerum* autem, tantum abest, inquit Autor, *ut ex horum exiuamus numero, ut potius suum hic animum, malumne dicam, an tepidum ac subiectum, sat evidenter prodiderit.* Per alia quoque Neodonatistarum errores deducuntur capita. XVI) *De Vita fidei satisfacta.* Etiam novatoribus opposita hæc est Disputatio, præsentiam bonorum operum in actu justificationis pernegans. XVII) *De decreto Apostolico Art. XV.* XVIII) *De conflagratione mundi.* XIX) *De perfectione Renovatorum contra Perfectionistas.* XX) *Vindicta Albanasi, Cibristoph. Sandio & Godofr. Arnoldo* oppositæ. 287. XXI) *Vindicta Cyrilli Alexandrini, Godofredo Arnoldo* oppositæ. 296. XXII) *De Sacramento Romanorum confirmationis.* Argumentum hoc ita pertractatum vidimus, ut non solum, quid in ecclesia Pontificiorum, sed etiam apud Evangelicos & Protestantes, sit confirmatio, luculenter appareat.

Vario hæc eruditionis genere floret Collectio; non uno eodemque tamen, si dicendum quod res est, & Autore, & dictionis ornatu, & rerum conscripta selectu. Nos maxime argumentis delectatos esse, quæ tam ex Philologia & antiquitate, tum ex Historia ecclesiastica, repetita deprehendimus, lubenter fatemur. *Kappius*, insigne Lipsiæ ornamentum, præfatus est, & *prærogativas* recensuit, *quas Academia, Protestantium sacris addita, in ratione, quam ineunt, disciplinas excollendi pariter ac tradendi, præ Romano-Catholicis Universitatibus jure quodam sibi vindicare possunt.* Dabimus, quia non adeo sunt multæ, rem in compendio. In nostris Academiis aurea illa libertas regnat, non modo veritatem ex lumine rationis

tionis atque revelationis addiscendi, eoque sine Codicem sacrum Hebraum atque Græcum, ejusque versiones & explanationes omnium interpretum, cuicumque religioni deum additi sunt, & legendi, & examinandi, sed etiam Philosophorum placita, si modo divinæ revelationi non sint contraria, in utilitatem nostram convertendi, adeoque ecclésiæ philosophandi. His omnibus, qui Pontificiorum Academias frequentant, & versionis vulgatæ traditionumque autoritate, & nimia Theologiæ scholasticæ cultura, & linguarum sacrarum ecclésiæque Philosophiæ neglectu, & variorum prohibentur librorum interdicto. Dominatur hic Philosophia scholastica; Jus naturæ & Politica exulant; Historia & Jus publicum Imperii, cum rebus gestis reliquorum Europæ Statuum, raro docentur, & si quoque illa doceantur, non ex optimis subsidiis derivari solent. Eadem Historiæ ecclésiasticæ & literariæ est ratio. Aliter in Protestantium Academiis comparata res est. Univerſa Philosophia, recentiorum Philosophorum inventis non dissimulatis, traditur. Historia omnis, civilis, ecclésiastica, & literaria, ex præstantissimis scriptoribus enarratur, & ex genuinis fontibus repetitur. Non defuerunt inter Romano-Catholicos, qui illos Academiarum & studiorum navos recentissime ipsi professi sunt, quorum hic leguntur in lucem edita testimonia. Emendationis initium fecit quidem *Carolus VI*, Romanorum Imperator; at inchoavit, non perfecit, *Maria Theresia*, cum tam vasto in regna & provincias Imperio, curam imperfecti operis relinquens. Idem tentavit *Fridericus Carolus*, Episcopus Bambergensis & Wurceburgensis, non ita pridem defunctus. Cœpit in Italia nuper Philosophia ecclésiastica caput erigere; docetur Jus naturæ in Pisana, & Patavina, Academiis, cum Philosophia experimentalis. Sed non habent omnes eundem literarum florem. Cum apud Romano-Catholicos maximam fere partem nudæ fere theses, nugisque scholasticis crebro refertæ, ad disputandum proponantur; apud nos luculentiores de eruditis argumentis conferuntur Disputationes. En novam rei Academicæ, uti apud nos est, prærogativam! Hæc occasionem præbent doctissimo

Kappio, cum de Dissertationum Academicarum habitu, fatis, & utilitate, tum de præfenti collectionis ratione, differendi. Subjecta est Episcopi *Benzelii* vitæ delineatio, lectoribus, in rem literariam incumbensibus, non minus grata, quam Index Disputationum chronologicus, & rerum memorabilium, operi tam varii argumenti apprime necessarius.

DELL' ANATOMIA DISCORSO, &c.

id est,

SERMO DE ANATOME, AUTORE ANTONIO
COCCHIO MUGELLANO.

Florentiæ, apud Jo. Bapt. Zannoni, 1745, 4.

Plag. 6.

Pag. 4. **F**uit hic Sermo ante quatuor annos, in Theatro magni Nocomii S. Mariae novæ, quod Florentiæ est, publice recitatus. Dicitur autem Anatomie, tum ars dextre separandi animalium, præcipueque humani corporis, membra, tum eorum, quæ in his sensibus percipere licet, cognitio. Motus enim, qui in corpore humano est, ejusque causarum consideratio, ad Anatomem non pertinet. Eaque cogitatio, cum singulæ fere particulæ corporum possint sensibus subjici, clarissima, tum etiam satis facilis, est, modo se aliquis iis, quæ in Anatomie ingrata esse solent, nimis affici non sinat, sensibusque recte utatur. Quæ vero lites unquam inter Anatomicos ortæ sunt, vel de usu partium sunt, quem tamen Anatomicus proprie non curat, vel de inventionis gloria, quod ad cognitionem partium animalium nihil facit, vel de eo, quod quis se credidit potius videre, quam certe vidit. Præcipua igitur Anatomæ utilitas, quæ ab hac per se his acquisita certitudine proficiscitur, veritatis inventio est, per quam errores necessario tolluntur. Cumque cupidi cognitionis earum remanemus, quæ in tota natura sunt; quanto magis debemus earum esse, quibus vita nostra, sensus, motus, nutritio, generatio, morsque ipsa, continentur. Ad quarum tamen cognitionem non nisi per Anatomem pervenimus.

10. Eaque

11-14.

Eaque cognitio, tum quæ in contemplatione rerum consistit, tum quæ sanitatis custodiam, morborumque sanationem, complectitur, artis medicæ parti fundamenta præbet; quas duas partes ut veteres aliquo signo exprimerent, *Æsculapio* patris hinc *Hygeam*, illinc *Telespharum*, in monumentis junxerunt. Quis autem sine Anatome naturam morborum intelligat, quæ scilicet in fabricæ humani corporis mutatione consistit? Et quis sine hac arte illis auxiliis recte utatur, quibus & vita servari solet, & sanitas reddi; maxime cum, nisi vitæ in corpore superstitis vires accesserint, quæ utique a fabrica partium pendet, exiguus, vel nullus, esset eorum auxiliorum effectus futurus. Neque tolli Anatomæ utilitatem existimandum est hoc, quod morborum multi sponte sanantur, multi contra insanabiles sunt. Per Anatomem potius licet utriusque generis morborum eventum certo prædicere, ac fuit sine dubio etiam via reperta morbis, qui curationem recipiunt, vel paucissimis medicinis, vel vitæ tantum, aut fontana aqua, aut etiam expectatione, medendi. Ad quas omnes Anatomæ utilitates & hæc tandem accedit, posse per eam inefficaciam plurimorum auxiliorum, quorum vulgo existimatur ocella aliqua vis esse, clare cognosci, ac deberi Anatomæ laudem liberatæ a servitute præconceptorum opinionum nobilissimæ medicæ artis, ad quam rem plurimum contulerunt *Borellius*, *Radius*, ac *Bellinius*. Sunt autem permulti, qui, ullam Anatomæ utilitatem esse, negant. Ique tum ad *Hippocratem* & Empiricorum Methodicorumque sectas provocant, qui ab omni humanorum corporum sectione abhorruerint, tum ad *Galenum* ac *Celsum*, qui, inutilem esse, præcipue subtiliorem, quam vocant, Anatomem, perhibuerint. Sigillatim vero *Lockius*, quem, *Cel. Autor* dicit, se certo scire, permultum ad *Sydenhamii* scripta contulisse, nullum plane fructum ex Anatome ad medendi artem redundare, contendit propterea, quod nihil ad animi, elementorum cohesionis, earumque rerum, cognitionem faciat, in quibus, ut internæ motuum causæ, sic etiam vitæ & sanitas, nec non morbi, consistant, ad quorum sanationem

Pag. 15.

16, 17.

18.

19. 24.

- tionem efficacissima auxilia, ab hominibus secandi artis ignaris; per solam experientiam, reperta sint. Quare sine ulla noxa possit omnis humani corporis cognitio negligi, quæ per
- Pag. 24. Anatomem acquiritur. Quod qui contendunt, non videntur ad hoc attendisse, quæ in corpore motus producit, vim, quamvis incomprehensibilis naturæ sit, in manifestis tamen
25. partibus, sensibilibusque modo, suos effectus edere, cumque in harum rerum mutatione evidenter internæ morborum causæ consistant, debere utique permagnam Anatomem in medendi arte utilitatem esse. Per quam quot maiorum sedem possumus
26. iudicare, eventum prævidere, curam dirigere, accuratius, quam veteres? quorum permultos errores, ut hoc exemplo utamur, in iis morbis per Anatomem cognovimus, qui, quæ partes ad respirationem, sanguinisque motum, faciunt, gravissime affligunt. Et, quod ad venereos morbos attinet, nonne per anatomicas disquisitiones factum est, ut cum sedem mali accuratius, quam olim, sciamus, tum quoque incertis olim periculosisque auxiliis secure atque feliciter utamur. Nam, quod *Beneventanus Cellini* testatur, *Berengarius*, etsi Anatomicorum sui temporis princeps, tam parum feliciter tamen mercuriales inunctiones adhibuit, ut cogeretur Roma exire. Atque Guajaci ligni usus, cum nondum fuerit secundum anatomicam cognitionem examinatus, nostra ætate æque ac olim incertus est, atque periculosus. Ut vero maxima sit experimentorum in medicina necessitas ad vires medicinarum cognoscendas, recte tamen hæc instituere, verumque a falso distinguere, nisi per Anatomem, non licet. Neque sine hac uti magno cum fructu aliquis poterit accuratissimis *Hippocratis* scriptis, a nullo vulgariū Medicorum lectis. Saltem, in manu medendi arte permagnam Anatomem utilitatem esse, nemo audeat negare. Estque per hanc maxime factum, ut nostræ ætatis Chirurgice antiqua præstet. Accurata enim membrorum cognitio multis curationibus excogitandis occasionem attulit, quarum vel nullam, vel tam parum accuratam, veteres notitiam habebant, ut fere semper per mortes experimenta facerent. Cui rei fidem facere tum suffusionis curatio potest, tum calculi.
- 29, 30.
- 31.
- 32.
- Neque

Neque volvulus cognosci, nisi per Anatomem, potuit, per
 quam etiam intelligere eorum casuum naturam licuisset, in
 quibus succurrere ægris nostræ ætatis Medici non magis præ-
 ruerunt, quam veteres splendide illi personæ, cujus *Celsus* in
Præfatione mentionem injecit. Præter hæc corporum ani-
 mantium cognitio pluribus aliis utilissimis artibus utilitatem
 affert, & de plantis doctrina æque parum clara, atque olim,
 futura esset, nisi ipsis fuisset Anatome, præcipue a *Malpighio*,
 adhibita. Quæ variæ animantium corpora secandi artis uti-
 litates ut omni tempore homines excitaverint ad ejus sibi
 cognitionem acquirendam; fuerunt tamen ipsius progressus
 multis ac pæne insuperabilibus impedimentis retardati. Ex
 quorum numero apud omnes propemodum gentes sangui-
 nis aversio fuit, in quo nempe olim animam residere existi-
 mabant. Qui vero nihilo minus judicio prævalentes homines
 ad hanc utilissimam artem animum applicabant, partim ani-
 mantibus, ad sacrificia æque ac cibum aliterque apertis, usi
 sunt, unde comparata Anatome orta est, partim humanis
 quoque corporibus, casu incisis, quod ab Empiricis lauda-
 tam vulnerariam Anatomem constituit. Neque vero fidem
 facere suæ opinioni illi queunt, qui, capitis damnatos homi-
 nes a Medicis olim vivos incisos esse, existimant, quamvis li-
 citum ea ætate fuerit, qui vel jus societatis non habere puta-
 bantur, vel privatæ potestati subiecti, occidere. Fuit ta-
 men secandi ars per sectionem corporum hominum, qui sup-
 plicis perierunt, tum maxime, qui morbis sublatis, promo-
 ta. Ut vero, quæ ad omnium artium ac scientiarum histo-
 riam, ante Græcorum tempora, pertinent, densissimis tene-
 bris obvoluta sunt; sic etiam Anatomem origo frustra apud
 gentes Græcis priores quæritur. Nam, quæ de eius studio,
 apud antiquissimos Ægyptios, dicuntur, partim levissimis con-
 jecturis niti, partim ad recentiora tempora pertinere, certis-
 simum est, & jam ante Cl. Autorem a doctissimis viris osten-
 sum. A Græcis autem, eorumque Heroibus, præcipue ex
Homero constat, cum vulnerariam Anatomem excultam fuis-
 se, tum quoque comparatam, in qua præterea a *Pythagora*

Pag. 33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41-46.

46,47.

48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57-59.
- discipulis, a *Democrito*, *Hippocrate*, *Diocle*, *Praxagora*, & *Aristotele*, multum elaboratum fuit. Primum autem videtur *Herophilus* hominum mortuorum corpora incidisse, cui, ut ejus fragmenta testantur, quicquid fere boni de Anatome veteres Autores habent, debetur; qui cum, *Ptolemao* Ægyptiacum regnum condente, Alexandria inclaruerit, vera Anatome habenda est tercentos circiter annos ante Christi nativitatem initium fuisse. Namque ab hoc sapientissimo Rege, qui quo erat in bonas literas animo, celeberrimum illud Museum Alexandrinum constituit, data Medicis fuit humana corpora incidendi facultas. Quo ut permultum excolta optima ars fuit; sic postremorum *Ptolemaorum* ætate, apud quos in nullo fere pretio literæ erant, prorsus fere neglecta. Neque excitata iterum ad Anatomæ studium Ægyptiorum ingenia fuerunt, postquam sub Romanorum ditionem venerunt. Quorum Imperatorum temporibus, quod *Galenus* & *Rufus Æbescius* scribunt; Anatome in Alexandrina schola partim in aliquot humanorum corporum ossa compage, partim in animalibus, ostensa fuit. Ex quibus prælectionibus, ac *Herophilii* scriptis, pariter ac picturis quibusdam & simiarum sectione, (nam humana corpora non incidit,) tantum profecit *Galenus*, ut tradere hanc artem posteris posset, & quo minus prorsus negligeretur, impedire. Quæ tamen, deleta Alexandria, neque ab Arabibus fuit, neque a Latino-barbaris, exercita. Sed post antiquissima tempora cæperunt primum humana corpora A. 1316 iterum Bononiæ secari, in qua urbe, præcipue post A. 1500, ab *Achillino* & *Berengario*, in hominum, qui supplicia perierant, corporibus ostensa Anatome fuit, quæ deinde in Parisiensi schola, & per *Vesalium* in Patavina & Pisana, progressus fecit, rumque apud Hispanos etiam inter licitas artes haberi coepit. Post hæc *Leonis* & *Clementis*, hosque sequentium Pontificum, in Anatomæ amore factum est, ut in Romana schola *Columbus* observationes suas facere, *Eustachius* admiratione doctorum dignas tabulas parare, posset, & *Varolius* in cerebri naturam inquirere. Maximeque superiore Seculo apud omnes cultiores gentes in

nosocomiis, & sigillatim Florentiæ, gratia *Ferdinandi II*, Magni Ducis Hetruriæ, mortuorum corporibus frequenter incisis, permultum promota secandi ars fuit, pulcherrimisque inventis a *Borello*, *Stranone*, *Barbotinis*, *Redio*, *Bellinio*, ornata. Quibus & microscopiorum & injectionum usus accessit, quarum liquida jam olim a *Carpo* & *Eustachio*, solida autem, sed liquefacta a *Swammerdamo* & *Ruyfchio*, adhibebantur. Tumque varis fuerunt ab Anatomicis hanc artem docendi viæ excogitatae. Ex quibus se Autor dicit in prælectionibus suis, de tota Anatome habendis, ita synthetica usurum esse, ut, quantum possit, a simplicissimis ad composita procederet, singulorumque membrorum ac viscerum minutissimis quibusque conditionibus expositis, quæ ex his in Physiologia & utraque medendi arte consequuntur, fallacibus conjecturis omissis, deduceret. Analytica vero usurum se esse monet in Chirurgicas studiosis habendis prælectionibus. In utrisque Italica potius, quam Latina, lingua usus est, quia hæc audientis mentem a primo scopo, intelligendi scilicet sermonem, quasi abducit. In quo errore Autorem veritari, eo magis miratur, quo minus ipse vel ex Appendice hujus libri videtur a studio Latinarum literarum alionus esse. Finem tandem huic sermoni imponit *Cel. Cocchi*, laudes cum Magni Hetruriæ Ducis, jam Imperatoris, *Francesi*, tum *Verrazani*, Senatoris, celebrando, quo potissimum autore factum sit, ut *Cocchi* constitueretur, qui in schola Florentina Anatomien publicè doceret. Appendix, cuius supra mentio facta est, duo Fragmenta, alterum *Herophili*, alterum *Asclepiadis* Bithyni, continet, quorum illud ex *Libro III Apollinis Citiensis* de Articulis desumptum est, inediti Autoris, & qui videtur sexaginta ante Christi nativitatem annos vixisse. Habentur ejus scripta pariter ac *Asclepiadis* Fragmentum in antiquissimo aliquo Codice, qui olim a *Lafetri* ex Græcia allatus, jam Medicam Bibliothecam ornat, & Græcorum de Chirurgica arte scripta, magnam partem inedita, continet. *Herophilus* in eo Fragmento, quod ex *Libro de Causis* est, in femoris luxatione monet, ligamentum teres rumpi, pro-

perca-

Pag.
60-65.

66.

68-72.

74,75.

78.

79.

80-82.

87
 ptereaque, esse recte repositum, contineri tamen in sede sua
 non posse. *Asclepiades* vero articulos docet nonnullos et-
 iam a longo morbo excidere, quod tamen, *Cl. Cocceius* ait, se
 aliquando ostensurum esse, fore sic fieri; ut os femoris, non
 nisi summo capite fracto, & in situ relicto, elabatur. Præter-
 ea occasione prioris Fragmenti nonnullis *Celsi* locis lucem
 affundere *Cl. Cocceius* studuit ope verusti alicujus membra-
 nei Codicis, qui in eadem Bibliotheca Medicea servatur. In eo-
 que, ubi secundum pleræque editiones in *Libro VIII Cap.*
20 legitur: *Protarchus Heraclides* reperissent, lectio hæc habetur:
Protarchus, Heraclides, quid quis vi reperissent. Ex
 qua lectione, atque *Heraclidis* Tarentini verbis, huic *Celsi* lo-
 co respondentibus, quæ *Galenus* in *Lib. IV de Articulis* ser-
 vavit, vera videtur lectio formari posse. Et, quæ in fine
 ejusdem *Capitis* apud *Celsum* in novissimis editionibus legun-
 tur, verba: Potest tamen conditus articulus medius, aut sum-
 mus, canaliculo aliquo contineri, ea in eodem Codice in *Cap.*
24 leguntur, quod rei quam maxime consentaneum est. Præ-
 terea, ex hoc Codice, Auctor existimat, veram lectionem *Celsi* re-
 stitui posse in hoc Præfationis loco, ubi legitur: Nam ne
 uterum quidem &c. quæ verba in eo Codice ita concepta
 sunt: Nam uterum quidem, qui minus ad rem pertineat spi-
 rante homine, posse diduci. Etiam in *Lib. VII Cap. 20* ex hoc
 Codice legendum esse ait: qua resima plaga est. Tandemque
 notatu quam maxime dignum esse videtur, hunc Codicem
 eam lacunam, quæ in *Lib. IV Cap. 20* in omnibus Codicibus
 habetur, longe majorem, scilicet a verbo, *imponere* ad *coeun-
 tia*, ostendere.

LECONS DE PHYSIC EXPERIMENTALE, &c.

hoc est,

LECTIONES PHYSICÆ EXPERIMENTALIS;
 Autore Abbate NOLLETO, Academia Scientiarum Pa-
 risiensis, & Societatis Regiæ Londinensis,
 Socio.

Tomus I.

Tomus I.

Amstelodami, sumptibus Societatis, 1745, 12 maj.

Plag. 18, Tab. en. 18.

Ea est seculi nostri felicitas, ut, relictis inanum verborum nugis, & vanis hypothesium figmentis, in eo tandem convenerint ad unum omnes, naturam per experimenta esse explorandam, nullique, nisi experiundo comprobata, sententiae locum in Philosophia naturali esse concedendum. Cum igitur celeberrimi in quavis gente viri certatim in eo desudarent, ut de quovis Physice objecto varia experimenta cum cura instituerent, instituta repererent; res eo deducta est, ut hodie insignem innumerabilium experimentorum apparatus possideamus, ex quo depromere licet conclusiones, tam ad pervestiganda naturae arcana, quam ad ipsum usum vitae, utilissimas. Attamen inficias iri nequit, hoc ipso iis haud adeo esse consultum, qui ad contemplationem naturae primum accedunt, atque experimentorum ope sibi solidiorem ejus cognitionem comparare cupiunt. Inter experimenta enim, quae in scriptis physicis traduntur, multa jam obsoleta, eorumque loco alia vel accuratiora, vel magis perspicua, inventa sunt; plurima contra, quibus incognitae antea veritates deteguntur, quotidie instituantur; omnia autem ita sunt in variis & non cuivis obviiis scriptis dispersa, ut non sine insigni laboris & temporis dispendio optima eorum conquirere liceat. His igitur acceptissimum sit, necesse est, praesens Opus Celeberrimi *Nollet*, quo perspicue ostendit, se non minus esse sollicitum in recensendis experimentis, quam peritum in instituendis. Posterius quidem constat inter omnes, qui cursibus Physices experimentalis, quos plurimis abhinc annis summo cum applausu Parisiis instituit, praesentes adfuerunt; prius luculentissime docet ipsa Operis inspectio, omnia libri optimaë frugis requisita praese ferentis. Methodo usus est optima, & maxime naturali, atque in quavis materia ea selegit, quae ad solidiorem naturae cognitionem imprimis conducere possunt. Eum autem servavit ordinem, ut primo rei

E

distin-

distinctam notionem, & quæ de ea generatim dici possunt, stabiliat, dein experimenta, quorum ope cognoscitur, exhibeat; in quibus ita quidem versatus est, ut primum declararet *preparationem*, ad illud instituentium necessariam, postea *effectum* ipsum exponat, tum *explicationem* ejusdem ex principiis physicis proferat, denique *applicationem* ad alia phenomena, vel ad usum vitæ artiumque culturam, tradat. Scilum adhibuit maxime perspicuum & planum, ut ab omnibus, etiamsi nulla adhuc rerum physicarum mathematicarumque cognitione imbutis, intelligi possit. Quæ enim iis, qui longius in solidiori harum rerum cognitione procedere cupiunt, inferre possunt, ea peculiaribus *Tomis* reservat. Experimenta denique pauca quidem, sed ea, selegit, quæ ad statum rei omnium optime declarandum, atque veritates maximi momenti demonstrandas, accommodatissima ipsi visæ sunt; quamobrem etiam non dubitavit, interdum experimenta valde simplicia & notissima afferre, modo fini huic imprimis inserviant.

Sed age, paulo pleniorẽ ipsius libri notitiam Lectoribus nostris impertiamus. Distinguitur ille in varias *Lectiones*. *Lectio prima* considerat proprietates corporum maxime generales, *extensionem ac divisibilitatem, figuram, & soliditatem*. De divisibilitate materiæ imprimis notatu digna est observatio *Cel. Reaumurii*, ex qua patet, unciam nuri adeo extenuari posse, ut constituat laminam, cujus latitudo $\frac{1}{2}$ uniuslineæ, longitudo autem 444 milliatium, quorum unum continent 2000 hexapedas Gallicas; unde numerus partium visibilium in auri uncia fere vim omnem imaginationis superat. Figura corpusculorum illustratur formis insectorum minimorum, quæ in fluidis variis, ut in aqua in qua variæ plantæ sunt macerata, aceto, aqua testas ostrearum replente, &c. reperiuntur. *Lectio secunda* versatur circa *corporum porositatem, compressibilitatem, & elasticitatem*. In doctrina de poris corporum notat usum vernicis ad inducenda ova, quo fit, ut, poris ipsorum occlusis, per longum temporis spatium incorrupta conservari possint; quod imprimis utilem habere posset in *Historia naturali*, ad peregrina avium genera

genera in nostras regiones, commode transferenda. Experimentum illud notatu dignissimum, de aqua globulo metallico inclusa & compressa, quod Academix *del Cimento* debetur, ipse Autor, sæpius iteratum, verum deprehendit, adeo, ut, globo ope parvi torcularis compresso, aqua sub forma roris per ejus poros transfudaverit. Expositis sic qualitibus corporum palmariis, & maxime sub sensu cadentibus, addidit Autor digressionem de sensibus, & modo, quo corpora eos afficiant. Sequens *Lectio tertia* agit de *mobilitate corporum*, ipsoque *motu*. Ante omnia considerat vim inertix, qua corpora omnia motui resistunt. Porro evolvit ideam motus in genere, velocitatis, &c. ut & vis mortuæ ac vivæ, de quarum mensura disceptationem paucis tantum attingit, in neutram partem judicio suo inclinans. Dein aggreditur ipsas leges motus, ac primo quidem *motus simplicis*. Quæ hac de re dicenda sunt, ea disposuit secundum tres leges motus notissimas. Primo itaque eam considerat legem, qua corpus omne, semel in motu constitutum, pergit moveri uniformiter in directum, nisi mutetur a causa externa. Dux autem imprimis dantur cause in rerum natura, quæ omnia corpora mota afficiunt, eorumque celeritatem continuo imminuunt, resistentia mediorum, & frictio. Resistentiam considerat, quatenus pendet & a densitate medii, & a superficie corporis moti, & ab ipsa ejus velocitate. Frictionem in duas species primarias discernit. Aut enim eadem partes unius corporis applicantur successive diversis partibus alterius, ut fit, si corpus super plano protrahatur; aut diversæ partes unius applicantur semper diversis alterius, v. c. si corpus super plano provolvatur. Facile autem patet, illam hac esse multo efficaciorum in corporis motu imminuendo. Hoc vero notatu dignum, priorem augeri quidem crescente corporis velocitate, dari tamen maximum quoddam, ultra quod resistentia, quam corpori infert, perungere nequit. Hæc enim resistentia exinde oritur, quod eminentiæ unius corporis continuo incidant in cavitates alterius, unde pars vis motricis impendenda est ad illas a se invicem extricandas, partimque

prominentias rumpentis. Si itaque crescat corporis velocitas, numerus eminentiarum, ex cavitatibus atollendarum, vel partium rumpendarum, dato tempore evadet major, ipsaque adeo resistentia. Quodsi vero eo usque augeatur celeritas, ut, antequam prominentia iterum in proximam cavitatem decidat, ipsum corpus per spatium notabile promoveatur; clarum est, resistentiam sic multum imaginari, idque continuo, quo rapidior corporis motus supponitur. Generatim utramque frictionis speciem pendere & a quantitate superficierum, (contra quam quidam Physici statuere voluerunt,) & a quantitate pressionis, magis autem ab hac, quam ab illa, augeri, perspicuis experimentis evincit. Sequuntur jam duæ reliquæ motus leges: nempe mutationem in corpore semper esse proportionalem causæ; & reactionem actioni æqualem. Quemadmodum occasione legis primæ consideraverat causas, velocitatem corporis impingentes; ita nunc in eas inquirat, quæ directionem ejus immutant. Hoc primo accidit, si corpus ad superficiem fluidi appellat, in eaque refringatur, qua occasione explicantur notæ refractionis leges; dein, si corpus impingat in obstaculum immobile, ibique reflectatur; denique, si duo corpora mobilia sibi occurrant, & utriusque vel celeritas, vel directio, immutetur. Hinc itaque pertinet doctrina de collisione corporum, & quidem directa, quo spectantes leges palmaris atque notissima ordinis suo explicantur, & experimentis corroborantur. Atque hic finis est eorum, quæ primo hocce Tomo sibi pertractanda sumit Autor. Hoc saltem adhuc monerimus, enim sperare in Prefatione tale quid, quod omnibus Physicæ experimentalis cultoribus gratissimum fore, confidimus: peculiari nimirum Opere se acturum de Instrumentis, ad instituenda experimenta necessariis, eaque tam seligendi, quam construendi, ratione; cujus rei jam specimina quadam in *Commentar. Acad. Parisi. An. 1740 et 1741* exhibent. Promissi hujus ut memor sit Cl. Autor, in emolumentum scientiarum maximo opere operatus. Ceterum Tomorum præsentis Operis insequentium noticiam propediem Lectoribus nostris sumus exhibituri.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD
incrementum Scientiarum ab his, qui sunt in colligendis
Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes pu-
blicata.

Voluminis IV Pars II.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8.

Plag. 12.

Scenam aperit B. Petri Zornii *Dissertatio de משיח*, hoc est, *de Vita & morte beatorum per osculum*. De morte beata commentatus fuit Vir olim Celeberrimus, antequam rebus humanis diceret ultimum vale, ac sese ad æterna componeret. Omen sane faustum! Scripserat Autor hoc opusculum eo consilio, ut id esset sacrum exequiale & literarium filio suo unico, *Adriano Philippo*, Thorunii A. 1742, 29 Jul. variolis Thoranii extincto, ipse ei mox aggregandus. Ex 93 mortis generibus, quæ numerantur Ebræis, mors lenissima & placidissima est, quam משיח appellant, quando Deus os suum quasi ad os moribundi applicat, animamque sic elicit, teste *Talkut Rubeni f. 86, 2.* Judæorum de opinione *justi*, quos vocant *perfectos*, non moriuntur ab angelo mortis, sed tantum per osculum. Originem phraseos ipsi desumerunt ex *Deut. XXXIV, 5*, ubi *Moses ad os Domini* משיח. *mutuus* esse dicitur. Phrasin illam iidem significatu proprio acceperunt, invita interpretatione genuina. Osculatur Deus suos in hac etiam vita *Cant. 1, 2, VIII, 3.* Osculatur eos idem obituros. Osculum hoc Judæi varie exponunt. Expositiones hæcæ promit Autor, ac simul de communionem piorum cum Messia & Deo mystica differit. Secundo loco apparet *M. J. F. Frischii Observatio sacra, sctum Israelitarum sctum de liberatione Egyptiorum intelligendum esse, demonstrans, ad loca Exod. III, 22, & XII, 36.* Veram Cl. Autor interpretationem tum ex vocabulorum vera ac genuina indole, tum ex rerum connexarum serie, forma, & fine, confirmat, additque testimonium *Josephi*. Primo quidem animum attendit ad vo-

Pag. 194.

206.

208.

- cem לָצַד, cui potestatem *trahendi* inhaerere ostendit. Id stabilit non solum ex aliquibus hujus vocabuli adjunctionibus, sed ex ex iis quoque loquendi modis, ubi eo *detrabere, extrahere, subtrahere*, & quæ his sunt similia, significantur. In *Pf. LXIX, 51*, ea vox denotat actionem *extrahendi* ex luto. Conf. *Pf. CXLIV, 7*. De extractione e manibus hostium id vocabulum alibi passim adhibetur. Id ipsum de Deo, facultates
- Pag. 209. *Labani* detrahente, accipitur *Gen. XXXI, 16*. De *subtrahendo ex oculis* teritur *2 Sam. XX, 6*. Metaphorica inde *liberandi* notio defluxit. Tum vero Autor objectiones, quæ ipsi obstrui possunt, amolitur. Respondet ad locum *2 Par. XX, 25*. Addit, dici *Exod. XXXIII, 6*, Israelitas sibi ornamenta sua *detraxisse*, לָצַדְתָּ, non spoliasse. Abest igitur a לָצַד notio *spoliandi*. Ægyptii certe de emigratione Israelitarum gavisii sunt, *Pf. CV, 38*. Consentit *Josephus Ant. Jud. II, 5*. Subdit tandem Autor refutationem opinionum, sibi obstarium. Succedit huic Dissertationi *Commentatio Jo. Georgii Walcbii D. de Luthero Jenensi*. Jena gloriatur merito de *Luthero*, ac jure illum sibi vindicat, sive ad facta, sive ad doctrinam, sive ad scripta illius, quæ sunt Jenensia, animum adverteris. *Lutherus* Jenam venit, ut *Carolo stadium A. 1524, 22 Aug.* ab errore revocaret. Acta ibique gesta Ven. Autori visum fuit dare integra. Academici *Witteberga*, quam infestabat pestis, A. 1527 Jenam secesserunt. *Lutherus* tamen
211. *Wittebergæ* restitit incolumis cum *Juane Bugenbagio & Diaconis. Antonius Musa A. 1528* primus Evangelicam ecclesiarum Jenæ *visitationem* obiit. Academiam Jenæ condidit *Joannes Fridericus* Elector A. 1548, a filiis ejus A. 1558 consecratam in præsidium solatiumque doctrinæ, per *Lutherum* repurgatæ. Prodiierunt *Lutheri* scripta Jenæ conjunctim, Germanica non solum, sed etiam Latina. Germanicis colligendis ac edendis intentus fuit *Joannes Fridericus*. Institutum perfecerunt tres ejus filii, patre A. 1574, 3 Mart. mortuo. Editio Jenensis prima in lucem prodire cœpit A. 1555, secunda A. 1560, tertia A. 1566, quarta A. 1675, & quinta A. 1685. Scripta *Lutheri* Germanica & Latina, quæ *Wittebergæ* fuerant evulgata,

gata, multum trahebant navorum. Lis inde coorta de prih-
cipatu editionis vel hujus, vel illius. *Nicolaus Amsdorffius & Pag. 236.*
Matthias Flacius pugnabant pro editione Jenensi, *Christopho-*
rus Walterus pro Vitebergensi. Exstant praterca quatuor Vo-
lumina scriptorum *Lutheri* Latinorum, quæ Jenæ lucem vi-
derunt A. 1556, 1579, 1600. Inter Codices MStos Bi-
bliothecæ Jenensis sunt nonnulli ad *Lutherum* referendi, e. g.
duo Volumina ejus *Epistolarum*, quibus *Jo. Aurifaber*
usus est, cum *duos Tomos Epistolarum Lutheri* ederet, al-
terum Jenæ A. 1556, alterum A. 1565 Islebiæ. Majore
accuratione Codicem illum secutus est B. *Jo. Franc. Bud-*
deus in *Supplemento Epistolarum Lutheri*, Halæ A. 1703 edi-
to, & A. 1717 in *Collectione nova Epistolarum Lutheri*. Ibi-
dem asseratur versio Germanica Nov. Test. *Lutheri*, formis
publicis *Jo. Luffi* Vitembergæ A. 1540 in 4 descripta, variis-
que observationibus manuscriptis instructa, nec non alia Vet.
Test. A. 1539 fol. Vitembergæ ad V. F. edita. In templo
oppidano Jenensi invenitur egregium monumentum chaldeum,
quod accurate effigiem *Lutheri* exhibet. Confectum est id *Joan-*
nis FridERICI, Electoris Saxonix, jussu, ut Vitembergæ tanquam
epitaphium poneretur. Infelix autem Muhlbergense, quo mi-
nus id fieret, impedimento fuit prælium. Unde accidit, ut
id Vinariam, ac postea Jenam, transferretur. Hic Dux *Jo. Gui-*
lielmus id in templo collocari jussit. Legitur supra illud hæc
inscriptio: Nos, Dei gratia, *Joannes Guilielmus Dux Sax.*
Landgravius Thuringia, Marchio Misnia, hanc *Lutheni* effigiem
non cultus, sed memoria, gratia huc posuimus anno 1571. Re-
liqua jam omittimus, memoratu utique digna. Vocat nos
Rev. *Jo. Frid. Falckii, Corbejensis*, de *Codice Traditionum Cor-*
bejensium inedito, propediem edendo, commemoratio seu Promul-
sis. Edisserit inibi Autor institutum suum, originem scriptu-
ræ, & Codicis antiquitatem. Exponit suam explicandi Codi-
cem illum rationem. Recenset ea, quæ in edendo Opere te-
gentur. Raritatem Codicis prædicat. Usus inde haurien-
dos expromit, elucet in genealogiis explendis ac emen-
dan-

238-

239-

242-

NOVA ACTA ERUDITORUM

- dandis, in etymologiis ac onomatologiis, in Historia civili & ecclesiastica, in antiquitatibus Juris Germanici, atque in mediæ ævi Geographia, nec minus in dijudicandis Sigillis. Addit ipse præterea specimen quoddam, traditionum indicem, seu rationem, ostendens, cui annotationes adspersit suas, & rarius *Ludovici Pii* Diploma subjunxit. Excipit hunc laborem *Dissertatio Joannis Christophori Harenbergii de resur-*
- Pag. 272. *manda Geographia mathematica, eaque practica.* Exponit primum ea, quæ ad figuram telluris definiendam faciunt, ac *Newtonianis* accedit, quibus observationes itinerum mathematicorum, in Lapponiam ac Peruviam susceptorum, jussuque Regis Galliarum peractorum feliciter, momentum ad junxere
277. potissimum, quo ipsa *Newtoni* sententia emendatur. Additur nonnihil de *Cassinorum, Mairani, Desagulierii*, ac aliorum, monitis; de differentia motus pendulorum per regiones, ad
283. septentrionem magis magisque recedentes; de incrementis studii, Geographiæ practicæ jam olim impensi, ac de ejus nævis; de emendatione Tabularum Geographicarum proxime
291. speranda; de methodo *B. Joannis Matthiæ Haafii*, in locum *Sanfonianæ* collocanda, ac usu terenda; de Meridiano primo vario, atque optimo eo, quem *De l'Isle* determinavit; de Tabulis longitudinum ac latitudinum, ac harum observationibus;
308. de littorum descriptionibus; de Tabulis, pro Geographia præsci ævi adornandis; ac de *Melite, Pauli* naufragi hospitio, in *Adria*, nullatenus in mari *Ionio*, vel *Siculo*, quærenda, ac loco quodam *Ptolemæi* Geographi corrupto. Animus porro
313. advertendus est ad *M. Gottl. Erdm. Zeibichii* Quæstionem conjecturalem de *Jove Vicilino*, ad *Livii XXIV, 44.* Dolendum sane est, quæstionem de nominibus ac cognominibus Deorum dissensionibus veterum scriptorum esse implicatam, ac amissu librorum, de Diis olim conscriptorum, obscuritati immerfam. Difficultas accedit huic obscuritati nova, si nomen Dei cujusdam duntaxat apud scriptorem unicum, unicoque tantum loco, legitur, Talis erat Deus *Pausus, Vibilia* Dea, *Jupiter Velsurus, Cingidus, Paganicus, Vicilinus.* Locum
- Livii*

Livii ipsum Vir Cl. illustravit. Idem, sibi probabile videri, ostendit, *Jovem Vicilinum* existisse Deum tutelarem vicorum, atque adeo rusticum numen. Fuit quidem *Jupiter*, vel *Jovis*, urbis urbiumque custos. Fuerunt tamen & vicis sua numina, sui lares, agri custodes, Dii *πεδιονόμοι*, quos *Aeschylus* τοῖς πολιέχοις θεοῖς opposuit. *Apollinem* a rusticis fuisse cultum, constat. *Bacchum* quoque vicis præesse, veteres voluere. *Priapum* spurcum omittimus jam indicium. Vici Attices æque ac astu *Minervam* voluerunt tutelatricem. *Dianam* a vicis cultam, tradit *Pausanias*. *Venetem* Cenehreis præsedisse, notum. 333. Nec *Pluto* in enumerandis vicorum Diis prætereundus. Veteres *Jovem* dixerunt *Larem caelestem*, id est, coeli præfectum. *Jupiter Axurus* arvis præsidere traditur a *Virgilio* *Æn. VII, 799*. In Insula Italiæ, Capreis, villa existit *Jovis*, teste *Suetonio* in *Tiberio Cap. 65*. *Jupiter Labrandensis* haud ignotus est, dictus a *Labranda*, vico Mylacenium in Caria. *Jovem Vicilinum* Noster non differre a *Paganico*, tandem nobis persuadet, ostendens, eum vicorum vicorumque præsidem existisse armatum, ægida tenentem. *Hesiodus* pluries hunc vocavit *αἰγιοχρον*. *Vicilinus* videtur dictus ex *viculo*, quasi *Viculinus*. Dixit & edisseruit Cl. Vir omnino ea & solide & eleganter, quæ de argumento satis obscuro probabiliter poterant exponi. Sequitur difficillimam tractationem *Frid. Ottonis Menckeni Observatio ad tria Valerii Maximi loca*. Primus locus legitur *I, 5, §. 4*, ubi pro verbo *perfedisset* rescribendum est *perstitisset*. Nam *diu stare* est *perstare* apud *Valerium*. Secundus obviam se dat lectori locus *IX, 12 Ext. §. 10*, ex quo vocula *ne* est exterminanda, ac reponenda *ut*. Tertius locus se offert *VII, 6 Ext. §. 3*, ubi vox *libertatis* est retinenda, licet ad eam omnes fere ad unum Critici offenderint. In præfens rursus, si hoc adjicere licet, ita sumus animati, ut judicium nostrum hic seponamus, nostras vero opellas

arbitrio usibusque civitatis cruditiæ permittamus, in iudicio ejus acquiescentes.

**HISTORIA VITÆ ET OBITUS JOANNIS
Henrici Suiceri, Joannis Caspari filii, S. S.
Theologiæ Doctoris, Canonici & Professoris Ti-
gurini, Antistitis & Consiliarii Archipalatini Refor-
mati, celeberrimi, Autore JOANNE RUDOL-
PHO WOLFIO, Ecclesiæ Wyacensis in agro Ti-
gurino Pastore, & classis Eglisovianæ
Decano.**

Tiguri, apud Heideggerum & socios, 1745, 4.

Plag. 14.

Describunt vitas Poetæ, Oratores, Historici. Illi qui-
dem poetici utuntur fictionibus, imaginibus, genio, ver-
bis. Isti, sive laudationes consignant ἀναλυτικῶς, sive συν-
θητικῶς, oratoriam exornationem ac παιδοποιίαν, cum locis
communibus longioribus ac generalibus accommodationibus
admiscunt. Hi demum vel pragmatici sunt, vel narratores.
Priores illi regulas prudentiæ & considerationes breviores in-
ferunt; posteriores sãdem res circumstantes secundum ordi-
nem vitæ referunt; utrumque genus sãlum amat tenuiorem
ac floridum. Ad primaria maxime genera quod attinet, ne
fiat μεταβασίς εἰς ἄλλο γένος, cavendum est. Multo magis
autem, ne fiat omnium istorum generum confusio. Quatenus
illas regulas observaverit Clarissimus vitæ hujus, literariæ po-
tissimum, Autor, penes alios esto iudicium. Nos; hic pa-
rum pensi habentes, quid genius, aurem vellens, dixerit, quid-
ve antiquus Poeta, cujus locus digressionibus viam longiori-
bus sternit, ipsam vitæ Suicerianæ, dignæ omnino narratu,
conditionem quæ spectant, observemus. Patria is Tigurinus,
ex

ex familia, quæ principi Helvetiorum pago Suitiæ primordia debet, unde A. 1401 *Jo. Bauwgartnerus*, qui est inter Nostri majores, Tigurum migravit, natus fuit A. 1646, die 6 Aprilis. Avum habuit *Rudolphum Suicerum*, V. D. M. Pastorem primo Cynopedianum, post Owangensem, & Capituli Cynopediani Decanum; patrem A. 1643 Pastorem Basadingensem, sequenti præceptorem primæ classis Carolinæ, ac præcentorem in templo Basilico, A. 1646 Collegii novi Inspectorem, & Professore linguæ sanctæ in Collegio humanitatis, unde ad alias dignitates ascendit. Doctores coluit filius *Henricum Wolphium*, *Jo. Lavaterum*, *Casp. Hirachum*, *Jo. Huldricum*, & anno ætatis 22 ad humaniora studia promorus, sub *Casp. Wolphio*, seniore, *Jo. Lavatero*, *Henr. Ostio*, *Jo. Müllerero*, profecit, inprimis autem parenti Græca debuit & Ebræa, Philosophiam a *Jo. Casp. Wafero* præsertim didicit; quo & Præsidente anno ætatis 17 autor de Metaphysicæ existentia, & ab aliis disciplinis differentia, publice disputavit, laudatum quoque *Müllerum* in Historia ecclesiastica ducem elegit. Inde ad Theologos transit, *Henricum Hottingerum* & *Henricum Zellerum*. A. 1664, Præsidente *Jo. Henr. Zellero*, examen summum laude sustinuit sacrum, & paulo post, habita oratione sacra *δοκίμοτικῆ*, ad ministerium sacrum consecratus fuit, anno ætatis 18, simulque Philosophiam docere discipulorum omnis generis frequente consfluxu cœpit. Postea nobili juveni, *Cerolito Edelbachio*, moderator constitutus, iter suscepit literarium d. 20 Aprilis A. 1665 per Helvetiam & Germaniæ partem. Genevæ quatuor menses consumsit, linguam Gallicam addiscens, alia privatim docens. Hanoviæ primum linguæ Græcæ ac Philosophiæ Professor constitutus est a Comite *Fridericio Casimiro*, non sine æmulis ac malevolis, virtutis comitem persentiscens. Habuit ibi A. 1665 d. 15 Octobris Dissertationem philosophicam, quæ breve & succinctum theoreticæ Philosophiæ theatrum exhibuit; die 20 Octobris Orationem auspicalem, quæ tota hic inseritur. Hinc sub anni sequentis initium Logicam docere, & Epistolam ad Romanos explicare, cœpit. Opus

hic suum adeo diligenter & fideliter obiit, ut nullam horam, intercedentibus gravissimis etiam curis, negligeret. Quæ propositurus erat, diligentissime prius meditabatur, ita ut non solum literis, sed etiam memoriæ, mandare solet omnia. Proposuit etiam alias Disputationes, Decadem positionum physicarum de ecstasi, Decadem positionum logicarum, de Logica in genere, Exercitationes logicas, nova methodo adornatas, tres. Orationes etiam sacras in cathedra Gallica non raro habuit, tam feliciter eadem in lingua progressus. Nec minus in Poesi profecit. Revocatus autem anno nondum elapso in patriam est, ibique Orationem habuit, quæ & ipsa hic legitur, qua impossibilem Reformatæ ecclesiæ cum Romana syncretismum composite monstravit. Hinc 3 Nov. Birmenstorffensium Pastor est constitutus. Paulo post *Annam Mariam Edlebachiam*, nobilis *Jo. Jac. Edlebachii*, Mæcenatis sui, filiam sibi desponsavit, & cum ea die 27 Octobr. A. 1668 conjugium iniit, quæ vero anno subsequenti morte ipsi fuit erepta. Anno post ad secunda Noster vota transit, ducendo *Dorotheam Hurteram*, *Jo. Caspari Hurteri*, Scaphusiani præpositi Wagenhausensis, filiam. Interim etiam elaboravit Compendium Physicæ *Aristotelico-Cartesianæ* methodo erotematica, cui breve & succinctum Philosophiæ theoreticæ theatrum præfixit. Editus est liber Amstelodami A. 1685, atque iterum A. 1691, adjecta ad calcem *Ontosophia Claubergiana*, Basileæ. A. 1673 Apocalypsin explicare nisus est. Liber autem, qui inscribitur *Orbis & ecclesiæ fata*, non paucos habuit malevolos. Cum optimus *Suiceri* parens, senio fractus, missionem obtinisset, eisdem in Professione Græca & Canonicatu A. 1684 susceptus Noster est. A. 1692 Scholarchæ dignitas accessit, quo & Ebrææ linguæ Professionem accepit. Neque tamen & hic intactus impetu malevolorum mansit. Composuit inde, cum pluribus aliis scriptis, Epistolam apologeticam, quæ hic inseritur tota. Alium quoque sensit casum A. 1700, qui tertius nuptiis locum fecit; cum ex secunda conjuge, per triginta annos, quindecim sustulisset liberos. Sed latiora sequebantur fata, cum Princeps Elector Pala-

Palatinus, splendidis conditionibus oblati, Antistitem & Consiliarium rei sacræ primarium nominaret. Ideo Augustæ Rauracorum summos in disciplina sanctiore honores obtinuit, cuius dignitatis Diploma hic legitur. Scriptum est hoc a *Sam. Werenfelsio*, Brabeuta, A. 1705, & absenti missum. Sed Heidelbergæ non diu vixit. Eo enim postquam venit, aquis Swalbacensibus utebatur, tam sinistro successu, ut mortem cum vita commutaret. Adeo & hæc mutatio fuit periculosa.

RATIO ORDINATIONIS VERBORUM, PRISCIS Romanis Seculo aureo usitate, quoad fieri potuit, exposita ab AUGUSTINO GABRIELE GEHLIO, Gymnasii Stad. Rectore. Ad genium Latinum

ex Virg. Ecl. 7:

Nos te marmoreum pro tempore fecimus; at tu,
Si te docta cohors ornaverit, aureus esto!

Hamburgi, apud Christ. Wilh. Brandt, 1746, 4.

Plag. 13.

Laudamus diligentiam Cl. Autoris, qui, quod maxime optarent eruditi, cum ad firmiter fundamentum pertineat Latini sermonis, ejusdem ordinem certis quibusdam regulis, quæ saltem accuratorem perquisitionem merentur, includere laboravit, easdemque, scriptores liberos ac numeros adstrictos conjungens, XXX nominatim regulis inclusit. Officio nobis nostro fecisse satis videmur, ac nucleum libri proposuisse, has ipsas si breviter excerpamus. Sunt autem I: Pars orationis Latine est vel *pathetica*, id est, quæ voce vehementius *contenta* pronuntiari solet, vel *significans*, qua digittum quasi ad rem *animo* auditoris, aut lectoris, *infigendam* intendimus, eamque *distinctam* volumus; e. g. verba *Cicero- nis ad div. I, 5, 12: Coram me tecum hæc eadem agere sæpe co-*

nantem deterruit pudor quidam pane subrusticus, ex mente No-
 stri primum verbum habent *παρθρον*, seu tonicum, postre-
 mum significans, seu distinguens. II: Persona, vel ejusmodi
 quidpiam, quod subjectum Philosophis appellatur, significan-
 ter sequitur partem orationis patheticam. III: Præponitur
 autem, quotiescunque naturaliter & propter argumentum prius
 concipitur, vel est ipsum patheticum, aut etiam ad oratio-
 nem refertur antecedentem. IV: Quod cum præceptionibus
 superioribus est continens, nomina, pronomina, verba, ad-
 verbia, sive pathetica, sive connectentia, præcedunt partes
 orationis reliquas, etiam conjunctionem & relativum. V:
 Verbum continuo sequitur particulam connectentem, vel
 quamcunque connexionem, propter ultimam partem oratio-
 nis significantem. VI: Partes orationis patheticæ & signifi-
 cantes habent verbum medium. VII: Sæpe *παθος* quoddam
 videtur *duo verba*, vel *participium* cum verbo, *adjectivum*
 item, præcedere, nec tamen magnopere curatur, eamque ob
 causam verbo *finito*, aut *infinitivis*, *posse*, *solere*, &c. termi-
 natur. VIII: Ceterum omnino solent Romani *participium*,
adjectivum, *pronomen*, *substantivum*, & *adverbium* etiam, or-
 dinare, ne verbum, alioqui secundum Germanos recentes præ-
 ponendum, fere obtineat locum ultimum. IX: Sæpe tamen,
 inverso ordine, *verbum finitum* orationem orditur, more
 Germanorum, idque propter finiens *nomen*, *pronomen*, *ver-*
bum, & *adverbium* significans. X: Cum *interrogatur*,
verbum finitum capiat locum *ultimum*. Solet tamen et fere
 verbum vel ob *παθος* ordiri, vel illud prope ultimum ex-
 cipere pars aliqua *significans*. XI: *Verbum*, (participium, no-
 men, pronomen,) loco *medio* positum, proxime *aliud verbum*
 (participium, adjectivum,) sequitur, idque *regens* unam, vel
 aliquot simul *partes significantes*. XII: Disjunguntur autem
 duo verba, nec jam obtinent locum medium, propter *partem*
patheticam, cui *verbum posterius* cedit, ac fere in locum ul-
 timum rejicitur. Eadem ratio est rejecti adjectivi. XIII:
 Nomina, pronomina, & adverbia, *significantis* solent esse *me-*
dia

dia inter regentem infinitivum (participium, adjectivum,) & verbum finitum, vel, pro illo, infinitivos: *posse, debere, solere, esse*. XIV: Quod modo de infinitivo, participio, adjectivo, regentibus, dictum est, non regenti etiam adjectivo convenit, quotiescunque & *patheticum* est, & prädicatum, ut præcedat, medioque (rarius ultimo) loco collocetur substantivum mediocriter *significans*. Quid? quod substantivum etiam, cum prädicatum est, præcedit. XV: *Significans* autem prädicatum habet locum *ultimum*. XVI: *Adjectiva*, (substantiva,) *pronomina*, & *numeralia*, (præter positum Germanico similem, sermone ordinario, ut: *suas copias, tuas literas*.) duplici de causa substantivum (pronomen) *antecedunt*, primum, si *significans substantivum* est, deinde, si sunt ipsa *pathetica*. XVII: Sed sequuntur *adjectiva, pronomina*, (substantiva, adjectivis similia,) *numeralia* item, 1) ob substantivum *patheticum*, 2) cum sunt significantia. XVIII: Et *genitivi significantes* substantivum sequuntur. XIX: *Pronominis* (adjectivi etiam & participii minoris momenti, itemque numeralis,) *adjectivo & substantivo* jungendi varia ratio est. Nam 1) construitur illud *more Germanorum*, plerumque *ordiens*, antecedensque adjectivum & substantivum; 2) *sequitur prædes* adjecti ordientis; 3) *sequitur significans* substantivum, vel adjectivum *medium*; 4) *medium* est inter substantivum & adjectum (raro pronomen) *significans*; 5) *præcedit* substantivum, sequente adjectivo *significante* (raro substantivo *significante*). XX: Ut verbum, sic alix etiam *levioris momenti partes*, partem fere *patheticam & significantem* *disjungunt*. Eadem ratio est disjunctis *parentheseos*. Ceterum maxime hujus loci est *sejunctio adjectivi & substantivi*. XXI: *Adjectivum* *significans*, ad substantivum antecedentis commatis fere pertinet, refertur ad relativum commatis sequentis. Hujus loci & substantivum est, postpositum relativo, e. g. *quas fecisset fabulas*. XXII: *Particulæ connectentes*, *non-sed, primum-deinde, et-et, aut-aut, cum-tum*, etc. sequuntur verbum (nomen, adverbium,) nisi vel ipsæ *patheticæ* sint, vel, sequente *prædes*, ordinantur. XXIII: *Conjunctiones*, *pronomina*, & *accusativus cum infinitivo*, *interponuntur*,

ponuntur, aut praeferuntur, propter continentem cum ipsis partem patheticam. XXIV: Nomina, pronomina, & adverbis, fere pathetica, *precedunt verbum* sic, ut pertinens ad ea *infinitivus sequatur*, vel etiam particula dubitanter interrogans cum verbo. XXV: *Ne* (nec) & *quidem* aliqua orationis parte dividuntur; particula quoque *connellens*, cum verbo, vel participio, interponitur. XXVI: *Nec non*, quo vulgo pro *et* utuntur, ita tantum adhiberi potest, si verbum vel sequitur, vel (quod raro fit) intelligitur. Respondet enim *et non minus*. XXVII: Adolescentibus, rite orationem ordinare cupientibus, incredibile adjumentum afferet sententiae alicujus, vel periodi Latinae, ejusque connexionum, diligens imitatio. XXVIII: *Epistolarem* prius *stilum* exerceas, quam ad fastigium illud orationis adspires; omnia vero hic erunt in *particulis connellentibus* posita, quas negligere vir scriptor poterit, adolescens, ut ordine se cuidam assuefaciat, non debet. XXIX: Adjumentum opinionum majus ad veram ordinationem est observatio eorum exemplorum, quae *consecutioni hodierna* nostrae aequaliter respondent, sive *absente* particula, sive, quod frequentius est, *ordiente*. XXX: Si, quod saepe accidit, Auctor aliquis aliter ordinat, vel a reliquis discedit, non hoc inconstantiae tribuendum, sed diversae cogitationi. Fieri enim potest, ut nunc in vi pathetica, nunc in significante, illam ponat. Lectorum judicio permittimus, istis de regulis, earundemque pretio, quicquid statuere velint. Nos certe multa ibi bonae frugis deprehendimus. Inprimis autem *vicecima septima* inter ceteras omnes eminet quam maxime, utpote qua imitatio *mascula*, stilique copia & varietas, plurimis, iisque elegantissimis, exemplis demonstratur, quippe cum una illa sententia, *omnia dant virtus*, secundum 38 diversa *Ciceronis* loca imitationi subiecta toties ac saepius aliis verbis proponitur. Applaudimus igitur instituto Cl. Auctoris, per se honesto, & ita comparato, ut, si plana docentis institutio, & sedula adolescentum exercitatio, accedat, hinc multum emolumenti expectari juventuti, elegantiorum literarum studiose, possit.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarij Anno MDCCXLVII.

*BIBLIOTHECÆ MEDICÆ, LAURENTIANÆ
& Palatinæ, Codicum MStorum Orientalium Catalogus.
STEPHANUS EVODIUS ASSEMANNUS, Archi-
episcopus Apameæ, recensuit, digessit, notisque illa-
stravit, ANTONIO FRANCISCO GORIO
curante.*

Florentiæ, ex typographia Albiziniana, 1742, fol.

Alph. 2 plsg. 16, cum Fig. zn. 26.

Magnum est atque illustre *Assemannorum* in orbe lite-
rato nomen, qui Orientis antiqui rudibus investi-
gandis, & in doctorum hominum utilitatem conver-
tendis, nulli labori, vigiliis nullis, nullis denique periculis & ite-
nerum longissimorum incommodis, cesserunt. Loquitur hoc
abunde Bibliotheca orientalis, a *Cel. Assemanno*, Nostri avunculo,
adornata, opus numeris omnibus absolutissimum, & incredi-
bilis doctrinæ, literarumque orientalium peritiæ, testis lo-
cupletissimus, quod hic multis laudibus exornare, eo minus
videretur necessarium, quo majori cum admiratione ab omnibus,
qui harum rerum deliciis duuntur, exceptum est. Habet igitur
Florentia, imo habent hoc in eruditionis genere veritati
omnes, de quo sibi gratulentur, quod Codices MStos Orientis,
in scriniis Florentinis dispositos, e situ & tenebris in lucem pro-
traxerit, eorumque noticiam dederit, *Assemannus*. Maximæ etiam
grates debentur summo Germaniæ nostro Moderatori, *Francisco*
J. Principi ob incomparabilem ergo bonas artes favorem fante

æternitatem jam dudum consecuto, cujus Augustissimo nomini
 Opus hoc consecratum est. Sub ejus certe divinis auspiciis
 non solum magnus Etruriæ Ducatus inconcussa quiete & fe-
 licitate fruitur, verum & eruditi, tanti Principis clementia inci-
 tati, in excutiendis Florentinarum Bibliothecarum thesauris
 veluti certatim laborant. Neque Viri Celeberrimi, *Antonii Fran-*
cisci Gorii, in hoc Opus merita sic pro pede prætereunda sunt;
 quem has ipsas lucubrationes evulgasse, Cel. Autor in Præfa-
 tione declarat. Non olim cogitaverat is, se Bibliotheca-
 rum Medicearum indices, ad linguas Orientis pertinentes, ua-
 quam contexturum esse. In Vaticana enim Bibliotheca abditus,
 libris se atque orientalibus literis hic unice tradiderat. Cum
 autem postea *Josephus Calasancius* Florentiæ signa divini-
 tus edidisse diceretur, divi ex more Romanæ Ecclesiæ idem
 annumerandus; accidit, ut *Clemens XII*, Pontifex Maximus,
 causæ huic rite atque ex ordine cognoscendæ *Assemannum*
 nostrum eo delegaret. Hac occasione data, Florentiæ Patrum
 scholarum piarum hospitio usus est, quorum quidem ordi-
 nem *Josephus Calasancius*, & religionis & literarum causa, fun-
 davit. Cum autem eorundem Patrum doctrina & familiarita-
 te intimius frueretur, cum aliis etiam Florentiæ eruditis ami-
 citiam contrahens, Bibliothecas istius loci perscrutatus est, in
 quibus non pauca orientalis literaturæ vidit monumenta.
 Duæ autem ex Bibliothecis Mediceis præ aliis in sui admi-
 rationem rapuerunt Nostrum, Laurentiana nimirum & Pa-
 latina, sed, quod ad orientalium Codicum copiam atque præ-
 stantiam attinet, imprimis Palatina. In hac enim quam plu-
 rima optimæ notæ & venerandæ antiquitatis volumi-
 na, orientalibus linguis conscripta, Hebraica, Chaldaica,
 Syriaca, Arabica, Persica, Turcica, Armenica, Habessinica,
 Coptica, invenit. Dolendum simul vehementer censuit,
 tantum orientalis sapientia thesaurum, eum temporum inju-
 ria, tum eorum negligentia, qui orientales linguas minus
 callebant, tam male habitum fuisse, ut prope ab interitu abes-
 set, neminemque adhuc repertum esse, qui hunc thesau-
 rum Latinis hominibus ostenderet, atque patefaceret, mira-

tus est. Aderat quidem horum librorum Catalogus, *Cofini III* tempore ab Anonymo quodam confectus, qui tamen tot nugis erroribusque scateat, ut nullum omnino pretium ei statuendum sit, neque ulla utilitas ex eo possit redundare. Autor enim ejus, linguarum orientalium, præterquam Syriacæ, cujus aliqua tinctus erat notitia, plane rudis atque ignarus, confingere interpretationes, quas voluit, ausus est, easque adeo monstrosas atque a vero alienas, ut mirandum vehementer sit, eum ita audacter atque secure imponere lectoribus potuisse. Exempli loco Cel. Autor commemorat *Themam & Kempis*, Arabice conversum, cujus Codici scriptor ille præposuit hunc titulum Latine: *Historia Prophetarum Mahomedanorum*. Hujus autem farinæ deliria atque errores bene multi in isto Catalogo deprehenduntur. Pleraque etiam, quæ legere non potuit, damnavit, adscripta plerisque libris hac nota: *Hic liber nullius pretii*. Quæ vero legit scriptorum nomina, detorsit vehementer atque depravavit. Hinc, nihil isto Anonymi scriptoris Catalogo Bibliothecæ Palatinæ, & Codicum ejus dignitati, injuriosius esse posse, Cel. Autor dixit. Rem vero se facturum longe pulcherrimam atque utilissimam, animadvertit, si Catalogum novum conderet, quo & scriptorum nomina, & librorum singulorum argumenta, quæque insuper notatu digna essent, breviter & distincte completeretur, & sub unum veluti conspectum lectori exponeret. Res laboris & difficultatis utique erat plenissima. Confusi enim inter sese mirum in modum erant Codices, paginæque suis locis dimotæ, & in aliena loca, alienaque etiam volumina, immixtæ, neque ulli in iis libris tituli, aut numeri, aut etiam capita, conspiciabantur. Nunquam igitur tantum laborem aggressus esset Cel. Autor, nisi secunda auspicia Magni Etruriæ Ducis, Imperatoris hodie Romanorum invictissimi, Procerumque amplissimorum hortationes & monita, accessissent. His enim autoribus atque suavoribus fecit, quantum potuit, ut non in ordinem modo cuncta redigeret, suisque locis ac libris dispersas chartas restitueret, sed etiam singulis voluminibus titulos ac breviaria Latine inscriberet,

æque in certas quasdam classes scriptores digereret. Quoniam vero nudi ac soli voluminum tituli, solaque scriptorum nomina, Latinis ut plurimum auribus ignota, parum, aut nihil, ad sacram profanamque eruditionem, cujus alioqui sunt ii libri refertissimi, aut ad orientalis etiam historiae notitiam, conferre possent, nisi observationibus quibusdam atque animadversionibus illustrarentur: visum simul ei est, ad hunc ipsum Catalogum animadversiones suas atque annotationes adungere, quibus tum scriptorum ætatem, patriam, scripta, tum ipsorum Codicum formam, argumentum, tempus, quo sunt illi perscripti, iudiciumque de his omnibus suum, & si qua alia de istis Codicibus scitu notatuque digna occurrerent, accurate & diligenter exponeret. Hoc in labore se eo libentius atque alacrius versatum esse, profitetur, quod, hoc pacto gloriae Mediceorum Principum velificari, & *Anne Aloysie Mediceæ*, Palatini Electoris viduæ, cujus laudes ampla oratione concelebrat, rem pergratam facere se, intelligeret. Humanitate & clementia istius Principis adeo se ad hunc laborem excitatum esse ait, ut, totius operis, atque confecti Catalogi, laus ei potissimum debeat. Optaverat insuper Cel. Autor, ut, quemadmodum in Vindobonensis, Lugduno-Batavæ, aliarumque Bibliothecarum, Catalogis factum est, ita hæc quoque librorum orientalium recensio ipsis prius Codicum scriptorumque linguis exhiberetur, etque dein Latina interpretatio adungeretur. Verum defectum hunc typorum, qui ad manum non erant, postea, appositis ad singulos Codices notis, positisque ante Catalogum ipsum Syriacis, Arabicis, aliisque etiam aliarum linguarum, titulis, si Hebraicos excipias, supplendum curavit. Excusi sunt isti tituli Romæ, typis factæ Congregationis de propaganda fide. Quorum si Latinam interpretationem nosse quis velit, relegenda sunt, quæ in ipso Catalogo sub numeris Codicum, paginarum, linearumque titulis singulis, sunt prænotata. Ut denique ad majorem Catalogi hujus intelligentiam nihil esset, quod Lectorem in orientalibus epochis moraretur, orientales ipsas epochas, suis quasque locis ad-

aram

æram Christianorum exactas, atque secundum accuratam celebriorum Chronologorum computationem constitutas, apponi curavit. Primum in hoc Catalogo occupant locum Laurentianæ Bibliothecæ Codices. Et quidem Codices sacri agmen inter eos ducunt. Differit adeo Cel. Autor de sanctis quatuor Christi Evangeliiis, a *Rabulo Calligrafo* Syriace A. C. 586 scriptis in monasterio S. Joannis in Zagba, urbe Mesopotamiæ. Prioribus Codicis duodecim foliis præfigitur Epistola *Eusebii Pamphylæ*, Cæsareensis, ad *Carpianum de Harmonia quatuor Evangelistarum*, una cum decem ejusdem *Eusebii & Ammonii Alexandrini* Canonibus. Exstant quoque in illo Codice XXVI picturæ, varias Novi Veterisque Testamenti historias exhibentes, quas, æri incisas omnes, Cel. Autor edidit, & quid unaqueque earum contineat, explicavit. Noviori etiam manu in foliis bombycinis conscriptus in eo Codice videtur index lectionum Evangeliorum, quæ in Syrorum conventibus facris per anni circulum recitantur. Indicem vero hunc Codici a recentiore manu adjectum fuisse, ex eo Cel. Autor colligit, quia folia, in quibus est scriptus, tum minora reliquis membranaceis, tum etiam bombycina, sint, quæ ferme ante Seculum undecimum Orientalibus incognita fuere, cum Codices omnes, memorato Seculo antiquiores, in membranaceis foliis scripti cernantur. Quamvis autem index ille Codicis ætatem non æquet; satis antiquum tamen esse, ex ductu literarum Cel. Autor colligit, Seculo nimirum duodecimo conscriptum, una cum notulis lectionum, eidem respondentibus, quæ in margine Codicis passim leguntur, in quibus cum *Severi*, Patriarchæ Antiocheni, mentio fiat, palam exinde fieri putat, scriptorem earundem Jacobitica hæresi infectum fuisse. Insuper, *Matthæum* Hebraice Evangelium suum scripsisse, hoc in Codice innuitur, cum in fine istius Evangelii hæc verba legantur: *Explicit Evangelium Matthæi, qui scripsit Hebraice in Palestina*. Into verba Christi, e cruce pendentes: *Ili, ili, lamma sabactani*, in Evangelio *Matthæi* interpretatione hoc in Codice carere, eadem tamen verba apud *Marcum & Lucam* explicari, & ex eo palam fieri, linguam

Pag. 2.

3-9-

Hebraicam, qua *Matthæus* suum scripserit Evangelium, re vera Syriacam fuisse, tum quia verba illa Syriaci idiomatis sint, tum quia Hebraicus sermo, quo scriptum esse *Matthæi* Evangelium supponitur, si alienus a Syriaco fuisset, prænotatis Christi verbis, *Matthæus* utique interpretationem ap-
 Pag. 12. posuisset, Cel. Autor monet. Quicquid horum sit, neminem tamen in hodierna literarum luce in illam sententiam concessurum esse, quod Hebraice scripserit *Matthæus*, certissime credimus. Ufus apud Orientales invaluit, ut omnia notatu digniora, ne perirent, in sacris Codicibus describerentur. In nostro etiam Codice monumenta, ad Antiochenos Maronitarum Patriarchas spectantia, & legata, seu donationes, monasteriis patriarchalibus factæ, ad marginem nonnullorum Codicis foliorum annotantur. Ipsa hæc monumenta ex Syriaco & Arabico sermone Cel. Autor summa cum cura affert. Antea vero de horum Patriarcharum origine, sedibus, ac ferie, nonnulla præfari, operæ duxit pretium. Syriacam adeo Maronitarum nationem, a prima D. *Petri* in Syriæ partibus prædicatione ad nostra usque tempora, Catholicam doctrinam sic integram illibatamque tenuisse, ut inter maxima hæreticorum, schismaticorum, atque infidelium, dissidia & vicissitudines in nullum unquam errorem inciderit, Cel. Autor contendit. Probationis loco excitat antiqua documenta, quæ *Faustus Naironius* in Dissertatione *de origine, nomine, & religione Maronitarum*, A. 1679 Romæ evulgata, attulit. Provocat etiam ad plures summorum Pontificum Epistolas, ad illos datas, quas omnes sigillatim excitat, &, a quo, & quo tempore, scriptæ fuerint, exponit. Recentissima illarum est *Clementis XII* ad *Josephum*, Patriarcham, Archiepiscopos, & Episcopos Maronitas, A. 1735 data. Omnes illas Epistolas in Præfatione Synodi Maronitarum, A. 1736 in monte Libano, præfidente *Josepho Simonio Assemanno*, Nostri avunculo, celebrata, haberi, commemorat. Cum *Severus*, Antiochiæ Patriarcha, quod duas in Christo naturas negaret, & Chalcedonense Concilium rejiceret, anno 518 exeunte, depositus fuisset, in ejusque locum *Paulus* quidam orthodoxus successisset, ab

eo tempore Antiochenam sedem in partes scissam esse, & Syros Jacobitas coepisse suos habere in Syria & Mesopotamia Patriarchas, ab his, qui *Paulum* ante dictum exceperunt, diversos, Ccl. Autor observat. Centum fere post annis alia in eodem Patriarchatu facta est inter Syros Maronitas & Melchitas divisio, quæ, ex Ccl. Autoris sententia, ad nostra usque tempora perduravit. Qui nimirum Syriam & Phœnicen sub uno eodemque Patriarcha constituti incolebant, in duas civiles sub Saracenicis imperii exordio factiones scissi sunt, quorum alii, qui Imperatori Constantinopolitano parebant, Syro vocabulo *Melchita*, id est, *Regii & Imperiales*, dicti fuerunt, alii, qui, Imperatoris jugo excusso, proprium sibi ducem creantes, Phœnicen maritimam & mediterraneam obtinuerunt, *Mardaitæ*, seu *rebelle*s, appellati sunt. His postea Maronitarum nomen esse impositum, Ccl. Autor observat, quod, *Theophane*, communi utriusque gentis Patriarcha, defuncto, *Joannem*, e celebri Sancti *Maronis* ad Orontem fluvium posito Monasterio, Patriarcham sibi crearunt, cujus tempore Mardaitarum nomen in Maronitas transit. Id A. C. 685 accidisse, memoratæ autem illius factionis initia ad annum circiter 622 referenda esse, ex annalibus Arabicis Patriarchæ *Stephani Aldoensis*, qui in Bibliotheca Vaticana asservantur, & Synodo Maronitarum, A. 1736 celebrata, liquere, Ccl. Autor monet, ex cujus etiam Synodi actis originem hanc Maronitarum Patriarcharum se decerpisse, fatetur. Patriarchalis igitur sedes Antiochena, quæ una fuerat, totique Orienti imperaverat, in quinque partes Seculo septimo scissa est. Unaquæque enim Christiana gens proprium sibi constituit Præsulem: Melchitæ scilicet, Jacobitæ, Nestoriani, Armeni, quibus Seculo duodecimo sextus accessit, Latinorum nempe Patriarcha. Cum enim Latini, seu Franci, terram sanctam & Syriam obtinuisent, A. C. 1101 primum Latini ritus Patriarcham *Beruhardum* a Pontifice Romano præficiendum sibi curarunt, & quamvis sexaginta post annis e Syria excedere a Saracenis coacti essent, titularem tamen Antiochiæ Patriarcham ad hunc usque diem retinent. *Joannes* igitur, de quo supra dictum est, primus Maronitarum Patriarcha

Patriarcha existit. Quamvis autem ei titulus Patriarchæ Antiocheni, approbante Pontifice, fuerit concessus; cum tamen Antiochiæ propter alienigenas sedere nequiverit, idcirco in Phœnice, sive in monte Libano, sedes patriarchalis collocata est. Ex annalibus interim Maronitarum constat, A. C. 685 ad nostram usque ætatem, modo in una, modo in altera ex tribus diœcesibus, Botriensi scilicet, Bybliensi, ac Tripolitana, pro temporum locorumque opportunitate, sedem patriarchalem fixam esse, ita tamen, ut non semper eodem in loco constiterit, neque easdem sibi ecclesias & monasteria Patriarchæ elegerint. Has ipsas igitur sedis patriarchalis mutationes in subsequentibus Cel. Autor fuse edisserit, & monumenta, quæ in margine Codicis Syriace leguntur, & Maronitas respiciunt, subjungit. Ex his autem Codicis hujus monumentis palam fieri statuit, illum Codicem a monasterio S. Joannis in urbe *Zagba*, ubi scriptus est, ad monasterium S. *Mariæ de Maiphuc*, in provincia Botrensi, Seculo circiter undecimo fuisse delatum, jussu Patriarcharum Antiochiæ; deinde ad monasterium S. *Mariæ de Kunnubin* pervenisse, ibique usque ad A. 1497 permansisse, tandemque in Laurentianam Mediceorum Principum Bibliothecam, in qua nunc asservatur, delatum esse. Summo cum in pretio esse habendum, summaque cum cura custodiendum, inculcat, cum traditiones, ceterique ecclesiastici ritus, ex monumentis, margini adscriptis, apprime comprobentur, & Ecclesiarum historia, præsertim Antiochenæ Maronitarum, ejusque cum Romanis Pontificibus vetustissima communio & concordia, illustretur. Huic Codici alium quendam, quatuor Evangelia complectentem, Syriace conscriptum, Cel. Autor adjungit. Antè Seculum Christi nonum eum esse conscriptum, ductus literarum indicare videtur. Sub initium legitur Epistola *Eusebii Pamphili ad Carpianum*, ejusdemque *Harmonia Evangelica*, decem Canonibus comprehensa. Verba Christi, e cruce pendens, uti in supra memorato Codice, apud *Matthæum* non explicantur, unde, hunc Codicem ejusdem cum illo vulgaris Syrorum editionis esse, Cel. Autor existimat. Pertinuit olim

Pag. 16

seq.

24.

25.

olim hic Codex tum ad Archipresbyterum *Clementem*, tum ad *Barfaunam*, & *Salomonem*, & *Philippum*, ejusdem *Clementis* filios hæredes, a quibus paulo post ad monasterium *S. Sergii in Hardin*, diœceseos Tripolitanæ, mox ad Cœnobium *S. Mariæ in Jannib*, diœceseos Botriensis, demum ad Cœnobium *S. Mariæ de Kannubin* translatus, ad usum Patriarcharum Maronitarum pervenit. Apparent hæc ex monumentis, passim in margine hujus Codicis comparentibus, quorum contenta Cel. Autor fuscè & accurate exponit. Mentio inter alia his in monumentis sit *monialis inclusæ*, ad cujus rei illustrationem Cel. Autor observat, præter moniales Cœnobitas, seu communem vitam agentes, quarum plurima hodie monasteria in Oriente visuntur, aliud genus monialium viguisse olim apud Christianos orientales, ac præsertim Maronitas Nestorianos, & Syros Jacobitas, quas inclusas vocarunt, ideo, quod, postquam in monasterium admittæ fuerant, & triennio primo cœnobiticam vitam egerant, eis cella prope monasterium tradi consuevit, in qua, interdicto quovis hominum consortio, ad mortem usque clausæ vixerunt. Hujus generis monialium mentionem injicere *Thomam*, Episcopum Margensem, qui sub *Abrahamo* & *Theodosio*, Patriarchis, ineunte Seculo nono, claudit, in *Historia monastica*, ab ipso confecta, quæ Syriace in Bibliotheca Vaticana asservatur, idem declarat. Similem Evangeliorum Codicem Syriacum, in urbe Edessa Mesopotamiæ A. 757. conscriptum, assert, & hunc temporis characterem ex nota Calligraphi, ad calcem apposta, apparere, constituit. *Matthæum* Hebraice Evangelium composuisse, *Marcum* vero Latine scripsisse, in eodem Codice legitur. *Psalterii* Codex Syriacus, in quinque libros divisus, in eadem Bibliotheca comparet. Quilibet *Psalms* in versus dividitur, quorum numerum Cel. Autor indicat, *Cantica* insuper, in Veteri & Novo Testamento comparentia, v. c. canticum *Mosis* & *Mariæ*, quæ ad calcem omnium fere *Psalteriorum* orientalium adjici solent, & hic adjecta sunt, eorumque indicem Cel. Autor suppeditat. Seculo decimo quarto hunc Codicem esse exaratum, subscriptio ejus loquitur. Præter alios Codices sacros Cel. Autor etiam assert *Imani*

Pag. 26.

28.

31.

35.

- Seebabedini Acmetis de Secta Sciapheitarum* excerpta varia. Octoginta quatuor Capitibus ea comprehenduntur, in iisque politica, moralia, physica, quin & politicioris literaturæ, argumenta tractantur, & Arabum Philosophorum ac Poetarum testimoniis illustrantur. Indicem Capitum, eorumque contenta, proponit, ex quibus apparet, Theologiam & Ethicam Muhammedanam in hoc libro contineri. Nomen Autoris, *Seebabedini Acmet*, legis *Mahomedicæ* antistitem denotat. Mortuus dicitur iste homo A. 1331, & præter excerpta hæc, Chronicon quoque, seu historiam universalem, in quinque partes divisam, edidit, cujus exemplar, decem Tomis comprehensum, in Bibliotheca Regia Parisiensi existare, Cel. Autor testatur. Secta autem Sciapheutica, cui ille scriptor nomen dedit, autorem habuit *Sciapheum*, alias *Abu Abdallah Mahomed* dictum, *Ben Edris Abdulmottebi*, *Mahomedis* Pseudoprophetae patris nepotem, in urbe Gaza natum A. 767. Hic post susceptam peregrinationem Meccanam A. 813 Egyptum adiit, ibidemque primus inter *Mahomedanos* librum de Jurisprudencia edidit, cui adjunctis paulo post variis Tractatibus, & theologis, & juridicis, tantam doctrinæ famam apud suos consecutus est, ut ejus schola, in sectam postea conversa, secundum locum inter Jureconsultorum *Mahomedanorum* sectas, *Matechiticam* scilicet, *Hanbeliticam*, & *Haniphiticam*, ad hæc usque tempora obtineat. Varios insuper ethicos astronomicosque Codices, tam Arabica, quam Turcica, lingua conscriptos, nec non varia Alcorani scripta exemplaria, Cel. Autor recenset. Commemorat etiam Alphabetum diversarum nationum, sive linguarum, in Codice chartaceo a Fratre *Dominico Fossio*, Florentino, Ordinis Minorum *S. Francisci*, conscripta, qui, artem pictoriam exercens, A. 1545, hoc opus ad proprium usum adornavit. Bibliothecæ Palatinæ Catalogus eodem ordine, quo prior, est compositus. Biblia nempe sacra, eorumque interpretes, primum itidem locum occupant. Commemorat Cel. Autor Vetus Testamentum Syriacum, versionis Alexandrinæ, quæ ex Græco septuaginta interpretum concinnata est. Dnas habere Syro

Syros Bibliorum editiones, observat. Altera dicitur *simplex*, sive *vulgata*, & communis, cujus autores, partim *Salomon*, deprecante *Hiramo*, Tyrionum Rege, partim *Tbaddaus*, Syrorum Apostolus, esse perhibentur. Hanc ex Hebraicis fontibus translata esse, & editam legi in Bibliis Parisiensibus polyglottis, nec non Londinensibus, Cel. Autor monet. Vocatur autem *vulgata*, seu communis, quia Syri omnes eadem communiter suis in ecclesiis utuntur. Post quamplurimas sacri Codicis versiones, Cel. Autor disputat de libro *Psalmarum*, & lectionum ex S. Scriptura, secundum ritum ecclesie Alexandrinæ Coptorum, per anni circulum institui solitarum. Non autem duntaxat partes sacri Codicis in illorum hominum coctibus prælegi sueverunt, verum & Homiliæ Patrum recitari apud illos sunt solitæ, inter quas etiam *Severi Antiocheni Sermo pro Sabbatho sancto* comparet. Cel. Autor hac occasione monet, *Severi* alius, Patriarchæ Antiocheni, quemadmodum & *Dioscori Alexandrini* & *Jacobi Baradaei*, hæreticorum, memoriam solenni ritu a Coptis coli. Coptos enim, si a decem millibus fere discesseris, qui sub *Clementis XII* auspiciis Catholicorum dogmata adoptarunt, adhuc hodie Monophysitarum erroribus infectos esse, commemorat. Versio autem Coptica tam Veteris, quam Novi, Testamenti, ex qua desumptæ sunt memoratæ lectiones, ex sententia Cel. Autoris vetustissima est, & Græcæ septuaginta interpretum plerumque conformis. Ejus conditores, quantum e *Martyrologio Coptico*, quod Arabice scriptum in collegio *Maronitarum de urbe* asservatur, colligere licet, fuerunt anachoretæ, qui deserta Ægypti incolebant, anno circiter 336, quo tempore, teste *Nicephoro*, studium sacrarum literarum in Thebaidæ, & per totam passim Ægyptum, maximopere floruit. Occasionè Codicis, qui Synodi Maronitarum, autoritate *Gregorii XIII* habitæ, Canones continet, de Conciliis Maronitarum Cel. Autor disputat. Tria ejusmodi Concilia autoritate Romanorum Pontificum, ab A. 685, quo proprios habere cœperunt Patriarchas, ad hæc usque tempora, habita fuisse, pronuntiat. Illud, ad cujus decreta hic Codex attinet, pri-

Pag. 58.

17.

mum fuisse, memorat, ob id indictum, quod Maronitæ apud *Gregorium XIII.* Pontificem maximum, male audirent, acculantibus eos male feriatas hominibus, quorum tamen calumniam in hoc ipso Concilio detectæ sunt. Exemplaria autem hujus Concilii actorum rarissima esse, & integra, nullibi præterquam in hac Palatina Bibliotheca, & in Collegio *Maronitarum de urbe*, ostendi, Cel. Autor nos docet. Altera Synodus habitæ est in Monasterio Kannubinensi d. 18 Sept. A. 1596, in quo etiam prior coacta est, sub *Sergio Rizio*, Patriarcha Antiocheno, qui ab anno 1581 usque ad annum 1596 Maronitis præfuit, præsentente *P. Hieronymo Dandino*, Societatis Jesu, *Clementis VIII.* Pontificis Maximi, ablegato. In hac Synodo rursus Maronitarum fides, cui Monothelitici erroris nota iniusta fuerat, luculentissime asserta est, conditique Canones 21, cum ad fidem, tum ad morum disciplinam, pertinentes, quibus additi sunt alii septem, sub *Josepbo* Patriarcha, qui d. 3 Novembris A. 1576 Synodum illam dimisit. Acta istius conventus ecclesiastici data opera descripsisse *Hieronymum Dandinum* in libro Italico, cui titulus: *Visita Apostolica al Patriarca de Maroniti*, Cesenæ impresso, eundemque librum *Richardum Simonium* postea in Gallicum sermonem transfudisse, adjectis septem *Josephi* Patriarchæ Canonibus, Cel. Autor testatur. Tertia demum Synodus recentissime celebrata est autoritate *Clementis XII.* præside *Josepbo Affemann*, Nostri avunculo, sedis Apostolicæ legato. Vitam nimirum clauserat *Jacobus Evodius Affemannus*, Nostri patruus, Maronitarum Patriarcha, A. 1733 d. 19 Februarii, eique unanimi Episcoporum suffragio successus est *Josephus Gazenus*, Episcopus Augustæ in Kesroano. Is, cum intelligeret, quantæ in disciplinam ecclesiasticam irrepsissent corruptelæ, literis, una cum universo montis Libani clero ad Pontificem atque Congregationem de propaganda fide datis, enixe rogavit, ut *Josephus Affemannus* in Syriam ablegaretur, ut Romanæ sedis autoritate gravissimos illos abusus e medio tolleret, & collabenti Maronitarum disciplinæ pristinum decus restitueret. Annuic hisce Cleri Maronitarum precibus Pontifex, &

Affe-

Affemanno, in Syriam ablegato, tria potissimum, a sacra Congregatione de propagando fide decreta, exequenda commisit. Ut nimirum monachos a contubernio monialium segregaret, Episcopis certas sedes, titulo respondentes, quæque Patriarchæ nutu amoveri non possent, adjudicaret, caveretque, ne in sacerorum ordinum collatione, Sacramentorumque administratione, quidquam a Præsulibus ac Presbyteris Maronitarum exigeretur; quæcunque demum ulterius emendanda, aut instauranda, duceret, unanimi Patrum consensu in Synodo pertractaret. Synodus itaque provincialis d. 30 Sept. A. 1736 est habita in *Kesroano*, cui Patres omnes & Missionarii Latini subscripserunt, seque tum Canones, in eo conditos, tum sacre Congregationis decreta, ad amissim observaturos, sponderunt. Nihil tamen fecius, cum istius Synodi Canones executioni mandarentur, rerum novarum studiosi quidam supra memoratos tres articulos, tanquam nationis honori, & Patriarchæ autoritati, contrarios, omni conatu impugnaverunt, effeceruntque, ut Patriarcha Syrus, ac si Apostolicam sedem per quosdam Romanos mittendos consulturus esset, a sacra Congregatione flagigaret, ut neque moniales a monachis segregarentur, neque Episcoporum sedes certæ firmæque essent, sed omnia Patriarchæ ipsius arbitrio, ut erat antea, relinquerentur. Romam vero oratores miserunt Maronitæ, de istius Synodi iniquitate vehementer quiritantes, quæ certe res maximis moribus præbisset occasionem, nisi *Benedictus XIV*, hodiernus Pontifex, esset A. 1741 Constitutione, hujus Synodi decreta confirmasset. Hanc ipsam Pontificis Maximi Constitutionem Cel. Autor totam exhibet, seque acta & historiam Synodorum Maronitarum publici juris aliquando facturum esse, promittit; quod ut propediem fiat, ex animo precamur, cum, nihil nisi egregium & limatissimum hoc in genere ab *Affemanno* proficisci posse, certissime simus persuasi. *Severi Antiosbeni* Epistolas, quarum exemplar nec Latine, nec Græce, aut Syriace, alibi, nisi in hac Bibliotheca, deprehenditur, luce non indignas esse, judicat Cel. Autor. Inter scripta moralia, cujus quippe generis libros bene

Pag. 122.

129.

multos recenset, notari merentur *Thoma a Kempis de imitatione Christi Libri quatuor*, e Latino in Arabicum sermonem Seculo præterito translatis, a P. Fr. Ignatio Aurelianensi, Sacerdote Capucino, Ordinis S. Francisci in urbe Aleppo, ubi sedis Apostolicæ missionarium egit. Arabicam librorum *Thoma a Kempis* interpretationem quinquies prelo commissam esse, Cel. Autor monet. Et primo quidem, Romæ, typis sacre Congregationis de propaganda fide, A. 1663, interprete P. Fr. Cælestino a S. Liduina, Carmelita discalceato, prodidisse, dicitur. Cum hac librorum *Thoma a Kempis* editione ad verbum convenit supra memorata Patris Ignatii, Capucini, interpretatio, quæ cum annos quinque supra viginti Cælestini Carmelite editionem præcedat, Cælestinus Arabicorum *Thoma a Kempis* librorum, ab Ignatio editorum, plagiarium potius, quam interpretem, dicendus est. Recenset post hæc Cel. Autor quamplurima scripta philosophica, ab Arabibus, Persis, Turcis, & Indis, composita. Excipiunt ea Chronologi & Historici. Inter hos notari merentur Poemata sex historica *Narzami Samarkandæi*, Poetæ inter Persas celeberrimi, & circa annum Christi 1194 clari. Exstat inter illas Poema de amoribus *Chosroa*, filii *Hormisda*, cognomento *Abruizi*, vicelimi tertii Persæ, e stirpe Sassanitarum, Regis, qui ab anno Christi 590 exeunte ad annum usque 628 imperavit, cum *Sirina*, genere Romana, & religione Christiana, quam A. 591 connubio idem sibi copulaverat. *Sirinam* hanc iste scriptor *Mauritii* Imperatoris filiam vocat, in qua etiam sententia *Bar. Hebraeus in Vita Mauritii*, *Elmacinus in Historia Saracenicæ*, & *Wilhelmus Tyrius*, fuerunt. Eam vero narrationem *Ant. Pagius ad A. 628 num. 5* jam inter fabulas jure suo relegavit, eamque fabulam ex eo confictam esse docuit, quod *Chosroa* Christianam uxorem habuisse dicitur; quæ si *Mauritii* filia fuisset, id *Evagrius* & *Theophylactus*, illorum temporum scriptores, neutiquam silentio præterissent. *Josephum*, filium *Gorionis*, historici Judæorum, ex Hebraico in Arabicum sermonem conversæ, & in octo Libros distributæ, scriptorem, cum *Elavio Josepho*, eruditissimum, nec non cum *Josepho*,

Josepho, Gorionis filio, belli contra Cestium duce, cuius meminit Flavius de Bello Judaico Cap. 25, nonnulli confundunt, quamvis, hunc longe ab utroque diversum, & illis recentiorum, esse, Cel. Autor rectissime observet, & Ciceronem consentientem adducat. Scripsit autem ille homo quoddam quasi compendium Flavii Josephi historiarum, acta septuaginta interpretum, gesta Machabæorum, & excidii Hierosolymitani narrationem, complectens, quod ex Talmudicis rhapsodiis, & ex Latino Rufini, concinnavit. Insulsus admodum & inficetus scriptor Cel. Autori dicitur, qui inscientiam & malam fidem fere ubique prodidit, ex quo tamen solo, quæcunque de Machabæis, & excidio Hierosolymitano habent, Judæi scriptores accipiunt. Editiones Operis varias ex Usserio Cel. Autor recenset. In vita Mahomedis pseudo-Prophetae, Turcico sermone composita, scriptor ejusdem anonymus, communem Mahomedanorum opinionem secutus, Mahomedem natum esse affirmat, in valle lapidosa urbis Meccæ die 22 Aprilis A. 571, parentibus Abdalla Ben Abdulmutalibi, & Emina, Wabebi filia. Ejusdem Mahomedis ad munus propheticum vocationem, a qua priores Mahomedani epochæ suæ initium duxere, contigisse refert anno ætatis quadragesimo. Migrationem vero, seu fugam, ab urbe Mecca ad urbem Medinam, a qua æra Hegiræ ducitur, incidisse in diem 12 Julii anni æræ Christianæ 622. Obiisse demum anno ab Hegira decimo, & diebus septuaginta, hoc est, Christi 632 d. 17 Junii. Martyrologium Ecclesiæ Copticæ Arabicum, in duas partes divisum, acta Sanctorum continet, quorum memoria apud Coptos per anni circulum colitur. Libri, qui seriem & gesta Imperatorum Othomanorum Arabice complectitur, contenta & ordinem Cel. Autor studiose exponit. Tabulæ etiam Chronologiæ dynastiæ, ab orbe condito usque ad A. 1519 a Turcis confectæ, notitiam suppeditat, eamque luce dignam esse, profiteretur. Scriptores dein juridicos Turcorum, tam ad ecclesiasticam, quam civilem, Jurisprudentiam spectantes, exhibet, & prius de diversis sectis, in quas Mahomedis dogmata amplectentes abeunt, admodum fuscè distinxit,

Pag. 152.

153.

156.

164.

213.

222 seq.

xit,

64 NOVA ACTA ERUDITORUM

- Pag. 250 rit, ex quibus intelligitur, quamplurimis semper laborasse
 seq. religionem istam internis dissidiis. In centum enim & septem-
 decim sectas antiquiores Mahomedani scissi sunt, quarum no-
 titiam ex *Ismaelis Sciabinsciabi Tomo I Historia gentium*, & ex
 277. *Sciobrestani libro de veris & phantasticis religionibus*, hausisse
 se, Cel. Autor profitetur. Præter memoratas autem hæc
 278. sectas, alias etiam quamplurimas apud recentiores Mosleman-
 nos occurrere, observat, inter quas *Sonnitarum & Rappedita-*
rum hæreses eminent, quarum illa apud Turcos Arabes,
 aliasque gentes quamplurimas viget, hæc Persas habet
 propugnatores. Ingenitum vero & inexorabile inter has
 sectas odium intercedere, Cel. Autor affirmat. Legum
 interpretes apud illas gentes, in definiendis Juris controver-
 siis, primum ex Alcorano fundamenta sententiæ conquirere,
 & si in illo libro nihil inveniunt, ad *Sonnam* Prophetæ, id est,
 traditiones *Mahomedis*, confugere, observat. Quod si nec ex illis
 aliquid pro re controversa afferri possit, consensum Antisti-
 tum Doctorumque requirunt, & si nec apud illos aliquid of-
 fenderint, ipsorum quæstioni consentaneum, ad argumenta-
 tionem denique transeunt. Ipsos vero hos Jureconsultos in
 283. quatuor sectas abire, Cel. Autor docet, accuratam de illis
 sectis notitiam suppeditans. Pandectas, in 38 Libros, variosque
 titulos & paragraphos, distinctas, Mahomedanos pro norma
 juris habere, observat, earumque contenta per singulos Li-
 287. bròs accurate exponit. Juridicos scriptores philosophici ex-
 cipiunt, quos inter quamplurimi in *Aristotelem* Commentarii,
 & Compendia dialectica, ex istius Philosophi libris de-
 322 seq. promta, Arabice comparent. Post hos recententur Medici,
 dein Mathematici, quos inter *Euclidis* elementorum libri, Ara-
 342. bice conversi, eminent. Sequuntur eos Lexicographi, &
 Grammatici. De Alcorani tandem antiquissimo Codice, nec
 388. non ejusdem interpretibus, & libris precum Mahomedano-
 rum, Cel. Autor disputat. *Alcoranus*, seu, sine articulo, *Cora-*
nus, librum lectionis significat, & ita dicitur, quoniam in eo
 leguntur Mahomedicæ sectæ placita. Dicitur & *collectio*, eo,
 quod ibi collecta sunt, quæ sparsim *Mahomedi* pseudopro-
 phetæ

phete viginti trium annorum spatio revelata esse finguntur. Vocatur etiam *Alpharcan* a verbo Arabico *pharas*, *distingue- re*, quasi distinguat vera a falsis, & licita ab illicitis. Appellari etiam consuevit *Al-Deer*, id est, *commemoratio*, seu *commonitio*, cum verba Dei commemorare, atque homines per illa commonere, credatur, unde aliis quoque titulis insigniri consuevit. Alcoranum non ab ipso *Mabomede* fuisse collectum, & in unum volumen redactum, sed *Abu-Bacrum* & *Othmanem* post ipsius *Mabomedi* interitum hoc præstitisse, Cel. Autor ex scriptoribus rerum *Mabomedi- carum* observat. Distinguitur Alcoranus in *Suras*, id est, Capita centum & quatuordecim, & hæc in varios versiculos, quos Mahomedani *Ajat*, id est, *signa*, appellant, ac si versiculus quilibet signum sit, vel miraculum. *Suræ*, seu Capita, inscribuntur vel a materia, quæ in illis tractatur, vel a prima ipsarum dictione, secundum morem Hebræorum. Quædam ex *Suris* vocantur *Mecchijat*, id est, *Mec- tenses*, seu *Meccanæ*, quia *Mabomedi* Meccæ revelatæ finguntur, quædam vero *Mednijat*, sive *Medinenses*, quod Medinæ traditæ dicuntur. Quædam ex parte Meccanæ sunt, & ex parte Medinenses, & pars earum Meccæ, pars Medinæ, revelata fertur. Nonnulla pro dubiis habentur, quas notant interpretes hisce verbis: *Mochralaph siba*, quibus indicant, varias esse de illarum revelationis loco Autorum sententias, utrum scilicet Meccæ, an Medinæ, eas acceperit *Mabomed*. Vulgo tamen scriptores affirmant, revelatas fuisse *Mabomedi* duas & triginta *Suras* Medinæ, reliquas vero Meccæ. *Surarum*, seu *Capitum*, & *Ajatarum*, seu versiculorum, Alcorani ordinem & numerum *Pessellius*, & ex eo *Hottingerus*, jam attulerunt, quos secutus Cel. Autor, eundem ordinem hic adhibuit, additis primariis cujuslibet *Suræ* argu- Pag. 443.
mentis, & præmiis, quæ eam legentibus promittuntur, ex quibus utique satis accurata de Alcorano notitia poterit hauriri. Commentariorum dein, in Alcoranum Arabice scriptorum, insignem copiam subjungit. Excipiunt eos Poetarum apud 461.
Turcos & Arabes scripta bene multa, tandemque Rabbinnica 477.
I manu-

Fig. 484. manuscripta varii argumenti hoc Opus claudant. Ut eo commodior ejusdem usus lectoribus præberetur, Indices locupletissimos eidem adjecit Vir Clarissimus, *Antonius Franciscus Gorius*. Dignissimus vero hic liber est, qui summo applausu ab eruditibus excipiatur. Non solum enim orientalem literaturam mirifice ornat, veram etiam in Historia ecclesiastica, literaria, & philosophica, miram utilitatem spondet, & amoenissimi exinde flores decerpi poterunt.

HIEROCLIS, PHILOSOPHI ALEXANDRINI, IN Aurea Carmina Commentarius, Græce & Latine. Græca accuratius nunc recognita, & ad MSorum Codicum fidem exacta, plurimisque in locis e Gudiana Medicei Codicis collatione emendata, una cum Notis subjunctis, edidit R. W. S. T. P. Coll. Jef.

Cant. nuper Socius.

Londini, typis Jac. Bettenham, impensis Gul. Thurlbourn, Bibliopola Cantabrigiense, veneunt apud J. Nourse, P. Vaillant, J. Beecroft, 1742, 8 maj.

Alph. 1.

Cum doctissimus hujus libri Editor in Cl. *Petri Needhami* emendationibus notisque, potissimum vero in ipso *Hieroclis* contextu, ante paucos annos apud Cantabrigienses edito, quædam sibi vitia deprehendisse videretur, non pauca etiam intacta; curis veluti posterioribus eundem scriptorem ornare atque emendare laboravit. Non indigno, neque irrito plane, id conatu præstitit, quando haud pauca, quæ, Codicis sui fidem nixus, *Curterius* edidit, a *Needhama* repetita, vel etiam aliis ex ingenio adaucta, sub limam vocavit, & ad optimorum Codicum fidem exegit omnia. Ut felicius rem totam perficeret, maximo ipsi adjumento exhibitæ MSi Codicis Medicei collatio, a *Marquardo Gudio* facta; quam B. *Jo. Alb. Fabricius* nactus, cum Editore Cantabrigiensi communicatam voluit, sed casu quodam interceptam, *Jo. Christ. Wolfius* postea Lipsiæ edidit A. 1710. Hujus igitur collationis ope Noster fretus, *Hieroclem* ducentis
mini-

minimum locis emendatiorem reddidit; nec minus versionem in multis locis castigavit, & ad Græca magis accommodavit. Dignum *Hieroclis* Commentario aureum illud Carmen est; dignus eruditorum studiis *Hierocles*. Aureum illud jure dicimus, sive sit *Pythagora*, sive *Lyfdis*, sive *Philofai*, sive *Empedoclis*, aut cujuscunque de schola Pythagoræorum. Licet ipse non sit autor *Pythagoras* quippe per quem jurare videtur v. 47, habuere tamen antiqui Philosophi, *Jamblicus*, *Proclus*, *Simplicius*, atque ipse *Hierocles*, cur doctrinæ totius σύνολον discipulorum omnium nomine, inque illorum usus, compositam arbitrarentur. Hic in eorundem contextu non nisi quatuor loca emendantur. *Versu* statim primo lectionem διακέντου pro διακνεται, v. 13 αἰωνεα pro αἰσκέειν, v. 16 Φίλαε pro Φίλαε, v. 18 αἰς pro ἄν, probat Noster. Ad *Hieroclem* quod attinet, satis jam inter eruditos convenit, hunc esse Seculi quinti Philosophum Platonicum, qui, cum scholæ Alexandrinæ præesset, has in aurea Carmina ἐξηγήσας discipulis suis prælegit. Non autem omnino evidum est, qua Seculi parte vixerit. Id quidem ex *Procli Lycii*, ipsius qui prope æqualis fuit, vita, a *Marino* scripta, facile disci posse, existimat Noster. Quippe *Proclus* in lucem editus est A. 412, & cum vicesimum ætatis annum ageret, se in *Plutarchi* Atheniensis disciplinam tradidit, cujus per biennium fuit auditor usque ad annum 434, quo diem obiit *Plutarchus*. Cum igitur *Hierocles* in libro de *Providentia* apud *Photium Cod. 214* dicat, se quoque adolescentem ejusdem *Plutarchi* discipulum fuisse; sequitur plane, ipsum *Proclo* natu pæne parem, aut paulo fortasse majorem, fuisse. De *Hieroclis* vero morte conjectandi ansam præbet *Æneas Gazæus* in *Theophrasto*, circa A. 490 scripto, ubi, hunc *Hieroclem* sibi a puero præceptorem fuisse, declarat, & ejus meminit tanquam ante annos multos jam mortui. Fuit autem idem profanis sacris addictus, licet, ad doctrinam morum quod spectat, ex fontibus Christianorum non hauserit pauca. Ut e *Damascii* verbis apud *Suidam* apparet, cum esset Constantinopoli, in offensionem τῶν κεραιούτων, seu magistratuum Christianorum, incurrit, & judicis sententia licetorum virgis acerbè casti-

castigatus, poenam luit linguæ petulantis, qua procacius Christianorum sacra violarat. Atque ideo fortasse libentius eam carminum expositionem suscepit, ut ruentem in dies Deorum causam, qua potuit, palam defendere non ausus, fulciret, atque auditoribus suis commendaret. Platonicum se esse, non raro manifestat in ipsa commentatione, e. g. pag. 5 seq. ubi *Platonis Timæus τῶν Πυθαγορείων δογματῶν ὁ ἀκριβοῦς διδάσκαλος* nominatur atque laudatur. Ad quem locum Noster hæc notat: Ita de hoc *Platonis* libro *Justinus Martyr* in *Paræn. ad Græc. pag. 89* edit. Oxon.: ἐν τῷ ἐσπουδασμένῳ αὐτῷ λόγῳ Τιμοῦ, ἐν ᾧ θεολογεῖν ἐπιχειρεῖ. *Platonis* vero *Timæus ἀκριβοῦς διδάσκαλος* dicitur, qui *Timæi* Pythagorici *Φυσιολογίαν*, in libro *περὶ ψυχῆς κέσμου*, ibi accuratius persequitur, atque ipsum *Timæum* introducit *περὶ τῆ παντὸς* differentem. Sed plurima etiam *Platonis* dicta prædicat e. g. pag. 24, 182, 250, 252, 304, 308, 310. Consentiebant etiam in non paucis cum Pythagoreis Platonici. Ita e. g. pag. 15 seq. ad primum statim versum notat Editor: Hi ἀθάνατοι θεοὶ, quos & ἀφροσύνης alibi appellat, nihil aliud sunt, quam stellæ in ἀπλανῶν sphaera, & planetae, in inferioribus septem sphaeris collocati; quippe, cœlestia hæc corpora mente prædita, & λογικά, atque adeo pro Diis habenda, esse, existimabant Pythagorici & Platonici. Ipse *Pythagoras*, inquit *Laertius*, docuit, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρους, εἶναι θεοὺς, quod & de *Platone* notissimum est; sicque de octo sphaeris declarat *Alcinous*, πάντες οὗτοι νεφελά ζωα, καὶ θεοὶ, καὶ σφαιρικά τῶν σχήμασι, *Doctr. Plat. Cap. 14*. Item pag. 22 seq.: *Hierocles* per λογικόν, διάκοσμον vult, ut ex loci serie apparet, τὰ τρία γένη τῶν λογικῶν, seu ἐγκοσμίων θεῶν, quorum omnium animabus, ex Pythagoreorum & Platoniorum sententia, dicit σῶμα ἀφθαρτον συμπεφυκέναι, quod eis vehiculi instar sit; illud utique, quod in *Timæo* *Plato* vocat λεπτόν ὄχημα ψυχῆς, & σῶμα φωτεινόν, & αὐγοειδές, de quo fusius postea disserit in *Comm. in v. 67*. Istitis Nostri observationibus adhuc aliam, speciminis ergo, subjungamus. Pag. 86 ad verba: κατὰ μὲν τὸ λογικόν, ἀφροσύνη κατὰ δὲ τὸ θυμικόν, δειλία κατὰ δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν, φιληδονία καὶ φιλογενημαστία κατὰ

ἢ πᾶσας ὁμοῦ τοῖς δυνάμεις, αἰδίκη, notatur: Ita fere *Sallustius* *Cap. 10*: κακία, λόγος μὲν ἀνοία, θυμὸς δὲ δειλία, ἐπιθυμία δὲ ἀκολασία, ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς αἰθμία. Vides vero, *Hieroclem* hic κακίας τρεῖς εἶδη secundum triplicem ψυχῆς apud *Platonicos* partitionem dispescere. Nam, ut ait *Eriphanus* in *Expos. fid. cathol.* Πλάτων λέγει εἶναι τρεῖς μέρη τῆς ψυχῆς, λογικόν, θυμικόν, ἐπιθυμητικόν. Atque sic quidem ipse *Plato* in *Timaeo pag. 89*: εἴπομεν πολλάκις, ἴτι τρεῖς ψυχῆς τριχῆ ἐν ἡμῖν εἶδη κατώκισται. Isth observationibus, cum de criticis initio nonnihil attulerimus, variam c. minis lectionem contemplati, grammaticarum modo, dialectum praecipue spectantium, vel duas subjungamus. Altera legitur *pag. 102 seq. n. 113* ad *Φέροντα* αὐτὰ μηδὲν ἐγκαλῶντες, ubi addit: Editor *Cambridge* reposuit hic ἐγκαλῶντας, nullo autore, sed clamante, ut ait, constructione. At meminisse debuit, scriptores Atticos ad Grammaticorum regulas non semper esse exigendos, qui, neglectis τεχνολόγων legibus, casus saepe variant, ut *Budaeus* alii-que dudum observarunt. Altera est *ibid pag. 150 ad participium Φέροντες* sequens: Syntaxis grammatica poscere hic videtur *Φέροντι*, scilicet ἀκαστέον ἡμῖν - Φέροντι. Sed Atticorum moris est haec casuum mutatio, ut a *Budaeo*, *Zuingero*, aliisque, dudum est observatum. Sic *Thucydides Lib. VII*: Συρακασίοις κατὰ πληξίς ἐγένετο, ὀρώντες - scil. pro ὀρώσι. *Dinarch. Orat. contra Demosth.* ἢ προσεκτέον ὑμῖν ἐσι τοῖς τέτων λόγοις, εἰδότες, ὅτι - pro εἰδότες. Nos quidem dubitamus, utrum talia dialecto, an vitii ac mendis, sint tribuenda; sed nostrum jam non est, eas componere lites. Itaque, laudata potius hujus editionis elegantia & accuratone, tales Scriptorum veterum plures desideramus.

BARTHOLOMÆI FACII DE VIRIS ILLUSTRIBUS liber, nunc primum ex M. S. Codice in lucem eruitus. Praefationem, Vitamque Autoris, addidit
LAURENTIUS MEHUS.

Florentiae, apud Cajetanum Tanzini, 1745, 4.

Plag. 19½.

Qui hunc librum *Facii de Viris illustribus ætatis suæ* (ita enim inscribendus erat, ac sic ipse *Facius* eum inscripsit in præmio,) nunc edidit, postquam in Præfatione, subdudis rite rationibus, docuit, quo tempore compositus fuerit hic liber, singulari industria de vita ejus & scriptis disserit. Natus scilicet *Facius* (ignotum, quo anno,) Spediæ, quod Liguriæ oppidum est, *Guarinum* nactus est magistrum literarum. Hinc *Alphonso*, Aragoniæ & Siciliæ Regis, creatus Historiographus, non anno 1465, (quod *Niceronius* tradit,) sed A. 1457, diem supremum obiit. Scripta ejus, quorum editiones Editor diligenter commemorat, hæc sunt: *Historia belli Veneti Clodiani*; *Dialogus de humana vitæ felicitate*; *Liber de excellentia ac præstantia hominis*; *Invectivæ quatuor in Laur. Vallam*; *de rebus gestis ab Alphonso, primo Neapolitanorum Rege, Libri decem*; *Liber de viris ævi sui illustribus*; *Historia Alexandri M. versio Latina.*

Venimus nunc ad hunc *Facii* librum, in quo illustres illius ætatis exhibentur *Poeta pag. 3 seq.* *Oratores pag. 7 seq.* *Jurisconsulti pag. 29 seq.* *Medici & Philosophi pag. 35 seq.* *Pictores pag. 44 seq.* *Sculptores pag. 50 seq.* *cives quidam privati, quos inter Cosmus Medicus eminet, pag. 52 seq.* *copiarum duces pag. 59 seq.* *Reges ac Principes, quibus immixti Pontifices, Felix V, Martinus V, & Nicolaus V, pag. 68 seq.* *Ultimum locum tenent pag. 79 seq. Facii & aliorum ad ipsum Epistolæ sedecim.* Inter *Poetas* præcipui sunt *Antonius Luscus, Antonius Panormita, Franciscus Philelphus, Jovianus Pontanus*; inter *Oratores Manuel Chrysoloras, Petrus Paulus Vergerius, Leonardus Aretinus, Ambrosius Camaldulensis, Leonardus Justinianus, Nicolaus Perottus, Poggius, Guarinus, Georgius Trapezuntius, Valla, Gasparinus.* Referri hunc in ordinem etiam debebat, qui inferius *pag. 41* producitur, *Bernardinus Senensis*, orator ecclesiasticus prorsus singularis. *Jureconsulti* ii adducuntur, qui in Bononiensi & Patavina Academiis docuerunt. Inter *Medicos* præcipue sunt memorabiles duo *Branca*, pater & filius, *Chirurgi* egregii, mira arte mutilatas nares & aures resarciunt. *Vitam Pontificis Nicolai V & Alphonso Regis, patrono-*

MENSIS FEBRUARII A. MDCCXLVII. 71

onorum suorum, descripsit uberius diligenterque. Historiæ autem literariæ cultores dolebunt, *Facium* nostrum nimis esse brevem. Nam cujusque viri docti scripta, & ne hæc quidem omnia, enumerasse contentus, reliquam ejus vitam vel omittit, vel paucis attingit. Non tamen plane inutilis est hujus libri editio habenda, cum nonnulli viri docti occurrant, vulgo minus noti, & præterea de viris suæ ætatis testis fide dignus sit omnino noster *Facius*.

CORPUS JURIS PUBLICI S. I. R. G. COLLE-
ctum, emendatum, Notis, parallelis locis, & Præfa-
tione, adornatum, a LUDOVICO MARTINO
KAHLIO, D. & P. P.
Pars II.

Gottingæ, impensis fratrum Schmid, 1745, 8 maj.

Alph. 1.

Exhibemus tibi, Lector, *secundum Tomum* Corporis Juris publi-
ci, cura, labore, atque studio, Cel. *Kahlîi* editi atque il-
lustrati. Hoc Volumen quale sit, & Catalogus, ei præfixus,
& nostra, de *Parte prima* in *Actis* hæc *Eruditorum* tecum
communicata olim, expositio, docet. Producentur autem in
novo hoc *Tomo* leges Imperii Romano-Germanici, præcipuæ
novissimæque, quemadmodum *Volumine primo* antiquiores se-
cundum temporum seriem, qua promulgatæ fuerunt, prola-
tas vides. In utroque opere, justis aptisque notis, varian-
tibus lectionibus, & parallelis locis, instructas deprehendis
sanctiones Germanorum publicas; cujus generis institutum
æqui harum mercium æstimatores dudum exoptarunt. Veli-
ficaturus igitur desiderio eruditorum, Autor noster in ipsa
Operis hujus fronte collocavit Pacem Noviomagensem, inter
Leopoldum Imperatorem suo & Imperii nomine, & *Ludovicum*
XIV, Regem Galliæ, pro se & confœderatis ejus, initam die
5 Febr. A. 1679. Cum enim Pax Westphalica per Noviomagen-
gense

genſe foedus & concluſum trium Imperii Collegiorum firmata ſit, id quod Noſter ex *Tom. III pag. 532* libri inſcripti: *Actes & Negotiations de la Paix de Nimégue*, colligit; hanc Pacem merito inferendam eſſe putavit collectioni legum Imperii fundamentalium; quamvis, ſine conſenſione Statuum eam antea eſſe conſectam, oſtendat ipſe Cel. *Kablius*, provocans ad *Actes & Memoires Tom. III pag. 490*. Secundum locum occupat Instrumentum Pacis Noviomagenſis Cæſareo-Succicæ. Hoc tertio loco excipit Instrumentum pacis Ryſwicenſis, die 30 Octobr. A. 1697 compoſitæ. Obſervat tamen Noſter, inter Imperii leges fundamentales iſtam non referri a Statibus Auguſtanæ Confeſſioni addictis. Hinc in lucem publicam exire patitur *den Viſitations- Abſchied des Kayſerlichen und heiligen Römischen Reichs Cammer- Gerichts zu Weztlar, nebst denen hierher gehörigen Beylagen, von dem Jahre 1713*. Sequitur Pax, inter *Carolum IV* & Imperium ab una, & *Ludovicum XIV* ab altera parte, iterato ſancita Badæ Ergoviæ A. 1714 die 7 Septembris. Raſtadienſis Pax, A. 1714 die 7 Martii ſine conſenſu Statuum inita, ſed deinde rata habita, firmataque ab Imperio R. G. huic Collectioni non inſerta eſt, quia Badenſis pax, uti Cel. *Kablius pag. 151* recte indicat, proſus convenit cum Raſtadienſi, quamvis Coloniensis æque ac Bavariæ Electoris reſtitutio clariori ſit modo in Badenſi pace expoſita. Hinc in Notis, huic Paci ſubjunctis, iſtius generis diſcrimina aperuit, quemadmodum reliquarum legum Imperii vel diſenſum, vel conſpirantes præceptiones, in omnibus hujus Corporis Juris partibus declaravit luculenter. Quod vero ad proteſtationem Statuum Evangelicorum attinget, ratione capitum Badenſis Pacis, Weſtphalicæ Paci repugnantium, remittit nos Editor ad *Elect. Jur. Publ. Tom. VII pag. 237*. Hinc legimus Sanctionem pragmaticam *und beſtändiges Geſetz wegen der Successions- Ordnung, und Vereinigung ihrer Kayſerlichen und Königl. Catholiſchen Maj. Caroli VI Königreiche, Provinzien, und Erb-Länder*, ubi non ſolum, quæ ad legis hujus guarantiam ſpectant, Editor conventiones excitat, ſed & ſcriptorum ingentem multitudinem in calce paginarum aſſert,

affert, qui ad hoc faciunt illustrandum argumentum. Occurrit deinde fœdus inter *Carolus VI*, Romanorum Imperatorem, & imperium ab una, & Regiam Catholicam Majestatem *Philippum V* ab altera parte, ictum Viennæ die 7 Jun. A. 1725. De qua pace Autor noster statim in limine hæc tradit: *Hoc Instrumentum pacis die 20 Junii A. 1725 per Commissionis decretum ad comitia deferebat Carolus VI, consensum Imperii expetens. Deliberationibus in singulis Collegiis institutis, die 20 Julii conclusum trium Collegiorum quidem commune excipiebat eas; sed justis de causis in Principum Collegio se opposuere Legatus Magdeburgicus aque ac Cellenfis, quippe qui vota sua ad Protocolium dabant, inconsuetum esse allegantes, ut Legati in negotiis Imperii conclusum formant, antequam desuper a Principalibus suis fuerint instructi. (Vid. hæc acta in Fabri Europæischer Staats-Canzeley Tom. XLVI Cap. 21.) Illud tamen placitum Imperii a Cesare die 12 Septembris A. 1725 comprobatum fuit.* Tum propinat Lectori Cel. *Kablius den Inbalt des Friedens, der zwischen dem Röm. Reich, und der Crone Frankreich, am 18 Novemb. 1738 zu Wien geschlossen ist.* Quod compendium summa pacis illius diffusæ capita justo ordine disponit, atque explanat, nec minus sub se continet ad illustrandum id Instrumentum accommodatas maxime observationes. Recudi Autor noster curavit Capitulationem Augustissimi Imperatoris *Caroli VII* ita, ut quilibet ex diversitate typorum adhibita eam inter & Capitulationem *Caroli VI* differentiam statim perspicere possit. Subsequitur Imperii *Metricula*, hoc est, *des Heil. Römischen Reichs Hochwürblicher Stande Anschlag, wie viel deren jeder bey den Reichs-Anlagen vor einen Monat, oder einfachen Rümer-Zug, zu geben schuldig ist*, singulari industria concinnata. Denique rerum Index, in utroque *Tomo* expositarum, accessit utilissimus. Ad fidem igitur probatissimorum Codicum, tum manu scriptorum, tum impressorum, Diplomata illa cum excusa sint cuncta, & notis alocunata elegantibus, fidem suam, *Tomo primo* datam, libræsse Cel. *Kablium*, merito pronuntiamus.

*SCHEDIASMA DE ORIGINE TESTAMENTI-
faktionis, Autore SAM. KOENIGIO, Bernensi, Acad.
Scient. Parisinae Corresp. nunc Professore Philoso-
phiae Franequera.*

Cum & in nuperis nostris pro Lausannensi Juris cathedra Academicis exercitationibus, & nonnunquam ante in foro, gravissimam quaestionem de origine testamentorum in utramque partem multis rationibus disputari audivissem, neque tamen vulgaris sententia satis valere videretur; quod minus dilucide ex genuinis Philosophiae principii rationes essent petita; gravem hunc atque controversum Jurisprudentialium locum paulo accuratius ex Philosophia, populari quamvis ratione, illustrandum putavi, quo & ipsum argumentum ad vera principia revocetur, & genuinus fons utriusque, & legitimae, & testamentariae, successionis paulo plenius aperiat. Quodsi nonnullis Lectoribus nihilo minus aliud videbitur; hi non tam a ratione concludendi, quam a Philosophis, principia docentibus, dissidebunt.

Originem testamentorum ex Jure Naturae repetendam esse, tametsi vulgaris sententia sit; insurrexit tamen satis magnus numerus dissidentium doctorum virorum, testamenta non tam naturae institutum, quam merum civitatis inventum, existimantium. Notissimae sunt *Puffendorffii*, *Edmundi Merilli*, *Cocceji*, *Christiani Thomasi*, aliorumque, de hoc argumento Commentationes, multis, iisque satis speciosis, ex Jure Civili defumtis, argumentis contententium, fieri nullo pacto posse, ut homini liceat dominium rerum suarum in alium transferre ex eo tempore, quo dominus rerum suarum esse desit. Quid enim, ajunt, tam contra rationem videtur, quam voluntatem hominis ex eo tempore valere incipere, quo amplius velle non potest, & cum mors omnia alia solvat, ut mandatum morte mandantis, cur non potestatem de rebus nostris statuendi?

Instant: Si dominium, vel jus aliud ullum, ex testamento ad heredem pervenit, id aut vivo testatore transfertur, aut eo jam mortuo. Vivo testatore transire non potuit,

tuit, cum neque viventis sit hereditas, neque testator se superflite jus conferre velit; neque illo mortuo recte fieri poterit translatio, cum testator nec velit transferre, nec possit, extincto quippe ejus dominio cum vita. Addunt nonnulli id quoque: Jure Naturæ quæri dominia possessione, & aliter, quam possidendo, retineri non posse. Adeoque, cum homines ne vivi quidem (ut ipsi putant) nisi actu possideant, rerum suarum in statu naturæ securi sint; quid de dominio illorum futurum est, postquam mors possessione illos dejecit? Immo, everti naturalem testandi libertatem, hæc ratione quibusdam videtur, quod omnes fere gentes de successione legitima accuratas leges sanxerint; quæ procul dubio convellerentur, si amplissimam & illimitatam testandi licentiam natura dedisset; quod a prudentiæ civilis principiis plurimum dissidere existimant.

Sensisse hos scrupulos JCros Romanos, proinde tam infirmum, atque a principiis Juris Naturæ remotum, negotium variis juris fictionibus sustinere allaborasse. Momentum testamenti conditi cum momento mortis connectendo, & momentum aditæ hereditatis ad momentum mortis retrahendo, atque sic tria naturaliter diversa tempora, testamenti facti, mortis, & cretionis, fictione juris ita conjungendo, ut moriens testator eodem temporis puncto bona sua heredi permisisset, hic vero ab illo accepisset, fingatur. Absolum autem judicant, ex simplicitate Juris naturæ actum derivare velle, qui explicari ne quidem possit, nisi in subsidiis vocatis tot alienis a natura fictionibus.

Conqueruntur Cl. Viri, *Grotium*, de origine testamentorum differentem, definitione velle decipere, vocabulo *testamenti* notionem plane peregrinam, & ab usu remotam, subjiciendo. Testamentum enim *alienationem* dicere, *in mortis eventum, ante eam revocabilem, retento interim jure possidendi & fruendi*, multis modis reprehendi posse. Quid enim? Poteritne id alienatum dici, de quo post alienationem dominus pari libertate ac ante disponit? Et num usufructum solum is sibi retinuisse censendus

tendus est, qui plane nihil proprietatis in hæredem transtulit? Ergo aut vocabulo ludentium, aut dimittebam Grotii sententiam esse.

His fere rationibus ita hæc causa disputatur a doctissimis Jureconsultis, ut multis hodie persuasum sit, testamentifactionem a natura prorsus abhorreere.

G. Guil. equidem *Leibnitius*, cujus solo nomine commovemur, hac ratione vulgarem sententiam ab his objectionibus tueri conatus est: *Testamenta vero jure nullius futura momenti, nisi anima esset immortalis. Sed, quia mortui re vera adhuc vivunt, ideo manere dominos rerum, quas vero hæredes reliquerunt, concipiendos esse procuratores in rem suam.* Hæc quam recte se habeant, ipsa nunc viderit corpore vacans *Leibnitii* anima. Sive enim in his terris permaneat, sive, ut religio docet, sublime lata in antiquam patriam revertatur corpore soluta anima, curabitne ipsa sine corpore has sibi prorsus inutiles corporeas facultates? Aut, si curet, num tam iniqua a se aliena curantis audiatur sollicitudo? Minime gentium. Jura facultates parandi, & quædam sibi habendi, manant ex obligatione naturali, animale hanc atque indigentem vitam tuendi. Cui autem hoc corpus detractum est, is, ut victus cultusque curis liberatur, ita etiam juribus, inde manantibus, prorsus exuitur. Cum in literis, ad *Celeb. Wolfium* datis, miratus essem, quonam pacto tantus Vir, quantum *Leibnitium* cognovimus, tam inanem de testamentorum origine sententiam fovere potuerit, apposite monuit Vir humanissimus, *distingendum esse inter Leibnitium juvenem & inter Leibnitium virum, sive adultam. Quæ de testamentifactione tradidit, ad juvenem spectare. Constare autem, Leibnitium virum non omnia approbasse, quæ juvenis scripserat, antequam scilicet Parisios venisset, ibique consiliis Hugonis usus, ad Geometriam sublimiorem animum appulisset. Exemplo esse ejus sberiam motus concreti & abstracti, quæ ipsemet sibi juvenem excidisse fatetur, & in qua ea tradit, quæ postea vir non approbavit. Tunc temporis enim eum non legisse, nisi Cassendum & Cartesium, & ex his elegisse, quæ combinari posse ju-*
dica-

dicaverat, ita tamen, ut Gassendo magis adbareret. Quæ, cum verissima sint, & mihi met ipsi, si modo cogitarem, satis nota, hoc loco expressius monere necesse duxi, ne forte mea culpa summo & in omnes æquissimo Viro injuria fiat. Quid? quod hæc ipsa observatio chronologica, in dijudicandis sententiis Leibnitianis, plurimis usui esse potest. Cum itaque tantus Vir rem acù non tetigerit; tanto magis, de hoc argumento agere, operæ pretium videbitur.

Principio, si, ut docti hi viri contendunt, usus testamentorum merum Juris Civilis inventum est, id profecto mirum videri debet, quinam fuerit iste tam potens doctor, qui tot dissitas diversarum ætatum gentes testamenta condere docuerit. Certe, cum omnium gentium consensus naturæ vox sit, haud levis suspicio esse debet, non ex inventione cujusdam legislatoris, sed ipsa docente natura, in remotissimis civitatibus; nulla imitatione, nullo communi imperio, testamentorum usum enatum esse. Imo, si in bene constituta civitate aliæ leges civiles esse non possunt, quam ipsæ leges naturales, addendo & detrahendo ad indolem civitatis accommodatæ, ut recte observavit *Ulpianus*, merito requiretur, qua ratione in civitate testamenta possint vigere, quæ extra civitatem omni fundamento destituantur.

Plerosque JCtos principium in pomœriis Juris Civilis bonum, sed, extra hanc disciplinam delatum, haud dubie fallax, delusisse videtur. Existimant enim, traditionem ita ad translationem domini necessariam esse, ut, illa non accedente, valide dominium transferri non possit; hinc optimos titulos, pro emto, pro soluto, pro donato, operari tantum jus ad rem; traditione accedente valide dominium effici. Quod in Jure Civili quidem verum; in disciplina Juris Naturæ autem generaliter verum non puto. Quod autem ab aliis proponitur, in statu naturæ neminem posse dominium tueri, nisi actu possidendo, aut rei incumbendo, & minima possessionis amissione amitti dominium; genuinis Juris naturæ principiis prorsus refragari existimo. Sed res ex principiis communitatis & societatis humanæ paulo altius repetenda videntur.

Jus Naturæ neque ex Responsis Prudentum, neque ex consensu populorum, neque ex mero arbitrio Dei, sed ex ipsa hominis essentia atque natura, derivandum esse, jam agnoverunt antiqui, & satis hodie in confesso est. Certe de bono, malo, respectu rei cujuscunque judicaturi, ad essentiam naturamque ejus respicimus; atque nunquam non in omni casu id *bonum* dicimus, quicquid essentia atque naturæ rei convenit, ejusque perfectionem promovet; contra *malum*, quod ab essentia atque natura dissidet, & rei imperfectiones affert. Rationi itaque consentaneum erit, ut pari modo de homine judicemus. Adeoque homini *malum* erit, quicquid cum essentia humana pugnat, finem pervertit, perfectioni humanæ naturæ adversatur. *Bonum* contra id, quod essentia atque naturæ convenit, finem naturæ adjuvat, perfectionem promovet, unde justis & injustis notiones promanant. Et, quia in ente rationali cum sensu perfectionis sensus felicitatis conjunctus est; generalissimum & fecundissimum legis naturæ principium inventum est: *Fac ea, quæ natura statusque tui perfectionem augebunt, fuge contra studiose, quæ naturam statumque tuum imperfeciorem reddent.* Limpida hæc moralium disciplinarum scaturigo Celeb. *Wolfii* præclaris laboribus adeo innovit, ut, plura hac de re addere, Lectori molestum futurum esset.

Ipsa itaque essentia atque natura humana cum homini legem sanxerit, & de perfectione promovenda obligationes imposuerit; consequens est, ipsam naturam homini *facultatem* dare, ea agendi, quorum ope his obligationibus parere debet. Cum autem *facultas, ea agendi, quæ, salvis præceptis legis naturæ, fieri possunt, jus* dicatur; manifestum est, ipsam naturam homini jus tribuere ad omnia ea, sine quibus justis naturæ parere non posset, & hominem jure suo ea facere, quibus naturæ obligationibus satisfacit. Unde patet, jura ex obligationibus promanare. Nempe eapropter ad nonnullas actiones homini naturale jus competit, quia per illas a natura injunctis obligationibus satisfacere necesse habet. Et verum est, si vel nullas homini, vel alias, obligationes imposuisset natura, vel prorsus nulla, vel alia, jura ho-

homini competitura. Quando itaque contendimus, jus esse homini natura datum de rebus suis testandi, *obligatio naturalis ostendenda erit, cui, facultate testandi adempta, satisfacere non posset.* Sic viam atque rationem videmus, secundum quam, de quo quaeritur, disputandum erit.

Ex his hoc quoque efficitur: Quia obligationes, & inde manantia jura, in ipsa natura humana fundata sunt, hominique competunt, qua homo est; compages scilicet ex anima & corpore apta; revulsa compagine, obligationes quoque & inde manantia jura vana dissolvi. Disturbato enim edificio, materia, quæ servet eam & tueatur, amplius opus non est. Diruit itaque mors corpori innexas obligationes, & hinc nascuntur jura. Is, qui liberatus obligationibus, ea tamen cuperet, quæ non nisi ad obligationes persolvendas natura concessit, opes, copias, facultates, haud dubie maxime id injuste faceret. Et dici potest: Si usu venire posset, quod vulgus fabulatur, animas demortuorum nonnullarum rerum interdum possessione delectari, illasque eam ob rem diligenter a manibus hominum custodire, fore id totidem furta generi humano facta.

Hæc eadem autem natura, quæ tantopere homini studium perfectionis commendat, a vita segrege atque silvestri mira videntur eundem ad societatem avocant. Ea enim est indigentia humana, tanta perfectionum acquirendarum multitudo, eorum, quæ ad bene beateque vivendum requiruntur, tanta varietas, ut homo homine tanquam Deo egeat, neque solivagus dignam sua natura felicitatem ullo modo consequi possit. Ex hac naturali perfectionis commendatione nascitur ille *appetitus societatis*, principium Juris Naturæ *Grotianum*, quod ex superiori fonte, *desiderio perfectionis*, tanquam rivulus promanat. Cum itaque cujusque individui perfectio ad felicitatem reliquorum hominum perfectione contineatur; ipsa natura homini maxime homines commendat, ac legem dicit: *Omnium hominum perfectionem atque salutem studiose tanquam tuam promoveto.* Unde humanissima illa præcepta de nemine lædendo, suum cuique tribuendo, officia humanitatis nemini non præstando. Quibus qui maxime satisfacit, maxime homo est.

Non

Non itaque metus, aut vis, sed ipsa blanda natura, homines in societatem cogit; & dubitare non possumus, etiam procul remotis hisce motivis homines, si natura sine disciplina sapientes forent atque virtutis amantes, in quadam semper societate victuros. At in qua? Procul dubio in sapientissima atque felicissima, in aliqua *Republica Solis Campanella*, ubi terrarum orbem nemo non propriam domum, genus humanum suam familiam, existimaret; commoda reipublicæ mundi pro viribus quisque promoveret, juvaret necessitates vicini gratis, & juvaretur vicissim sine mercede. Sed, cum facultatem quidem virtutis tanquam femina, non autem ipsos flores atque fructus virtutis, nempe habitum, natura contineat; præterea homo, indigentiae atque necessitatis stimulis non excitatus, sit socors atque ignavum, item rapax atque avarum, animal, a felici illa communione recedendum erat. Proinde jussit natura, per præconem suarum legum, *Rationem*, dominia proprietatesque rerum introducere, quo, necessitate fulcitis ingeniis, & profligato torpore, quisque honeste vivendi, & obligationibus suis parendi, copiam facultatemque reperiat. His naturæ jussis cum obsecundarent gentes, occuparunt res usus non inexhausti, quo in posterum non omnibus, sed uni, earum usus pateat. Atque sic pervenimus ad originem dominiorum, et simul intelligimus, cur jure introduci poterint: *obligationibus nempe, a natura injunctis, de perfectionibus promovendis, nullo alio modo satisfieri poterat.*

Prono ex his alveo fluit, quemadmodum cuivis natura facultatem, seu jus, concedit, pro suis necessitatibus facultates parandi, sic naturam quoque tueri paratum, sive præsens, sive pro tempore absens, justus possessor sit. Nemini enim jus competit, alterum in exercitio sui juris turbandi, aut juste acquisita auferendi. Vetant hujusmodi ausus illa a natura injuncta officia erga alios. Qui ergo jussis naturæ obtemperans, dominia acquirit, copiasque parat, quo suis obligationibus satisfacere queat, hujus profecto possessiones ista lege naturæ: *Omnium hominum perfectionem atque salutem tanquam tuam promoveto, satis firmo præsidio circumseptæ sunt.* Contra justam

stem vim intelligo, quæ jure, non injustam, quæ armis tantum, propulsanda.

Sed hoc quoque manifestum est, quia natura homini hominum commoda ut sua commendat, nasci ex obligatione de aliis juvandis plenissimum Jus; *res nostras atque commodam aliis communicandi.* Quo jure dato, aperte consequitur, non traditionem dominium transferre, sed voluntatem officio suo satisfacere cupientis domini. Traditio est modus, seu medium, exequendi voluntatem, & sic fit signum naturæ, illam vere intercessisse, per se ipsam autem jus non operatur. Is, qui dat, jure suo utitur, a natura concessio, alii bene faciendi; is, qui accipit, jure suo utitur sibi habendi, quod dominus ipsi permisit. Tradiderit dominus, nec ne, quid ad rem, modo constat de voluntate utriusque? Et, si quando usu venit, ut ad executionem voluntatis traditio necessaria non sit, supervacanea adhiberetur; in Jure quidem Civili & Gentium quodammodo, quo negotia moralem certitudinem consequantur, litesque, quantum fieri potest, præventantur, traditionis, vel quasi traditionis, solennitas, tanquam signum plene translati domini, prudenter adhibetur. Sed hoc minime de essentia ipsius actus Jure naturali existimandum est.

Verum hoc quoque, doctibus Philosophis, officio quam maxime contentaneum est, tametsi Jcti plerumque non attendant, ut non solum viventes benefici sumus, sed etiam, quantum possumus, operam demus, quo post mortem benignitatis atque virtutis fructum relinquamus. Qui enim officio a natura demandato recte defungitur, *dominos ut se ipsam amat.* Qui vero ita amat, is non solum de presenti, sed etiam de futura, felicitate eorum, quos caros habet, sollicitus est; & profecto salus mundi in eo versatur, ut nemo non hoc officium teneat, quo ætas, quæ nunc est, de commodis futuræ cogitet. Ætas enim ab ætate felicitatem, ut opifex ab opifice materiam, accipit; & non aliter genus humanum, quam magna urbs, multorum seculorum continuatis laboribus ad perfectionem accedit. Et hoc modo statuendum, neque unquam commexa divellenda; neque homo, magnæ reipublicæ

80 NOVA ACTA BRUBITORUM

civis, sine respectu ad concives, sive praesentes, sive futuros, in hac Juris naturae disciplina spectandus est. Vir bonus itaque, qualem lex naturae postulat, etiam futurorum temporum conditionem ad se pertinere putabit, & non sibi solum, sed etiam posteritati, seret. Non tamen id desiderat natura, ut paribus officiis omnibus conjuncti situs; aliter nos obligat generi humano, aliter nostrae genti, aliter civibus, arctissime autem familiae & amicis. Quemadmodum societatum, ita officiorum, gradus sunt, quos diligenter considerando, vir bonus, quibus plurimum debet, plurimum tribuet, curabitque, ut his non solum se vivente, sed etiam se mortuo, bene sit. Quod si pro se quisque in suo quasi circulo diligenter fecerit, genus humanum, tanquam annulus annulo in magna caetera, mutuis amicitiiis, & communi felicitate, cohaerebit.

Quoad itaque vir bonus hac in vita versatur, pro conjunctionis & officii gradu, omnes suis facultatibus juvabit, nunquam tamen ita liberalis in alios erit, ut necessariis vitae praesidiis semet ipsum exuat. Repugnant graviora erga se ipsum officia, quae vetant, ita liberaliter aliis prospicere, ut egeamus ipsi. Tota viri boni vita perpetua officiorum contentio est. *Beneficentia* in alios facultates effundit, *prudens parsuonia* retrahit. Certissimum autem in moralibus principium est, quando contentio atque comparatio officiorum sit, debiliora cedere gravioribus. Retinebunt itaque graviora officia facultates in manu boni viri usque ad extremum spiritum. At enim vero, morte tandem dirimente hanc officiorum contentionem, & exsolvente moriturum ab obligationibus erga se ipsam, ut paulo ante exposuimus, remanent solae obligationes erga alios; quae cum ab ipsa natura injunctae sint, eadem autem natura *jus tribuat ad facienda ea, sine quibus officiis satisfieri nequit*; profecto palam est, ipsam naturam jus largiri morituro, bona sua ad illos transmittendi, quibus officiis conjunctus est, id est, testandi. Et, cum, hoc agendo, suis officiis testator satisfaciat, suo optimo jure utitur, neque ab honestissimo actu, nisi summa injuria, poterit prohiberi.

Ex

Ex quo videmus naturam homini *ius* quidem tribuere, de suis facultatibus disponendi, *sed officis convenienter*. Minime enim ea domini vis naturaliter est, ut quisque de rebus suis pro libidine disponere possit; nullam potestatem domino natura concedit, quam honestam, rectam, officijs convenientem. Dabit ergo operam dominus in distribuendis suis rebus, ne labatur in officio, diligentissimeque curabit, ut bonus ratiocinator officiorum sit, & addendo deducendoque experietur, quantum cuique debeat. Licet tamen aberrare nonnunquam ab officii præceptis, decreta ejus nihilo minus firma manebunt. Nam in statu naturæ nemo non summa libertate gaudet, nec, præter vindicem conscientiam, actionum suarum moderatorem agnoscit. Præsumendum itaque est, quemvis se gessisse ut virum bonum, officii memorem, conscientiæ faces timentem; imo, cum in statu naturæ superior iudex nullus detur, cui judicandi potestas competat, testaturne fuerit officiose, an inofficiose, defunctus, omnino, ut quisque *de rebus suis statuerit, ita ius erit.*

Itaque non audiendi sunt JCI, male applicatis Juris regulis testamenta oppugnantes. Cur ad validitatem hujus negotii formam transferendi inter vivos requirere? Cur traditionem flagitare, cum ipsa traditio non ius det, sed significet? Quid enim tam apertum, quam in quovis casu officijs eo modo parendum esse, quo per rerum naturam fieri potest; atque facultates testatoris, illo superstite, ad conjunctos officio transire non possunt, debent; tamen transire officijs flagitantibus. Quid itaque convenientius, quam ut a mortuo testatore ad illas perveniant, prout ipse decreverit? Ex negotio peragendo modus peragendi, & ex indole officii modus perfolvendi officium, determinari debet; qui vituperari non poterit, si per eum sine ullius injuria justus finis obtineatur.

Æquissima ergo naturæ lex est: *Paterfamilias, uti legasset de pecunia tutelave rei sue, ita ius esto; sed addita hac altera: Ut cuique plurimum debes, ita plurimum tribuito, neque ullum in distribuendis tuis facultatibus boni viri officium*

permittere. Huic naturæ vocæ obsecundantes gentes, cuique de rebus suis testandi facultatem dederunt, licentiam officia violandi ademerunt. Ita olim majores nostri mulieri non ulter, quam in conspectu senatus, heredem nuncupare permisissent. Quam prudenter, & juris naturæ vim sentientes? Permittere mulieri, quod adimere non poterant, jus testandi a natura datum, fragilitatem sexus autoritate amplissimi ordinis in officio retinuerunt. Et, cum legibus duodecim Tabularum cautum fuisset: *Paterfamilias uti legasset de pecunia tutelave rei sue, ita jus esto*; mire autem Romani hac amplissima testandi potestate ad sanctissima officia violanda abusi essent, sequiora jura exheredandi licentiæ modum statuerunt, ipsa consentiente lege naturæ. Quid enim naturæ tam contrarium, quam hoc ipso jure, ad officia persolvenda dato, impie ad officia violanda abuti?

Atque sic purissimus non testamentariæ solum, sed etiam legitimæ, iuræ successionis fons inventus est. Etenim, si defunctus ipse de suis officiis nihil scriptum reliquit, per præsumptionem legitimam determinanda sunt, determinatisque satisfaciendum. Et, quia, ipsa ducente natura, quibus plurimum officii debemus, principes sunt liberi, qui spectant in nos, & quibus vitæ præsidia debentur, proximi parentes, quorum summis beneficiis obligati sumus, deinde honesti & bene convenientes propinqui, a quibus plurimum opis atque auxilii in vitâ flagitamus; horum omnium curam gerere, & pietatis, & honestatis, est. Proinde, cum ex silentio defuncti colligatur, majora officia, quam hæc ordinaria, ipsum non habuisse, hæcque ob causam testamentum non fecisse, recte voluisse censetur, ut hi hæreditate potiantur. Succedentes itaque primo descendentes, ut conjunctissimi, & commendatissimi; deinde ascendentes, quo gratia referatur, postea collaterales propter necessitudinem. Ab hac honestissima succedendi ratione cum nimis recessissent Romanorum antiqui, *Justinianus* tandem, sublato antiquo jure, civiles leges cum naturalibus in concordiam reduxit; neque male præsumtus amor defuncti pro fundamento substratus fuit, modo intelli-

gatur

gatur amor in officiis fundatus, qualem ratio requirit, non stultus, perversus, ab officio diffidens, qualis in viro bono non praesumi debet.

His principiis inspectis, evanescoet procius omnis suspitio, libertate, testandi legitimam successionem, everto. Quam pulcher potius consensus apparet! Testator de bonis suis disponere debet officiis convenienter; si nihil disposuit, sit conjectura voluntatis officiis conformis, adeo, ut successio legitima re vera nihil aliud sit, quam *successio ex testamento praesumpta*, quae sola observatio omnes nebulas mire disjicit.

Tam secundum autem hoc successionis principium, ac tam late patens, est, ut vix quidquam de hoc argumento quaeri possit, quod inde dijudicari nequeat. Esto exempli loco celebratus canon: *neminem posse pro parte testatum, pro parte intestatum, decedere*. Queritur, fundatusne sit in Jure natura. Si secundum ea, quae de officiis dicta fuerunt, sententia ferenda, non videtur. Quid enim impedit, quo minus testator officiis, quibus forte amicis obstrictus est, satisfactorius, parte honorum illos instituat, reliquam secundum gradum necessitudinis agnatis permittere velit; nihil neque iniqui apparet, neque insulsi.

Pari modo, alio juris canone: *Uno cohæredæ deficiente, ejus pars vacua non ad cognatos defuncti pervenit, sed cohæredæ accrescit*. Si quaeratur, quo jure portio vacans cohæredi accrescat, vix respondebitur. Habetne a testatore? At testator suis officiis in eum, illa parte hereditatis, qua illum instituit, satisfactum putabat. Fortasse a deficiente cohæredæ? Sed huic nulla necessitudine junctus est. Quid ergo impedit, quo minus ad testatoris, vel in quibusdam casibus ad deficientis heredis, cognatos hæc vacans portio transeat?

Et hoc modo naturalia a civilibus separando, & diversarum gentium instituta conferendo, non solum Juris naturæ, sed etiam Juris civilis, disciplina egregie posset illustrari, & secundum præceptum *Ulpiani* sigillatim doceri, quomodo ex lege naturali, varia addendo & demendo, diversarum civitatum leges civiles de successionibus, partim bonæ, partim

tim male, enate fuerint, quod nosse, ad prudentiam legis-
toriam non parum conferret. Qui deinde officiorum magni-
tudinem, nexum, & vim, secundum differentiam persona-
rum acque circumstantiarum vellet determinare, & hæc inter
se comparare, quam multa posset in medium proferre, & in
foro & in scholis præsentissimum usum habitura. Sed hæc
loco nobis prælixioribus esse non licet, qui non librum, sed
schediasma, scribere institimus.

CHRISTIANI GUL. FRANCISCI WALCHII
Antiquitates Pallii philosophici veterum
Christianorum.

Jenz, sumtu Jo. Friderici Ritteri, 1746, 8.

Plag. 16.

Quantam, quod multis hodie sordet, antiquitatis studium in
pernoscendis Christianorum & doctrinis, & moribus, uti-
litatem cultoribus suis afferat, elegantissima, hæc ostendit. Com-
mentatio, filio Venerabilis Jo. Georg. Walchii certe digna. Pal-
lium philosophicum inter vestes locum obtinet, quas anti-
quissimi Jesu Christi cultores gestarunt, virtutum studiosissimi.
Dignum itaque idem doctissimo Autori est visum, quod in
profanis pariter ac Christianis literarum monumentis accuratius
investigaret, & quæ in iisdem ad nos transmissa deprehen-
dit, ita dispaneret, ut de Philosophis prius sermo institueretur,
& iis, quæ de eorum amiculo optimi Aproz perhibent, stu-
diose enarratis, deinde ad eos, qui Christi disciplinam secuti
sunt, fieret progressus.

Pag. 3.

*Sectio prima de Pallio philosophico, ejusque usu, a præcis Philo-
sophis recepto, inscribitur. Ante omnia ipsius pallii conditionem*
5. *describit politissimus Walchius noster. Pallium vestimenti*
genus est, quod super tunicam reliquaque indumenta humeris
9. *injici, totumque corpus tegere, solebat. Græci eo proprio*
quasi jure, perinde ut Romani toga, utebantur. Ab usu do-
mestico & civili ad philosophicum transiit pallium, cum præci
sapientie magistri illud, tanquam vitæ austerioris morumque
inte-

integritatis signum, præ se ferrent. Quamvis vero certum habeamus atque exploratum, discrimen quoddam sapientum pallia a reliquis distinxisse; qualis tamen hujus fuerit ratio, tam expeditum non est. Et multos & doctissimos scriptores, in hac definienda dubios, sibi invicem contrarios, hallucinatos deprehendes. At, si materiam & formam spectes, nullam utriusque pallii fuisse dissimilitudinem, certum est. Utrumque ex lana conficiebatur; nec forma philosophici a communi discessit. Id tantum intercessit discriminis, ut, cum summam curam in eo ponerent Graeci, ut eleganti potissimum vestitu ornatus ac decoris studium aliis comprobarent, Philosophi hac in re fuerint negligentiores, suam incuriam, cujus præpostere gloriam affectabant, pallio *obsolito, inculto, sordibus nigro*, declarantes, & *dilacerato*. *Literum* & tribonius philosophicis fuisse intexam, autor est *Hesychius*; omnes autem palliotos sapientiae magistros hanc literam adhibuisse, nondum liquet.

Ad *maxim*, pallium istud *gestandi*, progreditur Autor, etc. antiquitatis monumentis illustrandum. Quidam novam discrimen hic admittunt, imo princeps differentiae momentum ad pallium gestandi rationem referunt. Veteres *Ferario* ad stipulatur Clariss. *Wahlus*, veteres, satuenti, Philosophos, qui ad Cynicos se haud adjunxerunt; cum reliquis Graecis eodem modo gestavisse pallium. Quinam usi fuerint potissimum pallio, nunc dispiciendum est. Philosophi hujus vestimentum inventores non sunt; nec id sibi solum vindicant; sed, si ultimam eius memoriam repetere velimus, alios quoque homines, eoque haud infimi ordinis, eo usus, postea autem ubi luxus & inemperantia diffuadebant, idem ad pauperes abjectum fuisse; multis antiquitas comprobat exemplis. Philosophi adhibebant quidem pallium, at non omnes. Varios enim, & in his principes, doctrinae morumque magistros, e. g. *Pythagoram*, *Aristotelem*, non tribone, sed aliis vestibus, amicos fuisse, luculenta afferuntur veterum testimonia. Soli *Asceta* sibi vindicabant pallium, qui scilicet optimam, id est, severiorem, vitae rationem tenebant, ac a variis virtutis exercitatio-

Pag. 10.

11.

19.

21.

22.

24.

25.

28.

29.

32.

37.

39.

40.

41.

orationibus *v. s. s. s. s.* ferebant nomen. Horum instituta his
 44. frictum charitativum de his ascetarum & palliatum cohortis
 Pag. 44. numerantur Pythagorae a præceptore vestimenti generis diversi,
 52-77. Socrates, Cynici, qui duplicatum gestabant pallium, Stoici,
 Anaxippus Cyrenensis. Tunc exuse perquisiturus de diadema
 78. eorum, Cuiusmodi vestimenta Philosophi susceperint. Corporis
 voluptati maxime opprobriatur pallium, cum talis illis apud
 Philosophos esset usus & conditio, ut tolerantia & temperan-
 80. tia causa illud sumendum fuisse, colligere deberent, qui inter-
 85. bantur, omnia. Qui paulo altius rationes repetunt, in for-
 87. dido pallio sepebis deprehendunt tegamentum. Alii tri-
 bono inducuntur, non quod continentia se consecravit, licet
 90. illi præcederent, sed quod continentia laudem patientique
 affectant gloriam. Alii, longius a virtute ac scientia remoti,
 92. pallium adhibuerunt, omnem Philosophiam non magorum
 93. ritum acitiam, sed barba tantummodo, stuppea, & pallio ab-
 solvi. Id denique prætereundum non est, non in Philoso-
 phorum scholis se continuisse pallium, sed etiam ad ceteros
 literarum ingeniarum, artisque & doctrinae liberalis, magistros
 demigrasse.
 99. His præmissis, *Stilone posteriori de Pallio philosophici*
 100. usque inter veteres Christianos agitur. Varii voc: *pallium* in
 102. ecclesia monumentis significat, imprimis episcopali ac philoso-
 104. phicam. Illud longo intervallo ab hoc distat, quo orbis
 Christiani Episcopi in obsequium Romane sedis rediguntur, in-
 112. firmamentum; neque hujus loci est, de eodem disputare. Hoc,
 quod a Philosophis ad Christi affectum propagatum fuit, illo Epi-
 scoporum amiculo studio antiquius est. Postquam igitur, Chri-
 stianorum pallium a Judæis repertum non posse, fute ostendit do-
 118. ctissimis Auctor, illud, veluti ritus varios, instituta, cultusque
 120. civiles, a superstitionis Numinum cultoribus ad Christianos
 transisse, nullus dubitat. De his disputaturus, qui inter Chri-
 stianos palliam gestant, primum solidis evincit argumentis,
 128. neque Servatorem ipsum, neque hujus legatos, neque singulos,
 130. qui Christo nomen dederunt, sed solos Ascetas, illo fuisse usos.
 Et, inter Christianos existisse Ascetas, ab antiquis rei Christianae
 scri-

scriptoribus uno ore relatum legimus. Imponebatur illud Pag. 140.
 nomen illis, qui præ ceteris sanctimoniam morumque probitati
 studebant, hancque variis virtutis exercitiis severioribus, je-
 junii præsertim & abstinentiæ, sibi comparare laborabant. 141.
 Floruerunt quidem hi omni fere tempore in prisca Christia-
 norum civitate; Seculo tamen post partum Virginis salutarem
 secundo & tertio caput suum extulisse, tot ascetarum,
 qui isto ævo clari fuerunt, exempla abunde docent. A Phi-
 losophis, qui, cum a Christianorum sacris alieni essent, auste-
 riorem vivendi rationem secuti, postea Christo nomen dede-
 rant, originem illorum petendam esse, ambigendum non est.
 Quos ut quamplurimi, sive Clerici, sive laici, sive mares, sive 142.
 foeminae, liberaliori usi vita, imitarentur, eorum effecit auto-
 ritas, & integritas, quam præ se ferebant, existimatio. 148.
 Habes itaque palliatos ascetas, tam Clericos, quam laicos, mares 152.
 & foeminas, cujus rei multa sane, eaque egregia, Clarissi-
 mus Autor profert documenta. Nulla tamen, ut in alijs
 etiam ascetarum institutis, fuit lex, nulla necessitas, gestandi
 pallium. Erant, qui sine pallio vitæ severioris decus secta-
 rentur. Hi tamen audiendi non sunt, & confutantur, qui, ve-
 stium hominum ecclesiasticorum originem in pallio quæren-
 tes, sibi persuadent, isto tempore pallium philosophicum ordinis
 sacri proprium fuisse, cujus singularis ornatus atque corporis
 cultus. Seculo demum quarto coepit. Qui sequenti ætate ca-
 put extulerunt monachi, atque, extincto sensim prisca ascet-
 tarum ordine, duriora virtutis exercitia sibi fere soli vindic-
 arunt, pallio philosophico utebantur, cum Anachoretarum, cum
 Cœnobitarum, cum mares, cum foeminae, neque ulla tamen lege
 coacti, neque omnes. Ex optimis antiquorum enim testi-
 moniis tuto colligitur, in terris, versus solis ortum positis, an-
 tiquissima rei monasticæ ætate nullum vestitus genus mona-
 chis fuisse præscriptum; in Occidente autem magis adhuc libe-
 ra fuisse atque voluntaria omnia. Sed immutata fuit, *Constanti-*
vino Magno imperante, rei monasticæ ratio. Monachi officia 180.
 non peculiarem Dei cultum, nec veram vitæ sanctimoniam 183.
 & castitatem, aut singularem erga alios, egentes potissimum,
 amorem, eosque sublevandi studium, sed affectatum & pro-
 prium

184. prium vestitum, canticorum quarundam novarum usum, præ-
 ces definitis horis faciendas, &c. postulare, creditum est. In
 singulari ordinum regulis prescribentur conditores, qualis esse
 185. debeat vestitus monachorum, & hoc ipso factum est, ut
 pallii nostri usus una cum præscito monachorum candore de cœ-
 nobiis sit expulsus, proscribitur, & penitus intermissus. His docte
 199. & solide expositis, in causas inquirat Clariss. Autor, cur pallium
 Christianis fuerit probatum, & varia notat indicia, ex quibus,
 quale pallio nostro, præsertim a Patribus, constitutum fuerit
 pretium, apparet; tum de idolorum cultoribus agit, atque in-
 primis formulam: *Græcus est, & impostor*, illustrat, adjectis,
 221. quæ ad *Tertulliani* librum *de Pallio* pertinere videntur; tan-
 236. dem hæreticos enumerat palliatos, & imprimis, quæ de *Eusta-
 thio Sebasteno* æque ac Concilio Gangrensi relata sunt, dili-
 genter commemorans.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD IN-
 crementum Scientiarum ab his, qui sunt in colligendis
 Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes pu-
 blicata.

Voluminis IV Pars III.

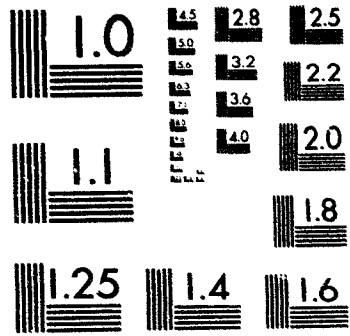
Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8.

Plag. 12.

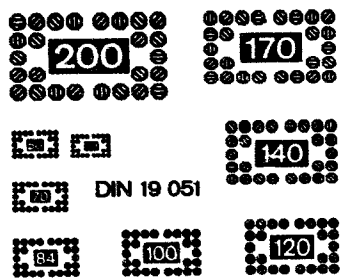
- Oculos primo loco objectat *Ge. Ludov. Oederi, D. Disserta-
 tio de vexato loco Gal. IV, 21 seq.* Difficilis hic locus
 Exegetis jam diu fixit crucem. Excussit eum *Cl. Andreas Geor-
 gius Wabnerus* Dissertatione publica Gœttingæ A. 1744, exami-
 nique eruditorum submitit suam opinionem. Edisserit nunc
Cel. Oederus hanc opellam, eique subjicit stricturas aliquot
 humaniter & modesto, & suam addit interpretationem, vix fe-
 rens allegoricarum, quibus Judæi utuntur, interpretationum,
 quas *Cl. Wabnerus* fuit securus & exornavit, *Mæandros*. Succedit
 426. *Petri Zornii Dissertatio de עִירָא, sive Nazirais, ex ordine
 proceram viris principibus, ad illustrationem variorum in sacro
 Codice locorum, Gen. XLIX, 26, Thren. IV, 7, Nabum. III, 17.*
 In regno Assyriaco erant viri dignitate spectabiles & eximia,
 qui vocabantur *meniisserim Nab. III, 17*, & ob amplitudinem
 singu-

singularemque honoris gradum ab aliis erant separati. *Josephus* vocatur *inter fratres Nasirans* Gen. XLIX, 26, Deut. XXXIII, 16. Minister Regis apud Perlas, in quo sunt omnia posita, etiamnum vocatur *Nafir*, attendens ad singula. *Nasara* Arabibus est *adjuvis, defendit*, imo נַסַר. Inde decerpta sunt nomina *Nabonasar, Nabuchodonasor, Nasreddin, Abunaser, Nasreddaula*. Nasirite inter sectas Mohammedanorum antiquas recensentur. *Josephus* facta, in administrandis regni Aegypti rebus occupata, propugnat, & accusationibus eximit, B. Autor. Locum *Tbren. IV, 7*, egregia perfundit luce. Pontificem Judæorum maximum, ut *Cahneto* visum fuit, vocatum *Nafir* Lev. XXI, 12, illustrat. Excipit hanc tractationem *Car. Henr. Zeibichii, Ordinis Philosophorum Wistebergensis Assessoris, Diss. de Ritu adjurandi summum Hebræorum Pontificem ante expiationem anniversariam, ad illustrandum Cod. Jona Cap. 1 §. 5.* Autor locum *Mischna* exhibet. Tempus, quo hic ritus fuit peractus, definit. Locum, eidem ritui destinatum, edisserit, simulque de conclavi *Pashedrin* disputat. Ab hoc distinguit conclave domus *Abtines*. De situ utriusque loci commentatur. Personas, a quibus adjuratio instituta, designat. Fontes, e quibus ratio ritus est haurienda, indicat. Exhibet ipsam adjurationis formulam, duplici eruditorum interpretatione instructam. Sentium hujus formulæ generalis ad omnes Pontificis expiantis functiones redire, ostendit. Specialem sensum adfuffitum incendendum spectare, demonstrat. Sadduceorum in fuffitu faciendo morem exponit. Illo ritu vere ad quandam Sadduceorum hæresin respici, declarat. Dissertit de Pontificibus, Sadduceorum partes tutatis. Huc refert *Joannem Hyrcanum* ac *Ananum*. Ritum alium, in quo Sadducei a Phariseis discesserunt, subjungit. *Joannem Clericum* notat. Controversiam recentiore, *Cel. Conradus Ikenium* inter & *Rev. Gudium* agitatum, producit. Clausulam loci *Mischnici* paucis expendit, ac tandem loci alicujus Apostolici ex hoc ritu promittit illustrationem. De reliquo pag. 455. lin. 10 legitur *ἀδουαρόν* pro *ἀδουαρόν* levi errato. Expectamus Viri Clariss. Dissertationem, qua Christum *Ἀρχιεὺς πύδων* ex antiquitatibus Judaicis nobis illustratum repræsentabit. In præsens progredimur ad *Joannem Christi*

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

- Pag. 465. *Christophori Havenbergii Supplementum in Hadriani Relandi recognitionem urbium & vicorum Palaestinae.* Emendat Autor non-nihil in Relandi expositione, addit haud pauca, saepius sententias *Herrmanni von der Harde* refellit. *Abel cramm* urbem fuisse *Batanæ*, non *Ammunitidis*, docet. *Acschaph*, ipsius ex iudicio, est ipsa urbs *Aco*, seu *Ptolemæis*. *Agræos* ad Orientem *Perææ* collocat. *Elaab & Eloab* ipsi est locus vel 1) prope montem *Hor & Kadésch Deus. II, 8, Num. XXXIII, 35, 36*, vel 2) supra *Tyrum* ad mare finis, *Elaïs* vocatus. *Antiochiam* *Syriæ*, olim *Togarma*, nunc *Togar*, dictum, illustrat idem. Vocem *𐤀𐤓𐤍*, quæ exstat *Dan. XI, 45*, exponit per palatium ejus. Urbem *Moabitidis* primariam *Ariel*, *Ar*, *Arjeb-Moab*, *Rabbath Moab*, illuminat, ac locum vexatum *Jes. XV, 9*, expedit. *Hierosolymam* dictam fuisse *Ariel* *Ez. XXIV, 1, 2, 7*, ostendit. *Arnon* ipsi non solus est fluvius *transiordanicus*. Designari etiam per *Arnona* existimat regionem adjectam *Arnonam*, nec non locum in valle satis profunda, dictum *praesidia Arnonensis*. *Asaber*, memoratus *Jes. XVII, 10*, ipsi est locus *Scythopolin* inter & *Sichemum*. Locum *Aven*, seu *Beth-Aven*, ab urbe *Bethel* distinguit. Pag. 484 lin. 12 pro ad *Aegypti* legendum est ad *Aegypti ultima*. Urbem *Baschan*, *Bataneam*, *Batanin*, *Votanin*, *Paddan*, ponit trans *Jordanem*, ratus, regionem exinde dictam fuisse. *Berothai*, locus a *Sam. VIII, 8*, memoratus, ipsi est *Brotha* *Ezechielis XLVII, 15*. *Ptolemæi Jabrudæ*. *Betach*, qui locus memoratur a *Sam. VIII, 8*, ipsi est *Bedegene* ad radices *Libani*, seu potius *Antilibani*. Rationem deinde idem expromit, cur *Bethabarah* versa fuerit in *Bethaniam* *Luc. I, 28*. Per *terram Cabul* intelligit tractum *Gabalæ*, monti *Carmelo* versus Orientem adjectum. *Gabalam* hanc pro *Chabulo*, & *Zabuloue*, habet. Urbem *Chamath* esse *Helio-polin*, regionem vero *Chamath* esse *Coelen* *Syriam*, argumentis persuadet. Pag. 509 lin. 9 pro verbo *Sirbonio* legendum est *Sirbanio effluit*. *Chebrona* septentrionalem, urbi *Sichemæ* versus Orientem adjectam, Autor a *Chebrone* australi sollicite distinguit. *Eban Manare* ei est *aylan* *Sichemiticus*. *Chelbon*, *Ez. XXVII, 18*, memorata, ipsi est *Chalybon*, urbs *Syriæ*, circa quam eis *Ephratem* visitur *Chalybonitis* regio, vinis olim excellens. Supplementi hujus Autor continuationem dabit & unam & alte-

- de aceram, nisi conepares. Attentionem jam provocat nostram
 Dissertatio III. Consiliarii aulici Brunsvico-Luneburgici, *Francisci* Pag. 511.
Caroli Conradi, cui indicem praefixit *Conjecturarum in loca Quin-*
tilianii Insti. Orat. VI, 1, 3, de usu picturarum in judiciis apud Ro-
 manos. Inter artificia, quibus oratores consueverunt ad animos
 iudicum commovendos uti, picturas retulit *Quintilianus*. Prio-
 rem locum Autori Cel. ita legere est visum: *Dopidam tabulam* 513.
supra verum in imaginem rei, cuius atrocitate iudex erat com-
movendus. Et prolata novissime defamitate, ipsa natura, se-
ris cadaveri insensa, praeteritam quoque orationis gratiam per-
didit. Posteriores ita legi cupit: *Sed non ideo probaverim,* 517.
quod factum & tego, & ipse aliquando vidi, depictam in tabula
haerique imaginem rei, cuius atrocitate iudex erat commovendus.
 Adduxit Vir laudatissimus post *Burmanni* ac *Cel. Gesneri* sen-
 tentias pro conjecturis suis argumenta, quibus Critici, ni falli-
 mur, assensum haud omnem subducent. Succurrit porro ocu-
 lis animoque lectoris *Matthiae Belli Observatio historico-physi-* 518.
ca de Auro Ribariensi, habitus noxiae exstante. Domesticum
 Hungariae antrum, quod est in Comitatu Zöllensi, ad vicum
 Ribar, attentionem sibi vindicat spectatorum. *Georgius Agricola*
 tradidit, halitibus, exinde profluentibus, ac in aerem delatis, aves
 appropinquantes ac reliqua, quae accesserint, animantia enecari.
Warnborus, de admirandis Hungariae aquis commentatus, similia
 sere habet. Cel. Autor ex observatione sua nihil non exponit
 de isthoc specu, ejusque sulphure subtili, ac aqua inde citra per- 524.
 niciem hausta & bibita. Ostendit ipse, lethalem illam halituum
 sulphureorum noxam non a peste esse arcessendam. Deductio
 eam potius a subtilissimi sulphuris copia, & ab admixtis mine- 525.
 raliis halitibus, qui per subterraneos meatus eos una cum
 aquis praecipiti ac strepero lapsa ferantur. Addit, halitus hos-
 ce non suapte natura esse exitiales, sed id in causa esse, quod
 nimis illa subtilitas, completis subito pulmonum bronchis,
 praefocare necessario ad respirandum aere, & sic praefocato
 illic sanguine, intra ictum oculi enecet animalia. Agmen Dissert- 527.
 tationum claudit *Emendatio duorum Ovidij locorum, tentata a*
Frid. Ottone Menckenio. Dignus sane est *Ovidius*, latinitatis aureae
 promus condus, cujus artus ac verborum membra sint sana.

Leguntur haec vulgo in *Tristium* V, 8, 11: *Vidi ego, naufragiumque viros & in aequore mergi; Es, nunquam, dixi, justior, unda fuit.* Quid est illud: *naufragiumque viros & in aequore mergi*? Copias huc criticas Auctor convocat & multas & egregias, partim opiniones emendationum amputaturus, partim suam propugnaturus. Monet idem, *navisfragum* esse, qui in causa est, ut navis frangatur; *naufragum* vero, qui calamitatem navis fractae sustinet ac perferre lugere. Phrasim *mergere in se quaedam* ab *Heinsio* explosa est: citra jus fasque. Versiculum illum Noster ita judicat legendum: *Vidi ego, naufragium qui risit, in aequore mergi.* Restat aliud in *Ovidio* ulcus percurandum. Legitur vulgo in *Trist.* I, 2, 102: *Si satis Augusti publica iussa mihi.* Id Noster sic refingit, ad pag. 55 r. restituendam non tam judicat, quam prorsus evincit: *Si satis adjuvi publica vota meis.* Tandem comparent *Cisberti* *Cuperi* ad *Theod. Janssonium* ab *Almeloveen* *Epistola*, quartum continuata. *Epistola* XXI *Fastos Romanorum* fusa & erudite illustrat, duo *Quintilianii* loca emendat, ac convertit vocem antiquarum *Inscriptionum Antoninianis* in vocem *Antonianis*. *Epistola*, quae illam sequitur, tota in emendandis *Romanorum Fastis* occupatur, & eadem occasione versatur in locis variis *Entropii*, *Velleji*, *Frontini*, *Livii*, *Suetonii*, *Festi*, *Gellii*, & aliorum, erudite aut explicandis, aut illustrandis. Quae humaniora animat studia, eos ticillabit cupiditas, has *Epistolas*, solidissime elucubratas, ipsas perlustrandis.

LETTERA SCRITTA ALL' ILLUSTRISSIMO SIG. AVVOCATO DON GRAZIO BIANCHI, Romano, &c.

id est,

EPISTOLA AD ILLUSTREM VIRUM, HORATIUM BIANCHI, Romanum, Professore Publicum Eloquentiae Latinae & litterarum Graecarum in scholis Palatinis Mediolanensibus, scripta a PHILIPPO ARGELATO.

Mediolani, 1746, 8.

Pag. 1 1/2.

Notum

Notum satis est *Philippi Argelati*, Viri de literis optime me-
 riti, in orbe literato nomen, ejusque Collectiones variorum
 Scriptorum non sine applausu ab hominibus eruditis semper
 exceptæ sunt. Eminent inter ejus scripta *Scriptorum Mediola-
 nensium Bibliotheca*, in qua, vix satis laudanda diligentia, co-
 piam fere immensam virorum in Italia celebrium oblivionis
 tenebris eripuit. Cum autem invicta plerumque virtutis comes
 esse solet, & nunquam desinat homines maledici, qui, salu-
 rariis contra viros bonos ac probos evomendis, nescio quam
 gloriam aucupantur; eandem *Argelatus* noster, reipublicæ li-
 teratæ civis bonus ac industrius, nuper sortem expertus est. Ex-
 stitit enim in Italia tenebrio quidam, qui, cum laudes, quæ in
 Nostrum ab eruditis, ob navatam literis hanc operam, veluti
 certatim deferebantur, æquo animo ferre non posset, scripto
 quodam, nigri succum loliginis & meram æruginem continenti,
 Virum optimum laceffere sustinuit. Aliis nimirum sua eum sur-
 ripuisse, & mala fide, tanquam proprios labores, lectoribus hæc
 venditasse, iste homo in vulgus sparsit. Audivisse nimi-
 rum se ab illustribus viris, integræ fidei testibus, pronun-
 tiat, Bibliothecam illam *Scriptorum Mediolanensium* a Cano-
 nico, *Johne Andrea Irice*, esse confectam, & *Argelatum* dolose
 suum libro nomen præfixisse. Et, ut eo majorem injuriam
 Viro bono apud omnes conciliaret, addit, moris ipsi esse,
 aliorum compilare sermone, & nos in hisce *Actis* nostris
 plus vice simplici has ejus fraudes indicasse, nudaster asseve-
 rat. Stomachum vero atque bilem nobis moverunt ista homi-
 nis mendacia, quibus veneratio & honos, viris doctis exhi-
 bendus, suprema semper lex fuit. Tantum certe abest, ut
sermone Argelati vel tantillam detrudere hoc passo nobis un-
 quam in mentem venerit, ut, maximi nos eum facere,
 & de ejus amicitia, & commercio literario, quod ei cum
Munkenio nostro intercedit, mirifica nos gloriari, palam signi-
 ficemus. Lætamus itaque, quod insanas malevoli istius ca-
 lumnias tamulse & elegantem in literis, ad Cl. *Blasium* cha-
 ris, perstrinxerit atque confutarit. Vir Celeberrimus; & eam
 potissimum ob causam lætamur, quod ex *Actis* nostris quan-
 plurimos, locos, laudes, ipsi debitas, continentem, eis infe-
 ruerit.

Pag. 8 seq. ruerit. Debebat utique hoc famæ suæ, quæ nihil studiosius viro bono custodiendum atque vindicandum est. Neque livor, aut acerbitas, in hæcæ literis regnat, verum adeo humaniter & miti stilo sunt compositæ, ut non satis mirari possimus insignem Viri prudentissimi in contemnendis injuriis constantiam. Nimirum non increpationibus & conviciis, verum testimoniis, pro se adductis, adversarii tela recundit. A *Muratario*, qui de his rebus judicare omnium optime poterat, Nostrum huic, quod confecit, Operi parem judicatum, literæ ejus, ad *Argelatum* datæ, declarant. Idem sensit dictus supra *Joannes Andreas Iricus*; cujus de Nostro judicium variæ ad ipsum literæ produunt, in quibus cum sapius *Bibliothecæ Mediolanensium Scriptorum* Autorem disertis verbis appellat. Præterea *Saxio*, Viro Clarissimo, cujus consiliis pariter & manuscriptis nonnunquam cum fructu usus est, testimonium Noster denuntiat, eumque in Epistola, ad Eminentissimum *Quirinum* data, se Autorem hujus Bibliothecæ agnoscere, comprobat. Fatetur quidem, se ex variis scriptoribus, v. c. *Oudino*, *Ugello*, *Fabricio*, *Wadingio*, horumque similibus, nec non ex viventium adhuc eruditorum, *Saxii* potissimum & *Irici*, lucubrationibus & narrationibus varia hausisse, & in usus suos transtulisse; neutiquam tamen idcirco furi literati crimen contra se intendi posse, urget. Verissime enim judicat, aliud esse librum philosophicum, aut alterius disciplinæ, quæ cogitando, & rationes subducendo, cognoscitur, scribere, aliud, libros, collectanea continentes, uti sunt Lexica, aut Bibliothecæ, componere. In his certe non tam inventioni & cogitationi propriæ, quam diligentiam in colligendo, locus est. Jam vero *Col. Argelatus* eos, ex quibus sapuit, neutiquam occultavit, verum in Præfatione, Operi, de quo proxime dicemus, præmissa, pariter ac in ipso libro, candide semper indicavit. Merito igitur a plagii crimine absolvendus est; neque majoris faciendæ adversarii contra genus dicendi, quo usus est Noster, monita. Nullius præti habenda sunt ejusmodi scripta, quæ livor & obrectandi libido didicerunt, sed ad piper potius & thus damnaunda, & eruditorum hominum societate in æternum proscribenda.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVII.

Pars I.

INDEX TESTARUM CONCHYLIORUM, QUÆ
asservantur in Museo NICOLAI GUALTIERI, Phi-
losophi & Medici Collegiati Florentini, Regiæ Botanices
Florentinæ Academiæ Socii, in Pisano Athenæo Medicinæ
Professoris emeriti, & methodice distributæ exhi-
bentur Tabulis CX.

Florentiæ, ex typographia Cajetani Albizzini, 1742, fol. maj.

Alph. 3, cum Tabulis æneis quamplurimis.

Conchyliorum, quibus inter exsanguia regni animalis corpora locus designatur, domicilia, Testarum nomine, magnam suppellectilis, qua eruditi viri Musea illustrare solent, partem constituunt. Omnes tamen, qui in isto rerum naturalium studio versantur, eadem methodo, eademque nominum ratione, usi haud fuerunt, & maxima, si quæ ullibi, circa terminos & vocum significatus observatur dissensio. Proinde factum est, ut testarum ordines, & quæ inde proveniunt, compellationes, certæ cuidam legi & immutabili normæ adscribi haud potuerint. Quodsi omnium, quorum domicilia in curiosorum manibus versantur, animalium conspectu perfrui, eorumque vitam & vivendi mores ad examen revocare, licuisset, nullum superest dubium, ab incolis potius, quam incolarum ædificiis, classium mensuram desumpturos fuisse, naturæ scrutatores. Fecit illud *Aristoteles*,

N

ficus

sicut in omnibus, ac historiam naturalem animalium spectantibus, rebus, ita & in isto, quod ad testas spectat, negotio, solers observator & methodi ab ipsis testarum incolis desumptæ, hinc traxit *Foss. anim. Lib. II. Cap. 4. Nota* sit, inter sese numerosa discrepant differentia, cum testa, cum carnis interioris, ratione. Aliis enim caro penitus est inclusa, nec ulla ex parte conspecta, excepto capite, ut terrestribus limacibus, & aquatiliis purpuris, hudeinis, cochleis, & reliquis omnibus turbinatis. Sunt item, quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, ut patella. Item alia *se movent*, ut peccines, alia item natura immobilia sunt, ut pinna. Ad vitæ, quam ista animalia servant, mores, inter recentiores respexit *Martinus Listerus*, qui testas conchyliorum aquæ dulcis ab illis, quæ mari vivunt, aut terram incolunt, solerter divisit. Plerique tamen, cum de methodo ab incolis testarum desumenda ob experimentorum capiendorum difficultatem desperarent, in conchyliorum testis hæserunt unice, quandoquidem, quæ diligenti *Fabius Columna* purpuram, *Listerus* cochleis, *Reaumurius*, Gallorum fulgidum sidus, solenas & pholadas, eadem & reliquorum conchyliorum, ingenti specierum varietate ludantium, organa perspicere posse, nemini huc usque licuit. Quapropter *Conchyliorum cutra*, quæ animalibus his ostracodermatum nomen seculi, & *Aristoteli*, & *Plinio*, & qui eosdem secuti fuerunt, *Fontenno*, *Listero*, *Buonanno*, *Rumphio*, præstantissimam visa fuit methodi testarum instituendæ fundamentum. Neque enim in reliquis Historiæ naturalis partibus infrequens est, a superficie corporum desumere definitionum momenta, cum ab habitu stirum fructuumve vegetabilia, a cute, pedibus, dentibusve, reliqua animalia, a formis externis fossilia, efficacius clariusque, hinc & utilius, describantur, quam ab internarum facultatum conditionibus, quas, nisi destructo & pessundato, de quo quaritur, corpore, cognoscere haud possis. Proinde ipsa quidem norma, secundum quam testas in sua quamlibet genera dispescimus, nempe τὸ μόνιδυρον, καὶ τὸ διδυρον, ab *Aristotele* acceptam, cui τὸ πενταδυρον in pholade, τὸ πολυδυρον in balano, accessit recentius, ab omnibus, quotquot conchyliis descri-

describendis animum addixerunt, assumpta est, aut circa nomina conspirant paucissimi. Cassidum, Porcellanarum chamarum, *Rumphia* dictarum, tituli aliter designantur *Lissero*, qui baccina, conchas, pedunculos, generali latoque uimis significatu adducit. Multo autem major in Conchyliorum denominationibus varietas ab eo tempore inducta fuit, ex quo illiterati, lucri, quam veritatis, studiosiores, huius doctrinae sese immiscuerunt, utpote qui, pro suo quilibet ingenio, formas Conchyliorum comparativis nominibus, *ficus*, *dallysi*, *ovi*, *vesperilionum*, *podagra*, *unguiculi*, prout apud *Rumphium* leguntur, expresserunt. Est etiam diversis generibus diversa ejusdem Conchylii denominatio. Gallica nomenclatura, quam novissimo *Banierius* in *Catalogue raisonnée des Coquillages* exposuit, haud respondet sermoui Batavo, quamvis ista gens suis in historiam Conchyliorum meritis, cujus industria pleraque rariora testarum genera Europae inuenta sunt, auctoritatem, nomina suis inventis imponere possit, lucrata sit. Deinde, quanto quisque ex eruditis ingeniosior fuit, tanto etiam plus sibi in commutandis usu haecenus receptis Conchyliorum nominibus licere putavit. Ab ista dissentendi libertate novi apud Clarissimum *Linnaum* in *Systemate naturae novo* profecti sunt, *Cypriae*, *Haliotae*, *Labyrinthi*, *Lyræ*, tituli. Nec culpandi, quin vehementer collaudandi, sunt eruditissimi viri, qui, percepta Conchylii differentia, quæ vitam & mores animalis singulariter innuit, genus, & cum genere nomen, mutare instituunt, exque suæ suppellectilis, quam quilibet disponere studuit, contemplationibus novas sibi classium stabilendarum leges fecerunt. Fecit illud eruditissimus, nec de Historia tantum naturali, sed de universa, qua patet, arte salutari, optime meritus, cujus præmaturam mortem lugemus, *Quakerus*, in isthoc, quod sua propria luce radiat, nec commendatore indiget, splendidissimo Conchyliorum testarum Systemate; in quo, utrum testarum numerum rarasque oppido, atque hinc magno pretio æstimandas, Conchyliorum species, an omnium, quæ continentur, indivulsam, spontaneam, facillique rivo defluentem, methodum, an, quo series omnes secundum affinitatis regulas curiosissime

sint exposita, interque se comparata, & hinc continuo quodam filo deducta sunt, ingenium, magnumque, quo regium fere prætorisque sumtibus instructum opus aggressus est, an denique in perficienda re felicitatem, admirari magis debeas, dubius herere possis. A quibus profecerit, in Præfatione fatetur ingenue, laudatque *Caroli Nicolii Langii* Conchyliorum methodum, & Clarissimi *Joannis Philippæ Breynii*, *Gedanensis*, classes Conchyliorum constituendi modum, quo ille testas simplices unius valvæ, monothalamas polythalamasque, compositas autem duplicis plurimove valvarum conchas, conchoidas, balanos, esse voluit, ebinis in ostracodermatum fœditatem adductis, commendat, tandemque Celebrissimi Botanici, *Josephi Pitton Tournefortii*, Conchyliia in ordines redigendi, in schedis relictam, & nullibi typis expressam, rationem adducit, & eandem, ab amico acceptam, liberaliter cum eruditis communicat. Ex ista methodo, quæ terminis saltem ab antiqua, valvarum in testis numerum respiciente, methodo abludis, nec quidpiam novi habet, præter quod univalve dicatur monotonon, bivalve ditomon, multivalve polytomon, decerpit sterculos, suisque sertis intexuit. Systematis fundamenta a vitæ, quæ Conchyliia perficiuntur, genere desumens, duo Conchyliorum summa constituit genera, quorum alterum Exothalassia, ea scilicet, quæ extra marinas aquas fluminibus, vel sub terra, vitam degunt, alterum vero marinas conchas, continet. Utraque familia classibus distincta est, luculento ehaertere divisis. Respicitur ubique ad valvarum numerum; unius valvæ testas, simplices appellatas, prout ille vel turbinibus deserviuntur, ut est in patellis, tubulisque, vel iisdem gnudent absconditis, prout habent cymbia, porcellanæ, vel iisdem utuntur exporrectis, digerit. Ex his, quæ absconditis turbinibus constructa sunt, aliæ unius sunt camera, monothalamia dicta, alia septinotio, per universam domum transvecto, in plures cameras dividuntur, & inde polythalamiorum nomen, præeunte *Breynio*, cujus in hac contemplatione opera usus est, obtinent. Novum illud orthoceratis genus testarum, quod hætenus in lapide saltem inventum visumque est,

est, a *Jane Platero*, qui primus has testas in sedimento littorum maris *Ariminensis* observavit, acceptum, cum species istius generis pulverulentæ minimæque formæ sint, majuscula forma prævia. Cochlearum, quæ, recepta hæcenus dicendi consuetudine, Turbinis species est, ad generis dignitatem evexit, constituitque sub eo, quicquid testarum spiris apparentibus flexura est, hinc buccina, cylindri, volutæ, buccina, strombi, cassides, totidem penes omnes Autores distincta genera, stant sub conceptu generali cochlearum. Quæ duplici testa, articulo nexa, habitant Conchylia, concharum generali notione sistuntur, quarum classes instruit valvarum consideratione, prout illæ vel æquales, utraque convexa, ut in pestunculis, vel inæquales, altera plana, altera convexa, ut in pedinibus, vel prout in utroque genere valvæ vel æquilatæ, vel inæquilatæ, fuerint. Echinorum cutem, seu echinodermita, etsi toto animali, ipsaque testæ, aculeis natantis, indole, discrepent, *Breyonium* securus, Conchyliorum testis interesse jussit, & polytomarum testarum classem exinde construxit, sociosque illis dedit, nihil quidpiam, quantum ad animal, similitudinis habentes, balanos, pholadasque. *Aristotelem* suæ sententiæ hujus statorem habet, qui Echinus testaceis annumerat. Sicut autem Doctissimi Autoris mira & in rerum supellecili acquirenda, & in eadem describenda, illinc fortuna, hinc ingenii felicitas, in hac Historiæ naturalis parte sui similem nondum invenit, nec inventuram facile est, ita Iconum elegantia animum oculosque spectantium demulcet. Quare *Josephus Manabonius*, Florentinus, pictor excellens, perennem, quod delineaverit formas testaceorum, easdemque naturæ, quantum ejus sine coloribus fieri potest, æmulas reddiderit, famam sibi lucratus est. Ornamentum Tabulis hæc in insigne additum est delineatione & curiosissima descriptione Coralliorum, quibus Museum *Gualtieri* superbit. Adlimus jam Methodi, qua *Gualtierus* Conchyliorum testas disposuit, conspectum & ordinem:

GENUS PRIMUM, Testæ exothalassibæ.

NOVA ACTA ERUDITORUM

Classis prima, Sectio prima, Cochleæ breviores: Vulgaris, umbilicata, depressa, depressa & umbilicata.

Sectio secunda, mucrone elongato: Turbo terrestres.

Classis secunda, Sectio prima, non turbinatæ: Patella.

Fluviatiles. Sectio secunda, turbinatæ: Cochlea depressa, Natica, Buccinum, Turbo.

Sectio tertia, Conchæ: Musculus.

GENUS SECUNDUM, Testæ marinæ integræ non turbinatæ.

Classis prima, Sectio prima, vasculosæ: Patella, limbo integro simplices.

limbo laciniato, vertice perforato, vertice intorto, structura peculiari.

Sectio secunda, tubulosæ: Tubulus regulariter intortus, dentalis, radiceformis, bucciniformis; Tubulus irregulariter intortus vermicularis; Tubulus irregulariter intortus vermicularis, Tubulus irregulariter intortus vermicularis concameratus.

Classis secunda, Sectio prima, vasculosæ: Cymbium, Nux marinae internæ fabricam occultant.

na, Porcellana vulgaris, thoracica, fimbriata, integra, spiralis.

Sectio secunda, tubulosæ polythalamæ: Nautilus, Ammonia, Orthoceras.

GENUS TERTIUM, Cochleæ marinæ.

Classis prima, Sectio prima, ore labiis rectis: Conoidea, Cylindroidea.

Cochleæ longæ.

Sectio secunda, pyriformis: Vulgaris, intorta integra, intorta sulcata, intorta cylindroidea.

Classis secunda, Sectio prima, rectæ: Tenuior, Purpura.

Cochleæ caliculatæ. Sectio secunda, incurvatæ: Introrsum, extrorsum, Murex, Aporrhais, Purpura, Cassidiformis umbilicata, Cassida.

Classis

Classis tertia, Sessio prima, parva: Pruniforme acuminatum, Baccinae pruniforme canaliculatum, sulcatum, sulcatum & canaliculatum, integrum ore perpendiculari, integrum ore obliquo.

Sessio secunda, majora: Canaliculatum rostratum ore simplici, canaliculatum rostratum ore labioso, canaliculatum rostratum ore labioso simbriatum, canaliculatum & sulcatum.

Classis quarta, Sessio prima, ore superius aperto: Canaliculatus acuminatus, canaliculatus rostratus ore simplici, canaliculatus rostratus ore anguloso, canaliculatus rostratus ore labioso, sulcatus vulgaris, sulcatus ore labioso.

Sessio secunda, integri: Vulgaris, seu ore simplici, ore labioso, ore simbriato & densato.

Classis quinta, Sessio prima, Turbo apertus: Latus, acuminatus, Cochlea ore brevi, mucrone insigniter elongatus, canaliculatus rostratus, canaliculatus oblique incurvatus, sulcatus.

Sessio secunda, Turbo integer: Vulgaris, acuminatus, simbriatum.

Sessio tertia, Trochus: Ore angusto & horizontaliter compresso, ore ampliore & subrotundo.

Classis sexta, Sessio prima, proportionata: Trochiformis, Cochlea breviores, terrestriformis, depressa.

Sessio secunda, non proportionata: Nerica, umbilicata, plana, auris marina.

Appendix

Appendix Generis tertii.

Sectio unica, opercula cochlearum varia: Testacea, cornea.

GENUS QUARTUM, Conchæ marinæ.

- Classis prima, valvis æqualibus, æquilateræ. Sectio prima, notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ: Subrotunda vulgaris, cordiformis umbone cardinum diducto, cordiformis umbone cardinum unito.*
- Sectio secunda, mediocriter umbonatæ, & recta incurvatæ: Crassa, pecten tenuis, pectunculus, pectiniformis.*
- Sectio tertia, notabiliter umbonatæ, & oblique incurvatæ: Subrotunda vulgaris, Chama æquilatera.*
- Sectio quarta, mediocriter umbonatæ, & oblique incurvatæ: Subrotunda, tellina æquilatera.*
- Sectio quinta, non umbonatæ: Pinna recta, Pinna incurvata.*
- Classis secunda, valvis æqualibus, inæquilateræ. Sectio prima, notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ: Subrotunda vulgaris, cordiformis inæquilatera.*
- Sectio secunda, leviter umbonatæ, & recta incurvatæ: Subrotunda alata.*
- Sectio tertia, notabiliter umbonatæ, & oblique incurvatæ: Triangularis vulgaris, Chama inæquilatera, rhomboidalis.*
- Sectio quarta, leviter umbonatæ, & oblique incurvatæ: Subrotunda, pectiniformis triangularis, tellina inæquilatera, mytilus, longa, soleniformis, mytilus.*

Sectio

Sectio quinta, structura & stris peculiaribus:
Imbricata, aliformis, triopsis.

Sectio sexta, non umbonata: *Solen, structura
peculiari, Terebracula, longa bra-
chiata, subrotunda, perforata.*

Classis tertia,
valvis, inæqua-
libus.

Sectio prima, umbonata: *Pectinata, Spondylus,
Griphoides.*

Sectio secunda, non vel irregulariter umbo-
nata, sine ullo cardinis indicio:
*Ostreum, vulgare, rostratum, stru-
ctura peculiari.*

GENUS QUINTUM, Testæ marinæ polytomæ.

Classis unica,
Testæ marinæ
polytomæ.

Sectio prima, quarum portiones connectuntur
per articulationem cartilagineam:
*Conchoides, pholas, tellina cancelli-
fera.*

Sectio secunda, quarum portiones connectun-
tur per futuram squamosam: *Ba-
lanus glandiformis, depressus.*

Sectio tertia, quarum portiones connectuntur
per futuram propriam: *Echinus,
Echinometra, Echinaspargus, E-
chinanthus, Echinodiscus.*

DE QUAMPLURIMIS PHOSPHORIS, NUNC
primum detectis, Commentarius.

Bononiæ, ex typographia Lælii a Vulpe, 1744, 4.

Plag. 12½.

Divæ Catharinae Vigiæ, Bononiensi, Commentarium hunc
Jac. Barb. Beccarius voto suscepto donavit, dicavit, in-
scripsit, in Capitula 55 distributum. Phosphoros divisit in
alios, sponte lucentes, splendore eximios, vel innato, ut ci-
cindelæ, vel adventitio, quales sunt ligna putrescentia. Alii

O

lucent

- lucet solum excitati vel attritu, vel calore, ut phosphorus smaragdinus, lapis Cyaneus, vel libero aeris adspectu, ut *Kraffianus*, *Hombertianus*, purati a *Lemeryo*, *Fourio*. Inter hosce excellit lapis Bononiensis, cui decus suum stetit, donec *Christianus Adolphus Balduinus*, quærens Alkaest nescimus quodnam, phosphorum quendam invenit ex creta spiritu nitri soluta. Post inventum *Balduinianum* phosphorum per annos fere 60 nulla huic generi contigit accessio. Anno hujus seculi 30 incredibilis in ipsum multitudo a *Fayo* inuenta fuit. Quicquid enim sola ustione in calcem verti, aut nitrosa aciditate solutum, inde concretum, eam vim ignis ferre potest, qua excandescat, id omne Vir solertissimus imbibendo extraneo lumini aptum esse comperit. Sic genus illud phosphori, quod uno lapide Bononiensi olim continebatur, mire amplificatum est, atque in duas classes divisum, quarum alteri phosphorus noster tanquam princeps & caput, alteri *Balduinus*, præest. Ventum in se est in spem, nullum fortasse corpus in posterum fore, quod aut artificii, aut alio quodam modo, ad eandem dignitatem evehi tandem possit. Certe *Fayus* nil omisit in expertum, ut metalla, gemmas, crystallos, silices, ac alia id genus corpora, quæ vim ignis acriumve liquorum eludant, in hunc phosphorum censum pertraheret. Verum, quod tanto opere conatus erat, id a natura ipsa effectum esse, post quadrannium cognovit in adamante. Cum hæc Parisiis agerentur, Cæl. Autori quoque Bononiæ admirandam hanc lucendi vim in adamante, quem forte in annulo gestabat, casus objecit. Res hæc Autori dignissima fuit visa, in qua ingenium suum & solertiam Physicus exerceret. Continuo igitur tum suum, tum alios, quotquot habere potuit, adamantes, mole, figura, nitoris vi, perspicuitate, colore, dissimiles, in diverso lumine omni experimentorum genere tentare coepit, visurus, quid in tanta varietate asserretur discriminis eorum illustrationi, sive in modo, sive in vigore, sive in diuturnitate splendoris. Studia ipse hæc sua & omnem, qualiscunque fuit, eorum fructum, cum Academia communicavit. Hæc vero & inventum sibi pergratum, & æque acceptos fuisse

fuisse conatus Auctoris, non obscure significavit. Attingere tamen is omnia in disquisitione haud potuit, praecipue illud, quid sit causa, cur ex adamantibus cetera omnia simillimis, eidemque lumini objectis, alii splendorem acciperent, alii manerent obscuro. Subtilius inter haec observandi genus effecit, ut quaedam Auctor animadverterit, quae antehac & ipsum & alios effugerant. Docemur hic, observatoris in hoc genere esse, 1) ut obscurissimo in loco tam diu versetur, quoad vel minimum percepta antea lucis vestigium in oculo haerit; 2) ut corpora, quae observationi sunt subjicienda, ab externo lumine, in quo ipsa sunt posita, quam minimo temporis spatio ad observatorem afferantur. Modulum observandi, quem tenuit Auctor, ipse descripsit. Commendat *Fayi* consilium, ut matutinum tempus, quo oculi sunt meliores, observationibus hisce peragendis impendatur. Dividit deinde corpora experimentis apta; vel inepta. Terras, arenas, lapides; perlostravit pro scopo suo. Gypsum Bononiensem examinavit, quod ustione majorem lucendi vim acquirit. Lapides calcarios expendit. Metalla phosphorum excludunt. Concessit natura vim lucendi auripigmento fossili & arsenico albo. Sales, ab admistione metallica puri, sunt splendidi, lacemque imbibunt. Minima est salii gemmeo lux & rupeo pellucido; aliquanto major opaco, nulla fossili rubenti; marino satis vivida, modo is sit cristallinus & focus; non ita vivida, licet non infirmissima, salii ammoniaco; vegetior salii, quem catharticum vocant, & recentiorum nitro, Aegyptiaco autem debilior, debilis pariter alumini; boraci demum praeter omnibus fulgens, & purissimo candore praecelara. Animantium marinarum testas eodem sine Auctor exploravit. Vegetabilia aequo perpendit. Terrestris plantas, dum virent, dum succo adhuc turgent, nihil lucis assumere, tradit. Ligna & cortices percurrit. Quicquid in animantibus ex terrestri principio singulariter concretum est in solidam firmitatem indurato, id ipsi magnam partem sat appetens alienae lucis videtur. Quae posthac, quo & quanto in lumine exponi, & quamdiu manere in eo res debeant, quas volumus inde splendentes discedere;

Pag. 11.

13.

19.

27.

29.

32.

- Pag. 35- qui fines sint concepto lumini constituti, ultra quos entere hi phosphori non foveant, citra quos sensum commovere non possint; quamdiu haustum lumen corporibus inhærescat; quænam convenientia inter hæc omnia intercedat. Hæc de phosphoris naturalibus. Tum vero ad *artificiales* disquirendos Autor se accingit, quorum principatum tenent, qui nonnullarum stirpium maceratione fiunt. Et charta phosphorus est. In hac experimentum feliciter Autori successit haud unum, sed multiplex. Qua ratione ignis phosphoris efficiendis fiat aptus, 52- solide docet. Ad carnes assatas se confert, ad gummofa, ad panem, ad Colophoniam, & alia, ad res torrefactas, ad recens exultas, ad Cadmiam. Tandem vero in rationes physicas exquirat horum phænomenorum, & addit, rem omnem hanc plus diligentia ac temporis exigere, quam sibi fuerit concessum.

SAGI DI DISSERTAZIONI ACCADEMICHE, &c.

hoc est,

SPECIMINA DISSERTATIONUM ACADEMICARUM, publice lectarum in nobili Academia Etrusca antiquissima civitatis Cortonæ.

Tomus II.

Romæ, impensis Palliarinorum, 1738, 4 maj.

Alph. 1 plag. 4, Tab. æn. 8.

Cum *Tomus primi* summam proderemus, suppressere hand valuimus id, quo *Tomus* consecuturos profecuti sumus, desiderium, cui quidem nunc factum satis, magnopere gaudendi ausam nobis existimamus suppeditatam. In fronte apparet *Dissertatio prima Annibal's* Abbatis Olivieri, nobilis Pelarensis, de nonnullis Monumentis Pelasgis. Cum vero Academia ejusdem sodalis, *Ludovicus Burgerus*, Professor Neocomensis, ab eo hinc inde dissentiat, ac Duumvirorum existant, eam ob causam Epistolæ, ultro citroque scriptæ, is, qui
Academia

Academiae Cortonenſis eſt a ſecretis, ſuum eſſe duxit, hic quoque inferere opulcula nonnulla *Burgeti*. In *Differtatione ſecunda* idem Abbas *Olivierius* expoſuit illustravitque duos *Samniticos numus* nova plane ratione. *Differtatio tertia*, proſecta e Muſeo equitis *Laurentii Guazzeſi*, Aretini, occupata eſt in *Inſcriptione Etruſca*. *Quarta* eodem exiit Autore, inſcripta de *Ampbitheatris Tuſcanicis, praecipue Aretino*. *Quinta* eſt *Petri Franciſci Foggini*, Florentini, de *quadam Patena Etruſca*. *Sexta* debetur diligentiae *Balii Gregorii Redi*, Aretini, qui de *Diis Adhaerentibus* fuit commentatus. *Septimam* elaboravit *Ludovicus Antonius Muratorius*, Bibliothecae praefectus *Sereniſſ. Ducis Mutinenſis, de Aſcia ſepulchrali*. *Octavam* dedit *Joannes Franciſcus Baldini*, conſcriptam de *quibusdam vaſculis ex creta*, copioſe inventis in fornice ſepulchrali intra vineam *S. Caſarii Romae*. *Nonam* edidit *P. Joſepbus Roccus Vulpius*, Societatis Jeſu, de *villa Tiburtina Manlii Vopifci, ejusque ſitu & magnificentia*. Produxit idem multas ibi recens repertas Inſcriptiones. *Decimae* Autor eſt *Antonius Cocchi*, Florentinus Medicus, de *uſu externo aquae frigidae ſuper corpore humano apud antiquos*. *Undecimam* *Canonicus Philippus Venuti*, Cortonenſis, de *Aediculis antiquorum* adornavit. *Duodecimam* ſcripſit *Juſtus Fontaninus*, Archiepiſcopus Ancyranus, de *Inſcriptionibus nonnullis*. Hoc *Tomi* hujus eſt argumentum, haec ejus eſt ſumma. At, quantum attinet ad primam, monumenta tria Etruſca expoſuit iam *Cel. Burgetus*. Principatum in eis tenet tabula aeneae, cuius figuram evulgavit jam *Sponius Miſcell. erud. antiq. pag. 87 ed. Lugd.* Expoſitionem ejus fuerat aggreſſus *Marchio Maſſaeus* in *Diſſ. de Italis primitivis*, nec tamen ultra tres voces primas progreſſus. Eas, quae ſequuntur, enodare tentavit *Burgetus*. Nec minus tamen expoſitio *Burgeti* ſuſpecta videtur *Ven. Abbati Olivierio*, immo tabula ipſa. In hac enim Numina duo ſupra Inſcriptionem apparent efficta, additis vocibus: APOLLINI CLATHRAE. Inſcriptio ſic habet: LERPIR'OR. SANTIRPIOR. DVIR. FOR. FOVFER. DERTIER. DIERR. VOTIR. FARER. VEF. NARATV. VEF. PONI. SIRTIR.

Pag. 2.

3.

- Osiridis Isisque* imagines te vidisse putes. Modius enim impositus est capiti *Apollinis*. Sistrum tenet. Clatra manu dextra, Iothi caulem sinistra. Gestamen hoc in *Isidem* quadrat. Romani omnino antiqui Deos peregrinos horruere. Et quis credibile existimabit, *Romuli* ætate jam Numina Ægyptia Romæ fuisse culta? Anno U. C. 701, teste *Dione Lib. XL, Serapidis Isisque* fana, que privatim nonnulli extruxerant, Senatus destrui iussit, quod eos Divos non magno-
 4. pere inter Numina numerabat. *Cuperus* curate ostendit id temporis, quo cultus Numinum Ægypti Romæ fuit introductus publica autoritate, in libro de *Harpocrate pag. 149. Vltor* utique tradidit, suo tempore in sexta regione Romæ templum existisse, de ætate *Romuli* addidit nihil. *Romulus, Livio* teste, una *Herculis* sacra ex omnibus peregrina suscepit. Equis putabit verisimile, jam *Romuli* ætate simulacra Deorum Romæ fuisse constituta? *Varro* certe apud *Augustinum Lib. IV Cap. 36 de Civ. Dei: Plus quam annos centum & septuaginta sine simulacro Deos coluit. Ptolemaeus* in *Numa* haud cunctabit. Adde, quod imaginum, de quibus paulo ante diximus, formæ exterior ad ætatem vetustissimam, ejusque rudimentum, haud admodum quadrat. Nec omittendum, in utraque
 7. conjungi symbola complurium Deorum. Quæ consuetudo sacra *Romulo* omnino est longe recentior. Ita rationes suas subducit *Vir* venerabilis. Progreditur ipse ad tabulam,
 11. quam cognominant *Claverniarum*. Hanc non de contractu venditionis, sed edicto collegii sacri, exponit, rarus, voces tres *Esue frater Atineriur* notare idem ac edictum fratrum
 13. Pontificum. *Uracu* ipsi est orcus, *ute cuestur* vero uti *questor*, *tertiam* ex *regem*, *vulnero*, *vulneratos* &c. Dissertationi huic subjuncta est *Epistola de duabus sic dictis Inscriptionibus Etruscis ad Dominum Marchionem Scipionem Masseaum*, jam inserta *Bibliotheca Italica Tom. III Art. 8*. Hanc *Burgetus* sub nomine *Philalethis* A. 1728, 22 Dec. conscripsit. Ejusdem succedunt *Litania Pelasga antiquorum populorum Italiae ex Biblioth. Ital. Tom. XIV Art. 1*. Pars prima
 33. pertinet

pertinet ad tabulas *Eugubinas*, quæ legitur in *Thesaurο Inscriptio-
 nūm Gruteri pag. 143 seq.* In alphabeto Etrusco conden-
 do desudarunt *Baldus, Cymus de Arena*, ac ipse post alios
Burgetus. Auctor Epistolæ hujus secundæ negat, tabulas *Eugubinas* sermone Etrusco proprie sic dicto concinnatas esse &
 exaratas. Ipse autem existimat, contineri eis memorabilem hi-
 storiam quatuor antiquæ Italiæ gentium primariarum, *Tarsum,* 38.
Tuscorum, Naharkiorum, & Jabuskiorum. Duos Num- TAB. I
 mos Samniticos, qui *Dissertatione secunda* exponuntur, de- Fig. 1, 2.
 nuo dedimus hic cum Lectore communicatos. Capita galæata
 oculis sat patent. Inscriptio prioris numi est hæc: C. MV-
 TIL. posterioris deinde: MVFIL. EMBRATVR. Literæ Pag. 52.
 sunt Etruscæ, certe admodum antiquæ. *Quintilianus I, 13:*
Vetustissimis temporibus pauciores literæ fuerunt, nec similes
his nostris, earum forma & vis quoque diversa. Antiquas
 quoque literas Latinas meminit *Plinius XXXV, 10.* *Diony-
 sius Halicarnassensis*, ab Arcadibus literas in Italiam illatas, cre-
 dit. *Plinius ac Solinus* Pelasgis eam volunt gloriam tribuen-
 dam. Etruscas fuisse originis Græcæ, auctor est *Tacitus Ann.*
XI, 14. *Plinius veteres Græcos eandem pæne, quæ tunc Latine,* 53.
reculit VII, 56. In Samnitibus linguam Oscanam obtinuisse usum,
 intelligitur ex *Livio Dec. I Lib. X.* Hæc vero Sabina fuit
 affinis. Utraque vero Italicæ dialectus. Ludos Oscanos intel-
 ligere novit Roma, teste *Cicerone Ep. ad Fam. Lib. VII. Ep. 1.*
 Nec tamen lingua Oscan fuit ipsa Latina, teste *Gellio XVII, 17.*
 De reliquo designatur in numis istis *Cajus Papius Mutilus,* 57.
 quem Samnites in confœderatione octo Italiæ populorum sibi
 præfecerant *Imperatorem*, teste *Appiano Alexandrino de Bello*
civili pag. 375, Vellejo Patervulo Lib. II, ac Orosio V, 15. *Μάρ-
 λος* dicitur is *Appiano pag. 381, ὁ τῶν Σαμνιτῶν στρατηγός,*
 ex gente *Papia* oriundus. Samnites sibi Imperatorem præfo- 60.
 cisse, loca non una, apud *Livium* obvia, satis superque decla-
 rant. *Bellona*, aut *Minerva*, ornata caput eminent in numo
 priori; *Martis* in posteriori. Galææ cristatæ speciem magni-
 tudini corporum addiderunt. *Livio* teste *Lib. IX, X.* Samni-
 tes imprimis eis delectati. In postica prioris legitur ad dex-
 tram

- tram A, ad sinistram *Safinim*. Hanc vocem Ven. Abbas exponit ex Græca σαφίω, σαφνίζω, *manifesto, declaro*, at fluctuatione plenus. *Burgetus* vocem Etruscam *Sabiatu* deduxit ex Ebrnica *Sakin*, quæ cultellum notat, unde vox *Safinim* denotet *jugulationem*, A illud *Amerthones*, seu *Amerinos*, *Camertas*, *Clusinos*. At, si quid videmus, in tenebris micantes, *Safinim*, seu *Sabinim*, vox est truncata, denotans *Sabinimites*, seu *Samnites*. Litera A, seorsim posita, videretur signum esse *affis*. Vir galeatus, supra nudus, dextram tridenti innixam alle- vans, sinistra trahens bovem, heroem notat terra marique for- tem. In postica numi posterioris inter milites duos similiter armatos fecialis, in genua sese demissurus, porcæ tenet, si- gnum fœderis percussit. Inscriptio subjecta subindicat vocem *C. Paapi*. Veteres solebant geminare in scribendo vo- cales longas. Inscriptio Etruscæ, quam *Laurentius Guazzezi* expositione illustrat, putant sic legendam: *Lar Cit- nius Junonis sacerdos*. *Lar* ipsi est Rex ac Dominus; *Aticur*, *Aticur*, & *Atiensir*, ex *iepeus*, sacerdos. Autor idem de amphitheatro *Arctini* reliquiis concisè quidem, solide tamen, egit. *Dissertationi quintæ* anam & originem suppeditavit In- scriptio, inventa in oppido *Cajazza*, seu *Calatia*, prope *Capuam*, aræ adjuncta: DEIS ADHAERENTIBVS SACRVM. Per hocce intelligi credit Deos, qui alibi vocantur *σύνναοι*, *σύν- βομοι*, *σύνθεοι*. *Dissertatione septimâ* Ven. *Muratorius* in- quisivit in formulam: *Sub ascia dedicavit*. *Aldus Manutius* ad legem XII Tabularum: *Rogum ascia ne politico*, formulæ hu- jus sensum voluit divinare. *Ascia* certe fuit instrumentum, quo utuntur fabri murarii, quemadmodum innotescit ex *Vi- truvio VII, 2. Ill. Mussai* opinionem alibi jam exhibuimus, quam dedit in *Ep. II Gallie Antiquitatum quarundam so- lectarum*. *Ascia*, *Isidoro* teste *de Orig. XIX, 19, ab assilie di- cta*, quas a ligno eximit, cujus diminutivum nomen est *Aficiola*. *Hæc autem manubrio brevè, ex adversa parte referens vel simpli- cem malleum, aut cavatum, vel bicornè rastrum*. Hæc *Isidorus*. Figuram *asciæ* referunt Inscriptiones nonnullæ. *Cel. Autor* formulam *sub ascia* exponit per vulgare illud: *sic tibi terra levis*

TABI ad Nov. Act. Erud. A. 1747 Mens. Mart. Pl pag. 111. 114. et 122.

Fig. I.

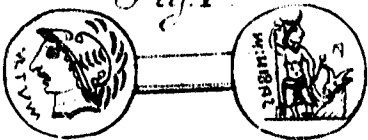

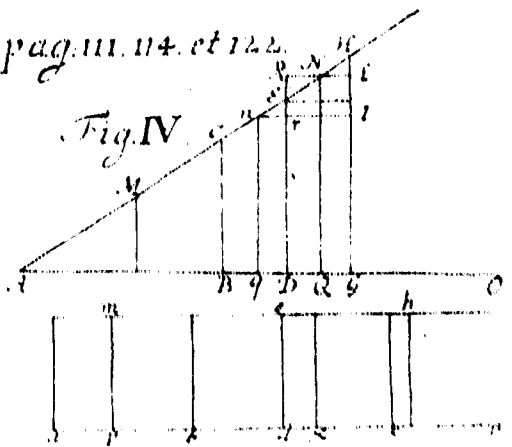
Fig. II.

Fig. III.

Fig. IV.

levis, quasi in inscriptione sepulchrali fuerit monitum, ut spinæ, fentes, rubi, gramina, e sepulchri superficie diligenter debeant removeri ac extirpari. Mirum sane, ad *secespitam* haud respexisse quemquam, qua sacerdotes usi inter sacrificandum, atque ad opera dedicanda. Si *secespitam* in subsidium vocaverimus, difficultas formulæ evanescit. *Ascæ* signum, quod supra in pag. 140 exstat expressum, haud est aliud ac *secespitæ*. Vide *Huberti Goltzii de re nummaria antiqua Tom. II Tab. 25 Fig. 1, 3, 5, Tab. 27 Fig. 19, Tab. 72 Fig. 19*, inter numismata, *Tiberis* priora. Prætereundæ nunc sunt nobis Dissertationes aliquot, tanta diligentia exalciatæ, ut præstet nihil, quam pauca, dixisse. Nec tamen omittendum, *Cel. Antonium Cocchi* ex veteris mediæque historię monumentis copiose de aqua frigida, in usum corporis humani externum adhibita, disseruisse. Aqua illa, corpori admota, efficit pressionem carnis versus ossa ob sui gravitatem, & eam, quam frigus invehit, condensationem. Hæc condensatio in causa est, ut tubuli venarum & arteriarum minutissimi, qui per cuticulam emittunt sudorem, obstruantur ad tempus, humores interni conserventur, ac fibræ flexibilitatem consuetam retineant. *Antonius Musa Augusto* firmitatem corporis reddidit, balneis frigidis usus. *Marcellum* idem dicitur a *Dione* excepisse remedio eodem, ac tum quidem exitioso. At *Dionis* testimonium Noster repudiat, & *Musa* famam tuetur. De templis, per jumenta hinc inde vectis, thensis, plaustris Deorum, thecis gestatoriis, *Cel. Philippus Venuti* exposuit politissime pariter ac veteri Historiæ congruenter. Ignorant vulgo Grammatici Ebræorum, quænam notio sit jungenda cum voce שֶׁטֶן , quæ legitur *Gen. XI, 45*, ac in interpretatione *Jonathanis Jer. XLIII, 10*, ubi in Ebraico vox occurrit שֶׁטֶן . At Rev. Canonicus effecit, ut sponte sua verus significatus, dudum deperditus, nobis denuo innotescat. Indicatur enim templum Dei tutelaris, jumentis vehi portarique solitum. Penes Græcos restat vox Ανάμνησις , jam *Homero* triç. *Pausanias* in Eliacis eam adhibuit. Scholiastes *Pindari* hæc habet: $\text{Ανάμνησις ἄρχαία ἢ ἡμῶντων}$. *Harduinus* in *Numm. illustr. pag. 165, & Patinus*

Pag. 193:

199.

207.

Patinus pag. 412, poterunt consuli omnino. Templum ejusmodi portatile superius erat tectum, columnis nonnullis a fronte ac tergo Divi, in eo sedentis, instructum, formam lecticæ sustinens. Ex quo factum, ut vocetur ΠΕΠΝ penes *Zachariam*. *Julius Pollux* concinit, cujus *X, 13*, hæc sunt: Ταῖς εἰδητῶν ὀχημάτων ἰστέον, εἴτε αἰμαται, εἴτε ὀχῆς, εἴτε αἰμαξίας, εἴτε ἀπῆνας αὐτὰ προσήκει καλεῖν. ἐστὶ δὲ τένεμα ἡ Ἀπῆνη ἐν τῇ Σοφοκλέους *Ναυσικόσῃ* καὶ ἐν τοῖς *Μενόιδῳ* αἰλιεύῳ. Vulgò legitur apud *Pollucem* *Λαμπήνη*, non *Ἀπῆνη*. At facile patet, vocem *Ἀπῆνη* ibi esse restituendam. *Ἀπῆνη* carpentum erat, instar lecticæ factum. *Vaillantius* exhibuit numos aliquot, ab Ephesiis cusos, ad *Commodum*, *Gordianum Pium*, ac *Erenniam Etruscillam*, referendos, in quibus carpentum apparet, a multis tractum, cum epigraphe: ΑΠΗΝΗ. ΙΕΡΑ. ΕΦΕΣΙΩΝ (*thesa sacra Ephesiorum*). In Veteri Testamento occurrit veri etiam Dei currus, ab animalibus validis (seu Chrubhim) tractus: Dixit jam nonnulla, huc referenda, *Joannes Schefferus* in libro *de Vehiculis veterum*. Operæ tamen fuerit pretium, figuram ipsam lecticæ ejusmodi sacre inspicere. En illam ex *Baronis Philippi de Stosch* numo, *Fausinam* Imperatricem in thesa representante. In

- TAB. I** numo Sidoniorum thesa eminet, currusve, duabus rotis
Fig. 3. instructus, cum epigraphe: Σιδωνος Θεῆς. Dea Syria, seu Astarte, indicatur. Addimus, de hac thesa (ΠΕΠΝ) & Dea Syria agi *Zach. V, 6-11*. De thesis ejusmodi *Diana Ephesia* fit mentio *Act. XIX, 24*. *Tibullus* de ædiculis ita sacris *Lib. II El. 10*: *Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu stabat in exigua ligneus ade Deus*. Inscriptiones, quas *Justus Fontanus* exposuit, sic habent: D. M. Q. CAECILIO. Q. F. MAECIA. MAXIMO. NEAPOLI. MILITUM COHORTIS. VII. PRÆTORIÆ SINGVLARIS. TRIBVNO. Altera est hæc:
Pag. 226. Saluti Augustæ Sacrum IN. HONOREM L. VALERI. NYMPHODOTI VIVIRI. ET. Decreto. Decurionum. AVGUSTALIS. ET. C. STATI. PRIMIGENII. IN. MEMORIAM. ET. C. STATI. HEVRETIS. VIVIRI. ET. Decreto. Decurionum. AVGUSTALIS ALYPVS LIBERTUS. - Decuriones Augu-

Augustales in faxis leguntur innumerabiles, teste Cardinale Norisio de *Cenotaphiis Pisanis Dissert. Cap. VI pag. 74.* Ac Imperator Tiberius in honorem Augusti instituit sacerdotium sodalium, qui cognominantur *Augustales*, teste Tacito *Ann. I, 54.* Horum munus partesque fuerunt, ut, Augusto inter Divos relato, sacra facerent. Mos iste, per Romani Imperii terras coloniasque mox exceptus, redditus fuit multus ac frequentissimus. Hæc sunt potiora cimelia, quæ in usus publicos ex hoc thesauro voluimus deduci. Veneramur magnique facimus institutum eximie Italorum gentis Academicæ, quæ ad notitiam antiquitatum regionis suæ sedulo excubat, atque soliditatem cum elegantia ubique quam felicissime coniungit.

DISSERTATIO HISTORICO-MEDICA DE SALUBERRIMO Nuceriæ in Umbria erumpenti latice. Accedunt complures pratico-medice Observationes ac Sanationes, Autore FLORIDO DE PLUMBIS, Conciue Nuceriano, Philosophiæ & Medicinæ Doctore.

Venetiis, apud Josephum Corona, 1745, 8.

Plag. 9.

Quas observationes de Nuceriæ aquis *Plumbus*, Vir Cl. ab A. 1720 Italica lingua conscriptas, emisit in lucem, cum in officina desiderarentur, & vellet Autor earum novam editionem parare, passus est sibi ab amicis persuaderi, ut in Latinam linguam eas converteret, &, ut videtur, multum augetet. Quod igitur inde enatum opusculum est, *tribus Partibus* constat, quarum *prima* in *quatuor*, *altera* in *tria*, *Capita* divisa est, *tertia* sexaginta sex observationes continet. Cum in *prima Parte* de interno aquæ Nuceriæ usu, aut ejus potatione, agatur; præmissa sunt pauca de salina humorum acrimonia, quæ omnium fere morborum causa sit, cumque, contra eam non nisi ab alcalicis præsidium duci posse, inter omnes conveniat, de quo nobis vehementer dubitare liceat, optime

Pag. 1 seq.

- corrigi per Nucelianam aquam possit. Tum primo loco Nu-
 Pag. 4 seq. ceriani laticis historia proponitur. Erumpit is leni strepitu ex
 radice fere & inter lapideas strias montis, durissimo compacti
 lapide, subrubescens ex albido coloris. Spectat fons orien-
 tem selem, a meridie inumbratus, & e quatuor, aut quinque,
 modico intervallo direntis, rivulis scaturientes aquas apta
 lacuna cogit, omnes peregrinas aquas excludens, efficiens-
 que, ut nulla tempestate vel quantitas, vel limpidus Nucelia-
 na aquæ color, mutetur. Quo loco ostendit Autor, *Vallisnie-*
 6 seq. *rium* deceptum fuisse, quando, Nucelianas aquas, referat,
 pluviales esse, per montis illius albam, puram, & inspidam
 9. terram, tanquam per spongiam, delapsas. Demonstratur dein-
 de, centum circiter aquæ uncias perenniter a fonte fluere.
 Epocham inventi fontis se constituere nullam posse, fatetur
 11 seq. *Plumbus*, cum ejus duo tantum manuscripta monumenta in-
 venite potuerit, quorum alterum *Bernardini de Spoleto*, alte-
 rum *Bern. Penantii de Terra Corinatti*, ex quibus is A. 1510,
 hic 1591, medicinam Nuceliæ exercuerit. Meminit deinde
Octaviani Mariani a. Affiso, qui A. 1599 de Aqua Nucelia-
 na Tractatum Perusiæ ediderit, & *Annibalis Camilli*, cujus
 Italico idiomate concinnatum Tractatum, qui Perusiæ A. 1607
 editus sit, etsi maximopere laudat, tamen se dicit neque in
 hoc, neque in reliquis, aliquid de inventione salutaris hujus
 aquæ invenisse. Quare, ex rusticorum relatione traditione-
 que, putat, ejus virtutem fuisse ex hoc cognitam, quod ani-
 malia, venenatis moribus læsa, ubi cum hauserint, tum se im-
 merferint in eam, servata sint; magis tamen inclaruisse, ubi ex
 rusticis unus, a vipera mortifere læciatus, ea sanatus fuerit.
 Hinc Sancta Virgo, *Angelica*, nominata hæc aqua, quam ju-
 14 seq. menta ita præferre aliis dicuntur, ut malint vehementissi-
 mam suam pati, quam illas haurire. Et, perfectissimam salu-
 berrimamque eam esse, autoritate plurimum Medicorum osten-
 ditur hoc, quod ad solis exortum erumpat, & inter lapides
 & saxa, quodque pura sit, exilibusque ac molibus, levissi-
 16. misque, moleculis constet. Quam molecularum exilitatem
 pariter ac bezoardicas particulas, quæ aquæ insint, ad infi-
 nitas

aitas propemodum annorum series incorruptibilem aquam fa-
 cere, *Plumbus* contendit. Probat etiam, confutatis aliorum Pag. 17
 sententiis, veram aquæ Nuceriæ mineram terram Samiam seq.
 esse, a plerisque bolarem dictam. Quæ vero experimenta
 sunt ad qualitates hujus terræ inveniendas, ab *Aloyfio a Fa-*
bra instituta, & in peculiari Tractatu A. 1700 exposita, ea *Plum-*
bus repetiit, ex iisque terram illam affirmat puriori alcali-
 lino sale constare, nihilque differre a Samia *Galeni*, & prin-
 cipem locum obtinere inter crustacea, semimineralia, & edul-
 corantia. Capta etiam in brutis experimenta sunt, iisque, 25.
 postquam hæc terra data fuit, incisus, deprehensum fuit, eam in
 ventriculo non subsedisse, sed cito fuisse in intestina delatam,
 unde per lactea quoque vasa profluere posse, colligitur. Eun- 27 seq.
 dem *Fabrum* Autor sequitur in iis, quæ per experimenta co-
 gnovit, exposuitque de Tartari quæpiam specie, ex implica-
 tione crassiorum ac subtiliorum per ignem effectarum parti-
 cularum terræ exorta, quæ in lebetum fundo lateribusque
 inveniatur, in quibus aqua continuo fervens servatur. Qui 31.
 autem morbi deprehensi sunt Nuceriæ terræ cedere, hi
 quidem sunt: Febris pestilentialis, putrida & maligna, in-
 termittens, venenata, indigestiones ventriculi, ab acido ortæ,
 diarrhœæ biliosæ & serosæ, tormina, & vomitus, fluxus
 mulierum tum albi, tum sanguinei immodici, gonorrhœæ,
 hypochondriacæ affectiones, sanguinis sputum, affectiones
 pituitosæ, ambusta, porrigo, & tibiæ ulcera. Cum ve- 34 seq.
 ro plerisque ex his, tum quoque seorsim ictero, cachexiæ,
 febribus biliosis, sterilitati, abortibus frequentioribus, lien-
 teriæ, dysenteriæ, sanguinis sputo & vomitioni, viarum uri-
 næ variis vitiis, contusionibus, cutaneisque affectionibus qui-
 busque, mederi dicitur; tumque seorsim ostenditur, 38.
 aquæ Nuceriæ potationem lue venerea affectis convenire, in qua
 tamen nonnulla occurrunt, quæ *Plumbum* paucissimis medien-
 tium probaturum esse existimamus, ex quibus & hoc est, con-
 juges interdum lue infici, antea omnis venereæ labis exper-
 tes, quia naturalis quæpiam sanguinis discordia, & heteroge-
 nea salium acidorum structura, fit. Excipit hanc disputatio- 41-48.
 nem nem

- nem alia de tempore, modo, & quantitate, potandæ aquæ, ex quibus iste potissimum variare debet pro diversa natura morbi. In eaque nihil adeo singulare deprehendimus. Pati autem ægri varias vexationes solent, vel quod cibo minus idoneo utuntur, & aquæ nimis magnum modum assumunt; vel quod cœna uberiore utuntur, aut noctes fere infomnes ducunt. Et his quomodo medentes succurrere debeant, facile patet; si vero graciles ac delicati de stomachi inbecillitate querimonias habent, minorem aquæ vim hauriant, priusque jusculum sorbeant, vel in priori aquæ poculo ligni Sassafras paucillum macerent. Et, quibus urinæ meatus minus aperti sunt, dare convenit sal Prunellæ, vel Tartarum vitriolatum, similiaque. In altera Parte de externo aquæ Nucærianæ usu agitur. Notissima sunt, quæ *Plumbus* de usu balnearum in univèrsum habet. Abstinere igitur a balneis jubet secundum *Hippocratem*, qui diarrhœis & rarefactis intimis corporis partibus laborant, quibus alvus nimis dura est, vires languent, quos nausea vexat, qui biliosum eructant, quibus sanguis e naribus fluit, & qui a rheumaticis, sive a venereis, aut errantibus articulorum doloribus, urgentur. Cum balneis vero conjunctus esse debet internus aquarum usus, & conveniunt balnea potissimum æstivo tempore, neque æstuantia, neque frigida, & oportet ægros per unam horam in balneo, per alteram in lecto, morari, tumque prandium, vel cœnam, sumere. Præter balneum frequens stillicidii vulgo Ducciæ usus est, cum aquæ sorbitionibus balneisque copulandus. Isque et ad externa vitia, ut tumores, exulcerationes, capitis dolorem, &c. tumque seorsim ad interna solidarum partium, valet, præcipue uteri, vesicæ, intestini recti; & maxime necessarius delectus ciborum est in usu aquarum adhibendus. Conveniunt enim carnes volatiliùm, vitulinæ, hædorum lactantium, ac vervecum, quæ vel elixæ, vel tostæ, sint, pultes, sive ex pane, sive ex oleribus, sive ex utrisque, confectæ, ex fructibus pepones & pira ac pruna, vinum autem generosum ac vetustum & minus dulce, aqua dilutum.
- 71 seq. Nocet varietas epularum & simultanea carniùm pisciùmque comestio,

comestio, ac nimia omnium quantitas. Nocent præterea ex rebus non naturalibus intempestus aer, sudor vi expressus, somnus pomeridianus, ex cibis acetaria, falsugines, cupiditæ fere omnes, lædicitia, bellaria, & aciora aromata, curæ omnes, contentiones animi, & sollicitudines, potissimumque venus. Ex observationibus, quæ *tertiam* totius opusculi *Partem* constituunt, quindecim priores desumptæ sunt ex scriptis *Bernardini, Octaviani Mariani, & Annibalis Camilli*. Reliquæ *Plumbum* Autorem habent, qui eas ex magno aliarum numero selegit. Sunt fere de omni morborum genere, tum externorum, tum internorum, neque paucæ ad venerios morbos spectant. Nonnullæ etiam accurate, aliæ obiter adeo, perscriptæ sunt, ut, præter nomen ægri, paucissima de morbi natura, sæpe nomen tantum, neque plura de curandi ratione, dicta esse inveniuntur. In Præfatione de ædificiis agitur ac viis, Pontificum & *Albani* Cardinalis cura, cui hic libellus inscriptus est, ad ægrorum commodum, Nuceriæ extractis.

A TREATISE OF FLUXIONS &c.

id est,

DE FLUXIONIBUS LIBRI DUO, AUCTORE COLINO MACLAURINO, A. M. Professore Matheseos Edenburghensi, & Societatis Regiæ Socio.

Volumina II.

Edenburghi, ex officina T. W. & W. Ruddimannorum, 1742, 4. Alph. 4 plag. 5, Tab. æn. 40.

Ad eximium hoc Opus scribendum animum appulit doctissimus Auctor, excitatus Cel. *Berkeleji* libello, *The Analyst* inscripto, in quo methodus Fluxionum tanquam incomprehensibilis, & paralogisimis innixa, traducitur. Cum enim hujus reprehensionis non aliam causam esse intelligeret Cel. *Maclaurinus*, nisi hanc, quod ea methodus, cujus præcepta huc usque nimis breviter tradita fuerant, Viro illi cetero-

quin

quin non indocto satis intellecta & perspecta non essent; operæ pretium se facturum ratus est, si principia & fundamenta hujus artis clarius exponeret, & more veterum Mathematicorum demonstraret. Sed, cum, cœpto hœc labore, animadverteret, nonnulla præcepta hujus artis parum limata & exacte tradita fuisse, quædam etiam Problemata per fluxiones secundi altiorisve gradus fuisse soluta, quibus solvendis fluxiones primi gradus sufficere potuissent, & alia Problemata solutionem esse per approximationem nata, quorum exacta potuisset dari solutio; fines operis sui extendere, & non solum principia utriusque methodi fluxionum demonstrare, sed & usum ejusdem methodi in singulis illis theoriis, in quibus ea adhiberi suevit, perspicuis commentariis declarare, constituit. Natum inde est hoc Opus, in *duos Libros* divisum, quorum *primus* theoriam methodi Fluxionum, usumque ejusdem in solvendis Problematibus geometricis & mechanicis, tradit, *alter* computi regulas & artificia copiose exponit. His autem *Libris* præmisit Cel. Autor introductionem, in qua primo in veterum Mathematicorum, præsertim summi *Archimedis*, artificia inquirat, quorum ope illi jam dudum multarum figurarum curvilinearum dimensionem scite perfecerunt, & evidentissime demonstrarunt. Ex hac Autoris investigatione apparet, curvas ab antiquis non ut polygonâ infinite multorum laterum spectatas, neque hypothesin infinite parvorum elementorum, in quæ figuras hodie resolvimus, ab illis admissam, sed potius studiose evitatam, fuisse, quanquam, ejus hypotheseos auxilio demonstrationes nonnunquam multo breviores redditum iri, ignorare non potuerunt. Considerarunt autem veteres Geometræ areas curvilineas tanquam limites, ad quos aliæ figuræ simpliciores illis inscriptæ, vel circumscriptæ, laterum, vel angulorum, bisectione non in infinitum, sed ad libitum, continuata, sic appropinquarent, ut differentia minor data quavis magnitudine fieri posset, & ex theoria harum figurarum dimensionem, vel proportionem, ipsorum illorum curvilinearum limitum demonstrationibus apogogicis deduxerunt. Postquam hæc omnia doctissimus Autor satis declaravit, pergit ad methodos, a junioribus Mathematicis in Geometria

metria curvarum excogitatas, & primò quidem de *Cavalieri* methodo indivisibilium breviter exponit, deinde de analyfi infinitorum, quæ *Cavalieriana* methodo successit, sententiam fusius pronuntiat. Non equidem negat, analyfi infinitorum limites Geometriæ mirum in modum fuisse promotos, neque eam methodum, quæ tot eximia inventa genuit, omni fundamento destitutam dicere audeat; attamen inter ejus principia hypothesès esse dicit adeo parum evidentes, quin imò evidentiæ adeo incapaces, ut in Geometriam admitti nullo pacto queant. Disputat hoc loco præcipue contra eos, qui quantitates infinite parvas & infinite magnas, quibus hæc methodus utitur, pro realibus habent; & Celeberrimi Autoris *Elementorum Geometriæ infiniti* argumenta, quibus realitatem infinitarum quantitatum evictam dare studuit, copiose refutat. Tandem ad *Newtonianam* methodum fluxionum Autor transit, quam, methodo infinitesimalium, licet cum ea computandi modum communem habeat, quoad certitudinem & evidentiæ principiorum longe superiorem prædicat.

Liber primus hujus Operis in *XIV Capita* divisus est.

Primum Caput tradit principia methodi fluxionum. Initium facit Cel. Autor a definitionibus spatii, temporis, motus uniformis & variati, velocitatis, fluxus quantitatum, quo eæ generari intelliguntur, & fluxionis, quam dicit esse velocitatem, quam quantitas fluens habet in quovis temporis, in quo generatur, termino; hinc infert, fluxionis mensuram esse incrementum, vel decrementum, quod dato tempore illa velocitate generari posset, si post illum temporis terminum motus uniformiter continuaretur. Sequuntur quatuor Axiomata, & tredecim Theoremata, quæ singula ex theoria motus uniformis, vel variati, petita sunt. Quibus Theorematis præmissis, demonstrat *Newtoni* rationem comparandi fluxiones quantitatum variabilium, determinando limitem rationum, in quibus sunt earum quantitatum incrementa, vel decremента simultanea. Equidem, demonstrata hac methodo fluxiones inventi, ejus ope plurimæ regulæ methodi fluxionum directa expedita & brevi via demonstrari potuissent, quemadmodum

id a *Newtono* plurimis in locis factum esse constat; sed, evidentiæ magis consultum iri, ratus est *Cel. Autor*, si eas regulas ex ipsis axiomatibus, longioribus licet demonstrationibus, ostenderet. Ergo, adjectis nonnullis, quæ ad realitatem secularum fluxionum evincendam, & modum eas determinandi, faciunt, progreditur in *secundo Capite* ad demonstrationem regularum pro figurarum planarum & rectilinearum fluxionibus definiendis. Tria hoc *Caput* Theoremata complectitur, quorum primum docet, parallelogrammi, cujus altitudo invariabilis est, fluxionem semper mensurari parallelogrammo ejusdem altitudinis, & descripto super recta, fluxionem basis mediantem; alterum, si fluxio basis *AD* trianguli *ADE* exponatur per rectam *DG*, fluxionem trianguli exacte mensurari, seu exponi, parallelogrammo *EG*; tertium, rectanguli, cujus & altitudo & basis variabilis est, fluxionem exacte exponi aut per summam rectangulorum contentorum sub unoquoque latere & incremento, vel decremento, alterius lateris, si nimirum ambo rectanguli latera simul crescant, vel simul decrescant, aut per differentiam istiusmodi rectangulorum, si, altero latere crescente, alterum decrescat. Cum secundum & tertium horum Theorematum fundamenta sint tantum non omnium operationum in methodo fluxionum directa, adeo, ut nulla ratio dubitandi de earum certitudine superesse queat, hisce Theorematis concessis; omnem operam *Autor* impendit, ut hæc duo Theoremata quam evidentissimis demonstrationibus confirmaret; quod etiam, nostro quidem judicio, ex voto effecisse dicendus est. Jam, quia nostrarum partium est, exhibere Lectoribus specimen quoddam, quod indolem earum demonstrationum, quibus *Autor* utitur, declarare possit; age, seligamus secundi Theorematis demonstrationem. Huic ab *Autore* præmissum est hoc lemma: Basi crescente uniformiter, triangulum crescit motu continue accelerato, &, basi uniformiter decrescante, triangulum motu continue retardato decrescit, si nimirum reliquorum laterum trianguli alterum maneat positio, alterum motu parallelo feratur. Hujus lemmatis demonstrationem nos hic brevitate causa omitemus.

Demon-

TAB. I
Fig. 4.

Demonstrationem autem ipsius Theorematis Autor ab hac preparatione orditur. Dum punctum P describit basin AO , & recta variabilis PM motu parallelo generat triangulum APM , recta invariabilis pm motu parallelo juxta rectam ao lata gignat parallelogrammum am , perpetuo æquale triangulo APM . His positis, motus, quo basis fluit, seu fluxio ejus, semper mensurabitur celeritate puncti P , & fluxio trianguli ubique exponetur per velocitatem rectæ pm . Perveniat p in d , eodem momento, quo P venit ad D : ergo rectæ PM , pm , eodem illo momento temporis in DE , de , pervenient. Ponamus, punctum P , si ejus motus inde ab hoc termino uniformiter continuaretur, describere posse dato tempore rectam DG ; & rectam pm , motu ejus ab eodem termino uniformiter continuato, describere parallelogrammum ek eodem dato tempore; ostendetur parallelogrammum ek æquale parallelogrammo EG . Cum autem plures casus sint Theorematis, ostenditur illud primo in hac hypothesi, quod basis uniformiter crescat, seu motus puncti P ab A versus O uniformis sit. In hoc casu motus rectæ pm ab a versus o est per lemma præcedens continue acceleratus. Describat punctum P spatia BD , DG , temporibus æqualibus continuis, & iisdem æqualibus temporibus pm describat parallelogramma be , dk . Sint BC , DE , GH , parallele ad PM , & occurrant rectæ AH in C , E , H . Ergo $be =$ trapezio $BDEC$, & $dk =$ $EDGH$ (per hyp.). Sed, quia pm motu continue accelerato fertur, patet per Axioma I, ek fore minus parallelogrammo dk , propterea scilicet, quod dk spatium est a recta pm motu accelerato descriptum, ek autem spatium eodem tempore descriptum uniformiter celeritate ea, quam pm habuit in d . Per Axioma II idem ek majus est spatio be , quod æquali tempore descriptum erat, antequam pm eum gradum celeritatis acquisiverat, quem in d habet. Ergo parallelogrammum ek minus est trapezio $DGHE$, majus autem trapezio $CBDE$, quemadmodum parallelogrammum EG minus est trapezio $DGHE$, & majus trapezio $CBDE$. Nunc, si negas, ek præcise æquale esse ipsi EG ; sit ek majus, quam EG , & produca-

tur DE in R , ut DR major fiat, quam DE , in ratione ek ad EG . Completo ergo parallelogrammo $DRLG$, erit hoc $Pgr. RG$ ad $Pgr. EG = DR:DE$ (Elem. 1, VI,) $= ek:EG$ (hyp.), ideoque $ek = RG$. Secet autem KL rectam AH in N puncto, per quod recta DE parallela ducatur NQ . Ponamus, rectam pm , motu uniformiter inde a termino d continuato, describere posse spatium ex eodem tempore, quo P uniformi motu describit DQ . Cum spatia motu uniformi descripta sint ut tempora; erit $Pgr. ek$, seu $RG:ex = DG:DQ = RG:RQ$, & idcirco $Pgr. ex = RQ$. At interea, dum P describit DQ , recta pm describit spatium æquale trapezio $DQNE$ (hyp.) motu continue accelerato. Ergo (Ax. 1) spatium $DQNE$ majus est spatio ex , quod eodem tempore motu uniformi, celeritate in d acquisita, describi potuisset. Hinc, cum DR major posita sit, quam DE , ideoque $Pgr. RQ$ majus sit trapezio $DQNE$, erit $Pgr. RQ$ majus, quam ex ; sed eidem ex æquale, quod est absurdum. Non ergo est ek majus ipso EG . Sit itaque, si fieri potest, $ek < EG$; & capiatur $Dr:DE = ek:EG$, & compleatur $Pgr. GlrD$, quod ergo erit ipsi ek æquale. Producta lr ad occursum rectæ AH in n , agatur nq ad DE parallela. Intelligatur spatium ex describi posse a pm uniformiter, celeritate in d acquisita, eo tempore, quo punctum P describit qD . Ergo $Pgr. ek$, seu $rg:ex = DG:qD = rg:rq$, & hinc $Pgr. rq = ex$. Verum dum punctum P incedit per qD , recta pm describit spatium æquale trapezio $nEDq$ (hyp.) motu accelerato, antequam accedit ad terminum de . Quare $nEDq$ minus est spatio ex eodem tempore descripto uniformiter celeritate in de acquisita; ideoque $Pgr. rq$ a fortiori minus erit, quam ex , cui tamen & æquale ostensum est. Quæ cum repugnent sibi invicem, patet, nec esse ek minus, quam EG . Ergo ek ipsi EG præcisè æquale est. Simili ratione demonstratur Theorema in reliquis casibus: scilicet si basis uniformiter decrescat, si basis motu variato fluat, sic tamen, ut triangulum uniformiter crescat, vel decrescat, & denique si tam basis, quam area, trianguli motu continue utriusque variato fluat.

fluat. Ex his autem perspicua redditur ratio, cur, basi uniformiter fluente, in determinanda fluxione areæ AED partem incrementi alteram, triangulum nempe EHI , omnino rejicere & negligere oporteat. Hæc enim pars incrementi non illi celeritati, quam recta, describens triangulum PM , habet in DE , sed accelerationi motus post terminum DE debetur, ergo ad mensuram fluxionis areæ ADE non potest adhiberi. Et generatim, si basis motu fluat quovis; quicquid incrementi, vel decrementi, generatur, præter *pgr.* EG , eo tempore, quo P describit DG , debetur soli accelerationi, vel retardationi, fluxus trianguli. Ex ejusdem Theorematis duobus prioribus casibus, Autor ostendit, derivari posse doctrinam de motu uniformiter variato sine quantitatum infinite parvarum suppositione. In *tertio Capite* demonstrat regulas de fluxionibus figurarum planarum curvilinearum determinandis, cum earum, quæ ordinatas habent parallelas, tum harum, quæ revolutione radii circa punctum fixum describi intelliguntur. In *quarto Capite* fluxiones solidorum definit, quæ vel rotatione figuræ planæ circa axem, vel motu parallelo figuræ planæ juxta axem in eam rectum, generantur. Sub finem hujus *Capitis* ex contemplatione trium partium, in quas dividi potest incrementum pyramidis fluentis, occasionem sumit, notiones secundarum tertiarumque fluxionum illustrandi. *Caput quintum* inscriptum est de fluxionibus quantitatum, quæ sunt in progressionem geometrica, cujus primus terminus constans est; & ostendit ex geometricis principiis, fluxiones duorum terminorum ejusmodi progressionis esse in ratione, quæ componitur ex ratione illorum ipsorum terminorum, & ratione numerorum, qui multitudinem terminorum, illos præcedentium, indicunt. In *sequenti Capite* *Cel.* Autor universam doctrinam de logarithmicis & fluxionibus quantitatum logarithmicarum eleganter exponit. Fundamenti loco præstruit eam logarithmorum definitionem, quam dedit eorum inventor *Neperus*, paulo tamen generaliore redditam, scilicet quod logarithmus sit linea (seu quantitas quævis), quæ æquabiliter crevit, interea dum quantitas, ad quam illa ut logarithmus re-

fertur, proportionaliter in eam, quæ nunc est, decrevit, vel excrevit, existente utroque motu synchrono, atque ab initio æque veloce. Proportionaliter autem *Nepero* crescere dicitur quantitas variabilis, si singuli ejus valores successivi progressionem geometricam efficiunt, æquabiliter, si arithmeti-
cam. Deductis ex hac definitione vulgaris logarithmorum proprietatibus, ob quas in computorum compendium adhiberi sueverunt, pergit Autor ad fluxiones quantitarum, quæ proportionaliter crescunt, vel decrescunt, considerandas. Ostendit ex theoria motus uniformis & variati eo, quem supra indicavimus, demonstrandi modo, fluxiones istarum quantitarum semper variare in eadem ratione, in qua ipsæ quantitates illæ variant, & e converso, quantitatem, cujus fluxiones in eadem ratione variant, in qua ipsa variat, proportionaliter crescere, vel decrescere. Ex his sponte exurgit determinatio fluxionis logarithmi; quod nimirum fluxio logarithmi sit ad fluxionem ipsius quantitatis variabilis, sicut unitas ad ipsam quantitatem variabilem. Porro demonstrat Cel. Autor hæc Theorema: Si duarum quantitarum variabilium logarithmi perpetuo sint in eadem invariabili ratione; fluxiones earum erunt in ratione, quæ componitur ex illa constanti ratione, & ex ratione ipsarum quantitarum. Cujus Theorematis duplex præcipue in sequentibus usus est. Primo per illud maxime evidens fit discrimen inter incrementum quantitatis variabilis & eius fluxionem primam, secundam, &c. Ostenditur enim incrementum quantitatis, quæ tertia proportionalis est ad quantitatem uniformiter decrescentem & quantitatem constantem, componi ex partibus, quarum hæc est relatio ad fluxiones omnium ordinum ejusdem quantitatis, ut prima & maxima parte exponatur fluxio prima, duplo secundæ partis fluxio secunda, sextuplo tertiæ partis fluxio tertia, 24plo quartæ partis fluxio quarta, & sic porro. Alter usus prædicti Theorematis est hic, ut per illud evincatur nota illa formula, cujus ope logarithmus numeri $1+y$ approximando inveniri potest: $\log(1+y) = y - \frac{1}{2}yy + \frac{1}{3}y^3 - \frac{1}{4}y^4 + \&c.$; nec non hæc altera isti affinis $\log(1+y) = x + \frac{1}{2}xx$

$\frac{1}{2} x x + \frac{1}{3} x^3 + \frac{1}{4} x^4 + \text{etc.}$ in qua $x = y : (1 + y)$.
 Quæ omnia postquam Autor cum nonnullis aliis, quorum
 brevitatis studio mentionem non fecimus, solide demonstra-
 vit, exponit tandem notiones curvæ logarithmicæ, quantita-
 tum exponentialium, moduli systematis logarithmici, & ratio-
 nis modularis, *Cotesio* sic dictæ. Nunc ad Geometriam curva-
 rum accedens, *Capite VII* de tangentibus curvarum agit,
 Tangentis hanc definitionem ponit, quod sit recta curvæ in
 puncto sic occurrens, ut inter illam & curvam per illud pun-
 ctum nulla alia recta duci queat. Sequuntur definitiones cur-
 varum continuæ, flexus contrarii, & puncti duplicis. His
 præmissis, Autor fundamenta præcipuorum casuum methodi
 tangentium directæ exponit, licet ipsam hanc methodum data
 opera hic non tradat. Et primo quidem demonstrat Cel.
 Autor Theorema, cui methodus, tangentes ad curvas paralle-
 larum ordinarum ducendi, innititur, scilicet quod fluxio-
 nes curvæ ordinatæ & abscissæ exponantur per tria latera
 trianguli, quod sub parte tangentis, parte ordinatæ usque
 ad tangentem, si opus, productæ, & recta per punctum con-
 tactus abscissæ parallela, continetur. Similiter fundamentum
 ejus casus methodi tangentium, qui curvas supponit relatas
 ad rectas ex uno puncto exeuntes, evidentibus demonstratio-
 nibus patefacit. Posthæc casum quoque singularem hujus me-
 thodi attingit, quem ab aliis Autoribus non meminimus tra-
 ctatum esse, si scilicet curva, ad quam tangens ducenda est,
 datur per datam relationem, quam ad se invicem habent ve-
 locitates angulares duarum rectarum, quæ circa duo puncta
 fixa revolvuntur, & quarum intersectione curva describitur.
 Tandem superioribus Theorematis generalibus nonnulla alia
 addit, quæ etiam usum habent ad tangentes curvarum in par-
 ticularibus casibus determinandas. *Caput VIII* doctrinam de
 fluxionibus superficierum curvarum complectitur. Funda-
 menta hujus theoriæ ponuntur partim Lemmata nonnulla de
 superficierum conicarum dimensione, partim hoc Axioma:
 quod, basi seu parte axis curvæ per continuam bisectionem in
 æquales portiones divisa, & ex punctis sectionum actis ordi-
 natis

natis parallelis, & arcuum, in quos sic curva dividitur, du-
ctis chordis & tangentibus, superficies, per rotationem figu-
ræ circumscriptæ & figuræ inscriptæ circa eundem axem ge-
nitæ, semper magis magisque appropinquant superficiei per
rotationem figuræ curvilinearæ, circa eandem basin oriundæ.
Exinde methodo sibi consueta Cel. Autor evincit notam re-
gulam, pro fluxione superficiei conoidis mensuranda. Huic
corollarii instar subicit dimensionem superficiei, ex rotatione
arcus circuli circa chordam fixam oriundæ. Denique ex
præcedentibus theoriis regulam *Guldini* de centro gravitatis
derivat. In *nono Capite* methodi de maximis & minimis, &
doctrinæ de punctis flexus contrarii atque regressus determi-
nandis, principia eleganter ac solide exponit & demonstrat.
Quoniam Autores, qui hæc argumenta attigerunt, non satis
conveniunt in notis earum ordinatarum, quibus maximi mi-
nimive nomina assignanda sint; Noster, ut omnem ambigui-
tatem evitaret, primo generalem definitionem maximæ mini-
mæve ordinatæ exhibuit, deinde duo maximorum minimo-
rumve genera constituit. Cum ex quovis curvæ puncto duo
saltem crura curvæ exire intelligantur; ordinata ad aliquod
curvæ punctum *maximum*, vel *minimum*, Nostro dicitur, si ma-
jor sit, vel minor, ordinatis parallelis, ad ambo crura puncto illi
continua ductis. Si curvæ duo ex illo puncto egressa crura
sint ad partes diversas ordinatæ; ordinatam ad illud punctum
maximum minimumve primi generis appellat; sin curva ab illo
puncto regrediatur, & ambo ejus crura ad easdem partes or-
dinatæ sita sint; *secundi generis* vocat. Si contingat, ut ex
illo puncto quatuor, vel plura, curvæ crura exeant; ordinata
illius puncti non nisi cum ordinatis eorum duorum crurum
comparanda est, quorum alterum tanquam alterius immediata
continuatio per naturam curvæ spectari potest. Ordinatæ au-
tem evanescentes, easque, quæ infinite fieri dicuntur, e mi-
nimorum maximorumve numero Cel. Autor excludit. Hisce
definitionibus exhibitis, exponit vulgatas regulas, per quas
punctum curvæ, maximi minimive proprietate præditum, &
punctum flexus contrarii, determinantur; simul autem ostendit,
regulas

regulas has limitationibus obnoxias esse, quibus neglectis, earum usus facile in errorem inducere possit. Ut ergo certiores regulas suppeditaret, demonstravit primo sequens Theorema: Si, data fluxione abscissæ, aut sola fluxio prima alicujus ordinatæ evanescat, aut 2, vel 4, vel quotcunque, numero pari, fluxiones sequentium ordinum ejusdem ordinatæ simul evanescant; & curva habeat arcus, ad utrasque illius ordinatæ partes sitos, erit ea ordinata maximum, vel minimum; sin autem numerus fluxionum sequentium ordinum, quæ simul evanescent, sit impar, ordinata illa per punctum flexus contrarii transibit. Ex his porro ostendit, si fluxio ordinatæ prima alibi fiat maximum, vel minimum, & ea ordinata curvam facit, fore ibidem punctum flexus contrarii; & ergo in ejusmodi curvis universaliter de puncto flexus contrarii certos nos esse posse, si fluxio prima ordinatæ evanescat, si minus, si modo nobis constet, sequentium successivorum ordinum fluxiones, numero impari, evanescere ad quoddam curvæ punctum. Considerat post hæc etiam conditiones punctorum curvæ, in quibus tangens sit axi perpendicularis, seu fluxio abscissæ, data fluxione ordinatæ, evanescit; docetque, quæ cautione opus sit, si quis dijudicare velit, num illa puncta sint maximi minimive proprietate, an flexu tantum contrario, prædita. Quemadmodum autem hætenus contemplatus est maxima & minima in curvis, quæ arcus habent ad diversas partes ejusdem ordinatæ sitos; ita nunc etiam de maximis & minimis secundi generis agit, quæ dantur, ubi curva ad eandem partem ordinatæ alicujus sita est. Si tangens in extremo illius ordinatæ diversa sit ab ordinatæ hac; curva ibidem habet punctum regressus, seu cuspidem. Quorum punctorum duo genera Autor constituit, Ill. *Hospitalium* secutus; qui primi generis punctum regressus appellat, in quo junguntur duo arcus, quorum convexitates sibi invicem obversæ sunt, secundi generis, ubi convexitas alterius arcus concavitati alterius adversa est. Quæ de conditionibus eorum punctorum Cel. Autor habet, ad sequentes propositiones reduci possunt: Si fluxio secunda ordinatæ ad fluxionem

abscissa rationem assignabilem habet, & arcus curvæ ad eandem partes alicujus ordinate extensi sunt; curva ibi habet punctum regressus secundi generis: id quod semper etiam contingit, si ratio illa assignabilis non sit, modo ratio tertiæ fluxionis ordinate ad fluxionem basis assignari queat; sin autem neque hæc ratio assignabilis sit, punctum regressus primi secundive generis adesse poterit. Ordinatam denique in puncto regressus utriusque generis Cel. Autor semper pro maximo, vel minimo, habet, eo solo casu excepto, in quo punctum regressus primi generis datur, ad quod tangens abscissæ parallelæ pertinet. Tandem determinationem maximi minime radii, qui ad curvam ex dato puncto duci potest, & aliquot regulas pro maximis minimisve in casibus quibusdam specialibus definiendis, docet. *Decimum Caput* varia complectitur argumenta, inter quæ primum est asymptotorum theoria. Principio tradit Autor asymptotorum definitionem, earumque realitatem evincit, quod occasionem ipsi præbet, de infinita divisibilitate omnis magnitudinis geometricæ disputandi. Ostendit autem, hanc phrasin non alio sensu accipiendam esse, nisi hoc, quod omnis magnitudo finita intelligi queat divisa in partes æquales, quarum numerus cuilibet numero utcumque magno æqualis sit. Secundo areas contemplatur, quæ inter curvam, asymptotum, & ordinatam, intercipiuntur, atque demonstrat, nonnullas earum limites habere, seu ad data spatia continue approximare, eaque nunquam excedere; alias autem esse omni dabili area finita majores. Similiter de solidis, e rotatione illarum arearum generatis, ostendit, ea sub certis conditionibus habere limites, quos transgredi nequeant, sub aliis autem conditionibus fieri omnidabili solido majora. Posthæc de asymptotorum rectilinearum determinatione exponit; & primo quidem, cum tangens ad punctum curvæ, infinite ab axe distans, ad axem obliquam plerumque (non autem semper, quod & Noster bene monet,) pro asymptoto ejusdem curvæ haberi possit, principium casus illius singularis methodi tangentium, cujus supra mentionem fecimus, ad asymptotorum determinationem applicat, longa

longa serie elegantissimorum & selectissimorum exemplorum ostendens, quo modo curvarum, per rectorum vel angulorum revolutionem descriptarum, tam tangentes, quam asymptoti, ducendæ sint. Deinde varia exhibet Theoremata, per quæ judicare licet, utrum curva proposita asymptotum habeat, qualis illa sit, & quam ea positionem habeat, item num area inter curvam & asymptotum infinite productas limitem habeat, an omni dabili spatio major sit. Regulas, quas hac de re Cel. *Fonsenellius* in *Geometria infiniti* §. 250 seq. suppeditavit, Lector hic non solum eleganter demonstratas, sed & continuatas, & uni maxime generali Theoremati inclusas, reperiet. Quod porro ad solida, quæ rotatione arearum, curvæ & asymptoto interjectarum, circa asymptotum gignuntur, horumque solidorum superficies, attinet; nihil eorum, quæ ad limites horum solidorum harumve superficierum cognoscendos faciunt, Cel. *Mac-Laurinus* prætermisit. Post hæc asymptotismum, in spiraliū familia regnantem, singulari contemplatione dignatus est. Potest nimirum spiralis curva ad datum punctum continue sic appropinquare, ut tamen, quamvis multis revolutionibus peractis, illud non attingat; præterea & rectis, & circulis, & spiraliū simplicioribus, possunt spirales productæ continue sic approximare, ut tamen nunquam eas contingant. Itaque ostendit Cel. Autor eas conditiones, sub quibus in casu asymptotismi spiralis cujusdam vel area, vel longitudo, limites habet; & hæc dum agit, in transitu definitiones & notabiles proprietates spiralis reciprocæ, spiralis logarithmicæ, & tractricis complicatæ *Cotesii*, tradit. Tandem huic *Capiti* coronidem imponit tractatione de serierum convergentium summis. Quod argumentum præcedentibus argumentis adeo affine est, ut ejus tractatio hoc in loco jure expectari possit. Constat enim, quemadmodum linea recta, vel area, continue produci potest, & datam tamen finitam rectam, vel aream, nunquam exæquare, ita & seriem fractionum posse sic continuari, ut summæ ejus successivæ continue quidem crescant, sed dato tamen finito numero semper sint minores. Hic numerus, si differentia inter eam & summam

seriei sic decreseat, ut qualibet data fractione fieri possit minor, jure suo *limes summa illius seriei* appellari potest; & analogia inter ejusmodi limites atque limites arearum in curvis tam manifesta est, ut facile intelligatur, inter varias methodos dijudicandi, utrum data fractionum series limitem habeat, dari etiam aliquam, quæ iisdem principiis, quibus theoria de limitibus arearum innititur, utatur ad detegendum, num datæ progressionis limites habeant, seu num, ut alii loquuntur, in infinitum continuatæ summas dent finitas. Sane hanc methodum in ipso hujus tractationis limine doctissimus Autor exponit. Est autem illa in eo fundata, quod termini seriei convergentis exponi possint ordinatis parallelis & æquidistantibus alicujus curvæ, cui linea abscissarum pro asymptoto est. Si area hujus curvæ limitem agnoscit, progressionis quoque illius summa limitem habet, & cognito limite areæ, approximare licet ad limitem summæ progressionis, sicut hoc cognito ad illum. Quod qua ratione fieri debeat, ostenditur quidem hic ab Autore; uberior tamen ejus argumenti explicatio & demonstratio in *secundum Librum* differtur. Interim hic duæ methodi exponuntur, quotvis progressionis fractionum inveniendi, quarum summæ assignabiles numeros pro limitibus habeant. Altera earum methodorum illi affinis est, quam *Jacobus Bernoullius* in Disputationibus de seriebus infinitis docuit; altera, æque simplex, elegans, & fecunda, supponit duo mobilia in eadem recta inæqualibus velocitatibus lata, & ex consideratione spatiorum, ab illis eodem tempore descriptorum, & finem, seu terminum, communem habentium, progressionem fractionum deducit, quæ, sive ad certum terminum, sive in infinitum, continuata, summam habet finitam & datam. Ope harum methodorum Cel. Autor Theoremata quædam de seriebus demonstrat, ad quadraturam curvarum utilia, & alia, quæ a *Jac. Bernoullio, Taylora, Nicolao, Stirlingio*, Viris celeberrimis, diversis rationibus ostensa fuerant. In *XI Capite* de linearum curvarum curvatura sic exponit, ut, præmissis definitionibus terminorum, primo novam elegantemque exhibeat methodum, in curvis geometricis determinandi centrum;

vel

vel radium, curvaturæ, seu osculi, nec non variationem curvaturæ metiendi, atque diversos gradus contactus inter curvam & circulum osculantem ad se invicem comparandi. Tanquam exempla hujus methodi, Theoremata de radiis osculi in sectionibus conicis, tam ab aliis varie jam demonstrata, quam nonnulla non obvia, subjicit, quæ singula synthetice ad modum veterum demonstrat. Hac etiam data occasione, quid sibi velit curvatura infinite parva & infinite magna, docet, & utriusque possibilitatem evincit. Secundo generalem pro curvis tam geometricis, quam mechanicis, methodum determinandi earum curvaturam demonstrat, & tertio duas particulares methodos indicat, per quas in iis potissimum curvis, quæ revolutione rectorum, vel angulorum, generari intelliguntur, radios osculi facilius invenire licet. Denique doctrinam de evolutis, earumque rectificatione, attingit. Quibus omnibus scite peractis, varia Problemata physica & geometrica synthetice tractat, ad quæ solvenda theoria de curvatura linearum utilis est. Scilicet primo proprietates cycloidis, & notam legem descensus corporis gravis per arcus hujus curvæ, demonstrat; deinde causticas radiorum, tam reflexorum, quam refractorum, construere docet; porro rationem determinandi positionem radiorum, qui interiorem & exteriorem efficiunt iridem, ostendit; postea theoriã uniuersam virium centralium, & trajectoriarum, tam in vacuo, quam in medio resistenti, siue unicum sit centrum virium, siue plura ponantur, copiose explicat, inter hæc resistentiam & densitatem medii e data trajectoria invenire docens, & omnem motuum lunæ theoriã data opera illustrans; denique de figura fluidi, cuius particulæ aut in diversa centra, aut in unum centrum, gravitant, sed simul circa axem revolvuntur, pauca subjungit. Hoc undécimo Capite clauditur primum hujus Operis Volumen, de quo hæc dixisse suffecerit. De altero Volumine proxime sumus dicturi.

MARMOR ESTONIANUM, SEU DISSERTATIO

de Sella marmorea votiva, Estoniæ in agro Northamptoniensi conservata, Autore J. NIXON,
A. M.

Londini, typis J. Bettenham, exemplaria prostant apud
R. Manby & H. S. Cox, 1744, 4.

Plag. 4½, cum Tabula æri incisa.

Quamvis marmoris, quod explicandum sibi sumserat Cl. Autor, inscriptionem *Seldenus*, *Reinarius*, ac *Tamafinus*, dudum vulgaverint; tamen, ut de sellæ figura, cujus illi descriptionem non satis accuratam dedisse videbantur, antiquitatum curiosis magis constaret, votivum hoc marmor, una cum inscriptione delineatum, ærique incisum, in fronte Dissertationis spectandum proposuit. En ipsam Inscriptionem:

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ
ΦΙΛΑΝΕΤΟΥ ΙΣΙΔΙ
ΟΣΙΡΙΑΙ ΑΝΟΥΒΙΑΙ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ.

Cl. *Nixon*, hoc donarium & hunc titulum illustraturus, præmittendam sibi putavit brevem de donariorum antiquitate atque usu commentationem. Tunc, præeunte *Postero* in *Archeologia Græca*, dona hæc distribuit in ΙΔΑΣΤΙΚΑ, ΑΙΤΗΤΙΚΑ, ΚΑΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ. Uberius deinde cum χαριστήριον explicasset, ad χαριστήριον Estonianum accedit, *Archidamum*que, cujus nomen exhibet lapis, *Isidis*, vel *Æsculapii*, apud Smyrnæos sacerdotem fuisse, suspicatur. Næc displicet ipsi Cl. *Meadii* conjectura, qui, Numinibus istis, medicæ arti divinos honores debentibus, medicos etiam sacerdotes electos, & hunc ipsum *Archidamum* Medicum fuisse, conjecerat. Expectandum tamen prisca alicujus monumenti suffragium censet, antequam hæc sententia eruditorum virorum calculos pererit debeat.

Pergit inde ad monumenti ætatem, & quia in eo nullam temporis designationem deprehendit, ex sellæ materia ac simplicitate figuræ antiquitatem colligit non contemnendam. Præterea, ex formis literarum Σ & Ε manifestum esse, ostendit,
huc

hoc donarium recentioris ætatis monumentis annumerari plane non posse, quia, *Montfauconio* observante, quinto post Christum natum Seculo præsci ductus harum literarum plane exoleverint.

Progreditur Cl. *Autor* ad narrandam monumenti sui recentiorem historiam, ostenditque, esse id unum e marmoribus *Arundelionis*, quorum plurima, Græca præsertim, Cl. *Peirescii* studio per *Samsonem* quendam, qui *Peirescii* negotia Smyrnæ gesserit, comparata esse. Sed Turcarum fraude marmora ista detenta fuisse, donec Illustriss. *Thomas*, Arundeliæ Comes, per *Guil. Pettaum*, Anglum, A. 1627 ista redempta in Angliam transtulerit. Inde, ortis in Anglia civilibus discordiis, marmora, quæ neglecta jacuerint, alia furto ablata, alia a lapicidis, parum sentientibus, nec curantibus, quam capitale facinus admitterent, ad ædes reficiendas adhibita esse. Vix dimidiam partem, numerum tamen plus quam CXXX, marmorum, *Arundelia* Comiti collectorum, ab ejus nepote, *Henrico*, Comite Marechalco, (postea Norfolkiciæ Duce,) Oxoniensi Academiciæ donatam esse. Partem aliquam, quam cum sella, de qua hic agitur, votiva, tum alia pretiosissima monumenta, insignem faciant, a Ducis, quem diximus, Norfolkiciæ vidua Baroni de *Lempster* venditam, ab ejus filio, Comite de *Pomfret*, hodie conservari.

Sellam autem Smyrnæ consecratam fuisse, Cl. *Nixon* ex eo verisimile facit, quod Smyrnæ reperta, & inde sit allata. *Isidis* cultus apud Smyrnæos, atque templum, quod in hac urbe Deam istam habuisse, ex *Aristide* docet, faciunt, ut conjectura probabilis videatur.

Materia monumenti (hoc ordine procedit Cl. *Autor*,) est Græcum marmor candidum, latis bracteis interlucens. Formam simplicis sellæ refert, nec ulla parte continuus lapis perterebratus est. Hinc Vir doctus sellam suam, cum regalibus foliis, augurum ac Pontificis maximi sellis, comparatam, & *Arbidami* personæ conveniens, nec Diis, quibus dicata sit, alienum, munus arbitratur. Plura addit de sellis varii generis, quæ Diis consecratæ sint. *Isidi*, quæ eadem ac Tellus esse,

esse, adeoque motus expers, credita, in nummis etiam sedens exhibeatur, huic Deæ ergo non male sellam oblatam esse contendit. Nec *Osiridi* sellam inconueniens donum fuisse, inde concludit, quia hujus Dei thronus ex hieroglyphicis notus sit. Gryphos duo, qui utrinque in lapide conspiciuntur, satellites *Osiridis* pronuntiat, & in rationem, cur hæc animalia huic Deo sacra fuerint, breuiter inquirat. Dein *Isidi*, *Osiridi*, & *Anubidi*, ut Diis *πατρόποις*, commune donarium recte oblatum esse evincit.

Occasionem, qua dedicatum sit *χαριστήριον*, quia ex Inscriptione intelligere non licebat, coniectura se affecurum putavit. Ex, quamvis ea sit horum Numinum natura, ut variis & innumeris beneficiis ejusmodi donarium mereri potuisse videantur, tamen singularis erga periclitantes in mari favor *Isidis*, ejusdemque in sanandis morbis credita presentia, faciunt, ut aut ob itineris pericula & labores terra marive superatos, aut ob valetudinem ex gravi morbo receptam, hoc munus ab *Archidamo* consecratum Cl. *Nixon* suspicetur. Nos vero ejusmodi hariolationes plane non probamus. Si autor doni ob peculiare beneficium, ab his Diis impetratum, id obtulisset, in Inscriptione hujus rei ipse mentionem facturum fuisse videtur. Etiam si largiretur, singulari gratia ab his Diis adjutum hominem, hanc sellam posuisse, quis sperare possit cum his Numinibus sexcenta potuerint esse occasiones beneficii, fidem sibi futuram, si aliis persuadere velit, se vigilantem cognovisse, quam bene merendi materiam in *Archidamo* Diis illi sint nati. Quod si omnino divinare libeat, longe propiore vero coniectura ex silentio monumenti possemus suspicari, *Archidamum* non ob unum aliquod beneficium, sed pro omnibus, quibus per totam vitam his Numinibus devinctum se crediderit, meritis, & fortasse, quod est in aliis Inscriptionibus, *ἐκ μεγάλων κινδύνων πάλαια σθέντα*, hanc Diis gratiam retulisse.

Superest, ut Cl. Antiquario suadeamus, ne, si in posterum de similibus monumentis bene mereri studeat, tam confuso ordine, qualem in hoc scripto deprehensum de industria

stria in nostra commemoratione servavimus, lectoribus politis tedium afferat. Idem magis etiam antiquitatis amantibus satisfaciet, si orthographiæ præceptis obtemperans, a prava scriptione vocabulorum *Ausbor, Egyptus, & similibus*, se abstinerit, nec stilum tot barbaris & solœcismis deformaverit. Ut alia mittamus, pag. 7 dedit: *adeo - ut - remansit*. Et hæc structura ipsi adeo placuit, ut eadem pag. 25 repetita scripserit: *adeo ut - existimata est*.

CONATUS CHRONOLOGICUS AD CATALOGUM Episcoporum, Archiepiscoporum, Cancellariorum, Archi-Cancellariorum, & Electorum, Coloniae Claudiæ Augustæ Agrippinensium, Autore MICHAEL MOERCKENS, Carthusiæ Agrippinensis Presbytero.

Coloniæ Ubiorum, sumptibus Joannis Wilhelmi Krakamp, & hæredum Christiani Simonis, 1745, 4.

Alph. 1 plag. 7.

Jam dudum in votis habuit orbis literatus, ut *Germania sacra*, uno opere, pro dignitate argumenti exculta, a viro quodam docto conscriberetur, & tela, quam R. P. *Martinus Hansizus* incepit, pertexeretur. Quamvis autem nemo adhuc exstiterit, qui tam arduum & laboris plenum in se opus susciperet; sperare tamen fortassis licet, aliquando voti sui damnatum iri eruditos, si peculiare Episcopatum descriptiones prodeant, per quas obscurissimis Germanorum Ecclesiæ rebus lux aliqua possit affundi. Hinc maximopere se nobis commendavit Rev. hujus libri Autoris institutum, qui origines Colonienses, vel negligentia, vel inscitia temporum superiorum, penitus sepultas, in lucem protrahere annisus est. Maximi autem facienda, & summis laudibus celebranda, est Serenissimi Principis, *Clementis Augusti*, Archiepiscopi & Electoris Coloniensis, de constituenda hac Præsulum serie sollicitudo, quippe cujus Principis autoritate hoc Opus confectum esse, ex epistola dedicatoria cognoscimus. Proposuerat sibi Rev.

Autor, omnia, ad antiquitates Colonienſes pertinentia, edifferere. Cum autem votis religionis adſtrictus ſit, ea, quæ ad religionem proxime ſpeſtant, primo loco merito excuſſit, a ſuſcepto Chriſti evangelio-Pontificum Agrippinenſium memoriam repetens. Nonnulla tamen de origine & nomine iſtius urbis præmittit. De conditoribus ejus, Ubis, ante *Julium-Cæſarem* nemini ſcriptorum quidquam memoriæ proditum, obſervat. Eorum vero ſocietatem, cum Romanis initam, & auxilia, eis contra Suevos præſtita, ex *Cæſare & Tacito* deſcribit. Edificationem Coloniarum Ubiorum, quæ, cum *Agrippa* eam gentem, Germanicis quippe armis exercitaram, ac Romanis fidelom, *Aguffais* auſpiciis in citeriorem Rheni ripam traduceret, ut Germanos a tranſitu in fines Romanorum arceret, contigit, Rev. Autor fuſe enarrat. Accidiſſe hoc quatuordecim ante nativitatem Chriſti annis, ſibi perſuadet, eodemque anno *B. Mariam* natam eſſe, atque adeo Ubiorum oppidum *B. Virgini* merito coævum ſtatui, aſſeverat. Cum poſtea *Germanicus Cæſar* in eo oppido ex conjuge *Agrippina* filiam ejusdem nominis ſuſciperet, honoris cauſa illa urbs non amplius oppidum, ſed civitas Ubiorum, a *Tacito* dicta eſt. Iſta hæc *Agrippina*, uxor poſtea & *Auguſta* a *Claudio* declarata, colonos eo tranſmiſit, unde *Colonia Agrippinenſis* compellatio urbi eſt indita, quam minus accurate *Coloniam Agrippinam* in *Antonini* Itinerario dici, *Lipſii* veſtigiiſ inſiſtens, Rev. Autor ſtatuit. Cognomen interim *Agrippina* uſque ad *Cbilvericum*, Francorum Regem, urbi in hæſiſſe, obſervat, quæ novam Francorum coloniam eum in locum duxiſſe, & ſimpliciter *Coloniam* appellatſe, *Otto Trifingeniſ* oſtendit. Primis jam poſt Chriſtum natum temporibus a *Chreſcentio & Materno* religionem Chriſtianam per illa loca fuiſſe diſſeminatam, eamque inconcuſſa annorum ſerie ibi ab incolis retentam eſſe, fuſe Rev. Autor demonſtrat. Sub perſecutione paganorum Imperatorum pacem Eccleſias ab ethnicis pretio redemiſſe, adeoque veriſimile aſſe, Colonienſes idem feciſſe, dicitur. Nos interim miramur, probationis loco *Dextri Chronicon* adduci, cum, illud opus adulterinum eſſe, ſatis ſuperque inter

ter eruditos constat. Nec minus miramur, centies explosas fabulas, de undecim millibus virginum, juxta Coloniam per *Maximinum* trucidatis, nec non de legione Thebæa, lectoribus ad nauseam usque obrudi. De metropolitico postea Colonienſium Episcoporum jure verba faciens, multa, quamvis sat vulgaria, de etymo vocis Autor præmittit, & ante Concilii Nicæni tempora nulla se metropolitana istius loci vestigia reperisse, fatetur. Ab eo autem tempore Colonia, quæ in provinciarum divisione Germaniæ primæ metropolis facta est, ecclesiastica etiam fuisse videtur, id quod ex quamplurimis documentis probare Rev. Autor annuitur. Archicancellariatus honorem S. *Heriberto*, Colonienſium Archiepiscopo, concessisse *Ostionem III*, observat; an autem & successores statim post eum eodem dignitatis gradu gavisi fuerint, certo definire non audeat. Electoratus itidem Colonienſis initia exponit, & multa hac occasione de instituto Electorali Collegio affert, quibus tamen varia insunt, quæ nimiam erga Romanam sedem reverentiam produnt, quibusque adeo fides habenda non est. His autem præmissis, ipsa Archiepiscoporum Colonienſium sequitur series. S. *Clementem*, Apostoli *Pauli* discipulum, primum Ubiis verbum Dei prædicasse, innuit Rev. Autor, nescimus, quo fundamento, seque mirari dicit, quod majores eum non scripserint primum Ecclesiæ suæ Episcopum. Interim tamen sine duce pro certo id sumere sibi religioni duxit; quæ quidem in re admodum prudenter egit, cum longissime a vero abhorreat, *Clementem*, qui Romæ sedet, Colonienſium simul sacrorum curam egisse. *Masernum* igitur primum istius loci Præfulem fuisse, ponit, eumque unicum illum viduum Nainiticæ filium, a Christo suscitatum, fuisse, sibi peritvadat. A D. *Petro* eum, una cum *Eucharis* & *Valerio*, ad Germanos missum esse, ut eis Evangelium prædicaret, eumque disseminato per omnem istius loci tractum verbo Dei, Ecclesiam Colonienſem fundasse, assereret; quamvis privatis in oculibus homines sacrorum causa, metu persecutionum, coivisse videantur. Tot vero nugis atque fabulis hæc vix *Materani* descriptio

Pag. 8.

9.

13.

14.

scater, ut eas hic repetere nos pudeat. Plenæ sunt harum rerum veteres illæ legendæ, vitas Sanctorum continentes, quæ tamen nostro seculo merito fastidiuntur. A *Materni I* temporibus usque ad *Maternum II*, per ducentorum ferme annorum seriem, nihil certi de Episcopis Coloniensibus ex antiquitate constitui posse, Rev. Autor monet, cum eorum nomina Seculo II & III barbarorum incurfionibus fuerint oblitterata, imo tota regio, quæ Belgicâ dicebatur, adeo devastata, ut nec, qui Ecclesiis præfuerint, pronum sit definire. Nihil tamen lecius scriptores recentiores, v. g. *Crombachius* in *Serie Episcoporum Coloniensium*, nec non *Stangefolius* in *Annalibus Westphalici circuli*, Præsules istius ævi recensere, eorumque nomina & vitas describere, tentarunt. Dubitat Rev. Autor, an hodiernis Criticis inventa horum scriptorum ad palatum futura sint. Ne tamen lectores ea nescirent, illisque occasio deesset, de his rebus iudicandi, verba istorum scriptorum integra apposuit, neque, quæ in contrarium dici possint, retieuit. Certiora de Episcopis, qui ante a *Constantini M.* temporibus vixerunt, dici poterant, inter quos *Maternus II* agmen ducit. Quæ igitur a prisca scriptoribus monumentisque varie & sparsim de Præsulibus Coloniensibus sunt tradita, ea hic, servato temporis ordine, composuit, & in ordinem digessit, Rev. Autor, multaque, in antiquis horum Episcoporum catalogis non observata, supplevit. Perducitur ista series usque ad *Josephum Clementem*, Bavarum, qui anno Seculi præteriti octavo & octogesimo, concessione Pontificis Maximi *Innocentii XI*, & Imperatoris *Leopoldi I* beneficio, a clero Coloniensi primario, per novem suffragia electus est Archiepiscopus, contra *Wilhelmum*, Cardinalem, & Episcopum *Argentinenfem*, per tredecim suffragia postulat. Inde bellum, archi-diecepsi valde exitiosum, extitisse, dum Galli *Wilhelmum* per vim intrudere conarentur, *Josephum Clementem* tamen vicisse, eumque tandem, secundum leges pacis *Ryswicenfis*, A. 1697 possessione quietâ potitum esse, Rev. Autor observat. Ulterius ei progredi non licuit, ob religionis, quod suscepit, votum. Nimirum in *Cartusie Coloniensis*

loniensis eremo per quinque & quinquaginta jam annos inclusus, de rebus eo tempore gestis, certi quid scribere non potuit. Ut vero omnia hujus libri contenta uno intuitu cognoscere possint lectores, indicem chronologicum adjecit, in quo secundum temporis ordinem omnia, in eo exposita, annotantur, numeris paginarum e regione semper appositis. Laudanda utique est Rev. Autoris hoc in Opere adhibita diligentia. Insignem illud utilitatem afferet iis, qui in cognoscenda Germanarum Ecclesiarum historia laborant, dummodo a narrationibus absconis, quæ non parce in libro alias præclaro occurrunt, discedas. Optandum etiam esset, ut majori cura opus fuisset impressum. Cum enim impressio coepta fuerit ex apographo, Autore prorsus ignaro, innumerabiles fere in textum irrepsert errores, qui sensum maximopere turbant; imo quamplurima, eaque notatu digna, omisa sunt, quæ Rev. Autor post primam descriptionem addiderat. Ex avtographo quidem hæc ad calcem Operis emendata sunt, & addita; verum hæc ratione nondum lectoribus satis prospectum est, Pag. 177. qui, quærescunque dubii hærent, ad istos indices debent confugere, quæ res ratio non caret. Quodsi nova aliquando & curatior prodierit libri editio, commodior longe ejusdem usus, jucundior ejus evolutio, evadet.

JOANNIS JACOBI SORBER, F. U. D. Commentatio de Comitibus veterum Germanorum antiquis, ex Historia, monumentis, Diplomatum, & scriptoribus fide dignis, eruta, qua conventuum qualitas & forma tum ante Caroli M. ævum, tum sub illius & priorum successorum regimine, demonstratur.

Jenæ, ex officina Ritteriana, 1745, 4.

Alph. 1 plag. 4.

Miscet utile dulci, qui antiquitates, nominatim patrias, prudenter & curiose scrutantur. Quid est tam jucundum, quam priscos majorum ritus, tot vel hodiernarum consuetudinum incunabula, penitus nosse? Et nonne plura hinc

hinc in linguam, in jura, in mores, emolumenta redundant? Apti sunt potissimum ad illud ostendendum Jureconsulti accuratiores. Illorum itaque labor, argumentis antiquitatum impensus, prima statim fronte spem ostendit tanto majorem. Talem etiam, Conf. *Sorberi* Commentationem Instraturi, concepimus, nec omnino falsam fuisse, Operis monstrabit conspectus. Habet Opus *duas* post Prooemium *Partes*, quarum *prior* de conventibus Germanorum ante *Carolus M.* agit; *posterior* statum comitorum Teutonicorum sub Imperio *Caroli M.*, & paulo post ipsius obitum, proponit. In Prooemio barbariae maculam a majoribus nostris abstergere laborat pietatis & facunde, nescimus autem an ab omni suspicione *Δογματικῶς* remote.

P. I
Cap. 1.

- Partis prioris Caput primum* agit de modo comitia coercendi in campis, & sub dio, ante regimen *Caroli M.* Confirmatur idem formulis variis, exemplis, ac testimoniis. Ad postrema spectant eo pertinentes scriptores, *Aimoinus Lib. IV Cap. 74*, *Eckbartus in Comment. de rebus Francie Orientalis Tom. I Lib. 27 §. 26 pag. 548*, *Struvius in Corpore Juris publ. Imp. Rom. Germ. Cap. 23 §. 4 pag. 810*, *Frid. Brummerus de Scabinis Cap. 4 §. 3 seq.* *Heineccius in Elem. Juris-Germ. Lib. I §. 108*, *Schottelius de Juribus singularibus Germ. Cap. 4 pag. 114*, *Grypblander de Weichbild. Saxon. Cap. 66 n. 2*, *Herm. Adolph. Meinders de Judiciis centenariis & centumviralibus veterum Germ. Cap. 4 §. 45*, & alii. Quae sequuntur, tangunt conventus gentium Germanicarum in lucis ad arbores, lapides, montes, & fontes. Unde dictae *Hagespracken* collocationes in lucis, quae deinceps corrupte efferebantur *Hagelspracken*, docet *Jo. Georg. Keyserus in Antiquit. Septentrional. & Celt. Sess. I Cap. 4 §. 11*. Non autem videmus, quare tempora ante *Carolus M.* percensens Autor, nonnulla depromat exempla aetatis *Carolo* recentioris. Memorantur porro tempora, quibus conventus instituti, & quoties anno quoque Germani convenerint. Fiebat id potissimum noctu, cum mox diem ducere putaretur, quippe quam die priorem esse, majorum ex traditione acceperant; ejus rei causam ex rerum omnium fabricae historia derivare nititur *Hugo Grotius de Veritate*

ritate religionis Christi. Lib. I. §. 10. Bis autem potissimum anno. Inde Hincmarus Epist. XIV Cap. 24 ex Adelhardi libello de ordine palatii: *Consuetudo autem tunc temporis talis erat, ut non sapius, sed bis in anno, placita duo tenerentur; unum, quando ordinabatur status totius regni ad anni vertentis spatium (sc. mense Martio); quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, quæ similiter toti regno incumberebat, mutabatur.* Conf. Wildvogelii Dissert. de Statibus provincialibus §. 41, Burchardus Goth. Seruius in Corpore Juris publ. Cap. 23 §. 2. seq. & du Fresne in Glossar. voc. Placitum. Personæ, quibus liberum fuit, populum convocare, postquam paulisper a rigidioris libertatis studio recesserunt, fuere Reges, vel Comites, potissimum. Signa, quæ locum congregationis demonstrarunt, erant arbores, statuae, cruces, &c. sub dio positæ, atque notatæ. Ab ejusmodi signo *Mahl* nonnulli vocabulum *malus* derivant, quod alii a *Mahl*, convivio, tunc potissimum celebrari solito, deducunt; quæ occasione in mentem nobis venit, vocabulum Germanicum in sensu priore cum Græco & Latino *μῆλος*, *malus*, cum arbores & perticæ essent signa, comparare, atque a priore posteriorem sensum deducere, dum ad illud signum, ut jusjurandum erecta manu a iudicibus dicebatur, unde *Handmahl*, ita convivia, de quibus & Tacitus loquitur, habebantur. Formæ diatarum erat paulo confusior, dum nec accurate conveniebant, nec ordinem observabant in loquendo. Fuerunt quoque speciales illi veterum Germanorum conventus, dum varias in civitates, nullo communi vinculo nexas, Germania dividebatur. Frequentabant ergo Concilia, ferebantque suffragia in majoribus universis, neque mulieribus exclusis. His sanctum aliquid inesse arbitrati, multa illarum arbitrio commiserunt. Sic Celta & Galli, quicquid erat contentions atque intestinorum odiorum, per feminarum interventum composuerunt. Vid. *Jodocus Willicbius ad Tacitum P. I. Cap. 16, & Plutarchus de virtutibus mulierum.* Placita ipsa præcedere solebant superstitiones variæ, unde & sacerdotes intererant, summamque administrabant potestatem.

Adhæc

Cap. 41

5.

6.

7.

8.

9.

- Adhæc autem penes Principes etiam ante negotia tractabantur, ac penes ceteros in conviviiis. Eligebantur etiam in ejusmodi comitiis, adhibitis singularibus solemnitatibus, Reges, Duces, Comites, Principes, quorum dignitates tunc nonnquam hæreditatis jure obtinebantur. Negotia, quorum ergo comitiis intererant, publica maxime fuerunt & gravissima. Accusationes pariter ibidem instituebantur, pœnæque sumebantur. Antequam autem aliquis duceretur, explorationem præcedere oportebat accuratissimam, propriamque vulgo confessionem. In iisdem comitiis arma tradebantur juvenibus, atque leges ferebantur. Sed opus est, ut & *Partem posteriorem* vel obiter tangamus. Agitur hic initio de modo, placita, mallos, vel comitia, coercendi ætate *Caroli M.* & priorum in regno successorum; de translatione conciliorum e campis in curtes, vel domos, iis consecratis, aut villas publicas, aut palatia Regum; de terminis, quibus majores tunc temporis ad conventus confluerunt, & quoties conveniebant; quod bis, ter, quater, anno factum est; de iis, quibus populum convocare licebat, Comitibus scilicet atque aliis: Comites quippe singuli uni primum pago, post pluribus, tandem & civitatibus, jus dicebant; de notis, quarum ope locum consultationibus destinatum indicare consueverunt Teutones, arboribus præsertim & crucibus ligneis; de forma comitorum, quæ antiquiorem imitabatur, præterquam quod ordo esset adstrictior. Porro demonstratur, comitia sub ævo *Carolino* pariter communia & generalia existisse. Hinc dicitur de personis, quibus concilia visitare licuit, nempe tam sacris, quam civilibus, in classes suas distributis. Examinantur, quæ conventus præcedere consueverunt: nempe deliberationes exactissimæ, quas inter non erant ultimæ sacri ordinis partes. Denique agitur de electionibus Regum, Principum, Comitum, aliorum, in comitiis facta, deque causis reliquis ejusmodi conventuum, magni non tunc solum in republica momenti, sed hodieque ponderis, dum jura non pauca, consuetudines non pauca, inde derivantur.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVII.

Pars II.

CODICE DIPLOMATICO DEL SACRO MILITARE
Ordine Gerofolimitano, &c.

hoc est,

CODEX DIPLOMATICUS SACRI MILITARIS
Ordinis Hierosolymitani, hodie Maltenfis, ex variis ejus
documentis collectus, ad historiam illius Ordinis illu-
strandam, cum serie chronologica magnorum Magistre-
rum, qui ei præfuerunt; opera SEBASTIANI
PAULI, Congregationis B. Virginis.

Tomi II.

Luccæ, apud Salvatorem & Joannem Dominicum Ma-
rescandoli, 1733 & 1737, fol.

Tom. I Alph. 6 plag. 1, Tom. II Alph. 6 plag. 22.

Celebratissimus utique est Equitum Hospitalis S. Joannis
in Hierusalem Ordo, qui & ob summam antiquita-
tem, de qua jure suo gloriatur, & ob illustrissimos,
qui nunquam non ei nomen dederunt, homines, & ob res in
roga sagoque præclare gestas, singulos merito in sui admira-
tionem convertit. Quamvis autem quamplurimi ex eruditis
Ordinum militarium historiam conscripserint; neutiquam ta-
men adhuc Ordinis Joannitici fata satis accurate esse exposita,
Rev. hujus Operis Autor, qui, uti ex epistola nuncupatoria,

T

ad

ad magnum Ordinis Magistrum data, intelligitur, in hocce fodalitium receptus est, iudicat. Illos etiam, qui de sacris expeditionibus egerunt, adeo parce, & quasi per transferam, horum Equitum mentionem injicere, dignat, ut eorum factiora adhuc maximam partem oblivionum tenebris manserint sepulta. Defectum hunc ex documentis, quæ in scriniis horum Equitum reposita sunt, supplendum censuit. Nemi autem ipsam scriinia hæc licuit excutere. Per Cyprum enim, Ptolemaidem, Rhodon, aliaque loca, istæ chartæ cum Ordine ipso migrarunt, tandemque in Cancellaria Malteni sedem stabilem fixerunt, ubi cum omnibus scriptis, ad Ordinem pertinentibus, summa diligentia custodita, satis diu eruditio incognita manserunt, neque ullus eorum, qui historiam Ordinis concinnarunt, eas perquirere, & in rem suam convertere, potuit. Successu temporis series magnorum Fodalitii hujus Magistrorum, qui in Palastina ei præfuerunt, ope horum documentorum, quorum nonnulla lucem adspexerant, ceepit constitui, cum antea valde confuse, & minus accurate, ea a scriptoribus exposita fuerit. Cum autem Rev. Autor in insula Malta degeret, plurimas, quas ibi reperit, huc facientes chartas diligentissime descripsit, easque vulgare apud animum constituit. Communicavit hocce consilium cum Viro his in rebus versatissimo, *Fontanino*, qui, cum ea, quæ Rev. Autor jam ipse descripserat, legisset, & examinasset, consilium ipsi præbuit, ut reliqua etiam documenta a viris non ineruditis describi, atque cum prioribus, junctim excudi, curaret. Perfecit igitur nunc illud opus, ad cuius editionem a tanti nominis viro excitatus est. Et, quamvis, nonnulla ex illis Diplomatum a se omissa esse, profiteatur, hoc tamen præstantiæ operis nihil omnino detrahit, cum ea partim res non adeo magni momenti contineant, adeoque notatu vix digna videantur, partim eorum contenta jam in aliis documentis eisdem pæne verbis deprehendantur. Insignem vero utilitatem præbet hæc ipsa Diplomatum antiquorum editio. Hinc enim dignoscuntur incrementa & opum acquisitio, quam Ordo *Joanniticus* fecit. Nomina & sedes multorum Præfulum,

Præfulum, eorumque continua, nec tempore belli sacri interrupta, series, ex eis intelligitur. Geographia, per hæc obscura & barbara secula, insignem accipit lucem. Stirpes atque res gestæ Regum & Principum Hierosolymitanorum, nec non leges & consuetudines Ordinis, familiæque eorum, qui hoc in sodalitiū recepti sunt, his ex monumentis possunt indicari. Hinc recte judicavit, cum specimen hujus collectionis ipsi offerretur, Cel. *Muratorius*, eam & Italiæ, & Autori, & Ordini *Joannitico*, imprimisque Gallis, qui stirpes majorum suorum hic illustratas deprehensuri sunt, insignem honorem allaturam esse. In duos autem Opus hocce *Tomos* abit. *Prior Tomus* complectitur Diplomata, res Ordinis inde ab anno Christi 1088 usque ad annum 1290 spectantia. Ordine chronologico maximam partem eadem disposita sunt, utque eo facilius & celerius inveniri, & quid contineant, intelligi possit, indicem eorum Rev. Autor apposuit, qui & annum, quo confecta sunt, & libri, in quo existant, paginam, ostendit. Seriem quoque chronologicam magnorum Ordinis Magistrorum constituit, atque recensuit, eamque a *Gerbarido*, qui anno Christi 1099 huic muneri præfuisse dicitur, usque ad *Joannem de Villers*, qui A. 1289 eundem honoris gradum conscendit, perduxit. Regum etiam Hierosolymitanorum, & Principum Christianorum, qui tunc temporis in Syria imperitarunt, genealogiam & historiam operosissime exposuit & enarravit, atque tabulam geographicam, regni Hierosolymitani situm exhibentem, curavit confici. *Observationes insuper geographicas*, illustrandis hisce documentis & historiæ Ordinis egregie inserturas, addidit. Notis denique Diplomata hæc instruxit amplissimis, quæ ad Ordinis fata cognoscenda itidem haud parum conferunt. Appositi etiam sunt indices Legatorum Apostolicorum, Patriarcharum Hierosolymitanorum & Antiochenorum, nec non Archiepiscoporum Tyri, Casareæ, Nazarethi, Petræ, una cum insigni aliorum Præfulum, qui circa ea tempora per Syriam floruerunt, & quorum mentio in hisce Diplomatis injicitur, numero, paginis libri, in quibus de his agitur, semper annotatis. Eadem ratione alii viri celebres, qui

qui belli sacri tempore vixerunt, & quorum hoc opus me-
 minit, enarrantur. Et, ut nihil esset, quod lectores morare-
 tur, vocabula etiam, nostris auribus paulo insolentiora, quae
 tamen saepius in hisce chartis occurrunt, excerpfit, atque se-
 paratim proposuit, Rev. Autor. *Alter* hujus Collectionis *To-*
mus, prioris continuationem continens, quadriennio serius de-
 mum evulgatus est. Varia enim negotia a labore, quem
 coeperat, absolvendo Rev. Autorem retraxerant, insuperque,
 cum ab insula Malta esset remotior, aliquot saepe menses
 praeterlapsi sunt, priusquam ipsi de rebus scitu necessariis re-
 sponsa darentur. Neque omnino ad umbilicum hocce Opus
 perducere potuisset, nisi quorundam illustrium virorum dex-
 teritas ipsi aditum ad scrinia, hujus generis chartas continen-
 tia, munivisset. Laudat eo nomine Lib. Baronem *de Scha-*
de, Ordinis *Joannitici* ad Sedem Apostolicam Legatum, cu-
 jus intercessione apud summum Pontificem effectum esse pro-
 fitetur, ut, quae in Bibliotheca Vaticana ad rem suam per-
 tinentia inveniret, ea describeret. Nec minus Comitum *de*
Marcolini liberalitas Rev. Autori, hanc Collectionem ad-
 ornanti, profuit, cujus quippe autoritas effecit, ut ex Bi-
 bliotheca monasterii *S. Paterniani* insignis documentor-
 um, ad hunc Ordinem spectantium, apparatus, ab Abbate
Cennio, cum in insula Malta quondam moraretur, descriptus,
 cum Rev. Autore communicaretur. Ab alio insuper amico,
 equite Luccensi, varia non solum accepit ex libris jam evul-
 gatis Diplomata, verum is etiam Operis hujus impressionem
 procuravit, cum Rev. Autor a loco, ubi imprimebatur, lon-
 gius abesset. Varios scriptores, qui de rebus Ordinis disserue-
 runt, documenta quaedam citasse & attulisse, quae frustra hoc
 in Opere quisquam quaesiverit, profitetur. Verum, istos
 homines sensum & contenta eorum minus accurate ex-
 posuisse, seque, quamvis nulli pepercerit diligentia, genui-
 num eorum textum ex insula Malta obtinere non potuisse,
 queritur. Quamobrem ea penitus omittere, quam lectori-
 bus fucum facere, & historiam Ordinis obscurare, maluit.
 Documenta, obsidionem Rhodi illustrantia, admodum pauca
 allata

allata sunt. Cum enim illo tempore in tanta rerum perturbatione res ab hisce Equitibus gestæ non in scripturam redactæ fuerint, verum, obrepta demum victoria, bellum illud a *Wilhelmo Cæsarino*, qui Ordini ab actis erat, fuerit descriptum, nemo certe mirabitur, documenta illius temporis desiderari. Ceterum hic *alter Tomus* eodem ordine, quo *prior*, est dispositus, ut adeo, fusius de eo hic differere, nihil attineat. Statuta Ordinis, Seculo decimo sexto condita, non quidem addidit Rev. Autor, fortassis quoniam in aliis Collectionibus, v. c. apud *Lunigium*, ea jam comparent; at Constitutionem *Sixti V*, qua eadem confirmantur, exhibuit. Gratulamur de hac Collectione omnibus, qui fata Ordinis *Joan-* Pag. 246.
nitici penitus cognoscere desiderant. Nihil enim dubitamus, varia istius historiæ capita ope horum documentorum constitui & emendari, multa etiam, nondum observata, egregie suppleri, posse.

Versuch einer Kirchen-Historie, sofern solche als eine Einleitung zur geistlichen Rechts-Gelahrtheit kan angesehen werden, im dritten Jahrhundert, &c.

ad est,

SECULUM TERTIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, introductionem ad Jurisprudentiam ecclesiasticam complexæ, Autore JOANNE GEORGIO PERTSCHIO, JCo, Consiliario aulico Regio Britannico, Assessore Judicii aulici Wolferbuttelenensis, Syndico primo ac Directore Consistorii sacri Paleo-Hildeneshemensum. Accedit in fine Index.

Wolferbuttelæ, impensis Joannis Christophori Meisneri,

1738, 4.

Alph. 3 plag. 8.

Illustri ac Consultissimo Autori nulla terrori, vel impedimento, sunt censure, quo minus stadium, quod inicit, intrepidus decurrat. In Prefatione, sese omnem Novi Test. Historiam

storiam ecclesiasticam 7, vel 8, consimilibus *Volaminibus* complexurum esse, liberaliter promittit. Seculum quartum & decimum sextum majori cura digeret, edesque copiosius elaboratum. Reliqua, vel obscuriora, vel notiora, penicillo minutiori adumbrabit. Faxit modo Deus, ut vita ei ad colophonem destinationi addendam suppetat! Minatur eis respon- sionem, qui acerbis ipsum, ac imprimis Seculi primi histo- riam, salibus exceperunt. In hisce *Novis Eruditorum Actis* pauca non tam refellendi animo, quam ut ejus attenti- onem provocaremus, notavimus, quæ quidem non penitus im- probat, admonitionibus tamen & stricturis diluet nonnullis; quam ipsius ingenuam præmissionem, sub initio Historiæ ec- clesiasticæ Vet. Test. effectui dandam, tantum abest, ut mole- ste feramus, ut, ab humanitate ejus non nisi eliminata & probe exculta profectura, speremus, id unum ægre ferentes, vocem *perperam* nobis invitis in recensionem nostram ir- replisse. In posterum vero, ne diligentiam & institutum ejus moremur, vix ultra recensionis legem in operibus ejus ad epi- tomeq. adstringendis progredi, fas esse existimamus. Atque, ut rem ipsam ordiamur, methodo eadem, qua antea, Autorem esse usum, significamus. *Caput primum* de statu Christianæ religionis & ecclesiæ generatim exponit, qui inter varias ad- versariorum insultationes semper exstitit amplior ac diductior, incrementisque indies exsplenduit lætioribus. Pacis studium, & religionis puræ progressus, Christianis erant remoræ ac in- sectationi externæ. Charisinata, vitæ puritas, & religionis propagandæ ardor, latissime per Arabiam, Gallias, Armeniam, Helvetiam, Scotiam, Romanique imperii orbem, Christianis progressum suppeditabant. Adjuvabat amplificationem Chri- stianæ doctrinæ constantia in perferendis calamitatibus ac mar- tyriis truculentis; vita doctorem intaminata, eruditio, amor omnibus patens, favor summatus. In numero librorum ca- nonicorum referri tum, credit Noster, etiam *duos Esdræ li- bros, librum Judith, tres Maccabaorum libros, Clementis Epi- stolas, constitutionesque Clementis*. Ignoscat Autor, si hæc no- bis minus probentur. Nos enim hõc libros non videmus

Pag. 3.

• seq.

in canonem sacrum relatos a *Melitone*, Episcopo Sardensi, apud *Eusebium Hist. Eccles. IV, 26, ad A. 171*, nec ab *Origene ad A. 230*, apud eundem *Eusebium Hist. Eccles. VI, 25*, & in *Pf. I. Gerhardus van Mustrichs Canonem S. Scripturae secundum seriem Seculorum Novi Test. collectum, notisque illustratum*, edidit, reculum a *Theodoro Haseo Biblioth. Bremens. Cl. VII Fasc. I pag. 1-seq.* ac ab ipso iuvene doctissimo *Barattiero*, paucissimis adjectis, repetitum in *Conspectu Canonis Scripturae Sacrae ecclesiastici*. Contendi cum his oportet ea, quæ *Hunfredus Hodijs*, Professor Oxoniensis, A. 1707 defunctus, ad calcem egregii libri *de Bibliorum textibus originalibus* habet. Sed procedimus in instituto. Traditiones Apostolicas fuisse Seculo III laudatas, Autor ostendit, sed quæ a scriptis Apostolicis haud discrepant. *Cyprianus Epist. 74*, non traditioni, sed sacris literis, doctrinas rei Christianæ esse superstruendas, monuit curate. In ritibus ecclesiasticis solebat ad regulam catholicam respici & provocari, id est, ad consuetudinem in ecclesia propagatam. Consuetudines ejusmodi appellatas fuisse *canones*, ac ex earum privatis collectionibus existisse *Canones Apostolicos*, Constitutionesque Apostolicas, Noster ostendit. *Sacramentum fidei* tunc idem erat ac Christiana fides, *sacramenta divina traditionis* notabant sacras literas, *sacramenta ecclesia* designabant veritates divinas. Il, qui sensum sacri Codicis abditum exponebant, dicebantur *sacramenta occulta nudare*. Crux Christi vocabatur *sacramentum salutis*. Sacramentum vocabatur quodeunque sanctum, inviolatum, pretiosum, & prestantissimum. Via examinis patebat eis, qui morant scientiam ratiocinandi, doctrinasque expendendi, autore *Origene*. Philosophiæ vocem haud fastidiebant Christiani. *Cyprianus* in libro *de Lapsis* vitam Clericorum jam notavit & reprehendit. Nevos ipsos recenset Autor. Unitatem ecclesiæ potuit *Cyprianus* in consensu orthodoxo ecclesiæ externæ, ad quam salutem duntaxat pertinere existimavit, & quæ dici cepit *catholica*. *Cyprianus* ecclesiam externam confederatam vocavit matrem, extra quam salus nulla sit speranda. Ecclesia, Romæ collecta, autoritate excellere cepit.

Nihilo

Pag. 7.

8.

9.

10.

15.

17.

- Nihilo minus Christus a *Cypriano* vocatus fuit *petra*, & ipse non monarchiam ecclesiasticam, sed aristocratiam, Episcopis innixam, statuit. Symbola fidei, extrinsecus consignata, existisse tum ætatis, Noster inficiatur, & loca, id præferre visa, aliter exponit. Christiani credere, doctrinam suam non novam religionem, sed repurgatam reformatamque Judaicam religionem, existere. *Capite secundo* disseruit Autor de doctoribus ac celeberrimis ecclesiæ Christianæ viris, de *Narcisso* & *Alexandro*, de *Minucio Felice*, quem causarum patronum fuisse existimat, de *Hippolyto*, quem pro Episcopo & Martyre, *Cel. Heumannum* haud secutus, habet, de *Julio Africano*, de *Aristide*, ad quem *Julius Africanus* epistolam conscripsit, de *Cajo*, chilisi impugnatore, de *Aminonio Sacca*, Philosopho Christiano, ad gentes fortassis regreho, sectæ *Platonice* junioris ac eclecticæ hyperaspista, de *Patrolo*, ac *Origene*, adstantinam diligentiam comprobante, de discipulis *Origenis*, de *Origenianis* scriptis, de ejus *Tetralis*, *Hexaplis*, & *Oktaplis*, de erroribus, ei post excessum impactis, de judicio ejus non satis magno, de amore ejus in Philosophiam *Platoniam*, & mysticas sacri Codicis expositiones, de *Origenianis*, de *Demetrio*, de *Heracla*, *Plutarchi* fratre, de *Pionio*, Presbytero Smyrnenſi, de *Dionysio*, Alexandrino Episcopo, conjugii haud exſorte, & *Apocalypſin Joani* denegante, de *Gregorio Thaumaturgo*, *Origenis* discipulo, quem *Gregorius Nyſſenus* descripsit, fabulisque nonnullis maculavit, de *Felice Nolan*, miraculis fortasse efficitis celebri, de *Cypriano*, unitatis externæ & aristocratix promacho, quem suse ac copiose, nec immerito, Autor descripsit, de ejus sententia rebaptizandi baptizatos ab hæreticis ac imbecillitate, qua laboravit, dominatus episcopalis, de *Laurentio*, Romæ Diacono, cujus acta fabulis exornata, de *Ambrosio*, de *Alexandro carbonario*, de *Eusebio* & *Anatolio*, de *Dionysio Parisino*, de *Arnobio*, Africano Rhetore, de *Theona*, Episcopo Alexandrino, de *Pierio*, Presbytero ac Philosopho, atque *Achille*. Exposuit porro de *Mesbortio*, Episcopo, varie in *Origenem* animato, ac sublimitatem dictionis affectante, qui, *Mariam* utero aperto peperisse, credidit,

eredidit, ac millenarium Christi regnum suo assensu compro-
 bavit. Progreditur deinde ad *Asterium Urbanum*, virum
 disertum, qui adversus Montanistas scripsit; ad *Cajum*, Pag. 116.
Irenaei discipulum, Athenis tandem Episcopum; ad *Arche-*
laum, Carcha in Mesopotamia Episcopum; ad *Tryphonem &*
Geminium; ad *Hefysium*, Glossarii Graeci autorem; ad 118.
Theognostum Alexandrinum, 7 Libris *Hypotyposes* comple-
 xum, e quibus Synodus Nicæna puriorem doctrinam fuit
 mutuata, licet *Photius* in eis deprehendere sibi visus fue-
 rit formulas, Arianis ac Macedonianis faventes. Hinc se- 119.
 rriem Romanorum Pontificum Seculi tertii percurrit, nomina-
 tim *Zephyrini*, *Calixti I*, *Urbani I*, *Pontiani*, *Anseri*, *Fabia-*
ni, post cujus obitum cathedra aliquantisper vacavit, *Cor-*
nelii I, *Lucii I*, *Stephani I*, sub quo de rebaptizandis eis, qui 129.
 ab hæreticis fuerant baptizati, controversia in nervum eru-
 pit, & quem affectati in Episcopos reliquos principatus No-
 ster insinuat, *Sixti II*, *Dionysii*, *Felicitis I*, *Eutychiani* Italica
 origine. Epistolæ decretales, quibus nomen eorum fuit
 prefixum, sunt supposititiæ. Decreta, quæ ipsi sanxisse
 traduntur, sunt efficta. Mortes eorum, martyrio plenæ, te-
 stimoniis veterum nequeunt comprobari. *Capite tertio* Au-
 tor de statu hierarchiæ exposuit, ratus, Seculo III Episco-
 pos Presbyteris antecelluisse & autoritate & potentia ac prin- 135.
 cipatu. *Cyprianus*, ut ostenderet unitatem ecclesiæ, in sensus
 incurrentis, docuit, ecclesiam super *Petrum* esse fundatam,
Epist. 73, singulis Episcopis eandem autoritatem largitus, li-
 cet Romano Pontifici principatum ordinis, non jurisdictionis, 136.
 attribuere haud fuerit designatus. Ipse, unicum in eccle-
 sia dari Episcopatum, docuit, qui in concordiam Episcopo-
 rum, eadem sententiam, resolvatur, siquidem unicus duntaxat
 sit grex Christi. Si argumenta expendere, quibus id *Cypria-*
nus sese confecturum credidit, ea destinationem fallere, sco-
 poque excidere, haud difficulter animadvertas. Eadem ratio-
 ne *Cyprianus* existimavit, unicam duntaxat dari ecclesiam
 adspectabilem, qua contineantur singuli externi conspicuique 137.
 coetus sacri. Quæ de ecclesia Christi minus conspicua in

- Novi Testamenti tabulis leguntur, *Cyprianus* ad unitatem ecclesie externae stabilendam traxit. Quare *Origenes*, eadem sentiens, ac *Cyprianus* hierarchiae ecclesiasticae semina & fundamenta prima protulerunt, quibus Romana deinceps ecclesia complexum potestatis sui superstruxit. Ecclesia adhuc notavit quidem omnium Christianorum multitudinem, sed *Cyprianus* addidit, eam Episcopo esse debere subjectam & adherentem. Eum enim, qui Episcopo haud obsequabatur, ab ecclesia extorrem esse credebat. Unum Episcopum alteri esse obnoxium, vel ad rationem alii, ac Deo, reclamationem obstridum, *Cyprianus* negavit. Literas, quae *Formatae* dicebantur, Autor habet pro eis, quae scriptura, literae ductu, genere papiri, inscriptionisque formula, potuerint distingui ab aliis ceteribus, Deo sacratis. Literas *communicatorias*, *pacificas*, *paschales*, quibus dies celebrandi Paschatis ab Episcopo Alexandrino proximis Episcopis & per hos aliis rursus denuntiabatur, *commendatorias*, *dimissorias*que, explanat idem. Nec omisit significare, Seculo tertio viros, gregis divini doctores, dictos fuisse *Clerum*, - *Clericos*que, schema Leviticum fuisse propugnatum, sacrificia proprie dicta Clericis fuisse attributa, *Layos* vilipendio fuisse affectos, quippe inter quos poenae loco illi in sacris consistere debuerint, qui ab haereticis fuerant Episcopis ordinati. De Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac recens inventis hominibus, Subdiacono, Lectore, Acolutho, Exorcista, & Ostiario, idem distincte commentatur, suspicatus, per *Clero proximos Cyprianum* intelligenda esse *Seminaria theologica*. De prerogativis & autoritate Episcoporum copiosius pro ejus aetatis natura exponit Vir Illustis. Hi enim clavem solventem & ligantem singulari & eminenti sensu, immo jus gladii spiritualis, id est, potestatem immorigeros sibi ex ecclesia ejiciendi, sibi attribuebant. *Cyprianus*, salutem hominum a valida Episcopi electione pendere, ac electionem illam pondus a vitae ejus illibata puritate trahere, sibi persuaserat. Episcopis olim singulis singulas paruisse parochias, idem commemoravit, ratus, Episcopos non nisi Deo subesse. In pagis habitasse Episcopos, Noster collocat

collocat extra dubitationem. Presbyteri, absente Episcopo, ea obierunt ac perfecerunt omnia, quæ ipse solebat coram curare & agere, testibus *Firmitiano* apud *Cyprianum* *Epist.* 75, & Pag. 160. *Cypriano* ipso *Epist.* 5, 6. Præsentibus Episcopis, Presbyterorum erat, nutum episcopalem sequi. Presbyterorum alii docebant gregem sacrum, alii, ut singula ordine curarentur, providebant. Episcopi Presbyterorum suorum consilia sæpius exquirebant in consessu, qui *presbyterium* appellabatur. Diaconi solebant vocari *Levita* ab eis, qui Episcopis ac Presbyteris nomen *sacerdotum* imponebant. Diaconi vicem lectorum sustinere, ac vinum consecratum præbuerunt bibendum, ex arbitrio Episcopi baptizarunt alios, ac, urgente necessitate telo, absente Presbytero, eis, qui in gradibus penitentiae profecerant, graviterque ægrotabant, interventu impostæ manus aperiebant reddebantque reconciliationem & commercium cum ecclesia. Ipsi elemosynaria dona distribuebant egenis, vinis & captivis suppeditabant adminicula, ab ecclesiis collecta; fidelibus varias doctrinas impertiebant, ac consilia subministrabant. Sacerdotium eis haud tribuitur, ad sacrificandum haud admissis. *Archidiaconis* Seculum tertium caruit. *Hypodiaconorum* contra frequens fit mentio. *Lectorum* primus meminit *Tertullianus*. *Catechetarum* peculiaris haud existit ordo, siquidem e Presbyteris, vel Diaconis, optimum quemque & aptissimum Episcopum infirmioribus instituendis destinavit. *Acoluthos* memorat *Cyprianus*, Græcis & posthæc diu incognitos. Ipsorum fuit, captivis Christianis ea, quibus viverent, alimenta perferre, ac literas ulro citroque portare. *Exorcismi* formulæ aberant a recens baptizatis. Exorcismum exercebant & Clerici & Laici, quotquot ea dote ac virtute divinam per gratiam erant instructi. Charismate sensim extincto, *Exorcistarum* peculiaris existit ordo, qui catechumenos elementis doctrinæ cœlestis imbuerunt, ac fortassis, ab eis, dum baptizati fuere, cacodæmonem profligatos sese, crediderunt. In literis *Cornelii*, quarum *Eusebius Hist. Eccles. VI, 43*, partem conservavit, fit de *Ostiaris* mentio. *Cyprianus* eos ignorat. Cænes Apostolici *Cantores* memorant,

163.

164.

166.

169.

171.

- morant, quos tamen ubique fuisse rebus sacris obeundis ad-
 hibitos, probabile non est. *Notariorum*, qui & Exceptores,
Οξυρυχτες, *Ταχυρυχτες*, dicti, non una videntur fuisse
 Pag. 173. munia. *Cyprianus* aluit unum, *Ambrosius*que *Origeni* quen-
 176. dam adscivit. Literas ab una ad alteram ecclesiam tulerunt
 Diaconi, Subdiaconi, Confessores, alii. *Diaconissa* erant
 fenes, vel viduae, vel coelibes, a docendo exclusae. Uxores
 Episcoporum *Episcopissa*, Presbyterorum *Presbyterissa*, Dia-
 conorum *Diaconissa*, dictae. Viduae fenes, uno marito orbatae,
 certis muniis destinatae, audiverunt *Presbytides*. Concilii Laodi-
 ceni Canone XI ipsae memorantur. Virgines sanctae coelibes-
 que elogis ornatae. *Monasteria* earum nondum erant nota.
 Grex universus *eligebat* Episcopos, Presbyteros, Diaconos,
 181. nisi extraordinarii quiddam incideret. *Paulus Thebaeus* fuit
 anachoreta, sed minime stilo aetatis nostrae. Virgines, quae
 perpetuam voverant virginitatem, commercia aliorum homi-
 num non abhorrebant. Vota illae poterant tolli & revocari.
 180. Precibus ipsarum alii aliaque sese commendarunt. Electio-
 nem sequebatur ordinatio, quam Episcopus impositione ma-
 nus ad modum Apostolorum perficiebat, quibus credidit sese
 188. successisse. *Ordinatio*, ab orthodoxo Episcopo perfecta, non
 debuit iterari, quo ipso via ad doctrinam de charactere sacer-
 191. dotum indelebili fuit strata. Ambire & expetere munus ec-
 clesiasticum haud liquit. Ambitus crimen fastidii solitum.
 193. *Translationes* personarum ecclesiasticarum ab una ecclesia ad
 alteram non nisi suadente necessitate permittebantur. Clerici
 195. haud dignoscebantur peculiari *vestitu*; nonnulli pallium phi-
 losophicum gestarunt. *Baronius*, ab Autore secus statuens,
 merito refutatur. *Matrimonia Clericorum* satis erant frequen-
 tia, licet eorum coelibatus praedicaretur. *Nuptiis secundis* qui
 200. sese addixerant, negotiorum ecclesiasticorum partem non
 203. poterant suscipere. Episcoporum auctoritas coepit splendore
 urbis, cui ipsi praesidebant, aestimari. *Clerici Romae* habeban-
 tur eximii ac singularis pretii. Episcopi tamen adhuc pro pa-
 213. ribus reputati. Sacerdotibus coepit *sacrificatio* proprii sen-
 sus adscribi. *Censurae* & proscriptiones ecclesiasticae creve-
 runt

rant & numero & autoritate. De suspensione & depositione Clericorum quæ solide differuit Ill. Autor, cum eis, quæ sequuntur, in compendium redigere, nobis non est integrum. Ex simbria exhibita de texto judicare licebit Lectori. *Capite quarto* exponitur de locis temporibusque sacris, *quinto* de cultu religionis externo, *sexto* de baptismo, *septimo* de Agapis, sacra coena, & poenitentia, *octavo* de excommunicatione & poenitentia gravissima, *nono* de bonis ecclesiasticis, *decimo* de judiciis ecclesiasticis & Conciliis, *undecimo* de hæresibus, *duodecimo* de persecutionibus, *decimo tertio* de statu conjugali & domestico, *decimo quarto* de cura pro ægrotis & defunctis, *decimo quinto* de statu Judæorum & gentium. Sequuntur addenda, & Index, longe elaboratissimus, qui aliis exempli loco esse possit. Labet ex capitibus, quæ summatim designavimus, ea, quæ nobis videntur quam maxime singularia, decerpere, ut aliorum vel suffragia tentemus, vel diligentiam acuamus, & ad argumenta nonnulla penitus perpendenda accendamus. Divisionem provinciarum politicam fuisse ansam, ut Episcopi urbium primariorum Episcopos urbium minorum Pag. 205 ad nutum suum ac arbitrium converterent, solide Autor demon- seq. stratur. Huic certe seculo natales illius episcopalis parochiarum determinationis debentur, licet *Orlandius* haud vereatur, eam ab ortu Christianæ doctrinæ derivare. An templa plane separata, morem hujus ætatis referentia, Christianis 229 seq. fuerint Seculo tertio, ipse copiose disquirat, ac ad quæstionem respondet negando, solide excussis *Ciampini* ac aliorum argumentis. Post *Decianam* persecutionem in domibus designatis certisque Episcoporum ac titiorum acti fuerunt conventus sacri. Domus hæ non erant diversa ab aliis ædibus privatorum. Tempa publica, Romanis similia, deerant Christianis usque ad Seculi hujus limen & decursum exeuntem. In cœmeteriis ipsi coire consueverant, id est, in 237. specubus & antris, in quibus defunctos suos terræ mandarant. Noctu & clanculum conveniebant, sacris operaturi, fervente infestationum æstu; auram tolerabiliorem tacti, halcyoniisque recreati, interdiu coibant. *Conventiculorum* nomen honestum 239.

- hisce conventibus attributum. Diem dominicum, hebdomadam magnam, sabbatum paschæ instanti proximum, diem pasceves, vigiliis paschæ, festum paschale, pentecosten, Martyrum dies emortuales, solennius ipsi celebrarunt. De nati-
 245. vitatis Christi die res est in incerto. Jejunia, alias frequen-
 248. tiora, cessarunt diebus sabbati, solis, eisque, qui Pascha inter & Pentecosten intercedunt. Quadragesimale jejunium a 40 horis potius, quam diebus, dictum. Libertas Christiana in jejniis observata. *Stationes* dicebantur, quando nonnulli die Mercurii & Veneris ad horam tertiam pomeridianam manebant impranti. Formulas precum determinatas jam tum in cultu publico præter orationem dominicam existisse, Autor inficiatur, ratus, Episcopos, Presbyteros, & Christianos, preces extemporales & ex animo expressas amasse. *Processiones* designabant precum observationes, procedendo recitatarum,
 254. quibus sese exonerabant ii, qui stationibus erant perfuncti,
 256. Deum unum ac trinum nemo non coluit. Angelos, cœlitesque & sanctos, nemo invocavit, vel adoravit. Crux, admodum frequens signum, visa habere vires singulares, nempe in animo eorum & devotione, quibus ea uti placuit. Horæ statæ cultui publico nondum semper præstitæ; nisi intra ædes privatæ religionis. Lectio Sacræ Scripturæ frequentata, cantilenæ *Davidicæ* decantatæ, *homilia* & *allocutiones* ad populum expromptæ a sedentibus. Episcopi laicis nonnunquam mittebant potestatem docendi cœtum publice congregatum. Dona, a coeuntibus pro arbitrio collata, cedebant inspectioni Episcoporum, eisque absentibus curæ Presbyterorum, ut inde agapæ & sacra cœna administrarentur. & egeni reficerentur. Nomina eorum, qui munera obtulerant gratuita vel suo, vel defunctorum, nomine, publice recitabantur, Missæ Pontificiorum nondum auditæ. Nomina defunctorum, qui in fide Christiana de vita decesserunt, publice recitata ad diem, quo obierant, & quo alii nomina eorum obtulerant, id est, nomine ipsorum munera ad mensam sacram adduxerant, Pro eorum salute oravit Deum nemo. Pro Martyribus eadem ratione oblarum, quos nemo non ad amplexus & gloriosam
 Christi

Christi in caelis praesentiam accessisse affirmabat. De repetitione baptismi varia sententia fuerunt agitatae, quae penes Autorem copiose possunt legi. *Chrisma* baptismi adiectum pro necessaria accessione. *Pædobaptismus* ubique floruit, ac objectiones eorum, qui contra senserunt, infirmiores visa. *Baptismus necessitatis* conferre licebat viris, foeminis haud æque. An baptizati simul nomina fuerint indepti, haud adeo certum. Ea, quae ad conficiendas agapas & sacrae coenae epulas in mensam sacram offerebantur, dicta fuerunt *sacrificia* ratione laicorum potissime. Ii singuli, qui sacra coena utebantur, vocabantur *sacrificantes*. *Sacrificia dominica* vocabantur panis & vinum in usu sacrae eucharistiae, quia hisce symbolis sumtis sacrificium passionis mortisque Christi repraesentetur ac repetatur. Mensae sacrae vocabantur arae & altaria, schemate Levitico, quod imprimis *Cyprianus* urgebat, ita exigente. De ritu offerendi nomina Ill. Autor distincte solideque exponit. De tempore celebratae eucharistiae, de consecratione symbolorum, de usu orationis dominicae, ac historia institutionis sacrae coenae, copiose disserit, demonstrans, ecclesiam tunc ignorasse dogma transubstantiationis, ratam, panem & vinum precibus & gratiarum actione consecratum manere panem & vinum, quod comprobatur ex *Origene ad Matth. XV*, Autore apud *Cyprianum de Coena Domini*, ac *Cypriani Epistola 63*. Symbola eucharistica tunc adoravit nemo. Panis eucharisticus probabiliter fractus, & ita distributus fuit; vinum aqua temperatum. A jejunis æque ac pransis sacra coena adhibita, ab universis quidem sub specie utraque. Aegrotis ac infantibus datus panis consecratus, vino imbutus. Laicis, urgente necessitatis momento, permixtum, sacram aliis administrare coenam, foeminis haud æque, sed species utraque jam ab Episcopo, seu Presbytero, erat consecrata, quam domum secum ferre, ac ob instantia periculosa tempora asservare, solebant. Infantibus sacra coena data, simul ac fuerant sacro fonte tincti, ut in communionem sanctorum versarentur, haeredesque vitae sempiternae constituerentur. Utraque eis praebita species. Disciplina arcana in ritibus nonnullis

Pag. 270

184.

272 seq.

281.

286.

288.

290.

293.

296 seq.

297.

299.

302.

305.

- nullis viguit, verum doctrinæ ipsæ neminem celatæ, licet ca-
 techumenis haud initio proponerentur, vel instillarentur, my-
 steria, sed cibi facilioris alimenta. Qui secus statuunt, elu-
 sum eunt argumenta, quibus ipsorum religio arguitur con-
 vinciturque immutationis ac novitatis. Confessio auricularis,
 & absolutio a peccatis, quam minister ecclesiæ vice Dei im-
 pertit confessis pœnitentibusque, Seculo tertio nondum au-
 dita, quo existimabatur solus Deus male actorum facere gra-
 tiam, ac Episcopus, vel Presbyter, nomine ecclesiæ impertit eis
 remissionem peccatorum, qui ecclesiæ pravis exemplis fue-
 rant offendiculo, & ad frugem redierant bonam. Presbyter
 pœnitentiarum Constantinopolitanus non ad stantes, sed ad
 lapsos, ac pœnitentiam male actorum præ se ferentes, perti-
 nuit. Eum fuisse sublatum, imperante *Theodosio I*, satis con-
 stat. Ante sacræ cœnæ usum quotidianum confessionem pec-
 catorum a stantibus haud editam, Noster it demonstratum.
 Absolvi credebantur homines a peccato per baptismum, per
 martyrium, veluti baptismum sanguineum, per eleemosynas,
 per condonationem peccati inter fratres mutuam, per emen-
 dationem vitæ, per exercitia operum bonorum, per pœni-
 tentiam severam, autore Deo. Qui in disciplinam ecclesia-
 sticam, qua actiones externæ dirigi solitæ, peccaverat, a ju-
 ribus cœtus sacri remotus, & a communione exclusus fuit, nec
 receptus, donec ecclesiæ suam restatus fuisset ac approbasset
 pœnitentiam, seu satisfactionem, cujus interventu *merebatur*,
 id est, consequeretur remissionem peccatorum ab ecclesia, ac
 in communionis usum recipiebatur. In ejectione & segregat-
 317 seq. tione hac Episcopi suum *jus gladii* positum esse credide-
 320 seq. runt, sæpius eo abusi. *Philippum* Casarem Christiano cœtui
 sese aggregasse, ac excommunicationis sententiam pertulisse,
 Auctor merito inficiatur. Reliqua legantur apud Autorem, qui
 veteres recusat ad modulos nostræ ætatis interpretari, sed Hi-
 storici mensuram fidemque, licet haud queat usquequaque
 sectatoribus certorum rituum probari, implere studet. De con-
 fessione peccatorum denuo commentatur *pag. 341 seq.* Bona ec-
 clesiæ consistunt tum ex oblatiis, primitiis præcipue, decimis,
 aliisque

aliisque libere donatis, quæ asservabat Episcopus, ut inde Clerici stipendia obtinerent laborisque mercedem, egeni solatia, captivi alimenta. Eleemosynis expiari peccata, crediderunt plerique, quod omnino de pœnis temporalibus valet. *Paulus Samosatensis*, primus judicium & tribunal sibi vindicare ausus in modum magistratus civilis, eam ob causam munere suo fuit exutus. Episcopi ex compromisso primum lites dirimere solebant, exeunte seculo, tribunalia & judicia sibi tribuenda, arbitrati. Synodorum recensionem hæc subjunxit 351 seq. Autor. Qui Episcopo & Presbyterio minus gerere morem 358 seq. vivis, facillime Schismatici, vel Hæretici, notam incurrit. Schismaticis nomen *fratris* datum, eisquæ *Novatus* & *Novatianus* adscribendi, quos Noster ex hæreticorum albo expunxit. *Cypriani* opinionem de rebaptizandis eis, qui ab hæreticis fuere baptizati, refellere non possunt ii, qui, nullam dari remissionis peccatorum gratiam, existimant, extra ecclesie suæ externæ sepem, & eam ob rationem *Augustinus* nescit, quomodo *Cyprianum* refelleret solide. Quæ enim assert adversus fidem Epistolarum *Cypriani*, ea sua ruunt infirmitate. *Firmiliani* epistolam, *Joannes Clericus*, a *Cypriano* fuisse ad arbitrium suum elicitam, sibi persuasit, quem Noster affectatur. Quam vellemus, ipse vidisset ac refellisset scriptorem nuperum, qui *Firmiliani* literas pro supposititiis nobis venditare, remis velisque allaboravit. Gnosticos Philosophis sectæ cujusdam *Platonice* Noster adjungit, qui ad dogmata sua illustranda sacras subinde literas adhibuerint. *Noëti* sententias erroneas non satis innotuisse, tradit. De *Artemone* omnia fere ignorari, demonstrat. *Valesiani* ab *Epiphano* memorantur, quos ortos esse in *Dacatba*, vico Arabiæ juxta Philadelphiam, ille memoriæ prodidit. Hocce Autor credit nusquam existisse. Animadvertimus obiter, legendum esse apud *Epiphanium* *Bacatba*, non *Dacatba*. Vid. *Hadriani Relandi Palæstina Lib. III pag. 612*. *Sabellium*, Autor suspicatur, noluisse tres in una Dei essentia admittere *hypostases*, ne in polytheismum prolaberetur, & inde existisse dirissimam logomachiam.

Pag. 347.

351 seq.

358 seq.

397.

398.

400.

403.

408.

- Pag. 412. *Paulus Samosatenus* ei videtur docuisse, Christum esse nudum hominem, viribus divinis instructum, de reliquo arrogantiam & fastum amasse. Chriatimum Seculo tertio plurimi doctores impune docuerunt. De *Mane* & Manichæismo, *Beaufsbrium* secutus, fuse disputat, ejusque doctrinam genuinam plane exequitur. Ubi de hæreticis certa nos literarum monumenta destituunt, ipse pronuntiat in gratiam reorum. Si qui paucula suffragiis suis indigna censuerint, eis tamen pleraque non possunt non esse ad palatum. Universa tractatio exquisitam spirat diligentiam, lucernamque olet, Criticum demonstrat, ingenio sectario minus respondet, at Historicum præfert, qui in hac parte homines de ecclesia verbis in factum temperatis ita delineat, ut ordinem ecclesiasticum dimittat intactum, nævos & vitia temporis nonnullorumque hominum habeculas candide, licet modeste, notet & describat. Nostrum est, adjicere illud unicum: *Plaudite.*

OPERIS DE FLUXIONIBUS, A CÆL. MAC-
LAURINO editi, *Recensio continuata.*

Substituimus nuper in fine *primi Voluminis. Alterum* hujus egregii Operis *Volumen* incipit a *Capite XII*, cujus triplex est argumentum. Scilicet primo ostendit doctissimus Autor harmoniam methodi infinitesimalium & methodi fluxionum, cujus certitudinem, per singulas ejus partes eundo, evidentissimis demonstrationibus hætenus evicit. Consistit autem illa harmonia in hoc, quod quantitatum variabilium differentialia, seu elementa infinite parva, sint præcise in eadem ratione, in qua sunt earundem fluxiones. Nam, si magnitudo variabilis uniformiter fluit, fluxio ejus exponitur & mensuratur incremento, vel decremento, quod dato tempore gignitur; & si magnitudo motu variato fluit, incrementum ejus, dato tempore genitum, in duas partes, uti ex superioribus constat, distinguendum est, quarum altera fuisset genita, si per datum tempus motus generans uniformis fuisset, altera autem accelerationi, vel retardationi, motus debeatur, &

hac

hac parte rejeſta, illa ſola exponit fluxionem magnitudinis variabilis. Jam in hypotheſi incrementorum infinite parvorum accidit, quod hic ab Autore generatim oſtenditur, ut ea pars incrementi, quæ ſecundum methodum fluxionum rejicienda eſt, altera parte infinites minor ſit. Hinc vera elucet ratio, cur in-expreſſione elementi is terminus, qui in relatione ad reliquum ſit infinite parvus, omnino rejiciendus ſit, ut differentiale primi ordinis habeamus; & ſimul apparet, methodo infinitesimalium ad concluſiones non prope veras, ut quibusdam viſum eſt, ſed exacte veras, perveniri. Hiſce præmiſſis, doctiſſimus Autor ad aliquas objectiones contra methodum infinite parvorum reſpondet. *Secundo* harmoniam inter methodum fluxionum, & methodum rationum primarum, vel ultimarum, incrementorum naſcentium, vel evaneſcentium, qua *Iſaacus Newtonus* frequenter uſus eſt, demonſtrat; & uſum hujus methodi inſignem ad quantitatem fluxionum brevi & expedita via definiendam pluribus exemplis propoſitionum, quæ in ſuperioribus per longiores demonſtrationes evictæ fuerant, oſtendit. *Tertium* hujus *Capitis* argumentum ſolutionibus aliquot Problematum mechanicorum abſolvitur. Hiſ quædam de motu centri gravitatis theoremata, tanquam fundamenta, ſubſternit, ſcilicet, in ſyſtemate corporum ſummam motuum in data directione æqualem eſſe corporis, quod ſummæ illorum corporum æquale, & velocitate communi centri gravitatis præditum ſit, motui ad eandem directionem reducto; & commune centrum gravitatis duorum pluriumve corporum ab actionibus eorundem in ſe mutuo, excluſis omnibus externis actionibus, non mutare ſtatum ſuum motus, vel quietis; item, ſummam motuum, juxta eandem directionem æſtimatorum, non mutari ſolis actionibus corporum in ſe mutuo. Ex hiſ principiis deducit notas leges communicationis motus inter duo corpora, directe ſibi mutuo illiſa, tam elãſtica, quam elãſticitate deſtituta; & *Hugenii* Theorema de celeritate ultimi plurium corporum continue proportionalium, quam a primo, mediantibus reliquis, accipit. *Monet* autem *Cel. Maclaurinus*, eam velocitatem, etiamſi co-

major sit, quo plura corpora in continua proportione inter primum & ultimum interponantur, nunquam tamen fieri posse infinitam, sed ultimo habere ad velocitatem primi corporis rationem subduplicatam primi corporis ad ultimum. Eadem illa principia, eaque sola, adhibet ad determinandum generaliter pluzium corporum, in aliquo plano datis celeritatibus & directionibus incedentium, quorum unum in reliqua omnia juxta horum directiones simul impingit, motus post collisionem; cujus paulo difficilioris Problematis casus quosdam speciales jam olim excellentissimus Geometra, *Jo. Bernoullius*, in eleganti *Dissertatione sur le Mouvement*, sed ope Theorematis de conservatione vis vivæ, solutos dedit. Autor vero, postquam illud Problema alia solverat methodo, ostendit demum, in hujus quoque Problematis conditionibus obtinere conservationem virium vivarum, seu æqualitatem summæ productorum ex massis & quadratis celeritatum tam ante, quam post, collisionem; sic enim potius, e Cel. Autoris mente, loquendum esset, quippe ut jam ex aliis ejus scriptis inter Geometras constat, *Leibniziana* virium vivarum mensuræ minime est addictus, & in hoc ipso hujus Operis *Capite* aliquas hujus mensuræ reprehensiones passim attulit. Postea considerat motus corporum, a corpore incurrente simul percussorum, sed juxta directiones, in quibus progredi per obstacula externa ipsis non licet; & in hoc quoque casu, si corpora sint perfecte elastica, summam productorum ex quadratis celeritatum & massis ante & post conflictum eandem esse demonstrat, licet summa motuum, ad eandem directionem reductorum, hoc in casu non conservetur. Nihil tamen secius quam maxime alienus est ab eorum sententia, qui conservationem summæ istorum productorum ante & post conflictum pro lege motus universali habent. Negat, hanc legem universalem esse, propterea quod ea tantum de corporibus perfecte elasticis valeat; & monet, plurimorum Problematum, quæ ope hujus principii soluta fuerunt, dari posse solutiones alias generales & directas, principiis evidentibus innitas, si primo corporum non elasticorum motus determinentur, & inde definiatur,

tur, quid in hypothefi velocitatum relativarum, ante & post collisionem æqualium, vel datam rationem ad fe invicem habentium, obtineat. Pergit ad determinandos motus corporum gravium, quæ, dum descendunt, in fe mutuo vel immediate, vel mediantibus veſtibis, agunt; & in ſingulis caſibus, qui ſub hoc Problemate continentur, demonſtrat hanc legem ſervari, ut ſumma productorum ex ſingulis maſſis & earum, quas reſpective ſic acquirunt, celeritatum quadratis æquetur aut ſummæ productorum ex ſingulis maſſis & quadratis reſpectivarum celeritatum, quas deſcenſu libero verticali per eadem altitudines acquirere potuiſſent, ſi omnia corpora deſcendant; aut, ſi quædam adſcendant, differentiæ inter ſummam productorum ex maſſis deſcendentibus multiplicatis per quadrata celeritatum, deſcenſui libero per eadem altitudines reſpondentium; & ſummam maſſarum adſcendentium multiplicatarum per quadrata reſpectivarum celeritatum altitudinibus, per quas adſcendant, in libero deſcenſu debitarum. Ex his facile deducit legem *Hugenianam* de conſervatione vis adſcendentis, quod ſcilicet, ſi plura corpora celeritatibus, quas ex gravitate & mutuis in fe invicem actionibus acquiſiverunt, iterum adſcendant, ſoluto eorum ſyſtemate, per eandem altitudinem adſcendere queat commune gravitatis centrum, per quam antea deſcenderit. Sed, etſi his poſterioribus legibus omnis generis corpora tenentur, tamen, eas pro univerſalibus habendas eſſe, quæ nonnullorum Auctorum ſententia fuiſſe videtur, negat *Cel. Maclaurinus*. Supponunt enim illæ leges, mutuas corporum actiones cum ipſo deſcenſu ex gravitate initium capere; hinc, ſi grave unum jam per quoddam ſpatium lapſum eſt ante, quam in reliqua corpora agere incipit, ſeu generatim, ſi motus corpori alteri ab altero ſubito communicatur, & relative eorum velocitates in ſuis reſpective directionibus poſt illam actionem ſtatim minores ſunt, quam ante actionem fuerant, tunc neque ſumma productorum ex maſſis & quadratis celeritatum, neque altitudo, ad quam centrum gravitatis commune eorum corporum ſolutorum adſcendere poſteſt, tanta erit, quanta per illas leges eſſe debebat;

id quod per exempla facilia & obvia hic declaratur & confirmatur. Hæc autem omnia ab Autore eo potissimum fine prolata sunt, ut appareret, nullam in mechanicis doctrinam alicujus momenti obnoxiam esse incertitudini, in quam æstimatio virium vivarum per lites, quæ ob istam huc usque inter Mathematicos fuerunt, adducta esse videtur; & sic redargueretur ea quoque criminatio, quam nonnulli ex hoc capite in Mathematicos conjecerunt. Pergit Cel. Autor ad tradendam theoriam de centro oscillationis, quam, methodo *Hugenii* utens, breviter proponit. Sequitur theoria de motu aquæ ex vase cylindricæ, imo cujuslibet, figuræ, per foramen in fundo effluentis; quod difficiliter argumentum satis copiose duplici modo pertractat, primo adhibens cataractam *Newtonianam*, (quo ipso totam *Newtoni* methodum in *Princip. Phil. Nat. Lib. II Pr. XXXVI* præclare illustrat,) deinde in auxilium vocans principium de conservatione virium vivarum, & methodum Cel. *Danielis Bernoullii* in *Comment. Petropol. Tom. II* imitatus, qui, ex Autoris sententia, primus recte docuit modum, quo motus aquæ, ex aliquo vase effluentis, acceleratur. Hac theoria absoluta, quasdam generales observationes in argumenta *Capitis X & XI* suppeditat: primo aliquot propositiones *Capitis X* breviter per methodum limitum rationum demonstrans, & his nonnulla theoremata de angulo contactus & curvatura in lineis curvis adjiciens; posthæc nonnullas generales, & sibi mutuo valde affines, proprietates trajectoriarum, curvæ celerrimi descensus, catenariæ, & curvæ, quam mobile breviori tempore, quam aliam isoperimetricam & inter eadem extrema contentam, describere potest, exponens. Sed, ut de variorum horum argumentorum tractatione plura dicamus, non permittit recensendi brevitatis; transeamus potius ad sequens *Caput*, in quo multa se nobis offerunt notatu dignissima. In hoc enim *XIII Capite* celebratissima inter Mathematicos Problemata novis, iisque elegantissimis, methodis soluta videmus. Celeberrima sunt Problemata de curvis, quæ maximum minimumve producant, quibus sub initium hujus *Sæculi* principes Geometrarum magno animi ardore operam dederunt;

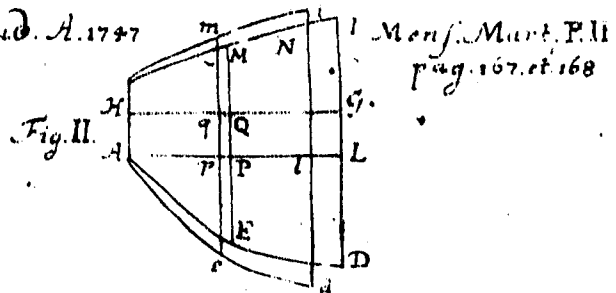
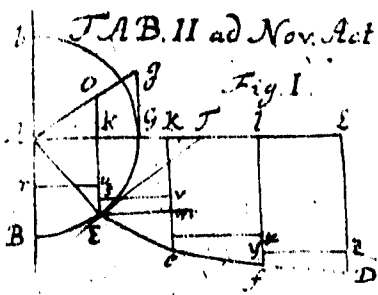
derunt; & constat, illos ita instruxisse plerorumque hujus generis Problematum analyses, ut ad differentialia secundi tertii ordinis ipsis deveniendum esset, elemento curvæ in duas, vel tres, partes infinite parvas resoluto. Hoc autem in loco Cel. *Maclaurinus* ejusmodi methodos exhibet, quæ in fluxionibus primi ordinis subsistere permittunt, & una syntheticas solutionum demonstrationes facite suppeditant. Ordo, quem in hisce Problematibus tractandis tenet, hic fere est. Principio methode directa tradit analysin Problematis de linea brachystochrona, primo posita gravitate uniformi, & in directionibus parallelis agente, secundo in hypothese gravitatis, ad datum centrum tendentis. Utriusque casus solutiones syntheticis demonstrationibus confirmat. Porro solvit Problema de linea brachystochrona datæ longitudinis, in quacunque gravitatis hypothese invenienda. Posthæc omnia isoperimetrica Problemata ad duo generalia revocat, quorum primum est: Inter omnes curvas, æquales perimetros habentes, & per data duo puncta transeuntes, invenire eam, quæ producat maximam minimamve aream, si super ejusdem curvæ abscissis erigantur ordinatæ, quæ sint quibusvis functionibus ordinarum curvæ quæsitæ æquales; secundum: Inter omnes curvas ejusdem longitudinis, & data duo puncta pro terminis habentes, eam invenire, quæ producat curvam maximæ minimæve areæ, posito, quod ordinatæ hujus curvæ exprimant functiones arcuum curvæ quæsitæ. Utriusque horum duorum Problematum analyses seorsim tradit, non nisi primi ordinis fluxionibus utens; solutionem prioris Problematis synthetice demonstrat, denique idem Problema, magis universaliter conceptum, solvit eadem methode, & similem dat Problematis de solido minimæ resistantiæ analysin. Dignitas rei exigere videtur, ut earum methodorum, quæ a se invicem parum discrepant, specimen quoddam Lectoribus nostris exhibeamus. Quem in finem huc transcribemus analysin secundi Problematis isoperimetrici generalis. Præmittitur lemma: Datis puncto *A*, rectæ *AG* positione, rectis autem *AE*, *b* & *u* magnitudine, ducatur in *AG* perpendicularis *EK*; & si tangens anguli *AEK* fuerit

TAB. II
Fig. 1.

fuerit ad finum totam, sicut u ad b , erit $EK \times b + AK \times u$ maximum. Quod lemma sic demonstratur. Centro A in intervallo AE descriptus sit circulus, rectam AG secans in G . Erigatur Gg perpendicularis in AG , sic, ut Gg, KE , sint ad diversas partes rectæ AG . Ponatur $Gg:AG = u:b$, & jungatur Ag , quæ ergo data erit positione. Huic Ag producta EK occurrat in O . Et, cum sit $KO:AK = gG:GA$, erit $AK \times u = KO \times b$, ideoque $EK \times b + AK \times u = EO \times b$, quod rectangulum sit maximum, ubi EO est maxima. Tuac autem maxima est EO , cum tangens circulum ET parallela est rectæ Ag , seu cum angulus EAg rectus est. Ergo, si fuerit AK tangens anguli AEK ad finum totum EK , ut u ad b , erit $AK \times u + EK \times b$ maximum. Similiter apparet, datis magnitudine rectis Ee & v , & ducta ek perpendiculari ad AG , fore $ek \times b + AK \times u + Kk \times v$ maximum, ubi tangens anguli AEK ad finum totum fuerit, uti u ad b , & simul tangens anguli Eek ad finum totum, uti v ad b . Nam in hoc casu $AK \times u + EK \times b$ maximum est; &, ducta Em ad AG parallela, $Em \times u + em \times b$ etiam est maximum. Hinc universaliter, si rectæ quorcumque AE, Ee, ef, fD , magnitudine datæ, ita juxta se disponantur, ut, ductis in datam positione rectam AG perpendicularis EK, ek, fl, DL , & in his sumtis partibus Ku, kv, lx, Lz datis totidem rectis æqualibus, sint tangentes angulorum AEK, Eek, efl, fDL , respective æquales rectis Ku, kv, lx, Lz , posito sinu toto $= b$: completis parallelogrammis $Aruk, Ksvk, klxk, lLzy$, erit summa rectanguli $LD \times b$, & areæ $AruvtxyzL$ major,

TAB. II
 Fig. 2. quam in alio quovis situ rectarum AE, Ee, ef, fD . Sint nunc $AEDL$ & $ABMIL$ duæ figuræ curvilineæ, ad communem axem AL constitutæ, & sint PE, PM , duæ ordinatæ in directum positæ, quarum hæc PM sit data functio arcus AE , sitque ubique in curva AED anguli AEP tangens ad finum totum $= PM:b$. Fac, Aed aliam esse lineam æqualem ipsi AED , & arcum $Ae = AE$, & ducta ubique recta epm ad DE parallela, quæ AL secet in p , fiat semper $pm = PM$, ex quo generetur area $ABmil$: ergo, per modo ostensâ, erit $DL \times b + ABMIL$

$+ABMIL$ semper major, quam $dl \times b + ABmil$. Quare, si sit $dl = DL$, erit area $ABMIL$ major, quam $ABmil$. Et coincidentibus d & D , il & IL , sumtaque AH datæ magnitudinis in AB , & ducta $HqQG$ parallela ad AL : area $HBMIG$, genita per ordinatam QM , major erit, vel minor, quam area $HbmIG$, genita per ordinatam qm , prout HG & AL vel ad easdem, vel ad diversas, partes curvæ MNI fuerint positæ. Ergo, cum sit $QM = PM + AH$, apparet, lineæ AED , quæ inter omnes isoperimetricas, per A & D transeuntes, det maximam minimamve aream $HBMIG$, cujus ordinatæ QM determinatis functionibus arcuum AE æquales ponuntur, hanc esse proprietatem, ut tangens anguli AEP ad sinum totum, seu fluxio abscissæ ad fluxionem ordinatæ, sit in ratione summæ, vel differentiæ ordinatæ QM , & constantis AH , ad constantem b . Initio *Capitis XIV*, quod *Libri primi* ultimum est, Autor, illustris *Hospitalii* vestigia legens, bene multas, & ad ea, quæ sequuntur, demonstranda utiles, proprietates ellipsis breviter demonstrat, hancce curvam tanquam sectionem cylindri considerans. Deinde aliquot Theoremata de sectionibus conicis, nominatim de earum per data quinque puncta descriptione, compendiôsâ methodo ostendit, quæ in hoc consistit, ut illa prius de circulo evincantur, & postea ad sectiones conicas transferantur, spectatæ tanquam circuli projectiones in planum oblique positum per radios, e dato puncto divergentes. Reliqua hujus *Capitis* argumenta omnia tendunt ad accuratius determinandum quædam consectaria theoriæ gravitatis *Newtonianæ*, de figuris puta planetarum, & de fluxu refluxuque maris. Et primo quidem Autor doctissimus brevem, sed idoneam, tradit theoriam gravitationis versus spheras & corpora spheroidæa, in hac hypothesi, quod particule eorum solis ipsarummet mutuis attractionibus afficiantur, & vires attractrices sint in duplicata inversa ratione distantiarum; ex qua theoria definit & directionem & magnitudinem vis, qua particula in superficie spheroidis posita attrahitur. Quibus præmissis, ponit, in omnes spheroidis fluidi particulas agere novas vires, in directionibus,

aut perpendicularibus axi vel plano æquatoris, aut partim parallelis axi, partim in eundem normalibus, viresque singulas variare in ratione distantiarum ab axe, vel æquatore, cui perpendicularares sunt: & demonstrat 1) vim, ex attractione spheroidis & externis istis viribus compositam, semper agere in directione superficiei spheroidis normalis, 2) singulas columnas fluidas se mutuo sustinere in centro spheroidis, 3) unamquamque spheroidis particulam quaquaversus æqualiter urgeri. Ex quibus consequitur, si particule spheroidis fluidi uniformiter densi se mutuo attrahant viribus, quadratis distantiarum reciproce proportionalibus, & eadem particule aliis præterea viribus afficiantur, quæ aut directiones habeant vel axi, vel æquatori, perpendicularares, & in ratione distantiarum ab axe, vel ab æquatore, variant, aut saltem resolvi possunt in ejusmodi vires; sit autem vis totalis in polo ad vim totalem in peripheria æquatoris, ut diameter æquatoris ad axem; fluidum fore in æquilibrio ubique, & superficies similes ac concentricas extremæ superficiei fore horizontales in qualibet profunditate, & vires, quæ æquales particulas in illis superficibus versus spheroides trahunt, exponi rectis in illas superficies normalibus, & ad planum æquatoris, vel ad axem, terminatis. Ante, quam hoc theorema ad specialia applicet, determinat gravitatem in polo spheroidis, & ostendit, ejus mensuram requirere quadraturam hyperbolæ, si spheroides sit oblongum, circuli vero, si sit latum. Ex hac gravitate eleganter deducit gravitatem in circumferentia æquatoris, in cujuslibet paralleli peripheria, in plano æquatoris producto, & in axe producto, per formulas tam simplices, ut nullis novis quadraturis, vel computis, opus sit. His peractis, demonstrat fundamenta diversarum methodorum determinandi rationem axis ad diametrum æquatoris in planeta uniformis densitatis & figuræ spheroidis, sed a spherica haud multum discrepantis. Si notæ essent gravitas versus planetam in æquatore D , & vis centrifuga ibidem V , distans semidiametro æquatoris $= b$, & rectangulo sub summa & differentia semidiametri & semiaxis $= ca$, determinari posset quam proxime ratio

ratio inter illam diametrum & axem per hanc analogiam $cc : bb = 5V : 2D + \frac{1}{2}K$. Sed absque observationibus, sub æquatore institutis, eadem ratio definiiri etiam poterit, primo mensurando gradum meridiani in aliqua latitudine, & longitudinem penduli, quod ibidem dato tempore datum numerum oscillationum absolvit. Nam ex magnitudine gradus dimensi innotescit vis centrifuga v in æquatore sphaeræ, in cuius circulo maximo gradus æqualis esset gradui dimenso, & quæ eodem tempore, quo planeta ille, circa axem volveretur; & longitudo penduli manifestat gravitatem g , quacum corpus in illa latitudine versus planetam descendit. Dicitur nunc sinu latitudinis s , erit quam proxime $cc : bb = 5v : 2g + 5ssv - \frac{2}{3}v$. Secundo potest etiam hæc ratio cc ad bb erui, comparando gravitatem satellitis, in plano æquatoris moti, ad vim centrifugam in peripheria æquatoris planetæ. Etenim, si m sit expouens rationis, quam habet distantia satellitis a centro planetæ ad semidiametrum æquatoris, n vero sit ad unitatem in ratione composita ex triplicata ipsius m ad 1, & ex duplicata temporis revolutionis planetæ circa proprium axem ad tempus periodicum satellitis; erit $cc : bb = 1 : \frac{2}{3}n - \frac{3}{10m^2} + \frac{2}{12}$ proxime. Si secundum hæc duas methodos exquiratur ratio diametri telluris ad axem, adhibendo dimensiones graduum meridiani terrestris, a *Picarto* in Gallia, & a *Cel. Maupertuisio* in Lapponia, factas, & lunæ distantiam, tempusque periodicum, omnes computi, secundum modo traditas regulas instituti, satis bene conspirant in rationem diametri ad axem terre = 230 : 229, a *Newtono* jam traditam. Sed præter hæc methodos dantur pro telluris dimensione duæ aliæ, in quibus longitudines pendulorum isochronorum, vel magnitudines graduum in meridianis, diversis in latitudinibus observatæ, secum invicem comparantur. Si duorum istiusmodi pendulorum longitudines sint L, l , & sinus latitudinum respective S, s ; erit in hypothese, quod tellus a superficie usque ad centrum uniformiter densa sit, $cc : bb = LL - 11 : LLSS - 11ss$. Positis vero longitudinibus duorum graduum G & g in

in latitudinibus, quarum sinus sint S, f : erit semper, & sine respectu ad ullam gravitatis, vel densitatis, hypothefin, $cc:bb = G^{\frac{2}{3}} - g^{\frac{2}{3}} : G^{\frac{2}{3}} SS - g^{\frac{2}{3}} ff$. Jam per hasq; methodos differentia inter diametrum æquatoris & axem terræ inventa notabili excessu superat eam, quæ illis prioribus methodis debetur. Nam ex comparatione longitudinum pendulorum, Pellone in Lapponia & Parisiis minuta horæ secunda indicantium, prodit apud Autorem $cc:bb = 1:102,8$; & ex aliis ejusmodi pendulorum observationibus dicta ratio adhuc major colligitur. Comparatio autem graduum, sub polari & in Gallia dimensorum, dat $cc:bb = 1:89\frac{1}{2}$, adhibita Cel. *Maupertuisii* correctione mensuræ, a *Picarto* peractæ. Cum ex hac discrepantia justa enascatur suspicio, satis magnam esse varietatem in densitate internarum partium telluris; progreditur Cel. Autor ad tractationem hujus Problematis, quales proportionales diametri ad axem, & gravitationis in polo ad gravitationem in æquatore, e diversis hypothefibus densitatis variabilis internarum partium terræ oriuntur; per gravitationem intelligendo excessum gravitatis supra vim centrifugam. Ex iis, quæ hac de re subtiliter disputat, elucet, 1) si densitas tantum prope centrum aucta ponatur, intelligi quidem posse, cur gravitatio inde ab æquatore versus polos magis crescat, quam in casu densitatis uniformis, non autem, cur differentia inter diametrum & axem major sit; 2) si densitas prope centrum minor ponatur, magis quidem crescere debere gradus in meridiano ab æquatore versus polos, quam in spheroides uniformiter denso, sed inde non explicari posse majus incrementum gravitationis versus polum; 3) eadem obtinere, si densitas a superficie ad centrum continue crescere, vel decrescere, ponatur; item si tellus in plures orbes similes & concentricos divisa esset, quorum singuli quidem essent uniformis densitatis, sed centro propiores altioribus densiores; 4) si vero tellus fingatur solidum spheroides cavum, intus nucleum, sive sphericum, sive spheroidem, continens, & exterior crusta duabus ellipticis superficiebus similibus terminata uniformis densitatis, nec non gravitatio columnæ fluidæ
in

in æquatoris diametro gravitationi columnæ in axe æqualis supponatur; tunc explicari posse, cur & pondera & gradus meridiani terrestris versus polos magis crescant, quam in terra uniformiter densa. Notatione dignum videtur, hanc Telluris figuram cum ea convenire, quam dudum *Hallejus*, acus magneticæ phænomena explicaturus, proposuit. Verum enim vero, cum in hac hypothese quædam precario assumpta videantur, hanc theoriam de gravitatione versus spheroides variabilis densitatis noluit doctissimus Autor latius extendere. Tunc enim, inquit, certius demum constare poterit, quodnam cuique hypothese de interna telluris constitutione pretium sit statuendum, si quando plures gradus meridiani terrestris fuerint accurate dimensi, & longior series observationum, de gravitationis ab æquatore versus polos incremento omni cura institutarum, exstiterit. Pergit ad investigationem figuræ Jovis secundam præcedentes theorias, & ostendit, probabile esse, quod ejus densitas a superficie ad centrum uniformiter crescat, donec in centro quadrupla sit densitatis in superficie; monet etiam, periodica tempora satellitum Jovis ad se invicem secundum hæc theorias in majori esse debere ratione, quam secundum legem *Kepleri*; cum gravitas in plano æquatoris planetæ spheroidis, axem diametro minorem habentis, variet in majori, quam duplicata, reciproca distantiarum ratione; verum hanc discrepantiam inter theoriam & *Kepleri* legem adeo exiguam esse, ut, per observationes eam detectum iri, nulla spes relinquatur. Tandem Cel. Autor superius Theorema de æquilibrio particularum spheroidis fluidi ad theoriam de æstu maris applicat, & *Newtonianam* hac de re doctrinam egregie illustrat. De universo hoc *Capite* dicere possumus, id illustrem esse commentarium in duas postremas *Sectiones Libri I* & multas propositiones *Libri III Principiorum Philosophiæ naturalis mathematicorum*. Aliquot earum propositionum, quæ in hoc *Capite* continentur, Autor jam dederat in *Dissertatione de causa physica fluxus & refluxus maris*, quam illustris Academia Regia Scientiarum Parisiis A. 1740 edendam curavit; sed plura hic adjecta reperiuntur.

Hactenus enarravimus argumentum *Libri primi*, qui quidem tres fere quartas hujus Operis occupat, sed eam tamen Analyseos recentiorum Mathematicorum partem, cui & Geometriæ & Physicæ eximia incrementa maxime debentur, intactam relinquit. Hanc partem, algebraicam puta, Cel. Auctor *secundo Libro* servavit, & a parte geometrica consilio separavit: ut ne vi ac evidentie demonstrationum, quibus principia hujus artis in *Libro primo* munire voluit, apud solos Analyseos obtrectatores obesset usus symbolorum, quibus pars algebraica, quippe methodos computandi tradens, carere nequit, & quæ tamen istis hominibus ad celandum artis defectus tantum inventa esse videntur. Sic quidam signum $-$ & signum quantitatum imaginariarum mysteriosæ obscuritatis accusarunt, quos Auctor sub initium hujus *Libri* meliora edocet. Orditur autem alteram hanc Operis sui partem a demonstrationibus primarum regularum calculi differentialis, seu methodi fluxionum directæ, indoli algebraicarum quantitatum adaptatis, quæ non eque ac geometricæ motu genitæ concipi possunt. Et, quanquam ex regulis methodi fluxionum pro quantitibus geometricis, *priori Libro* demonstratis, facile potuissent regulæ ejusdem methodi pro quantitibus algebraicis tanquam corollaria deduci, tamen, cum ad hanc viam incundam nulla impellat necessitas, maluit doctissimus Auctor aliud genus demonstrationum hic adhibere, ut methodi honestas & certitudo, pluribus modis ostensa, eo clarius eluceret. In quantitibus algebraicis variabilibus nihil considerare licet, nisi quod augeantur, vel minuantur, quod quædam per variables differentias crescant, vel decrescant, aliis interea uniformiter crescentibus, vel decrescentibus, & quod aliæ aliis magis augeantur, vel minuantur. Sic, crescente A per successiva incrementa æqualia a , $2A$ crescit per æquales differentias $2a$, ideoque interea, dum quantitas A augetur, quantitas $2A$ duplo magis augeri censenda est. Est itaque aliquis gradus *evolutionis*, vel diminutionis, in variatione quantitatis non constantis; & propterea Auctor hic definit fluxiones quantitatum per mensuras respectivorum graduum auotionis, vel

vel diminutionis, eamdem, dum simul variant. Si duæ quantitates simul variant per incrementa, vel decremента, sibi mutuo semper proportionalia; manifestum est, fluxionum mensuras in hoc casu ipsa illa esse incrementa, vel decremента, aut quantitates quasvis, iis incrementis proportionales. Sin autem, altera quantitate uniformiter variante per differentias a , altera B , quæ functio sit ipsius A , per differentias continue crescentes, vel decrescētes, variat, difficilior est fluxionum determinatio. Autor ad eam demonstrandam hoc utitur Axiomate: positis iisdem, quæ modo diximus, sint radices A successivi valores $A - a$, A , $A + a$ &c. & radices B simultanei valores $B - \beta$, B , $B + b$ &c. & crescentibus continue incrementis β , b quantitatis B , ipsa B magis augebitur, quam quantitas uniformiter crescens per differentias minores, quam β , minus autem augebitur, quam quantitas uniformiter crescens per differentias majores, quam b ; contra, differentis β , b continue decrescētib; B magis augebitur, quam quantitas uniformiter crescens per incrementa minora, quam b , minus autem, quam quantitas crescens uniformiter per incrementa ipso β majora; similiter, decrescēte variabili B , & positis successivis valoribus $B + b$, B , $B - \beta$, si $b < \beta < \&c.$, magis diminuetur B , quam si uniformiter decresceret per decremента minora, quam b , minus autem, quam si variaret per decremента majora, quam β . Hinc prona est consequentia, si fluxio quantitatis A exponatur per a , in casu crescentis B per incrementa continue crescentia, fluxionem ipsius B non posse esse minorem, quam β , nec majorem, quam b ; si B crescat per incrementa continue decrescētia, fluxionem ejus non fore $> \beta$, nec $< b$; & B diminuto per decremента continue crescentia, fieri non posse, ut ejus fluxio sit $< b$, vel $> \beta$; &c.

Ex his principiis Cæli Autor ostendit, exposita fluxione radices A per a , esse fluxionem quadrati $= 2Aa$, & fluxionem potentie A^n exponi per $nA^{n-1}a$, denique fluxionem logarithmi quantitatis N esse ad fluxionem ipsius N , ut modulus systematis logarithmici ad quantitatem N . Ex his vero Theorematis reliquas regulas calculi differentialis per deductiones

siones algebraicas demonstrat. En specimen illarum demon-
 strationum in exemplo Theorematis primi, quod fluxio qua-
 drati A^2 sit $2Aa$, si fluxio ipsius A exponatur per a . Sint
 nimirum tres successivi valores radice $A-u$, A , $A+u$; &
 respondententes valores quadrati erunt $A^2 - 2Au + u^2$, A^2 ,
 $A^2 + 2Au + u^2$. Ergo A^2 augetur incrementis continue
 crescentibus, $2Au - uu$, $2Au + uu$, &c. Igitur vi præce-
 dentis Axiomatis, exposita fluxione radice per u , fluxio qua-
 drati non poterit exponi per quantitatem $> 2Au + uu$, nec
 per quantitatem $< 2Au - uu$. Jam, si negas, fluxionem
 quadrati exponi per $2Aa$, exponatur primo per quantitatem
 majorem, velut hanc $2Aa + oa$, & sit o incrementum ipsius
 A majus, quam u ; & quia est $a : u = 2Aa + oa : 2Au + ou$,
 sequitur, ut, si fluxio ipsius A exponatur per u , fluxio qua-
 drati A^2 exponenda sit per $2Au + ou$, ideoque per quanti-
 tatem ipsa $2Au + uu$ majorem. Quod antea ostensis repu-
 gnat. Si ponas, fluxionem quadrati minorem esse quantitate
 $2Aa$, sit ea $= 2Aa - oa$. Ergo, quia $a : u = 2Aa - oa : 2Au - ou$,
 quæ minor est, quam $2Au - uu$; exposita per u flu-
 xione radice, fluxio quadrati nunc exponeretur per quan-
 titatem minorem, quam $2Au - uu$. Quod etiam repugnat.
 Sub finem hujus *Capitis* Autor de fluxionibus altiorum ordinum
 exponit, & indicat viam demonstrandi prædicta Theoremata
 tam secundum *Newtoni* methodum rationum ultimarum, quam
 secundum methodum infinitesimalem *Leibnitii*. In *II Capite*,
 explicatis signis algebraicis fluxionum, & repetitis regulis me-
 thodi fluxionum directæ, per hæc signa expressis, fundamen-
 ta ponit methodi inversæ. Primo ea monet, quæ in fluentis
 ex fluxione inventionem de constantis adjectione tenenda sunt.
 Postea, traditis omnium primis regulis calculi integralis, quæ
 ex regulis differentialis immediate fluunt, docet fluxionem
 hujus formæ $(a + z)^m z^n dz$, in qua m est numerus, negati-
 vus, vel fractus, usitata methodo transformare in aliam, cujus
 fluens in terminis finitis assignabilis est; & porro conditio-
 nes integrabilitatis formæ $(e + fx^n)^r x^m dx$ explicat. Inde
 pergit ad methodos, quarum usus est in inveniendis fluen-
 tibus,

ribus, quæ terminis algebraicis accurate nequeunt exprimi. Et primo quidem tradit modum, eas inveniendi resolutione fluxionis in seriem infinitam convergentem. Huc potissimum faciunt Theoremata *Newtoni* & *Moiræi* de potentiis binomiorum & infinitomiorum; quæ propterea hoc in loco Cel. Autor non solum proponit, sed & eorum elegantem analysin, ex regulis calculi differentialis petitam, suppeditat. Simili methodo demonstrat Theorema *Taylori* $y = E + \frac{z dE}{dz} +$

$\frac{z^2 d d E}{1.2 dz^2} + \&c.$ ubi dz est constans, & $E, dE, d d E$, sunt valores ipsarum $y, dy, d dy$, posita $z = 0$, nec non Cel. *Jo. Bernoullii* Theorema, in his *Actis A. 1694* exhibitum, $\int y dx = yz - \frac{z^2 dy}{1.2 dz} + \frac{z^3 d dy}{1.2.3 dz^2} - \&c.$ quæ duo Theoremata etiam

permagnam usum in hoc negotio habent, ut hic multis selectisque exemplis declaratur. Præter hæc Theoremata, quædam, etiam huc spectantia, ex Tractatu *Newtoni* de Quadratura curvarum, & Commercio epistolico, laudat. Sequitur explicatio secundi artificii, quo uti solent Analystæ iis casibus, in quibus fluens in terminis finitis algebraicis inveniri nequit, reductionis puta ad fluentes ejusdem quidem conditionis, sed formæ simplicioris ac notioris, quæ per approximationes facilius & exactius haberi possunt, cujusmodi sunt imprimis arcus circulares, hyperbolicæ, ellipticæ, & arcus omnium sectorum conicarum. Hanc doctrinam, quæ in *Capite III* proponitur, inchoat Cel. *Maclaurinus* ab expositione analogiæ inter sectores ellipticos & hyperbolicos, ex qua varia deducit Theoremata generalia pro multiplicatione & divisione arcuum, vel sectorum, circuli. Deinde docet, quomodo elementa arearum reducenda sint ad rectificationem arcuum circuli & elementa logarithmica, tum si ordinatæ exprimantur quantitibus rationalibus, tum si earum valores binomium, vel trinomium, irrationale contineant. Post hæc considerat elementa, quæ a rectificatione ellipsis & hyperbolæ pendent; & de

nonnullis aliis casibus, in quibus fluens altioris generis ad fluentem simplicioris formæ reduci potest, pauca subjungit. Theoremata maxime utilia & fecunda, quæ in hac parte calculi integralis a Col. Viris, *Leibnitio, Bernoulliis, Newtono, Cotesio, Moiræo*, passim tradita fuere, laudatis ubique eorum Autoribus, hic collecta, & apte inter se connexa, reperiuntur. Sed, quemadmodum hæcenus Autor de ejusmodi tantum curvarum areis egit, quarum & ordinata: & abscissæ sunt functiones algebraicæ cujusdam quantitatis variabilis x : ita, cum præter tales curvas sint multæ, in quibus hæc conditio locum non invenit, in *Capite IV*, quæ de harum quoque areis quadrandis notanda sunt, proponit, contemplatus primo aream, cujus ordinata datur per aream aliæ curvæ, secundo aream, cujus & abscissa & ordinata per areas aliarum curvarum determinantur. Reliqua pars hujus *Capitis* doctrinæ de summatione & interpolatione serierum impenditur. Habentur hoc in loco quædam Theoremata valde generalia, ex methodo fluxionum deducta, pro approximationibus ad summas serierum per areas curvarum, & conversim, pro computandis areis, si communis methodus series nimis tarde convergentes suppeditet, nec non pro solvendis variis Problematibus, quæ ad *Newtoni* methodum differentialem referri solent. In specie traduntur hic Theoremata, quæ faciunt ad inveniendam summam quarumvis potentiarum terminorum progressionis arithmeticæ, & summam logarithmorum talium terminorum; & resolvitur Problema de invenienda ratione, quam habet unciæ mediæ termini in binomio, ad altioris dignitatem evecto, ad summam omnium unciarum, per methodum a methodis Cel. Virorum *Stirlingii & Moiræi*, diversam; denique ratio computandi aream ex aliquot ordinatis æque distantibus, & interpolandi terminos intermedios datæ seriei, ex iisdem principiis generalibus, deducitur. Hæcenus traditis generalibus regulis methodi fluxionum, pergit doctissimus *Maclaurinus* in *quinto Capite*, quod hujus Operis ultimum est, ad usum earum in solutionibus Problematum geometricorum & physico-mathematicorum ostendendum. Traditis formulis generalibus,

ralibus, quæ tangentibus & normalibus curvarum ducendis inserviunt, exponit regulas methodi maximorum & minimorum, & exemplis illustrat. Quas Vir doctissimus in *nono Capite Libri primi* dederat: regulas de puncto curvæ, ad quod ordinata est maxima, vel minima, a puncto flexus contrarii discernendo, eas hic repetit, & brevi demonstratione derivat ex Theoremate *Taylori*, quod data fluxione abscissæ dx , & posito E valore ordinatæ, ubi $x=0$, sit $y=E + \frac{x dE}{dx}$

$$+ \frac{x^2 d^2 E}{2 dx^2} + \frac{x^3 d^3 E}{6 dx^3} + \text{&c.}; \text{ nam, iisdem positis, erit ad}$$

$$\text{æqualem abscissam negativam } y=E - \frac{x dE}{dx} + \frac{x^2 d^2 E}{2 dx^2}$$

$$- \frac{x^3 d^3 E}{6 dx^3} + \text{&c.} \text{ \& ex his duabus formulis prædictæ regula}$$

prona consequentia fluunt. His nonnulla hic addit Autor, quæ digna sunt, ut in ipso hoc Opere evolvantur. Deinde suppeditat formulas pro radiis osculi, & causticarum constructionem docet. Progressum facit ad theoriam trajectoriarum, solvitque tum directum Problema de lege vis centripetæ, data trajectoria, inveniendâ, tum inversum, de trajectoria ex lege vis centripetæ determinandâ. Inhæret potissimum exemplo trajectoriæ, quæ describitur viribus, in reciproca ratione quintuplicata distantiarum existentibus, qui casus hoc singulare habet, ut corpus possit quidem descendere ad centrum perpetuo, neque tamen intrare circulum, isto centro intervallo determinato descriptum, vel a centro perpetuo recedere, & circuli tamen peripheriam, circa idem centrum radio determinato descriptam, nunquam transgredi. Hæc species trajectoriarum generatim per arcus sectionum conicarum, & in quibusdam particularibus casibus per logarithmos, construi potest; quæ Vir Cel. seorsum ostendit. Porro tradit regulas pro computando tempore descensus per arcus datarum curvarum, easque præcipue applicat ad descensum in cycloide,

cycloide, & ad descensum per datum arcum circuli, cuius tempus determinare docet supposita rectificatione arcuum sectionum conicarum, nec non per series infinitas. Sequuntur regulæ pro determinandis motibus in mediis resistentibus, pro figuris catenariæ & brachystochronæ definiendis, pro cubandis solidis, rectificandis arcibus curvarum, & quadrandis superficies curvis. Inter hæc occurrit methodus facilis, determinandi ope logarithmorum partes meridionales, seu arcus meridianorum in Mappis nauticis *Mercatoris*, non solum in hypothese telluris sphericæ, sed etiam in hypothese terræ spheroidis, sive oblongæ, sive ad polos complanatæ. Exinde simplex hæc & facilis regula existit, pro partibus meridionalibus in hypothese terræ spheroidis, complanata ad polos, computandis, supposita tabula partium meridionalium pro tellure spherica: scilicet, posita ratione distantie focorum meridiani elliptici ad diametrum æquatoris = $r:n$, & posito sinu datæ latitudinis = u , evolvantur in tabula partes meri-

dionales pro latitudine, cuius sinus = $\frac{u}{n}$, quibus per numerum n divisis, quotus subtrahatur a partibus meridionalibus, datæ latitudini in tabula respondentibus; numerus residuus erit quaesitus. Pro tellure figuræ spheroidis oblongæ æque simplex hic reperitur regula. Post tractationem hujus Problematis, Cæl. Autor resumit materiam de attractione versus corpus spheroides, & calculo determinat gravitationem tum in polo, tum in æquatore, per arcus circuli, vel logarithmos, in hypothese attractionis, versus quamvis particulam quilibet potestati distantie reciproce proportionalis. Postea, breviter exposito computo centri gravitatis, centrique oscillationis, aliquot quaestiones de maximis, vel minimis, solvit; quarum 1) est de ratione potentie ad onus idonea ad hoc, ut machina dato tempore maximum effectum præstet, non solum abstrahendo a frictione, sed & hujus ratione habita; 2) qualis esse debeat positio plani, motu parallelo in data directione & data celeritate lati, ut flumen, data celeritate in id incurrens, maxima vi idem impellat; 3) de optima positione alarum

alarum motu, a vento moti, de qua Autor monet, aliam, sic positam, ut cum directione venti angulum $54^{\circ} 44'$ comprehendat, initio tantum motus maximam impulsam pati, sed, producto jam motu, commodissimam sive positionem per majorem angulum determinari; 4) de maxime idonea positione veli, ut navis, cujus data est celeritas, a vento data: velocitatis in data directione maxima vi impellatur; 5) de arcu circuli sic dividendo, ut productum ex quibuslibet potentiis sinuum singularum partium sit maximum; 6) denique de optima directione navis, & commodissima veli positione, ut navis in data recta incedat, vel a data recta recedat, quam fieri potest velocissime. Harum questionum solutiones excipiunt quedam precepta de reductione equationum differentialium secundi gradus ad primum, & hac occasione Autor de curva elastica, quam in omni casu per rectificationem conicarum sectionum construi posse docet, nec non de vibrationibus chordae tensae, agit. Denique methodum suam pro solvendis per primas fluxiones Problematibus isoperimetricis, quam ex *prima Libro* in superioribus descripsimus, applicat ad solvendas alias questiones, de maximis, vel minimis, in quibus curvae quaesita; sub certis limitationibus arearum, solidorum inde genitorum, &c. spectantur; cujus generis est quaestio de inveniendo solido, quod inter omnia aequalis voluminis, & aequalibus superficiebus terminato, minimam in fluido resistentiam patiatur.

Wernünftige und Schriftmäßige Gedanken von der Heiligen Schrift, 1c.

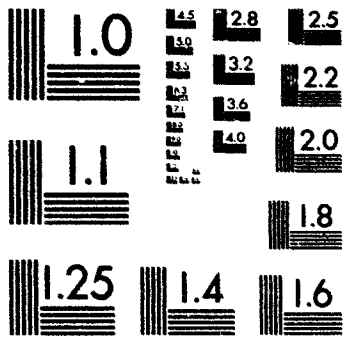
id est,

DOCTRINA DE SCRIPTURA SACRA, EX RATIONIS, & rei Christianae, fundamentis proposita a
JOANNE ERNESTO SCHUBERTO, Consi-
storii Ducalis Vinarientis & Isenacensis Assessore, &
Facultatis Philosophicae Jenensis Adjuncto.

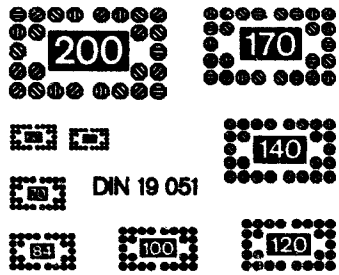
Paris J.

Z 3

Jena,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

Jenz, ex taberna libraria Melchoriana, 1746, 4.

Alph. 2 plag. 8.

Pergit nunc Cl. Autor interrupta-serie id persequi opus, quod ante aliquod tempus aggressus est, cum *Doctrinam de veritate Christianae religionis, natura & gratia lumine perlustratam*, librum doctum & lectu dignum, cum orbe communicaret literato. Omnis ejus labor atque opera, quam in hoc studio percurrere sibi mente propositam habuit, utilitatem lectorum, salutaris doctrinae cupidorum, spectat. Hinc factum est, ut & vernacula scribendi ratione, & plano faciliq; dicendi genere, uteretur. In duas vero Partes hanc tractationem de Scriptura Sacra distinguit, quarum prior quinque continet Capita, ad res historicas potissimum pertinentia; posterioris deinde Partis totidem daturum se Capita promittens, quae dogmaticas fere res omnes in se contineant. In Capite itaque primo de divina Scripturae Sacrae inspiratione agit, ubi sub initio statim illam describit ita, quod sit liber, continens Prophetarum, Evangelistarum, atque Apostolorum, monumenta, literis consignata, & qui a Christianis pro divina revelatione habeatur. Haec hujus libri sancti ipsi est finitio. Ex quo ad ea Autor progreditur, quibus confirmari possit, librum hunc ex divina revelatione esse enatum. Indicat hic praecipua tantum rerum momenta, lectorum ad ea ablegans, quae in superiori ab ipso sunt enucleata libro. Ampliorem vero sibi dicendi segetem propositam esse Noster existimat in definienda & distincte tractanda doctrina de inspiratione divina. Duo ad hoc negotium perficiendum argumenta requiri ostendit, quorum prius ad mandatum refertur divinum, posterius autem ad res ipsas, quas perscribere jussi sunt auctores sacri, omnino pertinet. Utrumque necessario ad constituendam inspirationis divinae formam pertinere ait, licet prius momentum ob paucitatem adversariorum minus a Theologis urgeatur. Quia vero revelare nihil aliud significat, quam occultam & ignotam rem notam atque celebriorem reddere; hinc, quale intercedat discrimen inspirationem inter & revelationem, probe tenendum esse monet, nec utrumque sub revelationis vocabulo

COM-

Pag. 1.

4.

6.

comprehendendum esse, nisi a vera vocis potestate recedere velimus, clarius docet. *Museum* hac de re a Theologis Vitebergensibus esse accusatum, quam tamen *Calovius* & *Quenstedius* liberrimo ore profiteantur, in transcurso Noster miratur. Per mandatum divinum ad scribandum necessarium intelligitur omnis Spiritus Sancti operatio, ex qua scriptores sanctiores fuerunt certiores redditi de voluntate Dei, literis aliquid consignandi. Repetuntur hic testimonia quaedam, factis nota, ex tabularum sacrarum autoritate, quibus humanae quaedam adduntur sententiae. Nec desunt mandata, conceptis formulis a Deo data, nec sensationes internae, & externae quaedam occasiones, quae ad scribendum excitarunt viros divino flamine tinctos. A mandato divino pergit ad res, sanctissimis hominibus vel revelatas, vel inspiratas, quarum ad priores referuntur mysteria fidei, ad posteriores omnes aliae, quaecunque ex rerum gestarum memoria cognitae fuerunt, sed tamen ea ratione, quae Deo placuit, a viris sanctis in tabulas sunt relatae. Quod nisi concedatur, ratio reddi nulla potest, quare non omnia, quaecunque gesta sunt, sed ea tantum, quae ad religionis sive directae, sive indirectae, capita, & arbitrium divinum, reduci debent, scriptis suis prodiderint. His plenius paulo pertractatis, objectiones quasdam strenue remotas legimus, quibus altera de verbis, quae visis sanctis suggesta sunt, asserta atque confirmata redditur veritas, ubi tamen quaestio omnis de linguis originalibus est capienda, quarum singularum annectitur adhibita a Deo ratio. Diversa postea Noster profert genera, quibus se Deus manifestavit hominibus, inter quae primo ponitur inspiratio, sensu strictiori sumpta, qua inter meditationes sacras hominibus se appropinquavit Deus, atque universales religionis doctrinas illis conscribendas suggestit, nec tamen immediata voce usus. Ad hanc rem conficiendam testimonia afferuntur divina ex *1 Sam. XXIII, 2, 3, & 1 Petr. I, 11*. Alterum genus divinae manifestationis dicit ecstasia, quae vigilantibus contingit hominibus, qui, externo sensuum usu privati, in stuporem vertuntur. Hic ex *Pauli* exemplo demonstratur, Deum & auditu, & visu, quod

Pag. 7.

9.

13.

19.

23.

27.

32.

34.

36.

- quod *Petri* testatur autoritas, uti, ita, ut res auditæ & visæ videantur, licet corporis sensibus nihil tale percipiatur atque sentiantur. Ex eo pergit ad somniorum divinorum & suggestionem, & interpretationem, in quo utroque immediata quædam obrinet locum suggestio divina. Alloquium, quo immediate Deus se hominibus manifestum reddidit, ad quartum genus divinæ refertur manifestationis. His de *Bathkol* Judæorum, eorumque *Urim & Thummim*, subnexas Autoris legimus cogitationes, inter quas in locos quosdam, speciem repugnantæ præ se ferentes, incidit, *Alluum* scilicet *Cap. IX, 4, & Cap. XXII, 9*, quos recte conciliat, distinguendo inter sonum vocis, & vocem ipsam, distincte auditam. Non dubitamus, quin *Cl. Autor*, si verba Græca inspexisset, hoc plenius potuisset confirmare, licet per se ipsius sententia omni assensu digna sit. Præter hæc denique adduntur aliæ species, quibus Deus usus est, hominibus voluntatem suam declaraturus, quales fuerunt apparitiones angelorum visibiles, externæ objectæ imagines, quo urbs *Babylonica*, *Ezechieli* per imaginem representata, & confessus *Dei*, temporibus *Achabi* a *Micha* visus, refertur. Denique, per sortem, & alios corporis sensus, Deum voluntatem suam cum hominibus communicasse, docetur. Accedimus nunc ad quæstionem, ab Autore expeditam, de inspirationibus & suggestionibus diabolicis. Sed, ut cautius atque curatius ea, quæ proferuntur, essent pertractata, quam maxime vellemus. Qua ratione enim diabolo omnes fere inspirationis divinæ modi possint adscribi, non satis intelligimus, & quid sibi velit *Noster* per subtile corpus diabolicum demonstrare, non videmus. Nec facile admitteudæ sunt omnes species diabolicæ, a *Wiero* visæ. Denique, quomodo malus ex orco genius, mediante corpore suo proprio, pro lubitu aliam induere queat formam, non satis explicatum legimus. Hæc occasione *Sibyllarum* contouxit fata *Cl. Autor*, monumenta earum scripta recensens, & quale sit iudicium de illis ferendum, docens, ita, ut, caute admodum ipsum in hoc enarrandi & disputandi genere versatum fuisse, non negari possit. Concludit denique hoc *Caput* *Noster*,
signa

signa recensendo, quæ suggestionem divinam a diabolica se-
 cernunt, tum ex parte eorum, quorum ministerio utitur Deus,
 tum aliam ex parte aliorum, quibus conceditur revelatio di-
 vina custodienda & propaganda. *Secundum Caput* divisio-
 nem librorum, in Codice sacro comprehensorum, tradit, Pag. 63.
 quorum alii ante, alii post, natum Christum in vulgus editi 72.
 fuerunt. Vulgarem hanc distinctionem amplius declarans,
 de utroque Autor agit Testamento, & differentiam utrius-
 que breviter ostendit, indicem subnectens librorum Vet. 74.
 Test. quos ex ordine LXX interpretum *Lutherus* recensuit,
 qui diversus est ab ordine & divisione speciali, quam Judæi
 usu receptam habent, licet, Christianorum distinctionem fir-
 miori niti fundamento, unicuique appareat. 81.
 Pari ratione libri Novi Testamenti recensentur in univ-
 ersum, & quæ 84.
 Capitum ac versuum sit origo atque autoritas, brevissimis
 docetur. Pergit deinceps Noster ad enarrandas scriptorum
 sacrorum vitas, inter quos sub *Capitis tertii* initium *Moses*
 agmen ducit, cujus origo, nativitas, educatio, & reliquæ
 vitæ fatæ, ex Codicis sacri & *Josephi* testimoniis dilucide
 recensentur. 85.
 Demonstratur deinde, *Mosen* esse antiquissi-
 mum scriptorem, eundemque vere autorem suorum li-
 brorum esse dicendum. 87.
 Tempus scriptionis circa tempora 92.
 exitus populi Israelitici ex *Ægypto* ab Autore ponitur, ubi
 non omittendam quæstionem proponit, quare Deus non ante
 ea tempora revelationem literis consignatam hominibus ex-
 hibuerit, quæ facile ex orali traditione, ante ea tempora suf-
 ficiente, post *Mosis* vero ætatem minus commoda, expe-
 ditur. 97.
 Accedebat etiam, *Mosis* ætate maximas mutationes
 cum populo Israelitico factas esse, quæ omni posterorum
 memoria dignæ erant. 99.
 Hinc conspectus rerum, a *Mose* per-
 scriptarum, uno intuitu exhibetur, & rationes ex prioribus
 dictis redduntur, quare *Moses* ad scribendum a Deo fuerit
 excitatus. 100.
 Hinc ad *Josuanam* fit progressus, qui *Mosi* suc-
 cessit, & autor libri est, qui sub nomine ipsius circumfer-
 tur, licet alii sine gravi causa de eo dubitarint, pluribus re-
 futati ab Autore, qui tres imprimis potiores dubitandi ra-
 tiones, a libro justorum, a loquendi quibusdam formu-
 lis, 103.
106.
109.

- lis, & a rebus post mortem *Josue* gestis, desumptas, facile
 Pag. 112. solvit. Contenta deinde hujus libri breviter adducun-
 tur, interpositis causis, & civilibus, & religiosis, quæ *Jo-*
suam ad scribendum librum suum ex Dei mandato impule-
 rant. De libro *Judicum* varii enarrantur Autores, inter quos
 117. *Samuel* verisimiliter verus fuit, & deinde usus ipsius libri,
 & finis conscriptionis, ostenditur. Sequitur ordine libellus
 127. *Ruth*, & *Samuelis* libri, eadem ratione, qua ceteri, pertractati;
 ubi sub finem monet Autor, & *Nathanem*, & *Gadum*, hi-
 storiam a *Samuele* perscriptam contexuisse filium. Libros *Regum*,
 & annales Israeliticos Judaicosque, ab autore esse perscriptos,
 qui vel sub captivitate Babylonica, vel post eam, vixerit, No-
 ster ex eo conjicit, quoniam plurimi fere interpretes ad au-
 torem *Esdram* hos libros retulerunt, quem *Chronicorum* saltem
 esse scriptorem, ex sententia Judæorum, non solum non ne-
 gat Noster, sed ex allatis quibusdam rerum argumentis et-
 iam confirmare studet. In recensione libelli *Esdrae* contra
 130. *Huetium* pugnat, trepide affirmantem, quin imo duabus ex
 rationibus negantem plane, libri omnis autorem fuisse
 137. *Esdram*, quod quidem sine multis ambagibus facili negotio
 confutatur. Eandem diligentiam, & commendandam brevi-
 tatem, in enarrandis opusculis *Nehemiae* & *Ezbera* posuit, & de
 horum autore, qui *Marduchai* putatur, cum *Huetio* non infeli-
 140. citer pugnavit. *Jobi* perlustrans fata Cl. Autor, tria expe-
 dit in limine de existentia, tempore, & patria, hujus vexa-
 tissimi viri. De prioribus confidenter, & satis tute, profite-
 tur, *Jobum* vere fuisse, quod vel ex testimoniis divinis pa-
 142. teat, & tempora ipsius incidere in ea, quæ mortem *Josephi*
 sequuntur, & *Mosis* originem antecedunt. De gente vero
Jobi dubie pronuntiat Noster, *Jobum* forte ex posteris *Nu-*
 143. *haris* esse natum existimans, quod vel ex regione, quam in-
 colebat, appareat. Ad ipsum librum quod spectat, nihil hic
 memoratu dignum videmus ab Autore allatum, nisi quod pu-
 146. tet, *Mosen* esse scriptorem hujus libri, & testimonia, pro resur-
 rectione mortuorum in *Jobi* libro inventa, ad hanc doctrinam
 152. nullo modo pertinere. Ex hoc ad *Davidis* cantiones, & *Sal-*
omonis opera, pedem refert Autor, succincte omnia pertra-
 ctans,

ans, & diligentis scriptoris laudem sustinens. In *Propheticis* Pag. 160. libris enarrandis ita versatum Nostrum videmus, ut in fronte hujus tractationis ea ponat, quæ ad vates divinos omnes, ratione muneris legationisque suæ, ut & doctrinarum & orationum suarum, pertinent. Tempora deinde, docet Autor, esse distinguenda, quæ scriptis & concionibus suis perlustrarint Prophetæ; simul etiam docens, quanto intervallo Propheta rerum gestarum scriptorem post se relinquat. Omnium optima hic nobis videtur observatio, qua declaratur, vaticinia Prophetarum res modo futuras declarare, & non amplius, quam ad tempora Christi, pertingere, eo tamen probe dijudicato, quod, his etiam stantibus, nihilo minus de vita beata, & æternis pœnis, quamplurimæ inter Prophetarum libros doctrinæ occurrere possint. Ceteram hanc suam sententiam alii occasione plenius deducendam reservat. His prælibatis, *Jesæ, Jeremia, Ezechielis, atque Danielis*, percurrit fata, & temporum simul reipublicæ Judaicæ continuam injicit mentionem, quorum enarrationem reliqui minores, qui dicuntur, Prophetæ excipiunt. Quæstio sub finem additur de Prophetis post *Malachiam* superstitionibus, quæ ita affirmatur, ut facile ex testimoniis quibusdam librorum Novi Test. & *Josèphi* auctoritate pateat, inter populum Judaicum post *Malachia* fata existisse Prophetas, quorum scriptis tamen non opus fuerit, cum omnia jam prædicta essent, quæ ad venturum referebantur Messiam. Circa scriptores Novi Test. vita Christi primo tangitur, & deinde ad *Matthæum*, reliquosque Evangelicæ historix præcones, transitur. Illud modo hic notatu necessarium ducimus, testimonia, quæ vulgo traduntur, & ab Autore nostro repetuntur, scilicet *Marc. II, 13, 14, Luc. V, 27, 28, 29*, de *Matthæi* vocatione plane agere non posse, cum nulla omnino ibi hujus mentio fiat. Ad dogmaticos libros accedens Noster, primo recenset vitam *Pauli*, cujus enarratio ex Epistolis ipsius, ad cœtus Christianos perscriptis, ut & ex *Luca* Actibus Apostolorum, satis vulgari diligentia est contexta. In definiendis temporibus, quibus ille gentium doctor literas suas ad diversos sanctiores dedit cœtus, *Ufferii & Ludovici Capelli* adoptatur temporum ratio, quo, quid certi sit, quidve veri habeat simili-

161.

163.

177.

192.

198.

199.

210.

215.

- Reg. 217. similitudinem, ex illorum sententia appareat. Ipsa Epistola deinde ex eo, quem inter nos obtinent, ordine pertractantur, ita, ut de regione, incolis, occasione, & argumentis primariis, succincta exhibeatur expositio. Epistolam ad Ebræos
231. *Paulo* esse assignandam, vel hanc ob causam Noster putat, quia ab hac antiqua satis opinione non recedendum sit, nisi gravissimæ, quæ tamen desint, causæ proferantur. In gente *Jacobi* perlustranda, tres *Jacobi* dicuntur fuisse, alius scilicet *Alphæi*, alius *Cleopha*, alius *Zebedæi*, filius. Illum, qui *Cleophum* patrem habuerit, fratrem Christi plerumque dici, quoniam consanguinitate cum illo fuerit conjunctus, docet Autor. Sed vel hanc ob causam affirmare debuisset unum eundemque esse *Jacobum*, qui *Cleopha* & *Alphæo* prognatus dicitur, siquidem inter doctos viros abunde constat, nomen *Alphæi* & *Cleopha* uni personæ, ob similitudinem vocabulorum, esse
140. attribuendum. *Quartum Caput* de autoritate Scripturæ S. divina agit, quæ illa est dignitas, atque insignis excellentia, quæ nos obligat, ut omnia, quæcunque in ea continentur, accipiamus, & in iis acquiescamus. Dupliciter vero autoritas potest considerari, quatenus est vel normativa, seu canonica, vel imperativa; & deinde, quatenus absoluta, & respectiva.
142. intelligenda est. Hinc etiam fit, ut rationi repugnare nequeat, quia hoc modo autoritas ipsius facile everti posset, licet hic probe tenendum sit, quod C. Autor de veritatibus necessariis, & contingentibus, scite disserit. Reliqua, quæ sequuntur, ad majestatem stili, ad veritatem & sanctitatem Scripturæ, & denique ad ea, referri possunt, quæ circa respectivam Scripturæ autoritatem sunt notanda, in quibus plurima e majorum scriptis repetuntur, quædam etiam illustrantur. Præter ea hic etiam occurrit disputatio de libris apocryphis, & quid vere de
306. iis sit statuendum, dilucidius docetur, quamque versiones
318. habeant virtutem, sub finem hujus *Capitis* exponitur. Perfectionem Scripturæ *Caput quintum* profert, ubi sub initio statim ostenditur, hanc perfectionem tum ad ipsam essentiam scripturæ revelationis, tum etiam ad partes ejus singulas integratque, respicere. Ex his omnia, quæ in hoc *Capite* occurrunt, facile dijudicanda sunt, dum primo ostenditur, Scripturam S.
319. partibus

partibus gaudere essentialibus revelationis scriptæ; deinde, nullum librum esse deperditum, qui Deum autorem habuerit, & ad libros sanctiores pertinuerit; tum Codicem utrumque, & Hebraicum, & Græcum, mansisse incorruptum; denique Scripturam esse sufficientem ad ea in hominibus efficienda, ob quorum causam illa a Deo fuit tradita. Omnia hæc plane & ample sunt pertractata, ita tamen, ut nihil fere habeamus, quod potissimum hinc excerpamus, quodve novitatis specie se commendet. Interim hanc Cl. Autori gloriam non invidemus, quam ob verborum suorum & sententiarum perspicuitatem, ut in aliis ejus libris, sic in hoc etiam volumine, prorsus insignem, ab omnibus lectoribus facile im-
 petrabit. In fine demum affirmat, Deum nihil in civilibus rebus revelare hominibus, & *Daniclem* ea exhibere, quæ ad mutationes rerum publicarum nostris temporibus sint referenda; quo modo vero hæc posterior sententia cum alia superiori, *pag. 161* prolata, possit conciliari, jam non inquirimus. Pag. 404.

Herrn D. Fried. Andr. Hallbauers, hochverordneten Kirchenraths, und berühmten Lehrers der Theologie in Jena, künige Vorschläge zu nöthiger Verbesserung des Schulwesens, &c.
 hoc est,

D. FRID. ANDR. HALLBAUERI, RERUM SACRARUM Consiliiarii, & Doctoris discipline sanctioris celeberrimi in Academia Jenensi, Consilia breviora, seu desideria necessariæ scholasticarum rerum emendationis, ex Latina lingua in Germanicam translata, & annotationibus aucta, a J. G. H.

Jenæ & Leucopetræ, apud Jo. Christoph. Crockerum, 1746, 8.
 Plag. 6.

Laudabilis æque ac deplorandæ cæcus sacri & civilis conditionis fundamentum est educatio juventutis. Non igitur contemnendum, quæ magni potius æstimandum, quicquid ad pravam extirpandam, accuratam vero promovendam ac stabilendam, pertinet. Inde & hos labores haud indignos judicamus, in commentariis qui nostris commemorentur. Immo vero hoc digniores sunt commendatione, quod passim, magno rei publicæ

blicæ detrimento, labi res scholastica videatur & corrumpi. Queritur hac de re in Præfatione Clariss. Editor; quem esse *Jo. Gusbofr. Hauptmannum*, eloquentiæ atque elegantiorum literarum in Gymnasio provinciali Ruthenico Professore, ex sine Dedicacionis, qua Nobili *de Freiesleben*, Mæcenati studiorum ac promotori, opus consecravit, apparet. Idem tamen simul vindices humanitatis in Germania alios laudat, eosdemque primarios. Adulationis vitium perosus, tacet, quos Lipsia fovet, quosque doctores ac patronos coluit, per sese jam notissimos. Nominat vero *Stemmleros, Kacberos, Winckleros, Reinhardos*, inter rei sacræ nunc antistites, scholarum antea magistrorum; in Academiis autem *Bergeros, Leyseros, Hoffmannos, Baumgartenios, Mosheimios, Heumannos, Gesneros*, atque alios, prædicat. Inprimis ipsi commemorandi videntur, in Academia Jenensi, *Walchius & Hallbauerus*. Posterior est, cujus tractationem de præparatione ad recte formandam juventutem in Academiis instituenda, & desideria scholastica, quæ collectionis operum *Sturmianorum* de institutione scholastica, Præfationi subjuncta reperimus, dictorum, inter alia, documenta profert. Mandato ac desiderio Autoris satisfaciens, posteriora, nostram in linguam conversa, singula, & amplissimis partim annotationibus, confirmavit, explicuit, auxit, illustravit. Neque enim omnino imparatus ad istam occupationem accessit, qui, continuare se huc spectantium librorum-lectionem atque disquisitionem, ipse profiteretur; aliis jam eo spectantibus Commentationibus innovuit; novem propemodum annos gymnasticæ juventuti præfuit; atque ultra biennium totam Rectoris & Conrectoris provinciam simul administravit; nec raro, ad triginta per hebdomadem horas, recitationes simul privatissimas instituens, quid profit juventuti, quid obsit, perspexit, ut alia taceamus. Atque omnino ipsa desideria ita sunt comparata, ut expendi mereantur. Unum saltem & alterum spectemus. Cura scholarum instituendarum & conservandarum Principibus ac magistratibus quam maxime injungitur. Inspectores flagitantur, qui possint ac velint salutem scholarum promovere. Doctores sacri per cathedram ad suggestum debent ascendisse. Scholasticum ad munus præparatio debet in Academiis suscipi singularis. Ad has ex scholis & Gymnasiis

nemo

nemo nisi linguis, artibus, scientiis, eo pertinentibus, rite instructus, & post acceptam vitæ Academicæ laudabiliter degendæ institutionem, dimittatur. Omnibus scholæ ordinibus idonei tantum præficiantur doctores, pii scilicet, eruditi, humani, patientes, diligentes, docendi præditi dono, fideles, prudentes, autoritate pariter & corporis viribus pollentes; itemque plures, ne tædio capiantur tam pauci. Majore honore ac præcedendi dignitate gaudeant iidem, atque lautioribus etiam reditibus, speque ampliore. Nihilo minus, tædio qui capiuntur, aliis, quibus apti, muneribus præficiantur; seniores rude donentur, ac honeste cum suis sustententur; removeantur indigni. Superioribus præsertim magistris major relinquenda est potestas, ea, quæ ad salutem spectant juventutis, in doctrinæ ac disciplinæ ratione, dirigendi. Omnium doctorum summa sit concordia; eademque omnibus auxiliis ac modis promoveatur. Omnes ordines vel hebdomade semel visitentur, ad doctorum & discipulorum diligentiam ac dexteritatem explorandam, confirmandam, excitandam. Omne doctoribus auxilium, quatenus possunt, parentes ferant & cives. Emendatio animi, voluntatis non minus, quam intelligentiæ, scholarum sit primarius scopus. Nec vero corpus negligatur; quodque ad externam pertinet commendationem, ac totius vitæ bonam directionem. Ingenium potius & judicium, quam sola memoria, spectetur ac juvetur. Non scholæ, sed vitæ, discendum. Cognitio linguarum & scientiarum, verborum ac rerum, jungatur. Ratio docendi ad rerum naturam, discendum facultatem, numerum, scopum, accommodetur. Confusio, nimia varietas & festinatio, cane pejus atque angue fugiantur. In linguis addiscendis usus potius atque exercitatio, quam nugæ ac minutie grammaticæ, spectentur. Repetitio sit anima studiorum. Audita reddere & proponere ipsi jubeantur alumni. Exercitationes eloquentiæ sint crebriores. Nihil discatur, vel in infimis ordinibus, in spem venturæ oblivionis; sed discendorum legitimus sit ordo, ut pergat alter magister, ubi antecedens desit. Nemo nisi aptus & idoneus recipiatur, aut in superiorem ordinem promoveatur. Singulis artibus potius, quantum fieri potest, singulæ classes constituantur, tractandisque

Grandisque & absolvendis certum temporis spatium definiatur. Publice non nisi omnibus utilia doceantur; cetera privati. Attentio studiosè suscitetur. Diligentia promovetur ac sustentetur præmiis, beneficiis, atque aliis auxiliis. Et quæ hujus generis alia monita, maxime salutaria, restare; quæ si quis, judicio pollens, & præconceptis opinionibus carens, legerit, facile consentiet, multum ad optatam scholarum emendationem collatura.

HERMANNI FRIDERICI TEICHMEYERI, Hæreditarii in Camisdorff & Wenigen-Jena, Phil. & Med. Doct. Anus. Chirurg. & Botan. P. P. O. Sereniss. Saxonie Ducum Vinariens. & Isenacens. Consil. Aul. & Archiatri, Academ. Nat. Curios. Imperial. Leopold-Caroline & Reg. Societat. Scient. Borussicæ Sodalis, Institutiones materie medicæ, sive introitus apertus ad materiam medicam, & methodum medendi, in usum auditorum conscriptæ. Accedit PAULI HERMANNI, Medici & Professoris Lugduno-Batavi, dum viveret, Celeberrimi, Lapis materie medicæ Lydius, a D. CHRIST. LUDOV. WELSCHIO antea editus.

Jenæ, sumptibus Jo. Adami Melchioris, 1737, 4.

Alph. I plag. 12.

Valeat maxime de *Teichmeyeri* libris, quod, si unum aoris, omnes novisse videaris. Omnes enim ad eandem normam composuit, quoniam ubique eundem finem, auditorum scilicet suorum emolumentum, quibus, ut alios suos libros, ita & hunc, in recitationibus suis Academicis explicare constituerat, respicere soebat. Breviter scilicet nervoseque omnia complexus est, quæ ad discipline sue argumentum pertinere intellexerat. Eodem enim modo & hic de medicamentorum, e. g. emeticorum, sudoriferorum, &c. definitione, elementis & particulis constitutivis, morbis, quibus conveniunt, usque practico, ita, quæ usum vetant, sive, ut vocantur, contraindicantibus, abusu, regimine, & cautionibus, agi, & deinceps syllabum remediorum, cujus classi adscribendorum, longo ordine, sed solis nominibus, pertranser, qui, quoniam more in formulis medicinalibus consueto contextus fuit, maximum libri spatium conficere viderur. Neque enim in omni medicamentorum classe textus æqualiter amplus reperitur, quoniam momenta, quæ jam commemoravimus, non omnia perstringuntur, sed nunc plura, nunc pauciora. *Caput* de Sullivatione reliqua amplitudine superat. Nonnulla alia *Capita* vix decem duodecimve lineis constant.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXLVII.

PROSPERI CARD. LAMBERTINI, POSTEA BENEDICTI XIV, P. M. Commentarii duo, de D. N. Jesu Christi, matrisque ejus, Festis, & de Missæ sacrificio, retractati atque aucti. Ex Italico in Latinum sermonem vertit MICHAEL ANGELUS DE GIACOMELLIS, ex intimis Autoris Capellanis.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfrè, 1745, fol. maj.

Alph. 6 plag. 14.

Quæ A. 1740 Italico sermone prodierunt Cardinalis Lambertini Annotationes cum in Festa Jesu Christi et Mariæ, tum in Missæ sacrificio, novo nunc et Autore, ad summum Romanæ Ecclesiæ fastigium evecto, plane digno conspiciuntur habitu, ita adornatæ, ut, cum amplissimum Autoris Opus de Servorum Dei beatificatione, et Beatorum canonizatione, ab eodem typographo paulo ante quatuor Tomis evulgatum sit, istæ Tomum quintum Operum B. Patris constituere posse videantur. Cave autem, credas, præter externum habitum, et Latini sermonis cum Italico factam commutationem, nihil in opere ipso fuisse immutatum. Hujus enim conscribendi laborem Autor, qui tunc Bononiensem regebat ecclesiam, hanc potissimum ob causam suscepit, ut partim iis subveniret, quorum est, diebus festis commissum sibi populum de illis mysteriis pro concione docere, partim, qui in Bononiensi diocesi sese Deo et Ecclesiæ vove-

Bb

rant,

rant, Fratres excitaret, animum ut ad dogmata Theologiæ converterent, nec, Scholasticæ Theologiæ spatio decurso, cessarent, sed ad sacras historias, et controversias, quæ in iis disceptantur, cognoscendas transirent. Continebantur itaque in libro (italice edito) *Annotaciones ad Acta Sanctorum ecclesiæ Bononiensis*, nunc plane summotæ, tum ne præter modum cresceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta non ad universalem, cujus usibus nova hæc versio accommodata est, sed ad Bononiensem tantum, ecclesiam pertinebant. In earum locum varia successerunt additamenta, quæ Autor subcivis paravit temporibus, cum ipsi a publicis curis, in domestica Bibliotheca secluso, paulum licuit respirare.

His præmissis, ad argumentum novi hujus Operis cum Le-
 storibus breviter communicandum nosmet accingimus. Vo-
 luminibus duobus constat, quorum prius, de *Festis Jesu Chri-
 sti, matrisque ejus*, posterius de *Sacrificio missæ*, tam copiose,
 tam docte, tam luculenter, agit, ut, quæcumque apud veteres
 recentioresque scriptores ad illas res pertinentia reperit *Lam-
 bertinus*, ea fere omnia congesta, et bene disposita, huc con-
 jecisse videatur. *Voluminis prioris Partes sunt dua. Prima Je-
 su Christi Festa secundum Calendarium, seu Ecclesiæ Romanæ*
 fastos, solerter pertractat, a nobis quoque enumeranda. 1) *Fe-
 stam circumcissionis, & Octava natiuitatis ejusdem, quæ Cal. Ja-
 nuarii celebrantur. Expositis, quæ et de institutione circum-
 cissionis, et de illius effectibus, et de circumcissione Christi*
 2. *speciatim, opportuna videbantur, de ipso festo dicitur, quo-
 sit Sacramenti commemoratio, & circumcisum Dominum ado-
 ramus. Inter alia, circumcissionem non ab Ægyptiis ad He-
 bræos, sed ab his ad Ægyptios, profectam esse, contra Marsba-
 mum & Spencerum; neque eandem ut Sacramentum Vet. Te-
 stamenti per se gratiam justificantem contulisse, contra illos*
 3. *disputatur, qui Sacramentis Vet. Testamenti eandem cum his,*
 11. *quæ Christus in Novo instituit, virtutem tribuunt. Ante fi-
 nem Seculi quarti videtur hoc Festum cœpisse celebrari. 2)*
 12. *Festum Epiphaniæ, quod postridie Nonas Januarii celebratur.*
 Tres hac die recoluntur Christi apparitiones ab Ecclesia.
 Comme-

Commemoratio fit adorationis Magorum, quæ Dominus com-
 monstratus est gentibus; baptismatis, quod a Joanne suscepit,
 cum, voce delapsa de cælo: *Hic est filius meus dilectus*, Ju-
 dæis innotuit; et conversionis denique aquæ in vinum, qua fa-
 ctus est manifestus discipulis. Sed, num terna hæc miracula Pag. 27:
 eodem anni die contigerint, apud ipsos Pontificios ita adhuc
 disceptatur, ut *Baronius*, quocum Auctor noster et plurimæ
 magni nominis Theologi faciunt, cum litem dirimit, bina
 priora tantum isti diei vindicet, ultimum autem eodem qui-
 dem anno, at diverso plane die, factum esse, contendat. Va-
 riæ circa tres illas apparitiones quæstiones notantur & expli-
 cantur, v.g. quænam stella magorum fuerit; quot magi; quæ
 horum nomina; qualis titulus & conditio, & patria; ubi Chri-
 stus a Magis repertus sit; quo cultu ipsum adoraverint; num
 Christus ante baptismum *Joannem Baptistam*, & hic Christum,
 de facie noverit; an baptismus *Joannis* ejusdem virtutis fuerit
 cum baptismo Christi; quanam ratione Judæi usi sint, con-
 fitendi apud *Joannem* peccata; quæ virtus fuerit remissionis
 peccatorum, seu absolutionis, a *Joanne* factæ; cur Christus ba-
 ptizari voluerit; utrum per immersionem, an vero per per-
 fusionem, in capite factam; an aqua in nuptiis in rubrum
 vinum conversa; quis sponsus fuerit; quæ hydriæ; cur *He-
 rodes* infantum eadem distulerit, eosque a bimatu interfici jus-
 serit; quæ Festi Epiphaniæ origo, celebritas, et vetustas;
 quibus miraculis illud festum in ecclesia illustratum sit; quæ-
 nam consuetudo illud celebrandi, tum apud Orientales, tum
 Occidentalis Ecclesiæ, Christianos servata sit, et hodie serve-
 tur; reliqua. Nimis quidem operosum foret, cujuslibet dis-
 cussionis indicare summam; pauca tamen delibare, & specimî-
 nis instar lectoribus allegare, juvabit, ut & instituti ratio, &
 dicendi materia, et methodus, qua usus est *Lambertinus*, eo
 pateant luculentius. De *stella magorum*, inquit, nihil aliud
 nobis exploratum est, quam, ut sapienter monet *Lamy*, in-
 solitum quendam fulgorem eorum in se oculos convertisse,
 qui sideribus contemplandis operam dabant, eorumque ani-
 mos monuisse, ut de re aliqua magna, inusitata, nova, inaudita,

- cogitarent, quæ tamen temporis accidisset. Tres fuisse Magos, neque plures, neque pauciores, recepta, & multis recentiorum
- Pag. 14. testimoniis hic confirmata, docet ecclesiæ sententia. Quæ vero nomina ipsorum fuerint, de hoc nihil nobis esse compertum,
15. prudenter eum affirmat Autor, id tamen non eo vult dictum, ut Coloniensis ecclesiæ piæ traditioni quidquam detrahatur, quæ Magos sub nominibus *Meichioris, Casparis, et Balthasaris,*
16. veneratur. Reges fuisse Magos, saltem Dynastas, opinione quidem creditur valde probabili, sed nusquam habetur in Ecclesia Catholica articulus fidei. Ex Arabia Bethlehemum profecti tres illi sancti, tredecim post diebus a nativitate Christi ad præsepe hujus aderant, & puero, ut Deo thus, ut Regi aurum, ut homini myrrham, offerebant, Deum et hominem in una eademque persona devenerati. Quæstionem de virtute baptismi *Joannis* dijudicaturum, tria baptismata, quorum Scriptura meminit, bene oportet distinguere. Primum erat *Judeorum*, nimirum sacra quædam cerimonia, qua vel te præparabant, si quid inceptarent, vel ad aliquam legalem maculam eluendam utebantur. Alterum est *Baptisma Joannis*, quo homines ad sanctificationem per Christi baptismum suscipiendum præparabantur. Disponebat enim hoc tantummodo ad gratiam, non conferebat; neque ejus effectus, sed tantum ritus, a Deo fuit. Tertium denique est *Jesu Christi Baptisma*, vi sanctificandi, et remittendi peccata, præditum. Judæis confessio peccatorum *Joanni* facta neque Sacramentum erat, neque per *Joannem* ita remittebantur peccata, ut per confessionem a Christo institutam fieri, Ecclesia novit. Christus baptizandus omnino in aquam immerfus est, cum Spiritus sanctus non phantasticæ, sed veræ, columbæ forma delaberetur. Vinum in nuptiis Canæ Galilææ in vinum rubrum conversum fuisse, negatur, propterea quod, architriclinium mutationem aquæ in vinum demum gustando deprehendisse, constat, qua re opus non fuisset, si in oculos incurrisset color mutatus. Sponsus in his nuptiis non fuit *Joannes* Evangelista, sed vel *Simon Cananæus*, vel *Nathanael*. Cum non defuerunt, qui religionis impulsu hydrias illas nuptiales conservarent, quæ Lutetiæ Parisio-

Parisiiorum, Colonia, Bononia, et alibi, asservantur, in sua ve-
 nationis professione possunt relinqui. Stella non ante illu-
 xit, quam Christus Jesus natus esset; Magis autem, non e Per-
 sidae, seu Chaldaea, sed ex Arabia, profectis, tredecim post dies
 Bethlehemum venire, perquam facile erat. Fuga Christi in
 Ægyptum non nisi post quadraginta dies a nativitate ejusdem
 contigit. Proinde, qui ex mandato *Herodis* de infantibus tru-
 cidandis alia ac plane diversa colligunt, ex ipsa Evangelista-
 rum narratione refelli possunt facili negotio. *Matthaeus* enim
Cap. II scribit: *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in*
diebus Herodis Regis, ecce Magi &c. Vox autem *ecce* non
 adhiberi solet rebus indicandis, quæ longo post tempore con-
 tingerunt, & certe duorum triumve annorum, quem scripto-
 res quidam fingunt, interjectum prorsus excludant; neque ex
 Evangelio erui quidquam potest stabiliendæ ipsorum opinioni
 idoneum, cum *Herodem* metu et pavore, veluti furis, miserrime
 divexatum, ne in re, quam agitabat animo, ullus esset
 errandi locus, in eam partem peccare maluit, ut furorem
 suum, etiam ubi non esset opus, quam latissime funderet, et
 ad bimulos etiam pueros crudelitatem suam proferret. Tanta
 hujus Festi apud veteres semper fuit celebritas, ut illi vel im-
 piissimi Imperatores, e.g. *Julianus* Apostata, *Valens*, &c. ad-
 esse voluerint. Christiani, teste *Chrysostomo*, media nocte
 ab Ecclesia, in memoriam baptismatis Christi, quo aquæ sunt
 consecratae, domum afferre solebant aquam, eamque ad annum
 integrum, seu plures, incorruptam reservare. Hujusmodi mi-
 racula aquæ benedictæ, per multos annos nullo vitio infectæ, in
 Ecclesia plura contingere. Fontes varii hoc ipso die vino ma-
 narunt, uti *Epiphanius* memoriæ prodidit, neque *Casaubonus*,
 etsi secta Calvinianus, in dubium vocare ausus est. In orientali
 ecclesia Epiphania eodem cum Festo nativitatis celebrabatur
 quondam die; in occidentali autem festa hæc dies semper sex-
 ta Januarii, at non una ratione, celebrata est. In quibusdam Ec-
 clesiis præstant Vigilia atque Jejunium; nunc vero tantum Vi-
 gilia sine Jejunio. In quarundam civitatum ecclesiis etiamnum
 fit benedictio aquæ in Vigilia Epiphaniæ. Inter alia, quæ ad

Pag. 28.

29.

31.

32.

33.

34.

35.

Officium hujus diei sanctum pertinere docet Autor, hoc prætereundum nobis non esse ducimus, quod hac die in Missa, quæ in Ecclesia Cathedrali solenniter celebratur, post Evangelium Archidiaconus, vel Canonicus, vel Beneficiarius, seu quisvis alius, secundum locorum consuetudinem, totius ineuntis anni Festa mobilia populo e suggestu denuntiet.

- Ex his cum facile judicare possit sapiens Lætor, quam & quibus rebus narratio singulorum Festorum in hoc Opere instructa sit; huic Festo diutius immorandi neque tempus, neque spatium, habentes, ad reliqua progredimur, id operam daturi, ut potiora Operis capita Lectores per transennam videant. 3)
- Pag. 36. *Sanctissimi Nominis Jesu Festum* celebratur secunda post Epiphaniam Dominica. Quamvis enim in circumcisionis die hujus rei jam facta sit mentio; pietas tamen fidelium postulare creditur, ut certa quadam et peculiari die idem Festum instaureretur. Officium hujus Festi, quod antea Franciscanorum familiæ tantum solenne erat, *Innocentius XIII, Caroli VI* Imperatoris precibus inductus, A. 1721 univertali ecclesiæ commendavit. 4) De officio, *Dominica Palmarum* institui solito, acturus Autor, integram Evangelistarum narrationem *Matth. XXI, Marc. XI, Luc. XIX*, de ingressu Christi in urbem affert, explicat, & quæstionibus cum utilibus, tum curiosis, nec injucundis, animos lectorum, ut per totum Opus, studet recreare. Ritus ecclesiæ, quorum fit descriptio, præcipui sunt, processio in memoriam triumphalis Christi ingressus, consecratio palmarum, et præterea multa alia, quæ olim in hac Dominica, sive apud Orientales, sive apud Occidentalis Ecclesiæ Christianos, servabantur, nunc autem obsoleverunt. Tum 5) de *Masutinis tenebrarum* agitur, quæ *quarta, quinta, et sexta, feria* magnæ hebdomadis vesperti recitantur. Præter ea, quæ ad officium sacrum et varios ritus hoc lætuosissimo ecclesiæ tempore spectare videntur, 6) ad *Feriam quintam in Cæna Domini*, & 7) ad *sextam in Parasceve*, de ultimo, quod Christus celebravit, paschate, de instituto Christi et Romanæ ecclesiæ, abluendi pedes, de institutione S. Cœnæ, de prodicione *Jude*, de passione & morte Servatoris, ponderosas sane, difficiles,
- 49-134. imo

imo plures, quæstiones et ardui momenti res, non levi brachio, sed operose, pertractatas deprehendimus. Christum verum Pascha cum Judæis celebrasse, legali cœna expleta pedes Apostolorum lavisse, tum in vulgari cœna Sacramentum instituisse, suum ipsius corpus et sanguinem sumisse, idemque tradidisse proditori *Juda*, inter alia multis argumentis & suffragiis, quæ instar argumentorum plerumque esse solent, evincitur. Ultimis cruciatibus, dictis, factisque, Jesu Christi solerter expensis, quæ mortem ipsam infecuta sunt, allegantur prodigia et miracula, atque hæc tam e profanis, quam ex sacris, scriptoribus vindicantur. Servatorem sepultum 8) *Sabbatum sanctum* excipit, feria hebdomadis septima, quo quietem Christi in sepulcro, descensum ad inferos, et ea, quæ ad statum animæ Christi a corpore separatæ pertinent, recolat Ecclesia Romano-Catholica. Variis, quæ in controversiam hic venire solent, excussis, cum in Sabbathi sancti ceremoniis etiam resurrectionis celebrari soleat mysterium, sequentis Festi argumentum præoccupatur, & de resurrectione ipsa sermo instituitur. Tractationem omnem in *quinque Capita* divisam ita voluit Autor, ut *primo* veritatis resurrectionem demonstret; *secundo* de tempore & hora, qua Christus revixit, disserat; *tertio* hujus rei circumstantias afferat; *quarto* de qualitate agat corporis resurgentis, & *postremo* de iis sermonem habeat, qui resurrexerunt cum Christo. Brevibus hæc expediuntur, quo & disciplinæ, & ceremoniis, aliisque ritibus, cum veteris, tum novis, enarrandis locus sit, quæ in ecclesia hoc die in consuetudinem abierunt. 9) *De Dominica Pascha*, ac de *duobus Festis*, quæ consequuntur, jam non est, quod disputet Autor præter originem festi ac vocis, & dissensum Ecclesiarum Asiæ a Romana de tempore celebrandi Paschatis paucis memorandum. 10) *Festum Ascensionis* celebratur Feria quinta, quæ Dominicam quintam post Pascha consequitur. Hæc, quam ingressus est Autor, tractandi ratio cum postulet, ut, quæcunque de rebus Christi a resurrectione ad ascensionem gestis in Evangelistarum historia ultimam paginam faciunt, in disquisitionem veniant; nihil prætermisum est, quod de variis rebus Christi e sepulcro

Pag. 56.

66.

70.

134.

149.

156.

167.

174.

176.

- Pag. 164. sepulcro apparitionibus, quarum prima B. Virgini facta esse
 181. creditur, de qualitate corporis, de novis miraculis Christi,
 de potestate *Petro* data, ut caput esset universæ ecclesiæ, quod
 188. argumentum vix digito attingitur, de morte *Joannis* ad *Jo.*
XXI, 22, de baptismo Apostolis, qui & ipsi ante adscensionem
 baptizati esse perhibentur, demandato, de benedictione su-
 per Apostolos ultima, de adscensione ipsa secundum singulas
 circumstantias, & de variis denique, ad statum exaltationis
 pertinentibus, videbatur memorabile.
196. Non minorem ad solennitatem 11) *Festi Pentecostes* de-
 pingendam Autor industriam adhibet, monumentum rerum
 hoc die & ante gestarum ex *Act. Apost. I, 15, II, 1-27*, mul-
 ta & varia disputatione illustrat, ac tandem, quos ritus Ro-
 208. mana Ecclesia huic Festo sacros esse jubeat, edocet. 12) *Fe-*
 211. *sto Trinitatis* breviter immorato, & 13) ad *Festum Corporis*
Christi progredienti, major dicendi, & cum de origine, variis
 Sanctorum visionibus, & portentosis narratiunculis, conspicua,
 tum de cultu hujus Festi rite instituendo, quidem se offerebat
 disputandi materia, sed, id cum indicasset *Lambertinus*, quod
 214. summa causæ erat, modum orationi posuit, 14) ad *Festum In-*
ventionis S. Crucis provolans, quod die 3 Maji solenne habetur.
 Illic cum non unius miraculi veritatem in dubium vocare au-
 deant, quos dicit, hæretici, id sibi potissimum negotii datum
 esse credidit, ut & ista, quæ de forma Crucis in cælo a *Con-*
stantino M., dum pararet exercitum, repente visa memorant,
 & hæc, quæ de inventione crucis, qua Christus affixus est,
 cum duabus aliis, *S. Helena* imperante effossis, fabulantur scri-
 ptores, ab audaciorum, uti vocantur, hominum vindicet ar-
 220. gutiis. At majori longe fide digna sunt, quæ 15) *Festo trans-*
figurationis Domini die 6 Augusti celebrando ansam præbuere,
 ex limpidissimis sacri Codicis fontibus *Matth. XVII, Luc. IX*,
 hausta, observationibus & Interrogatiunculis hic docte am-
 227. plificata. 16) *Festum Exaltationis sanctissimæ Crucis*, quod
 die 14 Sept. in memoriam crucis hostibus ereptæ celebrant,
 eandem, quam *Festum Inventionis*, diligentiam flagitat; hoc
 autem, quod Ecclesia vere Catholica ubivis terrarum die 25

Decembris solenne esse jubet. 17) *Natalis Domini Jesu Christi* Pag. 230-
 si festum præ ceteris multis dignum erat, cujus originem, 250.
 beneficia, & cultum, longa Dissertatione, ac docta, utili, ju-
 cunda, Autor exponeret. Quicquid enim de Christo nascente
 Scriptura tradit, sacri interpretes commentantur, alii disput-
 ant, alii fabulantur, hic fere congestum, aut dijudicatum,
 aut notatum, aut delibatum, inveniet lector.

Verum ad *prioris Voluminis Partem secundam* accedi- 251.
 mus, qua *Beatae Mariae Virginis Festa* recensentur. Horum
 notasse sufficere nomina, dies, & sicubi opus erit, pie celebri-
 tatis causam atque originem. 1) *Festum Desponsationis B. Ma-*
riae cum S. Joseph, die 23 Januarii. Illa enim, quamvis perpet- 254.
 tuam virginitatem Deo, primo *sub conditione*, deinde abso-
 lute, vovisse statuatur, vorum tamen cum *Josepho* iniisse 252.
 creditur matrimonium, antequam angelus ipsi nasciturum ex 265.
 ipsa Dominum annuntiaret. 2) *Festum Purificationis*, die 2 Fe- 256.
 bruarii. 3) *Festum Annuntiationis*, die 25 Martii. In utroque 262.
 Festo quarum rerum memoria sit solennis, ex ipsis Evangeliiis
 notissimum est. 4) *Festum Dolorum B. Virginis*, feria 6
 Hebdomadis Passionis, seu die Parasceves, quo Christus cru- 269.
 cifixus est, ad *Luc. II, 35*. 5) *Festum Visitationis B. Mariae*
Luc. I, 39 seq. 6) *Festum B. Virginis de Monte Carmelo*, die 274.
 16 Jul. In eo monte, traditio est, adhuc vivæ B. Virgini 278.
 ædiculam esse extructam a piis quibusdam viris, qui eam nô-
 verant, quique *Joannis Baptistæ* prædicatione Christi adven-
 tum satis cognitum habentes, Evangelium amplexati, quotidie
 illuc convenire consueverant, ex quo nomen Fratrum Mon-
 tis Carmel illis inditum esse creditur. Huc, fabulari per-
 gunt, venisse *Vespasianum*, percontatum, an, quod agitare
 animo, futurum esset, sibi ut bene verteret, & fausto re-
 sponso a *Basilio* sacerdote dimissum. Sed fabula ipsi Autori
 ita displicet, ut, hoc, quemadmodum alia plura, *pie tantum*
creditum esse, pronuntiet, & cum hoc ipso, tum etiam alia oc-
 casione, monitos esse lectores velit, multa in Ecclesia Romano-
 Catholica *pie credi*, & in ejusmodi Festis populo pie credulo 279.
 proponi, quorum aut non constet veritas, aut falsitas in

- aprico sit. Alia tamen, neque minus miranda, celebrandi hujus Festi in promptu est ratio. Apparuit B. Virgo *Simoni Stactio*, Ordinis Carmelitarum Seculo XIII ineunte Generali, deditque tanquam Ordinis Carmelitani tesseram *scapulare*, in præcipuæ protectionis suæ peculiare signum; deinde quinquaginta post annis eadem *Joanni XXIII*, Summo Pontifici, apparuit, eumque monuit de plurimis indulgentiis, quas a Christo, filio suo, Fratribus & Sororibus Carmelitani Ordinis impetrasset, addita promissione, se, quotquot Carmelitano *Mariæ* cultui addicti fuerint, primo post eorum obitum Sabbatho a purgatorii igne erepturam. Quas indulgentias cum Pontifex die 3 Martii A. 1322 promulgasset, & *privilegium* ob eam rem *Sabbathinum* diceretur, & de visione *Stactii*, & de *Joannis XXIII* Bullæ autoritate, diu vehementer et ancipite prælio inter ipsos Romano-Catholicos dimicatum est, donec *Paulus II*, rei Carmelitarum prospiciens, novo decreto contentiones diremit. Quod antea Carmelitarum Ordini tantum institutum esse voluerunt Fessum Pontifices, *Benedictus XIII* universæ ecclesiæ paucis abhinc annis solemne esse iussit. 7) *Festum dedicationis Ecclesiæ S. Mariæ ad Nives*, seu Basilicæ S. *Mariæ Majoris*, die 5 Augusti. Templum, de quo sermo est, Romæ in Exquilino monte situm, perpetuæque Virgini *Mariæ* consecratum, inter alia, quæ ibi contigisse ferunt, miracula, nomen propterea ad *Nives* nactum est, quod, *Liberio* Pontifice, ipsis Nonis Augusti, quo tempore gravissimi Romæ esse solent calores, precibus piis cujusdam *Joannis* noctu nix in Exquilinum collem delapsa, & *Joannes* ipse per somnium a B. *Virgine* monitus, dicitur, ut in ea collis parte, quam nive tectam videret, templum exstrueret, suoque nomini dedicaret. 284. Quod cum *Joannes Liberio* Pontifici nuntiasset, & hic idem sibi a B. *Virgine* per somnium significatum esse affirmaret, templum *Joannis*, ejusque uxoris, sumptibus exstructum est. 287. Ex æstivæ nivis miraculo igitur solennitas hujus Festi tanta est, ut ista Dedicatio Romæ non solum, sed in omnibus universi orbis Ecclesiis, jam celebretur. 8) *Festum Assumptionis B. Virginis*, ad diem 15 Augusti. B. *Mariam* vere mortem quidem

quidem obiisse, paulo post tamen quoad corpus & animam in coelum sublatam fuisse, vera est ecclesiae Romano-Catholicae sententia. Christo *adscensionem*, Matri ejus *assumptionem*, tribuunt. Hanc autem Deiparae assumptionem, quanquam non inter articulos fidei referatur, qui tamen negaverit, eum temeritatis summæ notandum Autor statuit; quid? quod longa disputatione studet comprobare. 9) *Festum Nativitatis B. Virginis*, die 8 Septembris. Ubi cum de die soloque natali *Mariae* disquiritur, etiam parentum *B. Mariae* & *Festorum*, quæ in honorem ipsorum Ecclesia instituit, injecta est mentio. 10) *Festum Nominis Mariae*, Dominica infra Octavam Nativitatis. Quanta nominis *Mariae* sit in Ecclesia veneratio, vel ex eo apparet, quod non solum haud pauci perhibent, ex angelica revelatione hoc nomen ipsi inditum fuisse, sed etiam, idem nomen mirabiliter conferre ad æternam salutem etiam ex opere operato, sicut valent aliqua alia sacramentalia, Theologi quidam existimant. 11) *Festum B. Mariae de Mercede*, die 24 Septembris; quod originem suam novæ apparitioni *B. Virginis* debet, qua Aragoniæ Regem, *Jacobum*, aliosque Sanctos, monuit, ut in sui honorem Ordinem religiosorum hominum instituerent, cujus liberandorum e Turcarum servitute Christianorum partes essent præcipuæ; a quibus Sanctis deinde *Regularis Ordo sub Invocatione B. Mariae de Mercede Redemptionis captivorum* primordia sumit. 12) *Festum Rosarii Beatissimæ Virginis*, prima Dominica Octobris. Hujus cultum antequam exponeret Autor, ipsum Rosarium, sive formulam præcandi, ab objectionibus vindicandam duxit, & morem, ad globulos salutationes angelicas recensendi, pervercuntum esse, ut lectoribus persuaderet, allaboravit. 13) *Festum de Patrocinio B. Virginis*, in tertia Dominica Novembris; id quod memoriam orationis & intercessionis *Mariae* pro hominibus apud Deum celebrat, institutum non univèrsæ Pontificiorum Ecclesiae, sed ecclesiasticæ tantum ditionis, provinciis, & Hispaniarum Regi subiectis, est solenne. 14) *Festum presentationis B. Virginis*, die 21 Novembris, in memoriam mysterii, uti quidem hic appellatur, quo *B. Virgo* a suis

- parentibus in templo præsentata est. Quo autem, quæ ad imitationem Festorum Christi de cultu *Mariano* huc usque
- Pag. 316. sancita vider Lector, perficiantur, additum est 15) *Festum Conceptionis B. Virginis*, die 8 Decembris. Hanc enim cum non sanctificatam in utero, sed a communi omnium hominum contagione & originali labe, per gratiam, in primo conceptionis momento infusam, prorsus immunem factam fuisse, affirmant, merito cultu religioso persequuntur ejus rei memoriam.
322. Gravem fatis igitur in ipsis ecclesiæ visceribus ea de re agitatam controversiam ita dijudicat Autor, ut, Ecclesiam ipsam immaculatæ conceptioni favere, nondum tamen Apostolicam Sedem eandem tanquam fidei articulum definitur, statuat. 16) *Festum Translationis sanctæ Domus Lauretanæ*, die 10 Decembris. 17) *Festum expectationis partus B. Virginis*, die 18 Decembris. 18) *Officium S. Mariæ in Sabbato*; cum qualibet Sabbathi die non impedita Officium de *S. Mariæ* soleat recitari.

- Vol. II. Ad alterum Volumen nunc properandum est paucis memorandum, ne Lectorem moremur justo diutius. Commentarium de sacrificio Missæ continet, eorum in usum conscriptum, quorum est, populum docere de ritibus, ceremoniis, aliisque, quæ ad Missam pertinent, & sacrificium facere. In duas ille Sectiones divisus est, quarum prima sequentia complectitur capita: 1) de loco, in quo primis ecclesiæ seculis æ mediæ ævi temporibus Missa celebrabatur, ubi templorum consecrationem ex Apostolica institutione comprobatur it Autor;
- Pag. 4. 2) de altari, quid lapideum esse debet & consecratum, & ornamentis, quibus debet instrui, ut in eo Missæ sacrificium rite fieri possit; 3) de vasis sacris, aliisque, ad sanctum Missæ sacrificium celebrandum necessariis, Calice, Patena, Corporali, Purificatorio, Palla, Velo, Bursa, Ampullis, Vino, & Aqua; 3) de vestibus sacerdotibus, coloribus, earumque vestium significatu; 4) de ministro, qui sacerdoti celebranti inservit, de ablutione manuum, antequam sacerdos sacras vestes induat; de Psalmis & Orationibus, in præparatione ad Missam a sacerdote recitandis; 5) de etymologia Missæ, & qua

qua lingua recitanda sit; 6) de <i>Missæ initio usque ad introi-</i>	Pag. 42.
<i>tum</i> ; 7) de introitu <i>Missæ usque ad Evangelium</i> ; 8) de ea	46.
<i>Missæ parte, quæ Evangelium inter & Offertorium interjici-</i>	59.
<i>tur: ubi & Symbolorum sit mentio</i> ; 9) de <i>Missâ ab Offerto-</i>	67.
<i>rio usque ad manuum ablutionem</i> ; 10) de <i>Missâ ab ablutione</i>	74.
<i>manuum usque ad Canonem</i> ; 11) de <i>Canone Missæ</i> ; 11-16)	80.
de prima, secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, <i>Oratione Ca-</i>	
<i>nonis</i> ; 17) de <i>Missâ ab iis verbis, Oremus præceptis &c. usque</i>	84-119.
ad <i>Communionem</i> ; 18) de <i>Communione Sacerdotis</i> ; 19) de	130.
<i>Communione populi</i> ; 20) de <i>Orationibus, quæ submissâ voce</i>	144.
<i>dicuntur in Missâ</i> ; 21) de <i>Missâ a Communione usque ad</i>	152.
<i>finem.</i>	

Sectio secunda varios casus circa sacrificium *Missæ con-* 156-237.
tinet, qui proponuntur & resolvuntur. Horum tam ingens
est multitudo, ut describendis nudis quæstionibus tantum
operæ & spatii tribuendum esset, quantum totius Operis enar-
ratione vix consumsimus. In utroque Commentario circa hæc,
quæ leviter indicavimus, argumenta, imo longe plura, ita Autor
Summus versatus est, ut, utrum insignem & Antiquitatum &
Historiæ, tam sacræ, quam profanæ, & universæ Theologiæ,
& legum ecclesiasticarum, notitiam, an vero lectionem Pa-
trum, scriptorumque, qui inter Romano-Catholicos præci-
pui sunt, quin & Protestantium, diffusam, ordinem, dictio-
nis genus grave, moderatum, luculentum, admireris, certe in-
certus sis. Traditionum & doctrinarum, quas Ecclesia, cu-
jus summas hodie tenet, constanter servat & propugnat, in-
genuus amator & defensor, nugas & quisquilias otiosorum in
monasteriis hominum, quarum *Baronios, Bellarminos*, alios-
que emundæ naris viros, puduit, haud raro refellit, præterit,
aut unicuique sua pie credenda relinquit; præclaris vero,
quæ Gallia tulit, ingeniis, *Launojo, Nat. Alexandro, Tillemon-*
tio, & ipsorum in re sacra ausis, rarissime favet, sæpe alie-
num, aut offensum, se præbet. E Protestantibus hi, quorum
interest, nosse Ecclesiæ Romanæ traditiones, adhuc vigentes,
speciales doctrinas, & domesticas controversias, isto utantur
Cornu copiarum. Utilia fructum, curiosa delectamentum, dabunt.

THESES JURIS PUBLICI AD LEGES FOEDERATI Belgii fundamentales, Præside CHRISTIANO HENRICO TROTZ, JCo, Publ. & Priv. Jur. Antecess. commilitonum disputationi subjectæ.

Franequeræ, excudit Gulielmus Coulon, Illustr. Frisicæ Ordinum atque eorundem Academicæ typographus ord.

1745 & 1746, 4.

Alph. 2 plag. 6.

Antiquus error est, qui non paucorum infedit animis, ut res domesticas atque patrias spernant, & peregrinis duntaxat cognoscendis omne studium atque operam impendant. Quo vero turpius, & viro docto indignius, est, patriæ res, instituta, & leges, ignorare, eo certe majorem laudem atque applausum meretur Cel. *Trotzii* institutum, qui singularem & egregiam, quæ pollet in omni Jurisprudentia, peritiam ad illustrandas patriæ suæ leges fundamentales transtulit, juvenesque nobilissimos, qui sub ipsius auspiciis ad penitiorum legum cognitionem pervenire laborant, ad eandem patrii Juris cognoscendi cupiditatem allexit. Loquuntur hoc duodecim Thesium specimina, quæ cum erudito orbe communicavit, quibus ipsas Belgii leges fundamentales, patrio sermone conscriptas, & inter eas Privilegium *Mariæ* Burgundicæ, præmisit, ad quarum illustrationem istæ Theses, a juvenibus quibusdam optimæ spei, quorum etiam nomina singulis speciminibus præfixa sunt, sub Cel. Autoris Præsidio in cathedra defensæ, faciunt. Ut igitur, quale pretium hisce lucubrationibus statuendum sit, Lector cognoscat, ex illis quædam excerpta, exempli loco, nunc afferemus. Sub initium statim ea proponit, quæ a Juris publici interprete requiruntur. Jus publicum adeo fœderati Belgii jure naturæ, sive publico universali, jure patriæ privato, doctrina politica, quin & historia Comitum Hollandiæ & Confederatorum diplomatica, niti, neutiquam vero cum his studiis confundendum esse, monet Cel. Autor. In officiis JCo non solum

ponit

ponit legum patriarum interpretationem, & ad facta applicationem, verum etiam, novos harum legum Juris interpretem indicare debere, contendit. Consilium Regis Angliæ *Henrici VIII* de seminario ministrorum publicorum, sive schola politica, instituenda ipsi egregie arridet, cum non semper is, qui excellentius se in literarum studiis gerit, ad publica negotia sit idoneus. Belgas, quamvis inæquali scedere Romanis juncti fuerint, jus tamen majestatis retinuisse, ex *Grotio* docet. Abusos vero Romanos jure fœderis fuisse, ex *Taciti Lib. IV Histor. Cap. 14* comprobare satagit. Comites, qui, potentia nimium confisi, regnum affectarunt, contra leges patrias, & jus naturæ, peccasse, docet, hancque rem exemplo *Florentii V* illustrat, cujus res, & motus, per eum excitatos, fusius persequitur. Majores Belgarum legibus suis proœmia adjecisse, laude dignum censet. Errare illos, constituit, qui, jubere solum, non ratiocinari, legislatoris esse, putant. Immo hanc ipsam esse notam status popularis, in quo leges, ratione & consensu suffultæ, civibus insinuantur, non obrudantur, docet. Munus gubernatorum jam ante Burgundos cepisse, neque tantum absentibus Comitibus fuisse gubernatores constitutos, ob Instrumentum, quod *Schrevelius* in *Harlemo pag. 176* affert, Cel. Autori vero videtur simile. Incolas regionis, in statu libero constitutæ, minus recte subditos dici, verum cives dicendos esse, dicitur, remque exemplis, ex Instrumentis Comitum depromtis, ubi semper cives, non subditi, memorantur, illustrat. Comitissas quondam matrimonium sine consensu ordinum & agnatorum inire haud potuisse, docet, idque nihil injusti habere, statuit. *Adam* tamen Comitissam contra jus ab imperio ideo fuisse remotam, simul profiteretur. Sexus sequioris imperium juri naturæ nequaquam adversari, pro certo sumit. In maritatis idem jus esse, contra *Grotium* atque *Thomasium* evincit, præclare monens, distinguendum esse inter imperium domesticum & publicum. Illi per pacta renuntiasse videri nubendo, minime huic, si regnum fuerit hæreditarium, legeque fundamentali a successione non fuerint remotæ. Successionem feminarum

Pag. 5.

4.

5.

11.

12.

14.

16.

rum

- rum in Hollandia fuisse receptam, ex Instrumento pacis inter Amstelii dominos & *Florentium V*, Comitem Hollandiæ, comprobat. Constitutionem de peregrinis ab officiis & muneribus publicis removendis utilissimam vocat, & quamplurima decreta, in Belgio hac de re emissa, adducit. Majores Belgarum filiabus Comitum conditionem de peregrinis haud nubendis nunquam præscripsisse, miratur, eoque magis miratur, quoniam familiæ illustrissimæ illa ætate in patria floruerint, quibus jungere eas, dedecori non fuisset Comitibus. Hoc pacto nunquam peregrinorum imperio parere eos fuisse coactos, asseverat. Legem, de pluribus muneribus in unâ personam haud conferendis, quæ in Belgio obtinet, valde laudat, eamque apud Frisios, per Privilegium *Caroli V*, A. 1524 die 20 Decembris emissum, confirmatam esse, docet. Deprehenditur hoc Privilegium in libro legum Frisicæ, cui titulus est: *Landbouck van Friesland*, cujus MSto Codice ex liberalitate illustris *ab. Aylva* uti se, Cel. Autor profiteretur. Idem jus ad Clericos extensum esse, tradit, & recte ita factum esse, statuit. In curia Frisica ordinem judiciorum valde confusum ubivis deprehendi, observavit jam olim *Jacobus van Stavelen*, Curia Frisicæ Senator, in *Relatione de forma processus in Curia Frisica & minoribus judiciis emendanda*, quæ apud *Gabbemam* in *Verbaat van Leeuwarden* comparet, ejusque rei emendandæ causâ consilium suppeditavit, quod, Belgice conscriptum, Cel. Autor apponit. Varia autem in illo consilio reperiri, quæ nimis obstrictum Imperatori prodant *Stavelenium*, quæque hodiernis Frisiiis parum placere possint, dicitur. Moris antiquitus fuisse, ut litigantes ipsi causam suam in publico tuerentur, contendit. Hoc vero in tanta veterum innocentia, & felici vitiorum ignorantia, fieri potuisse commodius, quam hodie, asseverat. Odium Germanorum veterum erga advocatos Romanos, ex *Floro* monstrat. Hodiernum eos, qui, studiorum fiduciam habentes, causas proprias in foro perorare volunt, a limine judicii apud Frisios non arceri, tradit. De graphiariis (*greffiers*), eorum origine, & officio, fuse disputat. Officium nempe eorum in hoc consistere,

fistere, ut suffragia Senatorum accurate notent, quæ in consilio agitata & conclusa sunt, in ordinem redigant, mandata collegii literis consignentur, in unum volumen colligant, atque tabulario perpetuo custodiant, statuit. Tempore Comitum ad Imperatorem sapius provocatum esse, fatetur. Immo & ipsos Comites ad aulam Imperatoris citatos esse, hancque sequelam necessariam fuisse, ex quo facti fuerint imperii Principes, asseverat. Frequentes tamen fuisse ejusmodi provocaciones, negat, & raro, nec nisi a viris principibus, vel vicinis potentioribus, institutas fuisse, dicitur. Incolæ & cives vix aut sunt potentioribus dicam scribere, neque facultates, & sumptus, litiumque diuturnitates, permittebant, ut ad supremum Imperatoris tribunal provocarent. Inutilis etiam fuisse videtur Cel. Autori provocatio, cum res gravioris momenti in comitiis fuerint tractatæ, id quod ex verbis Instrumenti, ex Archivio de prompti, comprobatur. Hinc, neque mirum videri debere, constituit, ignotas, vel defuerudine saltem adumbratas, fuisse provocaciones, id quod testimonia adducta evincunt. Differentiam inter sententiæ reformationem, & provocationem ab illa, qualem leges Belgicæ constituunt, accurate exponit. Reformatio nempe curiæ tantum demandata est, provocatio ad curiam Principis supremam unice spectavit. Ordinem quoque provocationum in patria sua edidit. A sententia scilicet judicum paganorum primum in Hollandia provocatum est ad *Bullivum*, et tandem ad curiam Hollandicam. Antiquitus iudices in Belgio libere judicasse secundum mores patrios & jura scripta, Cel. Autor observat. Jura enim antiqua manserunt salva, quamvis forma judiciorum fuerit mutata. Confirmata hæc jura fuisse sapius, privilegia adducta declarant. Tempus et dies exercendi iudicii pro lubitu Comitum videntur constituta fuisse. *Philippum* Regem per singulas septimanas binos iudiciis præfinivisse dies, ex privilegio ejus d. A. 1561 elucet; unde, diem Martis & Veneris a vocabulis juris *dingen & vryen* nomen traxisse, Cel. Autor iudicat. Iudicia oriente sole exercenda, & eodem die finienda erant. Si causa occurreret gravior, &

- altioris indaginis, peritiores in consilium erant adhibendi. Honorarium pro tali instructione, quod jürum peritis solvendum erat, *Consultation Geld* dicebatur. Quamplurima insuper, ad formam judiciorum apud Belgas cognoscendam, facientia, ex legibus patriis Cel. Autor adducit. Jura Academia Lovaniensis, ex privilegio Ducis Brabantini, & Comitis Hollandia, *Johannis*, A. 1426 edito, quod apud *Erundum Martens* in *The- seure Anecdotorum Tom. I. p. 1766* exstat, fuisse edisserit. **110** seq. Controversias circa telonia publicas sæpius vehementer agitari, dicit. Jus, ea constituendi, ad universum pertinere populum, pro certo sumit. Belgas tamen, ad exemplum aliarum gentium, hoc fluminum publicorum emolumentum Comitibus concessisse, observat. **147.** In quo satis prudenter ab illis actum, neutiquam sibi persuadere potest, exitum quoque populi votis non respondisse, contendens. Mansit enim onus, res illas publicas, v. c. aggeres, pontes, portus, conservandi, penes populum, nec vestigalia inde minora, verum potius majora, exstiterunt. Jus telonii constituendi ad Imperatorem pertinuisse, negat, & de facto duntaxat, non item de jure, ejusmodi vestigalia per hos tractus constituisse Cæsares, monet. **148.** Confutat *Philippi de Leyden* sententiam, qui, in præjudicium fisci exemptiones a telonio civitatibus olim concessas, improbat. Cum enim acquisita territoria cum principatu Comitum conjungerentur, æquissimum Cel. Autori videtur, privilegiis illa devincire, & ad concordiam pacemque firmandam in unum corpus coalunare, iisdemque juribus copulare, præcipue cum novis illius territorii acquisiti redditibus damna fisci facile potuerint compensari. **149.** Quidnam *jus anchoræ*, cujus in Belgarum legibus mentio injicitur, sibi velit, non satis in propatulo esse, profiteretur. Jus gubernandi navem hac voce indicari, *Peckius & Vinius* existimant; quorum verba Cel. Autor adducit. At vero, minus recte eos ita sensisse, verum *jus anchoræ* fuisse jus, proprium Comiti in Zelandia, exigendi telonia pro carina navis, statim ac navis mari, vel fluminibus, quibus Zelandia cingitur, commissa erat, pluribus ostendit. In illis hoc telonii ge-
nus

nus unice ipsi videtur usitatum, & a peregrinis navibus tantum exactum per Balivum aquaticum, unde & inter præcipua Comitum domania referri consuevit. Vexatam quæstionem Pag. 152. circa amissionem privilegiorum Cel. Autor proponit. Discernendum videlicet est, an Comes, propter culpam & delictum commissum, pro arbitrio suo civitatibus pagisque eripere privilegia potuerit, an vero hoc prævio Ordinum consensu fieri debuerit. Distingendum Cel. Autori videtur inter illa, quæ ex imperio ejus procedunt, vel domania ejus respiciunt, & illa, quæ publici juris sunt. De his dicit, non posse adimi provinciæ, vel civitati, nisi omnium consensu. Particularia autem, a Comite profecta, ob delicta civitatum sæpius adempta fuisse, ex quamplurimis exemplis docet. Amplius tamen nunquam, & præter æquitatem, grassatos esse Comites, innuere simul videtur. Confutat quoque *Zyæum*, qui in *Notitia Juris Belgici pag. 5* statuit, successores non rite concessa in pristinum statum posse reducere, ut olim multa, a *Maria Burgundica*, minoreni Principi, extorta, privilegia, multum domaniis derogantia, per successores sint abolita. Res, in mari inventas, navesque ad litus appullas, ad domania de Jure Belgico quondam pertinuisse, Cel. Autor affirmat. Habebantur pro barbara seculi consuetudine pro commodis & accessoriis littorum, cum & terra marique prædari liceret, & latrocinia in honore & virtute ponerentur, uti quamplurimi veterum loci, ab Autore appofiti, declarant. Mature tamen Belgas ab inhumano more, ejecta & expulsa ad litus sibi vindicandi, recessisse, nisi representarum jure id facere cogerentur, ex quamplurimis testimoniis comprobatur. *Carolus Audax* primum Hollandis septentrionalibus ad dies vitæ suæ concessit, ut bona, naufragio amissa, vindicarent. Verum bona sibi subjectorum tantum, non æque peregrinorum, naufragio amissa, vindicare permisit, eosque solos a pœna fisco olim solvenda, si quis illa bona repereret, liberavit. Quod ad dies vitæ indulserat *Carolus*, illud in legem æternam abire postmodum jussit *Maria*, solos tamen sibi subjectos, non externos, respiciens; cum his enim

199.

210.

pactis de hoc juris articulo conventum est. Eo refert Cel. Autor tractatum commerciorum *Maximiliani & Mariae* cum *Eduardo IV*, Rege Angliæ, cujus contenta ex *Jo. du Mont* opere, quod inscribitur *Corps diplomatique*, Tom. III P. II pag. 32 exhibet. Similia in foedere cum *Henrico VII*, Rege Angliæ, sanxisse *Philippum, Mariae* filium, ex eodem Corpore diplomatico apparet. De jure, monetam cudendi, varia lectu digna Cel. Autor in medium profert. Ad tria potissimum capita tractationem de jure illo, Comitibus Hollandiæ quondam competente, revocat. Primo monet, jus, monetam novam cudendi, relictum quidem fuisse Comiti, sed cum restrictione, ne valorem ejus sine consensu & Ordinum, & Senatus magni, mutaret. Si his insciis cuderetur moneta, poenas, in Brabantia & Flandria constitutas, contra monetæ magistris decretas esse, observat. Officinam monetariam, secundum morem antiquum Dordraci fuisse exercendam, notat. Veterem querelam de corrupto nummi interno valore, in Belgio sæpius agitatam, adducit. Principes, monetæ valorem lucri causa mutantes, maximos subinde motus & querelas provocasse, observat. Minores quoque dominos, jus monetæ habentes, eoque jure abutentes, item civitates, monetam adulterando quæstum fecisse, conqueritur. Hoc autem perpenso, summo jure Ordines jus monetam cudendi, & ejus valorem mutandi, sibi ex parte reservasse, constituit. Originem preciarum a decimis minus accurate repetere nonnullos, contendit. Pinguiores enim fuisse contributiones, relatione ad decimas habita, prout rationes antiquæ passim ostendunt, necessarium etiam tunc hoc fuisse debitum, nec rogare illud debuisse Comitem, suo jure utentem, nec pro lubitu negare potuisse ejus exactionem populum; quin Nobiles jus exigendi decimas, delato in Comitem imperio, non potuisse retinere. Apud Frisios tamen olim decimas loco preciarum Comitibus fuisse solutas, ex Instrumento Episcopi *Dieterici & Wilhelmi*, Comitis Hollandiæ, ostendit; quamvis, ex jure Frisiorum domestico & singulari non esse ducendam conclusionem ad Hollandiæ precarias,

rias, inculcet. Annuam fuisse & ordinariam hanc contribu-
 tionem apud Frisios, monet, ejusque originem ex jure Episco-
 porum Trajectinorum, & decimis Cleri, sub cujus patrocinio
 Frisii olim debebant, repetendam esse, contendit. Varia au-
 tem circa jus preciarum nova & singularia per privilegium
Maximiliani & Mariae A. 1480 fuisse introducta, observat.
 In præfatione nimirum dicti privilegii ipsi fatentur, tempore
 necessitatis majoribus suis concessas fuisse juxta precarias in
 perpetuum & futurum. Has etiam ad tempus octo annorum
 concessas sibi fuisse, scribunt. Crevisse Statuum jura per Pag. 254.
 temporum intervalla, & casuum haud cogitatorum olim ra-
 ritatem, dein frequentiam, monet. Post *Mariam* nova pre-
 cariarum facies, novæ etiam querelæ & lites, exstiterunt. Se-
 mel ordinato jure, variæ difficultates circa distributiones il-
 larum inter conferentes sunt exortæ; quamobrem in pri-
 vilegio *Philippi*, quod *Tom. IV Placit. Holl. pag. 6* habetur,
 cautum esse, ut Dordracenses cum reliquis civitatibus ratio-
 ne distributionum conciliantur, Cel. Autor asseverat. Cum- 256.
 que civitates in precarias nollent consentire, nisi distributio
 accurata ab Ordinibus institueretur; idem *Philippus* in eodem
 privilegio constituit, precarias non prius esse exigendas, quam
 quotæ distributionum de novo essent formatae. Alias adhuc
 limitationes, quas ultimus Comitum *Philippus II* addidit, Cel. 257.
 Autor exponit. Res furto ablatas autoritate superioris in
 quolibet loco vindicare, dominasque manus illis injicere, sine
 metu pœnæ in legibus Belgicis concedi, monstrat. Fures
 etiam convictos pœna suspendii olim jam affectos fuisse, do-
 cet. Neque mirum esse dicitur, materiam de furtis in jure 315.
 publico & lege fundamentali tractari, ejusque rei duas affert
 rationes. Primo nempe observat, crimina omnia publici
 esse juris, imprimisque hoc maleficium, quod pacem publi-
 cam violat. Deinde, Comitem, seu superiorem, accepisse
 Werigeldum, quod per Constitutionem criminalem postea
 sublatum sit. Paulo aliter *Mariam* Brabantinis prospexisse,
 docet. Capiendi nempe jus, & ad judicem deferendi, in-
 dultit *Maria*, si in domo deprehendatur fur. Sin etiam resi-

stenti vulnera, aut mors, inferantur, impunitatem occisori promisit. Exceptionem tamen subiecit, si præter necessitatem defensionis cædes perpetrata fuerit. Cavet etiam de vi, domumque, januam, & fenestras, sine ulteriori læsione effringentem, religiosam peregrinationem instituere jussit. De rei vindicatione autem cum nihil statuisset *Maria*, rem omnem

pag. 316. *Philippus*, filius, uti Cel. Autor docet, absolvit. Plura harum thesium contenta cum Lectoribus nostris communicavimus, nisi jam ex illis, quæ dedimus, posset intelligi, quid de eis judicandum sit. Nulli profecto dubitamus, Cel. Autorem apud cives suos multum reportaturum esse gratiæ, quod legibus patriæ evulgandis & explicandis tam præclaram impenderit diligentiam. Verum exteri quoque non sine voluptate hæc Theses legent, cum non injucundum esse possit, jura Belgii nosse, cumque haud pauca etiam Juris publici universalis, & gentium, capita egregie a Cel. Autore pertractata hic deprehendantur.

AUR. CORN. CELSI DE MEDICINA Libri octo, cum Notis integris JOANNIS CÆSARII, ROBERTI CONSTANTINI, JOSEPHI SCALLIGERI, ISAACI CASAUBONI, JOANNIS BAPTISTÆ MORGAGNI, ac locis parallelis, cura & studio TH. J. AB ALMELOVEEN, Med. Doct. & Professoris. Accedunt J. RHODII vita C. Celsi, Variæ Lektionen ex tribus antiquis editionibus, itemque loci aliquot Hippocratis & Celsi, ab HENRICO STEPHANO παραλλήλως concinnati.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Arn. Langerak, 1746, 8 maj.
Alph. a plag. 7.

Ad viros bonorum librorum cupidos si fama pertuleris, nova & variorum annotationibus exornata *Celsi* exemplaria in Belgio nitide typis exscripta ac publicata esse, procul dubio expectabunt nomen alicujus viri celeberrimi, cujus consilio

consilio & opera Medicorum Latinorum princeps splendida hac veste indutus prodierit. Idem vero, si intellexerint, omnia, quæ hac editione *Celsi Celsique* lectoribus præstita sint, beneficia unice bibliopola, hujusque lucrum suum augendi studio, accepta ferenda esse, mirabuntur profecto, &, nisi nos fallit conjectura, indignabuntur, tam bonum omnibusque literarum amatoribus tam carum librum, & in quo poliendo, novaque luce perfundendo, dudum viri doctissimi desudant atque elaborant, hunc librum, inquam, si *Josephi Scaligeri* antea non editas observationes exceperis, nec ulla parte explicatiorem, nec emendatiorem, in Belgio emitri potuisse. Sed perspexisse videtur carus & questui suo serviens bibliopola vanitatem istorum hominum, qui sæpe imparati, nonnunquam etiam ad ejusmodi opus rite peragendum inepti, cuiuscunque scriptorum veterum editionem procurandam avidè suscipiunt, &, securi admodum publicæ utilitatis, sola variarum annotationum collectione officio boni editoris se satisfacturos, & abunde merituros esse, confidunt, ut nomina sua, splendidis exemplaribus præfixa, per orbem terrarum innotescant, &, si fors juvet, gloriæ commendantur sempiternæ. Satis gnarus bibliopola Lugdunensis, ad talem librum hac ratione edendum nullam ferè eruditionem requiri, & a se siveque similibus facili negotio tantum non omnia præstari posse, quæ nonnulli popularium suorum in aliis scriptoribus præstiterant, in nullius reprehensionem incursum se putavit, si novam *Celsi* editionem ipsè adornaret. Unicum superest, ut hoc genus hominum discat artem ejusmodi annotationes scribendi, in quibus id unice agitur, ut illorum scripta, quæ vocem, aut phrasin, in scriptore edendo occurrentem, illustrarunt, magno numero allegentur, & consuetæ ac vulgares librariarum aberrationes annotentur. Hoc quoque callidi malignones librorum si didicerint, & ob facilitatem rei discere poterunt, actum erit de lucro & fama hominum, qui, ob talia in rem literariam merita elati, alios, se longe majore laude dignos, contemnunt ac despiciunt.

Nunc, ut novorum *Celsi* exemplarium editores propius inspicere

inspicere queant, quid ab his commodi sperare debeant, pro instituti ratione commemorabimus omnia, quæ hunc librum commendant, ornamenta. *Langerakius*, qui suis sumptibus *Almelovecnianam* librorum *Celsi* editionem A. 1730 iteraverat, huic libro denuo exscribendo cum animum adjecisset, deficeret autem (hæc ipsius verba sunt in Præfatione,) homo eruditus, qui limam huic libro adhiberet, id sibi negotium datum esse putavit, ut virorum doctorum, quorum *Almelovecnius* excerptas dederat, jam integras annotationes in fine libri adjiceret. Acceptis igitur a V. C. *Abt. Gronovio Joannis Cæsarii & Rob. Constantini* editionibus, horum virorum observationes omnes suis exemplaribus addidit. Cum vero nonnullas *Cæsarii* annotationes a *Constantino*, nulla facta *Cæsarii* mentione, totidem verbis repetitas videret, ea, quæ jam in *Cæsarianis* occurrunt, ne iterata nauseam lectoris crearent, e *Constantinianis* sustulit. Sed rectius lectoribus consulturus fuisset, si paucis literis, vel signis saltem, indicasset, quæ *Cæsarii* annotationes *Constantino* ita placuerint, ut pro suis eas agnoverit. Sic judicare potuissent, quod jam, nisi prisceus liber ad manus sit, facere non possunt, novorum exemplarium possessores, utrum talia sint, quæ *Constantinus Cæsario* surripuisse dicitur, ut iste merito a viris doctis plagii reus agatur. *Josephi Scaligeri* observationes, quæ, nunquam ante publicatæ, huic editioni propriam decus conciliant, comparent variorum annotationibus insertæ. Desumptæ sunt hæc non ex aliquo libro *Scaligeri* manu notato, sed ex *Francisci Vertuniani* exemplari, qui in Bibliotheca Lugduno-Batava inter *Vossianos* libros asservatur. Hunc *Vertunianum*, *Scaligero* amicissimum, omnes hujus castigationes in suum librum transtulisse, affirmat *Langerakius*. Qua fide nobis bibliopola hæc confirmet, nos ignoramus. Ipse enim profiteretur, se exemplaris, A. 1554 forma minore exscripti, & *Scaligeri* manu in margine notati, communicationem a possessore V. C. *Jo. Antonid. van der Linden* impetrare non potuisse. An igitur plura ac meliora ex *Lindenii* libro dari potuissent, nobis jam non licet judicare. Observationes tamen ante, quam ederet, *Scaligerianis*

nas laudabili consilio *Langerakius* perlegendas dedit. V. C. *Tib. Hemsterbusio*, ut ille videret, ne *Scaligeriano* nomine indigna excrimerentur, adeoque tanti viri fama detrimentum caperet. Accidit tamen & his *Scaligeri* in *Celsum* meditationibus, quod plerisque omnibus virorum doctorum posthumis scriptis accidere solet, ut nimirum bonis & absolutis misceantur nonnulla leviora, nec satis perfecta, quæ, ultimam limam abuisse, arguant. Id ut Lectores nostri magis ex ipso conspectu judicent, quam verbis nostris credant, *Scaligeri* omnes in *Præfationem Celsi* annotationes excerpere, & huc transcribere, non gravabimur:

Pag. 1 lin. 1 *A. Corn. Celsi Medicina Liber primus) Aulo Cornelii Celsi Artium Liber sextus, idemque Medicinæ primus.* Ad marginem adscriptum: *Grammatica: Rhetorica: de re militari: de agricultura.* Pag. 1 lin. 3 *Ut alimenta)* Transitiō ab agricultura ad Medicinam. Pag. 1 lin. 8 *Prompta) Græci ἐροίμω.* Pag. 2 lin. 1 *Quos tamen Homerus)* *Columella Lib. IX Cap. 177.* Pag. 2 lin. 7 *Esse tentatas) Probatas,* id est, *expertas, quarumque facta sit experientia.* Pag. 2 lin. 14 *Vitiant) Tentant* melius est. Pag. 2 lin. 23 *Agitari cepit) Et mutas agitare inglorius artes.* *Virgilius Æn. Lib. XII. Pag. 2 lin. 25: Sic corpori inimica est)* Transpositio hic est. *Sic corpori inimica est, scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerant. Primoque medendi scientia sapientia pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum nature contemplatio, sub iisdem autoribus nata sit. Ideoque multos &c.* Pag. 3 lin. 20 *Vindicaverunt) Vindicaverunt* melius est, licet idem. Pag. 3 lin. 26 *Aliqui non mediocres viri) V. C. Alii quoque non mediocres viri.* Utrumque bonum. Pag. 3 lin. 33 *Agitante) V. C. Cogitante.* Pag. 4 lin. 3 *Quadam in senectute deflexit) Recte.* Non, ut *Constantinus, ab iis in quibusdam deflexit.* Nam *deflexit aliquod spatium* Latine dicimus, quod ille ignorabat. Pag. 4 lin. 5 *Increvit) increbuit.* Pag. 4 lin. 27 *Neque enim credunt, posse eum scire) V. C. Neque eum credunt posse scire.* Indifferens.

Pag. 5 lin. 17 *Non enim quilibet*) V. C. *Nec enim quilibet.*
 Utrumque bonum. Pag. 5 lin. 18 *Quod ante conjectura ali-*
qua duxissent) R. V. C. *quo ante conjectura aliqua duxisset.*
 Pag. 6 lin. 5 *Digeruntur*) Hoc verbo nunquam pro conco-
 ctione utitur *Celsus*; at bene *Seneca*. Vide infra pag. 10 lin. 29.
 Pag. 6 lin. 6 *Vena*) Male *Constantinus* pro *vena* reponit *arte-*
ria, cum *Φλέβες* etiam *Aristoteles* vocet ipsas arterias libro
de Respiratione. Vide *Gellium*, qui ex professo caput ea de
 re scripsit ex *Erasistrato Lib. XVIII Cap. 10*. Vide infra pag.
 10 lin. 28. Pag. 6 lin. 10 *Inter hac nascentibus*) Satius est
 legere *internascentibus*, sed non ausum mutare, quia constare
 potest, ac si *inter ea* dixisset. Pag. 6 lin. 10 *Ex quibus quam*
maximo) V. C. *quia maxime*. Pag. 6 lin. 20 *In corpus omne*
adduci) Græci *διαφορεῖσθαι, διανομοῦσθαι*. Pag. 6 lin. 24
Teritur) Autor Græcus, a quo hoc delumpsit, scripserat *τε-*
βεται, id est, *teritur*, vel *asseritur*. Nec potuit aliter ven-
 tere. Pag. 6 lin. 34 *Perceperit*) *præceperit*. Unde *præcep-*
re animo, præsumere. Pag. 7 lin. 11 *Posituram*) *positum*.
 Gr. *θέσις*. Pag. 7 lin. 13 *Contractum*) Ruell. *contractum*.
Σύμπτωσις vocat *Hippocr. Aph. 3 Lib. 1* compressum, con-
 tracturam; *contractum* ergo legendum. Pag. 7 lin. 22 *Cujus-*
quam) Ald. *cujusque*. Utrumque bonum. Pag. 8 lin. 5 *Quo-*
niam incomprehensibilis) C. Ver. *non ut comprehensibilis*. Pag.
 13 lin. 12 *Perfectum*) Glossema est. *Quamvis non faciat me-*
dicum, aptiorem tamen medicina reddit. Verique simile &c.
 Pag. 14 lin. 1 *Periclitari conjecturam suam*) Semper *pericli-*
tari accusativo jungit *Cicero* in *Latina*, & omnes veteres. *Vi-*
res ingenti periclitari. Pag. 14 lin. 8 *Rationabile*) *rationale*.
 Aliud tamen melius, ut videre est passim apud *Lucretium*.
 Pag. 15 lin. 9 *Unum adstrictum, alterum fluens, tertium mix-*
tum) *σερπανδόν, πόλιδας καὶ μίχτόν*. Pag. 15 lin. 16 *Digeren-*
dum) id est, *fluidum redditendum*, quod familiare *Celso*. Pag. 19
 lin. 11 *Quod cultum, quod tempus anni sit*) *Quod potius, quam*
quid. Utrumque autem eodem modo scriptum est in veteri-
 bus Codicibus. Pag. 19 lin. 24 *Quoque assuecus*) Glossema est
incecum. Pag. 19 lin. 25 *Homo sustinet*) Glossema est.

Jam pergamus in consideranda *Langerakii* cura, in *Celsi* editionem impentia. Satis magna diligentia adhibita est, ne liber vitis tyothetarum deformis prodiret. Folia & versus novorum exemplarium, quamvis majore forma exscripta sint, prioribus respondent. Nec reprehendendo consilio variorum Codicum scripturae, quae in proxima editione ad finem libri rejectae fuerant, nunc in margine infimo *Celsi* verbis, suo quaque loco, subjectae sunt. Imaginem *Celsi*, quae ex iconibus, a *Sambuco* editis, praefixa erat prioribus exemplaribus, bibliopola majori aeri, ut majusculae chartae modum aequaret, incisam novo *Celso* adjecit. Ne tamen minor tabula aenea, quae a prioribus editionibus hujus libri supererat, ipsi periret, istam imaginem typographicis figuris circumdatam & ampliatam vitae *Celsi* praemisit. Maluit igitur, ut agnoscamus ingenium bibliopolae, eandem imaginem his exhibere emporibus libri sui, quam tabulae suae, antequam plane attrita foret, usui carere.

Nos vero rogamus & adhortamur viros praestantissimos, qui insigni doctrina praeclearisque subsidiis instructi ad hoc opus accesserunt, & in perpurgando atque illustrando *Celso* jam dudum operam collocarunt, ne credant, hac nova editione amatorum *Celsi* votis satisfactum, aut desideria eorum lenita esse; sed potius meminerint, quo saepius haec crambe repetita fuerit, eo avidius novas ac lautas dapes, si quas ipsi daturi sint, exoptum iri.

D. Johann Andreas Segners Einleitung in die Natur-lehre, &c.
id. est,

D. JO. ANDR. SEGNERI INTRODU-
ctio in Physicam.

Göttingæ, 1746, 8.

Alph. 1 plag. 12, Tabb. æn. 14.

Quod ad Compendia, quae vocant, scientiarum conscribenda animum plerumque illi appellant, qui ipsi tradendis elementis insudant, nullaque alia fere de causa hunc laborem susci-

suscipiant, quam ut Scriptorum famam consecuti, vel auditorum favorem, vel illorum, qui, cum in tuenda eruditi fortuna aliquid possint, eruditionem ejus tamen aliunde, quam ex voluminis, quod conscribitur, magnitudine, aestimare sapientius vix norunt, gratiam aucupentur; inde effectum est, ut, infinitam ejusmodi libellorum multitudinem augere, dedecori fere sibi ducant consummati in aliquo doctrinae genere viri. Eoque major gratia rependerda his est, qui, cum aliis modis scientiarum fines proferre, nomenque obtinere, possent, discipulorum tamen in gratiam minus gloriosum hunc, neque tamen propterea minus difficilem, laborem suscipere dignantur. Facile vero ex ipso libri intuitu judicari potest, utrum elementarius aliquis doctor omnia scientiae suae arcana in eum effuderit, an vere eruditus, quae tironibus necessaria viderat, resectis tamen superfluis, commodo ordine, facillimaque, quam, nisi valde in vero investigando tradendoque versati, rarius assequuntur, methodo, digesserit, ita quidem, ut, multo plus illum scire, quam scripsit, ex opere, intelligens facile conjectare queat. Eam laudem libello, quem jam praemanibus habemus, lubentes meritoque tribuimus, quod, nisi aliunde jam Celeberrimus ejus Autor cognosceretur, satis esset indicaturus, cum ad id scientiae fastigium pervenisse, ut nova inveniendis, non repetendis antiquis, gloriam consequi possit. In articulos dispersitum est opus, quorum summa capita si a nobis enumerarentur, cum non nisi vulgarissimarum rerum nomina nobis essent scribenda, ne taedio ea res Lectoribus futura esset, vererentur. Igitur partem aliquam libelli seligendam nobis censimus, quae, recensita a nobis, ideam aliquam methodi Autoris sententiarumque exhibere possit. Commodum vero videtur, ea proferre, quae de vaporibus habet, quod discrepent inter se Physicorum de illorum natura sententiae, possitque adeo, quid Cel. Autor sentiat, queri. Vaporum vero originem *Art. 274* ab expansione fluidorum, a calore orta, deducit, unde elater insignis illorum proficiscatur. Qui, cum tantus sit, ut & fortissima vasa, cum coercitura, dirumpat, non potest expansioni aëris, ad hoc efficiendum minime suffectura, adscribi.

Vapores

Vapores igitur, præcipue ex aqua adscendentes, pro separate fluidi genere habet, cum aere non commixto, sed plerumque omnem aerem ex loco, quem occupat, excludente; ut vaporis, in aere adscendentis, eadem sit ratio, quæ guttæ olei, in aqua adscendentis. Partibus enim aqueis ab igne expansis, fluidum aqua levius producit, cui si calor decedat rursus, partesque ita rursus ad se accedant, ut attrahere se mutuo possint, in guttas confluunt. Hi ipsi elastici vapores, ex aqua surgentes, si aqua undique vase aliquo, ut olla *Papiniana*, claudatur, agitationem partium augent, multumque conferunt ad majorem vim caloris aquæ conciliandam, quam in libero aere obtinisset. Adscensum vaporum experimento satis noto explicat, quo, si vas, collo angustiore præditum, aqua repleatur, & inversum vino rubro, aut spiritui vini tincto, immergatur, fluidum levius sumi specie per gravius adscendit. Ipsa antlia pneumatica monstrat, vapores in aere ut fluidum levius in graviore adscendere, quia, subducto aere, decidunt. Si in vacuo *Guerikiano* ope lentis causticæ tus aut resina, vasculo amplo & aperto imposita, incendantur, vapores se expandunt, hemisphæriumque, in vasculo positum, formant. Unde & vis elastica vaporum & attractrix perspicitur, quæ ultima, ne omnino dissipentur, impedimento est. Neque tamen omnia corpora solida in vaporem abeunt, cum alia & igne fortissimo vel plane non, vel non tota, in aerem agantur. Unde corporum in *fixa & volatilia* discrimen oritur. Retinent vero vapores corporum, unde orti sunt, naturam, quatenus ea non ab aliis partibus, a quibus avulsæ sunt, pendet. Ita vapores spiritus vini flammam concipiunt, acidorum vapores cum vapore spiritus urinae uniantur. Qui vero aeri insunt vapores, ad tria potissimum genera *Art. 594* referuntur, aqueos, salinos, & oleos, licet vix unum genus purum, neque alteri commixtum, in aere reperiat, quod præcipue de ultimis duobus valet. Reliqua genera corporum, quæ vaporum modo elevantur, nimis incognita nobis sunt, quam ut certi quidquam indicare de illis liceat. Calor autem præcipua quidem causa vaporum elevator, non tamen unica, existit. Idem putredo & fermentatio efficiunt,

efficiunt, ex nive & glacie vapores adscendant, omnisque evaporatio vento multum promovetur. In putrescentibus corporibus atque fermentantibus particulae quaedam ab aliis, quibus ante junctae existebant, avelluntur, inter alias transferenda. Unde majores eorum corporum partes aliam naturae magnitudinem, figuram, densitatem, ad alia, quam ante, efficienda aptae sunt. Quae dum peraguntur, si partibus a reliquis separatis vis a se invicem recedendi insit, elasticus vapor oritur, animalibus hominibus plerumque inimicissimus. Is autem perinde, ac qui a calore elevatur, propter levitatem suam in aere adscendit. Quo autem modo ex nive & glacie vapores procreentur, difficilius explicatu est, cum ipsius glaciei ortus fere adhuc nos lateat. Neque enim aqua paulatim, dum congelascit, inspissatur, quod ceræ, dum calore, quo fluxerat, rursus privatur, accidit, sed unico momento a summa fluiditate ad summam duritiam transit, & quaquaversum subito expanditur, unde etiam illa glacies, quae ex aqua aere privata oritur, levior aqua existit. Hæc parum se concipere, Cel. Autor fatetur. Ventos autem auferre vapores, qui supra aquam considerant, aliisque locum facere, existimat.

Jam de ordine, quo vapores in aere locentur, hæc conji-
cit: Aqueos, & spirituum ardentium, & alcalicos volatiles, qui magna copia ex putrescentibus animalibus & plantis surgunt, levissimos esse. Graviores tamen, quos ultimo nominavimus, effici, si acidi quidpiam illis admisceatur, quo propius ad salern ammoniacum accedant. Acidorum vapores graviores esse, interque hos gravissimos, cum quibus ipsum acidum elevatur, ut eos sulphuris vulgaris & vitrioli, qui sæpius in ipso aere libero fundum petant. Oleosos inter ponderosiores esse, saltem pondere plurimis acidis prævalentes. Agitur in summa aeris regione sine dubio pauci vapores præter aquosos reperiuntur, nisi illi, quibus cum ardentibus affinitas intercedit, copiosius adscendant. Proximi sub his positi videntur, qui ex sale alcalico volatili, vel puro, vel levissimo acido mixto, surgunt. Oleosi vero acidique, imprimis graviores, parum a terra recedere videntur, quod ipsa observatio vaporum vitriolicorum,

corum, maxima copia in metallifodiis & cryptis similibus repertorum, docet. Aquei vapores ex superficie lacuum majorum surgunt, in quibus ipsum sal suum, & paulo altius, quod oleosum ipsis ab animalibus forte aqua incolis inerat, derelinqunt. Eadem paludum ratio est, cum contra vapores fontium separatione hac non indigeant. His copiosi vapores ex animalibus & plantis junguntur, heterogeneis, quæ sibi admixta habebant, etiam ut plurimum depositis. Quanta illorum sit multitudo, inde patet, quod e mediocri magnitudinis spatio 24. hor. 1 $\frac{1}{4}$ libræ vaporibus decedant; homo vero pro regionum altarumque circumstantiarum diversitate eodem tempore 2 $\frac{1}{2}$ usque ad 3 lib. perdat; aqua neque soli, neque vento, nimium exposita anni spatio ad altitudinem 29 dig. Rhen. evaporet. Aquei vapores aeri sæpius adeo commixti sunt, ut conspici in illo non possint, neque in aliis corporibus sentiantur, si hæc ejusdem cum aere caloris sint, paucis exceptis, quæ atrahendo illos disfluunt, ut salia, ex plantis incineratis extracta, cum quibusdam aliis. Frigidis autem corporibus vapores hi spissius adhærent, magis quidem, si præterea illos attrahant, minus autem, si forte occulta quadam vi eos repellant. Inde hygrometrorum natura explicatur. De rore hæc habet: Paulo post occasum solis, aere frigidiore reddito, terra autem maximam partem caloris sui adhuc retinente, tenuia plantarum folia calorem suum mox & prius caule perdunt, radix vero diutius adhuc calorem retinet. Durat ergo circulus humorum, illique pro parte in vaporem commutantur, qui, cum ad extrema usque foliorum defertur, ob frigus in guttas aqueas abit. Hoc genus roris & varias partes heterogeneas admixtas habet, quæ ex plantis vaporibus junctæ abire solent, adeoque diversis in plantis diversæ sunt. Reperitur enim in plantis, ita testis, ut nihil ex aere decidere in illas potuerit. Neque tamen omnes plantarum vapores ita in foliis confluunt, sed ex terra adhuc calida alii elevantur, quæ partim confluunt & recidunt, partim altius assurgunt. Hi corporibus sibi obviis adhærent, illaque tanto citius obvelant, quo propiora terræ sunt. Vapo-

res, altius adhuc assurgentes, a corporibus, ut dictum est, attrahuntur, & partim in illa recidunt. Virri hoc in negotio maxima vis est, minima metallorum, ad splendorem usque politorum. Colores etiam, corporibus induciti, phænomena hæc variant, sine dubio ob singularem pulverum, aut liquorum, quibus constant, naturam. Pruina ex vaporibus, dum ad frigida corpora appellunt, congelascentibus nascitur, imo, si satis frigidus sit aer, in eo ipso vapores in moleculas glaciales abeunt, quæ ipsæ splendente sole conspicuæ sunt; neque enim, nisi magna copia aerem repleant, radiorum lucis transitum rectilineum impediunt. Nebula, dum ex particulis constat, lucem refringentibus, efficit, ut radii, ex objecto quodam per eam in oculum transaturi, mirum in modum curventur, neque adeo distincte conspici res possint.

Hæc, quam multa paucis in hoc libro dicantur, satis ostendunt. Id adjicimus, iis, quos vidimus, Physicæ libris elementariis, (vidimus autem plurimos,) hunc, quem præ manibus habemus, soliditate, concinno ordine, rerum delectu, & quæcunque aliæ possunt esse talis libri virtutes, multum antecellere. Sententias habet aliquas particulares, ut, ignem factuum non congeriem esse vaporum, qui tanta copia adesse, tantaque velocitate moveri, vix possint, sed examen insectorum lucentium. Ceterum, quæ ad Physicam proprie sic dictam generalem spectant, hic saltem reperiuntur, pauca ex historia trium naturæ regnorum, a scopo scriptoris brevitateque sine dubio exclusorum. Principia physica vera, id est, *Newtoniana*, Autor amplectitur. Mathesi, quo pluribus intelligi possit, parcus utitur, sæpiusque rem ad naturalem Geometriam reducit, quod ipsum efficere, consummati Geometræ est; cum alii scriptores physici, leviter Geometria tincti, exiguam ejus, quam habent, copiam ubique ostentent. Sunt vero etiam in libro, quæ probant, ultra crepidam suam judicare eos, qui, sublimioris Matheseos usum nullum in physicis existere, sibi persuadent. Celebrerrimus vero Autor ut Academiæ Georgiæ Augustæ, totique orbi literario, quam diutissime prosit, ex animo vovemus.

CHRIST.

TAB. III ad. Nov. Act. Erud. A. 1747 Mens. April. pag. 225. 229.
 et 234. 235.

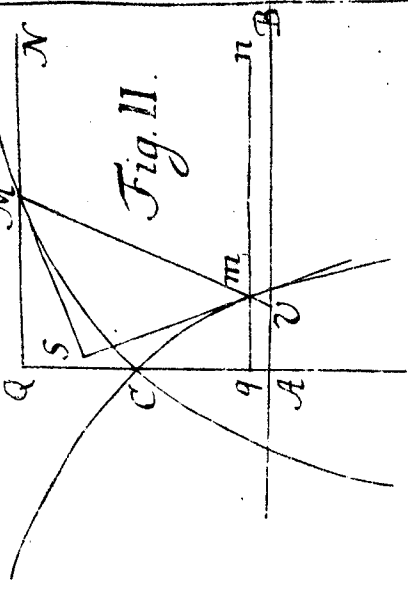
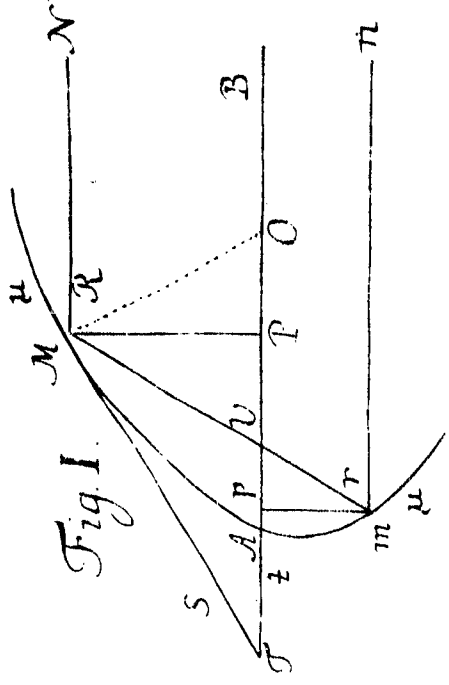

Fig. III.

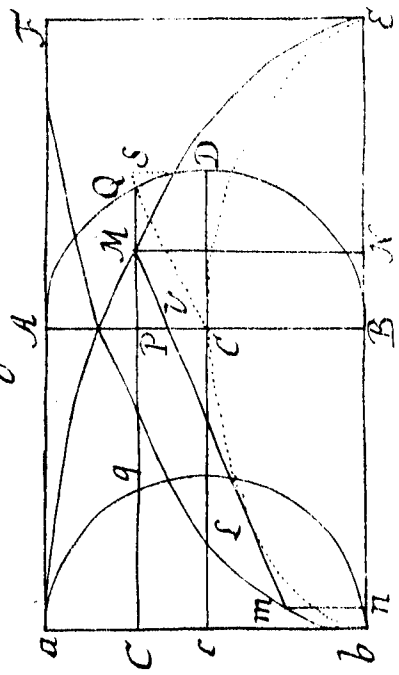
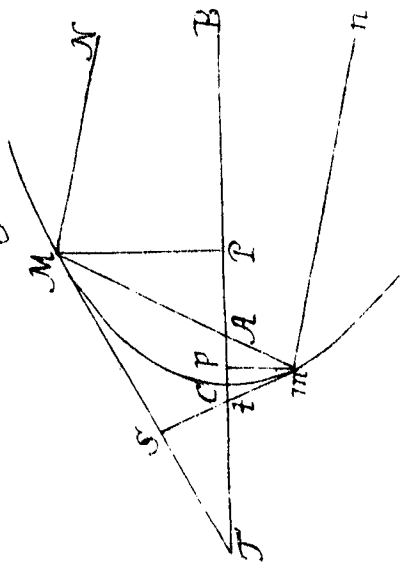

Fig. IV.

CHRIST. FRID. OECHLITZII, A. M. ANALY-
 sis solutionis suæ Problematis Catoptrico-Analytici, in
 Nov. Act. A. 1746 Mens. Mart. P. I pag. 134
 traditæ.

Vix opus esse arbitror, ut de Problematis hujus cum diffi-
 cultate, quam prima fronte præ se ferre videtur, tum præ-
 stantia & utilitate, qualem in ipsis Analyseos sinibus ulterius
 proferendis habere potest, plura verba faciam; cum de utraque
 re jam ab ejus Autore, in sublimioribus studiis longe eminenti-
 ssimo, in solutione sua (vid. Nov. Act. Erud. A. 1746 pag. 230)
 dictum sit, quod ad ejus commendationem abunde sufficiet.
 Tres autem huc usque ejus in his *Novis Actis* comparuerunt
 solutiones, pressâ tamen Analyfi, quibus idem diversissimis
 prorsus methodis tentatum est. Non igitur abs re esse judico,
 si solutionis, a me anno præcedente exhibitæ, integram Analy-
 sin, qua ad ipsam deductus sum, hic clare exponam; quo par-
 tim Viris, quorum in scientiis hæcè judicium veneror, qua-
 liscunque mea hac de re cogitata sistam, partim alios ad vires
 suas in eodem adhuc exercendas excitem. Ne autem ea in
 nimiam molem exerceat, primo tantum casum particularem
 parallelismi, ibidem separatim consideratum, hic explicare con-
 stitui; cum is & sua se simplicitate imprimis commendat, &
 ex eo jam rota methodus, qua nititur Problematis generalis
 solutio, satis possit perspicui.

1. *Problema* igitur hoc in casu hujus erit tenoris: In- TAB. III
 venire Curvam continuam MAm ejus indolis, ut, si radius qui- Fig. 1.
 vis axi AB parallelus NM incidat in Curvam in M , ejusque
 reflexus Mm Curvæ denuo occurrat in m , hujus reflexus non
 evadat iterum axi parallelus. Sumto itaque initio abscissarum
 in A , sit $AP = x$, $PM = y$, $MR = dx$, $R\mu = dy$; ponatur
 facilitatis causa $\frac{dx}{dy} = p$, unde p est tang. PMT ad rad. 1;
 item, concurrente Mm cum axe in V , dicatur $AV = u$, & co-
 tang. ang. $MOV = v$.

2. Ad naturam Problematis æquationibus exprimendam ante omnia opus est, ut generatim pro Curva quavis definiatur positio radii reflexi Mm , ex dato MN incidente in punctum quodvis M . Quod facile fiet, ducendo MO tangenti normalem. Erit enim $TMV =$ (ex natura reflexionis) $\mu MR =$ (ob parall.) MTV ; unde $VM = VT$. Pariter $VMO = OMN = MOV$; unde $VO = VM = VT$, seu $VO = \frac{1}{2}$

$$TO. \text{ Hinc } AV = AP + PO - VO = x + \frac{1}{2} \frac{y dy}{dx} - \frac{1}{2} \frac{y dx}{dy} \\ = x - \frac{1}{2} y p + \frac{1}{2} \frac{y}{p} = u. \text{ Dein } \text{tang. } MVO = \frac{PM}{VP} = \frac{y}{x-u} \\ = \frac{2p}{p^2-1}, \text{ seu } \text{cotang. } V = \frac{p^2-1}{2p} = v; \text{ quæ proinde a so-}$$

la positione tangentis in M pendet.

3. His positis, licebit nunc ipsam aggredi Problematis Analyfin. Siquidem quaestio esset ita comparata, ut ex data Curva AM quaeratur altera ei adjungenda Am , talis, ut quaecumque radius axi parallelus NM , a Curva AM in M reflexus, & inde in Curvam Am incidens, ab ea iterum parallele reflectatur; res expediretur per methodum talem, ut statim daretur æquatio ipsius Am . Tunc vero non nisi in casu speciali, & forte fortuna, accideret, ut Curva Am sit ipsa AM continuata. Contra Problema præsens requirit semper Curvas continuas, ideoque peculiarem profus methodum sibi deposcit. Quem in finem ponatur MAm talis, qualis requiritur, & reflectatur parallelus aliquis NM in MV , & cogitur, AV , seu u , dari (ex §. 2) per x , vel y , vel p ; pariter $\text{cotang. } V$, seu v , dari per easdem quantitates. Primo igitur necesse est, ut eidem u aliud adhuc punctum M respondeat; nisi enim hoc esset, radius MV Curvæ haud amplius occurreret. Debet ergo æquatio inter u & x , vel y , vel p , quam Curva præbet, ita esse comparata, ut pro quavis u dentur duo valores ipsius x , vel y , vel p , ambigue profus eidem respondentes. Quod si in Curva quapiam locum habeat, gaudebit ea jam hac proprietate, ut, quovis parallelo NM in V reflexo, radius

radius aliquis, ex V denuo in Curvam incidens Vm , reflectatur iterum in parallelum mn . Sed hoc ipso Problemati nondum satis fit, quod ulterius desiderat, ut MV Vm eandem rectam continuam constituent. Hac altera conditione definitur relatio, quam duo puncta $M m$ inter se habere debeant, talem nempe, ut utrique idem ang. V , hoc est, eadem v , respondeat.

Si ergo dicatur $\text{tang. } pmt = \frac{mr}{r\mu} = p'$, erit (§. 2) $\frac{p'^2 - 1}{p}$

$= 2v = \frac{p'p' - 1}{p'}$, unde prodit $p' = -\frac{1}{p}$, (alter enim va-

lor $p' = p$ instituto nostro non satisfacit); quod ostendit, angulum pmt esse complementum anguli PMT ad rectum, seu tangentes MT mt concursu suo efficere rectum, ut etiam ex natura parallelismi facile a priori demonstrari potest.

4. Cum ergo relatio punctorum $M m$ exprimat per tangentes $p p'$, considerabo nunc æquationem, non inter u & x , vel y , sed inter u & p . Hæc ergo habebit duas has conditiones, ut primo cuivis u duæ $p p'$ ambigue respondeant, his autem vice versa unica u competat; dein ut harum relatio sit talis: $p p' = -1$, seu $p' = -\frac{1}{p}$. Quia ergo duabus $p p'$ una eademque u respondet, necesse est, ut u sit talis functio ipsius p , quæ non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$; quo ipso ex natura æquationum facile patet effici, ut, si vice versa p quæ-
ratur per u , habeantur ambigue duo valores p & $-\frac{1}{p}$. Ne autem valor ipsius u ambiguitatis sit capax, requiritur, ut u sit functio rationalis ipsius p , vel tamen irrationales nullas, quarum exponents sit par, contineat. Manifestum autem est, talem functionem ipsius p , quæ non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$, generatim haberi, si sumatur functio qualiscunque ipsius

$p - \frac{1}{p}$. Habebimus ergo solutionem generalem Problematis, hac conditione expressam, ut u sit functio quævis rationalis (vel irrationalis exponentis imparis) ipsius $p - \frac{1}{p}$, seu $\frac{p^2-1}{p}$.

Ceterum potuisset ad eandem conditionem, quod nempe u debeat esse functio rationalis ipsius v (quæ, cum sit $= \frac{1}{2}(p - \frac{1}{p})$, ex natura rei ita comparata est, ut ei duæ $p, -\frac{1}{p}$, ambigue respondeant,) aliis etiam ratiociniis, & forsan brevius, perveniri; sed illud, quod & maxime perspicuum, & ex ipsa rei natura peritum esset, elegisse suffecerit.

5. Postquam itaque detecta est relatio inter u & p , res eo redit, ut exinde inveniatur ipsa æquatio inter x, y . Quod facile per jam cognita methodi tangentium inversæ artificia præstabitur. Nam ex æquatione (§. 2) $2u = 2x - yp + \frac{y}{p}$ eliminetur x , differentiando & substituendo $p dy$ pro dx , & fiet: $2du = p dy - y dp + \frac{p dy - y dp}{p^2}$. Unde integrando prodit: 1) $y = 2p \int \frac{du}{p^2 + 1}$. Quoniam nunc u per hyp. est functio ipsius p , dabitur y per p . Ergo $x = \int p dy$ dabitur etiam per p . Imo secunda hac integratione ne quidem opus est. Nam 2) $x = u + \frac{1}{2}yp - \frac{1}{2}\frac{y}{p}$; unde, quia u, y jam

dantur per p, x quoque per eam dabitur. Si ergo $\int \frac{du}{p^2 + 1}$ est integrabilis, erunt duæ æquationes pro x, y & p algebraicæ; unde eliminando p ipsa æquatio inter x, y reperiri potest. Vel, si summa ista non sit algebraica, constructio Curvæ semper in promptu est. His igitur formulis continetur Solutio generalis

generalis Problematis, præbentque ex infinita Curvarum algebraicarum & transcendentium genera.

6. Considerabo nunc speciatim varias Curvas algebraicas simpliciores, quæ ex formulis præcedentibus derivari possunt. Cum ergo u debeat esse functio rationalis quævis ipsius $\frac{p^2 - 1}{p}$, seu $2v$, primo quidem simplicissimus ejus valor erit, si

fit functio ejus nulla, hoc est, constans a . Tunc autem eidem a infinite p respondent. Fit vero jam $\int \frac{du}{p^2 + 1} =$ con-

stanti arbitrariæ c ; unde 1) $y = 2cp$, 2) $x = a + cp^2 - c$, seu $y = \sqrt{4c(x + c - a)}$ pro Parabola quavis, cujus axis AB , focus V ; qualem Problemati satisfacere abunde constat.

7. Sumatur nunc $u = a + bv$. Quare, cum sit $dv = \frac{p^2 + 1}{2pp} dp$, erit $\int \frac{du}{p^2 + 1} = c - \frac{b}{2p}$, ubi constans c arbitraria. Hinc fiet 1) $y = 2cp - b$, 2) $x = a + cp^2 - c$, unde $y = -b + \sqrt{4c(x + c - a)}$, quæ denotat Parabolam quamvis, cujus AB est diameter aliqua; ut rei natura generatim exigit.

8. Ponatur porro $u = a + bv + cv^3$, fietque $\int \frac{du}{p^2 + 1} = C + \frac{3cp}{8} + \frac{3c - 2b}{4p} - \frac{c}{8p^3}$. Fiat simpliciter causa $C = 0$, $2b = 3c$, & pro c scribatur $4c$, eritque 1) $y = 3cp^2 - \frac{c}{p^2}$, 2) $x = 2cp^3 - \frac{2c}{p}$, ac $u = \frac{1}{2}c(\rho^3 + 3\rho - \frac{2}{\rho} - \frac{1}{\rho^3})$. Ex prima colligitur $\rho = \sqrt[3]{\frac{y + \sqrt{(y^2 + 12c^3)}}{6c}}$,

unde in secunda datur x per y . Cuius ergo y respondet duplex ρ , ac proinde duplex x . Exinde patet, Curvam habere ramos similes & æquales circa AC ipsi AB normalem, quam TAB. III secant in distantia $AC = 2c$, ubi $\rho = 1$, seu angulus ipsorum Fig. 2.

Ff 3

cum

cum AC semirectus. Posito $+y = \infty$, fit $p = \infty$, posito $-y = \infty$, fit $p = 0$, unde Curva habet formam, *Fig. 2* delineatam, & constat duabus Paraboloidibus, se decussantibus ad rectos in C . Eliminato vero p , prodit æquatio quinti ordinis. In hac ergo, sumta quavis $AQ = y$, si capiatur $Aq = \frac{5y + 4\sqrt{(y^2 + 12c^2)}}{3}$, radius NMQ reflexus in m inde denuo reflectetur in qmn . Nam dicatur $Aq = y'$, eritque $y' = 8cp^2 - 3y = \frac{3c}{p^2} - cp^2$; unde, quia ex natura Curvæ $y' = 3cp'p' - c: p'p'$, erit $p' = -\frac{1}{p}$, seu tangentes in Mm rectum efficiunt. Sed porro utrique puncto idem u responderet; quare radii $MVmu$, a parallelis $NMnm$ reflexi, eandem rectam constituunt, seu vice versa MVm reflectitur in mn .

9. Assumatur jam $u = \frac{a}{2v^2} = \frac{2ap^2}{(pp-1)^2}$, fietque

$$\int \frac{du}{p^2+1} = c + \frac{a}{(pp-1)^2}. \text{ Ponatur constans } = 0, \text{ eritque } 1)$$

$$y = \frac{2ap}{(pp-1)^2} 2)x = \frac{(3pp-1)}{(pp-1)^2} a. \text{ Exinde prodit } p =$$

$$\sqrt{\left(\frac{2x+3a+\sqrt{a(8x+9a)}}{2x}\right)}, \text{ unde ex prima datur } y \text{ per}$$

x . Eliminato vero p , inveni æquationem hanc: $y^4 - (2x^2 + 9ax + \frac{27}{4}a^2)y^2 + x^4 + ax^3 = 0$, quæ adeo denotat Curvam quarti ordinis valde simplicem, circa axem utrinque similiter positam. Sunt autem 4 ordinatæ possibiles, si $+x$, aut $-x > a$, duæ tantum, si $-x < a$. Si $x = \infty$, fit $p = +1$ & $y = +x$; unde videtur quatuor cruribus hyperbolicis pergere in infinitum.

19. Ponatur generatim $u = a^2 \alpha v^n$, eritque $\frac{du}{p^2+1} = n \alpha$

$= n\alpha (p^2 - 1)^{n-1} p^{-n-1} dp$. Sit primo n positivus, & quidem par, & in hac expressione semper occurret terminus aliquis $\frac{dp}{p}$, unde summa erit partim algebraica, partim a logarithmis pendens; sin vero impar, erit hæc semper algebraica. Sit dein n negativus, unde fiet $-n\alpha (p^2 - 1)^{-n-1} p^{n-1} dp$, cujus integralis fiet algebraica, quoties n est par, logarithmica vero, quoties impar. Unde ex sola hac formula alternatim determinari possunt infinitæ Curvæ algebraicæ & transcendentes. Quin imo ex duobus casibus, logarithmos præbentibus, oriri possunt expressiones algebraicæ, conjungendo duas pluresve tales formulas, ut logarithmi se mutuo destruant.

11. Hoc quidem modo possent plures functiones pro u assumi, atque inde Curvæ algebraicæ derivari. Sed, quoniam in hujusmodi Problematibus desideratissimum est, exhibero formulam generalem, omnes possibiles Curvas algebraicas includentem, etiam hoc præstabimus. Pendet autem totum negotium a $\int \frac{du}{p^2 + 1}$. Queritur ergo, qualis pro u functio assumenda sit, ut sit hæc summa algebraica. Ut ergo pro du habeatur u , resolvatur, ut constet, in $\int \left(\frac{du}{p^2 + 1} - \frac{2updp}{(pp+1)^2} + \frac{2updp}{(pp+1)^2} \right)$. Cujus integralis est $\frac{u}{pp+1} + \int \frac{2updp}{(pp+1)^2}$. Quare proposita summa erit algebraica, si hæc posterior sit talis. Sit ergo ea $= P$, & erit $u = \frac{(pp+1)^2 dp}{2pdp}$. Si itaque sumatur P generatim functio quævis algebraica ipsius p , dabitur exinde u per quantitates mere finitas, sitque ipsa $\int \frac{du}{p^2 + 1} = \frac{(p^2 + 1) dP}{2pdp} + P$. Sic quidem priori conditioni satisfit,

fit, ut $\int \frac{du}{p^2+1}$ fit algebraica; sed restat speciatim in Problemate nostro altera conditio implenda, ut nempe u sit functio rationalis ipsius $\frac{p^2-1}{p}$, seu $2v$. Quo ergo pateat, qualis assumenda sit P , ut etiam huic satisfiat, introducatur v loco p in valorem ipsius u , substituendo $v + \sqrt{v^2+1}$ pro p , & prodibit $\frac{2(v^2+1)^{\frac{1}{2}} dP}{dv}$, ubi P , quæ ponitur functio quævis ipsius p , denotabit etiam functionem quamlibet ipsius v . Quia nunc hæc debet esse functio rationalis ipsius v , necesse est, ut ipsa P sit irrationalis, atque irrationales divisione se mutuo tollant.

Ponatur ergo $P = \frac{Q}{\sqrt{v^2+1}}$, denotante Q functionem rationalem ipsius v , & substituendo fiet $u = \frac{2(v^2+1) dQ}{dv} - 2Qv$; seu introducendo iterum p , $u = \frac{(p^2+1) dQ}{dp} - \frac{(p^2-1)}{p} Q$. Ipsa vero $\int \frac{du}{p^2+1}$ evadet $= \frac{dQ}{dp} + \frac{Q}{p}$. Quare, si nunc sumatur Q functio qualiscunque rationalis ipsius $\frac{p^2-1}{p}$, utrique conditioni satisfiet, & dabuntur (per §. 5) y & x per p expressione mere finita.

12. Præcedentes formulæ possunt etiam aliter atque paulo simplicius concinnari, si coordinatæ y & x Curvæ nostræ non quarantur, ut hætenus, per p , sed per v , quo ipso valores Q , dQ , statim habentur simplicissime. Quem in finem introducatur in formulas illas ubique v loco p , & scribatur facilitatis causa R pro $2Q$, & valores ipsarum u , $y = 2p \int \frac{du}{p^2+1}$, & $x = u + v y$, prodeunt, qui sequuntur:

$$u =$$

$$u = \frac{(v^2 + 1) dR}{dv} - vR$$

$$y = \frac{\sqrt{(v^2 + 1) dR}}{dv} + R$$

$$x = (v + \sqrt{(v^2 + 1)}) \frac{\sqrt{(v^2 + 1) dR}}{dv}$$

$$\text{seu } (v^2 + 1 + v\sqrt{(v^2 + 1)}) \frac{dR}{dv}$$

In his formulis R denotat functionem quamvis rationalem ipsius v , eaque proinde generalissime & facillime Problema solvunt. Quin & ipsæ statim suam demonstrationem præ se ferunt. Nam, quia (§. 2) v est tang. PMV , seu cot. PVM , ac per eam exprimuntur x & y irrationaliter, sequitur, uni eidemque v duo puncta Curvæ respondere, hoc est, duos radios, a duobus parallelis reflexos, axi sub eodem angulo V occurrere; quia vero ulterius u exprimitur rationaliter per v , duobus hisce punctis unum tantum punctum V respondet, proinde duo isti radii unam eandemque rectam MVm constituunt. Sit e. g. $R = \alpha + \beta v$, & fit $u = \beta - \alpha v$, $y = \alpha + \beta (v + \sqrt{(v^2 + 1)})$, $x = (v + \sqrt{(v^2 + 1)}) \beta \sqrt{(v^2 + 1)}$, unde prodit $y = \alpha + \sqrt{(2\beta x + \beta^2)}$; similique modo plures Curvæ algebraicæ pro lubitu determinari poterunt.

13. Sed & inter transcendentis silentio minime prætereunda est Curva simplicissima, Geometricisque dudum celebratissima. Ponatur nempe in formulis præcedentibus $R = a. A.$

tang. v ad rad. 1; unde, ob $dR = \frac{a dv}{v^2 + 1}$, fiet $u = a - avA$,

$y = \frac{a}{\sqrt{(v^2 + 1)}} + aA$, $x = a + \frac{av}{\sqrt{(v^2 + 1)}}$, seu, substituendo ex ultima valorem ipsius v , $y = \sqrt{(2ax - x^2)} + a. A.$

tang. $\frac{x-a}{\sqrt{(2ax - x^2)}}$ ad rad. 1, seu, (quod eodem redit,) —

TAB. III *A. tang.* $\frac{a(a-x)}{\sqrt{(2ax-x^2)}}$ ad rad. *a.* Quodsi ergo radius *AC*
 Fig. 3. $= a$ describatur circulus *ADB*, erit $PQ = \sqrt{(2ax-x^2)}$,
 & ducta *CQS*, tangens $DS = \frac{a(a-x)}{\sqrt{(2ax-x^2)}}$, quare arcus

supra dictus est ipse *DQ*; unde, si capiatur $QM = \text{arc. } DQ$,
 erit *M* in Curva. Cum vero ipsi $\sqrt{(2ax-x^2)}$ ambiguum
 signum tribui possit, tribuatur ei etiam negativum, & habe-
 bitur ad alteram partem ordinata ipsi *PM* æqualis, proinde
 Curva partes similis & æquales circa axem *AB* habebit. Sed
 ex dictis jam intelligitur, Curvam esse ipsissimam *Cycloidem*.
 Nam, capta $PO = \text{quadranti } AD$, erit $OM = AD + PQ =$
 $DQ = PQ + AQ$; unde, si diametro *Ab* describatur circū-
 lus *aqb*, erit $OM = Oq + aq$; ideoque prodit Cyclois *aME*,
 cujus radius generator est *a*. Cum autem sit $OP = \text{quadranti}$
t, liquet, axem *AB* bisecare basin Cycloidis *bE*. Quare Cy-
 clois tantum circa eum convertenda erit in situm *bmf*, trans-
 lato *E* in *b*, ut habeatur integra Curva proposito satisfaciens.
 Si ergo incidat radius quivis basi normalis *NM*, is ex *M* in *m*
 reflexus evadet basi iterum normalis *mn*. Quæ proprietas Cy-
 cloidis catoptrica haud sine inferior videtur aliis bene multis,
 a Geometris jam pridem detectis. Ceterum eadem etiam a
 priori corroborari potest. Constat enim, Causiticam Cycloï-
 dis *aME* pro radiis basi normalibus esse aliam Cycloidem
bCE, cujus diameter generator ipsius *AB* dimidius, quæ cum
 circa axem *AB* utrinque similiter ponatur, respondebit eadem
 non minus alteri *bmf*; unde, quia radii *NM* reflexus *ML*
 tangit Causiticam in *E*, is in *m* productus omnino ab altera Cy-
 cloide reflectetur iterum in normalem *mn*. Hinc simul patet,
 reflexum *Mm* radio circuli *CQ* semper esse parallelum. Si-
 mili prorsus ratione poterunt infinitæ aliæ Curvæ transcenden-
 tes elici, a quadratura circuli, vel logarithmis, vel aliis qui-
 buscunque integralibus, pendentes, si pro *R* substituatur fun-
 ctio quævis, ex algebraicis & transcendentibus composita,
 modo & harum elementa sint rationalia.

14. Atque

14. Atque hæc de Solutione præsentis Problematis sufficiant. Sed, quò pateat, methodum, hic usurpatam, ad alia quoque resolvenda cum successu adhiberi posse, adjungam hic paucis solutionem Problematis, huic tam respectu objecti, quam methodi, affinis. Quemadmodum enim ea proprietas in sola Parabola locum habet, ut radius quivis axi parallelus post duplam reflexionem eî iterum parallelus evadat, & quidem reflexus Mm semper per punctum constans transeat; infinitis vero aliis lineis competere potest, si ea conditio committatur, ut reflexus semper per idem punctum transire debeat: ita simili modo series infinitarum linearum reperiri poterit, si nunc, ea conditione, ut radii sint semper axi paralleli, neglecta, queratur Curva talis, ut pro quovis puncto M detur radius incidens NM , cujus reflexus MA , per punctum, constans A transiens, Curvæque denuo in m occurrens, inde reflectatur in mn , ipsi NM parallelum. Vel, quod eodem redit, poterit etiam sic enuntiarî Problema: Invenire Curvam continuam MCm ejus naturæ, ut, si e. puncto intra eam dato A emanet radius quivis MAm , Curvæ in duobus punctis occurrens, duo ejus reflexi MN , mn , sint inter se paralleli. Dicatur $AP = x$, $PM = y$, $\frac{dx}{dy} = p$, ut ante, &

TAB. III
Fig. 4.

$\frac{x}{y} = q$, quæ ergo denotat tang. AMP . Instituendo jam simile ratiocinium, quale §. 3, 4, formatum est, patet, duo puncta $M m$ habitura, ut ante, eam relationem, ut tangentes $MT mt$ efficiant rectum. Cum ergo utrique unum idemque q respondeat, debet q esse talis functio ipsius p , quæ non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$; unde elicitur $q =$ fun-

ctiõni cuivis rationali ipsius $\frac{p^2 - 1}{p}$, seu $2v$. Ut jam ex relatione inter $p q$ eruatur æquatio inter $x y$, differentietur æquatio $x = y q$, positoque $dx = p dy$, erit $p dy = y dq + q dy$.

$+ q dy$. Exinde prodit $ly = \int \frac{dq}{p-q}$, unde, ob datam q per p , dabitur y per p , hinc $x = \int p dy$, vel $= yq$, etiam per p . Quare, sumta quavis functione ipsius p , prædictam conditionem habente, determinabuntur exinde Curvæ omnes possibiles. Sit e. g. $q = 2nv$, unde $\int \frac{dq}{p-q} = \int \frac{n(p^2+1)dp}{p(1-n.p^2+n)}$, quæ, posito $\frac{n}{1-n} = m$, per logarithmos integrata, dat $y = cp(p^2+m)^{\frac{m-1}{2}}$, & $x = \frac{nc(p^2-1)(pp+m)^{\frac{m-1}{2}}}{2}$. Ponatur $n = \frac{1}{2}$, seu $m = 1$, & est $y = cp$, $x = \frac{1}{2}c(p^2-1)$, hoc est, $y = \sqrt{2cx + c^2}$, pro Parabola, cujus parameter $2c$ & focus A , uti requiritur. Si omnes Curvæ algebraicæ desiderentur, quærat generatim, qualis functio ipsius p debeat esse q , ut sit $\int \frac{dq}{p-q}$ per logarithmos integrabilis. Quem in finem resolvatur in $\int \left(\frac{dq-dp}{p-q} + \frac{dp}{p-q} \right)$, cujus integralis est $-\log.(p-q) + \int \frac{dp}{p-q}$. Sit ergo summa posterior $= lP$, denotante P functionem algebraicam ipsius p , & prodit $q = p - \frac{P dp}{dp}$, ideoque ipsa summa proposita $= l \frac{dP}{dp}$; unde $y = \frac{dP}{dp}$ & $x = \frac{p dP}{dp} - P$. Sumta ergo P tali functione, ut q conditionem præscriptam habeat, exinde $y x$ exprimentur simplicissime. Posset etiam hic adhiberi methodus §. II ad ipsas $q y x$ per v determinandas. Sed de his jam satis.

MISCEL-

MISCELLANEA GRONINGANA.
Tomus IV.

Groningæ, apud Hajonem Spandaw, 1743, 1744, & 1745, 8.
 Alph. 2 plag. 1.

Quartus hic est, idemque ultimus, *Miscellaneorum*, adhuc a Max. Reverendo D. *Daniele Gerdesio* Groningæ editorum, *Tomus*. Qui cum & ipse *quatuor* constet *Fasciculis*; quid singulis contineatur, paucis exponemus. In *primo* videlicet proferuntur *pag. 1-7* *Frid. Adolphi Lampii* Notæ exegeticæ, nondum editæ, ad *Psalum VIII*; *pag. 7-11* *C. A. Heumanni* Conjectura de quindecim Psalmis *תערת*. Suspiciatur Autor, hoc esse nomen ejus Poetæ, qui cantica hæc composuit, nec quidquam obstare ostendit, quo minus verbum istud sit nomen hominis proprium. Nec tamen acriter propugnat hanc sententiam, sed aliorum subjicit iudicio. *Pag. 11-41* exhibetur libri *Iseliani de N. T. canone* continuatio. Considerantur hic catalogi librorum canonicorum, a scriptoribus sexti & subsequentium trium Seculorum confecti. *Pag. 42-130* doctis oculis nunc primum subjicitur *Antonii Driessenii*, Theologi Groningani, Carmen hexametrum *de literatura Hebræa*; cujus in *Sectione prima* docetur, linguam Biblicam esse primigeniam; in *secunda* de scriptura Decalogica differitur; in *tertia* de scriptione Hebræa a dextra versus sinistram, deque ordine literarum Hebræarum prorsus naturali; in *quarta* de literarum valore hieroglyphico; in *quinta* de vocalium Hebræorum nominibus significativis; in *sexta* de accentibus Biblicis: ubi tota exhibetur Judæorum accentuatio; in *septima* de poesi Hebræorum; in *octava* de conjugationum formis, deque vera verborum genesi. Sciant autem Lectores e *pag. 130*, Celebrerrimum Autorem eodem metro composuisse totam Grammaticam Hebræam, & alio tempore editurum esse. *Pag. 131-139* interpretatur *A. F. Kummelius Psalmi CXXXIII versus tertium*, putans, male Latinos interpretes dicere, *rorem Hermonis descendere super montes Zion*, cum ita reddi hunc locum

locum oporteat: *Ros separatus*, id est, egregius & præstans, descendit in montes Zion. Pag. 140-189 exhibentur Magni Crusii, Theologi Gottingensis, Analecra de antiquissimis Harmoniæ Evangelicæ circa resurrectionem Christi oppugnantibus & defensoribus; quibus annectitur Epiphani junioris scriptum ἀνέκδοτον de dissidio quatuor Evangelistarum in historia resurrectionis Christi, e Græco Latine nunc primum editum. Non est hic prætereundum silentio, Græcum hujus Epiphani textum ab eodem Theologo non ita multo post exhibitum esse in *Bibliotheca miscellanæ Hamburgensis Tomo primo pag. 898 seq.*

In Fasciculo secundo hæc insunt: Pag. 197-223 F. A. Lampii pererudita, sed nondum ad finem perducta, Dissertatio de coma Naziræorum. Pag. 223-233 Jac. With. Feurhni, Theologi Gottingensis, Observatio de *Wilhelmi Lindani Concordia discorde*, libro rarissimo, Augustanæ Confessionis opposito, deque ejus testimonio de originali hujus Confessionis Latine exemplari, in archivo Bruxellensi asservato. Qua occasione etiam vita *Lindani* studiose describitur. Pag. 234-259 C. A. Heumannii comparatio adscensus *Elie* in cælum cum Christi, eodem tendentis, abitu. Exhibetur hic primo paraphrasis historię Biblicæ de transitu *Elie* in cælum, qua ex ipsius historię visceribus multæ supplementar circumstantiæ, & ita insignis ista narratio multo lucidior fit ac plenior. Deinde multæ ostenduntur diversitates inter *Elie* & Christi adscensum; e quibus elucet, tantum interesse inter *Eliam* & Christum, ut, illum seruum Dei fuisse, hunc filium Dei esse, divinamque habere majestatem, manifestissime appareat. Pag. 259-262 ejusdem Observationes duæ ad *Tertullianum*, quibus totidem ejus locis obscurissimis lux affunditur. Pag. 262-275 E. F. Neubaueri, Theologi Giessensis, Observatio critica ad voces nondum a quoquam intellectas & explicatas, *Maria sis*, quibus de *Metatrone*, sive *Messia*, usus est autor libri Rabbinici *Berith Menucha*. Docet, corruptam esse hanc scripturam, & legi oportere *Mare asis*, id est, dominus fortis. Agit hac occasione de *Metatrone* Rabbinorum, ab
iisque

iisque hac appellatione affici docet Messiam. *Pag. 275-283* ejusdem defensio versionis N. T. Syriacæ, quæ vulgo ac-
cusatur omisissæ *Rom. I, 31*, vocis ἀσώβητα. *Pag. 281-306* *Ambrosii Dorbours* Exegesis *Psalmi LXVII, 17*. *Pag. 307-315*
Jo. Rudolphi Iselii, J.Cti Basileensis, Observatio ad *Jalii II*,
Pontificis Romani, Diploma, quo jus monetandi concessit
Basileensibus. *Pag. 315-329* *Dan. Gerdesii* Epitome duarum
suarum Dissertationum ad *1 Corinth. XV*. *Pag. 329-368* ejus-
dem recensio novissimarum Disputationum *Nonnenii, Schwamm-
mii, Ikenii, & Heumanni*.

In *tertio Fasciculo* hæc reperiuntur. *Pag. 369-403*
Joannis Fabricii, Theologi prius Altorfiani, postea Helmsta-
diensis, Dissertatio, dudum edita, sed rarior nunc, de er-
roribus pictorum in Historia sacra. *Pag. 403-454* *Theodori*
Dassovii primum A. 1701 edita doctissima Dissertatio de
imaginibus rerum Hebræarum; in qua notantur pictorum
in historia V. T. errores, a minus doctis hominibus sive
orti, sive propagati. *Pag. 454-466* *F. A. Lampii* Dissert.
posthuma ad *1 Corinth. XIV*, de nomine *περὶ φέρης* & ver-
bo *περὶ φέρθεν*. *Pag. 467-494* recensentur *J. Jac. Zim-
mermanni*, Theologi Tigurini, duæ Dissertationes perer-
ditæ de visionibus priorum quatuor Seculorum; & *pag.*
494-514 *E. L. Friemati* Dissertationes de Messia; & *pag.*
514-528 *Dan. Gerdesii* Introductio in Historiam Reforma-
tionis; qui & *pag. 529-543* responder acerbitori cuidam lu-
jus operis censori. *Pag. 545-556* junioris *Schultensii* Dis-
sertatio inauguralis ad *Phil. II, 5 & 11*, recensetur.

In *quarto*, eodemque postremo, *Fasciculo* *pag. 557-616*
recusâ est *Jac. Reuserii* Comparatio expiationis anniver-
sarie Pontificis maximi in V. T. cum unica & æterna ex-
piatione Jesu Christi; quam Dissertationem etiam inserue-
rat A. 1736 *Mausibenus* suo N. T. e Talmude illustrato
pag. 1013 seq. *Pag. 616-631* exhibetur *G. R. Trevirani* Com-
mentatio de lavacro regenerationis, ad *Tit. III, 5*, intelligi
per id, contendentis, doctrinam Evangelicam; quæ interpre-
tatio cum & Socinianis arrideat; Autor credere jubet lecto-
res, se antea, quam cognoverit, eos ita sentire, in hæc
ingressum.

ingressum fuisse sententiam. *Pag. 632 - 653* eduntur, quæ nondum prodierant in lucem, *F. A. Lampii* Conjectanea quædam, expositioni *Psalmodum* præmittenda. Agitur hic de auctoribus *Psalmodum*, de artificio eorum poetico, deque ordine eorum. *Pag. 653 - 662* ejusdem producitur Disseratiuncula de fide salvifica, ejusque actu reflexo. *Pag. 663 - 670* profertur *Georgii Pasoris* ad *Herr. Altingium* Epistola; ad quam docet Editor, illum novæ sectæ grammaticæ conditorem, *Pfaffenium*, ducem suæ opinionis habuisse *Pasorem*, & æmulatione ferventem erga *Coccejum* propugnasse suam sententiam studiose magis, quam erudite. Ad eundem *Altingium* dux *Jo. Piscatoris* Epistolæ, adhuc inedite, prodeunt *pag. 671 - 678*. Atque ita huic *Miscellaneorum* operi finem imponit Editor Celeberrimus, cum posthac ad pertractandam Historiam Reformationis, edendaque huc pertinentia monumenta luce dignissima, suam convertere operam constituerit.

NOVA LITERARIA.

Nova haud ita pridem, eaque elegantissima, elegantissimi Poetæ Gallici *Boilavii Operum* editio *quatuor Voluminibus* in forma octava Dreslæ conspexit lucem. Prodiit illa impensis *Georgii Conradi Waltheri*, Bibliopolæ Regii, qui in adornanda ea nulli labori nullisque pepercit sumtibus, & cui tam bene successit opæra, ut sive typorum elegantiam, sive tabularum æri incisarum venustatem, sive adhibitam in expurgandis mendis curam, spectes, hanc novam editionem nulli illarum, quæ eam antecesserunt, postponendam, omnibus æquiparandam, plurimis anteponendam esse, absque omni adulationis suspitione possimus affirmare. Obmutescet, speramus, erubescetque, hac vîsa, bibliopola ille Gallus, qui instruendæ in Germania typographiæ magno inter Germanos Principi suator nuper exstiterat atque impulsor. Superfedere certe potuisset incitationibus suis vir consilii nimis plenus, hanc si vidisset nitidissimam *Boilavii* operum editionem. De hoc monendus adhuc videtur Lector, in eo novam hanc reliquis omnibus, ante in lucem datis, præstare editionibus, quod vita Poetæ, a *Maizeauxio* conscripta, apposita ei conspiciatur.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLVII.

M. TULLII CICERONIS OPERA. EDIDIT JOSEPHUS OLIVETUS, cum delectu Commentariorum.

Volumina IX.

Parisiis, apud J. B. Coignard, P. J. Mariette, H. L. Guerin,
J. Desaint, J. Guerin, 1739-1743, 4 maj.

Alph. 32.

Cum *Jos. Olivetus*, Vir Clarissimus, in sermonibus de honorum literarum studiis interdum jecisset, optabilem esse editionem *Ciceronis* Operum ejusmodi, in qua non, de nostri seculi more, omnes omnium interpretum notæ, sed ipsa excerptæ, haberentur, et neque his quidquam, neque quod nemo facile in legendo requireret, reperiretur, idque apud eos, quibus erudiendi *Delphini* cura tum esset commissa; coepit ab eo *Ciceronis* hac ipsa lege edendi opera exigi, cum *Delphinus* eo maturitatis videretur brevi venturus esse, ut ad *Ciceronis* lectionem admittendus esset. Nam, quem consilii istius autorem haberent, quique, *Tusculanis* & *de Natura Deorum* libris Gallice interpretandis illustrandisque, satis sibi *Ciceronem* familiarem probasset, eum maxime ei rei perficiendæ admoveendum putabant. Horum igitur auctoritate permotus *Olivetus*, suscepit laborem, cujus nuper absolutio nobis jam explicanda videtur. Prima cura fuit ipsius contextus, in quo constituendo usus est ducibus quatuor-

IIh

viris,

NOVA ACTA ERUDITORUM

viris, de *Cicerone* immortaliter meritis, *Wltonio*, *P. Manutio*,
Lambino, & *Grutero*. Sed in ea re hanc sibi ipse legem di-
 xit, ut primo quibus in lectionibus omnes inter se con-
 sentiant, ad in-pulso no-uo recedat, in quibus autem
 differant, unum tamen ex iis sequatur, ceterorum va-
 rietate notata. Quare hoc quoque se consecuturum putavit,
 ut hæc una editio omnium illarum quatuor editionum textum
 referret. Sed hæc lectiones variantes non sunt ejusdem gene-
 ris. Aliæ enim ad sententiam & verba simul pertinent, aliæ
 ad verba tantum, eadem tamen sententia. Quæ istius gene-
 ris sunt, quæ sere sunt paucæ, sub ipso contextu proposi-
 tæ sunt, ceteræ ad calcem singulorum *Voluminum* rejectæ. Ne-
 que vero aliorum Criticorum conjecturas contemnendas, aut
 omnino prætermittendas, putavit, sed earum quoque ita ra-
 tionem habuit, ut in Commentariis locum daret. Hæc est
 ratio, quam in textu constituendo sequi voluit. Sed, ea si vel
 maxime probetur, tamen eam non ubique secutus est. Sic
 de *opi. gen. dic. Cap. 7* recepit, ex emendatione *Morelii*,
Mureti & *P. Fabri* lectionem: *qui a senatu, in senatu*, vocat
 utique, sed non e consilio & promissis. Item ad *Att. X*, 10,
 conjecturam *Manutii* & *Gravii* recepit; *XI*, 6, *Gronovii*; de
Nat. D. III, 6, *Walkerii*, &c. Sed veremur, ut illam legem ipsam
 omnino probet doctis. Quanquam melius est, in hanc partem
 peccare, quam in aliam. Sed Commentariorum, qui partim
 ad emendandum, partim ad illustrandum, *Ciceronem* pertine-
 rent, hanc rationem esse voluit, ut ex omnibus iis, qui vel
 in *Ciceronem* universum, vel ejus unum & item alterum li-
 brum, scripserunt, vel loca obscure & corrupta aut peculiari-
 bus libellis, aut sparsim & obiter, tentarunt, decerperet, &
 ad auctores suos decerpta subscriptis nominibus referret. Quæ
 in *Ciceronem* universum, aut ejus aliquam partem, scripserunt,
 commemorantur in Præfatione *Tomi prioris*, adjunctis de quo-
 que judiciis, veris sine plerisque & elegantibus, nisi ubi forte
 nationis amor in transversum agit. Sed Præfatio illa est
 ipsum Programma, quod de consilio edendi *Ciceronis* pro-
 posuerat. Itaque, quæ post id scriptum ei oblata sunt, ibi non
 comme-

commemorantur, ut *Capperonarii* notæ in libros *de Inventione*, *Wopkenſii* *Lectiones Tullianæ*, quas primum ad *Tuſc. II.* 16, adducit, fateturque, ſe, qui ſit *Wopkenſius*, ignorare, *Pearcii* notæ in libros philoſophicos, *Facciolaſi & Ferratii* notæ in *Orationes Ciceronis*, *Ernaſſi Clavis Ciceroniana*, &c. Commentarios autem non, ut hodie mos eſt, ſubjicit textui, ſed, de more vetere, ad calcem ſingulorum *Voluminum* rejecit. Sed de ſingulis *Voluminibus* ſeparatim dicamus.

Tomus igitur *primus* continet libros *rhetoricos*, præter eos, qui ſunt ad *Herennium*, quos, quia non ſunt *Ciceronis*, in *Tomum IX.* rejecit. In notis ad libros *de Inventione* dominatur *Capperonarius*, a quo notæ in eos libros, nondum editas, accepit. Quid de *Capperoneria* ſentiant Critici, notum eſt. Noſter vero ejus *Quintilianum* & ipſum *Capperonarium* in cælum tollit laudibus. Ex autem notæ valde jejunæ ſunt, pleræque occupatæ in criticis *rhetoricis*, & commemorandis *Græcæ Rhetoricæ* vocabulis, laudandisque *Græcorum & Latinorum Rhetorum* locis, ubi eadem materis tractatur. Sic v. g. ubi in *Ciceronis* textu commemoratur genus *demonſtrativum*, notæ *Capperonarii* docet, *Græcæ* dici *ἐπιδεικτικόν*, item *ἐπιμνηστικόν*, id enim quærebat, aut curabat *Delphinus*, & lectorem ad *Quintilianum*, de eodem genere docentem, amandat, interdum etiam ad celebratas illas ad *Quintilianum* notæ. Hic ſcire velimus, quare *Olivetus*, cum e ceteris notis tantum decerpere, quæ neceſſaria eſſent ad intelligendum, has omnes tamen admiferit, quibus facile omnibus omnes carerent. Eadem admiratio nos tenet de notis *Præſti*, qui quondam *rhetoricos* libros edidit in uſum *Delphini*, adjunctis notis ſæpe nimis puerilibus. Ex quo genere permultæ tamen ab *Oliveto* ſervatæ ſunt, veluti cum ad *Or. II.* 1, pag. 593 extr. *ſilli* deſinitio in notæ proponitur. Utinam notæ ſuas potius *V. C.* quam *Capperonerianas*, aut *Præſteanas*, dediſſet! Sed in libros *de Oratore* allatæ quoque ſunt magni *Petavii* notæ inedite, quas ille quondam *Remis*, cum ibi *eloquentiam* doceret, auditoribus dictavit. His quoque editis nec *Petavii* famæ, nec ſuæ editioni, conſultit. Nam ex notæ & a nondum

magna *Petavio* profecta, & pueris dictata sunt, adeoque fere pueriles reperiuntur. Nam ab initio Capitum fere distributio Capitum proponitur, vulgares historiarum commemorantur, loci morales illustrantur, &c. quaedam etiam male explentur, quae post illa tempora, (dicunt enim sunt A. 1609.) rectius perspecta & explicata sunt, quale est illud, quod pag. 394 b. de *autoritatibus praescriptis* tradit. Sed sunt tamen quaedam etiam bonae notae, quae scilicet solae erant proponendae, verum perpaucae illae. Ad *Brutum* notae sunt prope omnes historicae, & ex eodem omnes *Cicero*. In quo tamen duo nobis mira visa sunt: primum, quod a *Cap. 14* demum initium notarum fit, ubi de Latinis Oratoribus dicendi initium *Cicero* facit; alterum, quod recentiorum inventis non satis usus est. Sic ad *Cap. 45* de *M. Mureto Gratidiano* simpliciter *Cicero* notae proponitur, non quae *J. R. Gronovius* in *Observationibus*, & *Perizonius* in *Animadvertionibus*, de eo dixere, quorum tamen indicium praebere *Ernesti* Glavis poterat, cujus partem historicam tum jam habebat *Olivetus*, ut & notulis aliquot, inde decerptis, patet. Ceterum argumenta librorum rhetoricorum pleraque sunt *Ernstina*.

Tomus II & III complectuntur libros philosophicos. In horum Commentariis ineditae ante sunt *Pearcii*, V. C. notae conjecturales, ut vocat, quas misit *Oliveto*, cum de ejus consilio audisset. Eae quales sint, colligere poterunt, qui ejus notae, editas in libros *de Oratore*, cognoverunt. Spirant illae ingenium hominis & doctrinam, sed pleraque valde audaces sunt, nimisque a vestigiis vulgatae lectionis recedunt, ut fere sunt hodie Britannorum criticae conjecturae. Id ut intelligatur, lubet specimina quaedam proponere. *De Nat. D. II*, 30 initio, proponitur Stoica distributio loci de providentia Deorum in tres partes. Earum *secunda est, qua docet, omnes res subiectas esse naturae sensuenti, ab eoque omnium pulcherrime geri, quo constituto, sequitur, ab animantibus principis eam esse generatam.* Hic, *Pearcius* putat, primo delendum esse *res omnia*, quod requiratur *omnes, vel cas*, ut referatur ad *res*; deinde pro *eam generatam* legere jubet *eis generatis*, ex eadem ratione.

Ipse

Ipse sane *Obscurus* olim sic interpretatus erat, sed nunc aliter sentit, recteque se habere lectionem vulgatam putat. Recte. Nam non est necesse, ut *omnes* esse debeat, parumque versatus sit oportet in veteribus Græcis & Latinis scriptoribus, qui ignoret, post masculina & fœminina pluralia sæpissime neutra poni, ut hic fit. Deinde, si diligentius, quæ *Cicero Cap. 32 seq.* de hac altera parte loci de providentia disserit, legisset, vidisset *Pearcius*, eam esse generatam non referenda esse ad res omnes, sed ad naturam sentientem, quam Stoici dicebant ex animantibus principiis generatam esse, quia aliter sentiens esse non possit. De *Leg. I, 10*, *Cicero* dicit, naturam hominem non solum celeritate mentis ornasse, sed etiam sensus attribuisse, & rerum plurimarum obscuras & necessarias intelligentias enudavisse, quasi fundamenta quadam scientiæ. Eum locum corruptum judicand, legendum conjicit: rerum plurimarum obscuras, nec satis enodatas, intelligentias (scilicet attribuisse) q. s. q. s. Non satis enodatas intelligit eas, quæ etiam inchoata a *Cicerone* dicuntur. Sed scire velimus, primo quorsum *Cicero*, cum eas intelligentias jam *obscuras* dixisset, etiam addat *non satis enodatas*; deinde quorsum natura obscuras intelligentias attribuerit. An ea possunt esse fundamenta scientiæ? Sed sana sunt omnia. Natura nobis enudavit intelligentias, sine ejus ope obscuras futuras, quia necessariæ erant ad vitam humanam, & sine iis fundamenta scientiæ non haberemus. Sic idem *Cicero Cap. 18* de eadem re dicit: *Nec solum jus & injuria a natura dijudicatur, sed omnino omnia honesta ac turpia. Nam & communis intelligentia nobis notus res efficit, easque in animis nostris inchoavit, &c.* Quanquam hic quoque hæret *Pearcius*, non concoquens, quomodo res notæ esse possint, & tamen tantum inchoatæ. Itaque legit præter necessitatem: *nobis notas res efficit eas, quas in a. n. i.* Res autem sic intelligi potest. Communis intelligentia notum nobis facit natura, v. c. pactum esse servandum; ut nemo de eo dubitet. Sed est tamen ea intelligentia tantum inchoata, atque, etiam obscura. Si dubites, consulte *Philosophos*, & quam laborent in hac re enodanda & demonstranda,

monstranda, aliis aliunde per multas ambages demonstrationem repetentibus. In ejusdem libri *Cap. 12* bis Ciceroni *jus* obtrudit, primo in hoc: *Atque hoc in omni hac disputatione sic intelligi volo, quod dicam naturam esse; pro quo legit: jus, quod dicam; natura esse; & paulo post: Recte Socrates execrari cum solebat, qui primus utilitatem a natura sejunxisset,* pro quo item legit: *a jure natura sejunxisset.* Cum ex tota Ciceronis disputatione manifestum sit, *naturam esse, honestatem, & justum a natura commendatum,* quod etiam e libris *de Officiis* patet, in quibus *Socrates* dicitur execratus esse eum, qui primus utilitatem ab honestate sejunxisset, contra naturam, qua utramque artem copulasset. Hujus generis sunt pleraque. Sed sunt tamen etiam probabiles; qualis est, cum *de Leg. III, 8,* ubi de legationibus liberis sermo est, pro vulgatis: *quid sit turpius, quam sine procuratore senator, legatus sine mandatis, &c.* aliter interpungendo sic legit: *sine procuratore senator legatus, sine mandatis, sine ullo reip. munere.* Item *Offic. I, 4,* ubi vulgo legitur: *Causas rerum videt, earumque progressus & quasi antecessiones non ignorat,* legendum censet *pragressus* e *Cap. 19 de Rato;* & cum *Maturantio* intelligit ea, quæ causas antecedunt, ut prognostica, e quibus intemperies aeris intelligitur futura, quæ est causa pestilentia. Ceterum *Tomus tertio* adjuncta sunt *Petri Valentia Academica,* & ipsius *Olivæsi* disputatiuncula *de Philosophia Græcica,* olim Gallice in capite Interpretationis librorum *de Nat. D.* proposita, nunc Latine conversa. Argumenta librorum pleraque sunt ex editione Lipsiensi nupera.

Tomus IV, V, & VI, continent *Orationes,* in quorum primi *Præfatione Olivæti* judicat, e *Sæulii Minerva* plus auxilii & luminis ad intelligendum *Ciceronem,* quam ex omnium interpretum *Tullianorum* Commentariis, existere posse. In fronte *Tomus IV* est primo *Chronologia Orationum,* deinde *Indiculus,* legum e *Fa. Hotomanni & Jo. Aug. Ernestii* Collectaneis. Ad calcem *Orationis frumentaria,* hoc est, *tertia Vespriæ,* *Colletanea de re frumentaria* e *Lipso & Contareno.* *Orationi pro Murena* subiecta est *Oratio Palægrii in Murenam.* In calce

calce Tomi V *Orationes, Ciceroni supposita*, rectius in calce Tomi VI fortasse collocanda. Omissam autem horum Voluminum suam obtinent *dispositiones rhetoricae Oratorum*. Quod ad notas attinet, habentur hic pleniores paulo notæ *Frontonis Ducæ in Orat. de Provinc. Cons. & Phil. IX.* Præter *Mammium* imprimis usus est notis *Facciolati in Orat. pro Quintio & Roscio Amerino, Ferratii in Orationes Ciceronis, & Clave Ciceroniana Ernesti*, qua etiam usus est in notis ad *Epistolas*, imprimis in Græcis illustrandis.

Tomus VII complectitur *Epistolas ad Familiares*, ordine antiquo *Tyrdis*; addita tamen *Epistolarum omnium*, etiam ad *Atticum*, &c. *Chronologia*. Ad calcem Voluminis reperitur *H. Ragonii*; hoc est, *Sigonii, Commentarius & Index historicus eorum, ad quos Cicero scripsit*, in quo cujusque historia & mores breviter exponuntur; autore *Philiberto Quarternio, e S. J.* qui quondam eas *Epistolas* in usum *Despigni* edidit; denique *Variantes Editiones*, e *Ciræviensis* excerptæ. Collectio major parata erat, sed ea casu quoddam interiit; quod etiam in iis, quæ ad *Epistolas ad Atticum* pertinebant; accidit. Ceterum in *Epistolarum Voluminibus* notas non ad calcem rejecit, sed sub contextu posuit.

Tomo VIII, in quo sunt *Epistola ad Atticum*, præmissæ sunt *Prefationes Victorii, Corradi, Malaspina, Doffi, Gravii*; quod in hoc solo Volumine factum; deinde argumenta librorum *Malaspina*:

In *Tomo IX* denique reperiuntur *Epistole ad Q. Fraxum, & ad Brutum, & Fragmenta. Fragmentis Arateis*, qua *Phænomena*, addita sunt *Supplementa Grotii*, notæ etiam adjectæ docti viri, sed anonymi; quædam etiam *Bakerii, Viri illustris*. Quod ad *Fragmenta incerta* attinet, ea collectio brevior est vulgata, ejectis quippe iis, quæ non sunt proprie *Fragmenta*, sed pro *Fragmentis* a compilatoribus inter *Fragmenta* collocatis, quod ea loca in aliis Autoribus repererant, simpliciter laudato *Cicerone*, nec sciebant, unde petita essent, cum in integris *Ciceronis* libris reperiantur. Ceterum non audeo præstare, omnia ea, quæ exhibentur, *Fragmenta esse Ciceroniana*. Habetur hic porro libellus *Q. Ciceronis*.

Ciceronis de Petitione Consularis cum notis delectis *Facciniani*, *Ciceronis Vita Fabriciana*, in qua percommode hoc curavit *Obvetus*, ut loca Auctorum accurate notarentur, additis librorum, capitum, interdum etiam paginarum, numeris; denique quatuor Indices. *Primus* est *Græcus* cum auda interpretatione verborum; *secundus Index Latinitatis*, cujus lectionem valde commendat, totus excerptus ex *Ernestina Clave*; *tertius nominum*, quem ductum dicit e *Frobenii Peni*, & eadem illa *Clave*. Sed si quis inter se comparabit, videbit, totum propemodum ex hac esse, nil debere *Frobenio*. Sic v. c. *Clavis Ernestina* habet XVIII *Mecellos*, prænominibus, cognominibus, parentibus, ætate, honoribusque, distinctos. Hos totidem, iisdem attributis, habet *Oliveti Index*; *Frobenii Peni* duos omnino. Idem in ceteris reperietur. *Quartus Index* est rerum præcipuarum.

Hæc quidem singulis *Volaminibus* continentur. Nunc redeamus ad Opus univèrsam, & ad *Olivetum* separatim. Atque, ut mittamus ea, quæ jam ab initio dicta sunt, fatendum est, hanc editionem permagnam habere commendationem chartæ & contextus correete nitideque expressi. Quod ad delectum Commentariorum attinet, sane difficile est, atque adeo *ἀδύνατον*, satisfacere omnibus, quo magis non nimis acerbis quisquam in eo exigendo esse debet. Itaque fatendum erit, eum in *Tomis* imprimis posterioribus *sex*, in quorum scilicet libros maxime idoneos & copiosos interpretes habemus, satis bene processisse; paulo minus bene in libris philosophicis, parum probabiliter in libris rhetoricis, non, ut opinamur, quod in his minus sapiebat, aut eleganter judicabat, *Olivetus*, sed maxime, quod meliores interpretes non habebat. Scilicet *Copperonerii Prussæisque* utendum erat. Sed tamen etiam in excerptis *Corradi* in *Bentum* Commentariis elegantiam *Oliveti* paululum desideravimus. Quis enim in omnibus nominibus requirit historias? Nisi forte de *Delphino* hoc suspicabatur. Aut cur non potius ad indicem nominum amandabat, qui de iis scire desideraret. Ut autem hoc magis appareret, delectum a se rite habitum esse, *Tomo V* subjecit audaciam notarum ad Orationem *pro Domo*, ex editione *Græviani*, quarum nullam in illo

illo delectu rationem habuit, ut comparando intelligeretur, nihil omissum esse, quod quisquam magnopere, præter ea, quæ attulisset, ad intelligendam istam *Orationem* requirere posset; ex quo de ceteris quoque judicari jubet. Ceterum non dubitamus, fore, qui putent, ab hac editione, e consilio Clariss. *Oliveti*, commode abesse potuisse *Valentia Academica*, *Oliveti de Philosophia Græca* Disputationem, *Collectanea frumentaria*, *Palearii Orationem*, *Quarterii Indicem*, & *Præfationes ad Epistulas ad Atticum*. Sed, quoniam putamus esse, qui, quales ipsius *Oliveti* notæ, passim adpersæ, sint, cupiant cognoscere, de iis quoque, speciminibus propositis, dicendum videtur. In universum si judicandum sit de notis *Oliveti*, quæ perpauca & perraræ sunt in *Voluminibus* prioribus, paulo plures in ultimis, eæ modestiam in corrigendo, diligentiam in vulgata defendenda, perspicaciam denique & quandam elegantiam in explicando, probant, ut, quemadmodum ante diximus, optandum esset, ut in rhetoricos libros ipse potius, ubi idonei interpretes desint, notas scribere voluisset. Sed id rationes ejus non tulerunt, cum ab initio nihil omnino de suo addere in animo haberet. In *Oratione pro Domo Cap. 18 in init.* vulgata sic habet: *Hæc cum ita sint in re, ubi crimen est? ubi accusator? ubi testes? Quid indignius, quam, qui neque adesse sit jussus, neque citatus — de ejus capite — conductos sicarios — suffragium ferre, &c.* Animadvertit *Olivetus*, hæc, sic posita, commodum intellectum non habere. Sed ei rei eleganter medetur interrogationibus sublatis, omninoque interpunctione mutanda, hunc in modum: *hæc cum ita sint in re, ubi crimen est, ubi accusator, ubi testes:* (de quo genere scilicet rei in superioribus dixerat,) *quid indignius &c.* Ita omnia optime cohærent. In eadem *Oratione Cap 34* hæc sunt de *Clodio*, qui *Ciceroni* objecerat, quod dicere se *Jovem*, *Minervam* autem sororem suam, soleret. Respondet *Cicero*: *Non tam insolens sum, quod Jovem esse me dico, quam ineruditus, quod, Minervam sororem Jovis esse, existimo.* *Clodii* dictum inde natum videtur *Oliveto*, quod

primo se *servatorem urbis* dixerat *Cicero*, quod erat nomen *Jovis*, deinde, quod in exilium abiens signum dedicarat cum inscriptione: *Minervæ* urbis præsidii. Jam, si *Cicero* ad verbum dixisset, se *Jovem* esse, *Minervam* sororem suam, indote sane dixisset, cum *Minervæ Jovis* filia sit, non soror. Sed *Clodius* facetus esse voluerat, & invidiæ faciendæ causa illa superiora duo sic interpretatus erat. Ironice igitur *Cicero* & facete, par pari relaturus, non serio refutaturus *Clodii* dictum, respondet, non tam insolens esse, quod se, ut *Clodius* exprobraret, *Jovem* dixisset, quam ineruditum, quod fratrem *Minervæ*. Hoc multo magis placet nobis, quam quod est in *Græviana*: *non tam ineruditus*, quod commodum quidem sensum habet, sed non ita bene respondet sequentibus, ubi *Cicero* pergit: *sed tamen ego tibi sororem virginem ascisco, tu sororem tuam virginem esse non sivistis*. Ex quibus apparet, *Ciceronem* simulare, se ista dixisse, sed in iis non tam insolentiam, quam inscitiam, reprehendendam fuisse. Præterquam quod *Græviana* lætio hoc habet incommodi, ut in ea quod ferri non possit, cum post illud duplex *non tam* necessario requiratur *ut*. Eleganter quoque *Olivetus* judicat, verba in *sororem tuam*, quæ pro *Caë. Cap. 15* addidit e *MSto Gruterus*, recepit in suam editionem *Grævius*, in his: *Tu vero, mulier, — — — si ea, quæ facis, quæ dicis, quæ insimulas, quæ in sororem tuam moliris, quæ arguis, probare cogitas, rationem tantæ familiaritatis, tantæ consuetudinis — reddas & exponas necesse est*, ea, inquam, aliena esse, neque recipienda fuisse. Neque enim in sororem suam aliquid moliebatur *Clodia*, sed in *Calium*. Forte nec inelegans quibusdam videbitur conjectura ad *Or. in Pif. Cap. 3*, ubi in verbis: *ut, quod est indignissimum, scelus imperatoris in pœnam exercitus expetitum esse videatur*, legit: *Scelus id in p. e. e. v.* *Scelus* id intelligit de imperatore *Pifone*, *imperatoris* verbo e glossa orto. Is expeditus dici potest, ut ait, a *Clodio* & *Clodianis*, a quibus provinciam acceperat. Sed non tam *Pifo* expeditus est Proconsul *Macedoniæ*, quam *Macedonia* a *Pifone* expedita,

ut

ut pluribus locis *Ciceronis* constat. Vulgata recte habet. Barbari scelus *Pisonis* illud, quo ipsis pacem vendidit, videntur expetiisse in poenam, seu interitum, exercitus, quem consecutum *Cicero* dicit. Si quid mutandum esset, potius placeret nobis legi: *expetiisse videatur. Scelus imperatoris in poenam exercitus expetiit*, interiori latinitate dicitur, pro usitatori: Scelus imperatoris expiavit interitu suo exercitus. In *Pis. Cap. 33* vulgo sic legunt: *Si aspernaretur amicitiam meam, seseque mihi implacabilem inexplicabilemque praberet.* Non placebat illud *inexplicabilem* cum aliis, tum *Gravio*, qui habet *inexpiabilem*. *Olivetus* ait, Viro cuidam docto *inexpiabiles homines* dici non videri. In animo habuit *Ernestum* in *Clav. Cic.*; ipsi secus videtur. Nam, si *expiare* dici, pro placare, possit, consequens esse, ut etiam *expiabilis* & *inexpiabilis*. Atqui *Ciceronem* ipsum in *Pis. Cap. 7* dicere: *expiare manes mortuorum*, quod nil aliud sit, quam placare. Fatendum est, errasse *Ernestum*; sed non minus falsus est *Gravius*, qui, *inexplicabilem* pro implacabili dici non posse, putavit, quod secus esse demonstravit *Ernestus*; manetque nihilo minus, quod hic vult, ut *inexplicabilis* in contextu servetur, & commodam interpretationem habeat. In *Epist. ad Fam. IX, 4*, scribit *Cicero*: *Si hortum in bibliotheca habes, deerit nihil.* *Manutius* intelligebat hortum illatum, quod genus veteres *hortos Adonidis* appellabant, hoc est, flores & plantas in testulis & vasis. Sed, de his valde contemptim sensisse veteres, constat, eosque mollium hominum putatos. *Badius* in *bibliotheca* interpretatur in loco bibliothecæ vicino. Sed *Olivetus* in ea interpretatione putat esse hoc incommodi, quod *Cicero* sic ignoraverit, utrum hortum vicinum bibliothecæ haberet, nec ne; quod non sit verisimile. Ipse igitur, hunc sensum esse, dicit: *Varronem* non egressurum e bibliotheca, nisi ut in horto se deleteret ambulando; itaque, si fieri posset, ut hortum in bibliotheca haberet, nihil ipsi defuturum, cujus causa exire e bibliotheca posset. Scripsisse *Ciceronem*, de more suo, facere, nec grammatice intelligendum

dum esse. *Ad Att. XVI, 11*, eleganter explicat *vallum Lucilianum*, pro quo alii *fillum Lucilianum*, alii *falem*, maluerunt. *Sine vallo Luciliano* recte interpretatum putat *Corradum*: *Sine exceptione*, sed non explicata interpretationis ratione. Eam sic explicat *Olivetius*: *Lucilius*, ut est apud *Ciceronem*, nolebat ab omnibus legi, neque ab omnino indoctis, nec a doctissimis; hos igitur removebat a lectione scriptorum suorum. Atque hoc est *vallum Lucilianum*. *Atticus* scripserat, locum in libro *Ciceronis*, qui esset de *Sica*, esse *talem*, ut *Sica* ægre sit laturus. Respondet *Cicero* ita, ut, verum esse, dicat, sed excuset se, & polliceatur, se eum locum mitigaturum, ut omnes, sine exceptione, etiam *Sica* legere possent. Ex his speciminibus facile de ceteris poterit judicari.

PETRI DE EBULO CARMEN DE MOTIBUS
Siculis, & rebus inter Henricum VI, Romanorum Imperatorem, & Tancredum, Seculo XII gestis. Nunc primum ex Codice MSto Bibliothecæ publicæ Bernensis erutum, notisque cum criticis, tum historicis, illustratum, cum figuris edidit SAMUEL ENGEL, supremi in Republica Helveto-Bernensi, ut & Academici, Senatus ibidem Assessor, & Bibliothecæ publicæ præfectus.

Basileæ, typis Emanuelis Thurnisii, 1746, 4.

Alph. 1, Tab. æn. 8.

Hic est titulus integer libri, ob novitatem satis, ut putamus, placituri. Exemplar, quod coram oculis habemus, perquam pulchrum est, nitidæque tam chartæ, quam typi. Atque hanc elegantiam doctissimus Editor in talem librum, qui placere facile & prædesse nonnullis potest, liberaliter profudit. Barbaries hujus Poetæ neminem offendere debet; est enim illi ætati familiaris, & rerum narratarum copia compeniata.

pensata. Sed bene fecisset Editor, si breviter totam historiam, quam fufius enarrat Poeta, sub uno quasi conspectu exhibuisset, ut sciret nempe lector, qua de re agatur, & nosset personas hujus dramatis.

In Præfatione occasionem edendi hujus opusculi, & de *Petro* isto, huc usque ignorato, exponit. Codex, e quo proditus hic liber, ex Editoris opinione unicus est, & idem ille, quem Autor heroi suo, *Henrico* nimirum *sexto*, ipse obtulit, ut ex elegantia membranæ, picturarum, characteris, & reliquo nitore, constat. Quod autem Cl. Editor eum putet in orbe terrarum unicum hujus opellæ Codicem esse, inde est, quod neque *Montfauconius*, neque *Fabricius*, diligentes id genus monumentorum indagatores, neque alii, ullam ejus faciant mentionem. Sic scriptus est hic Codex, ut cuivis paginæ scriptæ opposita sit pictura, poeticam narrationem vivis coloribus depictam oculis subjiciens. Quarum aliquas Editor pro specimine nunc jam addidit edito textui; ceteras omisit, ne sumtus nimis crescerent, tentaturus eorum judicium. Proponit tamen reliquarum omnium picturarum, æri incisarum, lege subscriptionis editionem, si qui sint, qui, monstrosa hac ævi mediæ elegantia delectari, omnes desiderent. Codex fuit olim *Jacobi Bongarsii*, cujus cum reliquis libris, & multis, ut fama accepimus, & quibusdam magni faciendis, (ut est *Damasceni Lexicon Græcum* ineditum, cujus editionem *Leo Allutius* aliquando promisit.) in Bernensē Bibliothecam transit. Quomodo autem ad *Bongarsium*, non male conjicit Editor, ad quem ablegamus, quisquis nosse cupit. Sed mutilus est Codex, & ab indoctis militibus discerptus, quapropter, eum integrari posse, cum unicus sit, nulla spes est.

Autor, *Petrus de Ebulo*, quis fuerit, in alto scriptorum silentio non constat. Videtur in aula *Henrici VII* munere quodam functus fuisse; & opus suum anno Christi 1195 condidisse, oriundus ex urbe Ebolo, vel Ebulo, quod perinde est, in agro Salernitano. Porro scribit Editor, a multis eruditis viris, & præsertim ab Illustrissimo Comite, *Henrico*

Bunavio, ad editionem hujus opusculi fuisse impulsum, & ab *Hieronymo Stettlero*, Scholæ Bernensis Conrectore, in concinnandis notis adjutum.

Carmen ipsum *tribus Libris* absolvitur, quorum *primus* 1114 versibus constat, *secundus* 310, *tertius* 243. In fine parcas spargit notas Editor, initio, id est, per *primum Librum*, eo fusiores admenſus. In quibus id agit, ut, conferendo scriptores earundem rerum, a suo *Petro* dicta obscurius illustret, & si quos ille spargit flores elegantiores, eorum fontes, Autores veteres, commonſtret. Sunt etiam loca, in quibus criticam exercet, & quæ corrupta, emendat. Sed alia, nimis graviter affecta, relinquere debuit meliori medico. Ut illud *pag. 24 Lib. I v. 289*:

*Quam geris aurata, Cæſur, diadema tbiara,
Signat te aplicas participare vices.*

Ad posteriorem *versum* in nota monet, in margine Codicis legi *Apulicas* pro *aplicas*. Videtur id adſcripſiſſe *Bongarſius*. Sed erravit. Aut male ſcripſit librarius *aplicas* pro *pplicas*, aut lectores ejus Codicis non ſatis aſſecuti ſunt librarii manum. Certe *pplicas* aliud nihil eſt, quam *papalicas*. *Signat te papalicas participare vices*. Id eſt: notat, quod Papam, cujus inſigne eſt tiara, repræſentans. Qui adjectas inſpiciet tabulas æneas, deprehendet, *pp*, ſeu duplex *p*, cum ſuperimpoſita linea tranſverſa, huic ſcribæ Papam notare. Neque quemquam ab admittenda hac leſione abſterreat peccatum in legem Pediam. Ille mos erat eorum temporum, & noſtri, pro lubitu ſcandere, ut patet ex *verſu 561* & aliis. Utinam poſſemus alterum quoque locum *pag. 52 verſ. 567* pariter ſanare:

Te vir dimiſit, non vir ſed $\overline{A}ps$ egit.

Huſtia pro nobis prædaque dukis eris.

His inter alia conviciis *Constantium*, *Henrici VI* uxorem, laceſſunt & terrent perfidi *Salernitani*. Notat Editor ad hunc locum, hoc ſcripturæ compendium *$\overline{A}ps$* in Codice ſic exſtare,

stare, quod recentior manus in margine per adscriptum *Aper-
tius* explicet, alia per *Apostolus*. Ipse conjicit, legendum for-
te *Apolus*, per syncopen, pro *Apostolus*, ut *compollus, extin-
xum, purgite, largibar, audibam*. Hæc quo pertineant, non
videmus. Fingamus enim, (quod evincere tamen valde erit
operosum,) *Apolus* dictum pro *Apostolus*; non tamen sic
versus sibi constabit, qui rectus ibit, si *Apostolus* legatur. For-
te verum vidit, qui *Aperitius* scripsit. Id forte Archiepisco-
po Salernitano nomen erat. Neque satisfacit nobis Edi-
tor in explicatione hujus loci, ut multa alia sicco pede
transiit. Quid enim sibi vult: *te egit Apostolus?* etiamsi per
Apostolum intelligamus dictum Archiepiscopum. Et quare
vir & Apostolus tanquam duo contraria sibi opponuntur? Et
hoc respectu certe neque illud *Aperitius*, quod modo proba-
bamus, satisfacit. Quicquid sit, non meretur hæc barba-
ries, ut cerebrum in ea nobis turbemus. In notis hæc fere
sunt præcipua, quæ docentur, grammatica: pag. 42 quod *an-
guriare* ponat *Petrus* pro *conjectare*, pag. 49 *lacrymabilis*, pro
eo, qui multum flet, pag. 54 *famosus* pro infami, pag. 56 *re-
pedare* pro retrocedere, pag. 71 *imperiosus* pro eo, cui pa-
rendum est, pag. 76 *autumnus* pro vino, pag. 81 *civare* pro
perforare, pag. 89 *parapsis* pro paropsis, pag. 93 *galeare* pro
galca tegere, pag. 96 *ensare* pro ense armare, pag. 104 *gutta
pedum* pro podagra, pag. 134 *apodixa* pro cautione de accepta
pecunia, & *eseriniare* pro aperire. Ceterum notamus, Edi-
torem Latino uti stilo haud satis Latino & puro. Nolumus
tamen hoc nostro iudicio quidquam ejus laudi detractum.

JO. FRID. STAFFERI, ECCL. BERN. INSTI-
tutiones Theologicæ polemiciæ universæ, ordine scien-
tifico dispositæ.

Tomus II & III.

Tiguri.

Figuri, apud Heideggerum & socios, 1744 & 1745, 8.
Tom. I Alph. 1 plag. 17 $\frac{1}{2}$, Tom. II Alph. 1 plag. 16.

Primus Operis *Tomus* capita Theologiæ polemicæ non nisi isagogica complectebatur. *Tomus* nunc *secundus* tractationem controversiarum ipsam & elenchum ex parte exhibet. Religio est vel naturalis, vel revelata. Pugnandum itaque est contra duplex adversariorum genus, quorum illi Deum conservatorem ac creatorem, hi Deum salvatorem peccatoris, negant. *Tomus* hic ad posteriores nondum descendit. Expugnatur enim eo Atheismus, Deismus, Epicuræismus, Ethnicismus, ac Naturalismus. Rev. Autor, ex usu esse, existimavit, ut de Atheismo generatim, deinde de Spinosismo ac Materialismo, speciatim exponeret, antequam Deismum susciperet debellandum. Nexus ac vincula tractationis tam accurate fluunt, & invicem consequuntur, ut nihil ordinatius cogitari possit. Ipsi atheismi, stricte & directe sic dicti, quem-

Pag. 587. quam in opere suo accusare non sustinet. Sufficit proposito ejus, eos refutasse, vel veritatis convicisse, in quorum animis, invitis etiam, conflictus ac dubitationes oriuntur de eo, an existat Numen supremum, an veritates connexæ, ad eum stabilendum aptæ, dentur. Hunc vero animi statum vocat Scepticismum philosophicum, Pyrrhonismum. Significat simul, Cel. Tigurinorum Theologum, *Zimmermannum*, in eo esse occupatum, ut illos, qui ex veteribus ac recentioribus atheismi fuerunt accusati, ab hoc crimine vindicet.

589. Spinosismus admittit unicam modo substantiam, duobus summis attributis præditam, cogitatione scilicet & extensione infinita, e quorum varia modificatione varia corpora, vel animæ variæ, oriuntur. Materialismus habet mundum materialem pro Deo, seu ente a se. Atheorum errores primarios recenset Noster & refellit. Notas atheismi enumerat. Timorem, seu metum, justitiæ Dei, malas actiones puni-
606. turi, esse originem atheismi, ostendit. Hunc metum ipsi
612. excutere student. Ambitio & ignavia malum augent. Nutrices sunt prava educatio, hominum impiorum commercia,
malus

malus studiorum usus, crebra profanorum librorum lectio. Occasiones atheismo suppeditantur sæpius per itinera pernicioſa, per religionis in ſectas varias ſciſſionem, per Theologo- Pag. 618.
rum acerbis diſceptationes, per vitam eorum, qui ſe Chriſtianos profitentur, sæpius impuram & perverſam, & per libros, quibus religioni obſciantur multi, qui non ſolvuntur, ſcrupuli, immo etiam per deſenſionem veritatum religionis inæptam, vel infirmam. Arma atheiſmo opponenda ſunt vel directe, vel indirecte, talia. Direxit jam armamentarium Autor adverſus atheos *Tomo primo*, argumentum a contingetia deſumptum executus. Nunc vero apogogica utitur demonstratione, oſtendens, atheiſmum cum contradictione conſiſtari. Ecquando enim atheus firmiter docebit, fieri non poſſe, ut Deus, a mundo diverſus, exiſtat? Quibusnam ipſe utitur argumentis? Hypotheſis ejus nullo nititur fundamento, nullis ipſe inſtrudus eſt principiis certis. In atheorum ſyſtemate mera eſt caligo. Inibi ne minimæ quidem rei ratio perſpicitur. At, poſito Deo vero, plana & facilis præſto eſt rerum omnium clavis. In ſyſtemate atheorum certe rerum in mundo evenientium nullus datur ſcopus, nulla deſtinationo, nullus ſinis. Quanta caligo? Ecquando atheus demonſtrabit, mundum eſſe illud ens a ſe? Mundus certe eſt ens contingens, ac eapropter non neceſſarium absolute, nec ens a ſe. Atheus admittit in complexu doctrinæ ſuæ id, quod eſt impoſſibile, nempe progreſſum in infinitum, eumque independentem vel rectilineum, vel circulare. Athei admittunt immenſum meſurabile, rem contradictione plenam. lidem e mundo auferunt id, quod eſt pulcherrimum, ideoque præſtantiam ejus cummaxime deprimunt. Negant ipſi, quod optimum & maxime optabile eſt. Quid autem Deo optimo eſt melius? Athei ſolvunt & evertunt vincula ſocietatis humanæ, tollunt vim ſœderum, vim jurisjurandi. Athei ſibi ſunt ipſi contrarii, dum ſingulare rationis ſuæ acumen admodum jaçant, ac, doctrinas ſuas effutiendo, ſe plane ſtupidos eſſe, teſtantur, caſui fortuito omnia immergentes. Si atheus eſt certus, non dari Deum, cur igitur non-
ens

622.

624.

628.

631.

633.

639.

653.

- ens odio persequitur, & frustra debellat? Si dubitat tantum, cur igitur partem tutiorem & probabiliorem haud sequitur, ut alias facere solet? Ipse exfors est tranquillitatis animæ, nec tamen de hypothefi fua certus, per quam tranquillitate excutitur. Solet igitur fapientius usu venire, ut athei, conscientia territi, in fumam rejiciantur fuperftitionem. Si atheus certo fcit, animam elle mortalem, frustra immortalitatem animarum humanarum debellat; fi dubitat, male agit, dum fic vivit, quali anima fua effet mortalis. Quibus expofitis,
663. Auctori vifum eft diffolvere atheorum objectiones. Monent hi, Dei notionem dari nullam, omnem cognitionem per fenfus, in quos tamen Deus haud cadit, acquiri, attributa Dei elle incomprehenfibilia, immutabilitatem Dei rebus creatis neceffitatem conditionis expertem fecum ferre, creationem in Deo mutationis fore caufam, notionem de Deo elle callidorum hominum inventum ad plebem indomitam in officio continendam, *Mofen* exiftitiffe impoftorem, varias elle religiones & fectas, Theologos continuis controverfiis diffineri, providentiam Dei in mundo haud apparere, difficultatibus expofitam elle de immortalitate animarum doctrinam. His objectionibus diffolvendis parem fefe præbet Auctoris philofophia. Accedit deinde ad remedia atheifmo profligando adhibenda. Pantheifinum, feu Spinoſiſimum, ex fontibus deducit ac debellat, laudaris illis doctrinis atque ratiocinationibus, quibus Ill. *Wolfius Tomo II Theologia naturalis* Spinoſiſimum profligavit.
687. Ad objectiones Spinoſiſtarum folide refpondet, ac *Beli* additamenta perveſtigat, eaque diffolvit. De *Materialifmo* differt docte ac evidenter. Fontem erroris recludit. Objectiones excutit ac repellit. Deifmum, ejusque errorem præcipuum, in neganda Dei providentia pofitum, defcribit ac profligat. Cauſa Deifmi potiffima fita eft in conscientia pœnæ, peccatis promeritæ, ac eo, qui inde oritur, Numinis non placati metu, in terrorem prolapfo. Refutat tandem opinioniones Deifticas, ac objectiones præcipuas felici conatu diffipat. Perplacuit nobis id, quod Auctor ad objectiones, quibus
- 718.
- 733.
- 742.
- 766.

bus significatur, improbis subinde cuncta prospere & ad vota fluere, piis contra cum cumulo calamitatum esse conflictandum, respondit. Objectionem, quæ a multitudine malorum moralium, orbem terrarum premente, desumi solet, solide Pag. 783. extricat, ac eam, quæ nostram inter & Dei perspicentiam intercedit, differentiam demonstrat curate. Nisi libertas homini fuisset divinitus impertita, virtuti locus haud esset. En rationem, cur Deus homini libertatem veluti donum indulserit, nec obstruxerit facultatem eo abutendi. 786. *Paragraphum 121 Capitis VI* omisit, indicio hoc addito: *Hunc Paragraphum ut omittam, jussit Venerabilis Facultas Theol.* Indubie quibus ea fuerunt allata, quæ ad usus, quos Deus ipse ex hominis, abutentis libertate sua, momenti ad regnum suum universum per decretum permissionis voluit redundare, spectant, ac referri a nonnullis solent. 789. Labem peccati innati ita persequitur docendo, ut *Balis* fiat satis. Unus ex censoribus librorum theologorum venerandis ibi addidit rationibus Autoris nonnihil, e Theologia revelata depromptum, ne consultata Autoris viderentur *Formule Consensus Helveticæ* ullo pacto repugnare. Tum vero Rev. Autor ad Epicuræismum everteendum sese accinxit. 791. Deista enim est subtilis Epicuræus, & Epicuræus est crassus Deista. Uterque plenæ actionum indifferentiæ & moralitatis subversioni assentitur. *Archelaus* ex schola Ionica, *Theodorus asbeus*, Cyrenaicæ sectæ addictus, *Pyrrhonii*, *Carnoades*, alique veterum, in hac cymba navigarunt. *Leucippus* & *Democritus* Deum creatorem repudiarunt, mundum ex fortuito atomorum concursu productum fuisse, 798. rati. *Seneca de Benef. IV, 4*, *Epicurum* providentiam Dei sustulisse, docet. Adde *Seneca Cap. 19*. *Diogenes Laertius X Sest. 77* adstipulatur *Seneca*, de *Epicuro* exponens. Docet vero Noster, dari obligationem actionum liberarum internam & externam, hominem ad certa officia alii cuivis præstanda 805. per naturam esse obstrictum, dari legis naturalis obligationem divinam, hominem ad observandam legem civilem esse obligatum, immo ad religionem naturalem. 811. Objectionum nebulas deinde dissipat & diverberat. 821. Procedit porro ad Poly-

- theismum, seu Ethnicismum, debellandum. Varias ejus species exponit. Idololatriam subtilem & crassam aggreditur expugnare. Errorem primarium & eos, qui inde
837. fluunt, protrahit in lucem. Eos tamen, dum Diis colendis operati fuerunt, sine omni religione fuisse, negat. Adminicula placandi Deum commentitia percenset. Occasionem ethnicismi explicaturus, monet, maximam linguarum
841. diversitatem ex dispersione gentium *pedetentim* ortam, traditionem Patrum fuisse corruptam ab imperitiis, culturam rationis evanuisse, pietatem excussam, superstitionem veritati substitutam, animum corruptelis infectum, & a Dei amore aversum fuisse. Docet e contrario, unicum existere Deum,
844. perfectiones Dei limitum esse expertes, mundum, ceu unum connexum quid, a pluribus Diis dependere haud posse, ac ethnicismum nullo niti fundamento. Dissertit posthæc de falsis ac genuinis modis convincendi, ac ad veritatem revocandi,
848. Polytheos. Socinianorum methodus est culpanda, quippe qui religionem divinitus revelatam convertunt in naturalem. Huc referendus est Anonymus, qui librum scripsit: *Lettres sur la Religion essentielle à l'homme, distinguée de ce qui n'en est que l'accessoire*. Idem jam antea scripserat libellum: *Le Systeme des Anciens & des Modernes sur l'Etat des Ames séparées des Corps*. Refellit Noster ea, quæ Anonymus Theologiæ opposuit naturali, reliqua refutaturus, quando ad Socinianismum debellandum ipse stadium suum decurret. Monet, ea, quæ *Paragraphe 58* contenta fuere, deleri jussisse
856. venerabiles librorum theologicorum censores. Locum *Ebr. XI, 6*, dextre debiteque exponit, ac, quid illud *ἐναγεσθησας* sit v. 5, curate definit. Præcepta admittit evangelica, ac methodum in convertendis ad Christum hominibus *Pautinam*
875. edidit. *Capite 10* de Naturalismo exponit, quem distinguit in philosophicum & theologicum. Prior a statoribus saluti hominis peccatoris sufficere existimatur; posterior revelationis veritatem admittit, necessitatem hypotheticam repudiat. Ille est Antiscripturarius, hic non item. Autor errorem utriusque palmarium evolvit, erroresque adjungit, illi
883. junctos.

junctos. *Tindalius*, & ante eum *Antonius Collinsus*, exstiterunt Naturalistæ recentioris ætatis Angli. Illius liber, *Christianity as old as the Creation*, Londini A. 1730 prædit, a nobis suo loco expensus. *Fosteri* refutatio, cum hoc libro conjuncta, exiit in lucem Francofurti ac Lipsiæ, in vernaculum conversa, A. 1741, 8. *Tindalius* locum inter Naturalistas Philosophos occupavit. Summam opinionum ejus Autor exhibet ex parte potiori. Causas Naturalissimi pandit. Occasiones & Pag. 923. adjumenta ejus addit. Subjungit etiam pronuntiatas Naturalistarum refutationem rei convenientem. Ostendit vero ex principiis veris, tum revelationem religioni naturali superaddendam necessariam esse, tum sacris literis criteria divinæ revelationi propria congruere & accommodatissima esse. Largitur, religionem naturalem & revelatam sibi invicem repugnare; negat vero, posteriorem perfectioni prioris aliquid demere. Exhibet utriusque concordiam, tabula representatam. Ostendit, utramque hanc religionem ex duplici hominis ad Deum relatione fluere, nec unam alteri repugnare. Perfectionem religionis naturalis fusius exponit pro ea ad Deum relatione, qua gaudet ipsa. Addit etiam, per sacras literas religionem naturalem nitenti suo restitutam esse. Ostendit præterea, religionem naturalem salutis sempiternæ consequendæ, moribusque mentium tollendis, minus sufficere. Omittimus reliqua in præsens, cedro digna. Docet solide, 935. religionem peccatoris non esse mytheri expertem. Largitur, 947. religionem naturalem esse immutabilem, & perfectam, & clarissimam. Negat vero, illam revelatæ esse opponendam, si- 960. quidem peccatum intercessit, ut nova Deum inter & hominem revelatio accesserit. *Tindalius* perperam sumit, hominem religioni naturali ad amissam servantiæ in statu peccati sufficere, ac illam omnino servare. Frustra sumit, satisfactio- 967. ni locum haud esse ad hominem cum Deo reconciliandum. Cur non ostendit, illam ab homine præstari posse? Male existimavit, adminicula felicitatis humanæ, quæ uno tempore hominis felicitatem perficere potuerunt, alio tempore, quo homines peccato erant jam infecti, eundem effectum præstare posse.

- pag. 971. posse. Revelatio non Dei, sed hominum, culpa apud gentes nonnullas fuit oblivioni data. Postea etiam multi populi impedimento fuerunt ipsi, quo minus janua Evangelio fuerit patefacta. Addit Noster, Deum a nemine plus requisitum, quam acceperit, & unumquemque respectu luminis sibi concessi a Deo iudicatum iri, *Rom. II, 12*. Ad objectiones, quæ a variantibus lectionibus & obscuritate sacris literis exprobrata desumi solent, promte solideque respondet, *Tindalium* præcipue refellens, cujus argumenta singula, veritati *Vet. Test.* opposita, demolitur, simulque ostendit, exempla, a *Tindalio* prolata, cum jure nature ac immutabilitate religionis naturalis haud pugnare. Videtur Autor *Hoseam* Prophetam
1032. pro Sacerdote summo reputare. Obdurationem, *Pharaoni* divinitus immisam, qualis vulgo fuisse existimatur, melius exposuisset cum *Overkampio* per divinam declarationem, quia conjugatio *biphil* fuit adhibita. Laudibus ei ducendum, quod objectiones etiam chronologicas dissolvit. Vellemus, solvisset curatius contradictionem illam apparentem locorum 2 *Chron. XXI, 20, XXII, 2, & 2 Reg. VIII, 26*, ubi
1066. filius patre biennio major fuisse videtur. Filii enim fuere non tantum natura, sed etiam lege; non tantum proximi, sed etiam remoti, generis. Proponimus igitur Chronologis denovo dubii hujus extricationem, rati, inventum iri in Theologorum numero, qui difficultatem non fecet, sed rone
1071. adhibita enoder. Vaticinia *Vet. Test.* vindicat Noster egregie. *Adequatam mysteriorum cognitionem impossibilem* pronuntiat, intelligens, eam impossibilitatem respectu intellectus
1121. finiti esse capiendam. A Jesu singulas impostoris notas abesse, solide monstrat ex ipsius tam doctrina, quam factis & vita moribusque. Pervadit ac perreperit nulla non adversariorum latibula, ac ne micam quidem objectionum dimittit intactam parumque extricatam. Excurret præterea oculos Naturalistarum, & arma enervat, quibus veritatem *Nov. Test.* tentant, & in discrimen conjicere laborant. Gratias ut agamus Viro Pl. Reverendo pro tot laboribus, in honorem & tutamen rei Christianæ collocatis, ac præcipue pro hujus

Tomi diligentissima elaboratione, nos non solum publico, sed etiam nostro, nomine nos commotos ac obstrictos esse sentimus, adjunctes merito vota sincera fucique expertia profaustitate ejusdem omni gena ac diuturna incolumitate, & credituri perpetuo, hoc etiam premio divino laborem ejus haud indignum ab omnibus bonis isti existimatum.

Tertium Tomum Patruo Pl. Rev. Autor inscripsit, simulque, Philosophiam & Theologiam sibi mutuam asserre lucem & confortionem, ostendit. In Praefatione laudavit eum, qui *Tomi I* recensionem *P. XXVI Relationum Jenensium de libris ac scriptis novis theologis* attente & cum cura exhibuit, ac nonnihil submonendo adjevit. Inter alia sic habet: *Systema, Ecclesiae Reformatae & censura publica Facult. Theol. subjiciendum, mihi exhibendum fuit, prolixior paulo alias in exponenda decreti divini ratione objectiva fuisset. Tomo hoc tertio continentur Capita duo, undecimum & duodecimum. Prius in Sectiones abie duas. Illa de Judaismo, hac de Muhammedanismo, exponitur. Posterior de Socinianismo & Antitrinitariis inscribitur. Stylus, methodus, soliditas, obtinent antiquum. Id unum monemus ad pag. 14, non omnes Judaeorum doctores liberationem a Messia expectare temporariam, nec inter eos abesse, qui nullum expectent Messiam. Perplacuit nobis conatus ille potissimum, quo Autor *Woolstoni* ac Judaeorum objectiones, resurrectioni Jesu infestas, laboriose solideque retudit. Lector certe tempus suum nunquam utilius impendet, quam si *Scapferianum* hunc quoque *Tomum* attente perlegerit, qui, vel decies perlectus, non potest non probari ac placere.*

LETTERE DELL' ABATE D. ANTONIO SAMBUCA,
scritte al Signor Abate D. ANDREA BACCI, Canonico, &c.
id est,

EPISTOLAE, QUAS ABBAS D. ANTONIUS
SAMBUCA ad Abbatem D. ANDREAM BACCIUM,
in signis templi collegiati ad S. Marci Romae Ca-
nonicum, scripsit.

Brixia.

Brixie, ex typographeo Joannis Mariæ Rizzardi, 1745, 4.

Plag. 10.

- E**minentissimi Purpurati *Quirini* laudibus hæ Epistolæ sunt refertissimæ, nec immerito. Quis enim illius in scientias omnes studium ac favorem ignorat? *Benedictus XIII* eum
- Pag. 9. Episcopatu Brixienti in Longobardia Veneta præesse jussit, purpuraque donavit illum, qui Archiepiscopatum Corcyrensem temporibus difficillimis egregie administrasse credebatur. *Primordia Corcyra*, a Purpurato illo conscripta, hic laudata, alibi nos ipsi laudavimus. Omittimus specimina benignitatis, quam
19. pauperibus exhibuit. Laudant Casinensis Congregationis participes ac sodales eam, qua Abbatiam *Busebi*, ipsi commendatam, sibi curavit restituendam, liberalitatem ac munificentiam. Ipse eidem Congregationi est adscriptus. Diligentiam ejus prædicat nomine haud uno Ven. *Sambuca*. Copiosus ipse sumtus reficiendis ædificiis sacris, ac eorum partibus
40. perficiendis, impendit. Episcopatum Patavinum, sibi oblatum, recusavit, Brixienti ornando devotus ac intentus. Batavus quidam de hac recusatione iniquius judicaverat. Purpurarum ipsa defendit Roma, acrius infestatum maledico rumore. Binæ sunt literæ, quibus Ven. *Sambuca* tanti Viri famam, minus benigne habitam, vindicavit. Subjiciuntur huic Epistolarum bigæ inscriptiones, passim in honorem Emin. *Angeli Mariae Quirini*, tituli *S. Marci* Purpurati, Episcopi Brixientis, ac Bibliothecæ Vaticanæ præfecti, publice propositæ. Ex eis intelligitur, ipsum in basilica *Marci* Romæ nova in presbyterio sedilia, veteribus fatigentibus, construxisse, parietesque holosericis peristromatis honestasse A. 1735, sacellumque sanctissimi Sacramenti in ipsomet sepulcro, *Marci Barbi*, Card. Aquilejensis, cineribus asservandis exstructo, theca eucharistica, septis, aliisque ornamentis, A. 1740 instruxisse. Ad annum 1744 vocatur *titularis S. Prædixis & S. Marci Commendatarius*. Titularium usui amœnum secessum, hibernam mansionem, ambulacra bina, adaptavit. Ipse in Vaticanam donum, librorum accessionem, contulit A. 1732. Sacellum sacrarii
8. S. Gre-

S. Gregorii in Monte Cœlio a cornu Epistolæ ornavit, ut gratus esset in Monachos Camaldulenses, ædis incolas, in quorum ordine Abbatiam Vangadicæ obtinet. Ibidem ad aram a cornu Evangelii indicavit, se die S. Andrea A. 1723 in basilica S. Marci Episcopalem unctionem recepisse. Templum S. Gregorii pluribus annis instruxit ornamentis præclaris. Statuam marmoream *Benedicti XIII* ad ejus tumulum in æde S. Mariæ super Minervam curavit A. 1735 apponendam. *Ludovico Pico Mirandulano*, Episcopo Portuensi, cui in titulo S. Praxedis successit, in templo S. Praxedis A. 1744 monumentum posuit. Abbas & Monachi Hieronymiani in templo S. Alexii in monte Aventino eidem tunc exegerunt grati animi monumentum, Hieronymianæ quippe familiæ patrono ac protectori. Templum Brixienſe Episcopale suo ære large collato, & arâ maxima, & splendidis aliis ornamentis, decoravit munificentissime. Eam ob causam Septemviri Brixie ejus effigiem marmoream in presbyterio novæ basilicæ, A. 1605 ædificari cœptæ, ac inscriptionem additam, posuerunt A. 1737. Non est nostrum, *Inscriptiones* ipsas huc transcribere, quibus Emin. *Quirinus*, fama super æthera notus, oblivioni mortalium ingratae surdæque posteritati ereptus fuit. Suspiciunt coluntque tanti Viri memoriam eruditi per Europam, quosque fabulosus lambit Hydaspes, & qui habitant ultra Garamantas & Indos.

Pag. 10.

19.

BREVE STORIA DELLA VITA DI CATTERINA VIZZANI, Romana, che per otto anni vesti l'abito da uomo, &c.

id est,

JANI PLANCI, SEU JOANNIS BIANCHI, ANATOMES Professoris Senensis, Historia brevis, vitam narrans Catharinæ Vizzanæ, Romanæ, que per octo annos virum mentita est, famulatum præstans, que, cum postremo post varios casus occisa fuerit, virgo reperta fuit anatome sui cadaveris.

L1

Venetiis,

Venetiis, typis Simonis Occhi, 1744, 8.

Plag. 2.

In hac historia, seu narratione, a *Jano Planco*, Medicinæ Doctore Ariminesi, & quondam in Academia Senensi Anatomies Publico Professore, historia elegans & scitu digna describitur cujusdam Virginis Romanæ, *Catharina Vizzana* nomine, quæ a sexto decimo anno usque ad vigesimum quintum circiter habitum virilem mentita est, quibusdam Nobilibus in Herurgia famulatum præstans, quo tempore & antea nunquam cum viris sanguinem miscuit, licet cum ipsis sæpenumero dormierit. Verum perditæ mulieres amabat, propter quas cum varia infortunia perpeffa sit, tandem, cum duas virgines in Librafracta, oppidulo ditionis Pisanae, rapuisset, icu sclopeti in genu prope Senas vulnerata fuit, quo vulnere interiit Senis, cum in nosocomio per quindecim dies ægrotasset. Aliquot horas ante mortem mulieri cuidam Senensi revelavit, se mulierem esse & virginem, petiitque, ut corona florum post mortem suam caput ornaretur; ita enim mos est in Italia ornare, quæ virgines moriuntur. A *Planco* & ab ejus adjutoribus dissectum fuit ejus cadaver, & in eo reperta est integra hymenis membrana, quæ hic cum valvula coti describitur; at canaliculi cysthepatici & hepatocystici in jecore negantur. Hoc totum a *Planco* additur, ut contradicat aliquibus Senensibus, qui auctoritatem *Pinelli* cujusdam, Illicinensis Anatomi, hymenem in scriptis suis negantis, fuerant secuti. Sic post *Heisterum* valvulam *Baubini* in colo iterum asserit contra *Biancum*, Taurinensem Anatomicum, ut olim jam fecerat in Epistola sua anatomica; in qua etiam canaliculos illos cysthepaticos & hepatocysticos negarat, quos nunc negare pergit, licet *Winslowius* eos subobscure admittat, quem illos non *ὀφθαλμῶ* vidisse, sed ratione tantum & analogia admisisse, judicat; rationem, docens, & analogiam in materia facti interdum vacillare, ut vacillarent, si quis, ut *Planco* ait, contenderet, ductum cysticum esse in brutis omnibus tortuosum & valvulis conspersum, quod re ipsa talis sit in hominibus.

L. E.

L. E. DE NUMERIS AMICABILIBUS.

Problemata, quæ circa indolem ac proprietates numerorum versantur, hoc tempore, quo Analysis mathematica ad multo profundiores speculationes aditum aperuit, fere penitus a Geometris derelicta videntur; ac plerique arbitrantur, contemplationem numerorum nihil prorsus ad augmentum Analyseos conferre. Verum tamen certe investigatio proprietatum numerorum sæpenumero multo majorem sagacitatem requirit, quam subtilissimæ quæstiones geometricæ; atque ob hanc ipsam causam quæstiones arithmeticæ immerito istis postponi videntur. Ac summa quidem ingenia, quibus maxima Analyseos incrementa accepta sunt referenda, numerorum affectiones non indignas censuerunt, in quibus evolvendis plurimum operæ & studii collocarent. *Cartesius* scilicet constat, etiam si amplissimis cum universæ Philosophiæ, tum Matheseos, meditationibus esset occupatus, tamen non parum in eruendis numeris amicabilibus defudasse; quod negotium deinceps *Schotenius* majori studio est persecutus. Vocantur autem numeri amicabiles, duo ejusmodi numeri, quorum alter, si ejus partes aliquotæ omnes in unam summam colligantur, alterum producat; cujusmodi numeri sunt 220 & 284; prioris enim 220 partes aliquotæ, seu divisores, ipso minores $1 + 2 + 4 + 5 + 10 + 11 + 20 + 22 + 44 + 55 + 110$ summam præbent 284: atque hujus numeri 284 partes aliquotæ $1 + 2 + 4 + 7 + 14$ vicissim producant 220. Nullum autem est dubium, quin præter hos duos numeros plures alii atque adeo infiniti dentur, qui eadem proprietate sint præditi; neque tamen *Cartesius*, & post eum *Schotenius*, plura, quam tria, talium numerorum paria elicuerunt, etiam si non parum studii ad plura eruenda impendisse videantur. Ac methodus quidem, qua uterque est usus, ita est comparata, ut ejus ope vix plures numeri amicabiles inveniri queant; assumerunt enim, hujusmodi numeros in his formulis $2nxy$ & $2nz$ contineri, ubi x , y , & z , numeros primos denotent; quos ita comparatos esse oportet, ut sit primo $z = xy + x$

+ y, tum vero ut sit $2^n(x+y+2) = xy + x + y + 1$. Exponenti ergo n successive varios tribuerunt valores, ac pro singulis ejusmodi indagaverunt numeros primos x & y, ut posteriori æquationi satisfaceret: qui si simul tales fuerint, ut $xy + x + y$ præberet numerum primum, formulæ assumptæ $2^n xy$ & $2^n z$ exhibebant numeros amicabile. Facile autem intelligitur, hoc modo ad majores exponentes n procedendo, mox ad tantos numeros $xy + x + y$ perveniri, qui utrum primi sint, nec ne, discerni amplius nequeat, cum tabula numerorum primorum ultra 100000 nonnum habeatur extensa.

Perpicuum autem est, hanc quæestionem præter necessitatem non leviter restringi, dum numeri amicabile in his tantum formulis assumptis includi assumantur. Quod cum perpendissem, vocatis in subsidium nonnullis artificijs, ex natura divisorum petitis, plura alia numerorum amicabilium paria sum adeptus, quorum cum tribus jam notis triginta hic communicabo; eos autem, quo eorum origo & natura clarius perspiciatur, per factores expressos exhibebo. Sunt igitur numeri amicabile:

I.	$2^2 \cdot 5 \cdot 11$	&	$2^2 \cdot 71$
II.	$2^4 \cdot 23 \cdot 47$	&	$2^4 \cdot 1151$
III.	$2^7 \cdot 191 \cdot 383$	&	$2^7 \cdot 73727$
IV.	$2^2 \cdot 23 \cdot 5 \cdot 137$	&	$2^2 \cdot 23 \cdot 827$
V.	$3^2 \cdot 5 \cdot 13 \cdot 11 \cdot 19$	&	$3^2 \cdot 5 \cdot 13 \cdot 239$
VI.	$3^2 \cdot 7 \cdot 13 \cdot 5 \cdot 17$	&	$3^2 \cdot 7 \cdot 13 \cdot 107$
VII.	$3^2 \cdot 7^2 \cdot 13 \cdot 5 \cdot 41$	&	$3^2 \cdot 7^2 \cdot 13 \cdot 251$
VIII.	$2^2 \cdot 5 \cdot 131$	&	$2^2 \cdot 17 \cdot 43$
IX.	$2^2 \cdot 5 \cdot 251$	&	$2^2 \cdot 13 \cdot 107$
X.	$2^3 \cdot 17 \cdot 79$	&	$2^3 \cdot 23 \cdot 59$
XI.	$2^4 \cdot 23 \cdot 1367$	&	$2^4 \cdot 53 \cdot 607$
XII.	$2^4 \cdot 17 \cdot 10303$	&	$2^4 \cdot 167 \cdot 1103$
XIII.	$2^4 \cdot 19 \cdot 8563$	&	$2^4 \cdot 83 \cdot 2039$
XIV.	$2^4 \cdot 17 \cdot 5119$	&	$2^4 \cdot 239 \cdot 383$
XV.	$2^5 \cdot 59 \cdot 1103$	&	$2^5 \cdot 79 \cdot 827$
XVI.	$2^5 \cdot 37 \cdot 12671$	&	$2^5 \cdot 227 \cdot 2111$
			XVII.

XVII	2 ⁵ . 53. 10559	&	2 ⁵ . 79. 7127
XVIII.	2 ⁶ . 79. 11087	&	2 ⁶ . 383. 2309
XIX.	2 ² . 11. 17. 263	&	2 ² . 11. 43. 107
XX.	3 ³ . 5. 7. 71	&	3 ³ . 5. 17. 31
XXI.	3 ² . 5. 13. 29. 79	&	3 ² . 5. 13. 11. 199
XXII.	3 ² . 5. 13. 19. 47	&	3 ² . 5. 13. 29. 31
XXIII.	3 ² . 5. 13. 19. 37. 1583	&	3 ² . 5. 13. 19. 227. 263
XXIV.	3 ³ . 5. 31. 89	&	3 ³ . 5. 7. 11. 29
XXV.	2. 5. 7. 60659	&	2. 5. 23. 29. 673
XXVI.	2 ³ . 31. 11807	&	2 ³ . 11. 163. 191
XXVII.	3 ² . 7. 13. 23. 79. 1103	&	3 ² . 7. 13. 23. 11. 19. 367
XXVIII.	2 ³ . 47. 2609	&	2 ³ . 11. 59. 173.
XXIX.	3 ³ . 5. 23. 79. 1103	&	3 ³ . 5. 23. 11. 19. 367
XXX.	3 ² . 5 ² . 11. 59. 179.	&	3 ² . 5 ² . 17. 19. 359

Glaubwürdige Nachrichten von dem Leben des Heil.
Valentini, beyder Rhätien Apostels, ic.

hoc est,

DESCRIPTIO VITÆ S VALENTINI,
utriusque Rhetiae Apostoli, cum an. iadversionibus chro-
nologico-historico-geographicis, adornata ab ANTO-
NIO ROSCHMANNO, F. U. Lic. Bibliothecario
Cesar. S Regio, Universitatis Notario, S Pro-
vinciae Tyrolensis Historiographo.

Ulmæ, prostat in officina Bartholomæi, librarii, 1746, 4.

Alph. 1.

Qui Veldidenæ, urbis in Rhætia quondam nobilissimæ, anti-
quitates, de quibus proxime dicemus, egregie exposue-
rat, *Antonius Roschmannus*, Vir πολυμαθέστατος, vitæ postea S.
Valentini, Rhætorum Apostoli, descriptionem concinnare, &
hoc pacto rebus Ecclesiæ patriæ lumen affundere, apud ani-
mum constituit. Dignissimus nimirum ipsi videbatur *Valenti-*
nus, cujus memoria summo studio conservaretur, qui & doctri-
nam cœlestem diligentissime auditoribus suis inculcavit, & post

mortem etiam miracula quamplurima, & vix unquam audita, perpetrasse dicitur. Testem hujus rei Cl. Autor nominat tabulam aliquam plumbeam, quæ Seculo quinto confecta videtur, juxta corpus Sancti istius inventam, atque ab *Anonymo Passaviensi* descriptam. Ceterum inter fontes, ex quibus notitia vitæ *Valentini* hauriri potest, *Eugippii Vitam S. Severini* numerat, eique *Venuntium Fortunatum*, atque *Aribonem Frisingensem*, adjungit. *Ottone* vero *Frisingensem* nimis parce de *S. Valentino* egisse, conqueritur. *Bernardum Noricum* etiam nonnulla, huc pertinentia, attulisse, docet, ejus vero ætatem adhuc ignorari profitetur, cum præsertim nondum typis excerptum sit ejusdem opus, verum excerpta duntaxat, quæ Cl. *Hansizius* attulit, hodiernum suppetant. Ex hisce fontibus recentiorum scriptorum tantum non omnes sua hauserunt. Cum autem isti in Geographia potissimum Tyrolensi atque ratione temporum constituenda hinc inde lapsi sint; Cl. Autor eorum nævos corrigere, & certiore hujus Sancti historiam reddere, annisus est. Tempus adeo, quo natus sit *Valentinus*, certo definiri posse, negat, ex tabula tamen plumbea, de qua supra dictum est, clarum fieri judicans, Sanctum illum jam circa medium Seculi quinti sacerdotem fuisse, multa itinera confecisse, & in *Leonis M.* notitiam pervenisse. Taxat ideo eruditorum haud paucos, qui, anno Christi 340, aut circa initium quinti Seculi, *Valentinum* vivere jam desuisse, sibi persuaserunt. Ex Belgio oriundum esse *Valentinum*, non sine fundamento statui posse, credit. Cumque iste tractus, *insula Batavorum* olim dictus, in Romanorum eo tempore potestate fuerit; inde, nomen Romanum nostro esse inditum, Cl. Autor censet. Ex Christianis vero parentibus eum esse progenitum, ideo contendit, quod insula Batavorum jam eo tempore Christiana sacra suscepit. Passavium inde petiisse *Valentinum*, tabulæ plumbeæ autoritate inductus, statuit, idque ideo factum esse credit, quod in insula Batavorum milites noviter allecti, & eum in locum tanquam colonia transmissi, ab eo in verbo Dei instituendi fuerint. Non satis feliciter autem ipsi hunc laborem cessisse, observat, cum plurimi auditorum Ariana hæresi infecti

infecti essent, ipsique etiam Catholici adeo turpem vitam age-
 rent, ut vel paganos impietate vincerent. Vicinis tamen si-
 mul locis eum Evangelium prædicasse, Cl. Autor dicitur. Ro-
 mam deinceps concessit *Valentinus*, ubi a *Leone M.* Episco-
 pus consecratus, Passavium quidem reperit, ab incolis tamen
 non sine contumelia mox ejectus est. Interim, eum non
 ordinarium Passavii Episcopum, sed extra ordinem a Po-
 nifice ea in loca delegatum, fuisse, Cl. Autor observat, inde-
 que rationem dari posse censet, cur in catalogo Præfulum
 Passaviensium ejus nomen exulet. Abbatis vero munus antea
 obiisse nostrum, id quod nonnullis visum est, constanter per-
 negat. Cum autem Arianorum furor potissimum Passavio eje-
 cerit *Valentinum*; de istorum hominum placitis quædam
 disputat, & per Gothos, in vicinia Norici constitutos, eo-
 rum errores Passavium pervenisse, contendit. Tyrolia
 vero cura S. *Valentini* ab hac labe immunem esse servatam,
 contendit. Relicto nempe Passavio, ejusque vicinia, Rætiam
 primum is petiit, sub quo nomine Tyrolis etiam eo tempore
 comprehendebatur. Hodiernis Grisonibus primo, dein Ty-
 rolenisibus, eum doctrinam cœlestem tradidisse, Cl. Autor sta-
 tuit. Accidisse hoc statim post *Attile* mortem, observat, eo-
 que tempore Christianam religionem per ea loca non quidem
 penitus exulasse, concedit, miserrimum tamen & valde tur-
 batum rei publicæ per hæc loca statim fusius enarrat. Quam
 indefesso studio doctrinam salutarem ibi disseminaverit noster,
 tabula plumbea, & *Anonymus Passaviensis*, declarant. Tandem,
 senio, ut viderur, fractum, solitudinem & otiosa quæsi-
 vissse *Valentinum*, & in loco *Mays* dicto, confedisse, Cl. Autor mo-
 net, de situ & nomine istius loci varias subjungens conje-
 cturas. Quamvis ergo juxta eum locum in solitudine vive-
 ret *Valentinus*; eum tamen sæpius in urbem concessisse,
 cultui divino ibi interfuisse, & incolas istius tractus, una
 cum collega S. *Lucillo*, ad pietatem erga Deum excitasse,
 Cl. Autor contendit. In eodem loco postea mortuus,
 in ædícula, in solitudine ædificata, sepultus dicitur. Cujus
 rei fidem facit mensa, juxta altare istius ædis conspicua, in
 qua,

Pag. 8.

14.

18.

24.

26.

38 seq.

50.

56.

70.

- qua, quamvis altare nullas Sanctorum reliquias fervet, missa tamen sacrificium ideo offerri solet, quod *Valentinus* ipsemet illam ædem consecrassè credatur. In honorem S. *Stephani* autem hanc ædiculam fuisse a *Valentino* exstructam, & ara quædam, ibi obvia, honori *Stephani* dicata, confirmare videtur, & ex eo apparet, quod perpetuo protomartyris istius patrocinio manserit commendata, & ecclesia cathedralis Passaviensis, a *Valentino* certissime consecrata, ejusdem
- Pag. 72. Sancti nomen tulerit. Mortuum ibi esse *Valentinum* die septimo Januarii, ex variis martyrologiis Cl. Autor demonstrare annititur. De anno mortis certi quid constare, negat; interim
75. tamen, ante annum 477 eum obiisse, conjicit. Quamvis de loco sepulture nihil certi tradiderint scriptores; *Valentini* tamen corpus in ædícula supra memorata non procul ab altari repositum esse, asseverat, aliorumque sententias, qui locum sepulture in ipsa urbe *Mays* quærunt, confutat, illos *Metzsch* & *Mays* confudisse, sibi persuadens. De tabula deinceps
76. illa plumbea, in translatione corporis istius Sancti inventa, fuse Cl. Autor disputat. Observat, ejusmodi tabularum, juxta
81. Martyrum corpora inventarum, quam plurima apud scriptores exempla deprehendi, hancque tabulam satis antiquam, & statim post mortem *Valentini* consecratam, videri, variis argumentis comprobat. Postea, temporum injuria, adeo vetustate corrosa est, ut *Anonymus Passaviensis*, eam describens, cum verba ejus legere omnia non posset, contenta duntaxat
82. exposuisse dicendus sit. Decennio post mortem vix præterlapso, dies mortis *Valentini* a S. *Lucillo*, ejus discipulo, solenniter jam celebratus est. Seculo postea sexto summo in honore *Valentini* memoriam fuisse, ex Poemate *Venuntii Fortunati*, quod Cl. Autor Theodiscis versibus expressit, liquet.
97. Seculo octavo *Corbinianus*, Frisingensis Episcopus, sepulcrum *Valentini* veneratus dicitur, de quo adeo *Corbiniano* quamplurima memoratu digna Cl. Autor in medium profert. Eundem *Corbinianum* in loco quodam, inter rivos *Timonem* & *Finalem* sito, & *Camina* dicto, postea con-
103. sedisse, ibique ædiculam in honorem *Valentini* ædificasse, obser-
- 108.

observat, quamvis hodie ista ædícula adhuc superstes, a S. *Mauritio* nomen acceperit. Mortem dein *Corbiniani*, ejusque corporis translationem juxta sepulcrum *Valentini*, quæ non sine miraculo (si quidem ejusmodi historiis fides habenda,) contigit, Cl. Autor exponit. Vigiliis, in ædícula illa celebrari solitas, postea describit, & quamplurima miracula, a *Valentino* post mortem perpetrata, ex *Aribone* adstruit, si quidem talia ab autoritate scriptorum fidem accipere possunt. Tridentum corpus *Valentini* a Longobardis delatum deinceps fuisse, docet; quare & quando autem hoc factum fuerit, non adeo liquere monet. Tandem vero A. 769 Passavium translatum a *Thassilone* corpus hujus Sancti fuisse, commemorat. *Corbiniani* ossa, mox Frisingam in ædem istius loci cathedrali translata, quamplurima ibi miracula edidisse, & ægrotis sanitatem restituisse, perhibentur. Innumera etiam miracula, a *Valentini* corpore, cum Passavii quiesceret, subinde perpetrata, Cl. Autor lectoribus obtrudit. Magna religione cultas ibi fuisse istius Sancti reliquias, ostendit, & hodiernum adhuc ejusdem caput superesse, festisque diebus publice exponi, testatur. Frisingæ etiam memoriâ *Valentini* stato die colitur, & in ejus honorem juxta illam urbem ædícula exstructa est, in qua, intercessione hujus Sancti, quamplurimos ægrotos sanitatem recuperasse, Cl. Autor contendit. Idem de Episcopatu Churienti affirmat, atque de diebus festis, in honorem *Valentini* celebrari solitis, nec non templis ejus, & miraculis, quæ perpetrare dicitur, disputat. In Tyrolensi tractu, ecclesiæ sub inspectione Churienti constitutæ, *Valentinum* religiose colunt, quas inter ecclesiæ parochialis, in ditone Naucherspergensis sita, eminet, ad quam peregrinationes religiosæ institui frequenter solent. Ecclesiæ in Episcopatu Brixienti quamplurimæ *Valentino* dicatæ sunt. Idem per Episcopatum Tridentinum & Felitrensem factum esse, ibique varias istius Sancti reliquias servari, Cl. Autor monet. Nonnulla quidem templa, in honorem *Valentini* exstructa, alterius cujusdam Sancti, idem nomen habentis, patrocinio commendata sunt; verum,

Pag. 114.

125.

127.

132.

140.

142.

147.

148.

149.

150.

152 seq.

163.

hoc tantum non semper per errorem factum esse, atque ex actis Sanctorum minus sinceris hanc sententiam promanasse, & re vera nostrum hunc *Valentinum* istarum ecclesiarum dici
 Pag. 172. debere patronum, Cl. Autor quamplurimis argumentis demonstrat. Nonnulla tandem, ad librum hunc & emendandum & augendum pertinentia, ad calcem operis attexit. Ita autem hoc ipsum opus compositum est, ut neque ingenium, neque diligentiam, neque doctrinam, in eo desideres. Et, si a narrationibus quibusdam absonis, quibus Cl. Autor plus justo fidem habuit, discedas, illud pro insigni amplissimæ eruditionis thesauro habere nulli dubitamus.

JO. DIETERICI WINCKLERI, S. Theol. D. Eccles. Hildesienf. Superintend. Consist. Assess. Primar. & Gymnas. Ephori, Hypomnemata philologica & critica in diversa Scripturæ Sacræ, tam Veteris, quam Novi Testamenti, loca. Accedit Mantissa gemina, similis argumenti Dissertationes exhibens.

Hamburgi, apud Christ. Wilh. Brandt, 1745, 8.

Alph. 1 plag. 7.

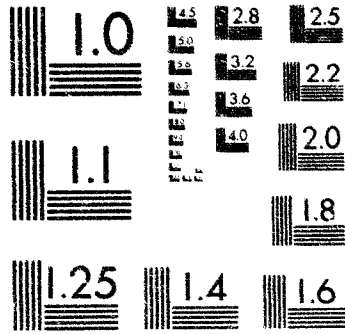
Maxime Reverendus & elegantissimus harum Observationum Autor non ex ingenti illorum est copia, qui, literas sacras & locos Fœderis utriusque ex profanis illustrare Scriptoribus suscipientes, non legerunt ipsi Autores & pervolverunt, sed ex horum saltem indicibus, atque Latina, si idiomate Græco sunt conscripti, versione, aut vocabula phrasæque desumunt, aut bonas aliorum animadversiones, non nominatis harum parentibus, compilant, aut ex undecim denique, ut fit, libris libellum aliquem duodecimum, misellum quamvis atque satis incomptum, conscribunt. In his enim certe *ὑπομνήμασι* interior partim & subacta sacri Codicis, tum exterorum Scriptorum, lectio, partim magnus præstantissimorum omnis generis Autorum numerus, denique probe versatum in explicandis multis ac difficillimis locis criticumque

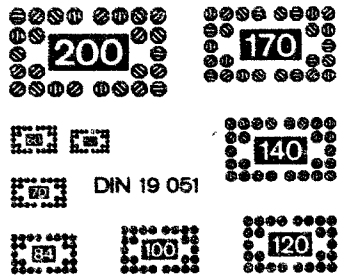
ricumque iudicium, conspicitur atque eminet. Neque alia defunt, quæ laudem non magis merentur suam. Quando enim interpretum quorundam temeritas & audacia detegenda fuit, non siluit quidem timidiuscule Autor Amplissimus, sed tam moderati tamen Censoris & tam modesti partes egit, ut meritorum, quibus viri ceterum magni eminuere, non immemor, quod vel humanitati, vel tantorum hominum observantiæ, contrarium esset, nihil omnino dixerit. Jam vero, quia ad centenarium usque assurgit explicationum variarum in diversos Scripturæ S. locos, & satis interdum copiose adductarum, philologicarum, criticarum, non raro etiam theologiarum, numerus, omnes hic adducendas quis postulaverit? Interim aliquas tamen, speciminis instar, seligemus, non illas potiores quidem, quia æquali omnes præstantia repletæ sunt; sed quæ aut primum se nobis obrulere, aut quæ novi quidpiam secum apportasse ex Epistolis manuscriptoris & aliis adhuc ineditis videbantur; unde etiam de reliquis egregium ferri iudicium poterit. Igitur ad locum *Jeremia XVII, 9*, Reverendus Autor *Jo. Henr. Maji*, patris, literas exhibet *ἀνεδότος*, ad Cel. quondam Philologum, *Johum Ludolfum*, scriptas, in quibus vocabulum *כפץ* per *fraudulentum & insidiosum* exponitur, ut sensus sit: *dolosum est cor supra modum*. Nam *Ludolfus* ante *clivolum* voluerat. Sed hæc & ipsa admitti interpretatio potest. Quia enim *clivolum* opponitur *plano & recto*, hinc *cor*, quod non *planum & rectum* est, *dolosum* habetur atque *fraudulentum*, id est, *clivolum*. Præterea *Jo. Saubertus*, quem ex *Oper. posthum. pag. 91* adduxit Autor doctissimus, *Lutherum*, ut nobis videtur, non recte reprehendit, ac si ille, omissa, quod putat, particula *מכל*, reddiderit *כפץ* per *trotzig*. Nam bene vidit *Lutherus* vim vocabuli. In prima enim editione habuerat: *ein heilloßs türkisch Ding über alles ist das Herz*. In altera vero, vocabula *כפץ* & *מכל* uno Germanico verbo melius exprimi, putavit, posse per *trotzig*, id est, *consumax, proservum*, quod eandem plane vim habet cum illis: *dolosum per omne ac fraudulentum*. Sed pergamus ad aliam observationem. Inter ar-

Obf. V
pag. 30-
32.

Obf. IX.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

- Pag. 48- gumenta, quibus, *Juditha* librum parabolam meram esse, *Hu-*
 55. *go Grotius* & alii demonstraverunt, desumptum est unum ex
Capite XVI, comm. 31, in quo festivitas aliqua ob *Juditha*
 victoriam annua commemoratur; cujus festi quod nemo ex
 Scriptoribus Hebraicis mentionem fecit, nec ulla reperitur
 memoria penes Judæos, *Grotius* hoc argumentum contra
 ipsius libri auctoritatem urget. Sed contrarium placuit illu-
 stri quondam Episcopo Abrincensi, *Petro Dan. Huetio*, qui
 in *Demonstr. Evang. Prop. IV Cap. 17 pag. 221* arbitratus
 est, licet festivitatis hujus in Hebræorum literis mentio
 nulla occurreret, fieri tamen potuisse, ut ea, quemadmodum
 res multæ aliæ sic fierent, tempore abrogata fuerit. Ab hac
 itaque sententia dissentium suum testatus est celebris olim Jctus
 & Consiliarius Gothanus, *Jo. Frid. Breithaupt*, literis ad *Hue-*
tium datis, quarum responsorias ex autographo Rev. Autor
 cum orbe erudito communicat. In his literis *Huetius* men-
 tem suam fuse explicat, putatque, etiamsi nulla nunc memo-
 ria hujus festi occurreret in libris Judaicis, potuisse illud ta-
 men tempore abrogari, ac petitem proinde ex eo argumen-
 tum *Grotii* vim nullam habere. Denique ex silentio scripto-
 rum Judaicorum non sequi, nullam omnino & olim festivita-
 tem fuisse. Hic quidem non adjecit Doctiss. Autor, an fa-
 tis ipsi hæc faciat explicatio *Huetii*; quamvis certum videat-
 ur, ex *Grotii* hoc solo argumento libri *Juditha* γνησιότητος
 infringi, si non alia suppeterent, unice non posse; libros ta-
 men quorundam commemoravit, qui iisdem, quibus hic
Huetius, armis pugnarunt, e quibus adduxisse juvabit *Ber-*
nard. Montefalconium, in libro, qui inscribitur *la Verité de l'*
Histoire de Judith, P. III pag. 296, & *Jo. Seldenum Lib. III*
de Synedr. Hebr. Cap. 13 §. 10, ut nihil jam de reliquis dica-
 mus. Porro difficilis locus est in *Psalmi XXXII v. 9*, quem
 pag. 91, plerumque ad verbum sic convertunt: *ne sitis canquam*
 92. *equus & mulus absque intelligentia, in freno & lupato ירר ad*
constringendum. Sed quis non videt, vocabulum hic deesse,
 quod supplet *רר* in *freno & lupato*? Jam, nulla *Avie Mon-*
tani sententia atque versione, vera significatio vocis *ירר* est.

ornamen-

ornamentum. Nam sic adhibetur *Exod. XXXIII, 4.* & alibi. Igitur simplicissima est expositio Chaldaica, quæ sensum ita exprimit: *ne sis sicuti equus & mulus, cui non est intellectus. Luparum & frenum est ornamentum eius, quo constringitur, ne appropinquens ad me.* Quo eodem etiam modo *Jo. Buxtorfius* in *Concordantiis* suis פָּרָוּ per ornamentum reddidit. In alia *Obs. XXV* Observatione multus est Auctor Rev. ad *Genes. XIX, 26.* in pag. 108-115. recensendis variorum sententiis, qui de fato uxoris *Loti*, & de salis statua, exposuere. Inter alias tamen non ei probatur opinio *Jo. Bapt. Ortii*, Viri doctissimi, quod, *Josephum* in *Antiquit. Jud. Lib. I. Cap. 12* secutus, fieri existimavit potuisse, ut suo tempore adhuc existeret hæc salis statua. Sed quidni, quæsumus? Nos enim non videmus, cui bono tam longam statuæ durationem *Josephus*, non ultimi nominis Historicus, excogitasset. Voluisse certe eum hoc loco alios decipere, verisimile non videtur; aut, si dixisset falsa, mendacii potuisset ab omnibus coargui. Præterea non satis nobis facere argumenta Viri docti, C. W. possunt, cujus Dissertationem de hoc argumento Auctor Rev. commemoravit. Verbum enim, quod ille urget, *ισοπέδν*, huc prorsus non pertinet. Deinde, miraculum fuisse, si statua salis usque ad *Josephi* tempora supervivisset, neminem putamus futurum, qui dixerit. *Musen* autem nihil de ea re dixisse, facile concedi potest, quia *Josephus* aliquot mille annorum vixit serius Judæorum legislatore, *Moses*que data opera non indicare voluit, an *Josephi* ætate superesset illa statua aut possit, aut debeat. Denique, totam rem fide historica carere, dici quidem a docto citatæ Dissertationis scriptore, sed oppositum refutari non potest. At ulterior indagatio hujus loci non est. Quæ cererum Rev. Auctor ex *Pausania*, *Clemente Alexandrino*, & aliis, de *Niobe*, filia *Tantali*, & *Amphionis* conjuge, in saxum & statuam mutata, addit, ea magnam præ se & eruditionis & non vulgaris lectionis ubertatem ferunt, sua laude hic non defraudanda. Jam ad *Matthæi XVIII, 1 seq.* acute observat *Ampliff. Auctor*, male sedulæ curiositatis exempla præbuisse aliquos, quando nomen pueruli, a Servatore sanctissimo suis *Obs. XXX* pag. 129-135.

discipulis exempli loco commendati, sollicitè indagare studeant. Latine enim Ecclesie doctores *Martialem*, Lemovicensem in Gallia Episcopum, puellum fuisse illum, autemarunt. at Græcæ contra Ecclesie ministri *Ignatium*, Antiochenum Præsulem, intellexere, quem propterea *θεόφορον* fuisse appellatum, arbitrati sunt. *Ἀἴριοι, λῆροι!* Sed & ineruditæ prorsus, ne quid pejus dicamus, interpretationes sunt *Bede*, qui, Christum se ipsum constituisse in medio, deinde *Hieronymi*, qui, per puerum istum Spiritum S. significari, putaverunt. Post hæc suam adjicit sententiam Clariss. Autor, & vere probat, τὸ παιδίον hoc loco non esse puerum aliquem jam grandiozem, quemadmodum Pontificæ & Reformatæ Ecclesie doctores vulgo censent, quando fidem in Christum denegare infantibus volunt, sed propria & prima significatione *infantem*, qui nec ambulare adhuc potest, & portatur a foeminis. *Eustathius* certe, atque alii Grammatici, τὸ παιδίον *infantem* interpretantur, *matris, aut nutricis, uberibus adhuc inharerentem*; copioseque & eleganter monstrat Vir doctissimus, si occurreret vocabulum *πολύσημον*, simpliciter atque nude positum, propriæ tam diu significationi inharendum esse, quamdiu aliam isti præferre, non summa, qualis in hoc loco nulla esset, necessitas nos cogeret. In ejus-

Obf. LXVIII dem divi *Matthæi* verbis, XI, 12, commemoratis; multi pag. 226- jam & summi nominis interpretes insudarunt, quorum explanationes videndæ imprimis apud *Matth. Polum* in *Synops. Critic. Vol. IV pag. 190*, & *Jo. Christ. Wolfium* in *Curar. Vol. I pag. 195*. Noster autem Eruditiss. Autor, præter illas sententias, aliorum etiam expositiones, nondum examinatas, & nominatim illam *Hermanni von der Harde*, profert, quam in *Explicatione* manuscripta *difficiliorum 4 Evangelistarum locorum* sitit; deinde aliam *Jo. Com. Schwarzii*, V. C., recenset, qui in *Monument. ingenior. Tom. II pag. 177* Epistolam ad Cl. Theologum Altorfinum, *Jo. Guil. Baierum*, de nova, (uti illam inscripsit,) & *probabili interpretatione hujus loci*, inseruit. Atque *Hardius* quidem in *Explicatione MSta*, quam *Doctiss. Wincklerus* possidet, & ex qua multa in his Observationibus specimina

specimina descripsit, hanc fovet opinionem, quasi *ol βιασαι* Judæi vocarentur, qui violenta manu Evangelium suppressere conati essent, dum omni modo doctrinam Jesu e medio tollere contendissent. Hos enim velut persecutores sui & discipulorum a Christo reprehendi, qui cursum Evangelii turbarent & inhiherent. Nam rapere & diripere illos regnum Dei; quod idem esset, ac Phariseos atque reliquos Judæos præfractos, more prædonum, hostili manu adversus Evangelium ferri, ut id perditum & extinctum eant. Atque hæc quidem B. Hardtius. Cel. autem *Schwarzii* loco citato sic verba reddit: *A Joannis Baptista temporibus, usque ad hæc, res divine vim sentiunt, & violenti eas rapiunt.* Hæc igitur sententiæ toto inter se cœlo differunt. Sed nude saltem eas adduxit, nec falsitatis speciatim redarguit, Rev. Autor, quod facile potuisset, si ipsi libuisset. Hoc unice adjecit, Cel. *Schwarzii* opinionem aliquanto probabiliorẽ esse illa, quam *Anonymus* quidam in ejusdem *Schwarzii Continuatur. Collect. Novantiqu. Theologicor. pag. 130* excogitasset, qui per τὴν βασιλείαν τῶν ἑβραίων Judaicam Ecclesiam, qualis illa *Joannis* & Christi existiterit temporibus, intellexerat. Denique etiam *Christ. Schattgenii*, V. Cl. sententiã, tanquam falsã, ab illo pronuntiata est. In his tamen omnibus optassemus majorem in modum, ut propriam nobiscum sententiã Rev. Autor communicasset de hoc loco controverso, neque ita adhuc explicato, ut nullis amplius difficultatibus laboraret. Sed ulterius quædam videamus. In loco *1 Chron. XXIX, 29*, Obf. tria occurrunt *Prophetarum* Hebraica vocabula, נביא, נביא, LXXV & נביא, de quorum discrimine inter eruditissimos viros disputatum est. Quippe res gestæ *Davidis* scriptæ ibi dicuntur 1) in verbis *Samuelis* נביא, *videntis*; 2) in verbis *Nathanis* נביא, *Propheta*; & 3) in verbis *Gadi* נביא, *cernentis*. Vir magnis in Ecclesiam & rem omnem literariam meritis venerandus, Jo. Gottlob Carpzovius, Lubecensium hodie Præsul Celeberrimus, observavit in aureo suo & excellenti opere *Introductionis in libr. Canon. Vet. Test. P. III Cap. 1 pag. 5*, *Samuelem* frequenter dici נביא; *Gadium* autem נביא; utrumque

utrumque vero נביא; sed nunquam inverso ordine *Samuelis* elogium נביא, *Gado* titulum נביא, dari, *Nathanem* autem appellari unice נביא. Ex quo concludit Vir summus, discrimen quidem omnino aliquod inter hæc tria vocabula occurrere; silentibus tamen omnibus libris antiquis, non audeat plane enuntiare, quale illud fuerit. Igitur Autor doctissimus Epistolam satis longam, a *Jo. Engelh. Steubero*, Rintelienfis Academiae primario Theologo, ad se scriptam, communicavit cum eruditis lectoribus, in qua Rev. *Steuberus* ad hunc *Carpzovianæ* Introductionis locum discrimen inter hæc tria verba constituere in se suscepit. Sententia ejus huc redit breviter. Vox *Nabi*, נביא, significationem generalem admittit, & eam notat, cui quacunq; ratione revelatio obtigit, quam cum aliis communicat. *Rosh*, נביא, designat illum, cui in visione & somnio voluntas divina manifestata fuit. *Chafeb*, נביא, tandem aliquem indicat, qui per ænigmata & figuras de rebus divinis certior factus est. Hæc quidem *Steuberus* doctissimus. Si modo & vera essent! Nam ipse, quicquid est dictorum, conjecturam meram nominat, dubitationesque adhuc nonnullas de eadem se ipsum fovere, ultro fatetur. Interim gratum fecit Rev. Autor amatoribus Philologiae sacrae, quod revocare eam ipsis rem in memoriam voluit; si qui forsitan extiterint, qui data opera discrimen speciale trium horum vocabularum constituere vellent; cujus rei perficiendæ causâ ipsis integ. in *Caput I Partis III Introductionis Carpzovianæ*, ut & *Herm. Witsius* in *Miscell. S. Lib. I Cap. 1 §. 19*, demique *Scipio Sgambatus Lib. II Archiv. V. T. Tit. 22*, egregiam operam atque non contemnendum auxilium subministrare possent. Finire igitur jam possemus, nisi tribus, quod ajunt, verbis de Mantissa, quæ eruditi hujus Operis latus claudit, nobis dicendum esset. Exhibet ea geminas Dissertationes Viri Reverendi, quarum prior in Academia Lipsiensi, ante decennium, de *Luca Evangelista Medico*, Respondente Viro Cl. *Carolo Christ. Woog*, nunc Antiquitatum Ecclesiasticarum in eadem Acad. Publ. Professore, habita, & nunc multis additionibus amplificata; posterior autem in

Pag. 331

399.

Acade-

Academia Rintelienſi, pro ſummis in Theologia honoribus obtinendis, ventilata, & *de Philoſophia Platonico-Pythagorea fraudibus, ſeu placitis erroneis, a Paulo atque Petro improbas, & vitari juſſis*, inſcripta; utraque propterea hoc loco adjecta eſt, quia, quamvis ſufficiens, ut Autor ſcribit, exemplorum numerus excuſus eſſet, tam crebro tamen deſiderari ceperat, ut multi hinc inde eam eſſagitarent. Nos non difficile his dictis fidem habemus, quia utraque Diſſertatio & eruditiffima eſt, & ſuum argumentum exhaurit, & ſalivam nobis movet, plures ejus generis ſcriptiones a Viro Maxime Reverendo videndi; cui proſperos ſemper ſucceſſarum rerum ſucceſſus, finiendumque inprimis mox certamen, quod ipſi in theſi aliqua theologica cietur, ex animo precamur.

NOTIZIA DELLE ACADEMIE, &c.

id eſt,

NOTITIA ACADEMIARUM, ROMÆ ERECTARUM juſſu Papæ BENEDICTI XIV.

Romæ, opera Joſep̄hi Collini, 1740, 1742, 1743, & 1744, 12.

Plag. 10.

Ex quo *Benedictus XIV* ſolum Pontificale Romanum conſcendit, nihil ipſi magis fuit curæ cordique, quam ut veternum civibus ſuis excuteret, rei literariæ infeſtum. Condidit igitur Romæ Academiæ haud unas, quæ Hiſtoriæ eccleſiaſticae Chriſtianiæ excolendæ, notiæ Conciliorum, rei liturgiæ antiquæ, ac hiſtoriæ antiquitatibusque Romanorum veterum, intenta eſſet. *Joannes Ciampinus* exſtitit primus, qui hoc ſaxum volvere, ac conſimile inſtitutum condere, habuit in animo, & A. 1671 rationes illius cum *P. Benedicte Mazzoni*, Romirano diſcalceato *S. Auguſtini*, Abbate Paſtriti, Lectore Theologiæ polemiciæ in illo Collegio, & cum *Pompejo Sala*, nobili Sabauda, communicavit. Fuere Purpurati curiæ Romaniæ uno plures, quibus id inſtituti arrisit. *Clemens XI* deſtinavit ei in protectorem Cardinalem *Gabriellum*, Ciſterciienſem Reformatum. A. 1708, precibus Academicorum in-

N n

ductus,

ductus, indulgit ei pro Præside *Abbanium*, nepotem suum, dignissimum nunc curia Romana Cardinalem. Erant in numero Academicorum ea ætate viri, & dignitatis & literariæ rei ornamentis excellentes. *Benedictus XIV* tandem hoc institutum ad summum dignitatis pretiique fastigium evexit, constituens initio, ut Academicorum unus singulis 14 diebus disserat secundum temporis ordinem, unus de Concilio quodam, alter de Canonibus ecclesiasticis, tertius de theologica quæstione. Nunc iussit, duodecim cujusque Academicæ confortes esse, quorum singuli singulis mensibus de re quadam ardua exponant in societate illa sua literaria. Primus tractat in *Academia Conciliorum* quæstiones, ad notitiam eorum facientes, cum suis. Quæstiones ipsæ sunt præscriptæ, ac in his libellis exhibitæ. Academia secunda *Historiæ ecclesiasticæ Pontificiæ* excolendæ est addicta. Quæstiones illi 12 sunt propositæ, de quibus socii exponant pro ordine 12 mensium. Academia tertia est *rerum liturgicarum*, eadem ratione conformata. Academia quarta facit ad *Historiam & ad Antiquitates Romæ*, Polytheismo adhuc faventis. Singulis Academicis duodecim ornamento sunt socii, Præsides unus, ac unus, qui societatis est a secretis. Non recursum in distinctis hisce societatibus literariis nomina eadem. Diversorum coetuum diversi sunt sodales. Singulis societatibus 12 quæstiones enucleandæ sunt propositæ A. 1740, anno denuo 1742, ac A. 1743, & A. 1744. Veniemus in rem præsentem. In Academia Conciliorum A. 1740 modandæ fuerunt hæc quæstiones: 1) *Ad Historiam; de tempore & causa Concilii Hierosolymitani Aët. XV, & quibus argumentis usi sint heretici Judaizantes ad suadendam observantiam circumcisionis aliorumque legalium, & quibus eis confutatis Apostolus Paulus; qui modus, & quæ ratio in quæstione definienda servata sit; an præter Apostolos & discipulos etiam laici interfuerint, & obtinuerint jus suffragii.* 2) *Ad Jus Canonicum; quid vetitum intelligatur verbis illis: ut abstinere vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; cur hujusmodi interdictum latum sit ab Apostolis; an quoad omnes ejus partes perpetuum fuerit, vel temporarium; abstinentia a sanguine*

- guine & suffocato quamdiu in ecclesia duraverit. 3) Ad Theologiam; an lex vetus omnino post Christi mortem abrogata sit; an ea post templi Hierosolymitani everisionem, vel ante, evaserit mortifera; quenam fuerit controversia inter Cepham & Paulum, inter Hieronymum & Augustinum; & an Cephus fuerit Petrus.
- 4) Ad Historiam; cujus jussu & quæ Concilia adversus Paulum Samosatenam congregata fuerint; quid in illis actum sit; quæ fuerint crimina, de quibus Paulus Samosatenus accusatus sit; & quomodo plura in Epistola synodica apud Eusebium relata intelligantur. 5) Ad jus Canonicum; an Epistola Dionysii Alexandrini, & altera sex Episcoporum ad Paulum Samosatenum, causam ad Romanum Pontificem retulerint; an Aurelianus Imperator interpellatus fuerit ab Episcopis tanquam iudex; & quæ sententia ab eo lata sit. 6) Ad Theologiam; cur Patres Antiocheni nomen ομοῦσιον, hoc est, consubstantiale, damnaverint; an & quo sensu Paulus Samosatenus unam vel duas hypostasies in Christo asseruerit; an divinitas Christi ex traditione ecclesie catholice & testimoniis Patrum, qui fuerunt ante exortam heresin Artemonis, a Paulo Samosateno renovatam, probari possit. 7) De Concilio Illiberitano ad Historiam; quo tempore habitum sit Concilium Illiberitanum; an Episcopi, qui in eo convenerunt, fuerint catholici, an heretici; quæ fuerit urbs Illiberis, & num ea adhuc exstet; quodnam fuerit Capitulum, ad cuius idolo sacrificandum ascendere prohibeantur Christiani Can. 59. 8) Ad Jus Canonicum; an primis Ecclesie sæculis matrimonium inter fidelem & infidelem habitum sit nullum, Can. 15; an iisdem temporibus licuerit in matrimonium ducere sororem propriæ uxoris; & quando id vetitum sit; an & quo tempore ab Ecclesia sint constituta matrimonii impedimenta. 9) Ad Theologiam; an cereos accendere in honorem Sanctorum sit consentaneum moribus antiquæ Ecclesie, Can. 34; an aliquæ Sanctorum animæ maneat adhuc in terris, & supersticioso cultu, vel alio modo, inquietari possint; an spiritus immundi, quibus vexantur energumeni, sint Damones, hoc est, Angeli reprobi, vel potius animæ impiorum, Can. 37. 10) Ad Historiam; qui iudicati sint antiquitus posse baptizare in casu necessitatis, an etiam laici & fœminæ; quid intelligatur nomina

Pag. 26.

28.

30.

32.

- benedictionis Episcopalis, qua perfici debent baptizati a Diacono, Can. 77; quomodo sola manuum impositione quis fieri potuerit Christianus. 11) Ad Canones; quid fuerint litera pacificae; & quando ceperit earum usus in Ecclesia catholica; an loco tesserarum hospitalium fuerint introducta; cur feminis vetitum fuerit sine maritorum nominibus eas scribere, & ab aliis excipere, Can. 81. 12) An liceat idola, aliaque superstitiosi*
- Pag. 34. *cultus instrumenta, domi retinere, ne quis se Christianum manifestet, Can. 41; an aliquis occisus ob fracta idola, vel ob delecta, aut scissa, persecutionis edicta, inter Martyres habendus sit; quid necessarium sit juxta morem ecclesiae Catholicae, ut quis inter Martyres recenseri possit. In his quaestionibus extolventis Academia Conciliorum A. 1740 & 1741 fuit occupata.*
36. *Academiam vero Historiae ecclesiasticae Pontificiae exercuerunt quaestionum, ex antiquissima de Episcopis Romanis historia defuntarum, enodationes. Spectant illae quaestiones ad praestantiores Romanorum Pontificum catalogos, quibus vera eorum series & successio continetur; ad historiam Pontificiam Seculi priimi, ad successionem quatuor primorum Episcoporum,*
40. *ad librum Pontificalem, vulgo attribui solitum Anastasio Bibliothecario, ad gesta divini Petri, ad cathedram S. Petri, ejusque primatum, in ecclesia Romana fundatum, ad Canonem*
42. *sacrarum literarum, & ad Evangelium S. Marci, a B. Petro approbatum, ad itinera B. Petri ultima, ad acta passionis S. Petri, ejusque sepulcrum, ad gesta S. Clementis & acta passionis ejus, ad S. Clementis I opera genuina & apocrypha, & ad gesta S. Anacleti. Academiam rerum liturgicarum exercent ritus Christianorum. En quaestiones, primo biennio Academicis propositas: 1) Quo ritu, quove idioma, Apostoli, & Apostolicorum temporum sacerdotes, eucharisticum sacrificium celebraverint; an Apostoli Liturgiam ullam scripto tradiderint, quae adhuc exstet; quenam ex nunc exstantibus liturgiis antiquissima omnium dicenda sit. 2) De vocis Missa tum antiquitate, tum origine, quo tempore istiusmodi vox uni divino altaris officio ceperit attribui; de aliis Latinis Graecisque nominibus, quibus idem servitium usitatus appellatum est. 3)*
54. *De numero, aetate, & auctoritate, Ordinum Romanorum; de antiquitate*

ciquitate Ordinis, quo ad Missæ celebrationem in præsens utitur Ecclesia Romana; de aliis Latinis Ordinibus, etiamnum ab Romana Ecclesia ultro permissis. Omittimus in præsens reliqua, monentes id unum, quæstiones examinandas in altera pagina Latino, in adversa altera Italico, seu Etrusco, sermone scriptas exhiberi.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INCREMENTUM scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis IV Pars IV.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8.

Plag. 12.

Sic tandem *Volumen Miscellaneorum quartum* ad finem ac umbilicum Deo propitio est adductum. Habes hic, Lector, præter Indicem geminum, sex tractationes, quibus tute vel laudandis, vel notandis, poteris vacare. Nostrum est, exponere, quid in hoc fasciculo fuerit prælitum. Præmissa fuit reliquis opusculis *J. C. Harenbergii Expositio Ode Davidicæ LX, ad Criticam sacram exacta.* Adornandam esse *Psalmarum* translationem, historię, accentuationi, & vocibus, conformem, Autor monet, cautus, quod interpretationibus huc usque tritis nonnihil errorum adhæserit. Ostendit, *Vulgatam* Latinam ab *Hieronymo* haud satis fuisse emendatam, iudice Cardinale *Gottio*, sed incaute ad modulum Alexandrini Interpretis Græci attemperatam, Interpretis nec voces, nec accentuationem, fontium Ebraicorum ubique secuti. Exhibet Autor novam metaphrasin *Ode LX.* Explicat vocem תררע per מַגְדוֹ, genus tibiæ, a *Jedibuno*, Propheta & vate, appellatum. שִׁשְׁבַן, *Sibusban*, hoc iudice, est *Sifunis*, seu *Siamis*, species tripodii, tibiis juncti, modestissima, omni-que animi motu vacans. *Versiculis 8, 9, 10,* contineri oraculum divinum, existimat. Regionem *Aramnaharaim* interponit tractui *Damasceno* ac *Menassitidi Transjordanicæ.* Regionem *Aramææ Zobenis* per tractum *Laodicæ Cabiosæ,* ad *Antilibanum*

Pag. 578.

584.

- Pag. 587. libanum sitæ, exponit. Definit salis vallem ad oram maris mortui. Vocem מלך per *principem* familiæ reddit, ratione adjecta. Oppida Succoth & Mazor enodat. Dogmata & sententias morales, ex *Oda* colligendas, adjungit. Fert judicium de interpretatione veteri Alexandrina, de veteri Latina, ac de ea, quam *Sebastianus Schmidius* adornavit, æque Latina, de difficultatibus quibusdam, in quibus contradictio fuisse putatur, dissolutis. Excipit hanc expositionem B.
608. *Petri Zorui Diff. de Christo Salvatore, quatenus is apud Muhammedanos verbum Dei & filius Dei appellatur.* Nomen hoc Christo in Corano & alibi a Muhammedanis tribuitur, at sensu minus genuino, minus sano. Verbum Dei, *Algazelus* putat, esse complexum Corani, quippe qui in ipsa Dei essentia consistat. Jesum Muhammedani vocant *filium Dei*, eo quod *sine patre, modo plane extraordinario & miraculoso, adflatu angelî Gabrielis*, fuerit progenitus. Eodem sensu ipsi eum in amuletis suis vocant *Spiritum Dei*. Sunt tamen nobiliores ac sapientiores multi inter Muhammedanos Suonitas, qui, Christum, affirmant, esse & Deum & mundi redemptorem. Si quis Christo maledicat, vel *Mariae*, ejus matri, gravem apud Muhammedanos incurrit pœnam. Succedunt huic bellario
610. *Joannis Conradi Schwartzii Correctiones quaedam & amplificationes quarundam Grammaticarum Hebraicarum.* Patent hæc correctiones ad integrum Grammaticarum campum, dignæ, quæ ab architectis earum propius inspiciantur. Dilliret posthæc, si viveret, Vir laudatissimus de *Barbarismis*, quos impietas hominum consingere ausa est, nec non de Chaldaïsmis, & ceteris figuris. Arridebunt Lectori *Jo. Georgii Schelhornii Singularia de libris quibusdam.* Exposuit ipse in hisce deliciis de *Daphnai Arcuarii Apologia pro polygamia*, de *libro quodam ascetico Hungarico*, de *Stanislai Hosii judicio & censura super judicio & censura Heidbergensium. Figurinarumque ministrorum*, de *libro, historiam Sfortiarum Principum complexo*, de *Cardin. Pallavicini Historia Concilii Tridentini*, de *Stephani ex Norris opere remissionis a pœna & culpa*, de *Jos. Scaligeri carminibus, noctu in lectulo sine lucerna factis*, de
686. *Julii Cæsaris Scaligeri Exercitationibus in Cardanum de Subtilitate,*

itate, an quadriduo inter alios labores scriptis? de *Annalibus Baronii*, somnio natales debentibus, & ob *Tomum XI* facta Pag 695.
 expertis sinistra, quæ *Baronius* epistola, hic inserta, ad *Philippum III*, Hispaniæ Regem, studuit amoliri; ac tandem de 704.
Ostorici Raynaldi Tomo Annalium ecclesiasticorum nono, eoque posthumo, qui anno demum 1676 & 1677 Romæ cura aliorum 706.
 typis excusus fuit, alienas manus passus, non uni *Raynaldo*, sed *Colloredo* etiam ac *Marchesio*, nec non Anonymo cuidam, adscribendus. Provocat attentionem Lectoris post- 707.
 hæc *M. J. F. Frischii Animadversio de Usu participii præteriti Romano altera, ad Vossii Lib. VII de Arte grammatica Cap. XLI*. Participia enim præterita passiva sæpius activam induunt significationem, & casum quartum citra ellipsin adsciscunt. Ita *Tacitus* vocat *Arminium oblitum faciem suo cruore*, *Ann. II, 17, §. 5*, significaturus, eum faciem cruore suo oblevisse. Attulit Cl. Autor exempla complura. Ipse *inscriptos nomina regum flores* Virgilii exponit de floribus, qui inscripserant in foliis suis nomina Regum. Claudunt 708.
 agmen *Frid. Ozonis Menckenii ad duo loca Ovidii Animadversiones critica*. Leguntur in *Ovidii Trist. III, 3, 21*, hi versiculi: *Si jam deficiars, suppressaque lingua palato, vix instillato restituentis mero*. Intolens quiddam spirat *suppressa lingua palato*. Legendum potius: *Si jam deficiat suppresso lingua palato*, ut *suppresso palato* sit dativus casus. *Deficere* verbum casui tertio sæpius junxit *Naso*. Promuntur luculenta ex eodem exempla. Leguntur in *Metam. III, 269*, hæc *Juvenis*: *Semele mater, quod vix mihi contigit uni, de Jove vult fieri*. Residet difficultas in voce *uni*; tam plures femina e Jove traduntur peperisse prolem. *Unus* pro *unicus*, *unicus* autem pro *excellenti*, *formoso*, sæpe ponitur. Sensus *Ovidii* hic est: *Ex Jove concipere optat Semele, quod mihi vix contigit, quæ parem aut forma, aut potestate, nullam habeo*. Tantum de *Parte quarta*. Lectorem non possumus non, si plura scire avet, ad translationes ipsas remittere. Eidem salvum stat & illibatum in hæc quoque specimina iudicium.

M. CAR. HENR. LANGII, GYMNAS. LUBEC. CONR. Societat. Teuton. Lips. & Lat. Jenens. Membri honorarii, Institue-

*Institutiones stili Romani, secundum disciplinam veterum
præceptis & exemplis adornatae. Accedunt Indices neces-
sarii. Editio auctior & emendatior.*

Lubecæ, sumtibus Jonæ Schmidii, 1745, 8.

Alph. I plag. 15.

Cujus, decennio ante, Institutiones non sine plausu exceperat orbis literatus, præclarissimi *Langii* nunc novo beneficio devincitur studiosa juvenus. Non modo repetitur editio, sed emendatur etiam atque augetur. Hoc nimirum intra spatium, quæ ad cultiores literas pertinent, lætiores multa faciem induerunt, multa e tenebris in lucem revocata sunt, multa dies ipse atque usus edocuit, nonnulla denique amicorum monita suggererunt; quibus omnibus sapienter Noster cumque judicio usus, non potuit non, quod dies diem doceat, significare. Itaque primum, si quæ novæ librorum commendatorum editiones prodierunt, indicatæ sunt omnes, novæque præterea tum vel nondum editorum, vel Autori non visorum, librorum percensiones adjectæ, ut & hac ex parte, quantum in ipso esset, perfectior labor evaderet. Deinde, quæ loca ex *Aristoteli, Demetrio, Theone, Longino, Luciano, Apthronio*, Græce tantum, in prima libri editione producta erant, de consilio amicorum, Latine versa subjecit, ut & illi juvenes, qui sine præceptoris auxilio proficere coguntur, nihil admodum, in quo possent offendere, reperirent. Tum, ex quorundam eruditorum literis, id sibi datum credidit, ut, præmisso singulis Capitibus conspectu, quæ sint prima dicendorum initia, quove se ordine singula excipiant, uno velut obtutu perspiciant lectores. Porro, quod *Ernestiana Ciceronis* editio maxime juvenuti accommodata est, *Tulliana* loca illius ad paginas revocavit. Denique Indicis etiam hanc rationem habuit, ut & auctior multo & accuratior jam appareret, neque tamen in ordine quidquam novaretur. Ad extremum, cum juvenutis ante omnia saluti consulere vellet, in quibusdam capitibus distinctius quædam tractavit ac distribuit, vel in particulas divisit minores; quod, uti in aliis, ita nominatim in capitibus de stilo sublimi, philosophico, itemque historico, factum esse videmus. Tam sane manet intricata, totque antiquorum ac recentiorum Rhetorum definitionibus ac distinctivoculis confusa, de stilo doctrina, ut, ubi pedem figere possimus, subinde nesciamus. Dux igitur & autor hic vel in primis opus est, qui oculo singula philosophico lustret, & a supervacuis utilia, aque nugis necessaria, sejungat. Tractata jam sunt peculiaribus commentationibus, distincte satis ac ruse, illius genera quædam; merentur autem & cetera hujusmodi limam. Neque hoc satis; omnium quoque inter sese distinctiones, definitiones, regulæ, cautiones, junctim & uni velut ad spectui sunt sistendæ. Atque hac in parte, quamvis nondum expediverit omnia, pro spatii tamen ratione non exiguam laudem reportat nobilissimus Autor, quæ quidem ut & in posterum calcar habeat gloria, vovemus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLVII.

Pars I.

C. PLINII CÆCILII SECUNDI PANEGYRICUS,
*Cæs. Imp. Nervæ Trajano Aug. dictus; quem ex XII
Cod. MSt. librisque collatis recensuit, ac notis, obser-
vationibusque, item & numis, ære exscriptis, illustra-
vit, simulque adjectis integris pariter atque excerptis
Virorum eruditorum commentariis instruxit, CHRI-
STIANUS GOTTLIB SCHWARZIUS, Com. Pal.*

Cæs. Acad. Altorf. Prof. P. & Senior.

Norimbergæ, apud Jo. Georg. Lochnerum, 1746, 4 maj.
Alph. 5 plag. 5.

Ergo tandem licet restinguere sitim, quam eruditis homini-
bus, spe *Pliniani* Panegyrici emendandi illustrandique
facta, commoverat *C. G. Schwarzius*, Vir Celeberrimus.
Ita enim cognita erat & spectata Viri in hoc genere literarum
doctrina, ea deinde *negotios* in *Plinio* exercendæ specimina, ob-
servationibus selectis editis, dederat, iis denique præfidiis li-
brorum instructum constabat, ut facile intelligeretur, eum su-
periores editores, atque illum ipsum *Plinii*, ut vocat Vir Claris-
simus, sospitatore, *Lipsium*, longe superaturum esse. Nam, qui
nuper *Panegyrico Pliniano* emendando admovent ingenia,
Gesnerus & Arnzenius, Viri doctissimi, e *Schwarzianis* maxime
fontibus hortulos suos irrigarunt, ejusque emendationes par-
tim in contextum receperunt, partim vehementer laudarunt.
Qua re luculentam sane publici de hac *Schwarziana* editione

judicii prærogativam dedere. Eam autem minime vanam fuisse, eventus probat.

Quadräginta prope anni sunt, cum in Academiam Altorfinam vocatus Lipsia V. C. in itia Professorii muneris commendare enarrando *Plinii Panegyrico* institueret. Ibi cum paulo curiosius in exequendo contextu versatur, animadvertit, eum plurimis in locis medicina egere, ejusque faciendæ facultas ut sibi, oblatis antiquis libris, detur, optat. Forte fortuna in manus ejus venit egregius Panegyricorum veterum Codex membranaceus. Is primus & spem rei perficiendæ movet, & animum plura subsidia conquirendi affert. Mox illius Codicis adjumento edit *Observationum Plinianarum* quinque libellos, more Academico disceptandos. Interea undique Codices alios MStos, editiones superiores, variasque Codicum lectiones, conquirat. In quo haud parum eum fortuna adjuvat. Nam primo e Vaticana per *Pasfonum*, Cardinalem, accipit exemplar Panegyrici, ex optimis membranæ ad verbum descriptum, cum trium aliorum Codicum variis lectionibus, in margine notatis. Mox e Bibliotheca D. *Marci* Veneta, itemque ex alia, mittuntur, per *Marc. Ant. Maderum*, amicosque, duorum Codicum lectiones. Patavini porro Codicis varietatem obtinet a *Facciolato*, V. C. Accessere Variæ Lectiones e Codice *Thuanco*, a *Sebeidio*, Professore nunc Hafniensi, excerptæ. E Bibliotheca Episcopali Salsburgensi mittitur Codex membranaceus ad mensium aliquot usum; in cujus margine etiam variæ lectiones descriptæ. Is Codex in plerisque convenit cum eo, quem ipse possidet. Guelpherbytani etiam Codicis varietatem accipit a *Burcardo*, V. C. quem vidit in plurimis cum uno e Vaticanis consentire. A *J. A. Fabricio*, τῷ παναγίῳ, porro duo exempla Panegyrici, quæ quondam *Gudii* fuerunt; quorum margines Varias Lectiones habebant, partim e *Cuspiniana* editione, partim e Guelpherbytano Codice, qui ipse quondam *Gudii* fuit, aut simillimo, descriptas. Denique Excerpta *Vossiana* e Lugdunensi Bibliotheca accipit, e pluribus Codicibus petita; in quibus etiam Patavinus ille fuisse videtur. His Codicibus editiones

tiones ultra quinquaginta accessere. Ex quo facile intelligitur, quam bene instructus ab hac parte, ad hoc opus *Plinianum* expoliendum accesserit. His autem omnibus copiis ita dextre usus est, ut appareat, eas in meliores manus venire vix potuisse. Vel Observationes illæ, quas, per partes, ante diximus, prodiisse, nunc autem iterum recensitæ, auctæ, magisque expolitæ, ad calcem Panegyrici reperiuntur, insigni documento esse possunt, quanto cum ingenio, doctrina, diligentiaque, V. C. sit in iis copiis utendis versatus; quod etiam e ceteris brevioribus, sub ipso contextu positis, animadversionibus apparet. Omnia propemodum Viro Cel. venire in mentem, quæcunque vel ingenium ad inveniendam veram lectionem, vel doctrina, partim ad conjecturas inanes vitiosasque lectiones refellendas, partim ad veras stabiliendas, subicere potest. Tum in recipiendis novis lectionibus tanta circumspectione, tantaque modestia, utitur, ut, quod dicit se in animo habuisse, ut juventuti specimen justæ & modestæ *κρίσεως* daret, id eum planissime adeptum esse, vere possimus dicere. Nam fere ita in ea re versatur, ut primo, vulgatam lectionem per contextum sensusve manifestam absurditatem stare non posse, ostendat, tum e Codicibus, vitiosarumque lectionum in iis, anti- quisque editionibus, vestigiis, eruat veram lectionem. Eam textui aptam & consentaneam, interdum etiam a latinitate non abhorrentem, ostendit; denique, voces illas, quas de contextu tollit, & in contextum restituit, a librariis permutari solitas fuisse, exemplis docet. Quæ autem emendationes sola conjectura nituntur, non & Codicum autoritate adjuvantur, eas perraro, & non nisi in summa evidentia, in contextum recipit.

Sed cura Viri Cel. non modo lectionem textus *Pliniani* complexa est: quanquam hoc maxime egit: est enim in hac parte caput & summa rei: verum etiam res formasque loquendi attingit. In quo, fateatur, se non solum doctissimis scripsisse, sed etiam juventuti & mediocriter doctis consulere voluisse. Itaque passim v. c. antiquitatis capita illustrantur quædam, de quibus valde in his rebus versatus lector nihil requirat, ut de congiariis, basilicis, aliisque talibus rebus. Sed

in ea re tamen moderatione iusta utitur, ut qui necessitati juvenum consulere, non jactantiæ & vanitati obsequi, voluit. Itaque etiam tirones, & mediocriter docti, notis *Schwarzianis* adjuti, poterunt Panegyricum hunc, sine offensione, legere, atque e notis de magna interioris latinitatis parte, de multis antiquitatis capitibus, accurate cognoscere. Neque enim e Lexicis & Compendiis ea congesta, sed e fontibus hausta, sunt.

Præter suas autem notas, etiam adjunxit alias doctorum Virorum observationes. Et sub ipso quidem contextu reperiuntur notæ *Pataroli*, Veneri; ad calcem autem Operis reliquorum dispositæ leguntur, *Lipsii*, *Gruteri*, *Livineji*, &c. integræ; nili quod *Baudii* & *Catanei* notas, quia nimis prolixæ sunt, prætermisit; quanquam & ex his excerptas quasdam suis notis inseruit. Omisit etiam *Gesnerianas* posteriores, (nam prioris editionis, quæ mere criticæ sunt, accessere,) & *Arzenianas*, ad verbum addere. Eorum tamen sententias, vel abhorrentes a sua, vel consentaneas, cum suis momentis, narravit. Accessere dein pauculæ conjecturæ, quas exemplo Panegyrici adscripterat *J. F. Gronovius*; item *Heumanni*, V. C. ad *Schwarzium* Epistola, super locis quibusdam *Plinianis*, e *Paccis* Tom. III Lib. IV. Lucem porro *Plinio* affundere tentavit, adjectis *LXI nummis*, ad res *Trajani* pertinentibus, cum luculentis explicationibus; quibus etiam subjectus est index locorum, quibus illustrandis numi propositi serviant. Denique *Tabula Chronologica* Consulatum & numerorum tribunitiæ potestatis *Trajani*, cum *Vita Trajani* & *Plinii*, a *Jac. de la Baune* descripta. Claudunt Opus IV Indices: primus *MStorum Codicum*, quibus usus est, alter editionum Panegyrici *Pliniani* omnium, tertius rerum & verborum, in notis illustratorum, quartus denique latinitatis *Pliniane*. Nunc, quoniam *idææ* quandam hujus editionis exhibuimus, exemplis quibusdam proferendis, fide a diis, de notarum & observationum *Schwarzianarum* ratione, faciemus. In quo poterimus esse breviores, quod pleræque emendationes Viri Clariss. in Observationibus propositæ, jam vel ex editis antea

Obser-

Observationum libellis, vel e *Gesneriana & Arnzeniana* editione, notæ sunt.

Cap. V vulgo sic legitur: *Quorum quidem (Deorum) in te, Cesar Auguste, iudicium & favor, tunc statim, cum ad exercitum profiscereris, & quidem inusitato, enituit.* Hic primo *Plinio* restituitur *Augusti* nomen e *Cod. & Ed.* variis: unde concidit *Pagii* observatio, *Trajanum* in hoc Panegyrico nusquam *Augustum* dici; deinde ex editionibus nonnullis *inustato indicio*, quod etiam *Gesnerus & Arnzenius* receperunt. Porro pro *enituit* quinque *Codices, Vatic. Paris. Venet. Salisb. & Schwarz.* & editio *Sichardi*, habent *enotuit*, idque *Arnzenium* constat recepisse. Vir *Cl.* quid faceret, ambiguus hæsit. Nam & *enotuit & enituit* commode explicari, & aptum esse huic loco, videtur; quod etiam *enitescere* pro *innotescere* poni posse putat. Loca quidem, quibus utitur ad hanc notionem illustrandam, inclarescendi & exsplendescendi vim habent, ut apud *Ciceronem*, etiam *enituisse studia*, id est, splendorem ac nitorem accepisse, dicuntur. Sed aptior fuisset locus *Ciceronis Tusc. II, 4*, ubi, fruges in segetem datæ, ipsæ sua natura *enitere* dicuntur, id est, surgere e terra, in conspectumque venire, quanquam tamen non satis convenit. Nam segetibus *nitore* tribuitur, exque *nitere* etiam dicuntur Latinis; quod aliter est de iudicio & favore, quibus *nitore* non convenit. Itaque melior sane est lectio *enotuit*, quam lectionem mallet *V. C.* a se receptam esse. Est tamen fortasse, & contra hoc verbum quod objici possit. Nam *favor* non satis apte videtur dici *enotescere*; neque nunc nos pœnitet conjecturæ, quæ nobis dudum in mentem venit, ut legendum putarem *eminuit*; quod verbum proprium est *favori*, cum ille in hominibus, certis quibusdam signis, e vultu gestuque, intelligitur; diciturque etiam de aliis rebus, quæ hoc modo agnoscuntur. Ut posterioris generis exempla mictamus, quorum nonnulla reperias e *Cicerone* notata in *Clave Ciceroniana*; *Livius* sæpe in comitiis magistratuum favorem & studia populi dicit *eminuisse*. Confirmandæ conjecturæ nostræ etiam prodest locus *Ovidii, Heroid. XII, 37*: *Quis enim bene*

zelat amorem? Eminent indicio prodita flamma suo, ubi quædam Edd. male, emitet; etsi magis poeticum putat Heinſius, cum ne quidem aptum sit illo in loco. Pariter emineret & enizeret permittentur a librariis apud Suetonium in Calig. Cap. 15. Cap. VIII Trajanus dicitur, simul filius, simul Cæſar, mox Imperator & confors trib. pot. & omnia pariter & statim factus esse; quæ verba V. C. & in notis & in explicatione nummorum pag. 7 illustrat. Posteriori illo tamen loco miratur, quare in numo prolato, & ad h. l. pertinente, non commemoretur nomen Imperatoris. Sed hic se sic expedit, ut dicat, aut spatium non cepisse hoc verbum; aut id nomine Cæſaris & tribunitiæ potestatis contineri. Verum est fortasse, quod contra dici possit. Nam, quod de spatio dicitur, id nihili est. Adjicitur enim in aliis numis. Et, si adjiceretur in fine, tamen non talem Imperatorem indicaret, qualis hic dicitur, sed nomen victoris esset, ut ipse vidit in notis. Si autem Imperatoris nomine intelligitur Proconsularis potestas, quæ ad provinciarum & militiæ jus pertinet, ut Pagio placet Crit. Baron. Tom. I pag. 90 b, 93 a, 118, 119, neque facile negari potest; non potest trib. pot. nomine contineri. Verum, illa omnia simul data Trajano, non satis certum videtur. Tillemontius quidem Hist. des Emp. in Vita Nervæ pag. 147, 148, ostendit, Nervæ non statim omnia & simul adoptato Trajano tribuisse; unde colligas, hæc a Plinio oratorie dicta esse.

Cap. XI post verba: Qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant, contemserantque, e vestigiis Codicis Salisb. recte recepit verba: quoniam Imperator is; ut nos quoque jam legendum esse censuimus, cum de Arzeniana editione diceremus A. 1740 Mens. Febr. pag. 55. Sed tamen V. C. eam emendationem non debet nobis; quippe, illam plagulam, in qua hic locus occurrit, tum jam exscriptam typis fuisse, scimus, cum Arzenianus Plinius prodiret. In eodem Capite in verbis: sed ut majestatis crimen induceret, variant Codd. & Edd. aliis numen, aliis nomen, aliis, iisque plurimis, crimen, habentibus, quod postremum probat & recipit Schwarzius. Numen quidem ex nomine factum esse videtur.

detur. Utrum autem *crimen*, an *nomen*, præferendum sit, fatemur, nos ambigere. *Nomen* quidem nobis exquisitius videtur, modo recte intelligatur. Nempe *majestas* est ipsam crimine læsæ majestatis. Sic est non semel apud *Ciceronem*. *Judicium majestatis Verr. I, 5*, quid est, nisi judicium de crimine læsæ majestatis? Ergo *nomen majestatis inducere* est, novi criminis de majestate genus ac nomen inducere, ut per id nocere possis. In quo *Plinius* videtur imitari voluisse *Ciceronis* sui verba, *Epist. ad Fam. I, 4*: *nomen fidei religionis inductum esse* ab obrectatoribus Lentuli.

Cap. XIV capitalis primo emendatio proponitur, præ *Parthorum* reponendo *barbarorum*; quæ, etsi nullius libri, vel scripti, vel editi, autoritate nititur, tamen ita evidens, ita elegans, ac necessaria, est, ut & *Gesnerus* & *Arzenius* receperint in contextum: quod Noster quoque fecit: deinde recte, post *Imperator eras*, maximam interpunctionem adhibet. Post, e vestigiis Cod. Salisb. in quo scriptum est: *Germaniam*, legendum censet: *Germaniam quidem*; quod etiam, post *Gesnerum*, qui tamen *Schwarzio* debet, in contextum recepit: quod nollemus factum: non, quo *Arzeniana* ratio nobis probeatur, quam V. C. recte repudiat, aut non illud *quidem* sic dicatur, ut aptum sit huic loco; sed quod observavimus, illud que a scriptoribus argenteæ ætatis, atque adeo aureæ, in rebus narrandis, transitionibus intervire, & ab initio sectionis poni, hac vi, ut sit *porro, præterea*. E *Suetonio* jam exemplum succurrit, quod loco nostro est simillimum. In *Neron. Cap. 38*, cum clades narrasset *Suetonius*, quibus omnes reipublicæ partes *Nero* afflixit, imprimisque incendium urbis, sic finit: *Atque, ne non hinc quoque, quantum posset præde & manubiarum, invaderet, pollicitus cadaverum & viderum gravitatem egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit: collationibusque non receptis modo, aerum & efflagitationis, provincias privatorumque census prope exhausit.* Hic, opinamur, item apparet, punctum post *permisit* requiri, cum in omnibus vulgatis sit colon. Nam, in hac interpunctione, collationes essent intelligendæ ad imitandam urbem, quod

non

non potest probari; sibi enim petebat collationes, ut intelligere videmus etiam *Schwarzium* ad *Cap. 41 init.* Manifeste novum genus cladis commemorat. Itaque punctum poni debebat. Sed particula *que* non intellecta fecit, ut in loco *Plinii*, ut ea verba cum antecedentibus cohære viderentur. Illud autem *que* nil aliud ibi significat, nisi *porro, præterea*, servitque transitioni ad aliud genus cladis. Si quis ibi vellet rationibus *Schwarzianis* uti, posset similiter *quidem* legere, quod non est necesse. Nam sic est & alibi, & quidem in eodem *Nerone Cap. 44: Partem etiam census omnes ordines conferre jussit; & insuper inquilinos privatarum ædium atque insularum pensionem annuam representare fisco. Exegitque ingenti fastidio & acerbitate numum asperum, argentum postulatam, &c.* Etiam *Cicero* sic habet ad *Fam. IV, 1: Trebatioque mandavi.* Arbitramur igitur, etiam in loco *Pliniano* *que* sic poni, ut in his locis, neque emendatione locum, hac quidem in parte, indigere. Sed est alia difficultas ex ipsa re. Nam *Pyrenæus* dicitur, inter alios montes, *Germaniam munire ac dirimere.* In qua difficultate multorum ingenium frustra laboravit. Placissimum & facillimum est, quod *Cel. Schwarzius* affert. Nempe hoc recte dici potuisse propterea, quod nulla legiones ex Hispania in Germaniam, & vicissim hinc illuc, venire terrestri itinere possunt, nisi *Pyrenæum* transierint. Denique, et si in contextu reliquit *V. C. immensique alii montes, nisi his compararentur, mutant dirimuntque*, cum in uno tantum Codice *Gudii*, tum, cum illud caput extirberetur, *comparentur*, invenisset, tamen, cum observationes expoliret, malebat, receptum esse *comparentur*; quod etiam postea in Codd. *Vaticanis & Salisb.* invenit. Recte. Nam etiam consecutio temporum *comparentur* repudiat; quod vidit *Cel. Gesnerus*, qui *comparentur* recepit.

Cap. XX: Quam dissimilis nuper alterius Principis transicus? si tamen ille non populatio fuit; cum abactus hospitium exerceret, omniaque dextra levaque perusta & attrita, ut si vis aliqua, vel illi ipsi barbari, quos fugiebat, inciderebant. Primus nodus est in pronomine, *ille*, quod quidem referri potest

ad

ad *transitus*, sed non satis e ratione Latina, quæ requirit: *si tamen illa non populatio fuit*; atque ita legendum nos aliquando putabamus, aut *advntus*, *transitusve*, verbum rependum. Itaque bene fecit Noster, quod reposuit e Codd. & Edd. antiquis *transitus ille*; quod etiam correctionis ratio requirit. Deinde post *exerceret*, expectet aliquis, ut recte *Schwarzius* monet, *perureret attereretque*. Sed nil, naque in scriptis, neque in edicis, reperitur, quod ad hanc lectionem ducat. Fuisse autem, dicit, qui legendum putaret *exercitus*; eamque conjecturam primo in Observationibus non indignam esse dicit, quæ memoretur, deinde in Supplementis notarum & Var. Lect. certissimam judicat; verum ita, ut *exercitus* substantive accipiatur pro turba magna; qua ratione etiam *ab-actus* sit participium, cum substantive sumtum insolens sit. Fatemur, elegantem conjecturam esse; sed lenius tamen videtur, legere *exercerentur*, vel *exerceretur*, quod, diu est, cum in mentem nobis venit. Passiva forma necessaria est; non tempus perfectum. Ingrata fuissent ὁμοιοτέλευτα, *exercerentur*, *perurerentur*, & *attererentur*, uno versiculo; itaque participia posuit. Quod denique *Cortii* sententiam repudiat, qui ad *Epist. VIII, 24*, e Cod. Guelpherb. legi volebat *hospitium*; recte eleganterque facit. Possit etiam aliquis hæere in verbo *inciderent*; quod esse debebat *incidissent*. Sed Scriptores *Pliniana* ætatis non sunt in hoc genere accuratissimi; nilque Codices variant. Ceterum in eodem *Capite* extremo, *tanti tuum* est, etsi multis Codicum & Editionum autoritatibus nitatur, tamen vix convenire putat *Plinii* sententiæ. Non enim apparet, cur solius *Trajani iter* dicatur *tanti constare*. Nec intelligitur, quare illud *tuum* tam simpliciter sit positum, cum vox *iter* nimis longe antecesserit. Si paulo majori audacia uti liceret in conjiciendo, se non alienum esse ab ea sententia, ut legeretur: *Principes, velint, nolint, sciant tamen; propositisque duobus exemplis* &c. Nam, & duplicem uno versiculo *παρὲνθεον* duram esse, & compendium scripturæ *sciant tamen* potuisse parere *tantum & tuum*, inde paulatim, adjecto de glossa verbo *constat*, vulgatum effici. Sed,

quoniam non vult audacior esse, legit *tanti constat in re-
perderet*; & quidem eo sensu, quo sæpe, apud *Ciceronem*
aliosque, vel ipsa, vel similes formulæ occurrunt, etiam
apud *Plinium Epist. II, 14*. Atque hanc conjecturam in con-
textum recepit. Locus est ejusmodi, ut, quicquid conji-
cias, vix satisfacere vel tibi, vel aliis, possis. Parem mo-
derationem adhibuit *Cap. 23*, ubi valde inclinabat in verbis:
*Gratum, quod occurrentium populus te quoque, te immo maxi-
me, adstaret*, legere, *astaret*, sive *artaret*, quod in margine
editionis *Gedanensis*, incertum, unde sumtum, pro varia le-
sione, reperitur. Nam nec accusativus verbo *adstandi* jungi
solet; nec intelligi potest, quare populus dicatur prope *Tra-
janum* quoque, immo maxime prope eum, stetisse; que du-
bitationes tolluntur, si reponas *artaret*. Nam mira facili-
tas est in Principe, si patiat, se quoque, immo imprimis,
a conflente populo premi & urgi. In eodem *Capite* ver-
ba hæc vulgo sunt: *Quam similis illi dies, qui hunc genit
dies! ut plena altaribus! augusta victimis cuncta!* In his ver-
bis offendit nos vox *diem*. Scimus, interdum verba ita ab
optimis scriptoribus repeti; sed hic valde semper inclinavit
animus, ut eam delendam putarem. Sed nihil adjuvant
Codices & editiones. Neque *Gesnerus*, aut *Arzzenius*, aut
Schwarzius, ea repetitione offensi sunt. Fastidium ergo sto-
machi nostri accusamus potius, quam lectionem vulgatam.
In eo autem eleganter fecit Noster, quod pro *angusta* rescrip-
sit *angusta*, e *Codicibus Salisb. Vatic. Paph. Guelpherb.
Schwarz.* & editionibus *Gruteri* & *Livineji*; quod et jam fecit
Arzzenius e *Guelpherb.* ne *Gesnero* quidem improbante, con-
textu autem magnopere suadente. Mox etiam cum *Arzzenio*
habet: *ut in unius salute collata omnium vota.*

Cap. XXIV superiores editiones fere omnes habent:
nihil in ipso te fortuna mutavit; omnes *Codices MSti* habent,
nihil ipso te. Id servarunt Editores, usque ad *Boxbornium*,
qui de conjectura reposuit, *in ipso te*. *Arzzenius* hanc lectio-
nem dicit *Codicibus* confirmari. Sed ipse usus tantum est
Exc. Voss. & Cod. Guelpherb. Atqui in hoc est *nihil ipso te*.

Illa

Illa autem excerpta neque semper Codicibus, neque certis, videntur. Itaque non magnum momentum faciunt. Nostro in mentem venit, legere, *nil ipsa te fortuna mutavit*, unius literæ mutatione; eleganter sane; idque in textum recepit; recte, majorique jure, quam superiores conjecturam, *in ipso*, receperant.

Illa vero eximia emendatio est, qua V. C. *Cap. XXX* expellit absurdam, & in omnia Lexica ex h. l. receptam, vocem, *expanditor*; in qua corrigenda superiorum ingenia frustra laborarunt. Nempe ille e Codd. *qui expandebatur, expandatur, sum expandatur*, etiam totidem verbis, *cum expanditur*, ut Vatic. & Guelpherb. sic rescribit: *neque enim vagus ille, cum expanditur, amnis &c.* Itaque non mirum, eam cupide a *Gesnero & Aruzenio* receptam esse. Unde, cum jam nota sit, non attinet, plura de ea dicere; quæ res facit, ut plures alias similes vel silentio prætermittamus, vel tantum attingamus, qualis est v. c. *Cap. 35*, cum pro vulgato: *nulle penarum indagine inclusos*, e Codicibus profert, *in illa penarum i. i.*

Inprimis difficilis est ad intelligendum locus *Cap. XXXVI, 1*, de oratio: *Nunc templum illud, nunc vere Deus; non spoliarium civium, cruentarumque pradarum sævum spectaculum, ac toto in terrarum orbe locus unus, in quo, optimo Principe, boni malis impares essent.* Difficultas est in ultima hujus *ἐπιπέρας* parte, in qua explicanda mire se torserunt interpretum ingenia. Vel *Aruzenii & Gesneri* interpretationes, iudice *Schwarzio*, contortæ sunt, neque nobis probantur. Noster sic explicandum censet, ut in *ac* repetatur negatio *non* e præcedentibus membris, quem usum copula pluribus exemplis illustrat. Ex quo fit, ut hæc verba non ad *Trajanum* pertineant, ut ceteris visum est, nisi quatenus aliquid ab ejus consuetudine & institutis removeant. Ad quod etiam, ut recte monet *Schwarzius*, e verbo substantivo *essent* intelligitur. Nam, si de *Trajano* diceretur, sub eo bonos malis impares esse, dicendum fuisset, *sunt*, non *essent*. Nempe, ut nos quoque aliquid lucis, si possimus, addamus,

Plinius Trajani instituta de ærario opponit institutis superiorum Principum & malorum & optimorum, quos superiori *Capite* laudavit, *Titi & Nervæ*. Dicit ergo, ærarium sub *Trajano* non esse, quod sub superioribus fuerit, neque spoliarium civium & prædarum cr. 5 receptaculum, ut sub *Nerone, Domitiano, &c.* neque tale, quale etiam sub optimis Principibus superioribus, *Tito & Nervæ*, fuerit; qui, cum quædam salutariter de ærarii causis sanxissent, tamen nondum effecissent, ut semper boni malis superiores essent; sed, cum omnibus aliis locis ac judiciis boni malis superiores fuissent, in solis ærarii causis impares fuisse, quod species ac nomen utilitatis publicæ, bonæ ac justæ privatorum causæ interdum obesset. Hoc autem tandem effecisse *Trajanum*, adstruendo quædam illorum decretis ac legibus (vid. *Cap. 35 extr.*) quibus boni in talibus causis invicti præstarentur, neque tamen utilitas publica, aut legum autoritas, convelleretur; ut paulo post dicit. Maneamus ergo in *Schwarziana* interpretatione, & verbis & rebus aptissima.

Sed in eodem *Capite* perobscurus est locus de fisco: *Liberum est autem, disceptanti dicere: nolo eum eligere.* Obscuritatem affert ambiguitas *disceptantis*, & verbum *eligendi*, quæ haud facile inter se componuntur. Nam, si *disceptans* est litigator, abhorrere videtur verbum *eligendi*, quod sic non dicitur. Nam, quæ exempla *Gesnerus* attulit, ea *Schwarzius* de arbitro accipit; qui & ipse iudex interdum vocatur, recteque *eligi & sumi* dicitur. Tum, etiam si recte de iudice diceretur, tamen non arbitraremur hanc sententiam commodam esse, quam *Gesnerus* vult: *Potestatem habet litigator dicendi, nolo procuratorem Cæsaris* (de hoc enim sermo est) *eligere iudicem cause meæ.* Quis enim? Procurator est iudex ordinarius causarum fiscalium? An hic a litigatore eligitur? Non profecto. Rejici potest, non eligi. Est enim delectus a Cæsare ad illas causas disceptandas. Quid ergo *Schwarzius* noster? *Disceptantem* intelligit Prætozem fisci; quem putat institutum a *Trajano*, ac proinde apud *Pompon. O. J. §. 32* legendum, *Nervæ Traj.* Liberum esse litigatori, ut possit huic

huic Prætori dicere: *nolo*, vel *velo*, *eum* (hunc, vel illum, cause judicem) *eligere*. Nam etiam *velo*, quod multi Codices habent, præfert. Sic nullam esse *ταυτολογίαν*, sic sequentia planius coherere, ubi *Trajanus* dicatur, nullam necessitatem suis beneficiis addere, cum etiam Prætoris fisci uti non liceat. Sed facile existimamus apparere, difficultatem in verbo *eligendi* sic manere, quæ *Gesnerianam* interpretationem premebat; quod nempe Procurator est iudex ordinarius, a Cæsare delectus, quem litigator rejicere potest, non eligere; quod si de aliis iudicibus ordinariis causarum fiscalium capias, ut indicare videtur nota *i pag. 144*, oritur altera difficultas. Nam non apra esset oratio antecedentibus & consequentibus, ubi de Procuratoribus est sermo. Tum, plane non esse sermonem de Prætoris fisci, putamus, cujus nulla mentio, sed de solis Procuratoribus. Sensus loci manifeste hic est: Procuratores *Traiani*, cum in urbe, tum in provinciis, sunt æqui, iusti, mites, &c. ut iis iudicibus quisque libenter & sine periculo uti possit, idque sic provitum a *Trajano*, ut nulla querimoniarum causa superfit. Sed, etiamsi jam impudens videri possit, tales Procuratores non habere iudices velle, licet omnibus litigatoribus, eos rejicere, atque adeo Cæsaris illo beneficio non uti; in eoque magna beneficii commendatio inest. Sed huic sententiæ tam perspicuæ & certæ repugnat verbum *eligere*. Requiritur: *nolo ea uti*, vel *nolo eum habere iudicem*. Itaque dudum est, cum nobis verbum *eligere* glossæ nomine suspectum visum est. Nam non moris est, in his formulis verbum tale, etiamsi rectum sit, addere, præsertim in brevilocutione, qua *Plinius* utitur. *Plinius* scripsit: Licet autem discept. dic. *nolo eum* scilicet Procuratorem, qui iudex mihi datus est a *Cæsare*. Hac forma ante utus erat, hac *Cicero* utitur, & alii. Aliquis parum intelligens adscripsit glossam ineptam: *eligere*; ea in textum irrepsit. Talibus glossis imprimis sedari sunt a librariis imperitis scriptores brevitatis acutè studiosi, e quo genere est *Plinius*. Atque hoc modo in contextum venisse videtur etiam illud *scienter Cap. LXIV: scienter sefellisset*, pro quo multi *sciens* reponi

reponi voluerunt, cum Noster defendat *ἀναλογία* lege, sæpe illa fallaci & usui repugnante, ut, quia *sciens* dicatur non modo de perito & intelligente, sed etiam de eo, qui de industria aliquid facit, &c. sic etiam *sciens* utroque modo dicitur. Ceterum non male fecit, cum in contextu, propter consensum Codicum, retinuit. Volebamus adhuc referre, quam bene V. C. repudiavit lectionem *ministra*, a Cl. *Menzenio* Cap. 48, 8, pro *mysteria* receptam, atque alia nonnulla, Lectoribus grata futura, sed jam longiores justo fuimus. Itaque desinemus cum gratulationibus & votis, ut Deus venerandum Senem hujus tam egregii Operis gloria per multos adhuc annos frui jubeat.

DANIELIS GERDESII HISTORIA REFORMATIONIS, sive Annales Evangelii, Seculo XVI passim per Europam renovati, doctrinaeque reformatæ. Accedunt varia monumenta pietatis & rei literariæ, ut plurimum, ex MSis eruta. Tomus secundus, qui res gestas per omnem Germaniam & Helvetiam ab A. 1520 ad 1530 complectitur. Subjuncti sunt Indices in utrumvis Tomum necessarii.

Groningæ & Bremæ, apud Hajonem Spandaw & Gerh. Willh. Rumpf, bibliopolas, 1746, 4.

Alph. 3 plag. 16.

Cum olim (A. 1744 Mens. Jun. P. I pag. 301 seq.) eximii hujus Operis *Volamen primum*, quod introductionem in historiam reformationis sacrorum complectitur, in his nostris Commentariis commemoraremus, ejusdemque præcipua momenta strictim exponeremus, continuationem illius a Cel. Autore precibus efflagitavimus; cujus nostri voti cum compotes simus facti, & nobis, & rei literariæ, eo nomine gratulamur, spe certa freti, fore, ut reliquæ illius Historiæ Partes justo tempore sequantur. Expeditis superiori Tomo iis, quæ sacrorum emendationi vel viam muniverunt, vel occasionem præbuerunt, in præsentem

præsenti res in civitate Christiana gestæ inde ab A. 1520 ad 1530 ordine explanantur, subjunctis monumentis, quæ *alteram Partem Voluminis* hujus constituunt, tum rarioribus, tum nondum editis, ad confirmationem & illustrationem historię illius temporis plurimum facientibus. Effigies summorum, & de sacrorum renovatione optime meritorum, virorum, eleganter are expressæ, numero quinque, *Caroli* nempe V Imperatoris, *Adriani VI*, *P. M. Berchtoldi Halleri*, *Ambrosii Blaureri*, & *Jochimi Vadiani*, Operi decus haud vulgare conciliant.

In Præsatione modeste solvit objectiones Cel. *Heumannii* de eo, utrum *Lutherus*, an *Zuinglius*, prior sacra instaurare sit aggressus. Agnoscit summa illius in ecclesiam merita, concedit, ipsum priorem fuisse, qui jam A. 1517 schedularum venialium nundinationi se opposuerit, quod a *Zuinglio* anno demum 1519 fuerit factum; hoc tamen pertendit, ac evidentibus testimoniis sibi videtur probatum dedisse, *Zuinglium* A. 1516, cum apud Claronenses & Einsidelenfes adhuc hæreret, plebem sacram a cultu sanctorum ad sedem Christi, atque ab hominum signentis ad Scripturæ sacre placita & doctrinam, transtulisse. Historia ipsa duobus absolvitur Capitibus. Primum est de progressu Reformationis in Germania ab A. 1520 ad 1530; alterum de progressu Reformationis in Helvetia ab A. 1520 ad 1530. Præmittit quædam de electione Imperatoris *Caroli V*, & quibus legibus potentia ipsius circumscripta fuerit, declarat. *Sectione I Cap. I, Lutherum*, refert, cum *Eccium* Pag. 1-4- Romanam, ut a Pontifice dirarum fulmine percuteretur, profectum intelligeret, literas ad *Carolum V* Augustum dedisse, ad imperii item proceres, *Leonem X*, aliosque præsules, homines item privatos, scripsisse, quo invidiam sibi factam amoliretur, spemque his fecisse certam, fore, ut, si erroris ex divinis literis convinceretur, ab instituto desisteret. In literis ad *Leonem* multam prodit modestiam, dolens illius vicem, quod ab assentatoribus se ab æquo & justo abduci pateretur; verum tantum absuit, ut hic admonitionibus daret locum, ut potius decreta aspera adversus eum publicaret. Gravius excepit Theologos *Lotharienses* & *Colonienses*,

- ses, qui aliquos ex libris ipsius damnarant, & rogo dignos
 judicaverant, quorum malevolentiam & ignorantiam pro me-
 rito depexam dedit. Scribebatur Roma *Friderico* Principi
 Pag. 10-12. *Electori*, ipsum Pontifici & senatui sanctiori male audire,
 quod hominem erroribus pestiferis infectum, hostem eccle-
 siæ reterrimum, in terris suis foveret. Criminationem hanc
 ita diluit Princeps: *Lutherum* erroris alicujus reum adhuc non
 esse actum, culpam omnem residere in *Eccio*, qui ipsum suis
 12-13. litibus irritavit, ut ad alia, iremque alia, sit progressus. Hoc
 ipso anno d. 15 Jun. Pontifex publicas dat literas, quibus
Lutherum ac suos diris omnibus devovet, doctrinam ejus
 damnat, scripta flammis addicit, *Lutheroque* imperat, ut in-
 tra 60 dies errores suos revocet. Harum non idem apud
 omnes fuit effectus; alii plane non, alii non nisi agre, admi-
 serunt, alii iisdem assurrexerunt, librosque *Lutheri* una cum
 ipsius effigie igne aboluerunt; *Lutherus* ipse illis ita fuit
 affectus, ut, convocato studi fororum coetu, illas una cum jure
 14-16. Pontificio d. 10 Dec. flammis tradiderit. Quæ res fuit ori-
 go gravissimarum contentionum, quibus hoc effectum est, ut,
 veritatis luce ignita, plurimi a societate ecclesiæ Romanæ se
 sejungerent. Inde Pontifex d. 4 Jan. A. 1521 *Lutherum* ana-
 thematum fulmine vibrabat; hic contra celeberrimum de *ca-*
ptivitate Babylonica edebat librum, in quo multa cum *naççn-*
siq errores & ulcera Pontificiorum tangit, eisdemque bel-
 lum quasi indicit. In Frisia orientali hoc anno insignis rerum
 16-18. conversio contigit. *Edzardus* Comes scriptis *Lutheri* delecta-
 batur. Hujus exemplum brevi cives sunt secuti, & ministerio
Georgii Aportani purior religio, nequicquam adversariis con-
 19-24. tra nitentibus, passim, *Emda* potissimum, invaluit. A. 1521
 d. 6 Martii publicis Imperatoris literis *Lutherus*, cum certa
 ipsi de itu & reditu fides facta esset, Wormatiam invitabatur,
 quo, licet nonnulli dissuaderent, impavido animo contendit,
 25-27. urbem ingressus d. 16 Aprilis. Postero die in confessum Im-
 peratoris & Principum introducitur; flagitatur, ut, quæ scri-
 pserit, revocaret; ille, moram diei pactus, graviter respon-
 dit, se, quæ de fidei doctrina commentatus sit, nisi erroris

ex sacris literis arguatur, retractare non posse. Die 24 Pag. 27-
 Aprilis de novo arcessitur, præsentibus Principe Electore *Joa-* 32.
chimo, *Georgio* Saxone, Præfule Augustano, aliisque proceri-
 bus; sed, cum is in sententia sua persisteret, *Eccius* decretum
 Cæsaris promulgavit, ut e vestigio Vormatia excederet, & ne
 in posterum vel voce, vel scripto, populum commoveret, dato
 21 dierum ad redeundum spatio. Discedit igitur d. 26 ejus- 32-35.
 dem mensis, sed *Fridericus*, veritus, ne quid finistri ipsi in via
 eveniret, jussit illum Wartburgum clanculum abduci, ubi sub
 nomine nobilis *Georgii* (*Juncker Gargen*) per tempus aliquod
 delituit, variis scriptis elaborandis, potissimum autem divinio- 35-38.
 rum literarum versioni, intentus. Hic dum hæreret, instinctu
Hieronymi Aleandri, nuntii Pontificii, a Cæsare proscribitur
 d. 8 Maji. Decretum hoc durioribus conceptum est verbis,
 quæ ab *Aleandro* profecta esse multis videbantur; quare pro-
 ceribus quibusdam non omnino arridebat. Sub idem tem- 38-40.
 pus Parisienses damnant doctrinam *Lutheri*, *Albertus* Mogun-
 tinus de novo Halæ Saxonum schedulas veniales exponendas
 curat, & verbi divini ministrum conjugatum carceribus eo
 adigit, ut conjugem dimitteret; quam rem adeo indigne tu-
 lit *Lutherus*, ut epistola gravi Præfulem castigaret, acrimo-
 niam istam improbante *Capitone*. Existimasset aliquis, facta 41, 42.
 proscriptione, causam *Lutheri* omnino prostratum iri, sed, ut
 divina providentia rebus humanis intervenit, ita fuerunt plu-
 res, qui Cæsaris institutum palam improbarent. Evangelii
 doctrina passim lætius efflorescebat, & superstitione Pontificia
 supprimebatur. *Vitembergæ* ab *Augustinianis* fratribus Missæ
 solitariae & alii ritus superstitionis abrogabantur. Ipso illo 45-49.
 anno vel lux Evangelii de novo est exorta, vel nova sumsit
 incrementa, *Zuicovia*, *Fribergæ*, *Erfurti*, *Halberstadii*, *Ham-*
burgi, *Vormatiae*, *Ulmae*, *Argentorati*, in *Pomerania*, *Fran-*
cofurti ad Moenum. *Bartholomæus Bernh. a Feldkirchen*, Præ- 49-57.
 positus Kembergenensis, primus uxorem duxit, cujus vitam, con-
 jugium, & quæ ipsi propterea lites fuerint motæ, accurate
 exponit *B. Jo. Henr. Feustkingius* in *Historia Clerogamiæ Evan-*
gelicæ, *Vitembergæ* A. 1703, 4, edita, quem non ita multo post

- Pag. 57, alii sunt secuti. A. 1521 d. 9 Dec. *Leo X* viventium numero
 58. inopina morte eripitur, in cuius locum *Adrianus VI* sedem Pontificiam conscendit d. 9 Jan. A. 1522. Hic, studium reformandi curiam & ecclesiam Romanam initio præ se ferens, ab illo astu *Francisci Soderini Volaterrani*, Prænestini Cardinalis, alienus factus fuisse dicitur, parum æquus *Luthero*, ejusque sociis, ut etiam igne ac ferro adversus illos agendum esse suaserit. Hæserat adhuc *Lutherus Wartburgi*, sed, cum acciperet, nonnullos Vitembergæ rebus novis studere, non consulto Saxone, eo rediit, seque apud Principem literis, divinam animi magnitudinem spirantibus, excusavit. Hoc
 58-63. anno grave adversus veritatis Evangelicæ confessores edictum Norimbergæ est promulgatum, passim etiam Principes adversus illos duriora moliebantur; nihilo tamen minus mira Dei providentia est effectum, ut in aliis Germaniæ oris doctrina purior primum reciperetur, in aliis lata incrementa sumeret. *Vratislavia* faustis auspiciis salutarem doctrinam prædicarunt *Ambrosius Moibanus & Jo. Hessus*, quod post in reliqua Silesia est factum. Eadem fortuna in Cimbrica obtigit *Holsæis & Diemarjis*. *Bremæ* huic sacro negotio operam suam accommodavit *Henricus Zutphanensis*, qui tandem apud Diemarfos ob Evangelii professionem ignis supplicio est affectus; ne quid dicamus de urbibus Germaniæ, vel illi proxime adjacentibus, de quibus Vener. Autor succincte commentatur.
 63-67. Ipso hoc anno versionem Novi Test., in secessu Wartburgensi adornatam, *Lutherus* per partes publicavit, cui postea libri Veteris Test. accessere, qui labor quanti constiterit, quor molestias pepererit, quos socios habuerit, accurate exponitur. *Jo. Bugenhagenus* diem illum, qui operæ huic immortalis finem impositum vidit, quotannis cum suis inter hymnos & gratiarum actiones ad Deum directas religiose celebravit. In
 67-91. comitiis Norimbergensibus, quæ A. 1523 continuabantur, legatus Pontificius, *Franc. Cheregatus*, de *Luthero*, & motibus, ab ipso excitatis, multum querebatur, ad quæ proceres libere responderunt, *centum gravaminibus nationis Germanicæ* adversus curiam Romanam propositis. De decreto Norimbergensi

genſi *Lutherus* ſententiam ſuam publice declaravit, docens, illud a multis in præjudicium purioris doctrinæ accipi; po- tiſſimum ferendum non eſſe, quod in eodem ſic ſancitum, in ſacerdotes uxoratos ex lege Pontificia animadvertendum eſſe. Scripta, a *Luthero* hoc anno divulgata, nominantur, illorum- que argumentum breviter exhibetur. Quid hoc anno circa Pag. 91- factorum inſtaurationem in *Saxonia*, Ducatu *Bipontino*, *Bo-* 97- 97-99. *ruffia*, *Dantiſci*, in *Livonia*, *Lignitii*, *Hamburgi*, *Hale Sue-* *vorum*, *Eſlingæ*, *Argentorati*, & *Iſnaci*, (ubi quædam de *Jac. Strauſſio* commemorantur, qui, ob præcipitem ſuum fer- vorem & imprudentiam in cauſa ruſticorum tumultuantium, munere ſuo exutus, & in cuſtodiam eſt datus,) fuerit actum, juſto ordine traditur. *Hadrianus VI* d. 14 Sept. h. a. de- 99-115. *cedit*, cui d. 19 Nov. *Clemens VII*, ex domo Medicea, ſucceſſor eſt datus, qui ſua pertinacia Evangelicorum cauſam plus pro- 115, 116. movit, quam impedivit. Die 18 Aprilis, inſtinctu *Laurentii Campegii*, oratoris Pontificii, a Principibus in negotio reli- 116-118. gionis novum conditur decretum, ſed quod nec Imperatori, nec legato, nec *Luthero*, omni ex parte probabatur. Cum *Epitſcopus Argentoratenſis* a ſenatu poſtulareret, ut ſacerdotes uxoratos pleſteret, contra ſenatus pertenderet, ut Præſul im- puræ libidini ſacerdotum obicem poneret, is in verba hæc minus caſta & offendiculi plena prorupit: *Quod ſacerdotes ſiant mariti, multo eſſe grandius peccatum, quam ſi plures domi meretrices alant.* Hoc anno *Lutherus* cucullum exuit, 118-120. veſtemque, Doctore Theologo convenientem, ſumſit. *Melancthon* *Corpus doctrinæ* edidit. *Philippus*, *Haſſiæ* Princeps, edixit, ut cives ac ſubditi vitam doctrinæ Chriſtianæ con- 120-127. gruam agerent. *Argentoratenſis* eccleſia hoc tempore inſi- gniter floruit, ut ab exteris in doctrina religionis conſule- retur, & cauſa religionis exules exciperet. In Ducatu *Me-* *gapolitano*, *Magdeburgi*, *Bremæ*, in Comitatu *Lippiaco*, Du- *catu Brunſuicenſi* & *Cellenſi*, Comitatu *Hoyenſi*, Principatu *Jeverenſi*, *Annabergæ*, *Cygnæ*, vel primum Evangelium do- 128-136. ceteri eſt ceptum, vel ulterius doctrina illius provecta. Se- ditio ruſticorum erupit A. 1525, que apud veritatis hoſtes

- reformationi invidiam creavit. Illam *Christophorus Schappelerus*, reformator Memmingensis, nec approbavit, nec fo-
- Pag. 136, vit. In Saxonia, *Friderico* demortuo, succedit *Joannes*, cui
137. favor in doctrinam Evangelicam perpetuus nomen *Constantis* peperit. Motus bellici inter *Carolus V* & *Franciscum I* halcyonia præbuerunt ecclesiæ evangelicæ. *Lutheri* scripta, hoc anno luci exposita, recensentur, potissimum liber *de ser-vo arbitrio*, qui ipsius esse, consensu summorum virorum pro-
- 137-141. batur. Hujus matrimonium cum *Catharina Borenia* adverfa-riis multam criminandi anam dedit. Idem consilium agita-
- 141-143. vit *Albertus Moguntinus*, sed irrito effectu. Religionis nego-
- 143-159. tium passim in Germania, & extra illam, feliciter procedit. *Carolus* Imperator in sententia sua persistebat, ut Lutherani simul e Germania proscriberetur; quare Saxo & Hassus, vim metuen-tes, sædus pepigerant A. 1526, quibus post alii Principes & civitates imperii accesserunt. In comitiis Spirensibus, d. 25 Jun. coeptis, edicti Vormatiensis observatio urgebatur, ut vetus reli-gio conservaretur, nova contra exterminaretur, sed inter-cesserunt Saxo & Hassus; quare illius sententia ita est mitiga-ta, ut *Principum quisque in religionis negotio ita se gereret, uti Deo & Cesari rationem se reddere posse arbitraretur*. Ita Deus saepenumero hominum cogitatis sua providentia intervenit, eademque alio flectit. Sub idem tempus *Ludovicus*, Rex Hun-gariæ, luctuosa strage cæsus, perierat, & Hungari de novo Re-ge eligendo dissentiebant. Ut igitur *Ferdinandus* Principes Germaniæ sibi adjungeret, illos offendere tutum non erat.
- 159-162. Pace inter *Carolus* & *Franciscum* conciliata, pactum erat, ut hæresis *Lutherana* communibus auxiliis exterminaretur, quod quo minus effectui daretur, perfidia Pontificis in causa fuit. Hic enim, cum Imperatorem tota Italia exclusum euperet, Gallum jurisjurandi religione exsolvit, cumque illo & Venetis contra Imperatorem est pactus. Quod cum intelligeret *Caro-lus*, Pontificis auctoritatem per totam Hispaniam abrogat, ex-ercitum urbi admovet, illam capit, Papanque in castellum S. Angeli fugere cogit, & arcta obsidione cingit; cui æque ac Purpuratis milites quovis ludibrii genere insultant, ut tandem condi-

conditiones, a Cæsare præscriptas, acceptare cogeretur, cum interea in Hispania publicæ supplicationes pro liberatione Pontificis instituerentur. In Hassia, curante *Philippo*, Pag. 162-*Homburgi* mensè Octobri collatio cum Pontificis est habita, 164. qui cum vel non comparerent, vel præter convicia nihil proferrent, plenior reformatio est suscepta. Quid novi hoc 164-167. anno circa sacrorum emendationem contigerit in *Saxonia*, Ducatu *Jägerndorfsiensi*, *Porussia*, *Frisia orientali*, recensetur. Data occasione in laudes *Mariae*, Reginae Hungariae, post gubernatricis Belgii, purioribus sacris faventis, excurritur. Progressurus hinc Autor, ad A. 1527 faciem orbis delineat. Pontifex, a 167-170. Cæsareanis multa ludibria passus, tumque Cæsari reconciliatus, cum illo de extirpandis hæreticis in solennem pactionem descendit. *Jo. Fridericus*, Dux *Saxoniae*, spe potiunda *Catharinae*, sororis Cæsaris, dejectus, petit *Sibyllam* Cliviacam; quæ res ad religionem emendatam in terris istis disseminandam & confirmandam plurimum fecit. Quid in *Holsatia* & *Scania* hoc 180-185. anno in negotio religionis fuerit actum, proditur, Academia Marburgensis aperitur, instructio visitatorum & summa doctrinæ *Phil. Melanchthonis* omnibus per *Saxoniam* commendatur; quæ res malevolorum criminatione non caruit. In *Silesia*, speciatim Ducatu *Lignicensi*, *Magdeburgi*, *Hale Saxonium*, *Ulme*, *Nordlinge*, & alibi locorum, susceptum religionis negotium felici cum successu promovetur. *Lichtenbergii* var- 189-193. riciniis, hoc anno denuo publicatis, *Lutherus* lucentam præmisit Præfationem. A. 1528 indicio *Ottonis Packii* Sa- 193, 194. xo & *Hassus* satis numerosum exercitum conscripserunt, & ad bellum omnino ventum esset, nisi suspicio exenta, & res pactione confecta fuisset. *Lutherus* utranque edidit Cateche- 194-196. sin. In Comitatu *Diepholdiano* lux Evangelii exsplenduit, *Brunsviga* in universum doctrina purior introducitur, *Bugenbajus* Ordinationem ecclesiasticam conscribit, *Brema* reformatio prospero successu procedit, & schola aperitur, *Hamburgi* pariter schola *Joannea* constituitur, *Goslaria* item, in *Marchionatu Brandenburgico Franconico*, (ubi de 23 Articulis visitatoriis, distinguendis a *Suobacensibus*.) in Comitatu *Montisbelgar-*
denfi,

- denſi, Argentorati, in orientali Friſia, religio a ſordibus magis*
 Pag. 196-*arque magis purgatur. A. 1529 in comitiis Spireſibus multa*
 208. *in detrimentum emendatæ religionis ſtatuebantur, quæ cum*
minus arderent Principibus ac civitatibus, emendatæ ſacrorum
doctrinæ additis, provocarunt ad Cæſarem rectius informandum,
& ad Concilium liberum & univerſale, a quo tempore illis Pro-
 208-212. *teſtantium nomen adhæſit; legationem etiam ad Cæſarem in*
Italiam deſtinarunt, ſed illa ob ſiniſtram interpretationem mi-
nus benigne eſt excepta. Metuentes igitur, ne res in nervum
erumperet, fœdus Proteſtantes inter ſe conciliant de vi depel-
lenda; a quo cum Lutherus excluſos vellent Principes & civi-
tates, Helvetiorum de ſacra cœna doctrinam ſequentes, collo-
 212-216. *quium Marburgenſe, ut partes diſſidentes in concordiam re-*
digerentur, eſt inſtitutum, in quo, licet de modo præſentiæ
Chriſti in ſacra Cœna convenire non poſſent, mutuam tamen
caritatem ſibi ſunt polliciti, Carolus Barcinone die 29 Jun. ſideru
addixerat, ſe Proteſtantes, niſi ab religione deſiſſerent, armis
ad id coacturum eſſe. Idem menſe Nov. promiſerat Pontifici
Romani. Argentorateneſes religionis cauſa civitatum & Scutum
imperialium numero excluſuntur; quare, ut de ſecuritate ſibi
 216-224. *proſpicerent, cum Helvetiis ſocietatem ineunt. Ulmenſes*
ab Helvetiis reformationis modum ſibi expetunt. Mindenſes
pariter atque Gottingenſes ſacra puriora per urbem ſuam re-
 224-226. *ſtituunt. Quibus gradibus paſſim per Germaniam res Pro-*
teſtantium ſacra fuerit auſta, docet epittola Bugenbagii, quæ
 226, 227. *integra inferitur. Qua ratione Simon Gryneus inſidias, Spire*
ſibi ſtructas, evaſerit, ex hiſtorica narratione Melanchthonis
refert.
 228-251. *Capite II, quid Oſwaldus Myconius, Berchtoldus Hallerus,*
Seb. Meyerus, Joachimus Vadianus, Thomas & Ambroſius Blau-
rieri, itemque Seb. Hoffmeiſterus apud Lucernenſes, Tigurinos,
Baſileenſes, Bernenſes, Conſtantieneſes, Lauſanneneſes, Uranios,
Suitenſes, Tugienſes, Friburgenſes, Abbatiscellanos, Soloduri-
enſes, Rheos, Waldshutanos, & Scaphuſanos, in negotio re-
 228-251. *ligionis præſtiterint, ſumma fide & accuratone narratur. His*
præmiſſis, quid ab A. 1523 quovis anno memorabile conti-
 gerit,

gent, luculenter Auctor edisserit. *Bernenses* edictum promul-
gant, ne quis sacerdotum aliquid proferat, quod sacrarum lite-
rarum auctoritate firmari nequeat. Parum tamen abfuit, quin
Hallerus, Thom. Wittentachius, & Seb. Meyerus, urbe fuerint
ejecti. Apud *Biennenses* religionis negotium ex voto proce- Pag. 251.
dit. *Zuinglius* ab Helvetiæ Ordinibus graviter accusatur, 253.
quod popularium suorum miliciam sub exteris Principibus
dissuaserat; sed *Tigurini* ipsius patrocinium in se suscipiunt.
Præsul *Lausannensis* mandatum promulgat, quo Clerici omnes
jubentur ab hæresi *Lutheri* sibi cavere; visitationem et-
iam instituit, cujus ergo cum *Bernam* adire vellet, ab senatu
repulsam accipit. *Mulhusani*, decreto d. 12 Mart. edito, s. 253-256.
reformationi faventes declarant. *Conr. Pellicanus* una cum
Jo. Oecolampadio Basileæ publicus Theologiæ doctor conlli-
citur. Apud *Lucernenses* Evangelii doctrina per illius ho- 256-257.
stes fere sustollaminabatur, nec *Tigurorum* conditio erat melior.
Apud *Scaphusianos* superstitionis quidam ritus sunt sublaci. In-
ter *Sarganenses* erant, qui doctrinam puriorem publice præ-
dicarent. *Constantiensis* habebant *Jo. Zwickium, Jo. Van-*
anium, Ambr. Blaurerum, viros doctos & pios, opus Domini
strenue urgentes. A. 1524 d. 26 Jan. in Helvetiæ comitiis 257-262.
Edictum, puriori doctrinæ noxium, firmatur. *Berna* quædam
libertati Christianæ adversa imperantur, nonnullæ tamen ce-
rimonix religiose migrare jubentur. *Tigurini* templa ab ima- 262-264.
ginibus religiosis purgarunt, quæ res invidiam ipsis apud ve-
licos pagos creavit. *Scaphusii* multa in doctrinæ & rituum
emendationem suscipiuntur, virgines sacræ claustris exeant,
virisque nubant, ex ipsis etiam veritatis hostibus quidam
illius doctores & propugnatores fiunt. Senatus *San-Gallen-*
ensis imagines templis noctu essei juberet, pastoribusque injungit, ut
verbum Dei pure annuntient. *Mulhusani* sacerdotibus meretri-
cum & concubinarum usu interdiciunt, conjugium permittunt,
& instituto colloquio, Missam aliosque ritus Pontificios proferri-
bunt. *Basileæ* reformatio felicibus gaudet successibus. *Tog.* 264-268.
genburgenses *Zuinglius* egregia epistola confirmat. *Jo. Eccius*, 268-276.
Theologus *Ingolstadtensis*, *Zuingium* ad disputationem publi-
cam

cam vel *Badam*, vel *Lucernam*, invitavit, sed hic, insidias veritus, eo venire detrectavit; intercessit quoque senatus Tigurinus, cautus, auctoritatem suam minus decere, civium suorum aliquem ad dicendam causam alio evocari. Ipso illo anno etiam

280. Pontificii pagi visi sunt reformationem aliquam moliri, sed illa

280-282. tantum spectavit Clericos, quo in ordinem redigerentur. *Grisones* præterea ad sacra emendata inclinarunt. Memoratu dignum est, quod de *Samuele Frickio*, Pastore Meyenfeldensi, memoriæ est proditum. Is ante strenuus erat priscae superstitionis vindex, ac ea de causa Romam ad Pontificem vendebat, quo illius præsidium sibi exoraret, sed ipse, motus vitii, in urbe inter primæ dignitatis sacerdotes & Clericos dominantibus, a Pontificia religione descivit, reformatis doctoribus se applicuit, & eximiam ecclesiæ operam navavit, dicere solitus: *se Roma factum esse Evangelicum*. A. 1525 libello *Valentini Comparis*, qui in publicis Uramensium comitiis prælectus erat, *Zuinglius* scriptum moderatum, & multa frugis plenum, opposuit. Apud *Vitodurenses*, *Scaphusianos*, *Constantienses*, *Bernenses*, *Rhaetos*, *Basileenses*, *Claronenses*, & *Biennenses*, publicis magistratum edictis varii abusus sunt eliminati, & religio ab inveteratis sordibus magis atque

288-298. magis est purgata. Annus 1526 insignis fuit duobus colloquiis, a quibus ingens rerum mutatio pependit. Primum habitum est *Montii*, superioris Rhetici oppido, in publicis procerum comitiis, in quo Pontificii incertam suam multis modis prodiderunt, ut ex ipsorum locis aliquot in Reformatorum patres transirent, & proceres edictum conderent, ut cuicumque liberum esset, quam vellet, religionem sequi, porro ut ecclesiarum doctores verbum Dei non nisi pure prædicarent. Secundum institutum est *Badense* d. 17 Maji pariter in publicis comitiis, congregantibus *Jo. Eccio* & *Oecolampadio*, quorum ille clamoribus & impudentia, hic modestia & argumentorum pondere, vicisse est judicatus. Habito colloquio, a pagis Pontificiis est definitum, ut prisca religio inmotamaneveret, *Zuinglius*, & qui cum ipso facerent, diris omnibus ab ecclesia secluderentur; quæ tamen ab *Oecolampadio* prolata fuere,

Arce, multorum minus adu' alte infixæ hæserunt, ut novæ re-
 formationi occasionem dederint. Subjiciuntur quædam de in- Pag. 306-
 constantia religionis, quæ in *Erasmo* fuit animadverta, & quo mo- 311.
 do *Zuinglius* se ab adversariorum criminationibus, quod Bada-
 næ non comparuisset, defenderit. Referuntur etiam quædam de
 actis hujus colloqui, postea editis. *Badensis* autem disputatio, 312-317.
 de septem pagorum renisus, non impedivit, quo minus in instau-
 randis sacris, & ad pristinam simplicitatem revocandis, perge-
 rent, ubi de *Conrado Pellicani* ad linguæ Ebraicæ Professionem
 vocatione, & *Hervici Bullingeri* ministerio apud Capellenses. 317-319.
Basilienses suavis septem pagorum decretum, emendatis sacris non
 admodum favens, emittunt, sed non multo post benigniores se
 illis præbent, *Bercholdo Hallero* in munere suo confirmato, cui
Franc. Kolbii post collega est datus. Apud *Basilienses* nova in- 319-322.
 crementa cepit reformatio, *Turgovienses* item, *Regusienses*, *Tog-*
genburchenses, *Mulhusinos*, *Scaphusanos*, *Abbariscellanos*, *San-Gal-*
lenses, quibus multum profuit sua doctrina & in religionem
 Rudio *Jo. Vadianus* Consul, itemque *Christoph. Schappelerus*,
 turbis anabaptisticis minus favens, qui, reliâs Memmingen-
 sibus, ad *San-Gallenses* suos rediit. Septem pagi Pontificii 322-333.
 quosdam ex civibus suis religionis ergo in exilium mittebant,
 quos Tigurini excipiebant. Hoc anno vivis excedunt *Thom.* 333-334.
Wittenbauhius & *Cunr. a Rechenberg*, quorum prior sacrorum
 instaurationem pro virili promoverat, hic eidem adversus non
 fuerat. Anabaptiste novas dederunt turbas, quorum quidam, 335.
 obnitentes magistratui, ultimo affecti sunt supplicio, quod Cel.
 Autor non omnino probat. *Berne*, contra nitentibus Impera- 335-337.
 tore & pagis Pontificiis, d. 17 Dec. publica disputatio inter
 Reformatos & Pontificios indicitur; *Basilienses* superstitiosos 337-344.
 aliquos ritus in exilium mittunt; apud *Mulhusanos* pariter, *Ca-*
pellenses, *Scaphusanos*, *Kilronenses*, & alibi, reformatio pro-
 spero successu gaudet. A. 1528 d. 7 Jan. initium fit dispu- 344-351.
 tationis *Bernensis*, quæ per 18 sequentes dies continuatur;
 convolant ex Reformatis plures; Præsidem agit *Vadianus*; di-
 sputationis lex hæc figitur, ne quid nisi ex sacra Seriptura de-
 Rr finiatur.

- finitur. Pontificii, agere congregantes, in arctum sunt com-
 pulsi, ipsorumque ignorantia & causa imbecillitas abunde est
 cognita. Quare, finita disputatione, publica magistratus au-
 thoritate non solum *Berna*, verum etiam in omni agro subjecto,
 Milla, ara, atque statuae, sunt remotae; imo totus pagatus ab-
 rogatus, monasteria in scholas conversa, speciatim *Academia*
 351- *Bernensis* est aperta. Bernensium exemplum secuti sunt *Constan-*
 363. *tienfes*. *Geneva* etiam tum per Bernates, eodem subinde diver-
 tentes, tum per Cleri luxuriam, potissimum vero effrenem Praesu-
 lis libidinem, in via quaedam futurae reformationis sunt facta. Aliis
 etiam in locis opus hoc leto cum progressu est promotum.
- 363-370. *Basilea* adhuc in quibusdam templis priscus cultus fuerat re-
 tentus; quae res cum multarum contentionum causa esset, tan-
 dem cives senatum adegerunt, ut superstitione omnibus templis
 371-374. eliminaretur. Quo facto, *Ludov. Berus* cum Canonicorum col-
 legio, & nonnullis *Academiae* Professoribus, *Basilea* *Friburgum*
 abierunt; secutus etiam *Erasmus*, ne suspicionem aliis moveret,
 ac si cum Reformatoribus conspiraret, in quorum locum *Hei-*
delberga *Simon Gryneus* & *Seb. Munsterus* sunt vocati, &
- 374-383. alia in emolumentum ecclesiae constituta. Hoc exemplo re-
 liqui Helvetii exciti, ultimam manum reformationi admove-
 runt, eamque ad perfectionem perduxerunt, a quibus, ubi in
 reliquiarum arcana accuratius inquisiverunt, variae sacrificulo-
 383-387. rum fraudes sunt detectae. Pagi Pontificii, mutatione sacrorum
 offensi, a Tigurinibus & Bernensibus suscepta, in illorum perniciem
 conjurarunt. Hi igitur, ne sibi desissent, arctioris foederis vin-
 culo se consociarunt, sibi que mutuum auxilium, si quidem
 387-388. vim paterentur, sunt polliciti. A. 1529 duo Concilia natio-
 nalia sunt coacta, alterum in urbe *Toggenburgensi* d. 13 Febr.
 alterum *Frauenfeldi* d. 10, vel 12, Dec. in iisque aliqua, ad ho-
 num ordinem, & vitam Christianam, spectantia, sunt decreta.
- 394-395. Ipso illo anno pagi Pontificii foedus cum *Ferdinando* Rege pe-
 pigerunt, quo Tigurinos & Bernenses, religione abs se dissen-
 tientes, opprimerent. Quare hi adversus illos copias suas edu-
 cunt, sed, in eo dum essent, ut congregarentur, intervenit reli-
 quorum

quorum pagorum celebris illa pax Arovia d. 26 Jun. est conciliata. Quae cum nimium concessisse se adversariis arbitrarentur Pontificii, odii flammam corde coxerunt, quae post eruperunt. Pag. 395-397. Recenset Autor *Zuinglii* libellum *de providentia Dei*, A. 1530 397. divulgatum, in quo, non negat, ipsi duriusculas aliquas locutiones excidisse, quod aliis, idem argumentum tractantibus, *Augu-* 397-400. *stino* juxta atque *Luthero*, contigit. A. 1530 *Waldenses* duos ex Pastoribus suis, *Georgium Maurelum* & *Petrum Lutomum*, ad diversos reformatos coevis in Helvetia, etiam extra illam, ea mente mittunt, ut illorum doctrinam cognoscant, ab iisdemque in verae religionis notitiis confirmentur, & rectiora, sicubi errarent, doceantur. Quem in finem totam rationem doctrinae suae, formae regiminis ecclesiastici, & vitae, exposuerant *Jo. Oecolampadio*, qui sententiam de illis pie & nervose declaravit. Quid hoc anno in reformationis negotio apud *Tigurinos*, *Witenses*, *Glaronenses*, *Solodurienses*, *Scaphusanos*, & *Néocomenses*, sit actum, iusto ordine exponit. De- 401-418. liberatum etiam est de disciplina ecclesiastica, sed prudenter temperata, reducenda, quam quidem *Basileenses* suavis *Oecolampadii* admiserunt; reliqui pagi diversas rationes, maxime a reipublicae conditione petitas, in contrarium attulerunt. Se- 422-424. quuntur lemnata paragraphorum, & Supplementa ad *Tom. I* 425-451. & *II*. Mensis indicatis adjiciemus illud, quod habetur pag. 105, ubi in not. a) pro A. 1726 legendum est A. 1526. Monumenta, quae huic *II Tomo* adherent, sunt numero XXVIII, quorum indiculum texere, ab instigato nostro alienum non erit. Est igitur 1) *Epistola Lutheri ad Imp. Carolum V*; 2) *Lutheri* & 3-5. *Melancthonis Epistola ad Jo. Thurzanem, Episcopum Vratislaviensem*, desumpta ex *Sculcteti Annal. Decad. I* pag. 59-62; 3) *Leonis X Epistola II ad Albertum Moguntinum* A. 1520, ex *MSto avto-* 6-8. *grapho*, ubi a) mittit ipsi rosam auream; b) queritur de *Ulrici Hutteri* libro in sedem Romanam injurio; c) responsum dat ad *Epistolam Leonis*; 4) *Leonis X Bulla secunda adversus Lutherum*, 8-14. edita d. 4 Jan. A. 1521, transumpta ex *Bzovio*, qua *Lutherum* damnat, Romam citat, eundemque omnibus muneribus & be-

- Pag. 15-24. neficiis exiit; 5) *Passio Lutheri*, ex *Christino* producta, quae actiones Vormatienfes representantur; 6) *Epistola citatoria Imperatoris*, ut *Lutherus* Vormatiae se sistat, d. 6 Mart. A. 1521 *salvus conductus*, uti inscriptio habet, *Luthero, Vormatiam eunti, concessus, edictum imperiale*, quo *Lutherus* cum asseclis est proscriptus, d. 8 Maji A. 1521; 7) *Tragedia*, quae Parisiis coram Rege *Francisco I* acta fuisse dicitur A. 1524; 8) *Missa de nuptiis Andr. Carlostadii* A. 1522; 9) *Apologia Senatus Vratislaviensis adversus Adrianum VI, P. R. pro reformationis a se factae decreto*, petita ex *Scuteti* Annalibus ad A. 1523; 10) *Formula conventus Ratisbonensis A. 1524 inter Ferdinandum & Principes catholicos*, ex *Raupachii* Austria evangelica illustrata; 11) *Documenta* quaedam, ad primam reformationem Argentinensem pertinentia, ex MStis eruta, scil. 1) *Formula evocationis* ab Episcopo Argentinenfi ad *Wolfg. Scultetum* Presbyterum, qui matrimonium inierat, A. 1524 d. 7 Jan.; 2) ejusd. Episcopi Epistola ad senatum Argentinensem contra ecclesiasticos uxoratos, eodem anno; 3) Senatus Argentinenfis Epistola ad Ecclesiastas Evangelicos, ut suae doctrinae apologiam consignent; 4) *Epistola Wolfg. Fabric. Capitonis ad Ambros. Blaurerum* d. 4 Maji A. 1524; 5) *Dominici Sleupneri*, concionatoris Norimbergensis, Epistola ad *Capitonem*, d. 2 Dec. A. 1524; 12) *Georgii, Marchionis Brandenb. ad fratrem Casimirum* Epistola A. 1526 pro reformatione Franconica, ex *Sculteto*; 13) *Huldr. Zuinglii* Epistola ad *Berchtoldum Hallerum* A. 1522, & hujus ad illum *responsum*; 14) Ejusd. *Zuinglii* Epistola apologetica ad *Jo. Eccium*; 15) *Articuli disputationes Rhetoricae* A. 1526, ex *Fueslino* hausti; 16) *Huldr. Zuinglii* Epistola ad XII pagorum legatos de disputatione, in conventu Badensi instituenda, A. 1526; 17) *Wolfg. Fabr. Capitonis* Epistola ad *Ludov. Berum* de negotio colloqui Badensis A. 1526, ex MSto; 107-110. 18) Ejusd. *Capitonis* Epistola ad *Huldr. Zuinglium* a. eod.; 19) 111-114. *Theologorum Argentinenfium* Epistola ad *Jo. Falcum* a. eod. 115-117. qua ipsum ad disputationem invitant; 20) *Capitonis* Epistola 118-120. ad fratres *Basileenses*, ex *Sculteto* A. 1527; 21) *Reipubl. Bernensis*

Reverſis Edictum in cauſa religionis A. 1527, ex *Fueſino*, quo jubentur verbi divini miniſtri verbum Dei pure prædicare, retentis vero præſcis ceremoniis; 22) *Diſputationis* Pag. 120-*Bernenſis habitæ*, A. 1528 celebratæ, *indictio ſolemnis* A. 1527; 123. 23) *Ordinum Bernenſium literæ tres ad Episcopum Lauſannenſem* A. 1527 & 1528, quibus ipſum ad diſputationem Bernenſem invitant; 24) *Jacobi Monafterienſis, ſacrificuli Soloduruni, Epistoſa ad amicum de diſputatione Bernenſi* d. 29 Jan. A. 1528, ex *Sculteto*, qua de ignavia atque inſcitia Pontificiorum valde queritur; 25) *Jo. Oecolampadii Epistoſa ad Capitulum* A. 1529 d. 13 Febr. de reformatione Baſileenſi; 26) *Jo. Oecolampadii Epistoſa ad Capitulum de eccleſia Solodurgenſi*, A. 1529 d. 6 Mart. ex autographo; 27) *Jo. Oecolampadii & Sim. Grynei Epistoſa muræ* de hujus vocatione ad Professionem linguæ Græcæ in Academia Baſileenſi; 28) *Baſileenſium Epistoſa ad Mulhuſanos* de tollendis ſimulacris & contentionibus d. 6 Nov. A. 1529. Opus claudit Index copioſus & accuratus in utrumque *Tomum*. Librarius nihil, quod externum ſplendorem præſtantiffimo huic Operi conciliare poſſet, deſiderari eſt paſſus. In ſequenti *Toma III* enarrabuntur doctrinæ Evangelicæ emendatæ initia & prægreſſus in *Belgio, Gallia, Britannia, Suecia, Dania, Hungaria, Tranſylvania, Pôlonia*, in *Italia* etiam, *Hiſpania, Auſtria, terris Bohemicis, Bavaricis, & Coloniënſibus*, in quibus veritatis lux ob hoſtium vim & truculentiam poſt omnino deſecit; quo ut Summe Venerandus Autor nos quantoſcunq; beet, ipſum publico nomine quam ſtudioſiſſime rogitamus, gratiam Dei, valetudinem, vires, ætatem, ex optimo animo ipſi apprecantes.

BREVIS VETERUM MONUMENTORUM, AB
Ampliſſimo Virò, GERARDO PAPENBROKIO, Aca-
demie Lugduño-Batavæ legatorum, deſcriptio, in duas
Partes diviſa, quarum prima Græcos Latinosque titulos,
arſis, urnis, ædiculis, buſtis, arcis, laminisque lapideis,
inſcriptos,

in scriptos, uti & anaglypha, continet; secunda statuas, imagines, capita Deorum, illustriumque virorum, &c. complectitur. Studio & opera FRANCISCI OUDENDORPII.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmanus & filium,
1746, 4 maj.

Plag. 10, Fig. 21. 3.

Non docendus es multa, Lector, qui summa limatissime hujus tractationis capita cognoscere ex rubro potes. Lapidem omnes cum figuris suis quam accuratissime describuntur, Inscriptiones fideliter exhibentur atque explicantur, Autores demum, fusius de iisdem agentes, nominantur. Difficillimus esset descriptionum selectus; Inscriptionum autem, vel exempli causa, nonnihil excerpemus. Prima statim est flavescens coloris lapidea in mole scripta:

IOVI. O. M. SVMMO
EXSVPERANTISSIMO
SOLI. INVICTO. APOLLINI
LVNAE. DIANAЕ. FORTVNAE
MARTI. VICTORIAE. PACI
C. ANTISTIVS. ADVENTVS
LEG. AVG. PR. PR.
DAT.

Pag. 6. Ubi quidem de vocabulo *exsuperantissimo* notatur, ad tempora illud pertinere *M. Antonini*, sequentium temporum in scriptis, nominatim *Apuleji*, haud infrequens. Tertia haec est, Batavis perhonorifica:

GENS
BATAVORVM
AMICI. ET. FRATRES
ROM. IMP.

11. Qui nono loco sicitur lapis argillaceus, seu cretaceus, inscribitur:

DLA

veteris ævi reliquias ab oblivione vindicandas, transmittendasque ad posteritatem, ducit.

DE VESCICATORI DISSERTAZIONE, &c.

id est,

JANI PLANCI, SEU JOANNIS BIANCHI, Medici primarii Urbis Ariminensis, de Vesicantibus Dissertatio, habita mense Junio A. 1746 in Lynceorum Academia.

Venetis, apud Joannem Baptistam Pasqualium, 1746, 8.

Plag. 3.

Janus Plancus, Medicus primarius Ariminensis, cum edidisset Linceorum noticiam, quam præmisit nova editioni Phytobalani *Columnæ*, a se, cum adhuc in Etruria degeret, publicus Anatomæ Professor Academiæ Senensis, adornatæ, in patriam reversus, quo eum honorificis conditionibus sui cives revocaverant, Lynceorum Academiam Arimini restituit, cujus novæ leges *Ciceronis* & *Gravinae* Stilo in Ephemeridibus Florentinis A. 1745 referuntur. Is, ut scerum haberemus aliquem Academiæ illius instauratæ, cujus ipse restitutor perpetuus inscribitur, Dissertationem hanc edidit, quam ipse in eadem Academia Junio mense anni superioris habuit. Laudandi sunt cæterus omnes Academici, præsertim autem ii, qui suis sceribus non tantum oratorio & poetico lenocinio aures demulcent: qui cæterus frequentissimi sunt in Italia; sed qui solide humanam societatem experientis & ratione adjuvant; qualis hic est sceretus, quem *Janus Plancus* edidit, quo humanum genus a crudeli & barbaro vesicantium remedio liberare studet. Quod ut faciat, ostendit primo, hoc remedii genus ignotum fuisse primis Medicinæ parentibus, *Hippocrati* & *Galeno*, æque ac reliquis Medicis Græcis & Latinis. Quin immo, ignotum fuisse, dicit, vel Arabibus ipsis, quos, utpote barbaros, autores existisse hujus crudelis remedii, aliqui arbitrantur.

tur. Autores vesicantium Medici recentiores, qui *Hippocraticam* Medicinam instaurarunt, dici non possunt. Nam horum aliqui ita vesicantia averfati sunt, ut diabolicum remedium appellarint, ut fecit *Vallisnerius* in Epistola ad *Bapri-
stam Scarellam*, Botanicum Patavinum, in qua duodecim argu-
menta, seu conclusiones, adversus vesicantia adducit. *Malpi-
ghius* ita vesicantia detestatus est, ut, publico testamento scripto,
hæreditate sua privarit suos, si permetterent, ut in aliquo
gravi morbo, quo ipse sequi nequirit, vesicantia corpori
suo admoverentur. Ita *Lucas Tozzius*, & alii quamplures Me-
dici Itali, vesicantia detestati sunt. Ostendit igitur *Plancus*,
vesicantium usum non esse admodum antiquum, & in Ita-
lia natum vix ante 150 annos. Autores propagati hujus
usus dicit fuisse præcipue *Hieronimum Mercurialem*, Forolivien-
sem, & *Herculem Saxoniam*, Professorem Patavinum, præsertim
vero hunc postremum, qui vesicantia adhiberi suavit pro peste
profliganda a ditione Pisaurensi, de qua eum consuluit Dux
Urbini, Pisauri dominus. At contra *Saxoniam* scripsit *Alexan-
der Massaria*, Professor item Patavinus. Quare & in ipsa
origine contradictores acerrimos invenerunt vesicantia, &
post eorum receptum usum semper acutos & doctos Medicos
sibi adversantes habuerunt. Quin immo ipsi vesicantium
sautores inter se discordes de eorum usu sunt. Alii enim
in hoc, alii in illo, morbo ea rejiciunt, ut summatim hinc
concludi possit, pro nullo morbo esse adhibenda. Verum
Plancus, ut incommoda & noxam vesicantium ostendat,
ad examen revocat cantharidas, & reliquas res, quas adhi-
bent seplastarii & Chirurghi in compositione hujus remedii,
& reperit, omnia esse venenata, & naturæ admodum sti-
mulantis, quæ inficere possunt sanguinem, si intra ipsum in-
grediantur, quemadmodum semper nocent stimulis suis ex-
ternis, somnum impediendo, delirium excitando, augendo-
que, si adsit, & coctiones naturæ perturbando. In ipsa apo-
plexia non esse illa salutaris usus, dicit, neque in aliis sopo-
riferis affectionibus, licet in his morbis propter stimulos vi-
deantur

deantur indicari. Nam, ut ait, in omni morbo tollenda est causa; quare, si multæ apoplexiæ a convulsionibus originem ducant, vesicantia non proderunt, quæ dolorem & convulsionem ipsam inducunt. Præterea in omnibus affectionibus soporosis semper turgent sanguine venæ capitis, ut sectione anatomica compertum habet; remedium igitur erit, sanguinem mittere a jugularibus præsertim, ut meninges & cerebrum a pressione sanguinis liberentur, & sopor tollatur, non vero admovenda vesicantia, quæ excitent quidem ægrum, sed causam morbi non tollant, qui redire, & ad extrema ægrum perducere, solet solo vesicantium usu, neglecta sanguinis missione. Ita damnat vesicantia in morbis omnibus acutis, propter rationes superius allatas, & præsertim in pectoris inflammationibus, rationesque ad id probandum adducit pæne invictas. Rident in fine Medicos quosdam prædicos, satis ineptos quidem & indoctos, qui in omni morbo gravi vesicantia adhibent, ut nemo per eos orcum invilat, nisi corpore sit istis vesicantibus obliquatus.

TRAITE' DE LA COMETE, &c.

hoc est,

TRACTATUS DE COMETA, QUI APPARUIT
 mensè Decembri A. 1743, & Januario, Februario, Martio,
 A. 1744, continens, præter observationes Autoris,
 alias, a CASSINO Parisiis, & a CALANDRINO Genevæ, institutas. Annexæ sunt variae Observa-
 tiones & Dissertationes Astronomicæ. Autore J. P.
 LUDOVICO DE CHESEAUX.

Lausannæ & Genevæ, apud Marcum Michaellem Bousquet,
 1744, 8 maj.

Plag. 20, Tabb. æn. 6.

Cometa nuperrimus, qui permultos in sui contemplatio-
 nem rapuit, variisque vario successu exarandis scriptis,
 quibus

quibus res literaria partim ornata, partim onerata est, ansam præbuit, etiam præsentis tractationi occasionem dedit. Præmissa est Introductio, *Partem I* occupans, eorum maxime in usum, qui principiis mathematicis imbuti non sunt, conscripta, quæ generalia, circa motum siderum in genere, & in specie Cometarum, methodum eos observandi, orbitasque ipsorum determinandi, & conjecturas circa eorum corpora & caudas, imprimis hæcæ curvaturam, ipsorumque reversionem, complectitur; qua occasione quædam haud injucunda circa causas Cometarum finales Autor attulit.

In *Parte II* primo describit Observationes proprias circa Cometam illum, primis 19 diebus, nempe a 13 Dec. A. 1743 usque ad 1 Jan. A. 1744, institutas, quibus totam ipsius theoriam superstruxit. Ufus est hæc in re Quadrante 18 pollicum, duobus telescopiis instructo, cujus fulcro ad situm ejus exacte determinandum alius Quadrans & Semicirculus affixi sunt, quemque ad 15" exactum prædicat, duobusque telescopiis, altero communi 14 pedum, altero *Gregoriano* 2 pedum, æqualem proflus effectum præstantibus. Ad motum Cometæ in orbita parabolica ex observationibus hæcæ definiendum, adhibuit methodum propriam, quam quidem tunc *Newtoniana* simpliciozem, & in exequendo calculo faciliorem, credidit, sed quam, in fine Operis ingenue fatetur, huic, propter multas, quas requirit, fictiones, imo longiores calculos, multum cedere; quapropter in ea explicanda haud morabimur. Apponemus tantum elementa præcipua, inde deducta, prout ea correctiora pag. 124 exhibet, ut cum aliorum inventis comparari possint:

Cometa per *Perihelium* transit A. 1744 d. 1 Mart. 9^h. 26', tempore mediæ, Lausannæ.

Distantia *Perihelii* a ☉ = 0, 22192, posita Telluris distantia a ☉ mediæ = 1.

Angulus inter *Perihelium* & nodum ascendentem = 151°. 14'. 2".

Longitudo nodi adscendentis = $8^{\circ} 16' 54''$.

Inclinatio = $47^{\circ} 49' 53''$.

Ipsi vero Cometae nullum similem reperit Autor, præter eum, qui A. 1301 apparuit, unde prodiret tempus periodicum 442 annorum, & orbita, adeo prope ad Parabolam accedens, ut maxima a Sole distantia sit 527 vicibus major minima. Ex hac theoria, observationibus jam dictis inmixta, construxit etiam Tabulam, qua motus ejus pro tempore reliquo, a primo Januarii nempe usque ad Junium, definitur, addita simul quantitate lucis pro diversis locis; motumque ejus tam verum, quam apparentem, aliquot Tabulis æneis ante oculos posuit. Ad confirmandam vero etiam per observationes theoriam præcedentem, exhibet *Parte III* observationes, tam proprias, Lausannæ factas, quam alias, a Cel. *Cassino* Parisiis, & a Cl. *Calandrino* Genevæ, institutas, usque ad 1 Mart. continuatas, unde & egregiam systematis *Newtoniani* cum omnibus Cometae apparentis congruentiam exponit. Simul etiam, quicquid de Cometa A. 1301 memoriæ mandatum reperire potuit, recenset.

In *Parte IV* describuntur Observationes circa corpus & caudam Cometae. Prima vice d. 13 Dec. A. 1743 ab Autore casu detectus, fixis tertix, aut quartæ, magnitudinis similis apparuit, nec nisi per telescopium brevissima cauda instructus. D. 9 Jan. jam secundæ magnitudinis visus est, ipsum etiam caput distincte conspici potuit. D. 23 diameter hujus $\frac{1}{2}$ diametro Saturni annulo carentis apparuit. Inde continuo crevit, ita ut initio Martii a quibusdam, Sole supra horizonte constituto, conspectus sit. Forma atmospheræ, caput circumdantis, etiam subinde mutata est. Cum enim initio illud ex omni parte æqualiter cingere videretur, medio Februarii versus caudam collecta est, ibique forma nubeculæ obscuræ apparuit, quæ varias vicissitudines experta est. Cauda primum d. 31 Jan. annexa videbatur alia exigua, quæ continuo ab illa magis magisque separari, atque in diversas cœli partes dirigi, cepit, sed dein plenilunii & crepusculi causa hæud adeo bene dicer-

ni potuit. Observatio autem notatu dignissima accidit d. 8 Martii, quo die hora 4 matutina in horizonte ortivo apparuerunt quinque caudæ permagnæ, usque ad 22° elevata, singula circiter 4° latæ, in medio obscuræ, in extremitatibus autem striis lucidis terminatæ, una cum sexta brevissima; ipso corpore Cometæ adhuc infra horizontem latente. Ut autem hoc phenomenon eo minus pro meteoro quodam aërio haberi possit, tenendum est, illud iterum die 9 insequente, cælo serenissimo, ab hora $2\frac{1}{2}$ usque ad $4\frac{1}{2}$ observatum esse. Hanc apparentiam mira sua specie atque raritate sese commendare, nemo ibit inficias. His expositis, ostendit Autor methodum, ex observata caudæ positione apparenti veram determinandi, quam ad Cometam nostrum applicat, & in Tabula, pro variis observatis caudæ longitudinibus, longitudines veras, deviationes, tempusque, quo vapores ascendere potuerunt, exhibet. Ita e. g. d. 14 Jan. longitudo apparens fuit fere 8° , unde prodit longitudo vera = 2286 earum partium, quarum distantia ejus a Sole tunc erat 12519, & deviatio = $4^\circ. 11'$; utraque autem continuo crevit, ita ut d. 8 Mart. media ex quinque observatis fuerit longitudinis apparentis $45^\circ. 20'$, ideoque ejus longitudo vera = 7527 earum partium, quarum distantia a Sole erat 3390, deviatio = 113° . Curvatura caudæ, convexitate versus eas partes, in quas corpus movetur, directæ, etiam fuit maxime sensibilis. Hæc phenomena caudæ illustrat Autor comparatione, cum caudis Cometarum A. 1577 & 1680 instituta, quarum longitudines & deviationes pro variis observationibus determinat. Denique paucis ostendit, parallaxin Cometæ ex observationibus, ad hunc finem non satis exactis, definiiri non posse; sicque disquisitiones circa Cometam nostrum claudit, indicatis causis, cur eum a mente Martio inde ulterius observare haud licuerit.

Pergimus ad varias Dissertationes & Observationes Astronomicas, alteram Opusculi Partem occupantes. Prima continet disquisitionem circa *Instrumenta Astronomica*. Duo in-

primis hic genera considerat, ea, quæ in mensurandis angulis usu veniunt, ac ea, quæ ad determinandam variorum sphaeræ circularum positionem adhibentur; variasque præscribit præces, tam eorum bonitatem examinandi, quam positionem exacte determinandi atque verificandi. Describit etiam fulcrum, quadrante & semicirculo instructum, cujus ope instrumentum perquam commode & exacte in datum situm disponi potest. Denique proponit modum, telescopia dioptrica perficiendi. Cum enim in eo maxime a catoptriciis superentur, quod radii heterogenei in his exacte reuniantur, suadet, ut pro illis vitra objectiva colorata adhibeantur, quo facto, radii homogeneis tantum transitus permetteretur, et si claritati objectorum quidquam decederet; quod vero in Sole, Luna, Venere, fixis, haud obesset, pro reliquis autem remedium afferri possit, vitra ejusdem cum ipsis coloris adhibendo. Sequuntur cogitata de *laminis fixarum quantitate & propagatione, ipsarumque distantia*, quæ breviter luc redeunt: Si fixæ omnes ponantur soli æquales magnitudine & quantitate luminis, constat, quantitatem lucis relativam, quam fixa in quavis distantia a Terra ad hanc emitteret, fore ad quantitatem lucis solaris, in ratione inversa duplicata distantiarum fixæ & Solis. Concipiuntur nunc plures vortices, nostrum ambientes, eique æquales, sitque numerus fixarum in quovis strato sphaerico, cujus centrum sit Sol, existentium proportionalis superficiæ hujus strati, id est, quadrato distantie ejus a Sole; eritque lux tota ab omnibus fixis hujus strati ad nos transmissa, vi modo distantiarum, semper constans, (ratione directa & inversa quadrati distantiarum se mutuo eliminantibus,) in ratione nimirum duplicata distantie Solis a Terra ad distantiam fixarum proximi strati, seu primæ magnitudinis. Invenit vero ex observationibus quibusdam diametrum apparentem harum fixarum $\frac{1}{125}$ unius secundi, unde colligit distantiam earum fere 240000 vicibus majorem distantia Solis a Terra; atque inde, secundum Cel. *Bouguerii* theoriam de intensitate lucis, invenit, si modo spatium stellatum esset 760 000 000 000 000 vicibus majus

maius vortice solari, quodvis punctum cœli eandem lucem habiturum, ac punctum Solis ejusdem magnitudinis, ideoque lucem totam utriusque hemisphærii cœlestis fore 91850 vicibus luce, quam a Sole accipimus, majorem; si vero spatium hoc repletum esset fluido, radios intercipiente, & 330 000 000 000 000 vicibus rariori, quam aqua, sufficere hoc ad lucem totius hemisphærii adeo minuendam, ut tantum 33 vicibus major evaderet luce, quam in Novilunio pars disci obscura refert. Tertia Dissertatio exhibet *Specimen novæ Theoriæ lunaris*, quæ imprimis continet hypothesein, quod alter orbitæ lunaris focus moveatur in ellipsi parva, cujus centrum sit focus, in quo versatur Terra, vi cujus Tabulas *de Hirii & Cassini* correctiores reddidit. Adjecta est methodus facilis, diametrum Lunæ apparentem, ex observato transitu limbi integri, & partis falcatae, vel gibbæ, per meridianum, determinandi. Sequitur tandem supellex variarum Observationum circa elevationem poli Laufannæ; inveniendam positionem linæ meridianaë, item locorum Lunæ, Eclipsium, reliquorumque Planetarum, nec non altitudinis nubium ex observato instanti, in quo a Sole occidente illuminari desinunt. Plura de rebus modo recensitis verba facere, instituti ratio non permittit. Ceterum Autoris studium, quod in excolenda Astronomia posuit, ejusque observationes atque annotationes, quæ theoriæ Cometarum magis perficiendæ intervere possunt, omni laude dignas censemus.

VELDIDENA, URBS ANTIQUISSIMA;
Augusti colonia, & totius Rhetie princeps, in tractu præcipue Wilthinensi & Oenipontano, e tenebris eruta & vindicata, insertis compluribus adhuc ineditis, que per Tyrolim supersunt, monumentis Romanis, ab ANTONIO ROSCHIMANNO, J. U. Lic. Almæ Universitatis Cesareo-Leopoldinæ a Secretis & Actis, & Illustriff. Provinciæ Ordinum Historiographo.

Ulmæ,

Ulmae, prostat apud Danielum Bartholomaei & filium,

1744, 4.

Plag. 22.

Ex quo tempore Ordinum provincia Tyrolensis Historiographus constitutus est Clarissimus hujus libri Autor, illud potissimum sibi agendum esse censuit, ut antiquitates istius regionis, minus curiose adhuc investigatas, e situ & tenebris eriperet, ereptasque cum eruditis communicaret. Specimen hujus laboris ex antiquitate profana jam dedit, quando historiam urbis Veldidenae, quae hodie *Wilsben* audit, & juxta Oenipontem sita est, data opera enarravit; sacrae autem simul antiquitatis rationem habens, vitae *S. Valentini*, Rhætorum Apolloli descriptionem vernaculo sermone concinnavit, de quo libro nuper nos dicere meminimus. Nobilissimam & celebratissimam urbem fuisse olim Veldidenam, totiusque Rhætiae caput, & ex *Antonini* Itinerario intelligitur, & recentiorum eruditorum haud pauci, quos inter praecipue *Cluverium*, *Lambecium*, & III. *Masovium* nostrum, Cl. Autor nominat, diditarunt. In aliam vero concesserunt sententiam viri in orbe literato admodum celebres, *Lipsius*, *Scaliger*, *Gruterus*, alii, qui, *Marci Velseri* auctoritate nimiam confisi, Augustam Vindelicorum Rhætiae caput fuisse, summopere contenderunt. Contra eos igitur potissimum pugnat Cl. Autor, & Veldidenae saepe uti honorem, a quibusdam ademptum, reddat, amittitur. Tyrolim igitur hodiernam sub Rhætiae quondam nomine comprehensam fuisse, ostendit. Durasse hoc usque ad initium sexti circiter a Christo nato Seculi, asseverat, quo, invalescentibus in Tridentino tractu Longobardorum rebus, pars istius tractus eorum regno accessita sit. Reliquam vero Tyrolin, teste *Aribone* & *Paulo Diacono*, Bojis dominantibus, Noricum fuisse dictam, contendit, & exinde varia antiqua documenta istius aevi illustrat. Seculo tandem decimo tertio integer Comitatus ab arce, ad Arthesin fluvium sita, & *Teytoli* in Notitia imperii Romani occidentalis dicta, Tyrolis compellationem

Pag. 2.

7 seq.

lationem assumpsit. Veldidenæ antiquitatem & nobilitatem Cl. Pag. 10.
 Autor probaturus, ejus nomen jam in Itinerario antiquo,
 quod Cel. *Wesselingius* evulgavit, occurrere, observat, illud-
 que Itinerarium primo, aut secundo, post Christum natum
 Seculo confectum esse, certissime sibi persuadet. Præter Iti- 14.
 nerarium, Veldidenæ mentionem Tabulam *Peutingerianam*
 quoque injicere, contendit, quæ, quemvis, ex plerorum-
 que sententia, *Theodosii* junioris demum ævo confecta sit,
 non tamen pro prima haberi debere Cl. Autori videtur.
 Ex manuscripto unum Codicem, quem Bibliotheca Augusta-
 na asservat, orbem terrarum jam ante istius Imperatoris
 tempora ita fuisse dumentum, docet. Imò, antiquissimos
 jamjam Romanos atque Græcos tabulas geographicas ha-
 buisse, monet, &, ex eo palam fieri, dicitur, hanc super-
 stitem tabulam, *Theodosio* longe antiquiorem, & florenti-
 bus olim Romanorum rebus delineatam, esse, atque proin
 inserta ibi loca antiquissima pariter censerì posse. Adjunxit
 ei *Notitiam dignitatum utriusque imperii*, quam aut *Theodosii*
M., aut junioris, tempore confectam esse, concedit. Locum 15.
 proin Itinerarii istius, quod vulgo *Antonini* dicitur, huc fa-
 cientem, apponit. In Tabula *Peutingeriana*, loco *Veldidenæ*,
Veronina ea urbs vocatur, neque, ut in aliis urbibus celebri-
 oribus illa in tabula factum est, muri turresque binæ in ea
 cernuntur. At vero, illam tabulam, prout hodie visitur, ante
 Seculum sextum, aut septimum, non videri confectam, Cl. Au-
 tor ostendit, adeoque mirum non esse, quod hoc librariorum
 vitiis depravata sit, dicitur. Quod autem nullis turribus &
 muris Veldidenam distinxerit hæc tabula, id ideo accidisse
 judicat, quod jam A. 452, immixtis per *Attilam* copiis, ea urbs
 fuerit destructa. Augusta quidem *Vindelicorum*, *Attilæ* furo-
 rem similiter experta, nihilo secius binis turribus in ista ta-
 bula nobilitatur. Hujus autem rei ea est ratio, quod, ut
 emporiis & urbibus limitaneis plerumque contingit, mox re-
 parata videtur. In *Notitia imperii* in figuris decem locorum 21.
 sub duce *Rhætie* primæ & secundæ, ejusque insignibus, inter
 T t depicta

depicta castra & mansiones, primo statim loco ac ordinè, bina veluti munimenta, majori ambitu & decore præ ceteris instructa, conspiciuntur, quorum priori, *Augustanis*, alteri, *Pbibianis*, inscriptum legitur. Per *Pbibiana* quid intelligatur, inter interpretes non constat. Cl. Autor vero, per *Augustana* Augustam Vindelicorum, Rhætiae secundæ metropolin, dencari, concedit, sub nomine *Pbibianorum* autem Rhætiae primæ urbem principem latitare, existimat, eamque sententiam, allatis quamplurimis argumentis, quæ summum ejus ingenium, & insignem Geographiæ antiquæ notitiam, testantur, confirmare laborat. Partem illam Itinerarii *Antonini*, quæ Illyrici, Norici, ac Rhætiae, urbes ac mansiones recenset, *Augusti* jam ævo confectam esse, ac proin quoque Veldidenam, toties per harum provinciarum directiones recurrentem, non ævo recentiore, sed forte antiquiore, arguere, pronuntiat, imò, ante *Augustum* jam stetit, aut saltem stare potuisse, illam urbem, fuscè commonstrare annititur. Coloniam quoque Romanam Veldidenam fuisse, affirmat. Solebant nimirum Romani locis a se devictis colonias immittere, tanquam præsidia partis bello provinciis. Cum igitur Rhætos domuerit *Augustus*, dubitari non posse, Cl. Autor iaculcat, etiam ea in loca colonias fuisse deductas. Rhætiae autem principem dicendam esse Veldidenam, ex eo comprobatur, quod in Itinerario *Antonini* ter pro termino assignetur, quale de aliis per Tyrolin locis non constare, & non nisi urbibus nobilibus hoc accidisse, jam *Bergierius* & *Cellarius* observarunt. Cum vero, prout jam supra vidimus, *Marcus Velferus* aliter longe his de rebus judicet, Vindeliciam & Rhætiam propriam in unam provinciam coivisse statuens, atque Augustam Vindelicorum ejus fuisse metropolin asseverans, eo, quod urbes Augustæ, quæ a populis cognomina acceperunt, istorum populorum principes urbes fuerint, ejus verba, huc pertinentia, diligenter Cl. Autor apponit, ut de hac controversia eo melius lector judicare possit. Ad ejus dein placita convellenda accedens, Rhætos & Vindelicos a scriptoribus antiquis constanter a se invicem

invicem distingui, monet, eamque in rem locum *Horatii Carm. IV. 4, 17*, affert, ibique voculam *Q* in optimis editionibus comparere, observat. Lapidem etiam *Tacito* adhuc recentiores, quibus verba, *Rhatia & Vindelicia*, sunt inscripta, exhibet. Insuper, Augustam nunquam dici *coloniam Rhatia*, sed semper *Vindelicorum*, observat. Quamplurimas autem in Rhatia colonias fuisse, ex Inscriptione, quam ipsemet jam *Velferus* edidit, Cl. Autor ostendit. Nummos, quos *Velferus* pro sua sententia attulit, neutiquam rem conficere, insigni doctrina atque acumine docet. Augustam quidem *Vindelicorum* coloniam esse, a *Druso* deductam, atque in *Augusti*, patris adoptivi, honorem, nomen hoc obtinuisse, Cl. Autor concedit, testimonium *Sexti Rufi* pro hac re stabilienda adducens. At vero, Rhatos atque *Vindelicos* ab antiquis scriptoribus vere a se invicem distingui, adducta insigni exemplorum copia, iterum inculcat. Rhatiam vero secundam, cujus metropolis *Augusta* existit, non nisi ubivis jam concussio a barbaris imperio, neutiquam vero *Hadriani* ævo, ut aliis visum, innotuisse, observat, quamplurimos locos, huc facientes, apponens. Rhatiam & Rhatos jam A. U. C. 640, adeoque centum annis prius, quam *Vindelicos*, Romanis cognitos fuisse, ex *Plutarcho* & *Strabone* ostendit, imo & alia monumenta, ultimam istius gentis antiquitatem probantia, affert. Summopere Rhatorum fortitudinem miratos esse Romanos, & loca, quæ inhabitant, muri instar imperio Romano postea fuisse, commonstrat. Montis *Brenneri* Tyrolensium jam apud *Herodotum*, *Strabonem*, aliosque scriptores, mentionem fieri, ex quamplurimis eorum locis confirmat. Voces etiam *Pyrene*, & *Pyrencei*, non tam a Græco πύργος, quam potius a Celtico *Brenner*, descendere, & cacumen montis designare, statuit, Cl. *Wachterum* nostrum in *Glossario Germanico* consentientem adducens. Incolæ istius tractus, *Brenni*, aut *Breuni*, per errorem vero *Bronci*, ac *Breuci*, paulo post vero rursus nomine *Briones*, ac *Breques*, moxque iterum non sine vitio *Ibriones* ac *Paones*, dicti sunt. Ut igitur, gentes illas antiquissimis

Pag. 54.

56.

57.

60 seq.

71.

74.

75 seq.

79.

89.

91.

96.

99 seq.

103.

- tiquissimis jam temporibus innotuisse, Cl. Autor ostenderet, scriptores, qui illorum meminere, secundum ordinem, id est, **pag. 105.** ætatem, adduxit, ex quibus omnibus liquet, Brennos illos Rætiae incolas, Rætios autem a Vindelicis diversissimos, fuisse, cum hi Galli, seu Germani, Illyriique, fuerint, illi contra e Græcia, Lydia, terra Chanaan, sive ex Ægypto, in Italiam delati, id quod *Maffæus* jam in *Originibus Etruscis* ostendit, & per plura dein Secula huic ipsi imperitalle Italiae, dicantur. Urbes etiam Ræti nonnullas extruxerunt, quarum multas postea in bello Rætico expugnarunt Romani, quemadmodum *Vellejus* testatur de condito Tridento, & de altera ad Brennenfes urbe *Plinius*. Hunc vero morem apud Gallos non viguisse, eosque vicatim sine muris habitasse, *Polybius* affirmavit. Omnia hæc Cl. Autor diligenter & copiose comprobabat, atque *Velferi*, unam eandemque Rætorum ac Vindelicorum fuisse gentem, statuentis, sententiam explodit. **115.** His præmissis, Veldidenam *Augusti* coloniam fuisse, ostendere an nititur. Monstrat primo, moris apud Romanos fuisse, in loca a se devicta colonos mittere. Ostendit dein ex *Vellejo*, in bello, contra Rætios gesto, multas urbes & castella *Augustum* per suos expugnasse. Hinc, eum, pro more Romanis solenni, hæc in loca deduxisse colonos, & vero videtur simile, & locus *Dionis* appositus haud obscure indicat. **121.** Ræti insuper, gens admodum bellicosa, coloniarum freno coercendæ erant. Hinc *Augustus* ipsemet post bellum confectum se in Rætiam contulit, (id quod A. U. C. 740 factum esse, in vita *Horatii* statuit *Maffonus*,) ibique res Ræticas constituit, quo in negotio præcipua ei coloniarum cura fuisse utique videtur. Et, quamvis Autores, qui de coloniis *Augusti* nonnulla prodiderunt memoriæ, nullius in Rætia neque ab *Augusto*, neque ab aliis, deductæ coloniæ meminerint, Cl. Autor tamen ex collectoribus Numismatum atque Inscriptionum varia, huc pertinentia, detexit. Tridentum igitur, nec non Teriolos & Veldidenam, colonias deduxisse *Augustum*, pro certo statuit. **123.** De Tridento Inscriptionem aliquam probationis loco attulit, pro

pro reliquis autem conjecturis duntaxat militat, neque ipsi probabile videretur, Veldidenam, quæ in Itinerario ter pro termino assignata est, adeoque urbs nobilissima fuit, honore coloniz caruisse, qui tamen Teriolis & Tridento contigerit. Ulterius tamen in subsequen-
 137-
 tibus hanc suam de Veldidena sententiam confirmaturus, nummum aliquem ex *Medioburgo*, nunquam hactenus explicatum, adducit, ejusque inscriptionem, ex meris siglis constantem, per verba: *Colonia Augusta, Latino Veldidena Emerita Rhetorum*, exponit, hujusque interpretationis rationem in subsequen-
 126-
 tibus reddit. Certe, si hæc nummi explicatio admittatur, res omni carebit dubio. Non autem patitur hic locus, has de hoc nummo Cl. Autoris conjecturas ad amissum vocare; sed eas potius eruditi lectoris iudicio & examini relinquimus, hoc interim affirmantes, ejus in interpretatione nummorum solertiam omnium admirationem & plausum promereri. A. 356 a Suevis Veldidenam fuisse deletam, ob locum *Ammiani Marcellini Lib. XVI* quibusdam videri poterat. Verum illum locum de Rætia secunda, quæ antiquis Vindelicia dicta est, Cl. Autor exponit, & per Suevos hic *Alemannos* intelligendos esse, sibi persuadet. Quod si enim tunc periisset Veldidena, ejus nullam mentionem injicere potuisset *Tabulam Peutingerianam*, quippe quæ hujus ætatis sit, dicitur. *Velferus*, etsi *Augustam* totius Rætiz caput & urbem principem fuisse, existimet, *Curiam* tamen Rætiz primæ alterum fuisse caput, simul affirmat. Cum autem luce meridiana clarius sit, urbes principes in directionibus Itinerarii aut capita, aut terminos, fuisse, insuperque *Curia Constantii* Imperatoris tempore non sit antiquior; facile hanc *Velferi* sententiam confutavit Cl. Autor, *Cellarium*, hac in parte secum facientem, adducens. Tridentum caput Rætiz fuisse, *Cluverius* censuit. Ejus autem urbis cum ne quidem *Notitia imperii* meminerit, cumque *Antoninorum* jam ævo non ad Rætiam amplius, sed ad Venerum tractum, ea civitas relata fuerit, prout ex *Ptolemaeo* potest intelligi; facile patet, quam longe & hæc *Cluverii* sententia a vero distet. Similiter *Freins-*
 139-
 140-
bemium

- bernium*, qui in Supplementis *Livianis*, *Drusomagum* Rhaetiae caput fuisse, dixit, Cl. Autor confutat. *Drusomagum* nempe ho-
- Pag. 143. diernum *Bulsunum* esse, ponit. Qui locus quavis ad Rhaetiam olim pertinuerit, & antiquissimus planeque nobilis sit, eum tamen cum *Veldidena*, comparari posse, Cl. Autor negat, cum nullum adsit in nummis, lapidibus, vel scriptoribus, coloniae Romanae eo deductae vestigium, ex quo tamen dignitas urbium imprimis intelligitur. Neque titulus *Auguste* ei tribuitur, neque unquam in Itinerario occurrit tanquam caput directionis, neque in Notitia imperii locum invenit, quae omnia de urbe principe neutiquam dici possunt. *Veldidenam* anno Christi quingentesimo octavo a *Bojis* destructam fuisse, *Aventinus* prodidit. Verum haec *Aventini* narrata dudum a *Velfero*, *Brunnero*, atque aliis rerum *Bojicarum* scriptoribus, jam explora sunt. *Veldidenam* ergo statim post medium Seculi
145. quinti funditus everfam esse, Cl. Autor pronuntiat, neque *Bojos*, sed *Hunnos*, illam delevisse urbem, contendit. Huius sententiae rationem redditurus, profitetur quidem, certis ejus aevi testimoniis hoc confirmari non posse; interim tamen, admodum crudeliter cum universa Rhaetia *Attilam* egisse, ex eo intelligi posse credit, quod in adversos ei admodum durus fuerit. Cum autem probe nosset, *Briones*, sive *Breones*, (sub quo nomine tum latuisse omnes *Tyrolenses*, Cl. Autor pro certo sumit,) *Actio* adversus illum auxilia in Gallis praestitisse, genti isti eum infensissimum fuisse, & ejus delendi occasionem avidissime arripuisse, non vane licet augurari. Cum *Actio* autem *Breones* contra *Attilam* dimicasse, *Jornandes* & *Procopius* commemorant. Insuper duabus adhuc aliis conjecturis sententia haec sulcitur. *Gregorio* nempe *Turonensi*, qui Saeculo insequente sexto floruit, non amplius cognita fuisse *Veldidena* videtur, & Geographus ille *Ravennatensis*, qui Saeculo septimo videtur vixisse, eam urbem plane silentio praeteriit. Certe, si aeo adhuc illo urbs princeps fuisset *Veldidena*, ejus duumviri isti haud dubie meminissent. Alii viri docti contrariam huic hac de retulerunt sententiam. Propter nam

tam scilicet, sensimque auctam, urbem Oenipontanam, Veldidenam decrevisse, ino ex ejus rudibus incrementa fuisse Oenipontem, dicitur. Falso, ex mente Cl. Autoris, qui, eos confutaturus, observat, illud oppidum valde remotum, & ultra Oenum ad pedem pagi Hœttingensis situm fuisse. Hodie adhuc uberrima antiquitatum circa Veldidenam messis est, cum insignis urnarum, numismatum, lapidumque veterum, effodiatur subinde numerus, ex quo Cl. Autor colligi posse dicit, locum illum ambitu quondam suo amplissimum, Romanorum frequentia nobilem, & dignitate ceteris præstantiorem, fuisse. Capitolium quidem, circi, theatra, thermæ, templa, in aliis Romanorum coloniis obvia, hic desiderantur, & ex hoc fundamento nonnulli, Veldidenam fuisse coloniam Romanam, subdubitarunt. At enim vero, in ipsa Roma has antiquitatis reliquias sæpius frustra quæri, *Joannes Jucundus Veronensis* ante duo jam secula & dimidium coramæstus est. Quod sigillatim ad theatra attinet, forte jam Etruscorum tempore ac more ea his in locis lateritia fuerunt, & hinc eo facilius potuerunt destrui. Credidit insuper non raro religiosa nimis Christianorum sollicitudo, e re catholica esse, hæc paganorum monumenta funditus everti, quod præcipue etiam cum lapidibus factatum est, quibus quippe Deorum Dearumque nomina subinde inscripta erant. Cumque hoc ipsum Veronæ, urbi amplissimæ, & omni ævo splendidissimæ, *Maffæo* teste, acciderit, Veldidenam, funditus eversam, eandem sortem habuisse, nemo mirabitur. Inter præcipua monumenta, illic reperta, quæ *Augusto* adhuc antiquiora videntur, Cl. Autor lapides milliares quatuor, inscriptionibus carentes, numerat, cum dictus modo *Maffæus* jam observaverit, *Augusti* tempore primum lapidibus hæc inscriptiones fuisse inditas. Neque præter rem Cl. Autor optat, ut jussu Principis lapides tam inventi, quam adhuc forte inveniendi, in locum aliquem publicum convehantur, & ibidem ordine repositi, in communem utilitatem literariam, omnibus, præsertim vero antiquitatum scrutato-

Pag. 194.

160.

162.

Pag. 163. scrutatoribus, pateant. Veldidenæ nomen in medio ævo pro barbarie temporum vehementer depravatum est, & in tabulis Tyrolensibus istius ævi *Willetein*, *Wyllentin*, nec non *Wiltban*, hic locus vocatur. Cumque ager vicinus fruticibus & dumis oblitus esset, inde nomen *Wiltau* existit; quamvis in tabulis publicis nullus, aut saltem rarissimus, istius compellationis usus sit. Hodie communiter *Wiltben* dicitur. Solent enim Germani nomina urbium Latina contrahere, uti ex quamplurimis exemplis constat. Et hunc quidem in modum Veldidenæ suæ antiquitatem Cl. Autor exposuit. Applaudimus nos amplificationæ, quam ille sibi acquisivit, historię veteris notitiæ, summopere optantes, ut antiquitatum Tyrolensium enarrationem, quam meditatatur, tam præclare ceptam, ad umbilicum feliciter perducatur. Assurget ei omnis eruditorum chorus, & his conatibus nos quoque inter primos favēbimus & suffragabimur.

NOVA LITERARIA.

A pud viduam *Casp. Fritschii & Bernb. Christoph. Breickopfium* venalis prostat *Tomus primus Novi Thesauri Linguae Latine*, a *Jo. Matthia Gesnero* editus in folio. Pretium ei constitutum est unius aurei Batavi; eodemque venient etiam ceteri *Tomii*; quorum *secundus & tertius* mensē Septembris proximo, *quartus* autem & *ultimus* futuri anni mercatu vernali, prodibunt. Magnam Opus habet commendationem chartæ & typorum; majorem diligentię atque doctrinæ; quam comparando cum ceteris hujus generis libris tantam reperient intelligentes, ut ei principatum in suo genere facile sint concessuri. Ceterum de hoc Opere pluribus agemus, Deo volente, ubi *ultimus* ejus *Pars* prodierit. Jam, ne nihil dicamus, elegantioribus literis lata illa, quæ ex insigni hoc Opere certissime expectari possunt, incrementa, & magnum hunc suæ dignitatis vindicem, qui inter paucos labantia humanitatis studia egregie fortiterque sustinet,

Gesnerum, gratulamur.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLVII.

Pars II.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΑ ΕΠΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ, &c.

id est,

ORIGENIS OPERA OMNIA, QUÆ GRÆCÆ, VEL
Latine tantum, exstant, & ejus nomine circumferuntur.
Ex variis editionibus, & Codicibus manu exaratis,
Galicis, Italicis, Germanicis, & Anglicis, collecta,
recensita, Latine versa, atque annotationibus illustrata,
cum copiosis Indicibus, vita Autoris, & multis Dissertationibus. Opera & studio Domini CAROLI DE
LA RUE, Presbyteri & Monachi Benedictini e
Congregatione S. Mauri.

Tomus II.

Parisiis, typis Jacobi Vincent, 1733, fol.

Alph. 10 plag. 13.

Quæ primo novæ hujus editionis *Volumine* Syntagmatum nomine exhibentur *Origenis* scripta, ea olim, cum argumentum illius exponeremus, ordine suo commemoravimus. Sequuntur jam *Commentarii*, quibus sacrae Scripturae libros olim interpretari aggressus est *Adamantius*, & qui Exegeticorum nomine vulgo veniunt, quorum tamen tanta pars temporis injuria jam pridem interiit, ut non nisi vel Græcæ orationis, vel Latinae tantum interpretationis,

U u

nis,

nis, fragmenta ad nostram ætatem pervenerint. Et præsens quidem *Volumen* ea complectitur, quæ in nonnullos Veteris Testamenti libros, in *Pentateuchum*, in *Josuum*, *Judices*, *Ruth*, *libros Regum*, *Jobum*, & tandem in *Psalmos*, nobis supersunt, ex parte jam typis excusa, ex parte vero nondum in lucem edita. Quæ, interprete *Rufino*, tantum Latine existant, ea Cl. Editor ad veterum MStorum fidem recensuit. Græca unde huic editioni accesserint, peculiariter docent *Monita*, quæ Commentariis vel inferius adjecta, vel singulorum etiam fronti præfixa, fuerunt. Sunt vero illorum Græcæ orationis non pauca, quæ ibi leguntur, eademque sæpe proluxa, fragmenta; erant adhuc plura, sed prudens tenendus erat eorum delectus, ne pro veris & genuinis admitterentur supposititia. Constat enim, multa quidem sub *Origenis* nomine circumferri, præsertim in antiquis Patrum Græcorum Catenis, tum MStis, Parisiensibus nempe & Anglicanis, tum iis, quæ a *Corderio*, *Barbaro*, *Ghislerio*, *Comitolo*, *Patritio Junio*, aliisque, fuere editæ; at vero, cum fidem iis tuto habere non liceat, & vel scriptorum, e quorum fragmentis Catenæ sunt compilatæ, ita per se inter se confundantur nomina, ut, quæ una illarum adscribit *Origeni*, eadem alii tribuat altera; vel etiam unanimi illarum consensu fragmentum aliquod *Origeni* vindicent, quod tamen ipsius non esse, aliunde probatur; hinc non nisi ea Vir doctus huic editioni inferenda esse existimavit, quæ vel ex *Rufini*, *Hieronyni*, aliorumque, antiquis interpretationibus *Origenis* esse constabat, vel falso huic adscripta fuisset, ex aliorum in sacram Scripturam commentationibus probari non poterat. Reliqua, quæ hujus generis non erant, scripta, aut scriptorum fragmenta, prudenti ille consilio omisit, exceptis tantum duobus, quorum prius *tres Libros in Jobum*, qui ad finem hujus *Tomi* leguntur, posterius proluxum in *Jobum Commentarium*, exhibet, qui, ne præsens *Volumen* in molem excresceret, *tertio* Græcæ & Latine accedat. Hos libros, quamvis *Origenis* nomen aperte mentiantur, tamen, quia in *Genebrardi* editione habentur, non æque facile omittendos esse, Noster existimavit, ne, si in præfenti desiderarentur, justam conque-

conquerendi causam præberet Lectoribus. Ceterum unicuique Librorum adjectæ sunt variantes Codicum MStorum lectiones, præterea notæ & animadversiones, quibus vel sacræ Scripturæ loca, vel antiquitates, ecclesiasticæ æque ac profanæ, subinde illustrantur, interdum etiam, quæ male & incongrue ab *Origene* asserta sunt, castigantur. Accedunt *Monita*, ut dicuntur, singulis librorum præfixa, quibus, quæ ad cujusque historiam spectant, Autor exposuit, eadem plane, quam in *primo Volumine* servavit, methodo, de qua ut iterum verba faciamus, opus non est. Omni tamen silentio præterire non possumus, quæ fuscè & oportune ille de methodo disputat, quam in interpretatione Scripturæ propriam sibi & peculiarem fecit *Origenes*. Constat nimirum, quando iste Librorum sacrorum egit interpretem, sensus literalis dignitatem raro ab eo servatam, potius ingenio suo indulgisse eam, & allegorias quæsiuisse in iis etiam locis, ubi, præter *Origenem*, nemo eas ante quæsiiverat, multo minus invenerat; quod fidenti nullus, qui in Patris hujus, cetera doctissimi, lectione librorum versatus est, facile iusticias iverit, ita, operæ pretium facturos nos esse, exillimamus, si, quam in Præfatione Vir doctus dedit *Origenianæ* illius methodi brevem & succinctam delineationem, eam inde exhibeamus. Tota vero rectè ad sequentia capita: *Quod* 1) *triplex sit Scripturæ sensus, literalis, moralis, & mysticus, seu allegoricus*; 2) *triplex iste sensus non ubique Scripturarum reperitur*; 3) *si generatim res spectetur, ad institutionem & edificationem simplicium sensus literalis sufficiat*; 4) *sæpe tamen litera in se habeat falsa, absurda, secum pugnantia, impossibilia, & cetera hujusmodi, unde nati sint errores propemodum infiniti*; 5) *mysticus, seu allegoricus, sensus nitatur autoritate Novi Testamenti, sitque omnino necessarius, ut ab adversariis tuta maneat veritas Scripturarum, & ipse Deo dignè efficiantur*; 6) *difficillimum sit, imo impossibile, mysticos assequi sensus, quos in se complectatur Scriptura*; 7) *iis tamen assequendis conducere queant regulæ sequentia: Primum, si lex ceremonialis adeo tota figuris plena existimetur, ut singula Scripturarum loca, quæ ad illam referuntur,*

vuntur, ne uno quidem excepto, non literaliter, sed mystice tantum, accipiantur; deinde, si, ubicunque sermo est de Jerusalem, de Aegypto, Babylone, Tyro, aliisque locis terrenis, totum id referatur ad caelestia loca, quae animarum sint habitacula; ac demum, si ad mysticum sensum confugiatur, & littera deseratur, quoties falsa, inutilis, ac Deo indigna, visa fuerit. Omnem his legibus Scripturarum interpretationem adstrinxisse Origenem, Noster deinde, per singula eundo capita, disertis comprobavit illius testimoniis. Postea suas ipse adjecit animadversiones, quibus integrum Systema docte examinavit, & quid in eo reprehendendum, & ab Ecclesiae Doctoribus reprehensum jam olim fuerit, postquam fute commemoravit, recte tandem asseruit, frequentem allego-riarum usum periculo non vacare, & in iis etiam locis, ubi figurati sensus veritas in dubium vocari nequeat, summa cautione opus esse, ne illius praetextu detrimentum aliquod patiatur sensus historici veritas.

JACOBI PEIRCII PARAPHRASIS ET NOTÆ
philologicae atque exegeticae in Epistolam ad Hebraeos.
Latine vertit, & suas ubique Observationes addidit,
JOANNES DAVID MICHAELIS, Phil. Prof.
Publ. in Academia Georgia Augusta.

Hala: Magdeburgicae, sumptibus bibliopolii Lüderwaldiani,

1747, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Electis ante annum Georgii Bensoni laboribus exegeticis in Epistolam Jacobi, & a Cl. Editore in linguam Latinam conversis, specimen nunc succedit secundum, quod circa celeberrimi Peircii occupationes literarias, in Epistolam Pauli ad Hebraeos collatas, versatur, & eandem praese fert diligentiam Interpretis, quam ex superiori jam perspectam habemus atque cognitam. Gratiam hinc a Lectoribus nos imituros esse speramus, & plane confidimus, si faciem hujus libelli depictam atque delineatam propius adspiciendam ipsa praebea-

præbeamus. Frontem libelli exornant *Josephi Halletti* junioris conatus, ad detegendum Epistolæ ad Hebræos scriptorem, linguamque, qua scripta primum est, investigandam, relati. Notissimi jam unicuique isti sunt Commentarii, ex quo scilicet tempore *B. Wolffius* hanc disquisitionem *Tomo tertio Curarum* suarum *philologicarum & Criticarum* adjecit, Latina civitate donavit, & observationibus suis adauxit. Ex eo etiam factum est, ut Editor noster adornandæ novæ versionis Latinæ labore superfedere posset, dummodo adjiceret, quæ ex industria *B. Wolffius* omiserat, & quæ pro *Halletto* defendendo contra illum in medium proferenda erant. Ex iisque causis, in controversiam actis, quædam delibabimus, reliqua omitturi, ne crambæ his sæpiusque coctam apponamus, cum satis jam constet, *Hallettum Paulo* Apostolo non solum has literas vindicasse, sed pro lingua etiam Hebraica, sive Syro-Chaldaica, tanquam originaria harum literarum, acerrime pugnasse. *Hallettus* imprimis facilitatem firmam, qua Hebræi circa usum linguæ Syriacæ pollebant, in causâ sua urserat. Sed *Wolffius* refellit hanc sententiam ex eo capite, quia, non ad Judæos Hierosolymitanos, sed Asiæ incolæ, scriptam videri sibi Epistolam, dicebat, addendo, Apostolum alios credentium usu Epistolæ exclusos non voluisse, hinc Græce fuisse scribendam. Ad hæc regerit Noster: Fieri non potuisse, quin illa lingua, quam intelligerent omnes, scriberetur Epistola, & ea potissimum, qua utebantur illi, ad quos primo mittebatur. Hinc, rem satis alienam Apostolum fecisse, statueretur, si Græcis literis, ad Hierosolymitanos scribens, uti voluisset. In eo nunc cardo rerum versatur, ut dilucidius exponatur, Hierosolymitanos primos harum literarum ex mente Apostoli fuisse lectores atque auditores, quod in peculiari disquisitione ostendere conatus est Interpres noster, de qua mox dicendi erit occasio. Jam in studio incepto pergitur, ea attingentes argumenta, quæ *Halletianis* sunt adjecta, ea nimirum ratione, ut evincatur, Hebraicæ hanc ad Hebræos scriptam fuisse Epistolam. Refertur huc Græca scribendæ forma, quam minime cum *Pauli*

Pag. 36.

38.

- convenire stilo, Noster ait, & tribus exemplis illustrat. Deinde ad hanc classem etiam vocantur dicta Vet. Testamenti, quæ in contextu Græco ita leguntur, ut nihil ad *Pauli* scopum facere videantur; qui tamen facile apparet, si ex Hebraico textu, aut Chaldaica *Onkelosi* paraphrasi, nervus demonstrandi excutatur. Confertur hanc in rem testimonium *Pauli* ex *Cap. IX, 23*, coll. *Genes. XLVII, 31*, ex quo evincitur, *Jacobum* moribundum tanquam supplicem, & gratias Deo agentem, fisti, quanquam ex Græcis literis vix tale quid erui possit. Post hæc reliqua hujus rei enarrantur argumenta, & fidenter in hanc pronuntiat sententiam, Epistolam hanc Hebraice scriptam quidem, sed a viro sancto ac divinitus afflato in sermonem Græcum summa cum diligentia translata esse, quod aliis etiam contigisse Epistolis *Paulinis*, affirmatur. Responsiones denique ad prolatas objectiones finem huic Commentationi imponunt. Excipit hanc *Michaelis* nostri disquisitio de Hebræis, ad quos data est hæc Epistola *Pauli*, deque ejus scopo & occasione. In aciem hic primo producitur triplex doctorum ordo, qui de eadem re, sed diversis armis, disceptarunt. Autor ei se adjunxit parti, quæ de Hierosolymitanis hic cogitat lectoribus. Adstruit hoc essatum tam ex universæ antiquitatis consensu, quam ex Epistolæ inscriptione, quam ei tribuunt Patres, & quæ ad Judæos illos pertinere videtur, qui, Palestinam colentes, Hebraice loquebantur, cum reliqui Judæi tunc temporis jam Hellenistæ audirent. Reliqua argumenta ex ipsis Epistolæ visceribus sunt depromta, ex qua apparet, res circumstantes, ibi occurrentes, non admittere, ut de dispersis per Græciam, Macedoniam, Asiamque, cogitare queamus, quin imo reliquarum ecclesiarum statum plane ab eorum esse separatum conditione, ad quos Apostolus has literas dedit. His omnibus additur, *Paulum* in Epistola ad Hebræos ne unico quidem in loco de tolerantia gentium mentionem injicere, cum tamen in reliquis Epistolis nihil habeat prius & antiquius, quam ut Christianos de ea gravissime admoneat, quo ex Judæis & gentibus conversi homines amorem mutuum magis magisque colerent, & hinc

& hinc veri non dissimile videri, ad Hebræos Hierosolymitanos has literas esse perscriptas. In diluendis objectionibus cum *B. Wolffio* rem inprimis habet Autor, non infeliciter pugnant. Præterea, ex Italia hanc Epistolam esse datam, cum in prioribus adhuc vinealis Romanis *Paulus* detineretur, circa tempus paschale, ex quibusdam non contemnendis rationibus dicitur, & ea quidem occasione, cum ecclesia Hierosolymitana post mortem *Festi*, Pontifice atroci *Anano*, maximis urgeretur calamitatibus. Ad Commentarium ipsum *Peireii* accedimus, de quo constat, quod in sectiones plurimas dividat hanc Epistolam, quibus singulis ea, quæ continentur, strictim præmittuntur, ipsa textus verba circumlocutionibus doctis describuntur, & annotationibus muniuntur, quibus suas etiam adjecit Cl. Editor lucubrationes. Initium verborum Apostolicorum ex translatione Interpretis nostri ita fluit: *Idem Deus, qui per particulas, & variis rationibus, mentem suam sub prisca Fœderis œconomia noscitur fecit Judæorum patribus, voce Prophetarum, per ultimam hanc œconomiam, seu tempore Messie, ad nos locutus est per filium.* Ultimi dies, ex mente doctissimi *Michaelis*, dicuntur ideo, quia seculum Messie extremum est orbi terrarum, & sub hoc nomine vel majus, vel minus, temporis spatium contineri arbitratur. Arctius tamen istam appellationem esse conjungendam cum temporibus rei publicæ sacræ Judæorum putamus, secundum quæ ultima sunt tempora ista, sub quibus Servator in his terris vitam agebat. Post ea scilicet, parvo interjecto annorum intervallo, omnis ruebat res ceremonialis, & sub rudibus templi sepulta manebat. Circa easdem paginas nobis arridet explanatio vocabuli Hebraici *ירש*, hic annotanda, quod non *hereditandi* primum ac proprium habere significatum affirmatur, sed *occupandi*, a *רשת* scilicet, seu *capientis* piscibus, ita dictum, uti *רירש*, quod caput occupare solet. Per *ἀλώνας* *Peireius* recte intellexit res, quæ videntur, omnes, in tempore conditas, quam explanationem contra *Orderum* doctè tueretur Noster, cum ostendit, vanas esse ætates ecclesiæ per Christum digestas, ab illo in hoc testimonio ingeniosè fictas.

Idem

Pag. 56.

59.

64.

67.

68.

- Idem *Peircii* castigat sententiam, quam de Filii Dei essentia
 Pag. 71. alia, quam Patris, incautius & pro more hodierno civium suo-
 80. rum scripserat. Tempus, quo sedere coepit Salvator in folio
 gloriae, seu quo rex unctus & constitutus est, incidere in
παλιγγενεσίαν, seu secundos natales excitati a mortuis, & in
 vitam revocati, Christi, ex quo vocabulum *ΩΥΝ* explican-
 dum esse, putat Anglus, addens, Christum, cum jam aliis
 nominibus filius Dei esset, tum hoc imprimis ita celebrari,
 83. quoniam illi occiso novam Deus pater vitam indidit, qui ex-
 citasse eum ex mortuis dicitur. Circa verba: *Ego vero pa-
 ter ipseus, & ipse mihi erit filius*, amplam & doctam Cl. *Mi-
 chaelis* instituit disputationem cum *Peircio* & *Whiston*, exci-
 tationi Apostolicæ ita consulens, ut autoritatis divini scripto-
 ris ratio ab illo habita esse intelligatur. Eandem etiam dili-
 95. gentiam in reliquis, a *Paulo* adductis, testimoniis collocatam
 laudamus, quæ in eo maxime est conspicua, quia labores *Peir-
 ciani* & suppleantur, & diligentissime expenduntur, rationibus
 96. rerum & verborum ubique additis. Phrasis Græca: *λέγει
 πρὸς τὸς ἀγγέλους*, de angelis dicit, recte exponit Anglus,
 cui hoc addit roboris Noster, quod accurate hæc re-
 spondeat Latinæ illi: *Aliquid in aliquem dicere*, ad quæ
 conferri iubet *Luc. XX, 19, Rom. X, 21*. Ceterum, ne ad ver-
 bum *λέγει* nomen, ὁ Θεός, suppleatur, cavet; nec enim Deum
 ipsum in *Psalmo CIV*, sed Poetam sacrum de Deo, loqui, ad-
 104. struit. Idem occasione *Davidicæ* vocis, ex *centesimo secun-
 do Psalmo* a *Paulo* repetitæ, affirmat, hanc *Davidicam* cantio-
 nem spectare ad tempora exilii Romani, in quo ad hunc usque
 diem versatur gens misera Judaica. Rationes hujus asserti se-
 quentes affert; quia Sion urbs collapsa, & in ruinas redacta,
 dicitur; quia gens tota Israelitica vagabunda, & restitutionem
 desiderans, describitur; quia restitutionis fructus erit, ut
 gentes Jehovam reveantur & colant. Hæc omnia quam ac-
 curate sint dicta, non disquirimus. Maxima, præter alias,
 nobis hic difficultas expedienda videtur ista, qui fieri queat,
 ut de Judæis, qui nostro tempore sunt superstites, dici
 possit, eos preces unquam ad Jehovam facere, cum Mes-
 siani,

siam, tanquam deprecatorem omnium hominum, aspernantur, & maximis conviciis afficiunt. Id quidem recte affirmari posse putamus, hanc cantionem esse propheticam, atque ad exulem spectare Judæum, non quidem ex Romano exilio supersitem. Quo etiam voces Rabbiorum referendæ sunt, ab Autore nostro in medium prolatae. Angelos *λειτεργικὰ πνεύματα* eleganter Noster dici putat, quia Græci per *λειτεργόν* non gregarium quemcunque ministrum, sed publicum, eundemque, qui gravia in civitate munera gerit, intelligere solent. Perplacet quidem nobis hæc observatio, sed desideramus exempla, quæ addi inprimis opus erat. Per angelos administratos in monte Sinaitico cum *Peircio* consentit Noster, & vi argumentorum atque veritate coactus, ab eorum se junxit opinione sententiam suam, qui a Filio Dei latam atque promulgatam esse arbitrantur legem. Pari facilitate reliquæ enodantur difficultates, quæ circa hanc occurrunt enarrationem, a *Mose* & *Stephano* recitatam. Ceterum notandum est, magistratum angelorum esse abrogatum, hinc etiam, non omnia, quæ tabulæ prisce Fœderis de angelis, rerum humanarum arbitris, habent, ad tempora Novi Testamenti referenda esse, recte censetur. Christum *ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας* esse eo sensu, cum Britanno Noster dicit, quo *ἀρχηγὸς* dux, five princeps, dicitur, qui alios præcedit & anteit, & in quem sequentes, eandem viam ingredientes, intuentur; & sic Christus princeps salutis est, qui primus mortalium salutem sempiternamque ingressus vitam, ad eandem nos salutem perducit. Misericordem & commiserantem Christum esse sacerdotem, Apostoli verba satis abundeque ostendunt, quæ cum Interprete nostro ita accipienda esse existimamus, ut ingratum quendam ac tristem alienæ calamitatis sensum indicent, ad opem afflictis ferendam stimulos addentem. Ita enim existimamus, Christum quidem ratione divinitatis suæ perpeffiones & calamitates piorum habuisse cognitatas, & vere perspectas, sed, ne quid dubitationis in animis piorum relinqueretur, necesse idem esse duxit, ut vivam harum vexationum subiret sensationem, in corpore suo sanctissimo suscipiendam. Quæ res

Pag. 105.

114.

119.

121.

127.

137.

157.

160.

- omnis quam maxime in solatium vexatissimis cedit Christianis, siquidem certum & indubitatum est, sua quemque mala prom-
 tiorem reddere ad juvandos alios, iisdem malis vexatos. Per
 quietem Dei, in quam ingressuri erant fideles, intelligit Noster
 statum Christianorum sub Novo Fœdere, seu animi illam quietem, quæ ex sensu existit hæreditatis spiritualium bonorum, conjunctam cum immunitate a lege Levitica, cujus officia ab ipso *Mose* servitia vocari solent. In hanc quietem tempore Messæ ingressuri erant credentes Israelitæ, ita tamen, ut reliqui, quibus dura & atrocia erant pectora, aditu hujus quietis prohiberentur. Vivum Dei verbum, de quo multa disputant interpretes ad Epistolam nostram, Britannus non de substantiali verbo, Christo scilicet, vult intelligere, ideo, quia *Joanni* soli hæc loquendi ratio sit usitata, sed de verbo a Deo prolato, eoque inprimis, quod comminatorium e *Mose* excitatur. Adoptat hæc, & sua non solum facit, sed uberius etiam explanat, Autor noster, in subsidium afferendo ea omnia, quæ in tabulis sanctioribus hanc in rem possunt dici.
185. De Christo sacerdote notat Britannus, eum non nisi a resurrectione ex mortuis factum esse talem, quam inter & communem sententiam de Christo sacerdote, mortis supplicium subeunte, aperto quasi Marte decernitur. Argumentis, quæ excitat, hic superledemus afferendis, id modo monentes, Autorem nostrum ita sentire, nihil in hac inveniri opinione, quod satisfactionem pro peccatis nostris morte Christi factam oppugnet, eam tamen vim non habere, ut sibi persuaderi plane possit, Christum ante suum in cœlum ingressum nullum sacerdotem fuisse, & recte habitum esse. Quæ de relapsu *Paulus* monet, ex communi sententia explicantur, paucissimis modo cautionibus additis. *Melchisedecum* sine patre, sine matre, sine genealogia, dici ideo, quia a *Mose* origines gentis suæ omittantur, verisimile est Nostri, & doctissimus quidem Interpres elegantem ex *Seneca Epist. CVIII* affert locum, ubi dicitur, duos Romanos Reges fuisse, quorum alter patrem non habuerit, alter matrem. Eadem ratione de hominibus obscuri nominis more Romanorum fertur, quod homines
196.
197.
217.
219.
243.
265.

homines sint sine nomine, quorum parentes lateant. *Melchisedecum* assimilatum fuisse filio Dei, id eo valere Noster putat cum *Whitbyo*, ut per filium Dei hic intelligatur angelus, cui ratione immortalitatis factus fuisset similis, quem ad modum *Lucas* sub resurrectionem nostram immortales nos & similes angelis filioque Dei fore prædiceret. Finem denique *Pauli* in hac comparatione *Melchisedeci* eum esse, ostendit Noster, ut declaret, constituto sacerdote ex classe *Melchisedeci*, totam legem Leviticam uno impetu ruere. Sacerdotes *γερουότες* sunt isti, qui vivere desierunt; hinc opponuntur sacerdotio Christi, quod in æternum permanet, ubi acute Noster plus simplici vice hanc vocabuli vim edidit atque confirmat. De thuribulo, in sancto sanctorum asservato, Britanni & aliorum recensentur sententiæ, quæ quidem omnes Autori nostro minime placent; hinc conjecturis suis aurem præbet, & suspicatur, *Paulum* non de thuribulo, sed de operculo arcæ fœderis, egisse, sive Græci interpretis lapsu, sive librarium culpa, hanc transmutationem esse factam, præsertim cum sine gravi negotio hæc transfusio vocabulorum fieri potuisset, ut pro *ἱερατικῶν θυμιατῆριον* poneretur. Sed parum probabilis hæc nobis conjectura videtur, ideo, quia ex sententia Autoris culpa in interprete quærenda non est, utpote docti & divinitus afflati viri, si ex mente Autoris hoc affirmare velimus; nec etiam in librario, quia multis literis, imprimis quidem initialibus atque prioribus, hæc vocabula Græca inter se differunt, & unius oscitatione omnia hujus Epistolæ exempla corrumpi potuisse, non verisimile, imo nec credibile, putatur. Ceterum, quæ hujus libelli accurata & diligens sit enarratio, a Britanno & Autore nostro suscepta, in oculos & animum lectoris statim incurret, si paucula illa, quæ hic degustanda apposuimus, in usum suum convertere velit. Quod reliquum est, optamus, ut Cl. Autor rem literariam ornare scriptis suis, & de diviniore imprimis scientia mereri præclarissime, ut cœpit nuper, ita diu pergat.

D. CHRISTIANI GOTTLIEBII CLUGII

Xx 2

de

de Baptismo Adami Commentatio theologica, qua simul argumentum de tunicis pelliceis primorum hominum paulo uberius enarratur, & cogitata profana de peccato originis, nuper admodum in linguam Germanicam transfusa, breviter strictimque confutantur.

Vittembergæ, impensis Gottlieb Henrici Schwarzii, 1747, 4. Alph. 1 plag. 5 $\frac{1}{2}$.

Ad Adamo inde Vir Cæl. controversias exorditur, pugnans cum Jacobi Rhenferdii manibus, ac obsceni libri vernaculi architecto, Halæ A. 1746, 8, clanculum in lucem protrufi sub titulo hederave, *Disquisitio philosophica de conditione & statu hominis in peccato originis, quo fontes, causæ, & effecta, hujus peccati indicantur.* Theologum quendam summum id sibi detulisse honoris, ut in confessu eruditorum Disputationem Clugianam excitaret, suoque muniverit suffragio, id vero est, quod ipse inter alia in Præfationis limine candidum docet lectorem. Amicus sententiam eum rogavit de opinione, quam Ven. Clugius in Diss. inaugurali de ritu interrogandi infantes ante baptismum susceptum de fide propugnaverat. Amico ipse fecit satis respondendo. Quid ad responfionem eam respondit amicus? Id autem Noster ita recitat: *His a me dictis amicus ille facile acquiescebat, monebatque simul, ut si idem exsolverem, & telam ceptam, edita altera Commentationis parte, continuarem.* Ut hisce precibus velificaretur Cæl. Vir, *reculas suas perscrutatus, nihil omnino de chartis suis reperire potuit.* Nec tamen animum despondit, vel anxium amicum sub cultro reliquit. Incidit in manus ejus *Oratio*, inaugurali ritu habita *de fictis Baptismi originibus*, omnino polemica, & sigillatim sententiæ Jacobi Rhenferdii, Philologi quondam Franque-rani, de Baptismi Christianorum antiquitate evulgatæ, opposita. Iverat hic oratione solenni quadam originem baptismi nostri vindicatum ipsi paradiso, ac præcipuum sententiæ suæ fundamentum in tunicis pelliceis, homini lapsò divinitus impertitis, & quidpi in quatuor fluminibus paradisi collocaverat. Habes, Lector, occasionem conscriptæ de Baptismo Adami Com-

Commentationis. Qua vero ratione *Clugius* instituto suo defungitur? Judicat is ipse sic de semet: *Morem antiquum obtineo, de rebus mihi obviis libere candideque pronuntians, eaque in re Erasmus sequens ducem, qui Colecto suo per epistolam narrat, se liberum & toto pectore divinas literas aggressurum esse, ita etiam dicendi rationem planam facilemque affero, bene memor, qui intelligi nolit, ejus scripta nec legi oportere.* Tuam, Lector, fidem! An Egoismum practicum hæc quodam tenus redolent? An testimonia domestica & encomia sunt semper maximi facienda? *Encomium Moriae*, *Erasmio* tribuendum, collaudat Noster; pungens & fodicans eos, quorum aures præter *propositiones, conclusiones, & corollaria*, nihil admittant. Ipse credit, *Erasmum* in futurum quasi prospexisse, ac in *Encomio Moriae Theologiam, ad Aristotelis nostræ ætatis, seu illustris Wolfii, sententias methodicamque apte conformatam, & inventiunculis conclusiunculisque minutulis sedatam, vivis coloribus depinxisse.* Quid Vir ille porro? Hoc ego *Erasmii* judicio testus, *omisso neoterico Theologorum genere, Theologiam, antiquiorem illam & sanioerem, scriptis Lutheri, Melanchthonis, Brentii, Hunnii, aliorumque, & illustratam & vindicatam, amplector, aliosque ad amplectendam illam sedulo cohortor.* Mallemus, ipse Theologiam diviniorem literis comprehensam haud omisit! Ita est. Suus cuique odor bene olet. Nostrum non est, cohortationibus tanti faciendis intercedere. Erunt tamen, qui de rebus sibi obviis haud secus libere candideque pronuntiare didicerunt. Nos de cetero ignoramus recentiorum illam Theologiam, si argumentum & rem ipsam spectes. Eos, qui perperam se vocari *Wolfianos* queruntur, ad unum omnes barbari factitiique sermonis sordibus ac portentis, omnium bonarum literarum incitiæ ac linguarum imperitiæ, deditos esse, Autori, qui volent, credant, ejusque fiducia persuadeant sibi, in utramvis aurem dormitantes. Nobis tam lynceis esse haud licet, ut sodales illos ex universo barbaros animo oculisque nostris repræsentare possimus, quibus nomen *Wolfianorum* vulgus imposuit. Si qui sunt, qui nec propositiones, nec conclusiones, nec corollaria, mente comprehendunt ac de-

- signant, aliquid rationibus suis aestimaturi, eos cum ratione credimus insanire. Ad summam Commentationis provchitur, quadraginta & duabus *propositionibus* constantem. Enarrat tractationis exordium disceptationem de origine Baptismi Christiani, inter *J. A. Danzium* & *G. Wernsdorfium* agitatam.
- Pag. 5. Monet, sententiam *Danzii* ne *Buddeo* quidem, tunc Praefidi, probatam fuisse. *Jacobi Rhenferdii Opera philologica* Cl. *David Millius* edidit Trajecti ad Rhenum A. 1722, eisque subjecit *Orationem* ejus de *antiquitate Baptismi*. In hac *Oratione* *Rhenferdus* contendit data opera, ut lectori perluadeat, in ipso Paradiso institutum esse a Deo Baptisimum, ac *Adamum* lapsum, proposito foedere gratiae, primum aqua tinctum, & cum Deo denuo sic conjunctum fuisse. In *Jacobi* familia ipse etiam Baptisimum se vidisse credit *Gen. XXXV, 2*, ratus, vestes pelliceas primorum parentum symbolum fuisse justitiae Christi per fidem applicatae. Vestes has diligentius excutit & perlustrat Noster. Praemonet idem, ea, quae de lapsu *Adami* a *Mose* enarrantur, non allegorice, nec symbolice, sed historice, ac in *sensu literali*, accipienda esse. In alia
11. omnia abeunt *Jo. Bapt. Helmontius* & *Adrianus Beverlandus*. Hunc poenitentis voluptatibus, nec tamen allegorice interpretationi de primo peccato, renuntiasse, putat. *Henricus Corn. Agrippa* in *Declaratione de originali peccato P. II Oper. pag. 556* *Beverlando* jam turpissimam illam opinionem maxima ex parte praeverat, id ipsum haud inficiato *pag. 36*. *Beverlandus* tamen per arborem scientiae boni & mali, ejusque fructus, designari putavit verenda *Adami* & *Evae*, ac foetus prodeuntes.
14. *Agrippa* serpentem tentatorem pro membro *Adami* virili habuit; *Beverlandus* pro diabolo ipso, per basilicum fraudibus instruendis operante. Arbor recensetur inter *ligna*, forma fuit spectabili, fructu fuit plena. Mulier ex fructu ejus edit, & ex ea edere potuit sola. Hac allegorico sensu
17. illi famose obsceno obstant satis. Conjugium jam ante lapsum erat institutum. *Beverlandi* sententiam utique absurdam Noster solide refellit. *Helmontium* soliditate eadem repellit prostratum. Homo profanus ac impius, religionis professione
- Romano-

Romano-catholicus, *Beverlandi* spurcam & obscenam opinionem haud ita pridem, paucis allatis, reposuit in libro: **Pag. 27.**
Supplement au glaneur historique, critique, politique, moral, littéraire, galant, & calorin, & quidem numero decimo, ubi dixerit de *historia naturali arboris vite*. A. 1746 tenebrio quidam in eadem navigavit puppi, libro e lingua Gallica translato, editoque sub hujus tituli inscriptione: *Philosophische Untersuchung von dem Zustand des Menschen in der Erbsünde, wo man die Quelle, die Ursachen, und die Folgen, dieser Sünde in der Welt anzeigt, nach der sechsten verbesserten Französischen Ausgabe übersetzt von M. Franckfurth und Leipzig, 1746, 8.* Ipse illud **N° 7** *Gen. III, 15*, amplectitur **pag. 142**, ac, sese Italum, cultorem Papæ & S. Ignatii, esse, **pag. 169** significat. An serio hæc prodiderit, aliis disquirendum relinquimus. Liber ipse Gallicus jam A. 1714 prodiit **28.** inscriptus ita: *Etat de l'homme dans le peché originel, ou l'on fait voir, quelle est la source & quelles sont les causes & les suites de ce peché dans le monde.* Idem liber A. 1731 denovo Gallice excusus est, titulo aliquantulum immutato. Auctor pleraque, teste Prefatione, a *Beverlando* mutuatus est. In eo tamen a *Beverlando* dissentit, quod, *Evam* initio cum **29.** ipso serpente, membra viri genitalia induente, congressam esse, & hac voluptate perfusam, *Adamum* ad coeundum sollicitasse, singit. Idem docet effigies foeditissima, libello præfixa. Non est, quod libri summam, a Nostro enarratam, repetamus, adeo spurcam, stultam, & absurdam, ut, de qua sermo instituat, ea ne quidem sit digna. **34.** *Balthasar Beckerus* præterea & *Thomas Burnetius*, historiam *Adami* lapsi symbolice esse accipiendam, sibi persuaserant, licet a *Beverlandi* nugis longe essent alieni. *Christianus Democritus* redivivus eadem chorda oberravit. Allegoristæ primorum a C. N. seculorum, **37.** *Origenista* præcipue, *pelliceas tunicas* per corpus ac carnem mortalem exposuerunt. At *Origenes* ipse sententiam eam rejecit. Merito historiam lapsi *Adami* Nolter citra allegoriam exposuit. **40.** Fecerunt enim scriptores civini haud seceus. Tum vero ad *tunicas pelliceas* illustrandas progreditur
 Cel,

- Pag. 55. Cel. Autor. Pelles ex officina coriariorum & pellionum ejus temporis depromsit *Isaacus Peyrerius*, Præadamitarum architectus. An pelles illas Deus creaverit, an *Adamus* jussu Dei bestias ceciderit, pellesque eis detraxerit, carnis sacrificio destinatis, disquirat Noster. Sacrificia jussu divino niti, idem
73. commonstrat. Ex pelliceis vestibus extundere Baptismum, est sane difficilius, quam si ex punice aquam expectes. Potuit tamen eo sententiæ *Rhenferdus* delabi. Hunc si ab argumentis solidis destitui, ac opera facili a Nostro devictum esse, dicitemus, ab errore & injuria perstabimus immunes. Facilis vero fuit *Rhenferdio* is ad illam sententiam descendus. Ipse enim Reformata, quam vocant, Ecclesiæ erat addictus. Hujus autem doctores habent id pro Sacramento, quicquid ad promissionem divinam facit confirmandam. Ex eo exillimant, in statu quoque innocentie jam extitisse Sacramenta. *Hermannus Witsius* eorum numeravit quatuor, *Jo. Braunius* duo,
187. *Calvinus* unum, scilicet arborem vitæ. *Rogerus Boyle* monuit, locum *de Sacramentis in genere* subjiciendum esse tractationi, de specialibus Sacramentis inscriptæ. Eam causam
181. Noster approbat, addens: *Rationem non video, quare, pertractatis iis, quæ ad circumcisionem pertinent, Jo. Fr. Buddeus in Institut. Theol. dogmat. confestim locum de Sacramentis in genere subjungat, immo hos ipsos Locos iis, quæ de Christo Redemptore, & de actibus gratiæ applicatrici, tradenda sunt, anteponat.* Finge tamen, *B. Buddeum* alium ordinem instituisse. An vero tunc iis, qui dissentiendo & refutando vitam terant, fuisset materies refellendi ac reformandi satis ampla? Spem reformandi ordinem locorum theologicorum Noster ita facit
182. ecclesiæ eruditæ: *Nec tamen omnia ac singula ita perfecerunt Theologi, ut non subinde, adhibito scrutinio accuratior, commodior & faciliior, Locos Theologicos digerendi, & inter se colligandi, habita maxime ratione controversiarum recens ortarum, appareat, suaque se utilitate commendat.* Addit ipse complura, ad corymbos eosdem annectenda. Si ad inscriptionem libri, in vertice semper repetitam, respicias, dubitabis, an hæc de ordine locorum theologicorum ad *Baptismum Adamæ*

Adami spectet. Sit tamen, sit pax rebus. Baptisinus censetur in numero Sacramentorum, Sacramenta inveniuntur in Sylloge locorum theologicorum, & tractatio de particula mundi, de asbestite, fenestram patefacit ad differendum de mundo universo. Rationem igitur videmus, cur in hac Commentatione de instruendo locorum theologicorum ordine copiosius præcipiat. Vix vero rationem videmus, cur, dimisso *Rben-* Pag. 192.
ferdio ac Baptisino *Adami*, Cel. Vir titulum libri continuaverit, ac nihilo minus de *novis in Theologia veritatibus*, dentur tales, nec ne, disputet. Dari eas respectu intellectus humani, in dies addiscentis, ac ex cogitatis in Theologia, præcipue mixta, Logices ministerio deducendis vel sibi, vel aliis, incognita, affirmavit Cl. *Jacobus Carpovius* in *Præfatione, Psychologiae sacratissime* præfixa. Hinc Noster *novellum Theologum* vocat. Nostrum non est, controversiæ illi recensendæ dare operam. Subjungimus id, *Clugianum* demtaxat: *Theologi Wolfiani nostræ ætatis, Canzianus, Carpovius, Riebovius, alii- que, in eandem* (Philosophiæ in Theologia non ancillæ) *viam ingressi, infelici ausu Theologiam novis veritatibus, vel erroribus potius novis, locupletarunt, adeo, ut, sicut Petrus van Mastricht Cartesianarum dedit, ita facili opera Wolfianarum novitatum gangrenam suppeditare possim.* Ita est: Qui sibi admodum placet & ultra modum, ei displicent omnes & omnia. Superest, ut nonnihil moneamus de eo, quod nec nos, nec *Nova Acta hæc Eruditorum, Viro πολυματώδη* placeant. Nec id unquam expectavimus. Dicum fuit de ejus *Animadversionibus in Medicationes B. Reinbeckii philosophicas de anima, ejusque immortalitate, in Supplem. ad hæc Nova Erud. Acta Tom. V Sect. IV pag. 181.* In *Præfatione, Baptisino Adami* præmissa, multum desiderare videtur in ea recensione. Nondum legeramus tunc illa Autoris: *His a me dilectis amicis ille facile acquiescebat.* Quare his jam diebus in præfens acquiescimus. Vindicias nostras legent, si tanti hæc res fuerit, Lectores in *Miscellaneis novis Lipsiensibus* quam proxime. E re litteraria publica haud duximus fore, si judicio Cel. *Klugii* commoveremur. Non indignamur, licet ipse pro more suo no-

197.

biscum agat. Nec inficiamur, ipsum perspicue, ubique pro-
 pmodum pure, & facili benignaque Minerva, notiones ac
 cogitata animi in chartis librisque evolvere. Non inficiamur,
 ipsam de *Rheferdio*, *Beverlando*, Anonymo Gallo, aliisque
 erroribus, in hac Commentatione justissimum triumphum re-
 portasse. Non inficiamur, ipsum indole vivida dotibusque
 variis eminere, meritisque suis excellere. Id vero nobis, sit
 venia verbo, displicet, quod fere nihil ipsi placere possit,
 unico illo excepto, quod ipsi est proximum, vel potius illud
 ego magnum. Displicebimus ipsi hac etiam confessione. Id
 unum tamen monemus ac rogamus eundem, ne ipse sibi per-
 suadeat, nos unquam credituros, iudicio ipsius *Nova Acta*
 nostra vel statuta, vel casura. Nos certe generoso contentu
 impens quocumque excipiemus, rati, nos in operæ nostræ
 conatu facillime acquieturos, sive ille laudabilis, sive ille pro-
 fus illaudabilis, ab hoc, vel illo, rei suæ patrono appelletur.

JO. HERMANNI BENNER, S. S. THEOL. D.
 & Prof. Ordin. Superint. & Consistorii Collegæ, Pa-
 dagogiarche, ac Scholar. per Princip. Hass. super.
 Ephori, Lerua Zinzendorffiana, ubi Comitibus institutum
 metaphrasiticum excutitur, B. Lutherus vindicatur, pe-
 niferis novæ sectæ corruptelis occurritur, dispuclis
 disquisitione insolentissima Viri Cl. POLYCARPI
 MULLERI, Eccles. Unit. fratrum Episcopi.

Lipsiæ, literis Breitkopfsianis, 1744, 8.

Alph. 1 plag. 1.

Ediderat Vir Venerandus *Tirocinium Zinzendorffianum*, in
 quo mentera suam de nova interpretatione Novi Test.
 apertius declaraverat. Illud *Polyc. Müllerus* multis conviciis
 laceraverat. Quare, ne communi causæ ecclesiæ, sibi, suoque
 honori, deesse videretur, & ne silentium ille causæ suæ justitiam
 interpretaretur, ipse, diocesi suæ ab istis hominibus
 metuens, scriptum hoc publicare, e re esse iudicavit. Ad-
 versarium

versarium suum *κατὰ τὸν δῶδα* sequitur, ipsiusque prolegomenis prolegomena opponit, & prout ille V Capita suae disquisitionis fecerat, ita Noster pariter totidem constituit. In Prolegomenis *ἄγρε* fert, vocem *τέκτων* Marc. VI, 3, per *Zimmergessell* verti, causatus, hoc ipso honoris haud parum detrahi Christo. Queritur de conviciis, in se & alios doctores Evangelicos plenis buccis effusus. Societatem suam *Zinzendorfsiani sectam* appellari nolunt, reliquos coetus ecclesiasticos hoc nomine insigniunt. Ubi errores illorum eruuntur ac resolluntur, martyria se pati quiritantur. Pag. 2-4. 8-13.

Cap. I, quod est de instituto & animo Comitissae metaphrasae incassam vindicato, anquiritur, num licitum fuerit Comiti, novam adornare Novi Test. metaphrasin, & an etiam expediverit; num recte fecerit, causam & occasionem edendae novae metaphrasae celando. Novam adornavit versionem, ne quid cum Lutherana ecclesia commune haberet, & ut idem faceret, quod *Lutherus*. Nec juvat dicere, ipsum ad metaphrasin se accinxisse, cum ecclesiam nondum apud se collectam haberet. Num circumspecta prudentia sit usus, ubi, memoriae felicitate fretus, versionem contexuit, textum Graecum, quod de se jactitat, ne quidem inspiciendo. Qualis preparatio requiratur, ubi quis ad novam versionem animum appellit, & num illa Comes sit usus, vel uti voluerit. Nec satis sufficiens tempus operi huic impendit. Num ita intruxerit versionem, ut nihil sectae suae admiscuerit. Num dari possit metaphrasis, quae, si determinatus sensus oraculorum divinorum exhibetur, se probare queat sectis omnibus. Comittem, adhibendo stilum vulgarem, dignitati Scripturae sacrae minus consuluisse. Nimia festinatio, qua in vertendo usus, non est probanda. Non sufficiunt rationes, quas allegat, quare tot naevi in versione deprehendantur. Notatur temerarium ipsius effatum, Christum multas forte phrasas rusticas, aut idiotissimum operariorum Nazarethae, adhibuisse, saltem Evangelistas tales retulisse. 13-19. 25-31. 31-39. 40-47. 47-68.

Cap. II Vindiciae metaphrasae B. Lutheri a ficta similitudine navorum exhibentur. Comittem minus recte institutum

- tum vertendi Nov. Test. & *návos*, in metaphrasí admissis, exemplo *Lutheri* excusare. Vindicatur versio *Lutheri*, πολιτευμα reddentis per *Wandel*, & illud εἰς ἃ referentis ad ὑπονοῖς, scilicet quod ad sensum, *Phil. III, 20. 2 Petr. III, 16*, in nonnullis Codd. legitur in his: *Lutherus*, transferendo in *welchen*, non clare expressit, num ad antecedens ἐπιστολαῖς, an ad τίνα, quod sequitur, sit referendum. Recte etiam se habere illius interpretationem *Rom. XIII, 5*, ubi illa διὰ ἀνάγκη ὑποτάσσονται explicat, *so seyð nun auß Notb untarthan*.
- Pag. 128-136. Porro docet, *Lutherum* in regulas grammaticas *Col. II, 14. Rom. I, 19, 20*, non impegisse. Nec nexum orationis solvisse *1 Tim. I, 5-6*, qui priori non sit connectendus per ἔτις, cum vocula δὲ opponatur proxime antecedentibus, quæ habentur *v. 4*, δὲ autem, ut alibi, ita & hic, recte per *enim* reddi posse.
- 136-141. Πρώτον *Rom. I, 8*, *Lutherus* recte exponit per *aufs erste*, quod etiam exemplis exterorum scriptorum probatur, Comes *Zufordersl*, non rationem prægnantem habet, quare a B. Viro discedat. Præter rationem etiam taxat illum, τῶν πάντων *Rom. XI, 32*, vertendo per *alles*, cum talis locutio, ubi sermo est de omnibus hominibus, non insolens sit scriptoribus sacris & profanis. Adhæc non mutasse tempora, ut sensus inde prodeat minus verus, aut concinnus. *2 Tim.* (non *1 Tim.*) *IV, 8*, *Lutherus* ἠγαπητός bene reddit in præsentis; præteritum enim, a *Paulo* adhibitum, actum continuum involvit. Idem dicendum de loco *Matth. XIX, 29*; quare, quod hic in præterito dicitur, alibi per præsens, idemque futurum, exprimitur.
- 143-145. Non vocibus præterea & phrasibus tribuisse sensum alienam, nec voces & phrasas cum aliis permutasse. Vindicantur hinc Scripturæ loca, quæ in exemplum adducta erant, v. c. *Ebr. IX, 8*, ubi *Lutherus* ἅγια reddit per *Heiligkeit*, quoniam designetur locus, sanctum sanctorum, in quo sanctitas Dei in propitiatorio apparebat. *Rom. I, 32*, idem vocem *δικαιοσύνη*, cuius diversi significatus recensentur, recte convertit *die Gerechtigkeit*, quamvis non negetur, etiam *preceptum*, & *preceptum legis*, exponi posse. Locum *Ebr. XI, 3*, a *Luthero* accommodate explicari de rerum omnium, quæ ante non

non existebant, per omnipotentiam Dei productione, curate & prolixè demonstrat, rejecta erronea *Mülleri* interpretatione, per αἰώνως determinatas rerum mutabilium periodos, & per *Πανόρεια* signa prognostica futurorum contingentium, intel- Pag. 152-
ligentis. *Lutherum* aliquando verborum modos & genera mu- 167.
tare, non sine difficultate & mutatione sensus, *Müllerus* ex
Ebr. VI, 4-6, 1 Cor. VI, 4, Gal. III, 7, adstruere conatus erat,
sed contrarium ostendit *Noſter*. Eundem in versione sua 167-170.
subinde errasse, non quidem diffitetur, sed plures longe er-
rores admisisse *Comitem*, in illis etiam locis, in quibus *Lu-*
therum notavit, quorum plures ex sola Epistola *2 Petri* in 170-173.
medium profert. Aliquando *Virum* illum magnum lapsus
commisisse, puram doctrinam tollentes, vel impuram intro-
ducentes, idem ex *Rom. XIII, 5, VIII, 3; Ebr. XI, 3, Jo. I, 9,*
1 Cor. XI, 44, firmare fategerat, sed vero, quam infelicitè hic
conatus ipsi cesserit, docetur. In exercitatione sua *Vener.* 174-180.
Bennerus loca quædam *Scripturæ* illustraverat, v. c. *1 Cor. V,*
13, 12, 1 Petr. III, 21, Ebr. XII, 1. Circa illa *Müllerus* partim ali-
qua notaverat, partim in alienum sensum traxerat; hæc igi- 184-195.
tur de novo explicat & vindicat. *2 Cor. V, 21*, voculam ὅτι
non satis emphaticè *nostro bono* declarasse *Comitem*, cum ma-
nifesta surrogatio indicetur. Auduntur *1 Jo. III, 16, Gal. III,*
13, Ebr. II, 9. Num *Spiritus sanctus* pater *Christi* ratione hu- 200-205.
manæ naturæ haberi queat, disceptatur, & contrarium adstrui-
tur. *Müllerus*, extenuanti errores, a *Comite* circa locorum
nonnullorum interpretationem commissos, v. c. *Rom. VII, 4,*
Gal. V, 4, IV, 1, 1 Petr. I, 4, 5, Rom. VII, 6, Gal. IV, 27, 1 Cor.
XIII, 4, Rom. VII, 8, 18, 2 Cor. V, 21, fortunam non favisse,
non veritatis normam sectatum esse, sed hujus hostibus her-
bam subinde porrexisse, doctè ostenditur. 205-226.
Caput III de fidei Comitæ tirocinio male edito inscriptum
est. *Comes* edendo, tirocinium a levitate immunis pronuntiar
non potest. *Ψευδευφηΐαι* locorum *libr. XII, 1, 2 Petr. I, 21*, 228-232.
Rom. VII, 25, in apertum locat. Statuit *Comes*, *Christum Na-* 233-237.
zarethæ inter operarios educatum, pariterque inter mercena-
rios lignariorum, antequam manus propheticum aggredere-
tur,

tur, versantem, post, ad docendi munus cum accessisset, dicendi genere plebejo fuisse usum, ut hinc illius sermo obscurus existat illis, qui istiusmodi humili dicendi generi assueti non sint. Hanc temerariam opinionem, Cel. Autor a persona & stilo Christi ita depellit, ut, nisi Comes veritati dato studio resistere velit, in contrariam sententiam pedibus ire debeat. Quodsi enim vel maxime datur, Christum, quamdiu vitam privatam egit, operam suam patri suo putatitio, *Josepho*, addixisse, illud tamen ipsi in dedecus non cedit. Concedamus etiam, ipsum in familiari vitæ consuetudine dialecto Nazarethana usum fuisse, & forte illud dicendi genus, quod usu tritum fuit inter opifices, sectatum esse, num inde consequitur, ipsum Prophetam & doctorem istiusmodi loquendi rationem & modum in usum suum traduxisse? Theologi, & quidem recte, affirmant, Prophetas *θεορρητορας* ita in potestate spiritus fuisse, ut non res solum, verum etiam verba, suggererit. Quod ubi de Prophetis gregariis est dicendum, quanto magis de Prophetarum omnium maximo, *Θεωρρητορω*, cuius conjuncta divinitas mentem ipsius humanam ita rexit, ut non solum mysteria regni cælorum perfecte cognita ipsi reddiderit, verum etiam verba præformarit, quibus illa convenienter rebus efficerentur. *Caput IV de corollariis Zinzendor-*
 Pag. 260. *fianis* agit. Refutatur sententia Comitum, asseverantis, pecca-
 273. tum proprie non nisi unum esse, incredulitatem. Nec ferre
 276-282. vult, ut dicatur peccatum originale. Quod de triplici peccatorum remissione ex sententia Comitum differitur, ad examen
 282-287. revocatur. Lutheranismum, quæ coetum, non modo non esse unicam, sed ne veram quidem, ecclesiam, pronuntiaverat. Comes, cuius opinionis momentis scite libratis, con-
 287-295. trarium evincitur. Num. coetus *Zinzendorfanus* sine controversia sit sancta & pura ecclesia, purior ecclesia Corinthiaca,
 296-298. disceptatur. Illustratur locus: *1 Cor. VII, 4. Paulum: 1 Cor. VII*
tradere principia canina, & ut corrupta natura & consuetudini
ad tempus cederet, quod sibi persuadet Illustrissimus Zinzendor-
 299-314. *fus, solide retundit. Ubi loquitur is de ecclesia, non nisi suam intelligit. Quo jure, quæve injuria, jactiter, neminem salva*

Conscientia ministrum ecclesie Lutheranae esse posse, nisi vel homo simplicissimus sit, vel omnibus numeris absolutus, excutitur.
 Num recte faciant auditores, se a sacrae coenae usu, & commercio pastorum, in quibus aliquid est labis, sejungendo. 334.
 Contra Scripturae auctoritatem dici, Spiritum sanctum genuisse & educasse Christum. In injuriam meriti Christi & dignitatem credentium Vet. Test. vergere, ubi dicatur, illos non fuisse sine macula, vel irreprehensibiles, credentes contra Nov. Test. esse sine macula & irreprehensibiles, cum illi justificati sint per legem, hi per fidem. *Cap. V de animo Cl. Mülleri in disquisitione sua demonstrato* disserit. Animum suum cum illo Mülleri confert Rev. Autor. Qui illud sit intelligendum, si male scripserit Comes, id facturam fuisse ecclesiam, declarat. Ut istiusmodi animum induat, qualem optat Müllerus, deprecatur. Müllerus id agit, ut Comes habeatur pro *Luthero*, & qui illi devoti non sunt, pro Pontificiis, *Emsero* similibus. Iniquum esse Müllerum, judicantem, se in exercitatione sua usum esse stilo ludicro, nec tamen negat, levitatem atque ineptias Comitibus conveniente stilo notavisse. Judicium de damno, quod Müllerus censet *Bennerum* sua exercitatione fecisse, expendit. Autores Novorum *Francofurtensum*, compendium exercitationis *Bennerianae* dantes, vindicantur. Totum opusculum hoc comto, terso, ac festivo, stilo est exaratum, amor pro puritate doctrinae evangelicae ubique elucet, illis argumentorum ponderibus utitur eximius *Bennerus*, ut in angustias adversarios conjiciat, artes, quibus Comes nova dissidiorum semina spargere, suamque factionem amplificare, contendit, deteguntur. 334-338. 338-344. 346-352. 352-356. 358-362. 364-367. 370-378.

BRACHYLOGUS JURIS CIVILIS, SIVE CORPUS LEGUM, paulo post Justinianam conscriptum, pandens totum Juris Justinianei ambitum, cum notis perpetuis LUDOV. PESNOTI, PARDULPHI PRATEJI, & NIC. REUSNERI. Edidit, praefatus est, emendavit, cum sex Appendicibus, & Indice gemino, in usum

usum Auditorii sui D. HENR. CHRISTIAN.
SENCKENBERG.

Francofurti & Lipsiæ, 1743, 4.

Alph. 2 plag. 11.

Si eo meliores in Jure Romano progressus facere tirones creduntur, quo commodiore via ad sanctas ejusdem perducuntur reliquias; omnes certe, sive adhuc inter discentes versentur, sive docentium jam spartam ornent, applaudant, necesse est, gratiasque agant maximas, Perillustri *Senckenbergio*, antea JCro Gissenfi, nunc gravissimo Senatus Imperialis aulici Collegæ, quod elegans hoc Jurisprudentiæ civilis Compendium, cujus prope memoria aboleverat, novo instructum ornatu, in lucem conspectumque proferre voluerit. Cum, ut Præfatio indicat, cujus potiora recensimus argumenta, in hujus libri exemplar forte incidisset Editor, scriptorum methodicorum amantissimus, exultavit lætitia, Autorisque virtutes, olim nec sibi satis cognitæ, nec etiam in Germania & Belgio amicis, instituto diligentiori examine, mirificas esse, ac paucorum proprias, animadvertit. Mox igitur de recudendo hoc Brachylogo cogitavit, cujus quatuor existare monet editiones. Primam Vir Celeberrimus eam esse opinatur, quæ Lugduni A. 1559 forma, quam octavam dicimus vulgo, studio *Ludov. Pefnori*, eruditi librarii, absoluta est, adjectis partim suis, partim antiquioribus, notulis. Deinceps hic ipse liber in *Vol. V pag. 429 seq. Corporis Juris glossati ibid. A. 1562 fol.* priori editione longe correctius, recusus est; cum brevibus *Prateji* observationibus. Tum tertiæ editionis in se curam suscepit *Nic. Reusnerus* Frf. A. 1590, 8, textumque in paragraphos partitus est, & notas perpetuas adjecit, nimium autem indulgens ingenio, multa inseruit aliena, multa etiam vel immutavit temere, vel in diversum nonnunquam sensum detorsit. Idem ille meminit editionis Lovaniensis, adeoque quartæ, cujus inspiciendæ occasionem natum se esse, negat ill. *Senckenbergius*. Effecit tamen, pro suo inserviendi omnibus studio, ne novæ huic editioni quidquam deesset,

deesset, quod laudati modo viri ad libri usum ac splendorem contulerunt, imo ut aptior redderetur tironibus, non tria solum graduum cognationis schemata adjecit, a *Charonda* editioni Institutionum addita, pariterque *Cujacii* indicem obligationum & actionum, quem *Alexander Chassaneus* Paratitulis suis ad Instituta jam inseruerat, sed varias etiam abesse noluit appendices, scilicet *Matth. Wesembecii* Epistolam de formando studio Juris; *Simonis a Leuwen* Historiam Juris; *Sam. Strykii* rationem allegationis jurium; *M. G. J. C.* scriptum, ostendens, quæ in ejusque tituli legumque elucidatione observanda; *Christ. Besoldi* Breviarium Institutionum; denique indicem titulorum omnium & Civilis & Canonici Juris.

Quod ad ætatem ac patriam Autoris attinet, lucem eum adspexisse minimum temporibus *Justini II*, Imperatoris, suspicatur, idque ex his rationibus, quod stilus sit græcissans, nec ad Longobardorum dicendi rationem effictus; quod *MSti* Codices vetusti sint, iisque adjuncti *Paulus*, *Ulpianus*, & *Cajus*, qui medio ævo nullius pretii erant apud Glossatores; quod stilus nitidior, ac forma libelli alia, videatur, quam quæ Glossatorum ætati conveniret; quod nemo *JCtorum*, qui medio ævo vixerunt, vel verbo Autoris mentionem injecerit, ac postremo, quod verba Juris Romani retenta fuerint, & ad *Justiniani* præceptum, sola exposita paraphrasi. Natione Italianum, aut Afrum saltem illic commoratum, esse Autorem, persuasum sibi habet Perillustris Editor, argumento tamen, si ad Africam respexeris, non adeo stabili, uti ipse haud diffitetur. Quæ huic de ætate ac patria Autoris sententiæ reponi forsitan possent, ea non removel solum & infringit, sed de *MStis* quoque exemplaribus, in Gallia inventis, loquitur, quæ cum accuratius describere jam non licuerit, alio forsitan tempore se id præstiturum pollicetur, quod nunc vero graviora Viri summi negotia vix, nisi prorsus fallimur, permittent. Nomen libelli, qui modo *Brachylogus*, modo *Corpus legum*, dicitur, unde potissimum derivari debeat, & quanta sit ejusdem in explicando Jure ac discendo utilitas, luculenter ostendit Editor, imo plura nonnunquam exhiberi ob-

§. 6, 7.

9, 10, 11.

12, 13.

14, 16.

- §. 21, 22. servat in eo, ac in universo Corpore Juris civilis, quod vel ex solo evinci *Libro IV* potest, ubi totius Juris Romani processus ordine pertractatur. Ratio est, quia *Justinianus*, suis scribens Græcis & Romanis, quibus procedendi modus quotidie ante oculos erat, eo minus necesse putavit omnia fufius enarrare, quo magis habebatur certum, hoc ipsam non ad JCtos pertinere, sed ad Rhetorum scholas, ex quibus noster multa desumpsit. Hunc cum Italum, aut Afrum, fuisse dictum sit supra; satisfactum etiam his est, qui, falsis seducti principis, Juri Romano omnem prope ante *Lotharium* autoritatem in Italia denegarunt. Inde Perillustris *Senckenbergius* excurrrens non-nihil, de usu Juris *Justiniani* disserit plura notatu digna, eo quidem consilio, ut destruat simul historiam Amalphantanam, scilicet nullo illius temporis autore probari posse, quod Pandectæ ex Amalphantana urbe delatæ Pisas fuerint. Novimus lites, nostra ætate a viris doctissimis de hac fabula motas, quibus eleganter expositis, ad hodiernam Jura docendi methodum transgreditur. Onerantur tirones, ubi vix præcipuos artis terminos intelligunt, horrendis adspectu Commentariis, & mille nugas, mille inanes resolutiones, a præceptoribus audiunt. Addunt isti ingeniorum tortores observationum nubem, in quibus, frigidis licet, calamo tamen excipiendis, vetustissima, & abrogata dudum, Pandectarum capita magnificis verbis commendant, de ipso usu forensi parum solliciti. Quam perversam seculi consuetudinem sicut merito dolet atque improbat Editor, reconditæ eruditionis laude fulgentissimus; ita etiam, quasi supplementi loco, ad 46 seq. Dissertationem, quam Giffæ A. 1742 divulgaverat, de *Jurisprudentiæ certa methodo tractanda*, varios addit scriptores, quos vocat methodicos in Jure, iisdemque concludit Præfationem, lectu dignissimam.

OBSERVATIO DE SATELLITE VENERIS, facta a JACOBO SHORT, Reg. Soc. Lond. Socio, mane d. 23 Octobr. A. 1740. Translata ex *Transact. Philos. Anglic. Num. 459 pag. 646.*

Cum

Cum Telescopium reflectens, cujus focus esset 16, 5 pollicum, & apparatu motum diurnum prosequendi instructum, Venerem versus direxisset, observavi stellam exiguam ipsi valde propinquam. Cepi statim aliud Telescopium ejusdem foci, objecta circiter 50, aut 60, vicibus augens, & Micrometro gaudens, cujus ope distantia sideris a Venere mensurari posset; eamque inveni 10° , $2'$, $0''$. Cum autem Venerem valde distinctam, adeoque aerem maxime serenum, animadverterem; Telescopium ita adornavi, ut 240 vicibus magnitudinem augetet; quo facto, lumina cum admiratione, stellam istam ejusdem cum Venere phaseos conspexi. Idem prorsus adhuc inveni, cum Telescopium tantum 140 vicibus augendi vi instruxissem. Diameter stellulæ circiter tertiam, aut quod decedit, partem diametri Veneris constituere videbatur. Lumen ejus non erat adeo coruscaas & vividum, attamen insigniter distinctum & probe terminatum. Recta, per ipsam & centrum Veneris ducta, occurrebat Equatori sub angulo circiter 18, aut 20, graduum. Vidi eam hoc mane repetitis vicibus per integrum horæ spatium; ast, splendore solis oriundi incremente, circiter quadrante horæ post octavam penitus e visu perdidit. Diebus insequentibus, quoties tempus matutinum esset serenum, eandem oculis lustravi; sed nunquam mihi licuit esse adeo felici, ut ipsam de novo conspicerem. De simili Observatione in Astronomia sua mentionem facit *Cassinus*. Observavi quoque duas maculas obscuriores in disco Veneris; erat enim aer apprime serenus.

DANIELIS EBERHARDI BARINGII DESCRIPTIO
Salæ Principatus Calenbergici locorumque adjacentium.

Lemgoviz, sumtibus Joannis Henr. Meyeri, 1744, 4.

P. I Alph. 1 plag. $21\frac{1}{2}$, P. II Alph. 1 plag. $19\frac{1}{2}$.

Præclare de patria sua Opere hoc, lingua scripto Germanica, etsi titulo ex parte Latino ornato, meretur Cl. Autor, qui prope Hemmendorffium in Principatu Calenbergico, Electoratum Brunsvico-Luneburgensium terrarum parte, lucem vitalem

- adspexit. Præfationem consecravit recensendis de fluviorum origine sententiis ita, ut, illos ex marinis aquis, in hydrophy-lacia telluris redeuntibus, primordia capere, doceat, ratus, aquas in fundo maris esse dulces. Laudat ipse *J. J. Schusterum*, Rectorem scholæ Eimbecensis, qui Leinam flumen ac amnes, se in illum exonerantes, Programmatibus haud unis descripsit. Partem Leinæ investigavit Physicus Gœttingæ *Cyrillus Henricus Ebelius*. Notat Autor naves *Casp. Schneideri*, qui *Saxoniam veterem & novam, magnam in parvo*, collegit, *Joannem Conradum Knausbium* editorem & accessionum architectum nactus. Omisit certe *Schneiderus* amnes bene multos, ac passim reddidit eos anonymos, quibus nomina sunt sua. Loca ipsa & fluvios haud obiit *Schneiderus*, e mappis quippe geographicis pleraque duntaxat edoctus. Lustravit Noster ipse Salam, Lauensteinensis præfecturæ fluvium, A. 1739 & 1741, ac singula ibi loca peragravit. Enumerat fluvios, quibus æque nomen est *Sala*. Historiam salinarum Hemmen-dorfensium ex Diplommatibus repræsentavit. Inseruit his monumentis ineditas notitias *Joannis Lezneri* de vico Wallensen, de Cœnobio Marienau, ac de oppido Eltze. Differuit de vocibus passim vetustis, eisque Teutonicis, de loco Dudingem, de cantilena *Henneke Knecht wat wut du daun*, de specu *Lippoldi*, de Lauensteinensi dynastia, de *caminatis*, de fodinis lithanthracum, de officina vitriaria Osterwaldensi, de fonte medicato, de urnis Lauensteinii detectis, ac de Ecclesiasticis locorum singulorum. Flumina scilicet sale sæcunda quondam dicebantur *Salæ*. Sala Lauensteinensis supra villam Capellenhagam e nonnullis fontibus scatebrisque oritur, ac prope oppidum Elze, seu Aulicam, sese Leinæ committit. Dudingæ natus fuit *Joannes Georgius ab Eckhart* patre *Joanne Casparo Eckharto*, præfecto rei venatoriæ superiori, gente Thuringus. Majores ipsius habitaverunt prope monasterium Portense. Ipse A. 1721 a gloriosissimæ memoriæ Imperatore *Carolo VI*, cui *Origines Habsburgo-Austriacas* inscripserat, ad honores nobilitatis fuit eVectus, Wirzburgi A. 1730 defunctus. *Wallensen*, seu *Walbausen*, olim *Watebusen*, villa pagi *Gudingem*, Seculo jam
- Pag. 1.
4.
8.
16.

jam XI claruit. Dynastæ Homburgenses locum mœnibus altis, quorum ruderâ supersunt, cinxere. Archidiaconus Pag. 25.
 Walhusensis quondam rectorem ecclesiæ ibi in functionem parochialem per *traditum altaris cornu* immisit. Nostro visum est, per hoc *cornu* designari reditus, e parochia percipi solitos. Quid vero impedit, quo minus cornu Parochio novo traditum fuerit? Dantur variæ ejusmodi ævo medio traditiones symbolicæ. *Cornu* tunc temporis, quoque dicta fuit *micra cornuta*, *almutium cornutum*, gestamen ad altare adhibendum. *M. Samuel Erich* fuit in Wallensen ad tempus ecclesiastes, qui 33.
 A. 1643 edidit *Exodum Hamelenssem*, ac Epigrammata Latina condidit, quorum pars prior Lipsiæ A. 1698, posterior Brunsvici A. 1700, 8, evulgata est. Vitam ejus Noster succincte enarravit. Pater *Baringii* fuit *Henningus*, Ecclesiastes Oberge, mater vero *Berckelmannia*. Ipse vero in prima ætate Hemmendorpii ad Salinas fuit educatus. Idem anim er- 42.
 tit, circa annum 1530 in Saxonia inferiori desisse in dicasteriis usum dialecti patriæ, inductamque in ea fuisse dialectum Misnicam. Salinæ Hemmendorfienses jam Seculo XII florere, ac Hemmendorffium dictum fuit *Swalenbusen*, pago Gu- 50.
 dinge proprium. Vox *Sock* ibi denotat quadratam salis cor- 56.
 bem, quinque & dimidium modos capientem, quos vocant Himpten. Villas, ibi olim sitas, postea desolatas, enumeravit Cel. Autor haud unas. *Tarras* est farina ex tophite pistillis incussis parata, cui si admixta fuerit calx optimæ notæ, III.
 inde oritur materia conglutinans, intra aquas indurescens mirum in modum. De septem acervis lapidum Fallingbostelanus fusus exposuit Noster. *Erasmus Francisci*, polygraphus, 124.
 natus fuit Lauensteinii patre *Erasmo Fix*, Consiliario Ducum Brunsvico-Luneb. ac profatrape Lauensteinii ac Lauenaviæ. Juvat hic legisse vitam illius *Erasmi Francisci*. Divertit No- 158.
 ster porro ad *Speigelbergam*, ac Comites, inde denominatos. *Speigelberg* Saxonibus verustis erat locus declivis montanus, 177.
 e cujus sulcis, seu canalibus devexis, aqua sese proluendo præcipitat, quasi dicas *Spahlberg*. Non vacat nobis in præsens 185.
 facellum *S. Anna* *Speigelbergense* cum Cel. Autore intueri.

- Pag. 231. *Hozingessen villa* ab eo revocatur ad villam Heinsen. Nisi illa ad pagum, a Gudinge diversum, spectasset, haud repugnaremus. *Heinsen villa* procreavit *Jacobum Lampadium*, Procancellarium Hannoveranum. In villa vero vicina *Esbeck*
237. patre ecclesiae natus fuit *Justus Gesenius*, postea Superintendens generalis Calenbergicus. Vitam & scripta utriusque
244. Noster exposuit accurate. Ad cornua Ammonis Marienhagenia hinc procedit. Illustrat villas everias *Ojetha* ac *Lede*.
260. Episcopatum Hildeneshemensem primordia Aulicæ debere, tradit. Nobiles de *Aulica*, *Eletsch*, *Elze*, dictos, indicat bene
265. multos. Hæc potissime ad *Partem priorem* spectant. *Posteriori* vero recensentur scriptores de salinis generales & speciales, exponitur ordo defluentis Salæ, exhibentur 58 Diplomata, generosissimorum Dominorum *de Bock* genealogia exprimitur, ac septem catalogi ecclesiarum, *Parte priori* omitti, subjunguntur. Laborem feliciter exautlatum Cl. Auctori, in itineribus ipsis ad commoda publica attento, ex animo gratulamur.

BIBLIOTHECA RINCKIANA, SEU SUPPELLEX
 librorum, tam impressorum, quam MStorum, quos per
 omnia scientiarum genera collegit Vir quondam Illu-
 stris, Dominus EÜCHARIUS GOTTLIEB RINCK,
 Jctus, hæreditarius in Statteriz, Sacræ Cæs. Maj.
 Consiliarius, Academiæ Noricæ Senior, ac Antecessor
 primarius, cum Præfatione ADAMI FRIDERICI
 GLAFEY, Jcti.

Lipsiæ, apud viduam B. Casp. Fritschii, 1747, 8.

Alph. 3 plag. 19.

Norum satis est atque celebratum inter eruditos beati Rin-
 ckii, de Academia Altorflina pariter atque orbe literato
 præclarissime promeriti, nomen. Ante biennium is, debitum
 naturæ solvens, ad meliorem vitam secessit quidem; fama au-
 tem optimi Viri, tantum abest, ut morte ejus fuerit oblitterata,

ut in omnium, qui virtutes *Rinckianas* norunt, animis perpetuo superstes futura sit. Reliquit enim, præter varia eruditionis & ingenii specimina, Bibliothecam, omnis generis doctrinæ scripta continentem, & apud privatos vix alibi inveniendam. Gaudemus igitur, notitiam tanti thesauri nobis impertitam a Viro Illustri atque Celeberrimo, *Adamo Friderico Glafey*, Viro insignis in aula Saxonica famæ, & ob doctrinam pariter, atque in rebus gerendis solertiam, summa veneratione dignissimo. Auspiciatissimo is matrimonio cum filia *B. Rinckii* junctus est, eamque ob causam de catalogo Bibliothecæ, a Socero relicte, compilando serio cogitavit, nullisque laboribus ac tædiis, quæ tale opus afferre solet, publicis licet negotiis haud parum distractus, pepercit. Vivus nimirum adhuc *Rinckius*, nullo unquam catalogo, ne minimo quidem unius plagulæ, usus est, sed ex tanta librorum copia, nullo fere ordine collocatorum, (tanta erat Viri summi memoria,) facillimo negotio quemvis desideratum librum invenire potuit. Varia, uti facile est ad intelligendum, ex tumultuaria hac librorum dispositione hæredibus nata sunt incommoda, & nos Illustri hujus Catalogi Autori, multiplicatum hac ratione vehementer laborem quiritanti, facile fidem habemus. Grates interim ipsi agimus amplissimas, quod splendidissimum hunc librorum apparatus, Regum opes æquantem, in egregium non solum ordinem digesserit, verum etiam de variis libris observationes admodum selectas, & ex intimis Historiæ literariæ penetralibus depromptas, adperserit. Ut ergo, quantum debeant *Glafeyo βιβλιόφιλοι*, eo melius cognoscatur, ordinem, quo hoc in Catalogo concinnando usus est, delineabimus, & ex adjectis annotationibus specimina quædam afferemus. Universam Bibliothecam *sex Partibus* generalibus Ill. Autor descripsit, quarum *prima* Theologiam, *altera* Jus privatum, *tertia* Historiam & Jus publicum, *quarta* artem medicam, *quinta* Philosophiam, *sexta* denique Codices manu scriptos, & qui illis ob raritatem accensentur, sub artis typographicæ incunabula impressos, complectitur. Singulas vero Partes in varias Sectiones subdivisit, ejus ordi-

- nis rationem, & tabulæ, in fronte Catalogi positæ, exhibent, & Præfatio, admodum doctè & eleganter conscripta, fufius declarat. Placuit interim ei, Caput præliminare, libros de mediis ad eruditionem perveniendi complectens, quale in aliis Bibliothecarum universalium catalogis, minus tamen rectè, omitti solet, præmittere. In hac classe inter alia comparet *Jo. Philippi Slevoigtii* Parergon de antiquis maledici disputatoris, Jenæ A. 1688 emissum. Observat hoc de libello Ill. Autor, eum *Puffendorfio* dedicatum a *Slevoigtio*, cum famam, a *Puffendorfio*, qui præcipitanter nimis dixerat, *neminem Jenæ esse, qui pure & eleganter Latine scriberet*, vindicare anniteretur. De *Cornelii Agrippæ a Nettesheym* libro, de vanitate omnium scientiarum, Hagæ Comitum A. 1662 typis impresso, monet, in quibusdam ejus editionibus varia, quæ non e re Ecclesiæ Romanæ erant, omiſsa esse, hanc tamen editionem cum prima,
- Pag. 2. eademque incorrupta, anni 1530 consentire. *Partis primæ*, theologicos libros exhibentis, *Caput primum* de fontibus Theologiæ agit. Comparent ibi quamplurimæ sacri Codicis editiones, quas inter *Biblia polyglotta Antwerpensis* eminent.
3. *Capite secundo* scripta Patrum, vetustiorumque Theologorum, recensentur. Agmen in his ducunt *Cotelerii Patres Apostolici*, Amstel. A. 1724 exculi. In Tomo hujus Operis secundo, *Parte secunda*, post paginam 268 *Guiljelmi Beveregii Codicem Canonum ecclesiæ primitivæ vindicatum* apponi, Ill. Autor docet. Quamvis autem integer is liber appareat, Dedicacionem tamen ad *Wilhelmum*, Episcopum Cantuariensem, nec non
6. Canones Apostolicos, in eo desiderari, conqueritur. Reliquæ Patrum editiones, hic recensitæ, neque copia, neque præstantia, se commendant. *Caput tertium*, Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ amplectens, in varias Sectiones subdivisum est. In prima Sectione collectores subsidiorum, seu apparatus ad Historiam Ecclesiasticam, existant, qui tamen totus apparatus unico duntaxa libro non adeo magni pretii absolvitur. Majoris multo faciendæ est Sectio secunda, in qua Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ universales, tam antiqui, quam recentiores, enarrantur. In antiquis eminent *Eusebii*, *Socratis*, *Sozomeni*, aliorumque

rumque Græcorum Historia Ecclesiastica, Cantabrigiæ junctim edita, de cujus editionis præstantia Ill. Autor erudite disputat, a *Samuele Parckero* hosce Scriptores in Anglicam linguam translatos, monens. Inter recentiores hic nominari merentur *Cæsaris Baronii Annales, duodecim Tomis* Moguntiæ A. 1601 excusi. *Baronium quindecim Tomos* horum Annalium composuisse, tresque nondum editos apud Patres Congregationis Oratorii latere, ex *Hieronymi Vecchietii* opere de *saeculorum temporum ratione* Ill. Autor docet. Hanc vero editionem Moguntinensem ab ipsomet *Baronio* fuisse recognitam, & præstantiorem esse Antwerpiensi, quippe in qua *Tractatus de Monarchia Sicilia* desideretur, monet, deque aliis *Baronii* editionibus, quas bibliopola Itali pararunt, disputat. Occasione *Abrahami Bzovii Historia Ecclesiastica, ex Annalibus Baronii* excerptæ, & Coloniz A. 1617 *tribus Tomis* excusæ, monet, *Bzovio* acerrimum hostem contigisse *Herwartum*, Consiliarium Bavaricum. Is enim in controversia de *Ludovico IV* Imperatore, cum ipso agitata, non subsistit, sed vindictam suam in omnia ejus scripta extendit, siquidem in mantissa, operi suo de *Ludovico* defenso adjecta, hoc *Bzovianum* opus acerbè satis perstrinxit. *Duos* autem dumtaxat hujus Operis *Tomos* ipse *Bzovius* composuit, ac tertium *Jo. Fridericus Matbenesius* adjecit, in eoque *Bzovii* epitomatores egit. *Centuriarum Magdeburgensium* editionem Basileensem, A. 1560 *tredecim Voluminibus* impressam, primam vocat Ill. Autor, deque altera hujus operis editione, A. 1624 publici juris facta, quamplurima lectu dignissima in medium profert. *Sessione tertia* Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ particulares, secundum gentes, regna, & provincias, insigni numero & delectu recensentur. Exstant inter eos *Melchioris Inchoferi*, e societate Jesu, *Annales Ecclesiastici regni Hungariæ*, quos rarissimos vocat Ill. Autor, eorumque *Tomum secundum*, a locis offensis suppressum, nunquam prodidisse, observat. Excipit illam *Sessionem* Historia Conciliorum & colloquiorum theologiceorum, eamque singularia themata Historiæ Ecclesiasticæ sequantur. Deprehendimus in illis opus valde voluminosum

Pag. 8.

9.

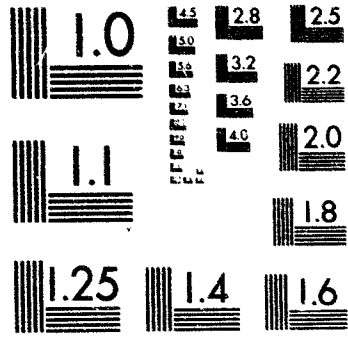
13.

- minofum atque egregium, quod *Acta Sanctorum* addit, nec non *imaginem primi seculi societatis Jesu, a provincia Flandro-Belgica ejusdem societatis representatam*. Istius libri rarissimi, Antwerpiae A. 1640 emissi, compilatorem *Joannem Tollenaarium* dici, atque huic libro, de quo Jesuitæ vehementer gloriabantur, alium quendam, *Elixir Jesuiticum* inscriptum, oppositum esse, Ill. Autor observat. De variis etiam editionibus *Catalogi testium veritatis Flaciani* docte admodum disputat, nonnulla a *Buddeo*, in *Isagoge historiae theologiae* nondum observata, supplens, & editionem Francofurtensem, A. 1666 a *Joh. Conrado Dieterico* adornatam, quam *Catalogus* hic exhibet, ceteris omnibus præstare, judicans. Occurrit quoque inter hos libros aliquis, *le Jesuite secularisé* dictus, nec non alter, qui inscribitur *Critique du Jesuite secularisé*, Coloniae A. 1683 impressus, quem librum acerbissimam contra Jesuitas continere censuram, qualis vix unquam prodierit, eumque ab homine Sociniano fuisse compositum, ab Ill. Autore docemur.
29. Inter scripta, historiam Theologiae gentilis continentia, qualia in *Sectione septima* comparent, agmen ducit *Gerhardi Joannis Vossii de origine ac progressu idololatriæ Tractatus*, quam *Vossii* lucubrationem inter omnia, quæ is scripsit, principem obtinere locum, & editionem Amstelodamensem, A. 1668 impressam, reliquis longe præstantiorem esse, ex *Colomesii Bibliotheca selecta* annotatur. *Caput quartum* continet Commentatores & interpretes Scripturæ sacræ, *quintum* Compendia & Systemata theologiae, *sextum* libros, Theologiam naturalem explicant, quos inter *Julii Caesaris Vannini Amphitheatrum* deprehendimus. *Capite septimo* libri, ad Theologiam moralem pertinentes, *octavo* fontes ac dogmata Theologiae gentilis, inter quos tamen libros varix etiam Alcorani editiones habentur, comparent. *Capus nonum* scripta Theologiae polemicæ, *decimum* libros concionum, precum, & canionum, exhibet, quibus admixti sunt nonnulli Pontificiorum hujus generis fat lepidi libelli, uti est *Abrahami a S. Clara heilsames Gemisch-Gemisch*. *Undecimo Capite* opera theologiae varii generis habentur. *Duodecimo* miscellanea & singularia opera theolo-

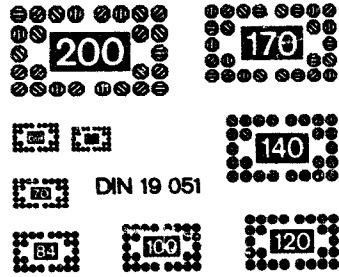
theologica comparent. Quamplurimis horum librorum titulis præclara annotationes ab Ill. Autore adjectæ sunt, de quibus fufius dicere, angusto nimis fpatio inclufis nobis haud licet. Properamus enim ad reliquas Catalogi partes, quæ libros, Juris fcientiam illustrantes, atque adeo B. poffeffori imprimis familiares, continent. Pars ergo Catalogi *fecunda* libros Juris privati fiftit, eaque ob argumenti amplitudinem, librorum copiam, & meliorem ordinem, in libros, capita, & fectiones, fubdivifa eft. *Liber primus* Juris civilis, tam Romani, quam Germanici, fubfidia exponit, ejusque *Caput primum* fontes Juris Romani aperit. In hunc cenfum referuntur variz Codicis *Justiniani* atque *Theodofiani* editiones, quas inter *Gregorii Haloandri* editio Codicis *Justiniani*, Norimbergæ A. 1530 excufa, eminet, cujus quippe raritatem fcriptores, ab Ill. Autore citati, mirantur. Idem dicendum de *Jacobi Cujacii Codice Theodofiano*, A. 1586 cum fragmentis annexis edito. Fragmenta enim, huic editioni adjecta, apud *Gothofredum* fruflra quaeri, *Georgius Beyerus* jam monuit. *Joannis Heroldi Origines ac antiquitates Germanicæ*, leges veterum Germanorum comprehendentes, præftantiores funt editione *Lindenbrogii*, cum & præterea voces Theodifcæ, quas *Lindenbrogius* omifit, hic appofitæ, & in fine etiam nonnulla, a *Lindenbrogio* prætermiffa, adjecta funt. In *Capite fecundo* fontes Juris Saxonici, tam communis, quam Electoralis, habentur. Excipiunt eos libri, ad Jus ftaturarum provinciarum ac civitatum Germaniæ fpectantes, ubi quamplurimæ fimul Differtationes, peculiaria certorum locorum jura illustrantes, in fasciculos collectæ, comparent. Inter Systemata Juris civilis Romano-Germanici *Everardi Ottonis Thæfaurus Juris Romani* quoque relatus eft, reliqua non adeo magni faciendæ funt. Commentatores in peculiare quafdam Juris civilis fpecies dein fequuntur, quorum prior claffis Jus militare continet, quam Jus metallicum, œconomicum, criminale, cambiale, aquaticum, excipit. Inter Commentarios ad fontes Juris civilis *Marquardi Freberi libri περὶ Δικῶν* exftant, A. 1622, curante *Jo. Bofebio*, Norimbergæ typis impreffi. Primam operis hujus editionem,

Pag. 66.

67.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

nem, quam A. 1588 Francofurti ipsemet *Freberus* procuravit, patri ipse suo cognomini nuncupavit. Hanc vero dedicationem *Boschius* in hac operis editione omisit, eundemque librum A. 1628 sub novo titulo, *Verosimilium* nempe, ac si nova esset editio, lectoribus obtrusit. Inter Decisiones, Responsa, & Consilia Jctorum, quorum ingens farrago hic apparet, *Jo. Ludovici Benderi Conclusionum decisivarum practicarum librum singularem* relatum esse, cognovimus. Ad capeffendos summos in Jure honores, *Benderum* in Academia Tubingensi conclusiones 38, de revisione in Camera imperii agentes, ad disputandum proposuisse, easque hic novo Commentario, anno 1598, quo ipso in numerum Assessorum judicii cameralis, a circulo Rheno superiori presentatus, recipiebatur, primum edito, illustrasse, Ill. Autor observat. Postea quidem hic libellus in quarto saepius recusatus est, nihil vero mutatum in eo deprehenditur. Excipiunt hos libros Scriptores practici & processuales Juris civilis, quorum certe & multos, & utilissimos, selegit *Rinckius*; quemadmodum & inter opera, ad Jurisprudentiam elegantiore[m] spectantia, haud pauca optimae notae, nec non summae raritatis & pretii, uti sunt *Cujacii Opera omnia*, se nobis obtulerunt. Occurrit quoque in horum librorum classe *Francisci de Amaya* in tres posteriores Codicis *Justiniani* libros Commentarius, Lugduni A. 1667 in folio excusus. Quamplurimos hujus operis titulus deceptit; cum non nisi decimi tantum Codicis libri commentarium sistat ipsum opus, reliquis ad edendum quidem paratis, sed Autore morte impedito, quo minus promissis stare potuerit. Quamplurimos Tractatus & Dissertationes, specialissimas Juris materias tractantes, hic etiam adesse cognovimus. Rariores profecto sunt tales libelli, & difficulter parantur; unde eo majoris ejusmodi eorum collectio facienda est. Idem de libris, Jus feudale illustrantibus, dicendum, quorum itidem apparatus ob numerum pariter atque defectum se nobis mirifice commendavit. Obrulit inter alia se nostris oculis *Lunigii Corpus Juris feudalis Germaniae*, in qua collectione *Schickfusii Consuetudines Silesiae feudales*

Pag. 92.

97.

100.

feudales continentur. Hoc autem opus ab eruditis tam anxie desideratum, tamque rarum, antea fuisse, Ill. Autor observat, ut non solum aliqui manu descriptum ejus exemplar sibi Pag. 168. comparaverint, sed & *Struvius* in *Bibliotheca juris* de impressione ejus unquam facta dubitaverit. *Henrici a Rosenthal* *Synopsis Juris feudalis*, quæ hic comparet, sæpius est excusa, deque variis ejus editionibus fusc Ill. Autor disputat. Plurimas quoque *Dissertationes*, peculiaris Juris feudalis capita 169. tractantes, hic invenimus. Etiam Juris Canonici ornamentis hæc Bibliotheca superbit, quæ egregios istius Juris fontes, uti sunt *Wilhelmi Beveregii Pandectæ Canonum*, varioresque Corporis Juris Canonici editiones, ostentat, insignemque apparatus Commentatorum Juris Ecclesiastici, tam Pontificiorum, quam Protestantium, suppeditat. Inter illos Ill. Autor præ aliis laudat *Henrici Wagnereckii Commentarios sanctorum Canonum*, Dillingæ A. 1672 editos, opus hoc, post mortem Autoris publicatum, ob jura Canonica cum juribus Ecclesiarum Germanicarum conjuncta, nostratibus præ aliis scriptoribus Pontificiis commendans. Jus Canonicum excipit Jus privatum regnorum & provinciarum externarum, quem etiam in censum jus Græcorum, atque libri Βασικων, ex editione *Fabrotti*, relati sunt. Cum *B. Rinckius* Juri publico Germaniæ præcipuam impenderit curam, scripta, huc pertinentia, tertiam, eamque peculiarem, hujus Catalogi Partem constituunt, in varios libros & capita subdivisam. Enarrantur hac in Parte primum subsidia, ad hoc eruditionis genus in primis necessaria, inter quæ Historia paginam dubio procul utramque facit. Libri ergo, ad disciplinas, quæ ad Historiam præparant, pertinentes, agmen hic ducunt, quorsum Geographi, itinerum descriptores, nec non libri, Genealogiam illustrium familiarum exponentes, referuntur. Eminent in his *Hieronymi Henninges Theatrum genealogicum*, sex Voluminibus in folio comprehensum, & Magdeburgi A. 1598 typis exscriptum. Hujus operis summam raritatem & pretium Viri literatissimi, *Vogtius*, *Reimannus*, *Gundlingius*, alii, celebrarunt. *Hubneri* vero, in *Bibliotheca genealogica*

- logica hoc de opere differentis, errorem Ill. Autor etudite
 Pag. 253. convellit. *Genealogiam Rubenorum Comitum, & Dominorum in
 Plauen*, prioribus emendatiorē, Norimbergæ A. 1715 editam,
Jacobum Wilhelmum Ambrosium compilasse, nonnulli credide-
 runt. At enim verò, *Henricum decimum tertium*, Grætzia
 inferioris dynastam, in tabula operis hujus septima sibi met
 257. ipsi hunc librum vindicare, Ill. Autor observat. Occasione
 libri *be aldici*, Theodisco idiomate compositi, qui inscri-
 bitur *Martini Schrotji Wappenbuch*, Monachii A. 1576 ex-
 cusi, de præcipuis insignium descriptionibus erudite idem dis-
 272. putat. Inter interpretes vocabulorum mediæ ævi agmen du-
 cit *Caroli du Fresne Glossarium latinitatis mediæ*, cujus operis
 duæ editiones, altera Francofurtensis, anno hujus Secu-
 li decimo duobus Voluminibus excusa, altera Venetijs A.
 1736 impressa, sex Tomos in folio continens, hic com-
 paret. Monet Ill. Autor, *Cangium* in fine hujus operis addi-
 disse Dissertationem *de inferioris ævi numismatibus*, primâ vi-
 ce Lutetiæ Parisiorum anno Seculi præteriti septuagesimo
 octavo editam. Hanc tamen Dissertationem, licet operi,
 quo Imperatorum Constantinopolitanorum familias describere
 aggressus est *Cangius*, destinatam, *Historia tamen Byzantina*,
 quam A. 1682 is publicavit, non adjectam esse, docet.
 Hanc quoque negligentiam neque Venetos, qui recuso cor-
 pori *Historiæ Byzantiæ Cangii* *Historiam Byzantinam*, omis-
 sa hac Dissertatione, inseruerunt, nec fratres Benedictinos, no-
 vâ editionis *Glossarii* hujus procuratores, correxisse, con-
 277. queritur. Inter scripta diplomatica *Mabilonii*, consumma-
 tissimum opus eminet, de cujus diversis editionibus varia
 278. notatu digna Ill. Autor affert. Inter collectiones Diploma-
 tum, privilegia & pacta urbis Francofurtensis ad Mœnum,
 anno hujus Seculi vicesimo octavo compilata, prostant. In
 hoc volumine potissimum notanda esse Sigilla imperatoria, a
FridERICI II temporibus usque ad *Carolum VI* accuratissime
 delineata, nec in ullo alio opere tam eleganter expressa,
 Ill. Autor monet. Ne autem Sigilla antecedentium Imperato-
 rum, a *Carolo M.* nempe usque ad *Fridericum II*, desideraren-
 tur,

tur, ea omnia B. *Rinckius* sibi seorsim comparavit, & in fine voluminis adjectit, quamvis eadem, paulo negligentius delineata, his Francofurtensibus equiparari non possint. Historicos omnis generis, maximo numero collectos, hic deprehendimus. Historia quidem ad circulum philosophicum communiter solet referri; cum autem B. *Rinckius* eam juris publici potissimum causa magni fecerit, libros, ad eam pertinentes, hanc in classem ideo Ill. Auctor retulit. Fontes historiarum, seu scriptores coevi plurimarum gentium, agmen inter eos ducunt, inter quos & Parisiensis editio Scriptorum Historiae Byzantinae comparat, cui tamen, ut nihil in tanta collectione deesset, *Genesius* quoque, Veneriis excusus, accessit. Collectores inscriptionum, nummorum, & antiquitatum, in eundem censum relati sunt, ubi, praeter *Grævii*, *Gronovii*, & *Montesulconii*, thesauros, egregium librorum, antiquitates illustrantium, deprehendimus apparatus. Plura tamen simul hic occurrunt scripta, quæ non de antiquis nummis, verum de hodierna re nummaria, deque eo, quod justum est circa nummorum permutationem, exponunt. Inter scriptores Historiæ universales *Petri Bellii* existat *Dictionarium*, ejusque editio Roterodamensis, anno Seculi hujus secundo emissâ. Prima hujus operis editio anno Seculi præteriti sexto & nonagesimo prodit. Hæc vero secunda princeps vocari meretur. Nam *Bellius* ipse omnem curam adhibuit, ut castigata, & a mendis purgata, appareret. De reliquis editionibus omnibus, quæ post *Bellii* mortem prodierunt, dolendum est, in iis labores ipsius *Bellii* cum aliorum additionibus ab editoribus commixtos. Bene autem promeritos esse de hoc libro Genevenses, qui in Supplementis ad hanc editionem, A. 1722 editis, quæ hic *quartum Volumen* constituunt, peregrina separarunt a *Bellianis*, Ill. Auctor declarat. In censu librorum, ad historiam statuum Germaniæ pertinentium, obtulit se nobis rarissimum scriptum, cui titulus *Erstenbuch von Oesterreich und Steyrland*. Primam hujus libelli editionem Auctor ejusdem *Hieronymus Megiserus* A. 1618 in octava forma procuravit. Hæc autem editio adeo rara est, ut ipse

Pag. 292.

318.

327.

Lambe-

Lambecius, in *Commentario ad Bibliothecam Vindobonensem* Codicem ejus manuscriptum recensens, nesciverit, librum hunc jam typis fuisse impressum. Postea *Jo. Petrus a Ludewig* eundem *Tomo IV Lib. IV pag. 191 Reliquiarum Historiarum omnium aevi Diplomatum* inferere constitutorat, jamque ad plagulam usque *T.* perductum opus erat, cum auctoritas a ministri aulae Cæsareæ intaret, efficeretque, ut plagulae jam impressae supprimerentur. Exemplar vero, quo *B. Rinckius* usus est, in quo tamen plagula *S* deficit, ex involucri fasciculi cujusdam, quem aliquis bibliopola Halensis Norimbergensi transmisserat, ad eum casu pervenisse, Ill. Autor commemorat.

- Pag. 401. Post Historiam omnis generis, fontes Juris publici Romano-Germanici aperiuntur. Inter hos agmen ducit *Collectio legum imperii fundamentalium*, quæ, præter auream Bullam, ac *Friederici III* reformationem, omnes Constitutiones, ab anno 1495 ad annum 1507 usque evulgas, septendecim numero complectitur, solo Recessu Augustano de anno 1510 onulso.
605. Præter illam, quamplurimæ, eaque præstantissimæ, Recessuum imperii Collectiones comparent, in quarum numero aliqua, Ambergæ A. 1607 adornata, exstat, quam *Marquardi Freberi* diligentia deberi, Ill. Autor conjicit. Rarissimam eandem esse, ac, præter varia documenta notatu digna, eos etiam Recessus, qui in Corpore Juris publici vulgo desiderantur, sistere, idem contendit. Quamvis etiam *Goldastus* iisdem documentis Constitutiones, quas edidit, imperiales locupletarit, hanc tamen editionem, ex archivis quippe protractam, longe accuratiorem esse, Ill. Autor monet. Ita & Recessuum imperii exemplaria authentica, quæ eo ipso anno, quo comitia fiebantur, jussu Imperatoris, vel Electoris Moguntini, in loco, ubi habita erant comitia, ab anno 1532 ad 1654 impressa sunt, 21 fasciculis comprehensa, hic comparent; quam Collectionem rarissimam esse, & a *B. Rinckio* magna industria congestam, Ill. Autor docet. *Melchioris Goldasti Constitutionum imperialium Tomi tres*, Francofurti A. 1673 excusi, in eadem classe sunt olvii. Observat Ill. Autor, novam hujus Collectionis editionem anno hujus Seculi tertio & decimo produsse, sed

sed nihil ne in indicibus quidem mutatum additumque esse, nisi quod *Tonus quartus* duas partes Statutorum & Rescriptorum imperialium exhibeat, quæ omnia A. 1627 separationem prodierunt. Nemesis Carolina, ab *Ivone Scheffero* A. Pag. 606. 1538 impressa, hic etiam comparet, quæ editio pro rarissima merito habenda est. Inter libros, de pace publica tractantes, *Francisci Burckhardi Aninomia*, Monachii A. 1593 edita, agmen ducit, cujus libri editiones varias Ill. Autor recenset. Quis composuerit hoc scriptum, injuriarum & conviciorum contra Evangelicos plenissimum, inter eruditos valde disceptatum est, cum alii illud aut *Gaillo*, aut *Erstenbergero*, JCrts, alii vero Jesuitis Coloniensibus, adscribant. At enim vero, *Franciscum Burckhardum*, Cancellarium Coloniensem, qui, testantibus actis electionis *Maximiliani II*, Francofurti A. 1563 editis, huic adui legatus Coloniensis interfuit, scriptum hoc confecisse, & ab aliis ostensum est, & ab Ill. Autore pro certo sumitur. Opposuit huic scripto quidam, sub ficto nomine *Antonii Benbellone de Gudantiis* latitans, *Commentationem ad pragmaticam Constitutionem de pace religionis*. Sub hoc nomine *Eberhardum a Weibe* intelligi debere, statuit *Rabenbergius* in Dissertatione, quæ inscribitur: *An ejus sit religio, cujus regio est*; *Rinckius* vero, *Bartholomeum Gericium* verum libri Autorem esse, existimavit. Scripta, de pace Westphalica, Pragensi, & Noviomagensi, tractantia, maximo numero atque delectu hic sunt disposita, ita, ut nihil fere, ad hanc materiam pertinens, desideretur. Capitulationum Imperialium optimas editiones collectas hic deprehendimus. Actorum publicorum amplissimus hic adest apparatus, interque ea *Friderici Hortlederi* opus de *Causis belli Germanici*, vernaculo sermone compositum, existat, de quo opere eleganter admodum Ill. Autor disputat. *Hortlederus* nimirum jam A. 1604 625. quatuor Dissertationes de *Justitia belli Germanici*, a *Cacolo V gessi*, Jenæ ventilavit, quæ huic operi majori, A. 1617 primum publicato, ansam dederunt. *Goldastus* multa ad illud opus perficiendum suppeditasse dicitur, ejusque rei fidem illud facere, quod nihil in operibus *Goldasti* de bello hoc Germanico reperitur, Ill. Autor dicitur. Quam auriter *Fridericus Ul-*

virus, Dux Brunsvicensis, ob scripta quedam, *Libro IV* inserta, quæ lites, inter domum Saxoniam & Brunsvicensem olim agitata, postea vero sopitas, tangunt, a Duce Vinariensi flagitante; ut residua hujus operis exemplaria fisco addicerentur, *Ellektia Juris publici Tom. VI pag. 46* exponunt, simulque commemorant; Autorem ita se exculpasse, ut Dux Brunsvicensis a suo postulo tandem abstinuerit. In præsentî insuper editione, quæ Gothæ A. 1645 prodiit, nihil esse omissum, ut temere quidam existimarunt, sed potius varia ei-accessisse, Ill. Autor testatur. Comparant etiam hic *Meieri Acta pacis Westphalica*, nec non ejusdem *Acta pacis executionis publica*, quo in toto opere *Meierum* nunquam tabularia nominasse, ex quibus documenta & acta, quæ transmissa, acceperit, ne forte offenderet eos, qui cum ipso quædam communicaverant, aut fidem læderet, qua adstringere solent Ministri eos, quibus tabulas publicas ad edendum transmittant, Ill. Autor observat.

Pag. 627. Quæstio autem expropterea exorta est, an huic operi fides habenda sit, & an id tuto possit citari; id quod dubium *Reuschius*, Professor Helmstadiensis, vulgato Schediasmate *de Usû & præstantia Actorum pacis Westphalica*, quod hic *prima Partis* operis *Meieriani* præmissum est, erudite discussit. *Rymeri Acta publica gentis Anglica*, *Theatrum Europæum*, pluresque alias Actorum publicorum collectiones, hic deprehendimus. Systemata, Compendia, & Tractatus Juris publici, per partes eundo, hic recensentur sere innumerabiles; ita, ut vere possimus affirmare, nullam Juris publici tam Germaniæ, quam aliorum regnorum, partem esse, cujus non optima subsidia possederit *Rinckius*. *Bilderbeckii Status imperii Germanici*, sermone vernaculo conscriptum, anno hujus Seculi tricesimo octavo ipsemet Ill. *Glaucius Lipsiæ* recudendum curavit, sequo in hac editione multas quæstiones practicas, non ubivis obvias, extricasse, & plurima hoc in libro emendasse, non diutetur. Ad *Meieri Compendium Juris publici*, Tubingæ A. 1731 impressum, mones, in hac ejus editione, aliisque eo tempore editis libris, *Cel. Meierum* nomine gentis *de Pfaff & Weilerberg* adhuc usum esse, in altera vero editione de A. 1735, reliquisque operibus insertis, eundem hoc cognomen omisisse. Porro quæ
nempe

nempe illustris gens de *Filsack & Weilerberg*, in Suevia satis celebris, ipsi eo nomine dicam scripserat, consultum duxit, hoc cogomen ad vexas evitandas dimittere, simplici *Moferi* nomine assumto, etiamsi certo sibi persuaderet, familiam suam cum illustri hac gente ejusdem esse originis. Quamvis autem Juris publici disciplina plurimum operæ & impensarum *Rinckius* impenderit; non tamen sine admiratione, insignem quoque omnis generis librorum medicorum in ejus Bibliotheca repositam fuisse apparatus, cognovimus, quales libros *Pars Catalogi quarta* exhibet, quorum etiam librorum titulis varia notatu digna III. Autor subinde adpersit. De opere, quod inscribitur: *Recreatio mentis & oculi in observatione animalium testaceorum*, a *P. Philippo Bonanni* Romæ A. 1684 edito, III. Autor monet, primam ejus editionem in Italica lingua Romæ A. 1681 produsse, ipsam vero *Bonannum* hunc librum in Latinam linguam transfudisse, additis centum testaceorum iconibus, quarum quedam errore artificis minus accurate delineatæ sint. Hunc vero errorem *Bonannum*, a *Lifero* admonitum, in *Museo kircheriano*, quod auctius edidit, correxisse. *Thome Nicolfi libellum de Gemmis*, ex *Martini Rutandi Lexico Alchymia*, nec non ex *Bocii a Bod* de eadem materiâ libello; haustum esse, III. Autor observat. Libri, ad Philosophiam atque *πολυμαθεϊαν* pertinentes, in *quintum Catalogi Partem* rejecti sunt. Comparent ibi primo loco opera philosophica, in quorum numero etiam non pauca veterum Philosophorum, *Aristotelis* puta, *Xenophonis*, *Aethonai*, scripta deprehenduntur. In *Francisci Baconis de Verulamio* opusculis, Amstelædami A. 1663 junctim impressis, multa reperiri, quæ in Lipsiensi Operum *Verulamii* editione frustra quaeruntur, III. Autor observat. Physici libri insignem rationum operum constituunt apparatus. Ita v. c. *Hortum Eyslaensem cum Figuris aeneis* hic deprehendimus. Splendidissimus hic liber, qui omnes suæ ætatis splendore superat, a *Masilio Bestero*, Pharmacopola Norimbergensi, adornatus est. Sub istius nempe auspiciis hortus ille ad id fastigium ascendit, ut omnibus aliis, in universa Europa, palmam præriperet. Ab Episcopo postea *Joanne Conrado*, ex gente *Genuningorum* ori-

Pag. 783.

785.

779.

undo, ad describendos horti frutices rariores, is excitatus, cum huic operi imparem se sentiret, *Ludovicus Jungermannus*, viro adhuc juvene, rerumque botanicarum non satis gnaro, in con-
 fortium adscito, post longam reculationem opus tandem ag-
 gressus est, ita quidem, ut *Jungermannus* plantarum & florum
 descriptiones, *Bertero* dictante, calamo exciperet. Varix au-
 tem exstant libri hujus editiones, quas Ill. Autor omnes jussu
 ordine recenset. Libri præterea mathematici, & morales, quos
 inter & illi, qui cerimonias aulicas descripserunt, nec non qui
 de Jure publico universali, & de Jure divino universali, egerunt,
 habentur, maximo numero hic exstant. Summa nobis cum
 voluptate eorum nomina & descriptiones, quas Ill. Autor more
 suo adjecit, leguntur, cum ubivis libri rarissimi, & singula-
 ria tractantes argumenta, se lectorum oculis sistant. Quantum
 Historiæ literariæ deliciis dederit *Rinskius*, præstantissima opus-
 ra hujus generis, in Bibliotheca ejus collecta, declarant. Scri-
 ptores, vitas eruditorum exponentes, quamplurimos hac in
 classe invenimus. Exstat quoque in his *Jo. Conradi Zeltneri*
Theatrum eruditorum correctorum, Norimbergæ anno hujus Se-
 culi vicesimo evulgatum. Liber hic primum A. 1716 sub ti-
 tulo *Correctorum in typographiis eruditorum Centuria* specimi-
 nis loco prodiiit, sed, emptoribus destitutus, post mortem *Zel-
 neri* novo titulo ornatus est. Quamvis autem iste liber de
 accuratis correctoribus, ac de librorum accurate imprimendo-
 rum ratione, agat; mendis tamen vehementer eundem defor-
 matum esse, Ill. Autor monet. Optandum igitur esse, ut
 Germani Hispanos imitentur, ubi correctores librorum, publi-
 ca autoritate constituti, absoluta impressione, novum librum
 cum MSto conferant, errores notent, ac pretium libri,
 communiter pro plagula sex Meravedis computatis, defi-
 niant, non vane idem contendit. De *Pauli Freberi Theatra*
vivarum eruditione clarorum, Norimbergæ A. 1688 excusis,
 observat, *Freberum*, anno Seculi superioris octogesimo
 secundo satis functum, hoc opus imperfectum reliquisse, il-
 ludque dein ipse agnatum, *Carolus Joachimus Freberum*,
 Medicum Norimbergensem, ad umbilicum perluxisse. Ra-
 rioribus vero libris hoc opus annumerandum ideo esse, Ill.
 Autor

865.

880.

Autor contendit, quia iterata ejus editio non speranda sit, cum tabulae aeneae ad illud pertinentes, perierint. Praeter optimos varii generis Historiae literariae fontes, vitæ etiam & facta heroum toga saepeque illustrium, historiae rei militaris & ordinum militarium, historiae variarum disciplinarum, rhetores denique, poetae, & epistolographi, magno numero comparent. Verum nec manuscripti Codices, & qui illis raritate equiparantur, statim post inventam typographicam artem impressi, tanquam præcipua insignium Bibliothecarum decora, hic desiderantur. *Sexta* enim & ultima Catalogi hujus *Parte* haud spernendum ejusmodi Codicum sistit apparatus Illustris Autor, de singulis hisce Codicibus multa notatu dignissima commemorans, foliis cujusque manuscripti Codicis semper indicatis, pretio quoque, quod pro illis ab emtoribus exigetur, addito. Inter Codices sacros Bibliorum versio *Lutheri*, Augustæ Vindelicorum A. 1535 excusa, agmen ducta. Totum opus Biblicum ex versione *Lutheri* Vitebergæ primum prodidisse, Ill. Autor monet, hanc vero editionem, *tribus Voluminibus* constantem, splendore atque ornatu Vitebergensem longe superare, idem docet. In membrana insuper excusus est nitidissima, quæ res ipsi pretium singulare conciliat. Vix centum thalerorum pretium ei imprimendo satis fuisse videtur. Et, quamvis antiquitas pretium augeat, pro dimidio tamen cum vendere hæredes *Rinckiani* parati sunt. Insignia, quæ in ligatura Codicis exstant, sum a Comitibus Benheimensibus quondam fuisse possessum, indicant. Ceterum locus classicus *1 Jo. V, 7*, in eo desideratur, quamvis in editione Francofurtensi, A. 1574 excusa, suppletus sit. Biblia sacra Latina, Argentorati anno Seculi decimi quinci octogesimo secundo impressa, manuscriptis merito accensentur. Et, quamvis *Uffenbachius* hujus ætatis Codicibus Biblicis viginti imperiales pro pretio assignaverit, duodecim tamen offerenti ab hæredibus *Rinckianis* tradetur. Libellus precum *Lutheri*, in membranis A. 1522 excusus, holoserico rubro involutus est, atque orationem pro animabus, in purgatorio constituta, nec non *Ave Maria*, continet, ex quo intelligitur, istum libellum eo tempore confectum esse, quo *Lutherus* nondum

- dum omnia repurgaverat. Insignem vero hujus libelli raritatem Auctores *Novellarum Lipsiensium ad Annum 1736 pag. 226* ex eo recte estimasse, Ill. Autor contendit, quod nequa in operibus *Lutheri* deprehendatur, neque a *Duce Brunsvicensi, Rudolpho Augusto*, qui omnes antiquas librorum *Lutheri* editiones sollicitè conquisivit, possessas, neque a *Sockendorffio & Frickio* ullibi fuerit citatus. Pretium ejus viginti imperiales constituunt. Inter Codices juridicos duplex Institutionum *Justiniani* exemplar membranaceum occurrit. Alterum a *Petro Schaffero* A. 1468° cum glossa splendidissime excusum est, calamo autem exscriptum, cum glossa adjecta, est alterum. De prioris Codicis præstantia *Cel. Schwarzium* in *Dissertatione ad Præmium Institutionum* disseruisse, in altero autem, qui Seculo decimo tertio scriptus videtur, ultimos quinque paragraphos Tituli *de Publicis judiciis* deesse, Ill. Autor monet. Prior Codex pro 24, alter pro 30, imperialibus venum prostat. *Joachimi a Beust Tractatus de Sponsalibus & nuptiis*, *Vitebergæ* A. 1586 impressus, notis, ab ipsomet Auctore adscriptis, locupletatus est, atque unum thalerum solventibus cedit. Fragmentum Decretalium, quod incipit a Titulo *de his, qui maritum accusare possunt*, & usque ad Titulum *de Regulis juris* perducitur, a quodam *Nicolao Waltsdoo* descriptum est, id quod ex propria istius hominis confessione, circa finem Codicis comparante, liquet. Exstat etiam hic *Wilhelmi Durandi rationale divinarum officiorum*, in membrana Seculo decimo quarto, ut videtur, scriptum, cujus viginti imperiales pro pretio assignati sunt. De hoc ipso *Durando*, sive *Durante*, varia Ill. Autor commemorat. Fuit nempe *Narbonensis*, nobili genere natus. Professoris Juris munere primo functus est, eamque ob causam *pater Practicæ* dictus, atque dum a Pontificis splendidissimis muneribus adornaretur. *Rationale* auctoris ejusdem liber, qui rationes eorum notat, quæ in rebus ecclesiasticis aguntur. Quamplurimos autem *Durandi* locos ope hujus Codicis explicari posse, Ill. Auctor testatur. Insignem præter hos Codicum optima notæ & varii argumenti apparatus, inque eo abtiquissimam *Speculi Juris civilis & feudalis Alemanniæ* editionem, *Augustæ Vindobonensium*

corum A. 1480 adornatam, eruditis hucdam incognitam, & a vulgatis exemplaribus haud parum discrepantem, hic deprehendimus, de quo eis omnibus quamplurimum notare digna libenter adderemus, nisi verendum nobis esset, ne longior recensio eandem allatura sit Lectoribus. Notasse igitur adhuc sufficienter ipsam B. *Rinckium* fronti variorum librorum observationes selectas inscripisse, quarum notitiam hic Catalogus supponit. Ita *Natalis Alexandri Historiam Ecclesiasticam*, Parisiis excusam, Romæ damnatam esse, & in Indice librorum prohibitorum comparere, *Rinckius* monuit, ejusque rei causas edisseruit. Ad *Balii Dictionarium historico-criticum* an- Pag. 10.
 nptavit, Abbatem *Renaudotum* censuram ejus, Gallico sermone conscriptam, emisisse, eum vero in Supplementis Dictionarii, Volumini quarto adjectis, confutatam esse. *Clavis historia* 327.
Thaana, Ratisbonæ A. 1698 emisit, *Petrum Bessinum* autorem esse, ad frontem libri *Rinckius* notavit. Quinam composuerit 334.
Tractatum de hodierno statu Ducatus Sabaudiz & Pedemontii, vernaculo sermone conscriptum, & Norimbergæ A. 1670 excusum, inter eruditos non constitit. *Rinckius* vero, a bibliopola, cujus sumtu impressus est liber, edoctus, *Martianum Kriegerum*, linguarum occidentalium magistrum sat celebrem, *Tractatus* istius Autorem dicendum esse, contendit. 342.
 Tandem quoque monendum est, Ill. *Glasium* Bibliothecam hanc, quæ jam *Stotterizii*, prædio Lipsiæ vicino, asservatur, ante Calendæ Septembres hujus anni, viginti millia florenorum Rhenanorum representanti, totam venditurum esse. Quodsi intra hoc spatium nullus ejusmodi emtor inveniatur, singula deinceps opera pro justo pretio erunt venalia. Antè Septembrem vero ne libellus quidem ex tota Bibliotheca sigillatim vendetur. Qui ergo desiderio tam insignis Bibliothecæ perlustrandæ flagrat, is post primum Junii diem adeat Cl. *Schutsum*, Bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis custodem, cum quo etiam de Bibliothecæ vel integræ, vel quibusdam in eo contentis operibus, emendis deliberari poterit. Hæc vero omnia de impressis tantum libri capiendi sunt. Codices enim manuscriptos Dresdæ servat Ill. *Glasius*, ubi quidem inspicere, & pretio soluto comparari,

parari, poterunt. Nos interim maximopere optamus, ut egregias hic Catalogus studiosorum manibus assidue teratur, & eadem lectione insignem optimorum librorum, meritum comparari, & Historiæ literariæ cognitionem miscice ornari atque augeri posse, vere meritoque judicamus.

NOVA LITERARIA.

Lugdani Batavorum sub prelo *Jo. Arnoldi Langravii* fudate accepimus librum, ita inscriptum: *Bernaba Briffonii*, J.Cri, Regii Consistorii Consilarii, Amplissimi Senatus Parisiensis Prædis, Opera minora varii argumenti, nimirum Antiquitatum ex Jure civili selectarum Libri quatuor, de Solutionibus & liberationibus Libri tres; ad Legem Juliam de adulteriis liber singularis; Commentarius ad L. Dominico de Spectaculis in Cod. Theod. & l. Omnes dies Cod. de Feriis; de ritu nuptiarum liber singularis; de jure connubiorum liber singularis; ~~nuptiarum~~ liber singularis; de regio Persarum principatu Libri tres; quæ omnia recensuit, emendavit, variis annotationibus, præfationibus, & indicibus, instruxit, *Alberus Diericus Trebell*, J.Ctus. Pro fundamento fuit editio Operum variorum Paris. A. 1606, 4, quippe quæ & locupletissima, & posthumis quibusdam Autoris accessionibus aucta fuerit, præsertim in libris *Selectarum Antiquitatum; ad Legem Juliam de Adulteriis; de Ritu Nuptiarum, & de Jure Connubiorum.* Quia tamen ipsa Opuscula in illa editione sine certo ordine collocata sunt; placuit, ea ordine potius chronologico in hac editione collocare, ita, ut in ipso titulo fuit indicatum. Quoniam vero dicta editio Parisiensis, quod ad contextum, variis mendis inquinata fuit; opera potissimum data est, ut ipsa Opuscula cum optimis & accuratissimis editionibus conferrentur, earumque ope menda tollerentur, ut ita nova hæc editio quam emendatissime prodiret. Nihil in toto hoc opere tædiosius & difficilius fuit, quam evolutio locorum veterum scriptorum, quorum multa millia ab Autore adducuntur. Illa igitur omnia, quantum fieri potuit, secundum optimas & recentissimas editiones adducta sunt, & præcipue variæ lectiones in notis indicantur. Græcis veterum scriptorum locis Latina explicatio ex optimis Interpretibus addita fuit. Eadem cura in Legibus adducendis fuit adhibita. Porro operam dedit Clarissimus Editor, ut omnia opuscula brevibus annotationibus, & totum Opus accuratis Indicibus, ad commodiorem Lectorum usum, illustraret, ut ipse pluribus in Præfatione indicabit. Denique, quod ad correctionem & externum operis cultum attinet, nihil a typographo fuit prætermisum, quod ad ejus commendationem pertineat.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXLVII.

NOTITIA HUNGARIÆ NOVÆ HISTORICO-Geographica, *divisa in Partes quatuor, quarum prima Hungariam cis-Danubianam, altera trans-Danubianam, tertia cis-Tibiscanam, quarta trans-Tibiscanam, unversim XLVIII Comitatus designatam, exprimit: regionis situs, terminos, montes, campos, fluvijs, lacus, ibermas, cæli solique ingenium, nature munera & prodigia, incolas variarum gentium, atque horum mores, provinciarum magistratus, illustres familias, urbes, arces, oppida, et vicos propemodum omnes, singulorum præterea ortus & incrementa, belli pacisque conversiones, & præsentem habitum, fide optima, accuratissime summa, explicat. Opus, huc usque desideratum, & in communi utile, sacratissimis auspiciis D. CAROLI VI, Cæsaris & Regis indulgentissimi, elaboravit MATTHIAS BEL. Accedunt SAMUELIS MIKOVINII Mappæ singulorum Comitatum, methodo astronomico-geometrica concinnatæ.*

Tomus IV.

Viennæ Austriae, impensis Pauli Straubii, Bibliopole, typis Jo. Petri van Ghelen, typographi Regii, 1742, fol. maj.

Alph. 8 plag. 12, cum Mapp. geogr. 8.

Cc c

Sup-

Superatis tandem & numero multis, & prorsus summis, difficultatibus, quas occupatissimo in ornanda patria, & opus in commune utilissimum alacriter urgenti, *Belio*, sive bellorum, ut omnem Europam, ita inprimis etiam Hungariam, misere afflictaurum, atrox terror, sive contagionis, pulcherrimam hanc regionem pervasantis, infelix malum, sive privatorum hominum, quibus demandata fuerat operis procuratio, torpor ac perversissima consilia, objecerant, prædit nunc, quod felix & gloriosum sit illustrissimæ & omni ex parte florentissimæ regioni, *Hungaria nova*, ejusque *Cis-Danubiana*, quartum ordine *Volumen*, novam nobis & largissimam admirandæ *Belianæ* Musæ, qua nulla elegantior, nulla ex omni parte ornatior, nulla communi dignior applausu, est, materiam suppeditans. Nimirum, quo majora hujus Operis & decora sunt, & in omne literarum genus redundantia commoda, hoc magis adhuc boni omnes dolebant, id ipsum lentius procedere; nec dubitandum videbatur, si quod malum fatum honestissima Autoris destinata interciperet, id magno non præsentis tantum, sed securitæ etiam, ætatis detrimento futurum. Habendæ igitur præstantissimo Viro ab iis omnibus, qui literis bene cupiunt, solennes gratiæ sunt, quod publicas sæculi calamitates privata sua & constantia, & industria, vicit, & Deorum providentiæ confusus, in pertexenda, quam ante complures annos cœperat, tela hac pulcherrima strenue multumque desudavit. Gaudentes enim ex præmissa huic *Volumini* Præfatione, quam qui semel lectam non iterum legere velit, næ omni eum ejusmodi suavitatum carere sensu necesse est, cognovimus, latere jam in scriniis Autoris absolutum & perfectum *Hungaria novæ* universum opus, & ita omnia disposita, ut, quæ lucem adhuc expectant, *tria* numero *Volumina*, aut, favente temporum opportunitate, ab Autore ipso, aut, si huic, quod nollemus, humani aliquid acciderit, aliquando a filiis in nobis, *Carolo Andrea*, Philosophiæ in nostra Academia Professore celeberrimo, & *Matthia Godofredo*, in literarum studiis ita, ut *Belii* decet filium, versante, publica donari luce possint. In quo, cum nemo facile futurus sit, qui suspectam

Belii,

Belii, Viri probi, & verba dare nescii, fidem habeat; nostrum est, quantulamcunque hanc moram, quam editioni Operis præclari interponere nuper fatalis quædam necessitas cœpit, & interpositura fortassis deinde est, patienter ferre, & in *Beliiis*, sive patre, sive filiis, eam fiduciam collocare, ut, quantum in ipsis est, ille suis, hi paternis, facturi satis promissis sint, nec Operis, quo illustrius non vidit ætas nostra, *Partibus* residuis frustraturi orbem literatum. Nos interim, quæ nobis liberaliter donata sunt, & donari ab optimo *Belio* ad hunc diem potuerunt, muneribus jucundè fruemur, in his etiam, quicquid demum de ceteris fata decreverint, animi pabulum dulcissimum, & quasi speculum quoddam, in quo contemplari liceat ingenii & doctrinæ *Belianæ* imaginem, habituri. Atque hujus voluptatis ut participes nobiscum fiant, quibus hæc scribimus inprimis, Lectores nostri, *quartum* hoc, quod omnium postremum est, *Hungariæ novæ Volumen* non prius manibus deponemus, quam omnem ejus rationem, materiam, & quicquid in eo decoris & ornamenti est, velut in tabula exposuerimus, & , descripta generatim forma Operis, eorum, quæ singularia & maxime notatu digna hic leguntur, plurimumque adeo aut roboris, aut gratiæ, ab Autoris non doctrina tantum, sed insigni etiam facundia, acceperunt, aliquem Lectori gustum dederimus.

Continetur igitur *Volumine* hoc *quarto*, in cujus fronte augustissimum *Maria Theresia*, Hungariæ Reginæ, nunc Romanorum Imperatricis, nomen, sideris instar, & *Caroli Andree Belii* ad parentem *Matthiam* Carmen pium & venustum, gemmæ loco, fulget, hiltoria *Comitatum Hungariæ Cis-Danubianæ* quatuor, *Neogradensis*, *Barscbiensis*, *Nitriensis*, & *Hontensis* utriusque; quibus cum addere, quod in animo habebat prius, duos alios, *Trentsinensem* & *Arucensem*, per accrescentem libri molem non licuerit Autori, jam reservandi hos *Hungariæ Trans-Tibiscane*, ornaturæ totius Operis *Volumen sextum*, capiendum sibi consilium vidit. Horum, quos diximus, quatuor Comitatum Mappæ, ad leges astronomico-geometricas exactæ, eadem, quæ in superioribus *Hungariæ*

novæ Partibus tot artis suæ dederat pulcherrima specimina, *Samuelis Mikovini* dextra nobilique manu accesserunt, accuratam nobis terrarum, oppidorum, arcium, vicorum, & si quid aliud notari maxime meretur, imaginem exhibentes. Quod vero ad ipsam horum Comitatum historiam attinet, hanc ita executus est *Belius* noster, ut, more sibi dudum familiari, singulorum Comitatum *Partes duas, generalem* alteram, alteram *specialem*, faceret. Et illam quidem, *generalem, Membris duobus* distinxit; *physico*, sicut, naturam, & opportunitates, Comitatus explicante; & *politico*, incolas Comitatus, magistratus, prærogativas, & ditiones, commemorante; hujus autem, *specialis*, capita, seu *Membra*, dedit tot, quot Comitatus cujusque *Processus* sunt, quorum arces, oppida, & vici, separatis *Sectionibus* descripti sunt. Hunc sibi narrandi ordinem definivit *Belius*; hunc & ipsi nos in repetendis rerum narratarum potioribus momentis sequemur. De *Neogradensi* Comitatu, cum *Belianam* industriam primus occupaverit, nos primum dicemus. Comitatus huic nomen datum est ab arce *Novigrad*, Slavorum lingua *arcem novam* significante. Hæc Hungaris *Nograd*, & tota inde regio *Novigrad Varmegye*, appellatur. Regionem ab occidente brumali Comitatus *Gömöriensis*, ab æstivo *Hevesiensis*, ab occidente *Nagy-Hontensis*, a septentrione *Kis-Hontensis*, cum *Zoliensium* limite, a meridie *Hevesiensis*, & ora *Pestiensis*, claudunt. Longam Auctor milliaris duodecim, latam modo sex, modo quinque, dicit, totum deo ejus ambitum milliarium circiter 35 faciens. Montes, sive ambientes, sive varie dividentes regionem, hi sunt: *Matra, Medves, Satoros, Butsony, Karants, Mubna-Patakenses & Kornenses, Ofztrossky, Dobrosenses, Jendienses, Naszaly, Szanda, & Liszetz*. Nec silvis regio caret, quarum aliis *Cserbar*, aliis *Medves-Allja*, aliis *Banensium*, aliis *Malmapasukensium*, aliis denique *Cornensium*, nomen est. Sed in his, ob intempestivas incolarum venationes, raræ nunc, quæ olim frequentissimæ, feræ hospitantur. Si quas tamen invenias, ursi sunt, lince, apri, cervi, damæ, vulpes, martes, lepores, & feles silvestres. Avium silvestrium

varia

varia sunt genera, tetraones, attagines, perdices, turdi, ficedulæ, nec nihil phasianorum. Fluvios majores Auctor duos, Pag. 11.
Ipolam & Zagyvam, amniculos minores quatuor & decem,
 acidorum fontium imprimis octo, numerat. Terra *Neogra-* 18.
diensis stannum, plumbum, ferrum, aurum, & argentum,
 generat. Ingenium soli ad septentriones, & intra sinus mon- 19.
 tium, sterile est, fecundius in montium radicibus, opti-
 mum a *Szerfniensi* ora in meridiem. Vineæ nunc melius,
 quam superiori ætate, se habent, & in vinorum generibus
 celebrantur imprimis *Zölejensia*, *Galaboczensia*, *Szolosiensia*,
Bujakensia, *Kürtöfensia*, maxime vero *Kosdiensia*, *Radensia*,
Etsegiensia, & *Jobbagyensia*. Mediocris est hujus regionis 21 seq.
 res hortensis æque ac pecuaria. Habitarunt olim has terras
 Jazyges *Metanasti*, quos secuti sunt Hunni *Avares*, ac po- 24.
 stremo *Hungari*. Ex horum sanguine omnis Nobilitas origi- 26.
 nem ducit, avitæ virtutis tenax, & literarum æque ac mili-
 tiæ laude illustris. Magnum imprimis nomen est *Verböczii*,
Hungarorum Ulpiani, ac de horum *Jurisprudencia* immorta-
 liter meriti, & *Nicolai Toldy*, militis non strenui tantum,
 sed imprimis etiam corpore robusti, ut, quæ de eo vulgo
 narrari solent, superare fidem videantur. Singulares in hac 27.
 regione ritus funerum sunt, quos jucunde eleganterque de-
 scriptos hic legere neminem poenitebit. *Fœminæ* nobiles & 29.
 venustate, & rei familiaris cura, & virtutis, maxime vero
 castitatis, studio, sunt commendatissimæ. *Vidua* raro ad se-
 cunda vota transeunt; unde dicitur natum: *Viduas* *Neo-*
gradiensium nobiles novam, suo isto more, hæresin inve-
 xisse. Ex rusticis illi, qui *Slavicæ* gentis sunt, præstant *Hun-* 30.
garis, non morum tantum simplicitate, sed laborum etiam stu-
 dio, a quibus ita abhorrent *Hungari*, ut vix unum invenias,
 qui non agrestes labores in villa sua permittere *Slavis* soleat.
Magistratus Neogradenses Auctor noster æqui justique, in- 31.
 primis in imponendis tributis, studiosissimos dicit. *Qua* quidem
æquitate, ita sunt verba Auctoris, fieri necesse est, ut & *pra-* 34.
standis tributis tum quoque par sit *plebs*, cum sunt tempora dif-
 ficillima; neque ad vertendum solum iniqua nimietate adiga-
 tur.

- tur.* Supremorum Comitum dignitatem inde a Seculi, & quod excurrit, spatio illustris gens *Forgachiorum* tenet, ex
 Pag. 35. qua primus prodiit *Sigismundus II*, quem secuti *Adamus I*,
Adamus II, *Joannes Adamus III*, & *Franciscus IX*, nuper de-
 mum ad fastigium hoc evectus. Gentis *Forgachiana* origines
 36 seq. vetustas, & in patriam merita, cognoscere licet ex *Ferdinan-*
di III, Rom. Imperatoris, Diplomate, quod hic integrum
 profertur. Ante *Forgachios* dignitatem hanc administrarunt
 42. *Bebeckii*, *Raskaji*, *Orszagii*, & *Lofontzii*, sed quorum nunc
 in illa gente vix nomen superest. Ex aliis gentibus, quæ
 hac etiam ætate egregie florent, Comites fuerunt *Balassii*,
 44. *Banffii*, & *Berenyi*, ex quibus *Balassiorum* inprimis gentem
 veritas & rerum bellicarum gloria commendat. De equi-
 tum *Neogradensium* ordine id univèrsè affirmare licet, mili-
 tiæ inprimis esse deditos, & pro patria fortiter pugnare; quæ
 causâ a nonnullis putatur, cur insignia *Neogradensia* osten-
 dant virum cataphractum, & cristata ornatum galea, qui dex-
 tra porrecta strictum gladium, sinistra insignia regni Hungariæ,
 huic innixa, tenet; quæ insignia ita aucta sunt *Leopoldi* Imp.
 gratia, ut accederent regni insignia, quæ jam vir cataphra-
 ctus sinistra prensat, haud sine virtutis significatione. Præ-
 45. ter Comites etiam Vice-Comites habet regio, quorum, ex
 antiquiori ætate, ab A. 1395 ad 1550, Autor sex & viginti,
 ex recentioribus septem & viginti, numerat. Qui nunc re-
 rum potitur, *Georgius Szentivany* est, vir bonis omnibus ex
 46. merito prosequendus. Regio tota novem Dynastiis, quas vul-
 go *Dominia* vocant, distincta est, *Gatsensi*, *Divinensi*, *Kek-*
koiensi, *Gyarmathensi*, *Filekiensi*, *Saghiensi*, *Salgoiensi*, *Bu-*
 49. *jakiensi*, & *Neogradensi*. Inter prærogativas Comitatus il-
 lud inprimis referendum est, quod a *Leopoldo* Imp. ei con-
 cellum est jus *Neo-Acquisiticum* singulari Diplomate, quod in-
 51. tegrum hic legitur. *Processibus* Comitatus iste absolvitur qua-
 tuor, *Lofonczienfi*, *Filekiensi*, *Szetfeniensi*, & *Kekkoienfi*.
Lofonczienfis Processus, ab oppido cognomine dictus, to-
 tus montosus, & silvis ex omni parte septrus, ab oriente *Fî-*
lekiensem Processum, ab occidente *Kekkoiensem*, a meridie
Szetse-

Szeeseniensem, a septentrione denique Comitatum *Zoliensem*, vicinitate attingit. Arces huic processui duæ, *Gats* & *Divin*, Pag. 52. sunt. Illa, ab *Halitzlis*, Rusliæ rubræ populo, cognominata, imposita monti, atque adeo antæna æque situ, ac ad defendendum idonea, diruta olim a *Joanne Corvino*, sed a Comite *Sigisimundo Forgach* funditus instaurata, superioribus dissidiis civilibus incolumis perduravit, nuperis autem *Rakocianis* a nobilitate fortiter fuit defensa; hæc, in prærupta & inaccessa rupe posita, A. 1576 in Turcarum venit potestatem, a Comite *Patffy* recuperata A. 1593, longo tempore post, anno nempe 1674, ab *Emerico IV Balassa*, turbulentissimo homine, per insidias capta, sed huic a *Strafoldo*, Cæsariani exercitus duce, rursus erepta, & solo æquata, nunc in tristissimo hoc statu *Zichyorum* illustri genti paret. 56 seq.

Oppida *Lofontzienfis* Processus tria sunt: *Lofontz*, mercatibus annuis, & *Joannis Corvini* clade, quam constat A. 1451 contigisse, illustratum, *Gats*, suos & ipsum mercatus habens, & *Divin*, ab arce cognomine appellatum, & eo nobilitatum, quod *Balasse*, quem modo diximus, sedes fuit, ceterum mercatibus solennibus clarum, & cives alens, olim fortes & strenuos, nunc agrestes, & venationi deditos. 60 seq.

Vicos Processus iste unum & quinquaginta, sed alios aliis majores & memoratu digniores, habet. *Filekienfis* Processus totam eam oram, quæ ab *Hevesiensium* confinio, per *Gömöriensium* & *Kis-Hontensium* limites, usque ad *Zoliensum* terminos, procurrit, ambitu suo complectitur. Arces huic sunt quinque: *Filek*, quæ, in edito monte posita, & anno jam 1262 validis munitionibus instructa, olim in *Rascayorum*, postea in *Bebekiorum*, potestate fuit, A. 1553 a Turcis capta, brevi post a *Tressenbachio* recuperata, inde A. 1604 a *Boes-kajanis* expugnata, sed ex pacis Viennensis conditionibus Cæsari reddita, tum medio fere Seculo XVI a *Tökälio* direpta & deleta fuit; *Salgö*, olim satis nobilis, nunc ad vastitatem redacta; *Somosko*, a Turcis A. 1576 capta, sed ab his rursus A. 1593 relicta; *Zagyva*, a *Mattbia Corvino* excissa; & *Baglyas-Vara*, nunc adeo destructa, ut vix vestigium arcis præbeat. 64.

Oppidum huic Processui anticum, *Filek*, est, olim floren-

- florentissimum, nunc adeo desolatum, ut vix plateas, aut ædes, hic invenias. Vicos Processus iste numero 64 habet, in quibus
98. *Karants-Berény* illustri genti Comitum *Berény*, a Cel. Autore in
- 104 seq. tabulam genealogicam redactæ, originem dedit. *Szetsényi* Processus, ab arce & oppido *Szetsény* nomen habens, ab oriente *Zagyva*, ab occidente *Ipola*, fluvius, a septentrione *Filekieni* regione, a meridie *Kekkőiensi*, jungitur. Arces ei sex, *Szetsény*, *Holloko*, *Bujak*, *Ecségh*, *Samsón-Vara*, seu *Feierko*, & *Szanda*; oppidum unicum, *Szetsény*; vici sunt 63; quorum Auctor singulorum fata, vicissitudines, veterem ac hodiernum statum, ita diligenter describit, ut nihil memoratu dignum intactum
- 125 seq. relinquat. Ultimus est Processus *Kekkőiensis*, ab arce *Kekko* ita cognominatus, qui per limites Comitatus *Nagy-Hontensis* in insulam usque *Torsalusiensem* perpetuo tramite decurrit. Ex arcibus hujus regionis prima est, quam modo diximus, *Kekko*, a petra, quam occupat, colore dicta, cujus fata discimus ex antiquo hoc marmore, portæ arcis interiori inædificato: *Anno Domini 1237 sum Arx Kekkü ab inclya Domo Balassa fundata, & continuo possidebar. Anno 1576 in potestatem perveni Turcicam. Anno 1593 a Turcis pulvere disjecta, ac derelicta. Domini Imperatoris Romanorum, ac Regis Hungaria, Rudolphi II, præfectorum incuria, ad extremam deveni ruinam. Anno 1609 a Serenissimo Rege Hungaria, Matthea II, hereditariis meis reddita dominis, industria spectabilis ac magnifici Domini, Sigismundi Balassa, muris ac propugnaculis e fundamento ampliata, habitationibus exornata, in hunc, in quo ante fui, perveni statum. Ab eadem illustri familia ut avo durante feliciter possidear, faxis Deus Ter. Opt. Max. cui laus & gloria, Anno 1612. Turbantibus omnia Rakoczianis armis, nefarius quidam Kokay arcem universam, subiecto tectis igne, exussit.*
131. Ceteræ arces sunt *Balassa-Gyarmath*, unde nomen habet bellicosissima Comitum *Balassiorum* gens, ab Autore nostro diligentius descripta; *Nograd*, a Turcis capta A. 1544; sed A. 1594 recuperata a *Matthea*, Austriæ Archiduce; denique *Kamor*, dubiæ, ac vetustæ, ætatis rudus. Oppida Processus iste habet quinque: *Kekko*, *Balassa-Gyarmath*, *Nagy-Oroszy*, *Nograd*,

Nograd, Vadkert; vicus quinque & quinquaginta. Jam progressurus erat Autor ad describendam *Hontensis* Comitatus historiam; sed, notitiarum adhuc inopia laborans, vidit sibi eam Operis sui partem in meliores temporum opportunitates differendam, magno, ut ait, dolore suo, & totius Operis incommodo. Convertit se igitur ad *Barschiensis* Comitatus fata exponenda; quem, a civitate *Barsch* dictum, ab oriente *Zolienfis* & *Hontensis*, ab occidente *Nitriensis*, a meridie *Strigoniensis* & *Comaromiensis*, Comitatus claudunt. Quae septentrionem spectat regio, montibus *Cremnicziensibus*, *Ujbanyensibus*, aliisque multis, obsidetur. Sed per mediam etiam provinciam juga passim montium spectantur, quorum præcipui sunt *Klyag*, *Hruschowienses*, & *Ghymesensis*. Amoenam per se regionem fluvii fecundant, *Granus*, *Nitra*, & *Sisva*, cum tenuioribus multis, inter quos Autori nominantur *Cremnitziensis* rivus, *Sanctæ Crucis* amnis, *Sklenensis*, *Wibnensis*, & *Zernoviczensis* amniculi, denique *S. Benedicti* rivus. Nec aliis muneribus carere hanc regionem natura voluit, quæ thermas ei & fodinas auri dedit. In illis maxime *Sklenenses*, quæ Germanis *Glashüttner-Bad* vocantur, in his *Cremnitzienses*, & *Ujbanyenses*, celebrantur. Ingenium incolarum simplex, candidum, laborum, & duri vitæ generis, amans, est. Quod stomachum allio inprimis pascant, id reprehensione carere ideo videtur Autori nostro, quod, magnam adversus venena & nauscam Hungaricam allio vim inesse, sit longo usu exploratum. Illustriora Comitatus Dominia sunt *Sas-Köiensis*, *Revischtzensis*, *Cremnicziensis*, *S. Crucis*, *Levensis*, *S. Benedicti*, *Kis-Topolcsanensis*, *Marosensis*, *Verebelyensis*, & *Sallajensis*. Ceteras regionis terras præclaræ ac nobiles familiae *Esterhazyorum de Frakno*, & *de Galantha*, *Forgaciorum*, *Palffyorum*, *Zichiorum*, *Majstheniorum*, & his plurium, tenent. Supremorum Comitum, qui regunt hanc provinciam, temporaria dignitas est, quam nunc esse penes *Georgium Erdödy de Monyorokerek*, merito regionis cives gaudent. Distinguitur Comitatus universus Processibus quatuor, *Ofzlanensis*, *Levensis*, *Kis-Topolcsanensis*, & *Verebelyensis*. *Ofzlanensis* Processus, cujus pars

Pag. 158.

159.

160 seq.

164.

166.

170 seq.

173.

176.

177.

- superior *Gransenfis* districtus, inferior *Oszlanensis* speciatim, dicitur, duas habet liberas regiasque urbes, *Cremnitzium* & *Regiomontum Hungariae*. De *Cremnitzio*, quippe montanarum ac metallicarum urbium metropoli, paulo, quam solemus de ceteris, copiosius dicemus. Incertæ nominis æque ac ipsius urbis origines sunt. Probabilis tamen Cel. Autoris conjectura est, illud a *Kramtze*, Slavorum vocabulo, quo illi montana tuguriola, a Saxonum coloniis hinc & illinc auri commodius scrutandi ergo posita, appellare solebant, derivantis, hujus autem natales ad ætatem *Colomanni*, hæc est, annum circiter 1100, referentis. Incrementa sua & florem urbs hæc montana munificentie Regum Hungariæ, ut fere omnium, ita imprimis *Caroli Roberti*, *Ludovici I*, *Sigismundi*, *Alberti*, *Matthie I*, *Vladislai II*, & *Ludovici II*, accepta retulit. Oppidum hoc verius, quam urbem, ex omni parte vasta montium juga cingunt, ut adventantium vix prius, quam ejus portis immineant, obrutui subjiciatur. Ædium numerus, si sacras duas, alteram assumptæ ad coelos *B. V. Mariae*, alteram *S. Francisci*, dicatam, excipias, tricenarium non excedit; nec, præter Germanos, quos ad rem metallicam prisca ætas aptissimos cognovit, ulli alii genti jus olim civitatis hic concessum est. Inter ædes illas duæ sunt publicæ, rei monetariæ causâ extructæ, altera *Pifetaria*, altera *Camera Cæsareo-Regia*, dicta, quarum cum originem, antiquitates, memorabilia, exponit Autor, simul, quæ *Pifetarii*, quæ *Exploratoris*, seu *docimastæ*, *monetalis*, *montium* & *silvarum magistri*, *Procuratoris Camere*, *Sculptoris ferramentorum*, *fodinarum procuratoris*, *supremi Cementarii*, *Scribæ metallici*, *Promi condi*, *Tribuni monetariorum*, sive *Libripentis*, in administranda re monetaria partes sint, copiose ac diligenter explicat. Metallifodinarum, urbem hanc nobilitantium, regionem, constat, in posteriorem & anteriorem (*Hinter-und Vorder-Zech*) dispelci. Et posterior quidem juris tota est Cæsareo-Regii, nemine privatorum in laboris, aut fructuum, societatem admisso. Fodinas hæc numero septem habet, quibus nomen est *pucci Rudolphi*, *S. Annæ*, *Kribani*, *Matthie Archiducis*, *Leopoldi*, *Divinæ Benedictionis*,

meditionis (*Gottes-Seegen Schachs*), & fundi (*Grund-Schachs*). Anterioris duas fodinas, alteram *opaca stella* (*Finster-Stern*) dictam, alteram a *Sacra Triade* (*Heilig-Dreyfaltigkeit-Schachs*) cognominatam, sibi vindicant Reges Hungariæ, alias tres, quarum appellatio est *Communium urbis operarum* (*Gemeiner Stadt-Handel*), *Assumptionis B. V. M. in calos* (*Marie Himmelfahrts Stollen*), & *S. Joannis Evangelistæ* (*St. Johann-Evangelisten-Stollen*), universa Crennicziensis civitas communi jure tenet, nonnullas etiam proprio jure colunt nobiliores urbis cives, in quibus præcipuæ sunt illa *Roebiorum de Roebenfels*, *Hülff Gottes-Schachs* appellata, & alia, *nova benedictio divina* (*Neu Gottes Seegen-Handlung*) dicta, cui excolendæ præcipuos sanctus gens *Schindleriana* impendit, denique illis aliquando par futura, cui ab operis in spem futuri redditus susceptis (*Hoffnungs-Gebau*) nomen dedit, qui in perficienda ea totus est, *Laurentius Bukowa*. Harum fodinarum aliæ aurum, aliæ argentum, aliæ vitriolum, sed omnes metallum purum, & in suo genere optimum, reddunt. Olim, ut dixi- Pag. 203.
mus, soli in urbe Germani jus civitatis tenuerunt; nunc commune id cum Slavis tenent, juribus tamen adhuc propriis quibusdam & peculiaribus utentes. In his, si de plebe homines spectes, ingenium ad ferendos labores aptum, sed hebes cetera & impositum, mores rudes & inconcinnos, sermonem rusticum & proflus incultum, si de optimatibus requiras, erectiorem animum, consilii præsentiam, morum insignem quandam suavitatem, animadvertas. Familias opulentas & illustres nunc *Crennitzium* paucas habet; sed habet tamen *Freyseiseniam*, *Lemoniam*, *Mashgoam*, *Mörsziam*, *Orstiam*, *Pevorelliam*, *Rosnaueriam*, *Roebiam de Roebenfels*, *Schindleriam*, *Schmideggiam*, *Schræteriam de Wohlgerathshaimb*, denique *Weisziam*, consulares plerasque, & muneribus publicis sæpe iterumque defunctas. De urbanis magistratibus, & regendæ 206.
urbis ratione, non attinet multa dicere, cum hic omnia fieri ex more reliquarum urbium, quæ sunt liberae regiæque, soleant. Adjunctam urbi arcem videas, vetustam illam quidem, & muro circumdam non invalido, sed qui obsidioni su- 208.
stinendæ

- tinendæ vix sufficiat. Hanc mediam occupat parochiale templum, S. *Catharina* dedicatum, & , si re nulla alia, certe
209. antiquitate, memorabile. Suburbia *Cremnitzi*, pro tenuitate urbis, sunt amplissima, novem plateis distincta, quarum
210. nomina, si quis nosse cupit, apud Autorem legat. Per suburbanam regionem iter est *Cremnitziensi* rivo, cujus aquæ miram in opere metallico occupatis utilitatem præstant. Parum amica *Cremnitziensibus* Ceres est, sed magis favet Pomona, nec nulla fama est hortorum, inprimis quos *Rosbii* & *Sternbachii*, illustrissimi homines, omni amœnitatum genere instruxerunt. Fata urbis nullo tempore satis prospera fuerunt, nunc *Giskrane* dominationis incommoda perpessæ, nunc a *Botskaji* emissariis, nunc a *Besblenio*, interceptæ, nunc a *Georgio Rakoczio* sub potestatem redactæ, & in notissimis illis *Rakoczianorum* turbis ita afflictæ, ut ab anno inde 1703 ad 1708, quo Cæsaris placidissimo imperio reddita est, publica malorum & calamitatum omnium quasi quædam officina fuerit. Vicos prisce Reges Hungariæ *Cremnitziensi* urbi in *Thuroczienfi* & *Burschiensi* provincia varios concesserunt, quorum reditus sufficiunt alendæ, non ditandæ, urbi. Insigne urbis S. *Catharinam* refert, sinistra scutum tenentem, humi innixum. Jam per reliquam Hungariam proficendum nobis est, aut, quia nimis diu nos tenuit *Cremnitzi*, accelerandum potius, iter nostrum. Alteram *Oszlaniensis* Processus urbem diximus *Regiomontum*, quæ, Hungaris *Uj-Banya* appellata, olim fodinas habuit aurarias, easque valde divites, sed postea ipsorum maleficio civium ita perditas, ut, qui A. 1722 educendis aquis subterraneis, quibus oppressæ & suffocatæ fuerant fodinæ, machinam admoverat *Potterus*, Anglus, conatum suorum successus profus irritos habuerit.
- 225 seq. Oppidis Processus *Oszlaniensis* quatuor, *Oszlany*, S. *Crucis*, *Zarnoczino*, *Welka-Polya*, arcibus, præter *Cremnitziensem*, duabus, *Sas-Kü*, & *Revifcheye*, castellis numero non paucis, Dominiis tribus, *Susköienfi*, seu *Hludomerienfi*, *Revifcheyensi*, & S. *Crucis*, vicis bene multis, & ex parte amœnissimis, ab-
- 243 seq. solvitur. *Levensis* Processus urbs, quod constat, nulla, oppida

pida sunt tria, *Leva*, *O-Barsch*, & *Nagy-Sarlo*. In his *Leva* nomen Processui dedit, illustris maxime fama nundinarum, quæ magna hominum frequentia hic celebrantur, & arcem ostendens municissimam, sed diris hostium incursionibus sæpissime vastatam. Vicos hujus Processus Autor duos Pag. 262. & quinquaginta numerat. Ad Processum *Kis-Topolcsanensem* 263 seq. oppidum & castellum *Kis-Topolcsan*, arx *Hrussow*, fanum *S. Benedicti*, oppidum *Aranyos-Marosh*, vici quinquaginta, pertinent. Ultimus est Processus *Verebetyiensis*, quem & Sedem 283 seq. vocat Autor noster, quod ab antiquissimis temporibus præcipua quædam Archiepiscopi Strigoniensis & Nobilium Prædialistarum jura hic obrineant, afflictæ sæpius & imminuta, sed ita tandem a *Sigismundo* & *Wladislao* Regibus confirmata, ut jam ii tantum Nobiles, quibus sua extra oppidum *Verebety* sunt prædia, & quicquid in illa regione plebis rusticane est, Comitum imperio regantur. Ipsum oppidum, olim, quam nunc, nobilius, inter præcipuas commoditates suas refert annuos mercatus, qui qualicumque hominum frequentia aguntur. Vicos ista regio septem & viginti alit. Jam ad *Nitriensem* Comitatum progressus Autor, hunc, docet a *Nitria*, 292 seq. Episcopali civitate, dictum; ab Oriente adjunctum esse *Barschbiensi*, ab aquilone *Tburocziensi* & *Trentschbiniensi*, ab occidente *Moravia* partim, partim *Posoniensi*, a meridie *Posoniensi* æque ac *Comaromiensi*, Comitatus; montibus, inde e Carpatho exortis, totum obsideri, principesque in his Hungarorum vocabulo appellari *Kraszna Lipa*, *Jaworino*, *Osztory-Wreth*, *Zaloszna*, *Kitschera*, *Inowecz*, *Radoschinszka-Hora*, *Harwan*, *Homola*, *Klag*, *Ghymes*, *Tabor*, *Kozlicza*, & *Zobor*; fluvios, quibus irrigetur, esse *Vagum*, *Nitram*, *Zitwam*, *Livnam*, *Dudvag*, *Blawam*, *Holefckam*, *Mijawam*, *Cbwoynitze*, rivos præterea & fontes æque salubres, thermas etiam, ad roboranda corpora miram vim habentes, in quibus maxime nominari mereantur *Bajmoczenses*, *Püstinenses*, & *Bilicenses*; soli montani ingenium asperius, feliciter campestris, esse, notæ optimæ triticum, siliginem, avenam, proferentis; vini eximium hic proventum esse, cerevillas satis bonas

nas coqui, hortos ostendi pomis ornatissimos, maxime vero croci feraces, quo vix ulla regio nobiliorem ferat, rem pecuariam satis regioni quæstuosam esse, minus autem metallicam, huc usque aut neglectam plane, aut Hungarorum more remissius cultam; incolas Comitatus Hungaros, Slavos, & Germanos, esse, quorum illi, qui in montibus degant, ovilia remque frumentariam curent, qui campestrem regionem colant, alendis armentis pauperem vitam sustentent; supremorum Comitum dignitatem a multis inde Seculis Episcopis Nitriensibus attributam, nisi quod vetustissima monumenta passim Comites Nitrienses, quos tiara Episcopali minus constet insignitos, nominent; insignia Comitatus *S. Ladislaum* referre cataphractum, dextra securim militarem, sinistra scutum, tenentem; in familiis, quibus floreat provincia, principes esse Comitum *Palffy, ab Erdød, Erdody de Monyorokerek, Forgach de Ghymes, Czobor de Czobor Szent-Mibaly, Nyary de Bedek, de Reva*, Baronum etiam *Zay, Revay, Majtenorum, Ujfalusi, Aponiorum, Mednyanszkiorum, & Sandororum*. Processus hujus Comitatus numerantur quinque, *Nitriensis, Ujbeliensis, Bajmorzensis, Bodokiensis, & Szakolczensis*, cui & Pag. 313 seq. nomen *Szeniczensis* est. De *Nitriensis* primum Procelius arcibus agens Auctor, nominat nobis *Nitriam*, arcem æque, ac oppidum, claram episcopali dignitate, quam qui inde ab A. 1158 ad 1737 tenuerunt, non interrupta serie hic exhibentur; tum *Ujvarinum*, mira memorabile vicissitudine fatorum, rebusque nunc a Botskajanorum, nunc a Turcarum, nunc ab Hungarorum, oppugnatione afflictissimis, quarum is fuit finis, ut A. 1724 jussu Cæsaris solo æquaretur. Omnem hanc arcis olim munitissimæ historiam, copiosa oratione a se expositam, breviori tandem elegantissimus Auctor monumento 379- complexus est, arci tum, cum solo æquaretur, a se posito, & tali prorsus, quale ab uno *Belip*, Gratiarum dignissimo alumno, expectes. Dabimus id Lectori integrum, nobis eo nomine gratias habituro: *Subsiste Viator! & rerum vicissitudines, his ruderibus expressas, mirare, ac time. Ujvarinum, oppidum inermis, sui, dum, cincta viris Hungaria, manibus.*
ut

ut tingerer, non indigebat: at, simul viris, & viribus, destituta, in vallis robur, praesidium in muris, cogebatur quaerere; Marti me Ferdinandus I Caesar dedicavit; consecravit summus Istragani Praesul; Paulus de Varda denique operibus incinxit, Hungarus, Bohemus, Moravus. Ergo, omine a Marte accepto, mutavi simul nomen, ut Ujvarinum, id est, arx nova, dicerer, datura mox novam bellorum tragediam. Primus, qui me infestis armis contemere ausus est, civis fuit; si civis dicendus est, qui patriam evastavit. Ecquis ille? Seepbanus Botskay, Transilvaniae Princeps, eo unico non culpandus, quod furorem in favorem vertit, quando cavet, ne ab auxiliatoribus suis Turcis sub jugum raperet: quin providit caute, ut parerem sibi, dum me Caesar recuperaret. Quicquid hoc beneficii sit; tamen ille meae spoliū virginitatis habet. Nondum injuriam dedolueram, cum iteratus e Transilvania turbo Hungariam perturbat denuo, me deturpat penitus. Calamitatis autor Gabriel Bethlen exstitit. Crederes, gavisam priori clade mea Transilvaniam, iteravisse maleficium. Postea, bello depulso, simul pax reddita est, postliminio ad Dominum meum Ferdinandum II redii: felici, uti orbis melior augurabatur, fide; nisi tricennio post, excitus ab orco barbarus, ante vires meas accidisset, quam tentaret obsidionem. Adamo Forgachio, arcis praefecto, dicam ideo annales scribunt; ego Marchioni Pio, qui volentem receptui canere Forgachium, lessum ut caneret, coegit, dum invitum in immanem hostium manum impedit. Tunc demum gravior mihi procella incubuit. Dixisses, iratum Jovem detonuisse, Tartara furias omnes in me armavisse; ita ferro, igne, & qua non peste alia, sevitum in me est. Quis molitor tanti fuerit facinoris, ne quare. Mehmetem Tyrannum nominavisse satis est. Igitur, ut me pro virili defensarent duces, omni illi quidem ope elaboraverunt; sed, ne possent incolumem servare, militum consternatio, an perfidia, effecit. Inter diversa ducum militumque haec studia, Tyranno dedor, nunquam antea mitiori, quam cum dedititia signa conspexisset. Nunc est, cur lugeas Hungaria! quae tibi in Ujvarino, tot excitato laboribus, cruentam iatrociniarum officinam posuisti: habes tamen simul, cur Deo O. M. gratias referas,

ras, qui calamitati tua, pace inopina, modum posuit, atque tuum tibi restituit Ujvarinum. Incomparabilis hæc felicitas Leopoldi Magni fuit, prudentia Lotbaringi, ardore Caprara, virtute Christiani exercitus, procurata. Jam ad quietem vocari videbar, felix, post tot arumnas, Ujvarinum, cum inopinus Rakoczanorum torrens, universam inundat Hungariam, me absorbet. Nolo injurias queri, id in novo maleficio collatum mihi beneficii recordor, (si inest quædam beneficii ratio, ubi comparantur perduellioni præsidia,) quod debilem multis me operibus obfirmavit Franciscus Rakoczy: tandem vindæ Nemesi Josepho Casari, Heistero, Palffy, Læffelholzio, dominantibus, me in integrum asseruit. Quid inde? Tot funerum, quæ sive dedi, sive accepi, pertesum, a Carolo VI Imperatore, Rege Hungariæ, Pio, Felici, Victore, Triumphatore, Patre Patriæ, alta jam pace, funus ut fierem, impetravi, Anno 1734, posteaquam, ultra sesqui seculum, inter tot belli mala superfui. Abi viator! Et, cum rudera mea cernis, tumultum esse memento centum millium Virorum. Jam reliquas Processus Nitriensis arces Autor memorat, Ghymes nempe, a Forgachis conditam, cujus gentis, vetustate æque ac nobilitate illustrissimæ, genealogiam Autor duabus tabulis contextam exhibet; & Schempte, sive Schintaviam, a Turcis oppugnatam sæpius, sed expugnatam nunquam. Oppida huic Processui, præter 393 seq. Nitriam & Ujvarinum, tenuiora sunt, Suran, Sallye, Urmeny, Schemmate, Mocsonok, Komjatbi, Ujtak; vici novem & nonaginta. Bajmocenensis Processus arces, quam pro situs commoditate, pauciores, Bajmocz & Kessellö-Kö, oppida, præter 411 seq. Bajmocenensē, leviora nonnulla, Prividiam, Nemet-Pronam, Sambokretum, & Szkacsanum, vicos habet unum & nonaginta, in quibus unus, Hungaris Divek-Ujfulu, Germanis Neudorff, 435. appellatus, inclaruit gentis Ujfalustiana natalibus, ab Autore 446 seq. in tabula repræsentatæ. Processus Bodokiensis non adeo magna est celebritas, nec numerare hic, nisi arcem unicam, Budok, & oppida tenuiora quatuor, Bodok, Nagy-Topolcsanum, Baynam, Radoschinum, liceat. Hæc major copia vicorum est, quorum unus supra centum memoratur Nostro.

In his *Raicsanum* proprium inde ab A. 1301 genti cogno- Pag. 452.
 mini fuit, cujus genealogiam hic, quorum interest, ex ve-
 teris avi monumentis concinnatam legant. Ad *Ujbelyiensis* 459 seq.
 Processus, quem totum, quam longus est, amnis *Vagus* in-
 terlabitur, terras referuntur Autori oppidum *Ujbelyinum*,
 olim a *Bela IV* monasterio *S. Martini* in possessionem da-
 tum, postea a *Stephano*, *Ladislao*, & *Ludovico*, in ditionem
Laurentii Comitis redactum; arcem & oppidum *Csejte*, ne- 469.
 fando maleficio *Elisabetha Batbori*, Comitis *Francisci de Na-*
dads viduæ, quæ in famularum suarum prope sexcentas cru-
 delissimam laniam & carnificinam exercuit, memorabile
 inprimis factum; *Verbovia*, satis amplum, nec incolis desti-
 tutum, oppidum; *Pösteny*, saluberrimis a natura thermis do-
 natum; *Vittencz*, locus vastus, & opificum plenus; arx *Jokö*,
 monti petroso inædificata; *Leopoldopolis*, a *Leopoldo* Cæsare A.
 1665 exstructum castellum; arx & opidum *Galgocz*, a Ger-
 manis *Freystadt* & Græco vocabulo *Eleutheropolis*, appella-
 tum; arx *Temerveny*, vetustissimæ molis, at prospectus amce-
 nissimi; oppida *Ujvaros*, *Kasztolan*, & *Tura*, *Brezowa*; vici
 denique duo & octoginta. Extremus *Nitriensis* provinciæ
 Processus est *Szokolczensis*, Austriæ & Moraviæ fines pro- 498 seq.
 xime attingens. Hujus partes sunt libera regiaeque urbs *Sza-*
kolcza, a prisca Moravis, ex conjectura Autoris nostri, con-
 dita; inaurata autem a *Belo Cæco*, & ab hoc privatis pu-
 blicisque ædificiis condecorata, postea, fervente bello *Hussi-*
rico, a *Sigismundo* munita, inde a *Pancratio* Liptovienfi, ne-
 fario prædone, infessa, nec minus a *Boskajo*, & *Bethlenia-*
na factione, afflictæ, a Regibus vero Hungaris, inprimis *Fer-*
dinando I, liberalius habita, variisque juribus donata; arx & 508 seq.
 oppidum *Holitsch*, a *Bethleniana* factione igni ferroque de-
 lectum; oppidum *Ekbel*, ambitu modicum, civium autem fa-
 ma olim, quam nunc, florentius; arx & oppidum *Schassin*;
 oppida leviora alia, *Radoschocz*, *Szeniczium*, *Szabatistinum*,
Sandorffium, arces etiam *Berentsch*, *Korlatkö*, & *Eleskö*, vici
 vero pro dominiorum ratione varii, omnes octo & quadra-
 ginta numero. Ad extremam *Voluminis* hujus partem pro-
 peramus, *Hontensis* nempe Comitatus historiam, ea non mi-
 nus cura, quam sermonis elegantia, descriptam, ut, hanc le-
 gentes,

gentes, in fine Operis nos constitutos, non, quod alias solemus, gaudeamus, sed doleamus vehementer. Comitatum hunc cum bifariam dividere vulgo soleant, in *Nagy-Hontensem* (*Hont-majorem*), cujus tres sunt Processus, & *Kis-Hontensem* (*Hont-minorem*), qui, conjunctus licet priori illi, & quarti Processus nomine insignitus, separata tamen provincia præ se ferre habitum videtur; eundem Noster in dicendo ordinem secutus, singulorum Comitatum descriptionem singulatim exequitur. De *Nagy-Hontensi* igitur primum disserens, universæ provinciae nomen petiit, docet, a duce quodam, *Hunt*, ortu Germano, qui sub *S. Stephani* vexillo adversus *Cupan* Simigiensem militaverit; utramque ejus provinciae regionem, tam *Nagy-Hontensem*, quam *Kis-Hontensem*, ab oriente *Gömöriensis*, *Heveßiensis*, & *Neogradensis*, ab occidente *Barschiensis*, a septentrione *Neogradensis* partim, partim *Zoliensis*, a meridie *Barschiensis* & *Strigoniensis*, Comitatum finibus concludi; totam montibus turgere, nec tamen fertilitatis laude carere; *Nagy-Hontensem* Comitatum, si longitudinem spectes, ad novem propemodum milliaria, si latitudinem, non nisi ad quinque, extendi; montibus hunc & cingi, & impleri, *Schemnicisibus*, *Börsönyensibus*, *Palastienibus*, *Szenobradiensibus*, *Szitna*, omnium celsissimo, & minoribus aliis; fluviis fecundari *Danubio*, *Grano*, *Ipoia*, *Schemnicisibus*, *Carponensibus*, *Bakabanyensibus*; thermis a natura donatum *Gyögyensibus* & *Szantoiensibus*, nec minori copia acidorum fontium, *Szantoiensibus* nempe, *Szalatyensibus*, *Gyögyensibus*, *Felső-Palostyensibus*, & *Schemnicisibus*, quibus jungi mereantur fons periodicus montis *Szitna*, & aquæ medicatæ *Bakabanyenses* & *Drfeniczenses*, magnam imprimis ad tollendas strumas vim habentes, atque adeo contrariæ aliis laticibus, qui per metallicos montes & in ipsis fodinis scatent, & inde bibentes strumis deformatos dimittunt; agri fertilitatem aliis in locis difficiliorem, in aliis latiore, esse, nec oportet ubique notæ vina generari, in quibus præcipuam esse commendationem *Hontensis* constat; rei pecuariæ, apiariæ, & piscationi, parum opportunam, magis autem accommodatam ad aucupia & venationes, regionem esse; metallis ita divitem, ut nulli alii regioni ea laude secunda sit, quippe ferax auri, argenti, plumbi,

Pag. 524
seq.

plumbi, ferri, æris Cyprii, pretiosorum lapidum, colorum, & varii generis terrarum; a gentibus nunc quidem variis, Hungaris, Slavis, & Germanis, ingenio & vivendi genere valde inter se diversis, coli; Comiti utramque provinciam, tam *Nagy-Hontensem*, quam *Kis-Hontensem*, uni, sed Vicecomitibus singulas singulis, parere. Et Comites quidem inde ab anno 1583, (nam superiorum temporum Comites æterna oblivione sepulti sunt,) ad præsens usque tempus, octo nominantur Auctori nostro; Vicecomites autem *Nagy-Hontensis* regionis ab anno inde 1565 ad præsentem usque duo & triginta. Insignia Comitatus spectandum præbent scutum rubro colore, in quo catafractum hominis brachium enses strictum, ad summam scuti oram pertingentem, tenet, supra brachium a dextro scuti latere stella, a sinistro vero nova luna, conspicitur. Comitola provinciæ olim *Schemnicii*, postea *Carpo-*
na, celebrata sunt, nunc in oppido *Szebeklib* haberi solent. Universum *Hontensem* Comitatum *Processus* quatuor absolvunt, *Schemnicienfis*, *Bathensis*, *Bozokienfis*, & *Kis-Hontensis*, quorum priores tres *Nagy-Honto* adscripti sunt, ultimus, per *Neogradensium* & *Zolienfium* laxa collimitia directus, suis, ut supra diximus, finibus circumscribitur. *Schemnicienfem* Pag. 558
Processum liberæ regiæ ac montanæ urbes duæ, *Schemnicium*, seq.
quæ nomen regiõni dedit, & *Bela-Banya*, Germanis *Diln*, Slavis *Bela*, dicta, nobilitant. In his *Schemnicium* incolarum multitudine, & metallorum celebritate, imprimis floret, omnibus aliis montanis urbibus hac laude superior. Hujus, *Bana* primum, postea *Sebenicum*, tandem *Schemnicium*, appellatæ, natales in annum 745 schedæ *Schemnicienfium* domesticæ reponunt; ac idoneis certisque rationibus doctissimus *Belius* ostendit, in recentiori ac multo feliciori ætate collocandos. Primi urbis incolæ, fuere Slavi, sed qui, sub tertii decimi forte Seculi initium, Saxonibus cessere, rerum metallicarum studio huc delatis, tantaque animorum contentione in urbe dominatum assuetantibus, ut insolentiam eorum (hanc enim illis, nescimus, an quodam forte gentis odio, Auctor noster, Hungarus, tribuit,) sustinere Slavi haud possent. Tandem lege publica, in comitiis anni 1608 perlata, Saxones, una cum Hungaris, tam ad jura civitatis capessenda, quam ad magistratus

alternis administrandos, idonei sunt judicati. In magna illa Tartarorum in Hungariam invasione, quæ regnante *Bela IV* contigit, incendio non ipsa tantum urbs, sed tuguria etiam, & metallicæ passim machinæ, sunt deletæ. Instauratam postea, & novis juribus donatam, a *Bela IV, Stephano, Ladislao Cumanico, Carolo I, Ludovico I, Sigismundo, Joanne Corvino, Matstha, Ladislao II, & Ludovico II*, urbem, nova calamitas affecit, cum, defuncto *Alberto*, Rege Hungarorum, alii *Ladislauum*, Polonum, alii *Albertum*, filium posthumum, ex *Elisabetha* natum, Regem eligerent. Tunc enim *Schemnicium, Aibervi* filio deditum, a *Simone Rosgon*, Episcopo Agriensi, qui ab *Elisabetha* ad Polonum defecerat, bello petitum, direptum, & plurimis civium trucidatis, foedissime exustum est. Accessit terræ motus vehementissimus, quo, quicquid urbis ab incendio fuerat reliquum, A. 1443 concussum, disiectum, dirutumque fuit. Eodem anno novam, quæ nunc superstes est, ex veteris ruinis urbem surrexisse, scriptores passim referunt, sed quorum narrationem non tam fallam, quam aliqua ex parte dubiam, Autor noster pronuntiat. Novæ hujus urbis quæ & quam tristitia inde ab origine ejus fata, quam propensio Regum Hungaricorum in eam voluntas, quantum ejus ex Cæsaris cum *Rakoczio* pacificatione nomen, quam felices & quam bene instructæ metallifodinæ, fuerint, quæ nunc etiam civium ingenia, quæ decora familiarum, quæ magistratuum in tuenda justitia severitas, civium in urgenda re metallica industria, quæ denique urbis insignia, sint, non minori, quam cetera omnia, aut, ni fallimur, majori etiam, sermonis copia & elegantia exponit, arcis quoque *Schemnicensis*, & Cœnobiorum ædiumque sacrarum, quibus ista urbs abundat, historiam atextens, de securis autem metallicis tam plene commemorans, ut nec ipsa harum, quascunque aut prisca ætas habuit, aut præsens ostendit, nomina ignorari a Lectore patiat. Eadem-Scriptoris nostri diligentia est in tradendis rebus alterius urbis liberæ ac montanæ *Bela-Banya*, arcis item *Szitzæ*, oppidorum *Szebeklib, Nemethy, & Saagb*, vicorum denique *Schemnicensium* quatuor & quinquaginta. Properandum nobis ad finem est, indignantibus spatii, quo circumcludimur, angustia, & in tali Opere, quale hoc *Belianum* est, hospita-

Pag. 677
 seq.
 681 seq.
 691 seq.

turis,

turis, si liceret, per omnem vitam nostram. Docemus igitur Lectores, de Processus *Bathensis* libera regia montanaque urbe *Baka-Banya*, seu *Buggantz*, oppidis *Bath* & *Böröny*, arce *Dregely*, & vicis, quorum quatuor & quinquaginta sunt, inde de *Bozokiensis Processus* arce & oppido *Bozok*, arcibus *Csabrav* & *Drekely*, vicisque septem & quinquaginta; denique de altera Comitatus *Hontensis* parte, cui *Kis-Hont* nomen, ejusque situ, opportunitatibus, incolis, magistratibus, oppidis *Rimaszombatino*, & *Tiszolcz*, castellorum *Margith-Vara*, *Szabathka*, *Raho*, & *Osgyan*, rudibus, vicisque numero quatuor & triginta, ita commemorare *Belianam* Mutiam, ut eundem ubique diligentia æque, ac facundia, *Augusti* seculo dignissima, velut tenorem servet, &, quod vere dicere possumus, talis Historici, quales esse omnes deberent, sed nescimus an hac ætate ostendi adeo multi possint, omnes numeros impleat. Nos felicissimam tanto rerum suarum scriptore Hungariam judicamus, & incomparabilem hunc ei civem, qui aliarum gentium numerosis legionibus opponi potest, pleni votorum pro gentis *Belianæ* diuturna incolumitate, & ex hac certissima incrementa bonis literis augurantes, ex animo gratulamur.

INDEX VERBORUM AC PHRASIVM LUCIANI,
sive Lexicon Lucianicum, ad editiones omnes, maxime novissimam *Wetstenianam*, concinnatum a CAR.
CONRADO REITZIO.

Trajecti ad Rhenum, ex typographia Hermannii Besseling,
1746, 4 maj.

Alph. 2 plag. 12.

Longam hujus libri recensionem nemo a nobis expectet. Quid enim de Indice multa dicamus? Quam utile et laudabile institutum sit, indices verborum & phrasium, quibus usi sunt veteres utriusque sermonis scriptores, contexere, inter omnes constat, et ipse rerum usus docet. Ut adeo non possimus hunc doctissimi *Car. Conradi Reitzii*, jam Rectoris Gymnasia Velaviensis apud Harderovicum, laborem non laudare, & meliorem de nota omnibus commendare, quibus Græcæ linguæ studium curæ cordique, & factus Autor, qualis *Lucianus*, in deliciis est, idque eo magis, quo pauciores sunt, qui labores

hujus generis, perquam utiles quidem eos & prorsus necessarios, at tædiosos tamen, et invincibilem requirentes patientiam, subire audeant, & valeant exantlare. *Reitziorum* Fratrum bene de literis merendi studium abunde jam claruit, laudemque suam meretur. Et, si qui sint, qui non omnia putent ab iis præstita, quæ desiderari poterant, æquitas tamen dicat, etiam bonam voluntatem amandam & probandam; neque omnes omnibus pares a natura factos esse. Autores veteres non solos sibi Criticos flagitant, sed etiam viros, qui, quamvis non doctos, laboriosos tamen, ut ita dicamus, labores, qualis hic *Reitzianus* est, in se suscipiant. Index hic pure Græcus est, non, ut alii, Græco-Latinus; raro sparsa quædam habet Latina. Utile imprimis est illud institutum, quo studuit Cl. Autor hunc Indicem etiam illis utilem facere, qui novissimam editionem *Hemsterbusio-Gesnerianam* non possident. Indicem nempe subjecit illi magno, seu Lexico, quo exhibuit initia Capitum ejusque libri *Lucianei*, in quæ hunc Autorem *καταξεγραψεν* placuit curatoribus editionis novissimæ Amstelodamentis. Melius tamen, nostro quidem judicio, processisset Cl. Autor, si, non secundum alphabeticum, (ut *Abdicatus, Accusatus, Adversus indoctum*,) sed eum, ordinem, quo in libris vulgatis sese libri excipiunt, Indicem disposuisset. Si quis jam levem illam operam subire velit, ex hoc Indice numeros Capitum suo, cujuscunque editionis, exemplari adscribendi, poterit is hoc Indice valde utili, & quod nulli dubitamus, completo, uti. Indices quoque sunt præmissi duo alii, alter criticus omnium Autorum veterum, quorum lectio in Notis ad *Lucianum* emendatur, vel qui cum elogio allegantur, & quorundam recentiorum, qui laudantur, vel castigantur, alter, qui allegationes utriusque sacri Codicis, in Notis ad *Lucianum* obvias, exhibet. Tandem etiam Cl. *Jo. Friderici Reitzii* legitur brevis defensio sui adversus Autorem recensione, nostris hæc *Novis Actis Eruditorum Anni 1745 Mensis Majo pag. 241 seq.* insertæ, quæ judicium de ejus in *Lucianum* meritis, ut ipse credit, haud æquum tulit. Ac, de peccatis quidem typographicis in contextu Græco, faretur, item de minutis grammaticis & puerilibus; quas tamen in unum collatas non ultra octo paginas completuras dicit, & hoc nomine veniam rogat; fert etiam,

iam, se moneri de nonnullis; sed tamen in quibusdam sibi injuriam factam queritur: tanquam, quod *Brodai* pueriles notas addiderit, & *Bourdelotii* peccata non reprehenderit: quod *Elsneri* loca Obs. S. ubi *Lucianum* ad partes vocavit, adjece- rit etiam, quamvis levibus in rebus: neque se commisisse, ut aut non satis æquus *Gesnero*, quia Germanus sit, aut inju- rius in *Grævium*, fuisse diceretur, cujus notam, in qua, ma- nifeste per errorem operatum, ἐκατηγορητο positum est, alia nota reprehenderit potius, quam errorem sustulerit. Ad hæc, non est, quod quidquam reponamus, istaque reprehendere si injuria, aut convicium, est, veniam rogamus. Unum est, de quo respondere pauca voluimus. Nempe iniquissimi fuimus, quod *Solanus*, & ipsi, insultavimus, ut ait, propterea, quod legi volue- rint παρ' ἐλπίδος, præter spem, ipse autem etiam πέρα ἐλπίδος: cum *Solanus* diserte dicat, se legere παρ' ἐλπίδα, eique ipse assensus sit. Nos autem hoc nuspium negavimus. Vidimus enim oculis nostris. Sed o! viri boni, si scitis, neque πέρα ἐλπί- dos, neque παρὰ ἐλπίδος, rectum esse, sed contra sensum illud, hoc autem contra præcepta grammatica: quare, quæsumus, chartam maculatis, & notas oneratis talibus conjecturis proponendis, & lectorum otio abutimini sic? Si reperit v. c. πλάττας dici in plurali posse, cur non delegit priorem notam, in qua negaverat? Quid enim lectores emant notas, e quibus discant, quid aliquando nesciverit? Nam, qualis defensio sit, quod non satis temporis se habuisse dicit, ut possit priorem notam delere, nemo non videt.

EPISTOLA AD VIRUM ERUDITUM, CONYERS MIDDLETON, Vitæ M. T. Ciceronis scriptorem, in qua ex locis ejus Operis quamplurimis, recensionem Ciceronis Epistolarum ad Atticum & Quintum Fratrem desiderari, ostenditur: de illarum vero, quæ Ciceronis ad Marcum Brutum, Brutique ad Ciceronem, vulgo feruntur, Episto- larum ἀνθερτία, nonnulla differuntur. Autore J. A. C. TUNSTALL, Coll. Div. Joan. Cantab. Socio, & Academiæ Oratore. Accedit J. O. CHAPMAN Dissertatio chronologica de Ætate Ciceronis Librorum de

Legibus.

Canta-

Cantabrigiæ, apud Guil. Thurlbourn, 1741, 8.

Alph. 1 plag. 3.

De *Middletoni*, V. C. Commentario de Vita *Ciceronis*, diu est, quod copiose in his Annalibus commemoravimus. Is, cum multa bona multasque suavitates haberet, avide lectus est, imprimis in Anglia. Idem cum venisset in *Tunstalli*, V. C. manus, qui magna cum diligentia aliquamdiu erat in excutiendis emendandisque *Ciceronis* ad *Atticum*, *Q. Fratrem*, & *M. Brutum*, Epistolis versatus; statim ille animadvertit, a *Middletono* quædam vel minus recta pro certis venditata, vel recta nonnunquam perperam intellecta, fuisse. Quare, cum ad literarum utilitatem interesse putaret, si eorum studiosi de ea re admonerentur, instituit hanc Epistolam scribere, in qua minus recte tradita ex *Epistolis ad Atticum & ad Q. Fratrem* convinceret. Quod ille ita perfecit, ut simul multa earum Epistolarum loca explicaverit, multa etiam emendare tentarit. Quo magis nos gratam rem Lectoribus speramus facturos, si hujus libri argumentum breviter exponamus, & speciminibus quibusdam propositis, de toto Opere judicandi Lectoribus potestatem faciamus. Cum *Nepos* in *Vita Attici* de XVI voluminibus Epistolarum *Ciceronis* ad *Atticum* dicat, eas a Consulatu *Ciceronis* ad extremum usque tempus missas esse, easque qui legat, non multum desideraturum temporum eorum contextam historiam; id male ita accepit *Middletonus*, ut crederet, nihil tum accidisse, cujus non accurata & ampla narratio in illis Epistolis reperiretur. Nam primo altius, quam *Nepos* dicit, earum initium repetendum, nempe a quinto ante *Ciceronis* Consulatum anno; deinde non pertinent ad extremum usque *Ciceronis* tempus, sed plus quam integrum annum ante desinunt; denique intervalla quædam Epistolarum scribendarum fuere. Nam v. c. circa ipsum *Ciceronis* Consulatum plus quam triennium totum sine ulla Epistola intercessit. Neque integram illam, qua *Nepos* usus est, συναγωγήν ad nos pervenisse putat *Tunstallus*, cum in iis, quas habemus, Epistolarum ad *Atticum* missarum mentio fiat, quarum nulla particula hodie superest. Sed, quo magis elegantes & plenæ historia doctrinaque sunt, quas habemus, eo magis perditæ desiderandæ sunt. In iis, quas habemus, egregie versati sunt *P. Victorius*, *P. Manusius*, *Simeo Bussius*,

Pag. 3.

5.

fus, J. G. Gravins, & Cl. Mangaltius, Francogallus. Sed multa tamen restant difficilia, corrupta, & perperam mutata. Ejus rei indicium etiam hoc est, quod *Middletonus* loca dubia aut non attigit, aut sæpe male ad partes vocavit. Idque ei hoc magis in Epistolis ad *Q. Fr.* accidit, quod in iis viri docti non eadem, ac in illis, diligentia sunt versati. Inprimis autem in multos errores *Middletonum* induxit hoc, quod non animadvertit, Epistolas ad *Atticum* non esse accurate ad ordinem temporis dispositas; (quod tamen non primus *Tunstallus* vidit, sed jam *Simeo Bosius* monuit, item *Manutius & Popma*, qui etiam primi Libri Epistolas eodem prope modo ac *Tunstallus* digessere,) sed in rerum temporibus definiendis eundem, qui Epistolarum est, ordinem fecit. Ceterum ex perturbato Epistolarum ad *Atticum* ordine colligit *Tunstallus*, haud scimus, an vere, eas Epistolas non *Tironem*, ut *Middletonus* putat, sed *Atticum* ipsum, lucri facendi studio digessisse, qui non modo gladiatorum familiis, sed etiam servis literatis & plurimis librariis alendis, quæstum fecerit. Quodsi *Tiro* eos digessisset, non dubitat Vir doctus, quin eas ita jam, ut a *Cicerone* datae erant, dispositas haberemus: quasi Epistolæ ad Familiares a *Tirone* isto ordine digestæ sint. Neque tamen hoc audeat confirmare, nihil in ordine, ab *Attico* factò, mutatum fuisse: cum sæpe una in plures divisa sit, plures in unam coaluerint, id quod etiam Epistolis ad *Q. Fratrem* accidisse putat. His explicatis, Vir doctus se ad res *Ciceronianas* ipsas convertit, quæ partim ad rem publicam, partim ad privatam *Ciceronis*, & ejus scripta sententiasque, pertinent; in quibus omnibus demonstrat luculentis exemplis, *Middletonum* subinde errasse, cum vel, quod in aliis tamen ipse merito reprehendit, fidelissima Epistolarum ad *Atticum & Q. Fr.* testimonia submoverit, vel in iis, optimis per se, partim ex sua brevitate, rerumque ipsarum ingenio, obscuratis quamplurimum, partim ex vetustatis injuria misere oblitteratis, monumentis, aliorum autoritate niti, quam suo uti iudicio, maluerit. Illud etiam erroribus quibusdam locum fecisse, quod non meminerit, *Ciceronem* in aliis scriptis virum optimum esse præstantissimumque civem, in Epistolis autem inconstantiam cupiditatemque subinde prodere, eoque fieri, ut

Pag. 15.

24 seq.

48.

veræ ejus vitæ stulticia quædam in tanta fictæ eloquentiæ prudentia delitescat, & nisi ab attentis Epistolarum lectoribus, con-
 Pag. 50. spici non possit. Fefellisse eum hanc quoque opinionem, quod
 putaret, *Orationes Ciceronis*, et si veras de rebus philosophicis
 sententias raro exhibeant, rerum tamen gestarum, earum certe,
 quæ vel in senatu, vel ad populum, actæ sint, testes certissimas
 esse: cum hæc veteris eloquentiæ vel maxima ars fuerit, ut
 non modo vera tacerentur, sed etiam res, ut causæ serviretur,
 55. vel auferentur, vel minuerentur. Atque hujus oratoriæ *εισοδο-*
μιας vestigia non solum in *Orationibus*, sed in rhetoricis etiam
 philosophicisque operibus, reperiri, non modo quoad perso-
 narum & sermonis fictionem, qui mos est dialogorum, sed even-
 torum etiam rerumque gestarum. *Μνημονικά Ciceronis ἀμαγνή-*
ματα in historicis rebus animadvertisse multos; *εἰρηχῶς* au-
 tem meditareque nonnulla *παρὰ τὴν ἱστορίαν* posita esse, non
 ita esse proclive judicare; quod tamen nisi fiat, historiam ex
Ciceronis libris congeri veram non posse. Ejus rei quatuor
 exempla afferit, e quibus hoc unum ponemus, quod *Cicero* in
Bruti proœmio dicit, sibi, e Cilicia decedenti, Rhodum cum
 venisset, nuntiatam esse *Hortensii* mortem, idque, eo loco ad-
 ductus *Middletonus*, post alios, verum esse judicavit. Sed idem
Cicero ad *Att.* VI, 8, e Cilicia scribit: *De Hortensio te certo scio*
dolere. Equidem excrucior. Deceveram enim cum eo valde fa-
miliariter vivere. Epistola sequente autem scribit, *se Rhodum*
velle. Dicet aliquis: quare autem aliter scripsit, ac res erat?
 Nempe ad *Bruti* sui materiam accommodatissimum erat, ut Rho-
 di potissimum, in nobilissimo eloquentiæ emporio, de morte
Hortensii, cujus laudes tantopere in *Bruto* celebrantur, primum
 nuntiatum diceret. Hinc jucundissimi proœmii occasio na-
 sceretur, operæque ab utroque Oratore summo, *Cicerone* &
Hortensio, apud unum optimum eloquentiæ magistrum *Molo-*
nem Rhodi olim positæ suavissima recordatio. *Conf. Brut. Cap.*
90. Hoc artificium cum non assequerentur librarii in *secundo de*
Legibus Cap. 1. ubi *Atticus* dicit: *Equidem, qui nunc primum huc*
venerim, satiori non quo: magnificasque villas, & pavimenta
marmorea, & laqueata sella, contemno, cum credere non possent,
Atticum tum primum in illam Ciceronis villam venisse, neque id
 intelli-

intelligerent, consilio ita scriptum esse, & exquisita aliqua ratione, ut nempe *τοποθεσια* Arpini his Dialogis includi posset, in qua scilicet suavitas quædam inesset, ad exornandum librum accommodata, reposuerunt *nunc potissimum*; quo totus locus corrumpitur. Nam, si *Atticus* inductus esset talis, ut jam sæpe vidisset Arpinum, sane tota illa *τοποθεσια* aliena fuisset & scholastica. Jam inde a pag. 66 ad pag. 192 multis per omnem vitam *Ciceronis* exemplis demonstratur, quam graviter in multis rerum *Ciceronianarum* partibus a vero aberrarit, eaque omnia ex iis, quas diximus, Epistolis repetita sunt. Nobis hic satis erit, huc referre ea, quæ ad *leges* Pag. 66. *Clodias* pertinent, ceteris lectorum diligentia relicta. Quatuor leges tulit *Clodius* in initiis tribunatus: primam, ut frumentum populo gratis daretur in posterum, non, ut e lege *Sempronia* datum erat antea, semissibus & trientibus; alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceat, de cælo servaret; tertiam, de collegiis restituendis, novisque (*innumerabilibus* *Cicero* dicit *pro Sext. Cap. 25*) instituendis; quartam, ne Censores, nisi accusatum apud se, & de communi utriusque sententia, notarent (*Cicero* dicit *ibid.* ut *Censoria* notio de rep. tolleretur). Sed post has *leges Middletonus* putat aliam legem latam ab eo, ut *lex Ælia Fusia* ne valeret, eaque lege in perpetuum sublata esse legem *Æliam Fusiam*; & deinde subtiliter exquirat rationes, quare in republica ejus legis vis aliqua reliqua videatur. Hic *Tunstallus* recte docet, *Ciceronem* non intellectum esse a *Middletono*. Nam ea, ut dicitur, non nova lex fuit, sed eadem, quam antea loco secundo commemoravimus, sive potius ejus pars. Nam in eadem erat, *ne auspicia valerent, ne quis obnuntiaret, ne quis legi intercederet, ut omnibus fastis diebus legem ferre liceret, ut lex Ælia, lex Fusia, ne valeret*. Erroris autem causa hæc fuit, quod *Middletonus* non vidit, quam *Cicero* de legibus *Clodianis* dixit, ea non esse ita, uti dicuntur, accipienda, sed esse oratorie aucta. Quis enim credat, *Clodium*, hominem popularum, autum esse lege tollere religionem, auspicia, obnuntiationem, intercessionem? Quis credat porro sublata, cum postea valuerint? Poterat autem *Middletonus* ex *Dione Cassio* discere, *Clodium*, cum timeret, ne lex in *Ciceronem* ferenda im-

pediretur, tulisse, ne quis de cœlo servaret per eos dies, quibus necesse esset, plebem aliquid sciscere, hoc est, ut per proximos dies comitiales lege Ælia Fusia solutus esset. Neque inusitatum hoc erat, ut aliquis ad tempus ea lege solveretur. Nam biennio ante *Lurco trib. pl. solutus est lege Ælia & Fusia, ut legem de ambitu ferret, ad Att. I, 16.* Et, cum lex de *Cicerone* revocando ferenda esset, Senatusconsultum factum est, *ne quis de cœlo servaret, ne quis moram ullam afferret.* Ceterum miramur, qui factum sit, ut *Tunballus* semper legem *Fusiam* appellet, cum satis constet hodie, legem *Fusiam* dicendam esse, nisi forte errore operarum ita expressum est: quod si est, miramur, quomodo, qui alios errores, tanquam *pag. 32 πολυτελήν ὀνύκων*, in addendis sustulit, non hunc quoque tam frequentem emendarit. Deinde non assequimur, quare non modo *Middletonus* inducatur ita disputans, quasi unam legem Æliam Fusiam putarit, sed ipse etiam *Tunballus* ita loquatur, cum duæ diversæ leges fuerint. Sed, antequam in argumento libri enarrando progrediamur, illud quoque monendi sunt lectores, *Tunballum*, dum *Middletoni* sententias ex *Epistolis Ciceronis ad Atticum & Q. Fr.* refellit, multis locis medicinam afferre studuisse: quam rem, etsi non negaverimus, ei interdum non adeo infeliciter cessisse, tamen & illud fatemur, multas atque adeo plerasque conjecturas nimis a vulgata lectione recedere, multisque dubitationibus obnoxias esse; quod pluribus exemplis doceremus, si nobis tam longis esse liceret, neque alia nobis ex hoc libro narranda restarent. Versatur autem reliqua libri pars in eo, ut ostendatur, *Epistolas* eas, quæ *ad Brutum* scriptæ a *Cicerone* putantur, atque *a Bruto ad Ciceronem*, quæque *Epistolis ad Quintum Fr.* subjici solent, spurias esse, & utri-

Pag. 192. que ab impostore quodam suppositas. In quo Vir doctus non eo solum argumento utitur, quo vulgo in hujusmodi causa uti solent, quodque a dicendi genere abhorrente a *Ciceroniani* elegantia ductum, lubrico illo sane & sæpe fallaci, sed etiam luculentiori & potentiori, quod a rebus sumitur. Nempe, cum primum ille paulo diligentius legere has *Epistolas* instituisset, statim *Ciceroniana* orationis candorem & copiam desideravit, eas-

194. que ita dictis sententiisque concionatas animadvertit, ut ex

περιεργία potius & meditatione scholastica, quam ex negotiis Pag. 193.
 ipsis, vitæque veræ actione, natæ esse viderentur. Miratus
 deinde est, qui factum sit, ut reliquæ Epistolæ utriusque mu-
 tuæ & ante & post ea tempora scriptæ, in quæ hæ incidunt,
 quarumque adeo mentio fit apud veteres, *Plutarchum* inpri-
 mis & *Quintilianum*, interierint omnes, hæ remanserint so-
 læ, quæ ad *Atticum* scriptarum historiam producant, & quasi
 Epilogi vicem sustineant. His rebus adductus, diligentius 194.
 rem excussit, in ijs Epistolis invenit multa & *νεῦρα* absona, &
λέξες inconcinna, multa, ex utraque parte, rerum futurarum
 mira auguria, narrantis porro *Ciceronis* & conjicientis *Bruti*, &
 vicissim, repentinos quosdam mirabilesque concursus, quod
 autem maximum est, in historia non solum novata atque im-
 mutata quamplurima, sed & nonnulla palam falsa, *Ciceronis*
 certe veris genuinisque operibus ex adverso repugnantia. Hæc
 ille in hoc libro pluribus exequitur, initio facto ab eo, quod
 ultimo loco posuerat, & quod est rei caput. Digna sane res
 est, quæ etiam atque etiam consideretur. Nam, ut non omnia
 argumenta probamus, quædam tamen sunt, non contemnenda
 sane, digna certe, quæ diligenter a doctis hominibus excutian-
 tur. Hic quidem neque spatium, neque ratio, fert, ut omnia
 argumenta commemoremus & examinemus: inprimis cum ad-
 huc aliquid dicendum videatur de *Jo. Chapmani*, Viri doctis-
 simi, Dissertatione chronologica, de *Ætate Ciceronis Librorum*
de Legibus, quæ huic libro *Tunstalliano* subjecta est. Vulgo qui-
 dem horum librorum natales ad annum U. C. 702, e calculo
Pighiano, & *Servium Sulpicium* & *M. Claudium Marcellum* Con-
 sules, referuntur. Fuere tamen, nominatimque *J. A. Fabricius* &
Morabinus, Francicus eorum librorum interpres, qui, paulo ante
 mortem *Ciceronis* scriptos, putarent, id est, A. U. 710 *Hirtio* & *Pan-*
sa Coll. Cl. *Chapmanus* quidem plurimis, iisque egregiis, ut no-
 bis videtur, argumentis contra primam illam sententiam prolatis,
 de *Legibus* libros extremo A. U. 709 scriptos esse, defendit.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI, SERENISS.
Saxon. Ducibus a Consiliis aulicis, in Academia Jenensi
Juris & Histor. Prof. Ordin. &c. Opusculu, quibus se-
lectiora

lectiora Juris publici, feudalis, ecclesiastici, Germanici, & Historiæ patriæ ac literariæ, argumenta exhibentur.

Jenæ, apud Christ. Henr. Cuno, 1745, 8 maj.

Alph. 2 plag. 1.

Opuscula eruditorum minora, ea maxime, quæ vulgo Dissertationum Academicarum insigniri nomine solent, cum non modo rarius in regiones externas perferantur, sed eorum etiam sæpissime manibus excidant, qui propius vivunt, & alias in conquirendis scriptis ejusmodi nec operæ parcunt, nec sumptibus; publico sane dignus elogio est Illustris Autor, quod Dissertationes & Programmata, quæ inde a triginta annis separatim ediderat, uno juncta volumine, historiarum pariter & Juris publici amatoribus exhibuit. Qua in re sicuti exemplo præstantissimorum virorum, quos idem laudabiliter fecisse novimus, incitatum se ipse profitetur Celeberrimus *Buderus*; ita etiam id habet hæc Sylloge præ multis aliis præcipuum, quod omnia secundis sub examen curis vocata, pluribusque hinc inde accessionibus locupletata fuerint, addita simul, quæ antea lucem non viderat, Oratione inaugurali, bonæ frugis plenissima. Largus igitur & exteris, & civibus nostris, fons pater, ex quo haurire cum voluptate possint, quæ ab aliis vel non observata, vel non erudite satis tractata, & in illustribus tamen rerum argumentis obtinent. Quod ut appareat luculentius, vel solos Opusculorum titulos subjunxisse juvabit, qui non paucos profecto ad ipsam eorundem lectionem allicient. Scilicet primum occupant locum *Vindicia juris Imperatorii adversus Episcopos Romanos*; alterum *Diatribæ de juramentis Principum ecclesiasticorum S. R. Germ. Imp.* qua ad finem perducta, occurrit expositio *de Feudis sceptri*, itemque *de Feudis officialium hereditariorum Procerum & Provinciarum Germaniæ*, quam *de Legationibus obedientiæ Romanæ missis* liber singularis excipit. Deinceps *de Canonicatibus Imperat. Augg. Germaniæque Regum ac Præbendarum* disseritur, cui scripto succedunt Commentationes *de S. R. I. Vicariorum jure præsentandi ad beneficia ecclesiastica; de Commissario imperiali in causis feudalibus, sigillatim ad investituras;*

turas; de Commissario Imperiali ad causas feudales varias; de Feudo jurisdictionis, & de Judiciis duodecimviralibus populorum septentrionalium ac Germaniæ. Post Oratio conspicitur, notis literariis instructa, de instauratione studii historiarum patriæ Friderico III & Maximiliano I Augg. imperantibus, quam indixerat Programmata solenni de Friderico III Electore Saxon. studiorum historicorum patrono ac propagatore. Huic vero Illustris Autor comites dedit partim Programmata alia, partim Dissertationes epistolares, de fatis doctrinæ Juris publici in Academiis maxime Germaniæ; de Bibliothecis legatis; de Bibliotheca diplomatica; de jure manus mortuæ; de compendiis fisci regii & camerae apud Germanos; de verbi Reich, terrulis adscripti, significatione, ac tandem de Sigilliferis Episcoporum, cum primis Germaniæ. Lætentur nunc hæc politissimi ingenii monumentis Themidos elegantioris cultores, & ne solus hic Tomus maneat, optent reipublicæ literariæ causâ, quæ tanto plures Buderò, de se optime merito, honores decernit & laudes, quanto magis spectata Viri modestia omnes deprecatur.

LECONS DE PHYSIQUE EXPERIMENTALE, &c.

hoc est,

LECTIONES PHYSICÆ EXPERIMENTALIS, AUCTORE Abbate NOLLET, Academiæ Scientiarum Parisiensis, & Societatis Regiæ Londinensis, Socio.

Tomus II & III.

Amstelodami, sumptibus Societatis, 1746, 12 maj.

Tom. II plag. 21 Tab. 20, Tom. III plag. 22 Tab. 19.

Pergimus in recensione elegantissimi Cursus Physicæ experimentalis, a doctissimo Nolletò edi cœpti. Totam instituti rationem, methodumque, qua in eo exequendo versatus est, nuper, cum de Tomo primo verba faceremus, exposuimus. Exorsus est ibi doctrinam de motu, atque hujus eam partem, quæ de motu simplici agit, absolvit. *Motus itaque compositi, atque virium centralium, consideratio initium Tomi secundi, & quidem Lectionem V, constituit. Post explicatam hujusmodi motus naturam, variæ sistuntur*

tur

tur machinæ elegantes, quibus varii ejus casus re ipsa ad experientiam revocari possunt; & plurimorum phænomenorum, quæ in natura sunt obvia, & attentione vel ideo digna, quod minus expertis aliter consequi debere videantur, ratio redditur. De viribus centralibus quoque peringeniosæ quædam exhibentur machinæ, quibus effectus vis centrifugæ & centripetæ, motus vorticis, corporumque, ei innatantium, motus corporum in curvis, ut spiralibus, ellipsis, &c. clare ante oculos ponuntur. Vis centrifuga applicari potest maximo cum usu in variis machinis construendis, quibus motus fluidorum producitur; quo pertinet *Papini Suctor* rotatilis, in his *Actis* olim descriptus, antiæ, aquam elevantes, a *Gallono* expositæ, folles, quibus in locum quendam continuo aer recens injici potest, a *Desagulero* constructi, aliæve. Simili artificio utitur Noster, ceu remedio Thermometris applicando, si, ut interdum fieri solet, accidat, ut liquor dissipetur, & intervalla vacua inter se relinquat. Modo enim Thermometrum superiori sua parte manu teneatur, & aliquoties celerrime convertatur, adeo ut globus in peripheria circuli sic descripti existat, tubus autem radium ejus constituat; statim liquor iterum unietur. Expertus est aliquoties, mortem, vel saltem permagnam violentiam, animalibus inferri posse, si per aliquod tempus celeriter in gyrum agantur. Proponit hac occasione, an non motus gyratorius inservire queat paralyticis, ad humores in pristinum cursum restituendos. De phænomenis corporum, in vortice fluido motorum, eorumque causis, varia notatu digna assert. Sequens *Lectio VI* de *gravitate corporum* agit. Phænomena, a gravitate proficiscentia, sunt vel ita comparata, ut gravitati soli debeantur, vel ut alia insuper vis ad effectum concurrat. Prius fit, si corpus motu libero in verticali decidat; posterius duobus præcipue casibus accidit, si corpus aut in plano inclinato, vel curva quavis, motu non libero descendat, aut a vi quadam in directione quavis projiciatur, ac dein libere moveatur. In quaestione de causa gravitatis, de qua adeo in diversa abierunt Philosophi, Noster, quemadmodum & in aliis ejusmodi, experimenta solum asserre contentus, in nullius castra transire audet. Cum, omnia corpora, etsi apparenter levia, & in aere

ascenden-

ascendunt, gravitate tamen prædita ostendisset, quæstionem de ascensu vaporum attingit. Expositis variis hac de re sententiis, nonne, quærit, aer atmosphæricus simul dissolvere & elevare potest spongii in modum corpora, ipsum circumstantia? Videmus enim, aquam, vasi, cujus fundus sale tegitur, infusam, hoc in partes minimas dissolvere, ubique in poros suos recipere, & per totam suam massam usque ad supremam superficiem elevare; idque eo magis, quo magis dissipata, quo minores, & quo magis aqua jam imprægnata, sunt hujus particulæ. Hujusmodi autem granis assimilantur corporum omnium moleculæ, quarum pori continuo aere opplentur, quæque adeo nec cum reliquis penitus cohærent, nec unquam in perfecta quiete constituuntur. Haud quoque huic rei obstabit, eas esse aere graviores, cum, aquam in spongio sponte ascendere, constet. Fatetur Cl. Autor, rem sic non ad primam causam deduci, sed phenomenon unum saltem per aliud explicari; sed quid aliud agendum in tanta causarum obscuritate? Ceterum hac Lectione varia, ad motus ex gravitate spectantia, tam rationibus geometricis explicantur, quam machinis variis ad experientiam revocantur. *Hydrostaticam Lectiones VII & VIII* complectuntur. Hæc tractatio versatur vel circa fluida in se spectata, ubi de conditionibus æquilibrii fluidorum, aut homogeneorum, aut heterogeneorum, vel circa æquilibrium solidorum in fluidis. Dum æquilibrium fluidorum heterogeneorum inter se considerat, doctrinam de pressione atmosphære, ejusque effectibus in barometris, antliis, &c. simul attingit. Hac occasione offert instrumentum valde simplex, densitates duorum fluidorum absque prolixiori apparatu secum comparandi. Constat exigua antlia suctoria, e qua prodeunt duo tubi æquales vitrei, afferculo in partes minimas diviso affixi; qui si duobus vasibus, horum fluidorum plenis, ad æqualem profunditatem immergantur facta elevatione emboli, fluida ad altitudines ascendent, densitatibus reciproce proportionales; modo uterque tubus ad minimum 3, aut 4, pollices diametro interiori contineat. Appendicis loco accedunt duæ disquisitiones, altera de *tubis ca-*

pillaribus, de causis fluiditatis & soliditatis corporum altera.
 Ad tres potissimum classes redeunt Physicorum de causis phaenomenorum in tubis capillaribus sententiae. Alii ea pressioni inaequali fluidi subtilis ambientis adscribunt, quam in vas liquore plenum facilius, quam intra tubulum, exerceri posse putant. Aerem id esse non posse, statim docent experimenta, sub antlia haud minus, quam in aere libero, procedentia. Huic quidem responderi possit, aerem sub antlia ubique aequaliter rarefieri, proinde eandem adhuc proportionem inter pressiones intra & extra tubum aeris expansi, quam inter pressiones naturalis, subsistere. Sed novum repugnat experimentum. Si enim aer pressionem intra tubum libere exercere nequit, sequitur, ipsam eo magis imminui, quo longior est tubus; eum tamen longitudo tubi nihil omnino ad altitudinem fluidi intra eum conferre deprehendatur. Aliud ergo fluidum aere subtilius in usum vocant, quod adhuc in vasibus aere evacuatis subsistat. Huic partes globulosas tribuunt, sicque tubum nunquam exacte replere putant; unde pressio oriatur inaequalis, idque eo magis, quo tubus sit angustior. Verum enim vero conceptu est difficile, quomodo fluidum adeo subtile, ut poros vitri permeare queat, tam male sese applicet parietibus tubi, ut inaequalitas pressionum evadat sensibilis. Praeterea, posita hac pressio-num differentia, altitudines liquorum intra tubos deberent esse densitatibus reciproce proportionales, contra experientiam. Quin & prorsus non pendere videtur hic effectus a pressione externa, cum is eodem modo consequatur, si tubus non immittatur vasi liquore pleno, sed saltem guttula ei extrorsum applicetur. Secunda opinio eorum est, qui statuunt, extremitate tubi in liquorem immersa, columnam exiguam, eum ingressam, pondus suum adhaesione ad vitrum perdere; unde ab exteriorum columnarum pressione elevetur; eodem modo elevari secundam, & ita porro, donec altitudo fiat proportionalis frictioni, quae sit reciproce ut diameter tubi. Verum non perpendunt ii, columnam fluidi sustineri quidem posse frictione, quandiu in quiete versatur, eandem vero frictionem superan-

dam esse, si movenda sit, quod nullo modo a pressione externa fieri posse liquet. Sed & ipsi repugnat experientia. Idem enim effectus consequitur, sive tubus saltem attingat liquoris superficiem, sive, quantum potest, profunde immergatur; quod, pressionem columnarum externarum nihil eo conferre, docet. Tertia itaque & maxime recepta sententia attractione liquoris & vitri mutua nititur. Quæ hæc de re asserti Nolter, eo potissimum vedeunt: Qui attractionem pro principio physico venditent, iis duo probanda incumbere: primo tale principium actu existere, dein effectus, ipsi tributos, per leges impulsionis explicari non posse; qui vero pro causa tantum secundaria sumant, iis de ipsa ad leges naturæ ordinarias reducenda laborandum esse. Præterea forsitan incassum in his effectibus per unicam hypothesein explicandis desudari, sed potius plures una causas ad eos concurrere posse; nimirum, præter inæqualem fluidi cujusdam subtilis pressionem, insuper adhesionem, seu viscositatem naturalem liquorum, quantitatem & figuram partium, motum internum, & ita porro. De causis duritiæ & fluiditatis corporum acturus, primo experimenta asserti, quibus adhæsiō corporum mutua adstruitur; quo pertinet cohesio duorum marmorum politorum, & suspensio Mercurii intra tubum sub aëlia usque ad 75 pollices. Hos effectus pressionem fluidi subtilis adscribendos colligit. Ex eodem fundamento quoque vel duritiem, vel fluiditatem, corporum deducit, prout vel pressio fluidi hujus exterior excedit reactionem ipsius intra poros corporis, vel prout fluidum adeo se poris insinuat, ut pressionem externam superet; quæ omnia ita explicat, ut, ejus hypothesein veritatis speciem maximam præ se ferre, negari nequeat.

Tomi tertii Lectio IX Mechanicam explicat. Cum enim leges æquilibrii & motus corporum solidorum ac fluidorum in præcedentibus Autor exposuerit; nunc de mediis, æquilibrium producendi, motumque applicandi, agit. De machinis autem simplicibus imprimis dicere hic instituit. Harum tres tantum numerat, vectem, planum inclinatum, & funes. In

omni machina ad quatuor res primarias attendendum esse monet: potentiam, resistantiam, seu onus, hypomochlium, seu centrum motus, & velocitatem, quacum moventur potentia & onus. De veste experimenta omnia unius ope machinæ absolvit, per quam non solum hypomochlium in veste pro lubitu variari, sed & vestis contrapononii ope ita disponi, potest, ut lineæ mathematicæ vicem subeat. Simul de machinis, a veste pendentibus, libra, axe in peritrochio, trochlea, & polyspasto, agit. Omnia autem ita pertractat, ut non solum palmarias eorum proprietates explicet, ac experimentis confirmet, sed & ipsorum applicationem in rerum natura, ac in vita communi, ostendat. Cum plano inclinato cuneum cochlearumque conjungit. De funium partim usu, partim quoque resistantia, quam eorum applicatio afferre potest, varia notat: resistantiam, ex rigore ipsorum oriundam, augeri directe, ut vires tendentes, & ut diametri eorum, illosque flecti eo difficilius, quo cylindri, quibus circumvolvuntur, sint minores, hanc tamen resistantiam non crescere directe ut diametri, ostendit, experimentisque confirmat, *Amontonium* (in *Comm. Acad. Scient. A. 1699*) secutus. Maximopere igitur in machinarum, in quibus funes usurpantur, fabrica & usu ad hancce resistantiam respiciendum est. Hac occasione ex eo discimus, *Dubanelium du Monceau*, inspectorem rei maritimæ generalem, theoriam & praxin artis funes fabricandi parare, eaque de re jam varia cum Academia Scientiarum communicasse, multa quoque experimenta instituisse. Experiundo quoque probat, quod *Cel. Reaumurius* primus detexit, (vid. *Comm. Acad. Scient. A. 1712*) funes contorquendo multum de vi sua perdere, nec unquam tantum sustinere contortos, quantum separatim simul applicati. Denique, quos effectus siccitas & humiditas in funibus edant, ostendit; simulque de hygrometris verba facit. His absolutis, doctrinam *de natura & proprietatibus aeris* *Lectione X* aggreditur. Aerem duplici ratione hic considerat: quatenus nempe in se spectatur, ceu corpus peculiaris naturæ, absque respectu ad quantitatem & figuram totius ejus massæ; & quatenus partem magnam tel-

luris

luris nostræ, seu atmosphæram, constituit. Ad priorem pertinet aeris materia, fluiditas, gravitas, elasticitas, condensatio, vel expansio, imprimis a calore, necessitas ad respirationem in corporibus animalibus, & ad genesis ignis, insinuatio in poros corporum. Notissima est, aerem ope globi vitrei ponderandi, methodus. Huic vero processui objici posset, accessionem ponderis, quæ in globo antea evacuato post immissum aerem deprehenditur, non tam ipsi aeri, quam particulis heterogeneis & vaporibus aquosis, in eo continuo hospitantibus, deberi; quod commovit *Barbaavium*, ut ipsum aerem haud magis, quam ignem, gravitate præditum conjectaret. Cui dubio ut occurreret Noster, rem ita instituit: Globi aere pleni pondus bilance examinavit; aere dein eum evacuavit, quo factum est, ut vapores, ei innatantes, ad fundum vasis deciderent; hac ratione maximam partem corporum heterogeneorum, in eo contentorum, quibusque aerem pondus ipsius tribui posset, in globo retinuit, solumque aerem puriorem ex eo sustulit; interim tamen, clauso epistomio, globoque denuo ponderato, tantum quam proxime ei decessisse ponderis, quantum antea accesserat, deprehendit. Instrumentum, aerem puriorem reddendi, materiasque heterogeneas ab eo separandi, Nostro debetur, ejusque descriptio in *Comm. Acad. Scient. A. 1741* existat. Dum de aere, ex variis corporibus producto, agit, prodigiosam ejus quantitatem, volumen horum multum superantem, explicari posse notat ex eo, quod hic aer non sit purus, sed procul dubio ex multis materiis heterogeneis compositus; quod ex ejus effectibus manifestum sit, cum aer, ex plurimis vegetabilibus elicitus, ignem exstinguat, vaporem violentum spargat, &c. Ut, quantum aeris, quantoque tempore, in se recipere possit aqua, ab eo primum purgata, exacte & perfacile cognosci queat, instrumentum excogitavit. Proponit quoque, an non hac ratione certi odores ope aeris in fluida introduci queant, aliaque nova effici; qua de re jam varia se tentasse affirmat, idque aliis quoque Physicis ad indagandum commendat. Quod jam ad considerationem aeris, seu atmo-

sphæræ, tellurem ambientis, attinet, ea iterum duplex esse potest; quatenus ipse est fluidum, aut in æquilibrio, aut in motu, constitutum. Priori respectu atmosphæra partim ut gravis, partim ut infinitis particulis diversissimæ naturæ repleta, occurrit, quæ dein variis modis in terram recidunt. Posteriori duo imprimis motus in aere observantur, alter tremulus, minimasque particulas ejus agitans, manente ipsarum situ mutuo, sonus nempe; alter, magnum ejus volumen concitans, certaue velocitate ac directione propellens, ventus. Doctrina itaque de sono hic fulè exponitur, tribus potissimum rebus palmariis consideratis, corpore ipso sonoro, medio sonum transmittente, denique organo, eum percipiente. De hisce omnibus variæ notatæ dignæ observationes afferuntur, simulque machinæ, hæc inspicentes, describuntur.

D. JOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT, Professoris Pathologie Publici in Academia Lipsiensi, Pathologia Funiculi umbilicalis, quam Dissertatione proposuit Lipsiæ A. 1747.

Vita fœtus in utero matris, circuito sanguinis inter matrem
 TAB. IV atque fœtum, subsistit unice, nec quidpiam liquoris am-
 Fig. 1. nii, qui embryonem, sua amnio (*Fig. 1, BB.*) obvelatum, alluit, ab
 eo deglutitur, uti contra dissentientes a *Monro*, Edimburgensi, *Medical Essays Tomo II* argumentis evictum fuit. Quamvis enim liquor, ab amnii liquido haud multum discrepans, in ventriculis fœtuum reperiatur, licet bilis utraque, in duodenum embryonis derivata, & motus intestinorum peristalticus, a *Ruyfchio* visus, alimentorum per os ingestionem supponere possit, uti etiam meconium aliunde, quam ex alimentis, ore captis, proficisci haud posse arguitur; tamen debilia omnino sunt ista argumenta, cum, quod in ventriculis reperiatur, liquor sit gastricus, quod ex utero de ano neogeniti exit, bilis & liquor intestinalis censatur, motus autem peristalticus liquoribus inquilinis propellendis destinetur. Proinde solo matris sanguine nutritur fœtus, nec obstat, ovulum primis diebus

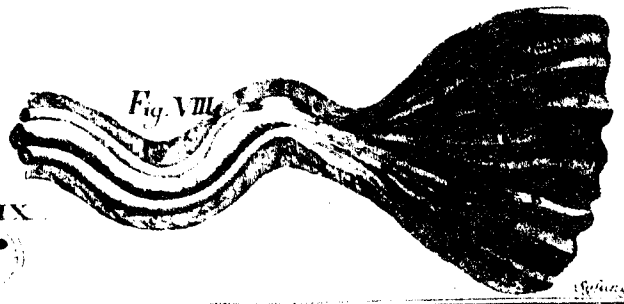
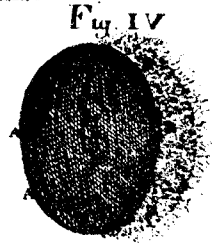
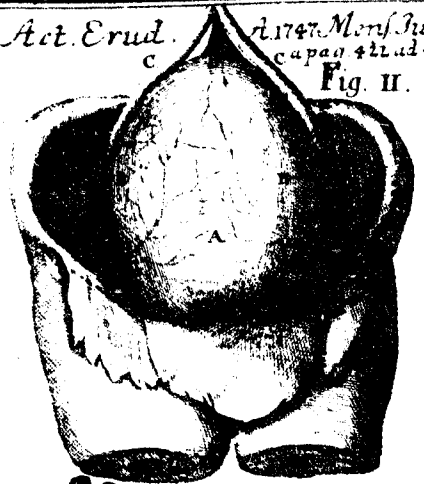
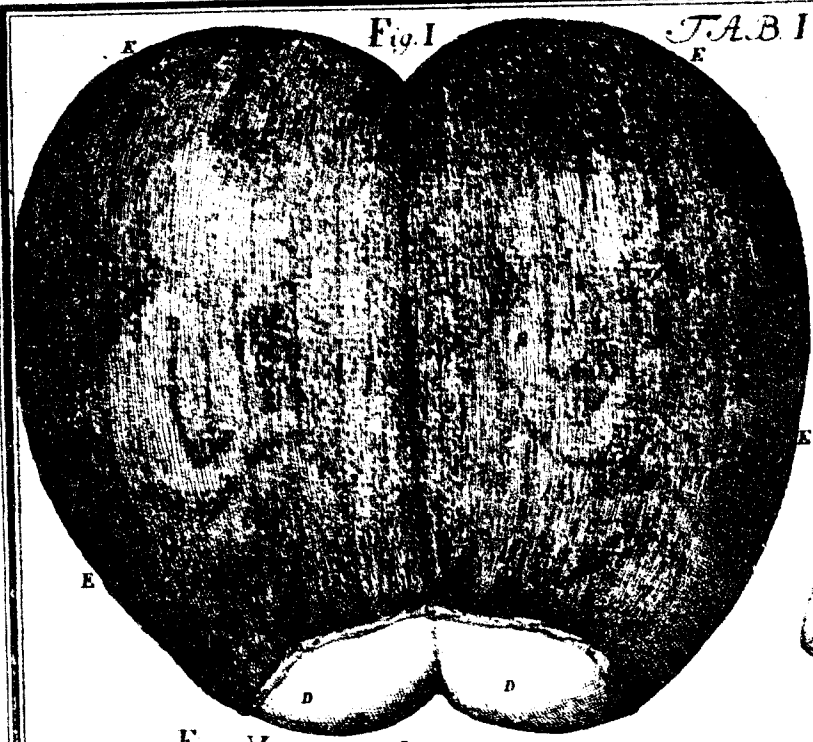
diebus haud radicari utero, proinde nec sanguinem a matre accipere, cum tam tenero, uti est primis diebus, foetui nec deglutitio tribui possit, proinde putandi sint villi, de chorio nascentes, (*Fig. 4*) mucum uteri sugere, donec, uteri parietibus ovulum innascatut. Ab illo tempore funiculus umbilicalis suo officio fungi incipit. Mater enim arteriosum sanguinem, sinibus uterinae substantiae infusum, villis chorii tradit. Hi sensim, intertexta glandulosa materie, in placentam concreseunt, hinc sanguinem acceptum ad radices venae umbilicalis porro transferunt, non equidem materno similem, sed legibus nutritionis protenelli foetus conditione accommodatum. Nam fieri omnino oportet haud levem sanguinis materni mutationem, ut ille tenerrimis fibris foetuum quam simillimus efficiatur. Sanguis maternus ad hepar foetus uno indiviso tramite ducitur, sed, postquam ille umbilicum embryonis vena subiit, sinistro hepatis sinu exceptus, majore parte jecur transit, aliqua parte per canalem venosum venae cavae infunditur. Progreditur ille sanguis, variis causis moventibus compulsus. Ex altera enim parte sanguinis arteriosi continuus ex matre affluxus columnam sanguineam protrudit. Ex altera autem arteriae, quae de foetu exeunt, & circa venam (*Fig. 5, A*) flexantur, eandemque serpentinis flexibus (*Fig. 5, BB*) amplexantur, pulsibus suis inertiam venae superant, & sanguinem contentum urgent. At nec otiosa omnino ista vena habetur. Licet enim pulsus prorsus destituatur, tunica tamen utitur elastica, cujus virtute sanguis iste propellitur. Neminem autem arbitrari fas est, sanguinem illum, qui vena umbilicali ad cor foetus ducitur, a matre omnem esse, sed arteriae umbilicales, cordis infantilis pulsus excitatae, sanguinis haud parvam molem de foetu ad placentam transferunt, ibidem novis dotibus augendam, & venae umbilicalis ostiis infundendam. Nam arteriarum lumina simul sumpta, ex rationibus Celeberrimi *Halleri*, venae umbilicalis lumen aliqua parte superant; ergo plus abiret de foetu, quam ad illum convehitur, id quod cum vita & celeri illo, quo foetus proficit, augmento, stare nequit.

TAB. IV
Fig. 4.

Fig. 5.

quit. Proinde a dubio longissime abest, venam umbilicalem illius sanguinis, qui per arterias de foetu exiit, magnam partem colligere, & embryoni reddere. Stabilitus adeoque per naturam est perpetuus inter foetum & placentam uterinam circulus; hinc ipsa placenta sanguinis, a foetu exeuntis, est diverticulum. Cum systemate arteriarum foetus longe aliter sese res habet, quam cum systemate arterioso hominis, post natales suos considerati. Embryonis uterque ventriculus cordis in unum tubum salientem conspirat; ventriculus cordis

- TAB. IV anterior arteriam suam (*Fig. 3, A,*) ita dirigit, ut illa, minimis
 Fig. 3. per pulmones projectis ramis, in aortam descendentem demergatur. Canalem arteriosum istam arteriae pulmonalis cum aorta conjunctionem nominare moris est, verum tantum abest, ut canalis, seu tubus, diversi generis vasa uniens, hoc vas sit, ut potius ipsa arteria pulmonalis, quanta est, in arteriam magnam convergat, adeoque vis tam hujus, quam magnae arteriae (*Fig. 3, B,*) in unam arteriam aortam descendentem conspiraret. Quae cum ita sint, cumque sanguis arteriosus in foetu duplicis cordis potentia propellatur, fieri aliter nequit, quam quo projectionis vis in foetu, quam in nato homine, duplo sit auctior. Ab ista sanguinis duplicata vibratione oritura est violentia, quam vasa corporis tenelli ferre nequeunt, adeoque prospexit Creator, ut esset auxilium frangendo sanguinis impetui aptum, recessus scilicet sanguinis, mediantibus arteriis umbilicalibus (*Fig. 2, CC,*) extra corpus ad placentam, ejusque per venam umbilicalem ad cor refluxus. Numerus arteriarum istarum quandoque a consuetudine abluat. Videas interdum unicam arteriam umbilicalem de foetu exire, aut eo ampliore diametro donatam (*Fig. 7*); rarissime illud ita evenit, a *Vesalio* aliquando observatum, & a me nuper visum. Contingit illud non defectu alterius arteriae, sed utriusque in unam confectione, uti videmus, duplicem arteriam vertebralem in unam basilarem conspirare. His legibus unice vivit foetus. Quare, cum chylo de alimentis elaborato utatur nullo, nec excretionibus quidem opus illi fuit. Uti enim non sudat, vel transpirat,
 foetus

foetus glutinoso amnii liquore tubulos *balantes* ad istam adio-
nem ineptas efficiente, ita nec urinae plus elaboratur, quam
quantum ejus opus est, ut cavum vesicae a concretionem liberum
servetur. Adeoque nec via opus fuit, qua urina de vesica foetus
effunderetur. Est equidem in fundo vesicae quidpiam, quod
umbilico foetus responderet, quodque urachum appellant Anato-
mici. (*Fig. 2, D.*) De foetus umbilico exire, per funiculum um- TAB. IV
bilicalem continuari, inque vesiculam aliquam, allantoideam no- Fig. 2.
mine insignitam, expirare, istud, quicquid est, dicitur, qua via
urinam fluere, non antiqui tantum, sed etiam ex recentiori-
bus haud pauci, perhibent. Ast vexata valde haec est sen-
tentia. Nam rei istius, quae urachi nomine indicitur, extra
umbilicum foetus nullum apparet vestigium, uti *Arantius* jam
superiore seculo, ex nostris eruditus *Hallerus*, & *Trewius*, fru-
stra quaesiverunt, licet, se vidisse, *Clarissimus Neufville* perhi-
beat. Alia adeoque urinae istius ad allantoideam via esse debe-
ret; ast aliud haud superesset effugium, quam aliquam arbitra-
riam opinionem amplecti, qua liquor obscenus per cellulas
vasis umbilicalibus (*Fig. n*) intermediis depluere ad allantoi-
deam diceretur; verum nec ista quidem via multum proba-
bilitatis habet: nam alius aliquis & ab urinoso tota natura
discrepans humor istas cellulas occupat, quem *Wharionus* ge-
latinam appellat, qua omnes cellulas occupante efficitur, ne
quidquam transcolari commode possit. Receptaculum ipsum,
cui instillanda est urina, allantoideam puta, dubio haud ca-
ret. Hanc animalibus brutis natura dedit, quorum contem-
platione induciti veteres, homini eandem similiter adjudicave-
runt. Ast sane permultum dubii superest, an ille folliculus,
in secundis brutorum repertus, uti illum nemo negaverit, sit
urinale foetus receptaculum, & an liquor, intus collectus, pro
vera urina haberi debeat, cum de uracho pervio penes bruta
nihil plus constet. Humor illius capsulae cum copiosissimus sit,
partui facilitando, lubricandisque partus viis, uti est, glutinosus
destinatus magis esse videtur, nec ita sita est ista capsula, ut de
foetu, amnii pomceriis. penitus circumscripto, quidpiam illi in-
fundi possit: multo minus penes hominem talis est congenita
foetui

foetui matula. Allantoideam, pro confutata habitam, instaurare annisus est Celebris *Haleus*, ejusque eruditus defensor, *Neufville*; ast argumentis sententiam istam aggressus est eruditus *Norwyc*. Uti *Neufville* allantoideam describit, datur aliquod cavum, ast nulli humori dedicatum. Si enim, qua parte funiculus placenta immergitur, tunicam inspicias vasis umbilicalibus circumductam, laxa ibi fit ista & rugosa, utpote qua de amnio versus funem ascendente, sensimque collecto, oriatur. Ex plicis adeoque laxae amnii fit cavum, quod flatu per cellulosam chordae substantiam immisso in bursam extrumescit. Hæc bursula *Ruyfchio* pseudo-allantoideæ nomina cognita fuit

- TAB. IV (Fig. 8 AA). Ast nullus inibi deprehenditur humor, quem
- Fig. 8. uberrimum, si urinam colligeret, esse deceret. Enimvero ne opus quidem isto urinæ receptaculo esse videtur, cum foetus vesica
- Fig. 2. data sit ad proportionis cum corpore leges capacior, (Fig. 2, B,) & continenda, quæ omni gestationis tempore colligi potest, i urinæ haud impar, uti intestina continendo meconio sufficiunt. Uti funiculus umbilicalis complexu arteriæ duplicis atque
- Fig. 9. unius venæ, quæ septis (Fig. 9) distinguuntur, constat; ita forma ejus & mensura consideratione sunt dignissima. Nam præ-
- Fig. 5. ter, quod (Fig. 5) spiralis sit horum vasorum circumductio, fit quoque, ut arteriæ plerumque, vena quandoque, in nodos contorqueantur. Arteriarum scilicet mos est, interea, dum
- Fig. 6. ab umbilico ad placenta feruntur, passim orbiculos (Fig. 6, A,) flectere; vena autem non tam torquetur, quam varicoso
- Fig. 8. quodam tumore (Fig. 8, A,) elevatur sæpe. Fit quoque, quo, sicuti *Hobokenius* observavit, maculae sanguinæ varicæ umbilicalibus vasis intersint, quarum alias Autor iste ad arterias, alias ad venas, refert, maculasque arteriosas ac venosas appellat, id quod sine dubio de ecchymosi aliqua est, quando funiculi in partu colliduntur. Longitudo funiculi, utut ad certam mensuram revocari haud possit, semper foetus proceritatem excedit, estque talis, quæ motum & volutionem foetus in liquore amnii, ejusque ad partum conversionem, permittere possit. Ast ea ipsa longitudo sæpe morborum, qui embryonibus eveniunt, causa fit. Nam, dum volvitur, seseque jacitat, foetus, funiculum sæpe

sæpe pessime complicat. Observati fuerunt nodi in medio fune nexi, funis frequenter jugulo foetus obvolvitur, vel circa artus flexu fertur, unde vel mors præmatura, vel in ipso partu interitus. Si gemelli unius ovi (Fig. 1, BB,) incolæ fuerint, sæpe enim diverso ovo fiunt, diversisque adeo secundis involvuntur, tunc septo, quod de amnio chorioque, coalescentibus, fit, (Fig. 1, AA,) tanquam parietè intergerino, divisam stationem obtinent; aliter enim evitari mutua funiculorum implicatio vix posset; hinc raro nascerentur vivi, at, quæ singularis est summi Numinis in regendis vitæ humanæ primordiis providentia, diversa est amnios, diversus liquor; linea dividente determinatur placenta. Plures eveniunt funiculis status præternaturales, propter quos foetibus vivere haud licet. Breviores funiculi efficiunt, ut moveri sufficienter foetus, hinc, qui a motu eorum dependet, expeditus sanguinis circuitus celebrari nequeat. A brevitate funium consequitur maturus, in partu, secundinarum a fundo uteri discessus, hinc hæmorrhagia. Marcelli funiculi efficiunt, ut abortivi nascantur. Propendens de utero, collisus, collo brachiisque implicatus, funis, durante partu, circulum sanguinis ad vitam foetus necessarium sufflaminat. Fit aliquando, ut prope umbilicum foetus cutis cum musculis dehiscat, hinc intestina elabantur. Hoc in casu *Ruyfchius* motum peristalticum viscerum imi ventris penes foetum vidit. Præsectus, nec obligatus, funis, maxime evulsus de umbilico, lethalem nascenti hæmorrhagiam procurat; aliquando tamen, si prælonga est relicta de umbilico pars, nodisque arteriosis distincta, sanguinis effusio, flaccido fune, sistitur sponte. Quare in renuntiatione legali de funiculis haud obligatis, uti ille neglectus mortis foetuum causa sit, cautione opus est, ne rea accusetur præcipitantius. Ast sectio legalis, vita vacuitate vasorum sanguineorum foetus, vel eorum plenitudine intellecta, declarat, an hæmorrhagia ex fune abreptus fuerit foetus, nec ne. Ex istis omnibus clarum fit, de minimo viso organo multa dici scribique posse, quæ ad artem exercendam conferunt.

TAB. IV
Fig. 1.

SEBALDI RAVII, J. E. FIL. S. MIN. CAND.

*Diatrise de Epulo funebri gentibus dando, ad Jes. Cap.**XXV, 6, 7, 8, cum Prefatione DAV. MILLII.*

Trajecti ad Rhenum, apud Paddenburgios, 1747, 8.

Plag. 6.

- Pag. 3. **Q**uo sanctior a nobis Codex divinitus perscriptus habetur, eo major cura atque occupatio circa veritates ex aby-
so verborum eruendas esse debet. Laudabile hujus laboris nobiscum jam specimen communicat doctissimus *Ravius*, fama laudeque majorum insignis, occasionem largissimam præbente vaticinio *Jesaiæ*, quod venustissimo emblemate bona gratiæ, sub temporibus N. T. profanis gentibus offerenda, velata ex-
hibet. Prædicat hic ante omnia Cl. Autor, quod quidem causam ipsius nonnihil adjuvat, multiplicem rerum scientiam in *Jesaiæ* conspicuam, verborumque non minus, quam rerum, pondere, amplitudine, gravitate, venustate, & elegantia, eminentem. Apparet hoc vel ex præsentis vaticinio, in quo profanarum gentium mores superstitiosos attingit, miram dicendi facultatem ostendit, & singulare artificium rhetoricum adhibet, dum per *παρανομασίαν*, *ἀναφοράν*, & *ἀναδίπλωσιν*, maximam eloquio vim addit, & legentium animos perstringit. Nec est, quod hujus loci dilucidam interpretationem a Rabbinis & Chaldeis, omnino hic hallucinantibus, aut a Christianis, non accurate satis hic commentantibus, repetere velimus. Ipse *Vitringa*, nobilissimum *Jesaiæ* dictionis decus, circa verborum propriam significationem a veri janua hic aberrare videtur, pericopam nostram de epulo triumphali, non funebri, accipiens. Nexus verborum, in præsentis vaticinio occurrentium, cum præcedentibus iste videtur esse:
6. Dixerat Propheta de gentibus, cæcæ sanctiorem afflicturis; hinc occasionem arripit, impulsu divino de iis etiam aliquid prædicendi, qui ex gentibus illis ad sacra Christiana quondam accessuri sint. Atque adeo ex mente Cl. Autoris hic descriptio communis gentium fortis exhibetur, ante introitum ipsarum in ecclesiam, atque mox infecuræ e statu illo mortis per
Messiam

Messiam liberationis, auferendæque hostilitatis inter Judæos & gentes. Proponitur id omne sub imagine epuli funeralis ac rituum, qui illud ingrediebantur, ut lugentes obliviscerentur suorum defunctorum, quos superstiosè adamaverant. Post sententiæ hujus brevem delineationem verba singula expenduntur, & per שמנים non pinguia stricte sic dicta, sed omnis generis opipara & lauta, intelligi debere, ostenditur. Circa explanationem vocabuli שמרים major occurrit difficultas e medio tollenda. Plurimi, qui de potu nocivo, vel de vino defæcato, hoc intelligunt, optimis rationibus & exemplis refelluntur. Genus potius potulenti e vinaceis expressi sub hoc signo declarari, ex *Pf. LXXV, 9*, atque traditionibus quibusdam Talmudicis, apparet. Lora Judæorum fuisse videtur, quæ ex vinaceis aqua mixtis exprimebatur in torculo, & per colum transmittabatur. Suavioris saporis sine dubio potus iste fuit, qui Latinis etiam scriptoribus de re rustica ignotus plane non est. Emergit hinc venustissimum emblema. Significat enim Dominus Jehova, fore olim, ut potionem gentium, quam quotidiano usui & sacris adhibere solebant, ab omni nociva impuritate & scæbis diligenter purgare velit. Additur denique מצוקים, *percolatos factos*, ubi ejusmodi est concipiendum animo vasculum, per quod liquor stillando emittitur, ut nempe coletur & mundetur ab impuritate. His præstruatis, pergitur ad reliqua, ubi, ex mente Autoris, causa ludæus & mortis spiritualis, incumbens scilicet maledictio, a gentibus removeretur, ut hoc modo superstitionis avitæ obliviscerentur. Verba הררט הררט abstrusiora sane, & anigmatis loco habita, ex *Zjaubario*, Lexicographo Arabe, ita enodantur, ut *adherendi, adglutinandi, obducendi, & oblinendi*, notione explicanda optime veniant. Qua ex principe significatione plurimis Scripturæ S. locis, ubi idem occurrit vocabulum, lux affunditur clarissima. In præsentî vero oraculo propriè illud gluten ab Autore nostro indigitatur, quod ex aromatibus & unguento cadaveribus conservandis obducabatur. Hanc quidem crustam informem & squalidam e medio esse tollendam ex sententiâ Jehovæ, qui hanc ob causam בלע טנים addere Prophetam jubet, Noster prolixius docet. Dictionem

- Pag. 49. nem denique ultimam exponens, per **המטבח המסוכח** intelligit imagines ære conflatas, coram quibus genua flectere solebant profani homines, quin aromata atque unguenta, quæ ipsi in cadaveribus ita profundebant, ut corpora talibus **μύρασι** circumfusa quasi natarent. Fiebant hæc omnia ideo a gentibus profanis, ut incertam post fata vitæ spem diuturno cadaverum condimento lenirent.
55. Verbis ita omnibus singulisque expositis, emblemata vaticinii constituitur firmandum moribus atque institutis gentilium. Altius rem omnem Auctor repetit a convivii Hebræorum publicis, quæ in monte Sionis multifarie a sacerdotibus, & populo sacrificia offerente,
57. instituebantur. Has epulas *Jesaiæ* occasionem præbuisse putat loquendi de epulo in monte Sion, ubi tamen inprimis tale epulum esse ait cogitandum, quod iis, qui morte cognatorum tristes esse solebant, propinatur, perpetua scilicet allusione facta ad pollinctoram & curationem funeris
59. profanorum populorum. Epule hinc funerales apud Græcos & Romanos strictim enarrantur, & qui illorum, aliarumque gentium, circa easdem mores fuerint, breviter attingitur. Ad sepeliendi inde cadavera modum pergit, qualis inter Ægyptios, Assyrios, Æthiopes, Hebræos, Græcos, & Romanos,
69. obtinuit, ratione inprimis cremationis pollinctoræque habita, quæ omnia ad rem præsentem applicantur, & quam maxime
76. ad epulum funebre profanarum gentium referuntur. Ne quid denique superesse videatur, quod addi possit interpretationi hujus vaticinii, implementum ejus perquirat Notter, certissimum quasi robur suæ sententiæ apponens. Miseram ante tempora N. T. gentium fuisse conditionem, quod ad salutem æternam attinet, facile licet conjectura atlequi. Præfens inprimis *Jesaiæ* testimonium populos istos, extra communionem ecclesiæ viventes, sinit tales, qui sine spe salutis tristissimi atque afflictissimi sunt mortalium, quibusque perinde,
81. atque iis, qui mortem cognatorum lugent, fomento opus est atque solatio. Non quidem proprie de morte temporali agitur, quatenus illa se terribilem præbuit fidelibus in persecutione tyrannorum; sed de spiritali, cui obnoxii omnes erant gentiles, sua culpa luce veræ cognitionis orbat. Hanc ut
84. amove-

amoveret Deus, epulum instruit lautissimum, e tenebris mortis eos & tristitiæ revocans, propinando bona gratiæ, quæ sapius in S. S. sub figura epuli atque convivii indicantur, ut hac de causa omnes fere res circumstantes cum epulo funebri convenient. Sub calcem libri ii refelluntur interpretes, qui *Jesaiantum* nostrum vaticinium de epulo triumphali accipiunt. Non vulgari hanc Commentationem linguarum rerumque orientalium peritia commendari, primo statim intuitu unicuique apparebit. Pag. 85.

INTRODUCTION A LA SYNTAXE LATINE, &c.

hoc est,

INSTITUTIO SYNTAXIS LATINÆ, AD FACILE discendam compositionem Latinam; exemplis atque argumentis ad omnes συντάξεως regulas accommodatis per gradus aliquos ad utilitatem liberorum, adiuncto simul compendio Historiæ Græcæ ac Romanæ ad utilitatem liberorum magis progressorum in cognitione linguæ Latinæ; una cum regulis, ad genus nominum Latinorum spectantibus, Autore JOANNE CLARKIO, principe Collegii urbis Hullensis in Eboracensi Comitatu. Opus conversum ad sextam editionem Anglicanam; cum quibusdam additionibus atque emendationibus in usum Collegiorum, lingua Gallicana utentium.

Genevæ, apud Henr. Alb. Gossium, 1745, 8 maj.

Plag. 14.

Pauca sunt istum ad librum annotanda. *Speciei* atque aliorum ad modum compositus est, eidemque exempla potius propria, sermone patrio concepta, vocabulisque Latinis instructa, quam optimi cujusque Latinorum scriptorum, subjuncta reperiuntur. Qui conatus, quodque exercitium, quatenus puerorum ex usu fuerit, aliorum esto iudicium; dum præsertim Autoris magis, quam interpretis, ad rationes pertinet. Ceterum est isthæc inde a paucis annis secunda grammaticorum libellorum Anglicana de lingua conversio apud Genevenses publici

blici juris facta. Prior Grammaticæ Latinæ atque Anglicanæ *Raddimaniæ* titulum habet: *Rudimens de la langue Latine, ou Introduction simple & aisée à la Grammaire Latine: ou les principes de la Langue sont exposés methodiquement en François & en Latin; avec des Notes & des Observations qui expliquent les termes de la Grammaire & qui en étendent les Régles. Traduit de l'Anglois sur la huitième édition, par J. A. Porte, Ministre du S. Evangile & Régent au Collège de Geneve, 1746, 8.* Hæc posterior, ut illa principia & regulas Grammaticæ, sic exempla continet ad locutionum atque argumentorum, secundum easdem regulas, compositionem. Interpres istam rationem proponendi tam facilem, tamque bene conceptram, existimat, ut audeat thesaurum tam docentium, quam discantium, nominare. Autor unamquamque compositionis regulam singulari Capite proponit, secundum ordinem libellorum grammaticorum, in Anglia receptissimorum; subjungens varii generis magno numero locutiones, ad vocabulorum atque aliarum rerum copiam facientes: & ita quidem, ut a facilioribus semper ad difficiliora surgat. Præterea non nisi in casu primo, aut prima persona, ponuntur ad latus vocabula; per numeros simul declinationibus, vel conjugationibus, annotatis. Ordo vocabulorum ad stilum est Latinum accommodatus. Electio rerum non erit minus notabilis. Vel ut ratio, vel ut animus, formeretur, accommodata sunt omnia. Eodem sine & compendium historiarum, lectioni scriptorum classicorum inserviturum, subnectitur. Interpres ad viginti annos linguam Latinam atque elegantiores literas in Anglia ipsa docuerat ante; adeoque tanto magis idoneus fuit ad istum laborem suscipiendum: præsertim dum XL annos generatim artem grammaticam docuit. Puritatem tamen stili Gallici a quibusdam desideratum iri arbitratur. Ita sese defendit, ut facile quidem esse dicat, de Anglicana lingua in Latinam, & vice versa, difficilium autem de Gallica in Latinam, & contra, convertere. De utilitate tandem hujus operæ, quæ declinationem, conjugationem, cognitionem generum ac præteritorum, supponit perfectam, adeo securus est, ut pueros novem annorum nominet, hæc discendi ratione magnos qui progressus fecerint, adcoque eam institutioni publicæ pariter ac privatæ commendet.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXLVII.

MUSEUM ETRUSCUM, EXHIBENS INSIGNIA
*veterum Etruscorum monumenta æreis tabulis C. nunc
primum edita, & illustrata observationibus ANTONII
FRANCISCI GORII, publici Historiarum Professoris.
Accedunt V. C. JO. BAPTISTÆ PASSERII, Jctis
Pisauensis, Dissertationes V, quas subiectus elen-
chus declarat, nunc primum editæ.*

Volumen III.

Florentiæ, excudit Cajetanus Albizinius, typographus,
1743, fol.

Alph. 4 plag. 6, Tab. æn. 100.

Opus hoc, Præsuli amplissimo, *Mario Guarnaccio*, Patri-
cio Volaterrano, optime de *Cel. Gorio*, & re publi-
ca literaria, merito, dicatum, superiora *duo*, de eo-
dem argumento edita, *Volumina* vel æquat, vel superat, splen-
dore & dignitate. Jure meritoque id sibi *Cel. Gorius* tan-
quam proprium vindicare potest, ut omnium popularium
suorum in eruendis e tenebris Etruriæ antiquitatibus & di-
ligentissimus & sagacissimus sit existimandus. Superiori-
bus *duobus Voluminibus* monumenta, ducentis Tabulis ex-
pressa, atque ex ditissimo Etruriæ deprompta penu, observa-
tionibus suis illustravit. Nunc vero alia profert fere majori-
ris & dignitatis & antiquitatis documenta, quæ æri in centum
Tabulis incidenda curavit: in quo imitatur veterum convivio-

- rum ἐπιΦορήματα, sive mensas secundas, quæ, teste *Atbenæo*, ciborum lectissimorum suavitate, vinorum optimorum pretio, coronarum unguentorumque luxu, primis mensis præstabant. Quemadmodum autem in convivio, opipare ita apparato, omnia mirari quidem, sed pauca degustare, licet; sic omnium rerum, in amplissimo hoc *Volumine* propositarum, facilis quidem est admiratio, recensio vero difficilis. Proinde totius Operis elegantissimi formam, primis adumbratam lineis, ante oculos Lectorum ponere animus est. In Præfatione 32 paginarum & instituti rationem Autor explicat, & indicem proponit argumentorum. Est vero universum Opus in duas divisa *Partes*, quarum prior *Goriana* sistit Dissertationes; posterior vero Dissertationes sex *Cel. Joannis Baptiste Passerii*, Jcti Pifaurensis. *Prima* Dissertationum in *priori Parte* est *Cel. Gori* de Etruscorum antiquis publicis ædificiis. Huic Dissertationi pauca præfatur de Etruscæ gentis potentia, imperii amplitudine, ac gloria ad posteros transmissa; imprimis de horum architectura, quæ ceterarum in Italia gentium ædificandi rationem multis partibus vincat. Deinde *Cap. I* Etruscorum ritus in condendis urbibus recenset, & illustrat. Quæ vero ab his antiquissimis temporibus conditæ sint urbes, quæ oppida munita, peculiari exponiturum se promittit Dissertatione, de coloniis & regimine veterum Tuscorum inseribenda. Ipsum ritum urbium apud Etruscos condendarum ex *Varronis Lib. IV de Lingua Latina* repetit, cujus hæc verba sunt: *Oppida condebant in Latio, Etrusco ritu, multa: id est, junctis bubus, tauro & vacca, interiori aratro circumagebant sulcum; hoc faciebant religionis causa, die auspicato, ut fossi & muro essent munita. Terram, unde exsculpservant, fossam vocabant, & introrsum factum, murum. Postea, quod siebat orbis, urbis. Principium, quod erut post murum, pomarium dictum, ejusque ambitu auspicia urbana finiuntur, &c.* Temporum injuria perditis Autoribus Tuscis, pontificalibusque Etruscorum libris, conversis quondam in Latinum, locum *Varronis* hunc classicum ex scriptoribus Romanis antiquis explicat. Imprimis, cum inter omnes constet, Romam ætatem quam

quam a *Romulo & Remo* ad Etruscorum instituta conditam esse, hujus rationem diligenter evolvit, ostenditque ex *Livio & Dionysio Halicarnassensi*, quid urbem sit *auspicato* condere; quid porro *augurium augustum*; qui dies natalis Romæ; quæ, re divina peracta, placatisque Diis, epulæ instructæ; qui invocatus, sacrisque cultus, *Genius*; qui rursus urbis Romæ ambitus & termini; quid sibi velit tauri & vaccæ junctio ad aratrum; quid orbis in designanda urbe descriptus; quem ultimum ritum eleganter ab Ægyptiis repetit. Sulcum a fossa recte disjungit, idque contra *Thomam* monet *Dempsterum*, cujus omnino major fuit diligentia, res controversas dijudicandi. Disputat rursus de cinctu *Gabino*, quo sacrum opus peregrissent. *Cap. II* agit de urbium antiquarum mœnibus, pomœrio, & cippis, sive terminis, *Varrone, Solino, & Tacito*, autoribus, constituitque mœnium pomœriique locum & sanctitatem. Veteres pomœrii locum designant jam *post murum*, jam *prope murum*, jam *proximum muro*, jam *circa murum*. Hinc recentiorum alii pomœrium ponunt intra muros, alii extra hosce. Melius *Onuphrius Panvinius*, magnæ vir eruditionis, pomœrium tam intra, quam extra, urbis murum censet; in cujus sententiam recte discedit *Cel. Autor*. *Cap. III* agitur de Etruscorum antiquorum in re ædificatoria ingenio, industria, peritia, & in condendis urbium mœnibus magnificentia. Etrusci primi omnium excoluerunt artem extruendi mœnia, Italisque monstrarunt, unde *Tyrreni*, vel *Tyrzeni*, dicti. Hæ enim munitiones, *Dionysio* auctore, *τύρραι*, tyrses, id est, turres, dicuntur tam *Tulco* sermone, quam *Gæco*. Deinde *Cel. Autor* mœnium structuram antiquam sistit e quadratis lapidibus; laudat majorum suorum prudentiam in locis urbium figendis, ut qui in arduis accessibus difficillimis eas condidissent; describit urbium formam variam, rotundam, polygonam; addit nonnulla de tutelariis urbium Diis, quos ignotos esse Etrusci voluissent, ne evocati, obsessâ urbe captaque, ad hostes migrarent. Quin etiam, non mœnia tantum, sed urbes quoque, sacras habitas esse, docet. *Cap. IV* Volaterrarum, Cortonæ, Fæsularum,

Pag. 4.

5.

6.

7, 8.

9.

10.

12.

13, 14.

15.

16, 17.

18.

19, 20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27, 28.

- ram, aliarumque Etruriæ urbium, mœnia profert atque illustrat. Quamvis enim injuria temporum plurima Etruriæ priscæ monumenta diruerit atque deleverit; mœnibus tamen pluribus in locis quodammodo pepercit, ut ipsæ residuæ partes admirandarum molium ac substructionum speciem quandam referant priscæ majestatis. In exemplum quædam affert, & quidem
29. *Tab. I* mœnia Volaterrarum, quæ in duodecim interioris Etruriæ civitatibus numerantur. Jam *Aristoteles* & *Strabo* hujus urbis mœnia laudarunt. Cel. Autor urbis hujus originationem explicat, ipsosque describit muros, horum ambitum, situm, altitudinem, amplitudinem, quoad ex rudibus fieri conjectura potest. Singuli lapides quadrati sunt, & minores tantæ magnitudinis plurimis in locis, ut fere Florentinas ulnas quinque, pedesque Romanos circiter novem, majores fere pedes duodecim, superent. Omnes e tophaceis cryptis eruti sunt, ipsaque mœnia, sine calce & opere cæmentitio exstructa, perelegantis marmoris speciem referunt. In laudes municipii Volaterranorum excurrit Cel. Autor, vel propterea laudandi, quod ejus patronus *M. T. Cicero* fuerit, uti ex *Epistolis ad diversos* apparet. Cortonensium muri paucis in locis pulcherrimam adhuc speciem ostentant. Ipsa murorum ratio convenit cum superioribus; quod etiam
31. confirmandum de Fæfularum antiquissimarum mœnibus, quorum altitudo Romanos pedes fere triginta excessit. De
- 32-34. tempore autem mœnium horum exstructorum existimat, Etrufcos, cum, *Romulum*, cernerent, & subsequentes Reges Romani imperii fundamenta jacere, illudque ampliare, ac munitionibus augere, ipsos quoque saluti quietique suæ ædificatis fortissimis consuluisse muris. Sed malimus origines murorum apud Etrufcos a temporibus ante *Romulum* repetere. Certe Veientes, gens Etrusca, jam *Romuli* ætate incolebant *urbem muris voidam*, uti *Livius* autor est *Lib. I, 9*,
35. quod etiam ex *Dionysio* apparet. *Cap. V* tractantur portæ urbium Etruscarum; & in exemplum utraque facies insignis Portæ Etrusci operis Volaterrarum urbis affertur. Portæ in
- 36, 37. Etruria

Etruria non eam, quam muri, fortunam expertæ sunt, quandoquidem una modo superest ad nostram ætatem, cujus Cel. Autor ichnographiam *Tabula IV*, interiorem formam *Tabula V*, Pag. 43. & exteriorem *Tabula VI*, ostendit. Unicum hoc monumentum omnino dignum est visum, quod tanquam insigne Tuscanicæ architecturæ exemplum proferretur. 45. Ejus formam Malmius integram apud Autorem legi, quam hic mutilatam. Reliquis Etruriæ oppidis non desunt quidem antiquæ portæ, sed magna ex parte dirutæ sunt, atque obstructæ. 46. Denique tangit sanctitatem & ornamenta portarum. 47. *Cap. VI* Etruscarum urbium insigniora templa, & statux Deorum, publica ædificia, circi, theatra, amphitheatra, & piscinæ, indicantur, horumque omnium afferuntur exempla. Decima urbium ornamenta fuere Deorum fana ac templa, quæ antiquissimis temporibus Tusci habuerunt, uti longo exemplorum firmate ostenditur. In singulis civitatibus præter patrios Deos templis celebrabantur Dii majores, *Jupiter*, *Juno*, *Minerva*, quos *Consentes* dixerunt: quod mirifice auxit templorum numerum. Insigne inprimis est *Nortia* Dæ templum apud Volsinienles propter clavi figendi rationem, quam ab Etruscis Romani didicerunt. Nec minus celebre *Voltumne* Dæ fanum, ad quod frequentes habiti sunt quondam conventus. Plurima tamen *Baccho* & *Herculi* posita templa. 48-50. Hac occasione data investigat aliquantum templorum origines apud Etruscos, qui sacra Diis sub arboribus primum fecere: integram autem & dedita opera susceptam harum originum rationem in commodius rejicit 51. tempus. Erant autem prima Tuscorum templa admodum angusta & exigua, pro magnitudine statuarum parum alta. Fuerunt tamen columnis, epistylis, gradibus, aris, suspensis armis, donariis, & simulacris Deorum, ornata. Documentum solertiæ & peritiæ Tuscorum hac in re est, quod Romani, faceras exstructuri ædes, illos arcessi curaverint, atque in consilium adhibuerint semper. 52. Atriorum propter templa inventores itidem sunt Tusci, sed tantum in Italia. Jam enim multum ante iis in templis usi sunt Ægyptii, teste *Strabone*. 53, 54. Quod porro ad circos attinet, ad histriones, ad theatra, rursus primi sunt

- funt in Italia, qui hisce rebus operam dedere; atque habuerunt fere Romanos his in rebus imitatores. *Tab. VII*
- Pag. 55-62. Arretinii Amphitheatri facies expressa, quod, cum a *Laurentio Guazzeseo*, Patricio Arretino, Commentario sit doctissimo illustratum, paucis adumbrat, iisque ex dicto hoc volumine repetitis. De piscinis unam affert subterraneam, quæ adhuc integra Volaterris est. Hanc, cum fama esset, repletam serpentibus esse, ipse *Cel. Autor* primus omnium per scalas adit A. 1739, atque insigne comperit antiquitatis opus, delineatum *Tab. XI, XII, XIII*. Excipiebant ejusmodi piscinæ aquam ex aquæductibus, atque ad futuros usus continebant servabantque. *Cap. VII* ostendere conatus est doctissimus *Autor*, Etruscos priscos in ædificandi ratione cum Ægyptiis & Græcis conspirasse; Romanos vero sub Regum imperio imitatos Etruscos in publicis ædificiis, quorum insignes reliquæ adhuc persisterent. Disputat primum de Ægyptiis ædificiis, atque deinde de Græcis. Ægyptiorum ædificiorum exemplum præbent Thebæ Ægyptiæ, quarum formosissima rudera sistit *Tab. XIV*, a *Nordeno* oculis usurpata; Græcorum vero duo templa in eadem *Tabula* a *Cyriaco Anconitano* descripta. Utrorumque par & una ratio est cum Etruscis cum ad materiam, tum ad formam quoque. Idem de Romanis dicendum, quod ex cloaca maxima & templo *Jovis Capitolini*, *Tab. XV* expresso, colligitur. Inprimis hoc patet ex arce *Sullana*, castello nimirum a *L. Cornelio Sulla* exstructo in edito monte Volaterrani agri, quod ipsum inspexit, duabusque *Tabulis XVII & XVIII* nitidissime exprimendum curavit *Gorius*. Silent hoc castrum *Cluverius*, *Cellarius*, alii, hoc magis commemorandum. Ejus hexagona est forma, & ut tum tempora erant, inprimis ad arcendos comparata hostes. *Dissertatio secunda*
- 70-72. agit de Etruscorum antiquis privatis ædificiis. In Præfatione comprobat, Etruscos Ægyptiorum imitatores etiam in sepulchris fuisse. *Cap. I* Hypogæum sepulcrum apud Cortonenses, quadratis ingentibus lapidibus exstructum, describitur, & observationibus nonnullis illustratur. Exhibetur hoc *Tab. I & II* secundæ Classis. Fama est apud Crotonenses, hanc Cryptam olim inco-

incoluisse *Pythagoram*, in Italiam delatum, *Polycratis* nimirum tyrannidem fugientem. Sed haud dubie hæc fama Crotonenses cum Crotoniatis confundit, apud quos, teste *Diogene Laertio*, *Pythagoras* mortuus est. *Cap. II* sistit Cryptam sepulcralem apud Falatim, Etruriæ urbem, insignem compluribus loculis in rupe excisis, Etruscisque literis; nec non alterius Etrusci hypogæi sepulcri ichnographiam & descriptionem; *Cap. III* Iguvinorum sepulcrum, pereleganti Tuscanio opere quadratis lapidibus exstructum; *Cap. IV* Perusinorum sepulcrum, Tuscanio opificio & Etrusca prælonga inscriptione insigne. Perusia enim imprimis ejusmodi antiquissimis conditoriis superbit. *Cap. V* pergit ad sepulcrum, effossum prope Clusium, quatuor cælis, lacunaribus, scamnis, statuis, & picturis, ornatum. Ita vetustum hoc, ut superiora, non est, sed multo illis elegantius, forte inventum A. 1734 a rusticis vinitoribus. In topho scitissime excavatum est. Crucis formam hujus cryptæ non a Christianis, sed Ægyptiis, repetit: quam, veremur, ut ex documentis Ægyptiis usurpatam in sepulcris sit comprobaturus. Insignis elegantia cryptæ suadet recentius tempus. *Cap. VI* Cryptæ sepulcrales explicantur, inventæ prope antiquum Cornetum, picturis, lacunaribus, scamnis, urnis, pictis vasculis, Etruscisque inscriptionibus, ornatæ. Cel. Autor sub initium huius *Capitis* promittit, alio in loco de Graphices origine apud Tuscos se acturum; cujus laboris præclara jam documenta sistit. Observat de Inscriptionibus Cryptarum, has, in parietibus excavatis in molli terra pictas, aere ingresso, quod superficiem tantum argillæ occupent, brevi evanescere, adeoque statim describendas esse. Sequentibus *Capitibus* non minoris dignitatis illustrantur monumenta; ut *Cap. VII* sepulcreta apud Volaterranos; imprimisque *Cacine* gentis subterraneum conditorium, porta, aditu, scamnis, urnis marmoreis, anaglypho opere sculptis, iisdemque pictis & inauratis, araque marmorea pereleganti, auctum; *Cap. VIII* aliud inventum in agro Senensi, ejusque ostium, cineraria, & ollæ, Etruscis literis inscriptæ. Has Dissertationes excipiunt Cl. *Joannis Baptistæ Passerij* de Etruscorum sepulcris observationes, quibus Perusinum, Iguvinum, & Tarqui-

Pag. 77-

79.

80-81.

81-83.

84.

85-87.

88.

89.

92-95.

96-98.

- Tarquiniense sepulcrum, adhuc obvium, illustratur, quod negotium *Passerio*, Architecturæ gnaro, & antiquitatis scientissimo, præclare successit. Numerat autem Perusinum & Pag. 109. Iguvinum in publicis; Tarquiniense in privatis. *Dissertatione III Goriana* explicantur sepulcrorum Etruscorum ornamenta. Debet hæc Cl. Autor beneficio amplissimi Romanæ aulae Præfulis *Marii Guarnaccii*, Patricii Volaterrani, in cujus nomine hic *Tomus tertius* apparuit. Hic enim, ad literas hujus generis promovendas natus, inde ab A. 1738 ad hoc tempus ingentibus sumptibus ac perpetuis curis patria hæc Tuscorum Volaterranorum ornamenta e terræ latebris proferenda curavit, atque iisdem musæum extruxit perinsigne suum. Tractantur autem hæc *sedecim Capitibus. Cap. I* ante lectorum oculos exponuntur urnæ cinerariæ & ollæ, tanquam præcipua sepulcrorum Etruscorum ornamenta. Conferunt autem plurimum ejusmodi cinerariæ arcule, anaglypho opere sculptæ, ad ritus moresque veterum Etruscorum cognoscendos. Hæ enim ostendunt, quæ ad religionem hujus inclytæ gentis pertineant, quæ opiniones, quique Dii atque Heroes, cum Græcis Latinisque communes, apud eos culti, quæ sacrificia, quæ donaria, quæ in funeribus habita sacra, qui luctus, quæ lugubres vestes, qui honores mortuis tributi, qui ludi in horum memoriam instituti, quæ denique illustriores apud eos familiæ fuerint. Neque hæc omnia adhuc accurate exposita. *Thomas Dempsterus*, dedita opera ritus tractans Etruscos, funus Etruscum silet. Solus fere Cel. Autor in hac clarissima antiquitatis Etruscæ parte fecit operæ 114. pretium. Dijudicat materiam, formam, figuram, urnarum Tuscarum, disputatque de sculptoribus Tuscis, & de illorum 116, 117. emblematis. Inprimis memorabile cinerarium est, allatum in *Tab. XV Sect. III*, atque inventum in sepulcro *Cuelnorum*, cujus interior pars duobus loculis excisa est. Factum autem hoc, ut, qui vivi sanguine juncti fuerant, mortui una caperentur urna. 118. *Cap. II* inquirat in antiquitatem plasticæ, sculpturæ, & picturæ Etruscorum. Est autem plasticæ ars omnium, uti constat,

constat, antiquissima, & mater statuarie, sculpturæ, & cæla-
 turæ, uti jam *Plinius* observavit. Hanc Tusci vel invenerunt, Pag. 119-
 vel mirifice excoluerunt, uti accurate *Cel. Autor* comprobat. 121.
 Simile de sculptura & pictura confirmandum, cujus utriusque 123.
 antiquissimus fuit in Etruria usus. Pergit *Cel. Autor* ad urna- 124.
 rum architecturam, quam vocat, *Cap. III*, quæ in nonnullis
 prorsus eximia est, in aliis mediocris, in aliis rudis admodum.
Cap. IV sistit imagines defunctorum virorum & mulierum, qui 128.
 recumbentes, vel dormientes, sculpti sunt in operculis sepulcra-
 lium urnarum. Cum Etruria omnes gentes & nationes cultu
 & pietate in defunctos suos superaverit; mirum non est, quod
Cel. Autor tot & tanta monumenta hanc in causam attulerit.
 Licet autem in his peculiare aliquid observare. Defunctorum
 imagines, sculptæ in operculis, expressæ sunt, tanquam viventes
 genio suo & hilaritati in conviviis indulgeant, specie atque ha-
 bitu corporis discumbentium & epulantium. Occurrunt etiam
 culinæ sacræ in sepulcris Etruscis vestigia, forte in usum paran-
 darum feralium epularum pro mortuis. *Cap. V* ad nobilium hi- 131.
 storiarum Etruscæ monumentum eruendum progreditur *Cel. Au-*
tor, nimirum ad comprobandum, Etruscos hos credidisse ani-
 marum immortalitatem, & divinitatem post mortem. Aste- 132-136.
 rit autem hoc cum ex apparatu ferali, tum ex veterum te-
 stimoniis. Quin *Cap. VI* ex sacrificiis, oblationibus, & donariis, 136-139.
 evincit, cultos defunctorum manes ab Etruscis. Sequenti *Cap.* 140-145.
VII totus est in titulis urnarum & variis emblematis eruendis
 & interpretandis. Fuerunt, qui, titulos, existimarent, propo-
 nere præcepta quædam morum, vel rerum gestarum compen-
 dia; sed primus *Cel. Gorius*, eruto Etruscarum literarum Al-
 phabeto, ostendit, hosce titulos nomina duntaxat sistere de-
 functorum. *Caput VIII* Museo *Guarnaccii* dicatum est, hujusque 146-152.
 sepulcrales urnas, peregrinas historias, Trojanumque bellum,
 exhibentes, explicat. Ex his inter alia apparet, quibus armis
 mortalium primi in bello usi sint, nimirum saxis, bipennibus,
 trabibus aduncis, sudibus, hastis, facibus, jaculis, sagittis,
 & quæ clypeorum galearumque forma fuerit. *Cap. IX* versatur 153-158.
 in emblematis urnarum, e Troica historia depromptis, eruendis.

- Sunt, qui confusæ Græciæ & Etruriæ culpam in Cel. Autorem devolvere ausi sunt; sed, quemadmodum jam *A. 1739 Mense Januar.* hanc maculam, Museo ejus Etrusco frustra afficiant, in *Actis* his delevimus, sic et in præsentia ejus rei nos non poeniret. Mirus est in singulis fere rebus Græciæ & Etruriæ consensus; nec illa Trojana in urnis mentio aliorum est trahenda. Quod idem quoque de sepulcris intelligendum, insculptis feralibus emblematicis, cum Trojana historia conjunctis, tragicisque celebrioribus thematibus, quæ *Cap. X* in lumine ponuntur. Cel. Autor, ex Græcia in patriam redux, *Cap. 167-169. XI* sacra Deorum mysteria, initia, lustrationes, atque expiationes, ex urnis ostendit. Egregie his illustrantur Etrusca, vel sacra, vel civilia, instituta; quin imo multarum aliarum gentium. Nam expiationes illæ innumerabiles, ab *Arynobio* allatæ, suas origines haud dubie ab Etruscis repetunt. Occurrunt autem exempli causa in *Tab. XVIII* sacra *Dianæ Tauricæ*. A
- 170-172. sacris ad nuptias, pompas, & epulas nuptiales, in urnis obvias, progreditur *Cap. XII*. Atque hic *Tab. XX, XXI, XXXI* & seq. pulchre apparet vestium nuptialium forma, imago porro Pronubæ Etruscæ, & alia. Superfunt *quatuor primæ Partis Capita*, quorum singula haud contemnendum tractant argumentum. *Cap. XIII* adumbrat luctum Etruscorum in funere, sacros ritus, pompas, honores, lustrationes, eorumque de statu animarum post mortem opiniones. Nam, etsi hanc rem supra jam tetigit, tamen complura nova, præsertim ad luctum, hic adduntur. *Cap. XIV* sistit ex urnis civiles ritus, mores, & consuetudines; quorum jam mentionem fecerat in *duobus* superioribus *Tomis*. Verum nova hic urna est in *Tab. XXVII*, in qua magistratus suam dignitatem aspiciantur, & procedunt.
180. *Cap. XV* evolvit symbola in urnis. Erant autem symbolica Etruscorum sepulcra, quorum anaglypha nullas historias, nullasque fabulas, præferabant, neque civilia, vel sacra, documenta, aut Heroum gesta, repræsentabant, sed modo themata ex antiquæ theologiæ fontibus, ut rudes homines, his symbolis observatis, Deorum inferorum potestatem venerarentur, Manes Deos metuerent, colerentque. Tandem *Cap. XVI* additur fune-

funeris defunctorum supellex, inventa in Volaterranis sepulcris, atque asservata in Museo *Guarnaccio*. Universam hanc in tres classes dividit, quarum prima respicit superos atque inferos Deos; secunda continet vasa & instrumenta, quæ ad sacrificia in honorem tum Deorum, tum mortuorum, pertinebant; uti sacrificales pateras, tripodes, arulas, candelabra, lucernas, coronas, & his plura; tertia denique ea complectitur ornamenta, quæ viris mulieribusque, dum viverent, grata fuerunt. Omnia hæc expressa in *Tab. XXX, XXXI, XXXII, & XXXIII*. *Pars II* non quidem lucubrationes *Cel. Gorii* complectitur, sed Dissertationes sex *J. Baptistæ Passerii*, Jcti Pifaurensis; quæ tamen dignæ omnino sunt, ut *Corianis* addantur. Eandem enim spirant diligentiam, atque idem fere in eruendis antiquitatibus acumen. *Prima* est de genio domestico ad Cl. Virum, *Andream Joannettium*. In hac agitur primo de genio, universi autore & præfide, de ceteris geniis, rerum creatarum gubernatoribus; & tandem de genio domestico, cujus munera, expiatio, cultus, & simulacra, sistuntur. Singula hæc in *Tab. IV, V, VI, VII*, aliisque quamplurimis, nitide exprimuntur. *Alter* *Dissertatio* inscribitur *Acheronticus, sive de ara sepulcrali*, ad Virum Cl. *Philippum Lib. Bar. de Stofch*, quæ cum *quindecim Capita* contineat, gravissimis rebus conferta, singula veluti digito indicabimus, ut eorum argumentum in aprico ponatur. *Cap. I* describuntur *columelle* quadam, literis exarata Etruscis, & quæ nuper defossæ sunt. *Cap. II Acherontici* vocem ex Etrusca repetit lingua, qua sacrum significet, simulque veterum Acheronticorum librorum, in Etruria celeberrimorum, recenset argumentum, quod totum in religione Etrusca occupatum fuisse constat. *Cap. III* aggreditur sepulcralis *Arae* descriptionem. Nimirum A. 1731 emtus fuit lapis albi coloris, tetræ figura, ad tres palmos productus, acuminatus in cupressi formam, ingenti atque rudi hypobasi, quæ ex eodem lapide constat, Etruscarum literarum lineis ex una parte insignitus. Præclarum hoc monumentum, a villico in stabulum domesticum invecum, ita in pariete obfirmatum erat, ut, profliciente

P. II
pag. 1.

6-17.

19.

21.

24-25.

- cilindro in clavi speciem, ruralem supellectilem inde sus-
 penderet: cui usui per sexennium intervivit, donec ad *Passerium*
 perveniret. Ita ipse *Passerius. Cap. IV* comprobatur, hanc
 columellam fuisse sepulcralem. Occurrit hic elegans digressio
 de columellarum usu in sepulcris apud plerosque populos.
 29. *Cap. V* investigatur aræ sepulcralis origo, & mos referendi mor-
 32. tuos inter divos publica & privata autoritate. *Capite vero VI*
 explicatur modus, quo divinitas a Diis tradi sit credita, & ab
 hominibus impetrari; quod argumentum uberius tractat *Cap.*
 34-37. *VII & VIII.* Ad conciliandam divinitatem necessaria nimirum
 erant piamina, adspersiones ex liquoribus, quæ ambrosiæ & ne-
 ctaris vicem sustinerent, abditi porro in tumulo liquores, in
 vaseulis incluti; coronæ cum mortuo sepultæ; qua data occa-
 41. sione agitur de coronis Cuprensibus. *Cap. IX* expenditur for-
 ma sepulcralium vasculorum, quæ & Deorum inferorum ima-
 gines, & animalium, Diis sacrorum, referunt. In his ani-
 malibus imprimis est leo, cujus figura lapidea sæpe in sepul-
 44. cris visitur. Afferuntur non tantum antiqua, sed etiam recen-
 tiora, testimonia. Est autem inter aras sepulcrales, quæ pu-
 blica, & inter eas, quæ privata autoritate positæ sunt, ali-
 quod discrimen, quod *Cap. X* explicatur, atque ostenditur,
 ejusmodi aras ab Etruscis Laribus defunctorum, a Latinis Ma-
 nibus, dictas esse. Intelliguntur autem per Lares Etruscorum
 & Latinorum manes animæ defunctorum, inter Deos relatæ,
 47. vel Senatusconsulto, vel domesticis modo hæredum cogna-
 torumque suffragiis. Cur vero Manes plurali numero sint
 invocati, et si perobscura sit suspicio, tamen *Cap. XI* ex *Ser-
 vio* colligit, hoc factum, quod antiqui quatuor existimave-
 rint in homine uno animas esse. Diversus Larium Manium-
 48. que cultus evolvitur *Cap. XII.* Ab his sejungendus Genius,
 cujus originem, cultum, speciem in urnis fictam variam, si-
 55. stit, atque idoneis *Cap. XIII* comprobatur argumentis, mortuis,
 cum pro Diis haberentur, plures Genios administratos traditos
 58. esse. Habent Etrusca monumenta hoc singulare, ut, cum
 Latinorum Genii tantum mares ferantur, illa & Genios si-
 stant; quæ ultimæ, *Junones* perpetuo dictæ, nihil commune
 cum

cum Jovis uxore habent. Harum officia ex monumentis eruuntur *Cap. XIV. Caput XV* & Conclusio plures exhibet columellas *Pag. 60.* sepulcrales vetustissimas, Etruscis literis insculptas, primumque nunc e tenebris erutas. Scriptio in his columellis fere semper, ut orientalium, a dextra ad sinistram ducitur; uti antiquissima Græcorum, quorum literas multas imitata est Etruscorum scribendi ratio. Sed, quod quoque observandum, *69.* occurrit in illis τὸ βασιτεφιδὲν, uti in Græcis vetustis. *Dissertatio tertia* Cl. *Passerii* est de Etruscorum funere, ad Virum Clariss. *Diamantem* Comitem *de Montemellino*, Patricium Perusinum. Observat in hac bene multa, ab aliis ita non animadvertita, uti de ratione excipiendi ore spiritum morientis; cur prisci in funere crines evellerint. Ex urnis porro Etruscis *103 seq.* agit *Diss. quarta* de antiqua Velciorum Etruscorum familia Perusina, ad *Franc. Antonium Domitianum*, Tudertem; *Dissert. vero quinta* de architectura Etrusca umarum aliquot sepulcralium, earumque emblematis, ad Virum Cl. *Antonium Francisc. Gorium*. Antiquum est marmor, cujus inscriptione explicata, expressam formam pingit. Gratumque sine dubio erit hoc simplicissimæ Etruscæ antiquitatis specimen, poteritque cum paucissimis, quæ supersunt, monumentis conferri. Ipsam elegantem ejus descriptionem, pluribus a Cl. *Passerio* traditam, malumus apud eam legi, quam a nobis minus plene repeti. In universum *123.* monet, nullam regulam certamque formam fuisse apud Etruscos, plerumque Doricos cultus referre monumenta, sæpe tamen etiam Ionicos & Corinthiacos, incertique ordinis, quos quisque sculptor pro ingenio & arbitrio suo invenisset. Neque mirandum hoc est, cum Etruria ex innumeris pæne populis constitisset, qui ex Asia, Græcia, & Oriente, profecti, eam occupantes, aliquid semper ex patriis sedibus retinissent. *129.* *Dissertationis* corollarium est *de Rege Nemorensi*, uti dicebatur *Diane Tauricæ* sacerdos, cujus imago sæpe in urnis & gemmis Etruscis apparet. *133.* Ultima denique Cl. *Passerii* *Dissertatio* est de antiquis tegulis sepulcralibus Etrusco-Latinis, ad Virum Cl. *Petrum Paulum Asincollium*, Patricium Tudertem. Magni pretii hæc monumenta sunt, quod ex his Etruscæ & linguæ & scriptu-

- scripturæ, in Latinam migrantis & dilabentis, vestigia non obscura, sed expressa, adsunt, cujus rei admodum rara sunt exempla. Fuit autem usus harum tegularum ad obstruendas columbariorum valvulas, in quibus urnulæ sepulcrales, defunctorum cineribus oppletæ, conditæ erant. Refert autem has tegulas Etrusco-Latinas ad ea tempora, quibus pressa Etruria bellis Romanorum, lingua, commercio, & autoritate, primas tenentium, veterem linguam & splendorem amittere incepisset. Suave igitur est, in his regulis intueri Etruscarum literarum formas, se paulatim in Latinarum literarum ductus inducentes. Duplex Index, qui Opus hoc *Gorianum* doctissimum præstantissimumque finit, res, & in *Passerianis*, & in *Gorianis*, Dissertationibus obvias, ante oculos ponit. Ceterum optamus, & haud dubie nobiscum orbis literatus, ut, quas passim in hoc Volumine promittit Doctiss. *Gorius* novas lucubrationes, ut *P. I pag. 2* de coloniis & regimine veterum Tuscorum, *pag. 83* de origine & progressu Graphices apud Etruscos, *pag. 126* quaestiones Etruscas, *pag. 142* duo Lexica, Hetruscum & Pelasgicum, denique *pag. 185* Commentarium *Lazarii Bayssii* de vasis veterum, accessionibus suis locupletatum, propediem cum eruditis communicare velit.

EPISTOLARUM REGINALDI POLI, S. R. E. Cardinalis, & aliorum ad ipsum, Pars prima, quæ scriptas complectitur ab A. 1520 usque ad A. 1536, scilicet a primo Reg. Poli Patavium adventu usque ad delatum ei a Paulo III Cardinalatum. Præmittuntur Animadversiones in Epist. 70. GEORG. SCHELHORNII, Vita Card. Poli, & quaedam hujus scripta, atque Diatriba ad easdem Epistolas. Pars secunda, quæ scriptas complectitur annis 1537, 1538, 1539, scilicet ab inita Legatione Belgica usque ad desertam Legationem Hispanicam. Præmittuntur Animadversiones in Epist. 30. GEORG. SCHELHORNII, Diatriba, & Monumenta quaedam præliminaria ad easdem Epistolas.

Brixia,

Brixia, excudebat Joannes Maria Rizzardi, 1744, 4 maj.

P. I Alph. 3 plag. 14, P. II Alph. 3 plag. 4.

Reginaldus Polus, doctrina, consilio, rerum gestarum magnitudine, virtute, enixissimo ecclesiam Romanam juvandi amplificandique studio, quondam insignis admodum, non facile illustriorem, nec digniorem, laudum suarum præconem, & scriptorum suorum instauratorem, quam quidem Angelum Mariam Quirinum, Purpuratum Eminentissimum, cujus non minora in sedem Romanam merita, quam decora, quibus in orbe literato fulget, existunt, invenire potuisset. Splendidum hoc Opus, quod in fronte effigiem Poli, affabre pictam, ostentat, inscriptum est *Dominico Ursino*, pariter Ecclesie Romanæ Purpurato, cui se ob conciliatam sibi *Benedicti XIII* beneficentiam, quem sanguine attingat, obstrictum agnoscit. In Præfatione *Partis primæ* silit *Animadversiones in Epistolam, a Schelhornio ad se scriptam*. Ægre fert, quod is *Burneti de Polo* narrationi nimium tribuat, cum tamen ex hujus epistola, in *Amanitibus* publicata, rectiora scire potuisset. A *Polo* de-
 pag. 1-6.
 pellit suspicionem, ipsum, galeri purpurei potiundi desiderio inescatum, per *Henrici* Regis infamiam ad summum illum honorum apicem grassatum esse. Num recte fecerint primæ dignitatis in ecclesia Romana viri, inque his ipse *Joannes Petrus Carassù*, post sub nomine *Pauli IV* ad Pontificium fastigium erectus, ipsum, ubi de novo Pontifice eligendo deliberaretur, gravissimorum vitiorum reum agendo, querit. Aliquanto acerbior
 6-12.
 12-14.
 14-21.
 21-38.
 biore stilo advertus *Henricum* usum fuisse *Polum*, non dissentietur. Odio acerbissimo in Regem arsisse *Polum*, nec ullam pietatis et beneficentiæ in se rationem habuisse, asseveraverat *Schelhornius*. Contrarium demonstrat *Quirinus*, ipsum ab amore & pietate in Regem nunquam discessisse, & si quæ duriora ipsi aliquando exciderint, fecisse id officii ratione ductum, & ut saluti ipsius & regni confuleret. Sed enim, si *Polus* tanta de salute Regis & incolumitate regni sollicitudine fuit affectus, numne lenioribus suasionibus & blandioribus adhortationibus animum ejus sibi conciliare debuisset, quo facilius aurem accomodasset? Spiritus certe Christi mansuetudinem totus spirat, & fidelissimi regni ipsius internuntii non
 ver-

- verborum strepitu, nec conviciorum tumultu, hominum animos perculerunt, sed doctrinae suae praestantia, & gravissimarum rationum ponderibus, horum pervicaciam expugnarunt, ut lubentes ipsorum praecipiones admiserint. Non illi sumus, qui patrocinium rerum omnium, ab *Henrico* gestarum, suscipiamus, sed & illud apparet, *Polum* molitionibus suis id egisse, ut Regem ad obsequium Praefulis Romani revocaret, ipsumque ad extirpandos emendatae religionis confessores inflammaret; non ut veram pietatem, virtutisque studium, ipsi ingeneraret. Affirmat Illustrissimus *Quirinus*, *clerum Anglicanum* & reliquos ordines regni Regem *Henricum ecclesiae prototorem, unicum & supremum dominum, & caput*, non nisi invitos & adactos agnovisse; quod de quibusdam quidem, non de omnibus, dici potest. Notaverat *Schelhornius*, *consilium de emendanda ecclesia*, in quod *Sturmius* calamum strinxerit, *Polum* una cum aliis Cardinalibus, jubente ita *Paulo III*, concepit, ac scripto consignasse, inque indicem librorum prohibitorum relatum esse. *Quirinus* hoc ita diluit: Sententiam iudicii non tam fuisse directam in consilium, quam quidem ea, quae in Germanica editione eidem adjecerit *Sturmius*, cum vel *Cochlei discussio vindictiarum Sturmii* eodem infortunio sit affecta, quandoquidem censores nullas omnino in consilium istud annotationes, quales etiam fuerint, probare voluerint.
- 42-49. *Antonii Braccioli* Italicas Bibliorum versiones jure proscriptas esse, in eademque *Justum Fontaninum* merito inveni, docet, non autem ipsius Dialogos notari. Crimini dederat *Polo* *Schelhornius*, quod *Carolus V* Imp. & alios Principes Christianos adversus *Henricum* concitare, sicque ipsum & regnum illius in discrimen adducere, sit annisus. Contrarium demonstrare annitur *Noster*, causatus, scriptum illud ad Imperatorem, aliosque Principes, nunquam fuisse missum, nec alio spectasse, quam quo *Henricus* sanioribus consiliis aurem praeberet.
- 51-71. Sed sit ita, *Polum* non scripto id egisse, quorsum spectaverunt hujus legationes, nonne ut Imperatorem aliosque Principes adversus Regem & regnum Angliae armaret? Et, qui in alium omnia convicia impotentia quadam animi conjicit, illumne sibi adjunget, ut se illi facilem & benignum praebent? Enumerat

merat hinc viros doctrina & vitæ sanctitate in ecclesia Romana, tempore *Pauli III & Poli*, ex ordine Purpuratorum, antistitum, & hominum religiosorum, conspicuos, quos cum illis, qui vivo *Luthero* novas de religione sententias in Germania propalarint, contendendos, imo illis forte superiores, esse arbitraçur: interim non ita inficias, & illa, & adhuc nostra, tempestate conquestos bene multos fuisse, labis haud parum adharere ecclesiæ, illamque emendatione indigere, propterea tamen vinculum consociationis distuendum haud fuisse, nec in segreces coctus discedendum, concludit.

Sequuntur jam *Monumenta præliminaria hujus Voluminis*. Pag. 76-

In Præfatione ad Lectorem disserit Emin. Autor 1) de *vita Poli*, 80.
quam ex Italica descriptione *Ludovici Beccatelli* in Latinum sermonem convertit *Andreas Dudithius*, cujus indolem, doctrinam, virtutes, dilaudat, sed dolet, *laudes eum suas miserandum in modum Catholice religionis desertione sedavisse*; 2) de *Apologia ad Carolum V Imp.*, quam proæmii loco operi *de Unitate ecclesiastica* præmiserat, consignata, postquam A. 1558 dirum excommunicationis carmen a *Paulo III* in *Henricum* evulgatum erat. Num vero verborum acrimonia, qua *Henricum* infestatur, & consilium, Imperatori datum, Regem armis persequendi, si aliter malo mederi nequeat, & quod plus periculi ab illo sit metuendum ecclesiæ, quam ab ipsis Turcis, hac ratione excusari queat, quod *loquatur non sua, sed ecclesie, voce, que ejus ministerio utebatur, & ex munere, injuncto ipsi a Dei vicario*, viderint alii. Agit 3) de altero Proæmio, cujus 87-95.
partem, quam Codex MSus Vaticanus exhibet, tertio loco inter *præliminaria Monumenta* reposuit. Directum est ad *Jacobum*, Scotiæ Regem, quem ob constantiam in avita religione prædicat, monens eum, ut ab insidiis *Henrici* sibi caveat. 4) De *Apologia Reginaldi Poli* disserit. Subjicitur *Hermannii Sam. Reimari*, V. C. ad *Angelum Mariam* Cardinalem *Quirinum* Epistola de libro ipsius, *ad Reginaldi Poli gesta* pertinente, quem multa laude prosequitur, ab omni tamen judicio de controversiis religionis pro moderatione sua abstinens. 95-97.

Sed, missis Prolegomenis, nos ad opus ipsum accingamus. In illo primum comparet *Vita Reginaldi Poli*. Hic illustissima 97-104.

- lustrissima profapia, quæ & paterno & materno sanguine Angliæ Reges attingebat, A. 1500, mense Martio, est procreatus. Patre ipsi puero, præcipitato fato, prærepto, mater ipsum Londini primum, inde in Cartusianorum Collegio, non multum ab urbe distito, omni literarum genere erudiendum curavit, in quibus adeo profecit, ut pæne puer disputationem publicam & solennem, cunctis plaudentibus, habuerit. His rudimentis ad summa quæque præparatus, cum miro literarum elegantiorum amore flagraret, regia munificentia adjutus, decimum nonum ætatis annum agens, Patavium contendit, ibique & cum summis viris amicitiam conciliavit, & præcipuos quos-
- Pag. 1-6, que doctores sedulo coluit. Quinquennio in Italia exacto, in patriam est reversus, a quo Rege & Regina, præcipuæque nobilitatis flore, multa cum gratiæ & benevolentiæ demonstratione est exceptus. Sed, ubi *Henricus Catharinam* repudiasset, tempestates imminentes prospiciens, Parisios abiit.
7. Exacto ibi anno in Britanniam redux, Rex, amplissimis præmiis propositis, ipsum ad partes suas pertrahere allaboravit,
- 7-10. sed a constantia sua se dimoveri non est passus. Quare Rex, ira percitus, impetrato ab illo per amicos annuo stipendio, Avenionem primum, inde Patavium & Venetias, est profectus.
- 10, 11. Cum Rex supremum se ecclesiæ Anglicanæ caput appellasset, ipsius sententiam per literas requisivit. Scripsit igitur *quatuor*
12. *Libros de Unitate ecclesiæ*. Ab hoc tempore in luce ecclesiæ Romanæ esse cœpit. Primum adscriptus est societati illorum, qui de reformanda disciplina consultationem instituerant, postea A. 1536 d. 11 Cal. Jan. a Pontifice *Paulo III* Cardinalis est renuntiatus. Diversas legationes in causa Angliæ obiit
- 12-14. in Galliam, Belgium, ad *Carolus* Imperatorem, & in Hispaniam,
- 14-18. sed quæ prospero fere eventu caruerunt. Cui ut gratum animum testaretur Pontifex, ipsi legationem Viterbientem detulit,
- 18-20. eundemque Tridentum ad Concilium ablegavit. Mortuo *Paulo III*, parum absuit, quin Pontifex fuisset creatus, Gallicanis Cardinalibus obnixè intercedentibus, ne partes Cæsareanæ novo hoc incremento invalescerent. Cum, *Eduardo* Rege præmature mortuo, *Maria* in regni solium eveheretur, illaque matrimonii societate cum *Philippo*, Hispano, jungeretur, qui
- 20-25. Pontifi-

Pontificiam religionem revocabat, *Polus* rogatu Regis ac Reginae Britanniam, qua legatus Pontificis, repetiit. A primo igitur statim adventu decreta, contra Pontificem & religionem Catholicam lata, abrogavit, regnum in fidem & obsequium Praesulis Romani recepit, eaque omnia fecit, quae ad reducendos ritus Romanos spectabant. Post a Regina Archiepiscopus Cantuariensis declaratus, convocavit Concilium in urbe Londinensi, in quo de disciplina ecclesiastica instauranda, & sacris ad morem rituum Romanorum reducendis, est actum. Qui obnitebantur, vel blanditiis sunt pellecti, vel poenis plexi, ex quibus *Thomas Cranmerus*, Praesul quondam Cantuariensis, vivus flammis est ustulatus. Quanto vero cunque studio res Pontificis in Anglia promotas cuperet *Polus*, non tamen optimam gratiam reportavit. Dissensiones, inter *Philippum* & Pontificem exorta, in apertum bellum proruperant; arbitrum igitur se interposuit, & hunc sui officii admonuit *Polus*. Hoc Pontifex adeo indigne tulit, ut legationem ipsi abrogaret, eundemque Romam ad se purgandum arcesseret. Quo minus autem res effectui daretur, Regina suis effecit monitis. Ipse *Polus* certum hominem Romam, qui de objectis sibi criminibus responderet, ablegavit. Interea Regina, multa aegritudine & morbis confecta, A. 1558, 17 Cal. Dec. inopinato decessit, cumque ipso illo tempore *Polus* ex febris gravissime laboraret, nuntio hoc accepto, insequenti die pariter fato est functus, natus annos 58, menses 6. Subjicit descriptionem habitus corporis, morum, virtutum, dictorum, factorum, studiorum, familiaritatum, itemque recensionem scriptorum ipsius, tum quae edita sunt & absoluta, tum quorum tantum lineas aliquas duxit, & fragmenta reliquit.

Sequuntur jam scripta *Poli*, & quidem 1) *Apologia ad Carolum V Caesarem super IV Libris, a se scriptis, de unitate ecclesiae*. In illa explicat & propugnat, quae ante *IV Libris* contra Regem *Henricum* scripserat, postquam is supremi capitis ecclesiae in regno nomen ac dignitatem assumerat. Quanta ipsum vehementia aggrediatur, apparet ex sequentibus. Postquam Rex a Pontifice hostis ecclesiae declaratus erat, recepit, se facturum, ut apud Principes ejus nequitia sic pateret, ut aperte co-

- gnoscere, illum multo graviolem hostem ecclesie esse, quam Turcam tyrannum; & si alter bello esset persequendus, multo iustius contra illum arma convertenda, quam contra Turcam, ut e quo major pernicies. Nec multo post, se Casarem a bello Turcico abducere conari, & quantum possit, suadere, ut arma sua eo convertat, si huic tanto malo aliter incedi non possit,
- Pag. 78. quo ipsum major ecclesie necessitas vocet. Verborum duritiem eo excusat, quod se voluntate Dei, & nutu Pontificis, qui vicem Dei gerat, impulsum esse sentiat. Ubi se caput ecclesie in regno appellari voluerit, crimen omnium gravissimum admisisse, seque iudicio divino exposuisse. Qui ipsius lapsus eo
81. gravior, quo majora divina benevolentie indicia in ipsum ante extiterint, pietate in Deum, multisque aliis virtutibus, egregie eluxerit, ut etiam adversus Lutherum pro causa ecclesie calamum strinxerit, indeque titulum *Defensoris fidei*
- 83-88. promeruerit. Statum regni quietum turbasse, ubi filie, omnibus virtutibus regis illustri, in pellicis gratiam jus successio- nis eripuerit, Achaso similem factum, qui ad nutum *Jesabelis* se totum composuerit, conjugem obtentu voluntatis divina thalamo ejecerit, se impio ausu caput ecclesie dixerit, populum nimis exactionibus exhaurerit, monasteria expilarit, & illorum ultra trecenta & sexaginta funditus everti curavit.
- 88-93. Porro, ubi inauditam crudelitatem in Episcopum Roffensem, *Thom. Morum*, religiosos, aliosque conspicuos & probos viros, exercuerit, *Thoma Pecqueti* corpus. 300 annis ante trucidati, & Sanctorum coetu adscripti, terra erui, igne comburi, inque aerem cineres spargi, donaria, mausoleo ipsius illata, diripi, & *Augustini* sepulcrum una cum templo & monasterio di-
- 93-113. rui, iusserit. Fontem tantae mutationis in Rege, cum ante virtuti studuerit, ait fuisse cupiditatem, qua in *Boleniam* fuerit raptus, quae non ante corporis sui Regi copiam facere voluerit, quam se conjugem sibi, *Catharina* exturbata, junxisset. Hinc,
- 113-118. cum adhuc legum vinculis & religione teneri videretur, hominem callidum, cui nomen *Cromwello*, ipsum oratione ad fallendum composita legum obligatione exsolvere allaborasse, & quantum emolumentum ad ipsum & regnum redundaret, si se obsequio Pontificis subtraheret, prolixè ostendisse. Totam
- hominis

hominis orationem refert, & quid in illa desideret, fuse de-
 clarat; qui cum innutritus fuisset principiis *Machiavelli*, in
 hujus doctrinam acriter invehitur, & quæ inde incommoda
 ad religionem, rempublicam, ipsos Principes, proficiscantur,
 oratione gravi significat. Equidem, *Henricum* simulandi ar-
 tem probe calluisse & exercuisse, vel ipsa illa nihil aliud effe-
 cisse, quam ut omnes in ipsius actiones sint intuiti curatius, &
 latentia ipsius vitia detexerint, summi Numinis ipse vindictam
 & Pontificis ultionem provocarit. Queritur, se ab ipso ho-
 stem & proditorem publice esse declaratum, in cineres *Tho-*
mæ, in sanctos, in innocuos, sæviisse, jusjurandum de ser-
 vanda religione fusque deque habuisse, religionem, leges,
 sacramenta, mutasse, seque his facinoribus antichristum & *Ne-*
ronem, imo *Nerone* deteriorem, demonstrasse. Non igitur esse,
 ut quisquam vel Principum, vel aliorum, cum ipso amicitiam
 colat; esse potius, ut odio eum prosequatur, in ipsumque cau-
 sa Dei & religionis insurgat. Odium, pergit, exercuisse in ami-
 cos, illisque mala multa intulisse, conjugii moribundæ ne quidem
 concessisse, ut filiam ante decessum suum complecteretur, eique
 gratiam divinam apprecaretur. Nec mitiorem se præbuisse
 Pontifici, Imperatori, Regi Galliæ, cum Germanis, de reli-
 gionis negotio dissidentibus, amicitiam conciliare voluisse,
 quo illos in factione confirmaret, ne in pacis conditiones de-
 scenderent. Postremo se ad Deum convertit, eidemque ec-
 clesiam committit. Reges vero excitat, ut mala illa ab eccle-
 sia depellant; non minus ab hoc pertimescendum esse, excla-
 mans, quam ab antichristo *Mohammedico*.

Legitur hinc *Proœmium alterum ejusdem libelli, a Reginal-*
do Polo transmissi ad Regem Scotiae. Laudibus tollit constantiam
 Regis in prisca religione tuenda, cavere eum jubet ab insidiosis
 libellis, aliam religionem, alias ceremonias, suadentibus, ex vicino
 regno ipsi submissis, describit denique artes *Cromwelli*, quibus
Henricum circumvenerit.

Ultimum inter *Monumenta* locum occupat *Apologia Regi-*
naldi Poli ad Angliæ Parliamentum. Suprema curia ipsum infi-
 mulaverat, ac si honorem Regis libello famoso profciderit; ab
 illa igitur accusatione se defendit, ostendens, quicquid fecerit,

in salutem Regis fecisse. Scripsisse soli Regi, nec libri sui legendi cuiquam copiam fecisse. Inde iustitiam causæ suæ demonstrat actionibus, quas in salutem Regis direxerit, nec crimini sibi verti posse, quod Romam abierit, ac galerum, sibi oblatum, ex manibus Pontificis acceperit.

Comparet jam Eminentiss. Præfulis ad *primi* hujus *Voluminis Epistolarum Reg. Poli Diatriba, sex Capitibus* distincta, quibus, quicquid pertinet ad vitam, scripta, & in Ecclesiam merita, *Reg. Poli*, copiose, maxime vero ex ejusdem Epistolis, illustratur, additis hinc inde, quibus omnis illius temporis historia explicatur, doctissimis, lectuque dignis, observationibus.

- Fag. 179-
187. Ad ipsas jam *Epistolas* accedimus, quæ in *primo Volumine* sunt numero XLVI, partim ab amicis ad *Polam*, partim ab ipso ad illos, exarata. Illæ ut plurimum sunt officiosæ, subinde tamen quædam notatu digna occurrunt, quorum aliqua in medium adducemus. *Epistola XI Erasmus de Lutheo* queritur: *Lutherus, offensus mea diatriba, modestissime disputante, scripsit in me magnum volumen, quale nemo scriberet in Turcam. Huic ex parte respondimus. Nam sero volumen illius nacti sumus. Ego ille pacis & quietis amantissimus, cogor esse retriarius, nec hoc satis, cogor Ἰνεγοπαχέιν. Casp. Contareno Epistola XXII* scribit *Polus* de libro Episcopi Vintoniensis, cui titulum fecerat *de Obedientia*, in quo Regem præcipuum caput ecclesiæ Anglicanæ asseruerat, Pontifici vero omnem auctoritatem abrogarat, ab illo multum mali ad alios manaturum esse, cum ab eo sit profectus, qui jus Pontificis vindicare debuisset. Librum suum adversus *Sanfonem de Pontificis Romani primatu* mittit *Epistola XXV* ad *Contarenum*, rogans, ut, si quæ emendanda ipsi viderentur, refingeret; nec diffidetur, se acerbius in Regem scripsisse, sed & illa ipsius arbitrio permittit. Quod duriter in Regem scripserit, *Epistola XXVI* ad *Alexisum Priolum* defendit, quoniam ad meliorem mentem reduci non posset, nisi peccata ipsi sua dilucide ob oculos ponatur; maxime cum lenia remedia adhuc nil quidquam effecerint. Librum suum adversus Regem Pontifici ostendi, et ab illo aliqua legi, non prohibet *Epistola XXVIII*, modo ne id fama dimanet in Angliam, illum ante a Pontifice lectum

lectum fuisse, quam ad Regem delatus esset. *Epist. XXXI* Pag. 443. refert de Cæsaris adventu in urbem, optat, ut congressus ille ecclesiæ sit salutaris, censet, rationes belli gerendi utilitatibus ecclesiæ anteferendas non esse. *Epist. XXXII* commemorat, a Rege sibi significatum esse, ut in patriam & ad aulam revertatur, quo melius de quibusdam rebus cum ipso agere possit; hoc vero, nisi Rex ad ecclesiam se recipiat, detrectavit. Cum Rex aliquam spem ad ecclesiam redeundi ostendisset, monet *Epist. XXXIII*, quid Pontifici Max. in tantæ rei negotio incumbat. *Contarenius Epist. XXXVI* dissuadet, ne, invitatus etiam abs Rege, in Britanniam redeat, seque præsentissimo periculo exponat. *Epist. XXXIX Paulus III*, Pont. Max. ipsum Romam arcessit, ut una cum aliis viris doctis & piis de Concilii habendi ratione deliberet. *Epist. XLV* significat *Contareno*, literas sibi ex Britannia a *Cromwello*, & *Tunstallo*, Episcopo Dunelmensi, missas esse, qui iram Regis denuntiarint, ni præpropere in regnum remigraret, & dissuaserint, ne Romam cogitaret; rogat igitur, ut super hac re Pontificis sententiam requirat. Negari quidem nequit, *Polum* summo ingenio præditum fuisse, & pro cogitationum varietate, quæ animo ipsius se simul ingesserunt, orationem ipsius fluminis instar decurrere, ut ad Asiaticam luxuriam proxime accedat; sed ardor iste, quo in supremam Pontificis Romani dominationem ferebatur, ipsum præpedivit haud raro, ut non reputaret, quibus argumentis decertaret, & adversarios suos non tam rationibus convincere allaboraret, quam conviciis protereret. Chartæ nitor & typorum elegantia Opus hoc commendant, mendæ studiose sunt sublata, subinde tamen quædam minus recte scripta, & quæ sensum turbant, occurrunt.

Voluminis secundi frontem ornant *Animadversiones* ad alteram Epistolam *Schelbornii*, cum subjuncta *Distributa*, qua *Epistole* hujus *Voluminis* recensentur. Ubi amplissimus Purpuratus priorem *Schelbornii* Epistolam cum animadversionibus publicaverat, hic aliam illi destinavit, plenam omnis modestiæ, humanitatis, ac studii. Sed vero de novo instat, *Polum* non ita infontem esse declarandum, qui *populum Britannicum ad seditionem*

in Regem, & exteros Principes ad bellum ei inferendum, concitare fit annisus, adeoque jure dici queat, Vatiniانو in illum odio flagrasse. Quod ne temere pronuntiasse videretur, provocat ad testimonium non Sleidani solum, verum etiam Beccatelli & Raynaldi, testantium, ipsum jussu Pauli III Regem Gallia, Scotia, Reginam Mariam, Flandria gubernatricem, eo consilio adivisse, quo ipsos contra Britannum concitaret, ipsique ex seditionibus Anglicis fructum atque utilitatem aliquam caperent. Quae ut dilueret, redit ad id, quod in superioribus ingeminaverat, medici munere solum fundum esse, qui morbum indicare, indeque apta remedia suadere, debuerit, & si quidem aliquando modum excefferit, id excusationis loco affert, in legationibus istis non propriam, sed Pontificis, cui obedire necesse fuerit, causam egisse. Pontifex aegre ferebat, regnum sibi suoque aetario quondam adeo lucrosum eripi; omnem igitur movebat lapidem, ut id ipsum ad obsequium suum reduceret. Num autem, qui operam suam illi accommodat, qui minas atque iras adversus alium spirat, eidemque mala quaevis arcessere laborat, ab omni culpa vacet, illi judicent, qui aequitatem atque mansuetudinem in religionis negotio sequendam esse dicunt. In *Diatriba* subjecta id agit, ut, quae ad illustrationem *Epistolarum Poli* faciunt, adducat, notitiamque illorum tradat, ad quos sunt scriptae, vel quorum in illis injicitur mentio. Potissimum opera haec omnis eo directa esse videtur, ut *Paulus III*, ejusdemque senatus, ac ecclesiae Romanae doctores, a doctrina, sapientia, moderatione, vitaeque sanctimonia, commendentur, quo sacrorum emendatorum antesignanos argueret, non sat rationis ipsis fuisse, a societate ecclesiae Romanae discessionem faciendi. Quaedam speciminis loco proferemus. Sic, *Pauli III* sanctitatem & sapientiam, qua viros quoque praestantissimos in sanctiorem senatum allegerit, probaturus, testem citat *Ciacconium*. Sed, quantum inter fucatum oratoris sermonem, & historici fide digni relationem, interfit, nemo ignorat; certe rumores, qui, testante *Thuano Hist. Lib. VI pag. 119*, post ejus obitum per Italiam & alias terras spargebantur, non multum laudis ipsi attulerunt. Ipsum illum

illum cum senatu suo eo annifum esse, ut ecclesia in veterem dignitatem restitu-
 etur; infert igitur, heterodoxos non ha-
 buisse rationem, ut ab ecclesie Romanæ societate se sejungerent,
 illorum potius fuisse, *consilia cum Catholicis conferre ad ejusdem maculas eluendas.* Maculas plures, sedem Romanam
 & sacrorum ministros deturpantes, illi notaverant, quibus hoc a
Paulo datum erat negotii, ut consilium de emendandis moribus,
 & reformanda curia, conscriberent, cujus exemplum nobis *Natalis Alexander Hist. Eccles. Sec. XV & XVI pag. 177-192*
 exhibet. Sed num ad horum indicium fordes istæ sunt deterfæ? Malum omne a Pontifice, sacerdotibus, & religiosis,
 profluere, libere testabantur. An vero ab illo tempore curia
 Romana nitidior faciem induit? Num querelæ Imperatoris, Regum,
 atque Principum, de corrupto ecclesie statu sunt auditæ? An illis
 medela aliqua est allata? Præter morum corruptionem sacrorum
 emendatorum doctores taxabant gravissimos errores, & male sanam
 superstitionem, utque religionis doctrina secundum oraculorum
 divinorum ductum ad primævam simplicitatem & puritatem
 reduceretur, contende-
 bant. Sed tantum absuit, ut æquas his atque faciles præbue-
 rint aures, ut potius diris eos execrationum fulguribus prote-
 rerent, eosdemque, ubi poterant, igne ac ferro excinderent.
 Astrologiæ divinatrici *Paulum* nimis deditum fuisse, nixus
 testimonio *Mendozæ & Cardani*, scripserat *Schelhornius*. Hanc
 ab ipso infamiam depellit *Eminentiss.* Præsul, non negans,
 Astronomiam ab ipso deamatam, ab Astrologia vero judiciaria
 animo alienum fuisse, asseverans. Verum enim vero & alii scri-
 ptores Pontificii hujus ipsius vitii eundem insimulant. *Onu-
 phrius Panvinius* haud obscure id innuit, *eorum studiorum*, in-
 quiens, *quod occulta & exitu plerumque vana sint, & alioqui
 sacratis viris parum digna, culpam sustinuit*, de Vita *Pauli III*
 pag. 384. *Disertius Thuanus: Siquidem ille Pontifex Astrologiæ
 divinanti, quæ de singulorum fortunis judicat, valde addictus
 erat*, Lib. IV pag. 87. *Menckenius* noster in *Vita Fraca-
 storii*, hujus nimium assentandi studium, quo *Paulum* sibi
 adjungere nitabatur, notaverat, qui sibi hæc verba excidere
 sit passus: *Ipsum (Paulum) in stellas orbisque potestatem unum*

Pag. 28,

29.

45.

46-56.

ex mortalibus cunctis habere. Porro: Nihil in inferiori hoc mundo esse, nihil in superiori, quod ipsi se non aperiat. Hoc
 Pag. 78- Quirinus lividi heterodoxorum ingenii indicium esse, pronun-
 82. tiat. At enim Lectoris, extra partes constituti, conscientiam imploramus, num verba illa, in se considerata, homini, cujus etiam sit dignitatis, aptari queant. Ornaverit Menckenius Fracastorij hoc elogio, ipsum quasi quoddam in terris esse delapsum Numen, & Gibertum Diis celestibus velut equaverit, hæc certe locutiones, per similitudinem quandam prolata, illis Fracastorii æquiparari minime possunt. Dicere, illas pro more Poetarum, in qua arte mire excelluerit Fracastorius, molliorem sensum admittere posse, rem non conficit. Quem fugit, Poetas, ubi omnia fingendi licentiam sibi sumunt, etiam haud raro ad turpe adulandi studium se demississe, & veremur admodum, ut hæc explicandi ratio strenuis Pontificiæ potentia propugnatoribus arrideat. Sint Petro commissa claves cælorum, eademque illa potestas ad Pontifices successores transmissa, propterea tamen ex vero dici nequit, ipsos in stellas orbisque habere potestatem, nihil esse in mundo superiori & inferiori, quod se ipsis non aperiat, quod nemini certe competit, nisi cui potestas in cælo & terra est data, quod ipsum tamen etiam nonnulli assentatores Pontifici Romano cum multorum offensione tribuere nulli dubitarunt. M. Antonium Flaminium explanationes in XXXII Psalmus Davidis monitu Poli typis exprimendas curasse, memorat, quas dicit multis verborum encomiis tollere heterodoxos, spirantes eximiam in Deum pietatem, in quibusque animi sui sentia de præcipuis Christianæ fidei capitibus, deque pia & recta vitæ institutione, ita exposuerit, ut ne Evangelicæ ecclesiæ addictus aliquid amplius possit desiderare. Qui ipse, cum in Dedicatio- ne, ad Paulum III directâ, eundem custodem & principem omnis sanctitatis appellet, ab illis exposcit, ut & hoc admittant: quasi vero, qui de necessariis fidei Christianæ capitibus recte sentit, etiam hoc credere teneatur, Pontificem Rom. esse custodem & principem omnis sanctitatis. Albertus Pighius, Purpuratus, unus ex familiaribus Poli, nonnullis de justificatione secundum mentem ecclesiæ Romanæ minus recte sensisse videtur, nec desunt

desunt ex ipsis Pontificiæ societatis Theologis, qui ipsi dicam propterea scribant, quod cum maxime fecit *Ruardus Tapperus*, Lovaniensis Theologus; sed, hunc a sententia de justitia inhaerente non discessisse, prolixè disputat Reverendissimus Antistes, addens quædam de *ecclesiastica ipsius hierarchia*. Commentatur dehinc de *Davide Betonio*, & *Jo. Fischeiro*, in Purpuratorum senatum a *Paulo* adscitis, quorum uterque doctrinam ecclesiæ sanguine suo obsignavit, itemque de *Henrici VIII* facinoribus & crudelitate, in sanctos homines exercita; qua occasione in *Thuanum*, mitius de Rege sententem, calamum stringit, crimina hujus silentio prætermittendo. In scenam productis viris nonnullis, qui, quo tempore sacra emendabantur, in ecclesia Romana doctrina & virtute eminebant, subdit, non habere heterodoxos, quod asserebant, in *Catholicis doctoribus ne micam quidem sanctitatis deprehensam fuisse*, cum contra *Erasinus* passim reformationem, a *Luthero* ac aliis susceptam, irrideat ac execretur, & speciatim in quadam Epistolarum scribat: *Nunc Lutherus scribit in se ipsum, videns, rem alio verti, quam putarat, & exoriri populum non evangelicum, sed diabolicum, cum interitu omnium bonorum studiorum.* *Erasinum* reformationis opus prorsus improbasse, dici nequit, modus agendi in omnibus ipsi minus placuit. Fuit is in sententiis, quæ ad religionem attinent, inconstans, & uti Pontificii ipsius judicio non semper stare volunt, ita æquitati adversatur, ex hujus sententia dijudicare *Protestantes*. Dura illa verba procul omni dubio feriunt *Anabaptistas*, genus hominum sub religionis prætextu inquietum & turbulentum, omnique sapientiæ humanæ & optimis literis infestum, qui, uti ex *Lutheri* primorumque Reformatorum schola non prodierunt, ita illos nunquam pro suis agnoverunt. *Paulum* Nicæam, Galliæ Narbonensis oppidum, iter instituisse, quo pacem inter Cæsarem & Galliæ Regem conciliaret, non autem ut privatis suorumque commodis consulere, contra *Sarpium* & *Courayerium* disputat. *Sadoleti* librum de *edificatione ecclesiæ*, de quo prolixè commentatur, a *Du-*

Pag. 128.

143.

173.

174-182

213.

in *Bibliotheca MStorum. Bernardinum Ocbinum* ante ob virtutem & sanctimoniam principibus in ecclesia Romana viris probatum, post, ubi Genevam se contulerit, Reformatorumque cœtui se
 Pag. 256- addixerit, *agni veste deposita, squamosum draconem apparuisse,*
 258. *acerrimumque hæreseos patronum factum fuisse*, judicat. Alia, quæ acerbius in Protestantes sunt dicta, passim occurrunt.

Exhibentur jam Eminentiss. Autori *Monumenta* hujus *Voluntatis præliminaria*, numero quatuor, quæ sunt hæc: 1) *Epistola octo Pauli III in forma Brevis*; 2) *Instruzione, ovvero informazione, sopra le cose d' Inghilterra, data dal Card. Polo a Papa Paolo III, quando vi fu destinato Legato*; 3) *Instructio pro Rev. Card. Polo, ad Cæsaream Majestatem proficiscente*; 4) *Epistolæ quatuor, Italice Toletæ scriptæ, Card. Alexandri Farnesii, tres ad Pontificem Paulum III, una ad Card. Polum.*

His subjectæ sunt ipsæ *Poli Epistolæ*, numero LXXXVIII, elegantissime omnes scriptæ, & unde illius temporis res gestæ plurimum lucis accipiunt, sed quas sigillatim persequi, spatii, nobis definiti, angustia prohibemur. Has igitur legendas iis, quorum interest, illius temporis statum in Anglia ecclesiasticum habere cognitum, vehementer commendamus.

SCRIPTORUM, A SOCIETATE HAFNIENSI, bonis artibus promovendis dedita, Danice editorum, nunc autem in Latinum sermonem conversorum, interprete P. P. Pars prima.

Hafniæ, sumptibus & typis Orphanotrophii Regii, excudit
 Gottmann. Frid. Kisel, 1745, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Eximum est specimen, quod Societas hæc literaria, sub illustrissimi *Jo. Lud. de Holstern* præsidio florens, eruditorum civitati exhibere potuit primum. Neque habemus, cur impensas facientium postulationes vituperare queamus, quippe qui, solorum popularium auxilio, lingua Danorum patria edi cœptas Commentationes in Latinam vertendas curarunt, ut & alii inde proficerent. Spectant hæc quidem ad septentrionales Danicasque imprimis plagas, sed, cum eruditi sint κοσμοπολίται,

μωπολίται, exteri pariter sibi partem hujus instituti quandam sibi vindicant. Novem autem hoc in *Volumine* Commentationes occurrunt. Sunt illæ *M. W.* Meditatio de *M. Jo. Tauffani* versione Danica Pentateuchi; *J. G.* de anno, quo *Canutus M.* iter suum Romanum suscepit; *E. P.* de linguæ Danicæ fati & conditione, cum superiori, tum præfenti, ævo in Cimbria australi, sive Ducatu Slesvicensi; *M. W.* Explicatio numi cujusdam Judæocabbalistici; *C. L. S.* Demonstratio, quod Dania imperio Germanico nexu feudali nunquam fuerit subiecta; *B. M.* Periculum genealogicum, stemma *Eskilli*, Archiepiscopi, edisserens; *J. G.* de Pulvere pyrio, quando in Europa inventus, & quamdiu in usu fuerit apud Danos; *E. P.* Mausolæum Gothicum, sive brevis relatio de quodam A. 1744 prope arcem Jægerspriis in colle reperto monumento giganteo, vulgo *Jettestuve* dicto, cum quatuor in eo conditis sceletis, sive cadaveribus exarefactis, cujus monumenti ætas, quoad fieri potuit, in gratiam antiquitatum patriæ amatorum, indagatur; ac denique *J. F. R.* historico-physica enarratio de stupendis luminis borealis phænomenis, natura, & origine. *Tauffanus*, de quo prima Commentatio agit, & cujus labor A. 1535 lucem publicam adspexit, anno nimirum ante, quam *Christianus III* Pontificis jugum penitus excuteret, est inter divinæ veritatis reparatores non ultimo loco nominandus, neque tamen postea tempus habuit reliquum ad cæptam telam perficiendam; unde & in Danorum lingua totus sanctissimus Codex non nisi A. 1550 comparuit. *Canutum* illum, Danicæ atque Angliæ Regem, A. 1027 Romæ fuisse, contenditur, *Baronii* sententia plurimos adversus dissentientes, qui annum 1031, vel 1032, nominant, defensa. Tertiam Commentationem, cum ceteræ magis sint peculiaris argumenti, vel solam paulo penitus persequamur. Spectat illa solum Ducatum Slesvicensem, ubi pariter quondam Danica florens lingua, variis deinde casibus, a Saxonica, vel Teutonica, fuit absorpta. Quodsi hypothese Islandicam, vulgo receptam, nostram facimus, factionem *Orbini*, ex Asia profugam, his terris suum sic dictum Asarum idioma intulisse, negari nequit, idemque, certum est, in Saxonia esse disseminatum, quam Asarum propago non minus, quam Daniam &

Pag. 5
seq.

55.

56.

- Sueciam, incoluit. Noster hic, quanquam pomum eridos perpetuum esse concedit diversam de migrationibus populorum opinionem, tamen, ex vetustissimis Græcorum ac Romanorum monumentis se quidem confirmare posse, credit, Teutones, vel Teutonos, si quidem illi Germanicæ gentis autores fuerint, in Dania domicilium habuisse ante, quam Germaniam occuparent, atque idem illud ex *Pomp. Mele Lib. III Cap. 3 & 6* confirmatur; cui de recentioribus *Christophori Cellarii* consensus additur, indidemque elicitur, linguam pariter ex Dania in Germaniam migrasse. His positis, variis argumentis probatur, antiquissimam, verissimam, & familiarissimam, Slesvicensium linguam minime esse Teutonicam, sed Danicam. Primo, quod incolarum, in quatuor si partes dividatur, dodrans domi suæ Danice loquatur, una quadrans Germanice, pauci Frisonice, occidua qui littora infederunt. Deinde, quod loca plurima Danicis gaudeant nominibus: hinc, quod saxa, Runicis literis incisa, idem illud prodant. Notatur hac occasione,
58. Runica, vel Gothica, literarum elementa tribus modo gentibus
61. septentrionalibus familiaria, neque ultra, quam earum extendebatur dialectus, fuisse usitata; idque non tam antiquissimo, quam medio potius, ævo. Novum præbet argumentum, quod, cum doctrina Christiana Seculo IX & sequentibus eo inferretur, lingua Danica, nonnulli etiam Frisonica, incolæ utebantur, unde præcones, ab antistite primario Hamburgensi ac Bremensi eodem missi, surdis narrabant fabulam, donec linguam illorum didicerant; vel interpretes adhibere cogebantur. Diu etiam deinceps rei sacræ antistites ac ministri Dani gente fuerunt. Quintum est atque ultimum argumentum, quod hæc provincia inde ab Aboriginum sæculis iisdem paruit Principibus, iisdem adstricta legibus, eodemque regiminis modo, quo ceteræ Danorum provincie, administrata; semper quippe Danico regno, nunquam Imperio Romano, juncta. His omnibus tamen non obstantibus momentis, partim Principum, partim provincie ordinum, singulatim nobilium & sacri, opera factum est, ut Teutonice lingua publice adoptaretur: idque factum est ab eo tempore, quo *Waldemarus* Rex inter quatuor filios provincias suas divideret, qua divisione *Abel* Dux
63. Cim-

Cimbriam australem obtinuit. Numus Judaicus, quem *Marcus Wældike* explicavit, magicus est, in utraque parte quatuor habens circulos, inter sese conclusos, verbis singulos Rabbincis, & primum simul planetarum signis, notatos, gestantibus forsitan in singulos hebdomadis dies prospera quæque promittens. Quæ sequuntur, Dissertationes sunt longiores, atque ita omnino comparatæ, ut per spatii nostri angustiam haud satis digne a nobis excerpi possint. Finem igitur dicendi facimus, Autoribus doctissimis ac prorsus egregiis vires porro corporis ingenique firmas, & prosequendo huic instituto sufficientes, ex animo comprecantes.

THE EPISTELS OF M. T. CICERO TO M. BRUTUS
and of Brutus to Cicero, with the Latin Text on the opposite page and English Notes to each Epistle, &c.
id est,

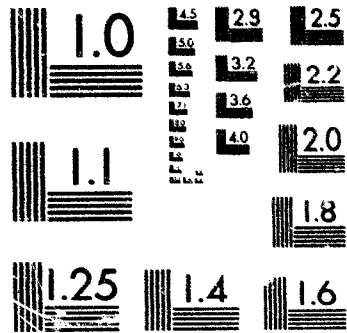
*EPISTOLÆ CICERONIS AD M. BRUTUM ET
hujus ad illum Latine, cum apposita versione Anglicana,
Notis ad quamque Epistolam Anglicanis, & Dissertatione præliminari, in qua dictæ Epistolæ vindicantur
a Rev. TUNSTALLI objectionibus, quarum quæque
seorsim consideratur & confutatur, a CONYERS
MIDDLETONO, Theol. D. & primo Bibliothecario
Academie Cantabrigiæ.*

Londini, apud Richard Manby, 1743, 8 maj.

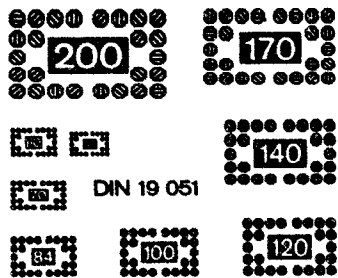
Plag. 20½.

Qualis hic liber sit, & quo tendat, apparet ex inscriptione. Scilicet, cum *Middletonus* in illo celebri suo libro, *Vita Ciceronis*, (vel, ex judicio *Tunstalli*, rectius *Historia temporum Ciceronis*), ad probandas suas historicas assertiones sæpe *Ciceronis* atque *Bruti* Epistolas amæbas advocasset, deinde vero *Jo. Tunstallus* earum probitatem fecisset dubiam edita Latina Epistola; credidit eo libello Noster se quasi provocatum fuisse in duobus, voluitque simul aviditati Anglorum lectorum gratificari, controversas illas Epistolas non tantum Latine exhibendo, sed etiam Anglice, quo scilicet omnes pariter ju-

dicare

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

dicare possent etiam Latine non periti; simul etiam adversarii tentavit argumenta singula, maxime quidem in Anglicana Præfatione, octo plagulas implente, aliqua vero, minorisque ea momenti, in Notis, cuique subjectis Epistolæ, confutare. Aliisne satisfecerit ita, ut sibi, valde dubitamus. Certe *Tunstallus* adeo territus & repressus hoc opusculo non fuit, quin ei alium opponeret, sat grandem, librum Anglicanum, inscriptum: *Observations of the present Collection &c.* de quo proxime plura; in quo non tantum sibi olim Latine dicta repetit & ampliavit, & solidioribus argumentis fulsit, sed etiam nova quædam contra *Middletonum* protulit. Necessè non putamus esse in re manifesta, ut *Middletoni* argumenta allegemus, quæ debilia & inania non esse procul dubio nequeunt. Ideoque perlegendò libro & examinando nolimus operam impendere. Quam certe impeditus in hypothesi sua, quam ad angustias redactus, sit noster Editor harum Epistolarum, & quam ipse prodat se diffidere illarum probitati, satis indicat illud, quod earum antiquum ordinem turbavit, librosque duos, inventionis tempore diversos, in unum conflavit, & quod majus est, æras plurimarum, seu, ut nos dicimus hodie, data, pro lubitu contra fidem librorum omnium mutavit. Et neque sic tamen cavere potuit, quin istæ Epistolæ cum aliorum Autorum relationibus & historica fide sæpe pugnent, & lectores implicent. Debuerat saltem tabulam apposuisse ordinis, quo hæc Epistolæ in præcedentibus editionibus, & quo in sua, legerentur. Supplevit hunc defectum *Tunstallus*, & ad finem Præfationis ad librum suum proxime recensendum differentiam editionum sub uno conspectu exhibet, quam tabulam necesse duximus hic repetere. Prima quidem columna præfert ordinem Epistolarum in editione *Gronovii* Leidensii A. 1692, & Hagana A. 1725, altera in editione *Middletoni*.

Gronov. I. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
13. 14. 15. 16. 17. 18.

Middles. 1. 14. 9. 11. 10. 13. 12. 7. 16. 19. 6. 17.
18. 20. 21. 22. 15. 23.

II. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

8. 3. 2. 4. 2. 4. 5.

Anglicana

Anglicam examinare versionem Epistolarum quid opus est? Ideo, nisi fallimur, illa fuit edita, ut Angli, Latine non docti, de celeberrima hac controversia judicare possent. Nos ceteri, qui possumus ex ipso textu arbitrari, tali adminiculo non indigemus. Quia tamen hanc versionem *Tunstallus* obscuram haud raro & male fidam affirmat esse, aegedum, & eam vocemus sub censuram, ab *Epistola X* (seu *I, 5*), quæ forte nobis occurrit, orsi. Verba itaque: *Ad fidem & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi*, reddit: *It concerns your character and dignity, to pursue him*. Rectene vox *fides* sit reddita per vocem *character*, videant Angli. Quamvis enim *character* possit accipi pro nota alicujus fide; putamus tamen nos certe, eam vocem amplioris esse significatus. In verbis *Epist. XI* (seu *I, 4*): *Prudentia porro, qua tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus*, putamus, eum prorsus falsum fuisse, quando sic ea reddit: *Nor is any prudence required from you for the time to come, but a moderation in conferring honours*. Quomodo in eam venerit opinionem, ut, *qua tibi superest*, verteret *for the time to come, pour le tems à venir, in tempus futurum*, non valde intelligimus; nisi dicamus, eum, loci corruptela implicitam, maluisse utcumque sensum bonum extundere, quam prorsus præterire locum. *Superest* enim est corruptum, & (si fas est, impostoris sollecissimos emendare,) legi debet *superat*, id est: *No other thing is required from your prudence, of which you have a great share. De tua prudentia, qua polles amplissima, & abundanter es instructus, nihil aliud requiritur, &c.* Etiam illa verba ejusdem Epistolæ: *Itaque timeo de Consulatu, ne Caesar tuus alius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde, si Consul factus sit, ascendurum*, non recte versa nobis videntur sic: *I am in pain therefore about the Consulship, lest this Cesar of yours should think himself raised higher already by yours decrees, than it would be from its present high to be advanced still to a Consul. Debuerat potius: higher, than he could be, even from the Consulship, if he had reached that degree. Altius, quam ipso a Consulatu, putet se posse ascendere, si, quod fingemus, eum attigerit.* Male etiam proxime coherentia:

*Quod si Antonius ab glorio relicto regni, instrumentum occasio-
nem regnandi habuit, sic dicit: If, Antony took the ensigns
of royalty &c. Instrumentum regnandi non sunt insignia
regia dignitatis, sed illæ opes, quibus regnum acquiritur
& retinetur, nempe milites & pecunia. Paulo melius hic
idem, Middletonus infra Epist. XXI (1, 15,) instrumentum
regni delatum ad Lepidum & Arzorium, the equipage of
Kingly power. In ejusdem Epistolæ fine: Quod utinam inspe-
ctare possis tyrorem de illo meum, vertit: I wish that you could
look into the fears which I conceive in my breast about him. De-
buerat about that. Ille enim est neutrum, (id est, illa de re,)
non vero redit ad Casarem. Epistola XII (1, 7,) initio: L. Bi-
bulus quam carus mihi esse debeat, nemo melius judicare potest,
quam tu, cujus tantæ pro republica contentiones sollicitudines-
que fuerunt, turbat, nostro quidem judicio. Nam cujus, quod
constructio prodir ad tu, proxime præcedens, id est, ad Ci-
ceronem, pertinere, retulit ad Bibulum. How dear L. Bibu-
lus ought to be to me after so many struggles and anxieties, which
he has sustained for the republic, no man is better able to judge,
than you. Fatemur, sensum sic saniozem fore & ratiocinium
aptius, si cujus ad Bibulum, redeat, quam si ad Ciceronem. Ve-
rum an non ineptus erit scriptor & infans dicendus & tricator,
qui verba collocat, ut jacent, quæ debuerat sic collocare, &
sic enuntiare: L. Bibulus, cujus tantæ pro republica contentio-
nes sollicitudinesque fuerunt, quam carus mihi esse debeat, ne-
mo melius judicare potest, quam tu, qui ejus merita, si quis
alius, maxime habet perspecta. Sic certe expectaremus a
scriptore, non dicam eloquente, sed humane tantum sari do-
cto. Deinde, quæ sequuntur, Bibuli encomia tanta certe non
sunt, ut inde colligas, ei pro republica summas contentiones
& sollicitudines fuisse; quas fuisse Ciceroni, omnis loquitur
historia, & nemo est, qui nesciat. Manet ergo, cujus pertine-
re ad Ciceronem, & hunc, quisquis ille fuit, Sophistam homi-
nem ineptum & artis argumentandi imperitum fuisse. Eadem
Epistola exeunte, sed Domitius in sua epistola celebrabitur, red-
dit: But Domitius's pretensions will be set forth in his own
epistel.*

epistolæ. Nos certe credimus, huic illorum verborum sensum esse: *We shall speak of Domitius and his merits more at large in our letter to you, which you shall receive by him. Laudes Domitii celebrabimus seorsim & amplius in epistola, quam per illum ad te destinabimus.* Quæ proxime adherent: *Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, potest evadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus,* sic vertit: *Do not fail however to admit Bibulus into your confidence, he is already — — so accomplished a man, that he bids fair to merit the honour of being ranked amongst the few of your class.* Apparet, cum scriptoris mentem profus non peripexisse. Hic enim *Bibulum* appellat virum, τοιαύτην κεχρημένον ἀρετῆς ἀφορμῇ, ἀφ' ἧς οὐκ ἐμώμενον αὐτὸν ἐνδέχεται ὁμοίον ἔσεσθαι τῇ αὐτῶν δόξῃ τῶν ὀλίγων τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἀνδρείᾳ ὠνομασμένων. *Epist. XIII (1, 6.)* locum difficilem: *Constituemus de reditu ejus (Ciceranis filii) ad petitionem (Pontificatus), aut ad commendationem honoris,* sic reddidit: *We will settle the matter together about his return to persecute his petition, or to recommend it to the next occasion.* Paulo quidem hæc Latinis clariora, verum tamen neque sic sensus omnino est expeditus, neque dictio. Eadem Epistola *Cythereus* aliquis memoratur. Vitium illud aliisne inhæreat editionibus, nescimus, putamus tamen. Atqui, si Criticus fuerat noster *Middletonus*, debuerat aut emendare, aut certe vitium indicare. Difficile non est emendare: *Cythereus* est nomen homini, non *Cythereus*, quod nihili est. In *Epistola XIV (1, 2.)* Criticum quoque desideres. *Cum magis mihi probatur militum severitas, quam tua,* vertit, ut jacet, *i am better pleased with the severity of the soldiers than with yours.* Non melior sensus ex Anglicis emergit, quam e Latinis. *Quam tua clementia debebat, than your mercy,* ut recte *Marklandus* deprehendit. Neque in illis ipsi de vitio suboluit ejusdem Epistolæ: *Me maximo otio egisse, ut insectaver Antonios.* Nam vertit: *That i have managed so, as to be able to pursue the Anthony's much at my ease.* Quis, quaesumus, bonus sensus? Ni scripserit, certe scripsisse debebat *Autor, me maximo opere (vel*

potius *negotio*,) *egisse* &c. id est, omnes in id nervos intendisse, *that i have spend all my power*. Paulo post: *Vehementer a te, Brute, dissensio, nec clementia tua concedo*, vertit sic: *I differ widely from you, Brutus, not that i yield to you in point of clemency, but a salutary* &c. Apparet, eum sic voluisse refictum habere textum: *Vehementer a te, Brute, dissensio, & tibi sum dissimilis, non quidem ac si tibi quidquam in clementia concederem*, id est, *minus clemens forem, quam tu es*. Verum non intellexit phrasin, hic positam, *concedere alicujus clementia*, ἐμολογεῖν πραότητι, vel ἐπιεικείᾳ τινός, id est, ad alicujus sententiam de exercenda clementia accedere, eamque approbare. *Epistola XVIII (I, 13)* verba: *Alii aliter cum suis vivunt: nihil ego possum in sororis meae liberis facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium*, sic in crustavit: *Other people live in a different manner with ther friends, but i can never do enough for my sister's children, to satisfy either my inclination, or my duty*. Nulli dubitamus, isti loco vitium inhærere, & legendum esse: *Nihil ego possum in sororis mea liberis non facere*. Ratiocinatur sic: *Alii quidem amicos & affines liberosque suos negligunt, & eos exponunt periculis, ut Lepidus suos liberos, eosdemque sororis meae; verum ego, impulsus ab ingenio meo, debeo facere, & non possum non facere, ea omnia, quibus possit expleri mea voluntas & meum officium*. In illo *Epistole XX, (I, 14)* quod jam *Marklandus* notavit, obscure & ambiguo, non studuit Anglus clariora verba efficere: *Ciceronem meum ne dimittas, tecumque adducas, quod ipsum tibi jam jamque faciendum est*. *You would not dimiss my son, but bring him hither along with you. This you must do instandy*. Debuerat enim: *For you must come instandy*. *Epistola XXI (I, 15)* recte vertit, *tantumque vigilat in studio, ut spendit so much of bis time in study*. Recte quidem hæc, & bene Anglis auribus sonant. Verum *evigilare in studio*, pro *literarum studiis invigilare*, veremur, ne multis fœdus solœcismus videatur. In eadem *Epistola*, dubitamus, num Angli, suo utentes acumine, melius hoc Anglicanum capiant ratiocinium, quam nos Latinum impostoris. *While these (Lepidus & Antonius)*

were

were ardently wishing to raise fresh disturbances in the state, we had no troops about us, which we could oppose to them. For the whole was eager and unanimous in asserting its liberty. Sic vertit hæc Latina: *His ardentibus perturbanda reipublica cupiditate quod opponi posset, præsidium non habebamus. Exerxerat enim se civitas, in retinenda libertate consentiens.* Nihil hic sani videmus, nihil cohærens, nihil concludens, nihil, quod enim respiciat, aut requirat. At, si dixisset, *exuerat enim se civitas*, id est, ipsa se præfidiis omnibus nudaverat, utpote consentiens in retinenda libertate, neque putans, in finu suo se tyrannos gerere latentes, ille certe foret sanus & aptus sensus. *The state had himself spoiled from all his forces, thinking them to no use for him at all; as being beyond all danger of oppression, by a unanimous zeal for asserting of the liberty.* Ista ejusdem Epistolæ viciosa: *Sed animus idem, qui semper infixus est patriæ caritate, discessum ab ejus periculis ferre non potuit*, sic incrustat: *Yet my mind always the same, and ever fixed on the love of my country could not bear the thought of leaving it in its distress.* Verum quis non videat, Latina, quæ circumferuntur, Latina non esse: *animus infixus patriæ caritate.* Et quorsum illud est? quod aut abundabit, aut deerit & post caritate. Verum sic locus emendandus & interpungendus est: *Sed animus, idem qui semper infixus, ex patriæ caritate discessum ferre non potuit.* Cur, paulo post, illa: *Cum Auster me in Italiam retulisset*, vertens: *when an uncommon south wind has driven me bak to Italy*, vocem *uncommon* addiderit, rationem non videmus. Certe in Latinis non est. In eadem non intellexit, *si ita vis.* Nam verba: *eos per ipsos dies effudi, si ita vis, honores*, id est, si permittis mihi, ut illa metaphora, aut hyperbole, utar, ita vertit: *I poured out honours, since you will have it so*; quasi legisset *siquidem*, vel *quando quidem ita vis.* Ex illis Epistole XXII (1, 16): *Vindici quidem aliæque dominationis, non vicario, equis supplicat, ut optime meritis de republica liceat esse sulsis?* extudit hunc sensum: *One may supplicate indeed the successor, but never the avenger of another's tyrannie, that those may be safe.* Id est,

possit aliquis successori in alienam tyrannidem supplicare, sed non item vindici. Sine dubio, qui hunc sensum tribuit Autori, debuit verba sic collocasse: *Vicario quidem alienae dominationis, non vindici, quis supplicet*, omisso signo interrogationis. Atqui hoc est vim scriptis facere. Scilicet non perviit, locum mancum esse, & sic scribendum: *Vindici quidem alienae dominationis, non dicam vicario, equis supplicet?* Obscurum illum locum in fine ejusdem Epistolæ: *Itaque, resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est, tamen, quia ille Consul huic Consularem merito prestare videtur, nemo miratur, non juvat: neque extricat hac interpretatione: Wherefore, for Cicero to act against Antony, though it be a part highly commendable, yet because such a Consul seems of course to promise such a Consular, no body wonders at it.* Quid enim? Estne apta & naturæ rerum consona idea, Consulem aliquem, qualis fuit *Octavius*, puer imberbis, prestare, id est, ordinariè efficere talem Consularem, qualis fuit *Cicero*, humilem & servum. Non coherent rerum & idearum nexus atque necessitudines. Si loco merito prestare esset temere terere, sensus emergeret aliquantum commodior. Nempe, quod *Cicero* resistit *Antonio*, in laudem ipsi cedit. Sed, quando idem *Cicero*, tantæ famæ consularis vir, ab imberbi Consule se patitur absque necessitate cogente terreri atque ductitari, nemo illud prius amplius laudat, aut miratur. In proxime sequentibus: *Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum, non felicius fuit versatus Interpres noster, ita reddens: But if the same Cicero, with respect to others, should waver at last in his resolution.* Omnia alia cogitabat Autor. Sed mirum non est, si dictio inepta & sibi adversa versionem trahat ineptam & incongruam. Primum quidem abesse debebat illud *but, verum, vel at.* Non enim arguit præcedentia, sed est novum rationium. Sed locum integrum apponemus, sane monstruosum, in quo nihil sani: *Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in excubando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita evanescere cogit.* Videmus quidem,

dem, quid senserit Autor, hæc scribens, & quid effari voluerit. Nempe hoc: Idem *Cicero*, qui tanto & tam firmo animo resistit *Antonii* ambitioni & tyrannidi, si aliis tribuerit suum favorem, eoque illos ad dominationem evexerit, efficiet hoc modo, ut non tantum annos, quos ipsi fatum adhuc indulgebant, inglorius & contemtus exigat, sed etiam ceteris, a se antea bene & cum gloria peractis, excidat. Substituere jam verbis: *flexerit adversus alios judicium suum*, hæc: *flexerit ad alios favorem suum*; videbis, quam portentosus & immanis sensus emergat: Si *Cicero* flexerit ad alios (id est, *Octavium*,) suum favorem, quem tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando *Antonio*. Itane homo sanus loquatur? Adeone potest aliquis favorem suum dirigere in alterum exturbandum (sic enim saltem scribere debuerat)? Nos vero putabamus, ad id efficiendum, id est, ad subvertendum & exturbandum aliquem, infestum animum & odia adhiberi. *Ἡράκλειος, τῆς ἀναισθησίας*. Poterat ex hoc solo loco impostor sophista, sed is non semper sibi similis, detegi atque deprehendi. Verum jam satis putamus hanc Anglicanam versionem a nobis excusam esse. Desinimus itaque, ad *Funshalli* librum lustrandum, hoc est, ad lautiores dapes, proxime accessuri.

FRANCISCI TORTI, MUTINENSIS, PHILOSOPHIAE & MEDICINAE DOCTORIS, in patrio Lyceo Professoris primarii, Serenissimi Raynaldi I, Mutinae, Regii, Mirandulae, Ducis, Medici, a consiliis quatuor Virorum publicae valetudinis, & Societatis Regiae Londinensis Sodalis, Therapeutice specialis ad febres periodicas perniciosas; cui subnectuntur Responsiones iatro-apologeticae ad Cl. RAMAZZINUM; addita in hac quarta editione Autoris vita, a LUDOVICO ANTONIO MURATORIO conscripta, atque aliis ejusdem Opusculis.

Venetis, apud Laurentium Basilium, 1743, 4.

Alph. 3 plag. 4.

Quinque

Quinqve Opusculorum genera hoc volumen complectitur, de quorum tribus, quoniam sæpius jam edita sunt, nihil hoc loco commemorabimus. Eaque Therapevtice specialis sunt, quæ jam quartum in lucem emittitur, Responsiones iatro-apologetica, quibus, in Therapevtica, de Cortice Peruviano, data præcepta, contra Cl. *Ramazzinum*, Autor tuetur, eæque tertio produnt, & iterum editæ Dissertationes de Mercurii motione in barometro. Duo tamen sunt, quæ & his addidit typographus, Præfatio & Dedicatio Therapevtices, quales in prima editione anni 1712 fuerunt; prætereaque ea Therapevtices loca, ad quæ *Tortus* in Responsionibus provocavit, cum primæ editioni accommodata essent, ad hanc quartam accommodavit. Sed hæc quidem nullius momenti sunt. Amplius de vita *Torti*, ac de tribus ejus Epistolis, dicendum est, quæ jam primum apparent, & quæ *Muratorio*, V. C. debentur, Vita, tanquam autori Epistolæ, ut editori; ad *Muratorium* enim a *Torto* scriptæ sunt. *Tortus* igitur, Mutinæ natus, patriam habuit, quæ spatio Seculi circiter plures, præcipue ob medendi scientiam, claros viros procreavit: *Sancassonium*, *Pacchionum*, *Gberlium*, *Davinium*, *Monrealum*, *Leprotum*, *Vandellium*, *Ramazzinum*, & *Vallisnerium*, qui omnes ex illa regione orti sunt, cui Duces Atestini dominantur. Sustulit *Franciscum* pater *Franciscus*, militum tribunus, pridie Cal. Decembris A. 1658. Ubi literis humanioribus ac Philosophiæ usque ad A. 1675 operam dederat, ad Jurisprudentiæ studium se contulit; at, cum, nihil eam amœnitatis habere, conspiceret, ad medendi se artem convertit, & sibi ipse magister factus, theoriam ex libris petiit. Paulo post se *Antonio Frassonio*, celebri Mutinensium Medico, in disciplinam dedit, qui, cum in eo ingenium vividum, tenacem memoriam, judicii supra ætatem perspicaciam, cerneret, ad ægeorum lectos deduxit, & hoc magistro tantum profecit *Tortus*, ut A. 1673 in Bononiensi Gymnasio Medicinæ & Philosophiæ Doctor crearetur. Reversus in patriam, cum, vix viginti tres annos natus, aliis medendi artem cum fructu traderet, datus ipsi in Mutinensi Gymnasio proximus a *Ra-*

mazzino

ramazzino locus fuit, & hoc Medicinam docendi munere multa cum laude functus est, siquidem & cum *Ramazzino* Galenistarum methodum abrogavit. Cum eodem dignus judicatus fuit, cujus consilio *Franciscus* Dux uteretur, adversa valetudine usus, cui etiam eleganti & festivo ingenio, & elegantibus versibus, placuit, quibus sæpe in Latina & Italica lingua ludebat. Tum quoque *Tassi*, & in universum patriæ suæ Poetarum, tutelam contra Gallos *Tortus* suscepit, atque in satirico inprimis genere excelluit, cujus a *Muratorio* aliquod specimen adjunctum est. Primum physici argumenti scriptum, quod in lucem emisit A. 1694, de Mercurii motione in barometro Dissertatio fuit, exercendi ingenii causa scripta, qua, *Borellum* extirpari, ejusque, in quem prolapsus erat, errorem quodammodo defendi posse, ostendit. Quatuor annos post, altera Dissertatione emissâ, ad *Schelhammeri* fundamenta dejicienda stilo scholastico se contulit. Eodem anno Anatomico Theatro Mutinæ præfectus est, quod ipsius consilio Dux *Raynaldus*, qui *Torto* ad valetudinem suam tuendam utebatur, nuper extrui curaverat. Maximam deinde famam comparavit *Torto* Therapevtice specialis, in quo opere primus docuit, adversus periodicas febres, quæ primo aspectu mites, inopinatè malignæ & lethales, fiant, in solo Peruviano Cortice quærendum auxilium esse, ac certo inveniri, modo major ejus modus adhibeatur. Is liber A. 1712 demum prodiit, etsi diu ante reperta hæc Corticis vis fuerat, & synopsis ejus libri tres ante annos in lucem emissâ. Fuit autem hic liber tanto, apud exteros etiam, applausu exceptus, ut non solum *Hequetus*, *Lancisus*, *Hofmannus*, alique Medici, *Torto* de tam præclaro opere edito gratularentur, verum etiam Sociis Regiæ Londinensis Societatis adscriberetur. Soli fere *Ramazzino* hic *Torti* labor tam parum placuit, ut & A. 1714 Dissertationem de abusu Chinæ Chinæ ederet, qua omnem fere usum hujus corticis proscribere ex medendi arte volebat. *Ramazzinus* eodem anno vivere desierat, neque in hoc libello *Tortum* nominaverat; tamen is altero anno post Responsiones Iatro-Apologeticas edidit,

die, cumque & his aliqua cum in vita *Ramazzini*, tum a *Mangeto*, opponerentur, per *Ferrandem Ferrarium* curavit librum A. 1719 emitti, qui Mutinensium Medicorum methodus antipyretica vindicata inscribitur. Præter hæc nihil adeo edidit *Tortus*, etsi *Muratorio* Tractatum promiserat de febribus continuis acuti generis. Quo major Medicus fuit, eo magis & libentius incertitudinem & impotentiam artis in gravioribus præsertim morbis tum agnovit, tum quoque publice interdum fassus est. Bis in alias Academiis vocatus cum lautis admodum conditionibus, & amplissimo stipendio, A. 1717 Taurinum, & tribus annis post Patavium. Cum vero commoveri non posset, ut patriam relinqueret, plures ipsi a Duce suo honores collati, immunitatis privilegium concessum, duplicatum quoque honorarium fuit. A. 1731 improvise paralyti corripiebatur, & quanquam restitutus esse videretur, tamen minus prospera valetudine utebatur, & hydrope tandem A. 1741 accedente, eodem anno octoginta tres annos natus, finem vivendi fecit, meruitque, ut duæ ipsi a discipulis marmoreæ tabulæ ponerentur.

Hæc de vita *Torti*. Quæ sequuntur *Epistole*, iis *Tortus* ad quatuor a *Muratorio* quæsitæ, & prima quidem ad hoc, respondit, cur, quæ agris consilia dederit, non revisa emiserit in lucem. Duas sibi causas fuisse ait, alteram, quod, cum responsiones accommodaverit systemati Medicorum, consilium petentium, noluerit has ita mutare, ut semper doctrinæ, quam alias profitebatur, responderent, alteram, quod paucissimorum morborum exitum sciat, de quorum curatione quæsitus fuerit. *Secunda Epistola* rationes aperiebat, cur Tractatum *de Febris continuis* non perfecerit; cum vero eam *Muratorius* perdiderit, *tertia* sequitur, in qua, cur nolit postro medendi artem exercere, rationes reddit. Quæ fere omnes in hac conveniunt, nolle se, senectutis incommodis fere oppressum, cum exercitio medendi artis conjunctas molestias porro ferre, præcipueque eas, quæ ab hoc proveniant, quod vel ipsi agri velint quasi cogere Medicum, ut hanc, vel illam, medendi viam ingrediatur, vel cum ejusmodi Medicis

Medicis habenda res sit, qui, etsi neque sedem mali, neque naturam, cognitam habeant, neque etiam in utramque inquisiverint, tamen se opponere *Torto*, propositamque ab ipso medendi rationem damnare, audeant, quod sibi scribit aliquoties, præcipue ratione usus Corticis Peruviani, accidisse. Neque vero se inde proveniente damno moveri posse, quia didicerit paucis contentus esse. Superest, ut de *quarta* Epistola dicamus, in qua causas exponit, cur noluerit Academicis celebrioribus adscribi. Gloriæ igitur se dicit non adeo cupidum esse, præcipueque illius, quæ non adeo semper vera sit, se vero summam gloriam, qualis ex servatis civibus possit nasci, libro illo consecutum esse, in quo docuerit, quomodo certo alias morituri homines per corticem Peruvianum servari possint, & propter hunc librum se in majore fortassis laude apud posteros futurum esse, quam si plurimum Academicarum socius fuerit. Hæ quatuor Epistolæ lingua Italica scriptæ sunt.

BIBLIOTHECA HISTORICA BRANDENBURGICA, *Scriptores rerum Brandenburgicarum, maxime Marchicarum, exhibens, in suas classes distributa, & duplici Indice instructa, a GEORG. GODOFR. KUSTERO, Gymnasii Frider. Rectore, & Regiæ Societatis Scient. Collega.*

Vratislaviæ, 1743, 8.

Alph. 2 plag. 16.

Celeberrimus Autor inde ab annis bene multis horas subsecivas excolende Historiæ Marchicæ dicavit, inque hoc ipso studio tam præclaros fecit progressus, ut dignum illud plausu publico judicaverit & Societas Regia Berolinensis, & alii quidam viri ordinis in republica literaria superioris. Undique igitur conquisivit & collegit ea subsidia, quibus vel aliquid lucis affundi posse Historiæ Marchicæ arbitratus est. Quod cum intelligerent nonnulli, Autoremque ante aliquod temporis spatium in recudendo, notisque ac supplementis locupletando, *Rentschii* libro, qui *Brandenburgischer Cedern-Hayn*

Hayn inscribitur, esse rescitent occupatum, frequenter cohortati sunt eundem, ut, quæ ad *septimum* hujus libri *Caput*, de Scriptoribus Historiæ Brandenburgicæ, explicandum illustrandumque spectant, novæ *Rentschii* editioni præmitteret. Nec sane voluit refragari, edocuis nempe experientia, qui Bibliothecas historicas, vel universales, vel particulares, ediderunt, *Herzium*, *Lipenium*, *Struvium*, *Menckenium*, aliosque, perpauca commemorare scriptores, res Marchicas exponentes. Plures enim proficere, jam illo tempore comprobavit doctissimus *Kusterus*, quo notitiam Scriptorum, Historiam Marchiæ illustrantium, ordine alphabetico adornatam, & *Leusingeri* annexam Operibus, in dias luminis auras exire passus est. Nunc vero apparatus iste librorum ejusmodi historicorum, sive ad Scriptorum numerum, sive rectum, quo disposita sunt, ordinem, respexeris, uberius longe ac splendidior exhibetur, & propterea sese commendat simul, quod Autor præstantissimus non plagulas tantum eorum scriptorum adjecit, quæ vel possidet ipse, vel oculis usurpavit, sed sæpiusculæ etiam de uno alterove candidum subjunxit iudicium, nec minus Anonymos Pseudonymosque, quantum fieri poterat, detexit, ut, quisnam, *Apellis* exemplo, se post tabulam abdiderit, subinde cognoscere. Vides ex his generatim, Lector, quæ ratione compositus sit liber elegantissimus; nunc, ut ipsa quasi corporis viscera tuo subjiciantur conspectui, efficiemus.

- Pag. 1-44. *Libro* scilicet *primo* de originibus Marchiæ & Marchionum, scriptoribusque geographicis potissimum, agit *quinque Capitibus*; *Liber secundus*, qui *novem* complectitur *Capita*, scriptores, ad historiam Marchiæ naturalem spectantes, in medium profert; *tertius* recenset eos, qui historiam Marchiæ ecclesiasticam illustrarunt, & *Capitibus viginti tribus* absolvitur.
- 89-299. *Quarti Libri Sessio I* de libris genealogicis editis & ineditis, *Compendiis historicis, Annalibus, scriptoribusque Marchiæ, partim ineditis, partim adfectis, partim deperditis, partim fabulosis*
- 300-384. *etiam, duodecim* continet *Capita*. *Sessiois II* argumenta sunt de vitis Principum, qui Marchiæ cum imperio præfuerunt, de meritis Electorum Brandenburg. in imperium S. R. G.; de titulis & insignibus Brandenburgicis, potentissimæ Domus eminentia,

eminentia, sigillo majestatis, nexu cum Domo Saxonica, pacto confraternitatis, ordinibus equestribus, ac denique Deductionibus, quæ omnia *Capitibus quinquaginta novem* pertractantur. *Sectio III tribus Capitibus* scriptores sistit generales ac speciales, itemque specialissimos, qui notitiam Comitum, Baronum, & Nobilium, suppeditarunt. In *Sectio IV Capitulo sex* occurrunt de Chorographis ac Poleographis, sive iis scriptoribus, quorum industria provinciarum, urbium, & vicorum, historiam debemus. *Quintus Liber*, & is quidem potestatem, scriptorum, qui ad Marchiam literatam referendi, catalogum *octo Capitibus* exhibet, inque his Autor Celebrerrimus differit, ac scriptores producit, de favore Principum Brandenburgicorum erga literas, de Academia Viadrina, societatibus eruditis, Gymnasiis & scholis, Bibliothecis, tam publicis, quam privatis, scriptoribus juris Marchici, numis Brandenburgicis, & numophylaciis Marchiæ præstantioribus. Finem Operi pulcherrimo imponunt Supplementa, quibus ea, quæ interea temporis, dum Bibliotheca sub prelo sudabat, vel adhuc incognita, vel rectiora, intellexit, nos ignorare noluit *Küsterus* omni laude dignissimus.

ANG. MAR. BANDINII IN ANTIQUAM
Tabulam eburneam, sacra quædam D. N. Jesu Christi
mysteria anaglypho opere exhibentem, Observationes.

Florentiæ, ex typographio ad insigne Apollinis, 1746, 4.
Plag. 7, Fig. zn. 2.

Quantum pretii & usus apud antiquos ebur fuerit, vel ex edibus eburneis, quarum in literis sacris fit mentio 3 *Reg. XXII, 39, Ps. XLIX, Amos III, 14*, quales & *Menelao* tribuit *Pœtarum* princeps *Odyss. Δ. v. 72 seq.* satis patet. Apud Romanos eminebant præsertim eburnæ fellæ, quales deinceps *Exarchorum* quoque *Ravennatum* fuisse dicuntur, & quarum partem esse censuit, qui exemplum tradidit Autori nostro atque explicatori doctissimo, eburneam istam tabellam, conditione illius idem prodente. *Bandinius* eam, ex sculpendi modo, ad Seculum

lum circiter septimum refert, cujus post dimidium spatium Exarchorum dignitas interiit. Utraque tabulæ pars ad magnitudinem eboris incisa æri sistitur. Altera facies miraculum exhibet, *Jo. II* designatum, dum aquam, sex hydriis contentam, Christus in vinum convertit. Capacitate comprehendisse dicuntur singulæ duas, vel tres, μεΦητάς. Dum igitur sacrum istum locum Φιλοσοφικῶς lustrat, interpretationis suæ specimen hac occasione daturus; illa quæ mensura fuerit, expendere solet. *Tremellius* ex Syriaca versione *quadrantalia* transtulit. *Quadrantal* autem, ait *Ludovicus de Dieu*, est octava pars cadi, sive modii. LXXII varie utuntur, modo scilicet pro Batho, modo pro Satho, quæ erat tertia pars bathi, & semper ἑδραῖαν vertunt. Ideoque hydria est, quæ Ebraice טרין, vel amphora, non Romana, ut nonnullis placet, sed, ut melioris notæ Criticis, Attica. Græca vero Romanam dimidio superabat, & continebat Χόως, hoc est, congios Atticos XII, sextarios Atticos LXXII, cotylas CXLIV, libras vini CXX, libras aquæ CXXI, cum dimidio, ut *Capellus* computat. Quibus evictis, ingenue suppositas atque affectas esse hydrias, profiteretur, quæ integra, aut quorum fragmenta inter pretiosa templorum cimelia ostentantur, quasi miraculo inservierint. Et artifex ipse deceptus est, qui amphorarum formam sistit, cum tamen ista fuerint vasa, lotionibus ante sacra & convivja quæ inserviebant. Hæc expiationis consuetudo ab Ebræis ad Græcos, & ab iis ad Romanos, manavit, qui propterea juxta sua templa fontes & vasa ponebant, ad purificationem jussu XII Tabularum, in quibus legebatur: AD DIVOS CASTE ADEUNTO. Erant vero hæ aquæ viduæ, ut vocat acerrimus *Tertullianus*, quoniam nulla expiandi animos virtus in illis erat. Etiam apud Christianos obtinuit, qui profanarum gentium consuetudinem istam ad suos transtulerunt. Hinc aqua in fontibus, cisternis, & magnis vasibus, ante templa servabatur. Agitur hac occasione de immersione in sacrum fontem, pluribus seculis usitata, ut ostendit *Edmundus Martene Lib. I de Ritibus eccles. pag. 128*, & *Josephus Martinus in Theatr. Basilic. Pis. Apostolica traditionis institutum esse*, contendunt *Noribonus Knatchbull ad 1 Petr. III, 20*, *Gabriel Tæversun Libr. Angl. de Baptismo*, *Carolus Maria de Veiel*, & *Salmasius in Apparatu de primatu Papæ*, *Schlichtingius ad Jo. I, 20*, aliique. In figura
tonsus

tonsus sinitur Servator, ut ordinis sacri viri apud Pontificios. Hac occasione de origine ritus disputatur, quem alii a Judæorum Nasireis, alii a profanarum gentium sacerdotibus, ac virginibus Vestalibus, repetunt, ut *Jo. Douglbejus in Analectis ad V. T. pag. 477, & Lindebrogius pag. 1378* ad Codicem legum antiquarum, alii a servis, quorum de vatione *Pignorius*, alii aliunde, ut *Fabric. in Bibliogr. ant. Cap. 18 pag. 506, Casp. Zieglerus de Tonsura Clericorum, Saluafius in Primatu Papæ, & Epist. sive libro de Coma ad Colvium*. Indutus est porro tunica & pallio. Propior Christo est figura masculula forsitan architrictini, Christum autorem miraculi plicatis aliquantulum digitis, indice excepto, indicantis. Tertio loco sinitur sponfus, scyphum dextra tenens, sinistra aperta, & ad Christum directa, ipsumque veluti stupefactus indicans. Notabiles hic sunt scyphus & tunica manicata. Scyphus erat vas admodum capax & amplum, nonnunquam præterea insigni labore cælarum. Tunicas porro manicatas, quas Græci *χαρδάρης* vocant, quod *χαρδάρης*, sive manicas, habeant, adhibebant mulieres, & apud barbaros plerosque pariter viri.

In altera tabulæ parte somnium *Josephi* sinitur, atque Bethlehæmum cum *Maria* gravida & asino insidente via. Utrobique spiritus aliquis divinus simul conspicitur, alis præditus ad indicandam velocitatem, tenui atque expedita veste, hilarique vultu. Baculum, ut *Noster* arbitrat, vel, ut nos interpretamur, facem, tenet sinistra. Facem, inquam, quod in parte tenetur inferiore, non nisi dimidium ad corpus pertinet, inque superiore ac latiore flammam satis luculenter ostendit; noctem autem circumfusa obscuritas indicat. Dextra superius somnum capienti in stragulis *Josepho* anterioribus digitis porrectis benedicit; inferius asinum ducit capistrarum. Opinatur *Noster*, fugam ista inferiore figura in *Ægyptum* describi, sed infans nulquam apparet, contra vero, quam *Josephus* juxta vadens amplectitur, virgo luculenter satis uterum ferre conspicitur. Somnium quidem, superius depictum, Autoris nostri opinionem confirmat; neque vero & altera tantopere obstat, prætereaque spissis illis tenebrarum in temporibus tantas fuisse, ut, gravidam in *Ægyptum* fugisse, crediderint, existimamus. Præsertim, cum cetera sint satis accurate descripta, & nominatim *Josephi* dormientis cum proficiscentis figura exacte consentiat. Interim arbitrat *A. Bandinius*, infantem concipi debere matris veste reclusum, atque ab aeris injuria munitum; quam quidem difficultatem, cum vestigium inveniatur nullum, neutiquam nos removere posse, profitemur.

GRAMMATICA LATINA, METHODO NOVA ET
artificiofa, in usum illustris Gymnasii Bethleniani,
adornata a MICHAËLE AFTAL.

Cibinii,

Cibinii, 1744, 8.

Plag. 8.

Felici non minus instituto, quam maximo rei literariæ apud Transylvanos incremento, Cl. Viri, *Micb. Ajtai*, laudabili industria produit linguæ Latinæ, quam vocant Grammaticam, institutio, facili ac nova apud suos methodo concinnata, quæ elementa linguæ Latinæ in brevi & perspicua synopsi ita exhibet, ut tenellorum ingeniis, in intrimos Latini sermonis recessus penetrare cupientibus, multum lucis accendat, illaque eo, quo tendunt, missis ambagibus omnibus, per compendium ducat. Naturali enim methodo ac singulari artificio digesta, suis quæque locis comprehendit, subnexis cuiuslibet parti primis ac præcipuis maximeque necessariis vocum inter se connectendarum regulis, ut, qui nomina per casus declinare, verbaque per modos ac tempora inflectere, didicerint, substantiva eum adjectivis componere, verbaque suis, quos regunt, casibus jungere, rite norint. Valere Autor iussit veterem illam, qua hæctenus obruti pæne fuerant parum firmi puerorum animi, Grammaticam perplexam satis & confusam, barbarieque plenam, versibus inclusam, quorum non minori, minusve difficili, labore mens evolvenda, quam verba memoriæ infigenda erant. Nam Poeticen a prima statim ætate sic desipere magis, quam sapere, cogebantur tirones. Quæ omnia qui perpenderit, facili intelliget negotio, non posse non novam hanc Institutionem Linguæ Latinæ, teneriori ætati aptam, brevitate perspicua, methodo facillima, puritate sermonis nunquam obscura usam, memoriæ, quod dudum summopere juvenus scholastica desiderabat, consulentem, ingenia adolescentum juvantem, eaque puritatis ac elegantia Romanæ novis, quibus locupletata est, præceptis imbuentem, omnibus, quos optinarum artium tenet desiderium, mirifice sese commendare. Nec pœnitebit igitur pauca quædam adhuc dixisse de scripto non inutili, totiusque libelli œconomiam lectoris ob oculos posuisse. Divisus autem est in *Classes tres*. *Prima* est de Elementis Latinitatis, in qua nominum & pronominum declinandi pauciter ac verbi inflectendi formas, eorumque accidentia, seu qualitates, breviter dilucideque exponit, regulasque generales nominum ac pronominum æque ac verborum subjungit; *altera* est de ipsa Grammatica in qua apte loquendi & scribendi rationem perspicue tradit, additis regulis de generibus nominum, regulisque specialioribus constructionis eorundem ac verborum, reliquarumque partium orationis; *tertia* de Syntaxi, quæ tota in eleganti & concinna vocum ac sententiarum in oratione dispositione versatur, ac, quicquid orationem exornat, certis ac novis compluribus de elegantia sermonis Latini præceptis docet, & figuras syntacticas, quæ orationem mirum in modum ornant, perspicua brevitate explicat. Denique ars poetica, non prolixè quidem, sed clare tamen dilucideque, exposita, subjicitur.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVII.

Pars I.

DELLE ANTICHE STATUE GRECHE E ROMANE, &c.

hoc est.

ANTIQUÆ STATUÆ GRÆCÆ ET ROMANÆ, que in arrio Bibliothecæ D. Marci, & in aliis locis publicis urbis Venetiarum, reperiuntur.

Pars I & II.

Venetis, 1740 & 1743, fol. max.

P. I Alph. I plag. 4, Tabb. æn. 50, P. II Alph. I plag. 2, Tabb. æn. 50.

Cum faustissimo bonarum artium & literarum bono egregius hic & splendidissimus signorum statuarumque prisicarum, Venetiis collectarum, apparatus in lucem prodierit; nostrarum inprimis esse partium judicamus, relictis omnibus aliis, incomparabilium horum operum divitias Lectoribus nostris commendare, artesque *Phidiarum & Polycleto- rum*, si possunt satis prædicari, apud humanissimum quemque judicem multum per se æstimationis habituras, literulis utcumque nostris ornare. Ante vero, quam hujus propositi fidem exsolvamur, non a re alienum erit, varias imaginum, signorum, statuarumque veterum, syllogas a patrum inde temporibus in memoriam revocare. Primum vero, quævis & potestas vocabulis Latinis insit, quibus signorum qua-

P p p

libet

libet generâ denotare fas est, explicemus, ne vel cum vulgo in errorem inducamur, vel ipsas statuarum formas parum accurate loquendo confundamus. Multum hac in re justa & subtilis *Plinii* diligentia præstitit, quem ducem sequi nullo modo pœnitebit. Statuas scilicet nominarunt veteres, in quibus totum corpus apparebat, quarum sunt nonnullæ pro amplitudinis, vestium, armorum, ornamentorumque, discriminibus vel *Colossæ*, vel *Augustæ*, vel *Achillæ*, paludatæ, chlamydatæ, togatæ, ne quid de ceteris eius generis formis dicamus. In eo tamen sermo Latinus inopia quadam dictionum laborat, quod symplegmata luctatorum, aut alias plurium hominum inter se nexorum species (*groupes*), vel generali vocabulo signi, vel statuarum, denotari legimus. Quodsi hæc sculptilia vel infantis mensuram æquant, superant aliquantum, vel eadem minora habentur, peculiari nomine sigillorum, statuarum cubitalium, palmarum, & imaguncularum, veniunt, adeo ut mirum cuiquam videri possit, statuarum frustra, hoc est, capita & cultus hominum tenus humero expressos, (*Gall. bustes*), tantummodo imaginum sibi vocem vindicasse & retinuisse. His breviter expositis, & in ordines suos numerosque relatis, in his generibus quomodo doctissimorum hominum diligentia laboraverit, rectius judicari potest. Imagines Deorum *Vincentii Cartarii* huc non pertinere, nemo non videt, utpote ex numis maximam partem, quanquam scite & subtiliter, sumtas. Primus omnium, quantum scimus, operæ pretium fecit *Achilles Staius*, cum *illustrium* ex antiquitate *virorum vultus* excuderet Romæ A. 1569 fol. Paulo post *Theodori Gallæi* manus non infeliciter se applicuit *Imaginibus Fulvii* depingendis A. 1598 in 4, quas luculento dein Commentario ornavit *Jo. Faber*, vir doctus, Antwerp. A. 1606, 4. Non diu ante *Ursinum* prodierunt *antiquarum statuarum urbis Romæ icones* Romæ A. 1584, 4, & ineunte priori Seculo iisdem optimis ac verissimis rerum antiquarum monumentis *Bartholomæus Rossus* hoc libro: *Ornamenti di Fabriche antichi e moderni della Città di Roma*, Romæ 1600, 4. Nec minor accuratationis & elegantiarum laus debetur *Jo. Andrea Borbonii*

Borbonii de Statuis libro Romæ A. 1661, 4, & *Ju. Petri Bellorii veterum Philosophorum, Poetarum, & Rbetorum, imaginibus*, Romæ, 1685, fol. Recentiora vero plerorumque sunt in oculis, atque ideo nobis non commemoranda, quod in his Annalibus pleraque velut in transcurso dicere nos oportet. Præteritus hic elegantissimos *Simonis Thomassini* labores, & *Francisci Perrierii* statuas, radio descriptas, & Amstelædami in fol. promulgatas. Horum enim omnium studia vicit *Dominici Rossi* assiduitas, cui plenissimam statuarum veterum descriptionem, obstetricante *Paulo Alexandro Maffeo*, debemus. Qua contentione, etsi egregia, in eum tamen locum res nondum deducta fuit, ut post largam messem nihil spicilegii superesse videretur, sed contigit, ut vel temporis beneficio plura in lucem protraherentur monumenta, quæ antea essent sepulta, vel e Musæorum latebris in conspectum totius literati orbis & lucem principum virorum munificentia venirent. Illi generi profuerunt *Blanchinii, Scip. Massæi, Ficoronii*, scripta; harum splendorem quis nescit mirabiliter crevisse *Museo Florentino*, & *Museo Regio Dresdensi*, quorum neutri statuarum affluentia, dignitas, & elegantia, deest? Tot igitur icones cum tanta diligentia, ingenio, dexteritateque, a renatis inde literis certatim e tenebris protractæ vulgataque sint; nemo sibi forte persuadeat, numerum aliquanto majorem illis, quæ in libris exstant, adhuc superesse, nisi animum & oculos ad hunc thesaurum convertat, in quo quid potissimum mireris, copiamne simulacrorum, anaglyphorumque operum, an magnificentiam tabularum, radio scriptarum, haud dictu facile est. Nullis enim hic sumptibus pepercit Editor, sed tot picturis linearibus, in ære effictis, ubique exornavit, ut major in hoc librorum genere pulchritudo & decor vix votis peti posset. Quælibet tabula unico tantum signo, vel imagine, exsplendet, cuius habitum, mensuram, proceritatem, formam ἀξέτυποδ, felicissime imitatus est cælandi artifex. Quemadmodum vero signa multum sui splendoris & gratiæ amisissent, nisi additis enarrationibus dilucidatus eorum sensus fuisset, per quas vita & anima bonis post mortem ducibus redire solet; sic in hanc

potissimum curam cogitationemque incubuit Editor, ut res gestas viri illius principis, quem retulit simulacrum, ex illorum temporum nostræque memoriæ libris ore Etrusco exponeret, præmissisque aliquo numi, aut gemmæ veteris, typo, quem *Zanettianum, Theopolum, & Apostoli Zeni*, forte Musæum subministrabat, incredibilem monumentorum accurationem & convenientiam inter se declararet. Neque Commentarius suis ornamentis destituitur, sed omni ex parte sigillorum, animalium, capitum, personarum, picturis, velut cancellis quibusdam, novo exemplo includitur, e quarum profecto contemplatione, dici vix potest, quantam oculi voluptatem capiant. In eam autem ipsè splendidissimam & vere regiam collectionem ea tantum signa immigrarunt, quæ majores Venetorum e Græcia olim secum asportantes, in atrio Bibliothecæ *D. Marci*, ceterisque publicis et illustribus in locis, collocarunt, non tantum ut classici essent victoriæ a Turcis reportatæ testes, sed ut magnificentiæ urbis memoriam ad posteros servarent. His spoliis Græciæ principum non minus illius urbis virorum, sed privatorum quoque hominum, studia adeo incensa sunt, ut sequenti tempore signa, longinquis in regionibus dispersa, in eundem locum cogerent. Laudem hic imprimis meretur *Dominici*, Cardinalis, & *Josephi*, Patriarchæ Aquilejensis, *Grimanorum*, munificentia & præclara literas juvandi ambitio, qua factum est, ut gloriæ patriæ illi memores, signa veterum scite & venuste elaborata, quæ possent, scrutarentur & perquirerent, nec ad suum quæstum nundinationemque, ut mos est, traducerent, sed ad claritatem dignitatemque Musæi publici conferrent. Jam igitur, si tot marmora & statuas antiquas maximo historiæ, cum veræ, tum fabularis, commodo servatas requirimus, quam parum est præstitum, si admirabilem majorum diligentiam cum his opibus, & hæc statuarum nova farragine, contendimus? Quare, si quid unquam dignum interpretis cura, & nomine *Christiani VI*, Regis Daniæ, fuit, hæc certe monumenta fuerunt. Ne verò Lectores nostri existiment, vana nos de amplitudine hujus apparatus scripsisse, age, omnes utriusque *Tomi* icones in medium

dium proferamus, in quo tamen consilio ratio nos & via admonet, ut in suos quasque generum ordines descriptas exsignatasque procedere jubeamus. Quod uterque *Tomus* tabulis æneis absolvantur, in principio hujus libri jam observatum est. *Primus Tomus* meris propemodum imaginibus constat, quarum numerus est tricesimo major, insertis tamen subinde aliquot statuis & marmoribus anaglyphi operis. Imagines plerorumque Imperatorum Romanorum Augustarumque vultus a *C. Julio Casare* inde usque ad *C. Vibium Volusianum* exhibent, in quorum serie etsi desiderentur non pauci, multum tamen ex eo capiunt incrementi & decoris, quod ab illorum purpura & fascibus ne Cæsares quidem segregatos esse videmus. Statuæ non nisi novem occurrunt, omnes tamen antiquissimæ, singularique artificio perfectæ. Videlicet operæ pretium est in his *Cleopatra*, venenum haurientis, *Agrippina*, *Germanici* uxoris, *Julia*, *Titi* Imperatoris filia, *Martiana Augusta*, *Fausina*, *Antonini Pii*, *M. Aurelii Antonini*, *M. Aur. Commodi*, *M. Tullii Ciceronis*, & cujusdam *Flaminicæ*, formas cognoscere. Inprimis *Julia* effigies tantam ostendit pulchritudinem, ut ex hoc solo simulacro, quam veræ sint laudes, quibus *Julia* veneres olim protulerunt scriptores, opportune intelligatur. *Martialis* certe in eandem festivo dicta huic statuæ mirabiliter respondent:

*Quis te Phidiaco formosam, Julia, celo,
Vel quis Palladia non putas artis opus?
Candida non tacita respondes imagine Lygdos,
Ecce placido fulget vivus in ore decor.
Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo,
Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
Ut Martis revocetur amor, summiq; Tonantis
A te, Juno, petas ceston, & ipsa Venus.*

Statuas excipiant quatuor equi sine fessoribus, eadem magnitudine conspicui, & in ære affabre fusi, non inusitato antiquis more, qui, cum tanti putarent, equorum nomina literis mandare. neque statuarum honorem iis deesse voluerunt. Constantinopoli eos Venetias auctos esse, interpretes indicat, A. 1204,

sibi que persuadet, tempore *Neronis* in arcu triumphali pos-
tos, & a *Constantino M.* Byzantium eo consilio translatos esse,
ut Hippotromum ornarent. Agmen signorum claudunt ta-
bulæ marmoreæ tres, non minus probæ vetustatis, quam do-
ctrinæ & iudicii quadam subtilitate sculptæ. Autores sumus
suasoresque antiquitatum cultoribus, iis præsertim, qui sacro-
rum indolem ritusque accuratius indagare dilcupiunt, ut ad
hæc monumenta gradum accelerent, & Suovetaurilium vo-
ram inde speciem animo & cogitatione allequantur. *Alter To-
mus* Deorum Dearumque statuas & imagines continet. In
statuis *Ledam* cum cygno, *Castorem*, *Ganymedem*, ab aquila ra-
ptum & sublatum, *Hecæen*, *Dianam*, *Minervam*, *Apollinem*,
Citharædum, *Musam* cum tibia, *Venerem*, genitricem, *Hy-
geam*, *Aesculapium*, *Venerem*, *Amorem*, *Apollinem*, sive
Adonidem malis, *Mercurium*, *Cererem*, *Brutum* cum *Fauno*,
Silenum, *Deam* marinam, & *Abundantiam*, miramur. Imagi-
nes *Cybelen*, *Jovem*, *Jovem Hammonem*, *Minervam*, *Satiri-
cam* bacchantem, *Herculem*, & *Paridem*, referunt. Ne quid ve-
ro prætermisisse videamur, nolumus Lectores ignorare, in-
ter statuas hujus *Tomi* quoque eminere *Gladiatorem* moribun-
dum, *Athletam*, *Gladiatorem* cadentem, nec non bovis cu-
jusdam ex ære, & leonum formas ex marmore, in quarum
altera hunc titulum recentioris fabricæ legi ferunt:

Franciscus Maurocenus Peloponnesiacus
Expugnatis Athenis

Marmorea Leonum simulacra,
Triumphali manu e Piræo direpta,
In patriam translulit, futura Veneti Leonis,
Qua fuerant Minerva Atticæ ornamenta.

Alteri hæc inscripta esse, interpretes docet:

Atheniensis Venetæ classis trophæa
Veneti Senatus decreto

In navalis vestibulo constituta
Anno Salutis MDCLXXXVII.

Reliqua, in hoc Tomo obvientia, marmora *Cybelen* cum *At-
side*, *Mercurium*, *Bacchum* infantem, *Satyros*, *Centauros*
bacchan-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXLVII. P. I. 487

bacchantes, aras *Marti* & *Baccho* consecratas, tres spiras, *Baccho* dedicatas, *Somnum*, aram Deæ *Ægyptiæ* erectam, prælium navale, vasa, eleganter sculpta, tradunt, in quibus profecto nihil est, de cujus bono non vehementer res ipsa publica Venerorum gloriari possit.

PORTRAITS HISTORIQUES DES HOMMES ILLU-
stres de Dannemark, remarquables par leurs merite, leurs
charges, & leur noblesse, avec leurs Tables genealo-
giques, &c.

id est,

IMAGINES HISTORICÆ DANORUM ILLU-
strum, a suis meritis, dignitatibus & nobili origine,
memorabilium, una cum ipsorum stemmatibus.

Partes VI.

Sine loci & typographi indicio, 1746, 4 maj.

Alph. 4 plag. 6, cum plurimis Tabb. æn.

Optime collocata est opera, quæ describendis illustrium
virovum vitis, & tradendæ posteris memoriæ meritorum,
quibus illi rempublicam humanumque genus sibi obligarunt,
impenditur. Quare illustri viro, *Tycho* *Hoffmanno*, harum
Vitarum Autori, Cancellarius Regis *Daniæ* Secretario, & So-
cietatis Regiæ *Londinensis* membro, summa debetur laus, quod
civium suorum toga sagoque illustrium res gestas elegante suo
calamo, tabulisque & chartis nigrissimis, immortalitati dedicare
voluerit. Non enim potest tam ad splendorem & magnifi-
centiam compositum opus, tamque rerum, quas tractat, mo-
menti grave, perire. Quinque id *Partibus*, aut *Volu-
minibus*, sed iis magnitudine disparibus, absolvitur. Cui *sexto* acce-
dit, tanquam appendix, initium novi libri. Illis *quinque* prio-
ribus Autor recenset *Danos* natalium nobilitate illustres, qui
aut consiliis suis Reges suos regnumque sublevarunt, aut le-
gationes obierunt, aut bella terra & potissimum mari gesse-
runt. *Sexto* autem, seu appendice illa, trium *Danorum*
sata persequitur, qui ab obscura & humili origine ad summas
dignita-

dignitates, & unus quidem ad totius regni moderamen, duo vero reliqui ad navalium copiarum ducatum, adscenderunt. De singulis deinceps videbimus. Ubi liber impressus sit, non constat. Neque videatur uno in loco, unoque tempore, continuato ordine fuisse impressus, quando quidem charta non est ejusdem conditionis, neque magnitudinis. Neque imagines uno in loco, eodemque ab artifice, sunt æri inculptæ. Quod si foret, posset conjectura de loco impressionis fieri. Celeberrimi enim artifices, Parisienses, Londinenses, Batavi, Lipsienses, ad ornandum hoc Opus operam artemque suam contulerunt; quo factum, ut aliæ aliis pulchriores sint. Quicquid sit, est opus, cultum externum si spectes, cum splendidissimis certans, & quod spectatores in admirationem rapit, & ad lustrandum legendumque vel invito invitât. Tabulæ æneæ tam confertæ frequentesque sunt, ut, quamvis non numeraverimus, plus centum tamen earum esse putemus. Mirabuntur aliqui, qui Danus homo sermone Gallico librum tantum exarare ausus fuerit. Sed voluit illustris Auctor etiam extra patriam suorum civium laudes legi & celebrari, & a quovis hominum genere. Quod melius fieri non poterat, quam si Gallica dialecto scriberet, quæ ubivis terrarum hodie immotuit, & a politionibus adamatur. Eaque dexteritate id præstitit, ut peregrinitatem in eo vix agnoscas.

Tomo primo de Ovone Giedde, conditore coloniarum Danicæ in Tranquebara & India orientali, narrat; deinde de Huitfeldis, & Haraldo præcipue, illustri scriptore Historiæ Danicæ; tum de Frifis, post de Skeliis, Gersdorffis, Hægis, & Urupis; tandem, Parte altera primi Tomi, de Brabeis, quos inter eminent Tycho de Brabe, celeberrimus ille Astronomus; de Sebestedis, & maxime Hannibale, præclaro ad Regem Franciæ, Ludovicum XIV, legato.

Tomo secundo familiam Ranzaviorum persequitur, quos inter eminere Joannes, & Henricus, ab eruditione clarus, & Jofias, a fortitudine bellica celebrer, quem patrem fuisse Ludovici XIV, Chronicon Scandalosum asseverat. Inde Theodosios memorat, & Gioens, & inter eos Marcum maxime, ad Franciam

Franciam & alias curias celebrem legatum; *Kansfs*, & maxime *Niels*, seu *Nicolaum* illum, *Christiani IV* tutorem; *Trollet*, ad quos pertinet Archiepiscopus ille Upsaliae, *Gustavus*, qui, ut Sueciae regnum ad Danos & *Christianum II* transfunderet, sic contra, quo minus illud retinerent, in causa fuit; & *Herlus*, rebus adversus Suecos hunc Saeculo XVI celebrem; porro *Kraagos*, & inter eos *Ostquem*, qua occasione vitam *Nicolai Cragii*, scriptoris Antiquitatum Laconicarum, & Historiae Danicae, quamvis ab hac gente diversi, attingit.

Tomo tertio de *Windis* & *Juellis* exponit, quae ambo domus prodiderunt duces mari celeberrimos: illa quidem *Georgium Wind*, *Christiani IV* strenuum ducem & administrum in bello Suecico; haec vero *Nicolaum Juel*, Suecorum victorem & terrorem.

Tomo IV Rosenkranzos exhibet, quos inter *Holgerus* ab eruditione scriptisque libris famam habuit, & alter, pariter etiam *Holgerus*, sed is ob literariam litem infelix, quae ipsi cum *Bunone*, Autore *Idea Historia universalis*, intercessit; item alius *Gunde Rosenkranz*, plurium librorum scriptor. Inter *Reezos* maxime *Fridericus* celebratur, inter *Holkos* *Eilerus*, & *Henricus*, qui, quamvis Lutheranus, pugnavit tamen pro Imperatore contra suae fidei addictos in bello sic dicto tricennali, & postquam deditione cepisset Lipsiam A. 1633, periit; inter *Oxos* *Petrus*.

Tomo V de *Krabbis*, & *Ufseldis*, agit; quos inter factorum varietate memorabilis sunt *Corsitz* ille *Ufselds*, & ejus uxor, filia *Christiani IV* ex illegitimo thoro, amore mariti, pictura, poesi, & aliis praeclearis artibus, illustris. Avi sunt hi illustrissimi *Comitis Ufseldii*, primi in aula Imperatoria Reginae Hungariae ministri.

Tomo sexto, quem sic appellabimus, quamvis eam inscriptionem non gerat, primum vita *Petri* *Comitis Griffenfeld* apparet, qui, dexteritate sua ex humillima sorte ad illustrissimas dignitates & prima curiae munia enisus, adversa fortuna dejectus ad miserrimam conditionem & infamiam fuit. Deinde vita *Cerc*, seu *Conradi Adeler*, qui, postquam sub Vener-

tis strenue contra Turcos pugnasset, in patria deinceps copias
 navales contra Suecos duxit. Tandem vita legitur *Petri Tor-*
denschiold, qui ex homine dissolutæ vitæ & vili nauta bre-
 vissimo tempore bonus dux evasit, rebus magnis summa cum
 audacia & fortuna contra Suecos mari gestis inclaruit, & jam
 ad summos adspirans navales honores, & summa quæque pro-
 mittens, nondum triginta natus annos, in itinere a ficario Sue-
 co cecidit.

Quisquis amat historiarum studium, putatque, illud ad
 vitam bene feliciterque agendam quidquam facere, non po-
 terit museum hoc opus absque fructu & voluptate legere.

HISTORIA SACRA DE BAPTISMO CONSTAN-
tini Max. Augusti, colloquiis familiaribus digesta, Au-
ctore MATTHIA FUHRMANNO, Austriaco,
Ord. S. Pauli primi Eremitæ Sacerdote, & Pro-
cur. General. ejusdem Ord. in urbe Socio.

Pars I.

Roma, 1742, 4.

Alph. 1 F. g. 21.

Conscribendi Operis hujus, quod *Benedicto XIV*, Pontifici
 Maximo, de antiquitate sacra optime merenti Principi,
 dicatum, ex prima statim fronte apparet, præcipuam Autori
 occasionem dederat memoria baptismi Imperatoris *Constan-*
tini Magni miraculosi, quæ iterata vice quotannis inter coe-
 tus, sacris Pontificiorum addictos, instauratur, pieque re-
 colitur. Res omnis, miraculose confecta, ita enarrata legi-
 tur in Actis Sanctorum: *Constantino* Augusto, balneum sibi ex
 sanguine infantum, Medicorum consilio, parari jubenti,
Petrum & Paulum per somnum apparuisse, qui ipsi præcepe-
 rint, ut, omissa hac balnei immanitate, *Silvestrum* arcesse-
 ret, & sacro fonte tinctus, salutem corporis animique sibi
 quæreret. Quo facto, rei prædictæ eventum respondisse, con-
 tendunt omnes, ex sententia Cl. Autoris, Græci Romanique
 ecclesiastici scriptores. Sollicitata tamen hujus enarrationis
 fides

fides jam dudum fuerat a cive conterraneo Nostri, *Joanne Caspiano*, in *Maximiliani I* Imperatoris familia Medico, insigni arte sua, & literarum antiquiorum peritia, invitato ad ad lectione librorum, qui de rebus sacris, antiquis temporibus gestis, diligentissime exponunt. Hic, explorandam esse historiam hujus miraculi omnem, vanitatis scilicet & mendacii suspectam, judicavit. Ne vero religiose ista ex multis inde seculis credita narratio rei sacre damnum inferret, latiusque malum serperet, sui officii esse putabat Noster, adversam sententiam repudiare, suamque vindicare. Praesens ejus opera in eo praecipue fuit occupata, ut baptismum *Constantini*, *Nicomediae* peractum; omnibus, quibus posset, viribus labefactaret, in *secundam Partem*, proxime edendam, reliqua cause suae firmamenta collaturus. Libuit ei, ut eo luculentius patere, quid sentiret, sermone familiari atque quotidiano, quem colloquia postulant, uti, & sub fictis *Eusebiani* & *Silvestriani* nominibus suas adversariorumque partes agere. In primo itaque Colloquio quaestionis proposita ratio, difficultas, & variae doctorum hominum de ea opiniones, recensentur. Num *Constantinus M.* sub finem vitae *Nicomediae* sacro lavacro fuerit affectus, id est, quod quaeritur. Quadruplicem hic eruditorum Auctor esse sententiam, docet. Prima est eorum, qui, Principem istum Augustum Romae quidem, non sub *Silvestro* tamen, sed sub ejus antecessore, *S. Melchioris*, in caetum sanctiorem baptismum esse receptum, perhibent. Alii, sub *Silvestro* quidem eum baptizatum, sed postea, cum in Arianorum castra secederet, *Nicomediae* iterata vice sanctiori flumini immersum esse, strenue contendunt. Ad tertiam classem ii pertinent, qui, semel tantum sub finem vitae *Nicomediae* Imperatorem nostrum baptismum esse receptum, dicunt. Ultimo demum loco eorum sententia laudatur, qui cum Pontificia ecclesia defendunt, baptismum a *Silvestro* multis annis ante, quam ex vita discederet, Romae peractum. Singulos singularum sententiarum patronos in medium hic produxit nullos, sed, rebus simpliciter modo enartatis, pergit ad refellendos eos, qui, sub *Melchioris*

Pag. 1.

4.

6. *obedi* hoc gestum esse, dicunt. Concedit Noster, *Melchias*
 clavum gubernante Petri, *Constantinum* Christiano nomini
 quam maxime fuisse, ad quod confirmandum epistolam, ex
 Labbei T. I Concil. col. 1562 sub nomine *Melchiasidis* notam, ex-
 citat; quia & suo jure tunc temporis Christianum appellatum
 fuisse, ut *Augustinus*, *Salpicius Severus*, aliique, memorie
 11. prodiderunt, quia, signo crucis conspecto, majestatem Dei
 vereri coepisset; sed, consummatum eum tunc factum fuisse
 Christianum, constanter negat. Ad secundam sententiam
 quod attinet, altero Colloquio pertractatam, duplici illam
 ex ratione redarguit; quarum alia ex re ipsa, alia ex aucto-
 ritate scriptorum, repetitur. Rem ipsam, inquit, menda-
 cii convincere eos, qui, *Constantinum* iteratis vicibus
 fonte sacro lavatum esse, temere affirmant, dum nec *Atha-*
 16. *nasus*, nec *Hilarius*, nec *Epiphanius*, nec *Gregorius Na-*
zianzenus, *Basilius*, *Hieronymus*, aliusve, *Arianis* id unquam
 exprobrarint, quod *Constantini* & *Constantii* temporibus,
 in sua seclæ cives repetitum baptismum esse peragendum, sta-
 tuerint. Auctoritates vero *Anselmi*, episcopi Havelburgensis,
 qui circa medium Seculum XII floruit, *Zeni*, *Jacobatii*, alio-
 rumque, ætatem non ferre, recentioresque esse, quam ut
 hanc rem conficere possint, cum, a *Theodoro* illos, quoad
 secundum *Constantini* baptismum, deceptos esse, appareat.
 19. Postea ad tertiam sententiam, caput scilicet causæ suæ, acce-
 dit Noster, & in Colloquio tertio omnia profert antiquitatis
 24. monumenta, quæcumque pro baptismo *Constantini* Nicome-
 diensi possunt afferri. Primarium hujus rei assertorem recte
 dicit *Eusebium Pamphili*, qui in vita *Constantini M.* omne
 hoc negotium accurate copioseque exposuit. Tum tes-
 27. tis loco adducitur *Paschalis*, seu Alexandrini Chronici con-
 cinnator, qui vixit sub Imperatore *Constantio*. Idem probat
 testimonium trecentorum & aliquanto amplius Episcoporum
 occidentalium, Ariminii A. C. 359 congregatorum, quod
Athanasii merito appellari possit, quia istud approbavit, &
 ad posteros transtulit. Sancti Martyres *Jovianus*, *Hercolia-*
nus, *Ambrosius* item, *Hieronymus*, *Socrates*, *Theodoretus*, *Hon-*
mias,

allos, Sozomenus, Isidorus Hispalensis, antiquitatis testes dignissimi, eandem plane rem docent, quibus maxima turba recentiorum scriptorum, *Aeneas* scilicet *Sylvius*, Pontifex deinde *Maximus* dictus, *Cardinalis Cusanus*, *Henricus Valefius*, *Daniel Papebrochius*, *Antonius Pagi*, alique, suffragantur, & in subsidiis quasi superiorum Autorum collocantur. Contra tam bene instructam aciem, in qua, ipso fatente Autore, omnes pæne reipublicæ literariæ Quirites inveniuntur, copias suas educere, illamque confundere, quin & totam profligare, magno animo aggreditur. Ipse probe sentiens Clarissimus Autor, exercitum adversariorum se facillime esse prostraturum, si primipilo, *Eusebio* nimirum, vulnus lethale inferret, unice illum petit, quo, hoc cadente, omnis turba ruat. Ante tamen, quam hoc efficiat, breviter repetendum esse ducit id, quod a tempore Concilii Nicæni usque ad mortem Imperatoris nostri gestum fuit, que appareat, *Constantinum* ad ~~hunc~~ usque finem purioris veritatis testem mansisse, neminemque, præter Presbyterum quendam, morienti ipsi adfuisse, qui, corrupto patris testamento, *Constantium*, natu secundum filium, loco *Constantini*, natu majoris, heredem Orientis instituerit, quia *Arii* partibus ille favebat maxime. Quibus præstruatis, inquiritur *subsequenti* in Colloquio in testem illum oculatum, qui moribundo Imperatori adfuisse dicitur. Conjectura nixus Autor, Presbyterum, qui *Constantinus* testamentum commendasse, & quem ad baptismum adhibuisse, scribitur, *Eudoxium*, seu potius *Aecium*, *Luscum* fuisse, verisimiliter declarat, quia per omnia huic homini, atro carbone a *Baronio* notato, assimilari eum posse arbitratur. Quæ omnia tamen caput rei nondum constituunt, sed viam modo sternunt ad ea, quæ dicenda nunc veniunt in *quinto* reliquisque Colloquiis de *Eusebio*, ejusque operibus institutis. Recenset hic ante omnia ex *Hieronymo*, *Pho-*
*sio*que, opera *Eusebii Pamphili*, & tunc exinde quæstio devolvitur ad vitam *Constantini*, nomine ipsius editam. Favet ipse sententiæ *Jacobi Gothofredi*, qui in *Chronologia Legum Codicis Theodosiani*, aliisque in Commentariis, libellum istum
nunquam

Pag. 29.

31.

52.

54.

69.

73.

- nunquam sub *Eusebii*, sed sub *incerti Auctoris*, nomine, vel nullies, ut cum Autore loquamur, excitat. Eandem opinionem *Joannes Georgius Dorschaus* est amplexus. Acrius hinc contra *Hanckium* & *Pagium* pugnatur, quorum uterque non
83. **Pag. 79.** spernendis sane argumentis *Eusebio* hanc *Constantini* vitam tribuunt. Palmarium, quod contra *Hanckium* profertur, responsum eo redit, quod argumenta ejus, in libro *de Byzantinis Scriptoribus* allata, tantum indicent, antiquos Historicos *Eusebio* ex tituli præfixi ratione hunc libellum adjudicasse, de quo tamen adhuc sub judice lis agitur, num sit genuinus, an spurius. Hoc vero ruente, causa omnis cadit. Quam ob rem, cum neque ea, quæ passim in capitibus, & præfixis illis indicibus, *Eusebii* nomen exprimunt, hoc ipso confirmant, quod vere ab *Eusebio* sint perscripta, *Hanckium* minus recte ostendisse, libros de *Vita Constantini* ab *Eusebio* esse compositos, Noster arbitratur. Deinde, paucis quibusdam interjectis, pergit ex temporum ratione conjecturam elicere, quod nullo modo *Eusebius* huic libro edito superstes fuerit, id quod ipsi ansam præbet, suspensionem non levem de adulterina & interpolata *vita Constantini* capiendi, atque in *Acacium Lyscum*, utpote hominem audacissimum, discipulumque *Eusebii*, culpam omnem conjiciendi, & simul *Gotofredi* argumenta, ut melius in suum usum ista converteret, excutiendi.
93. **Pergit tum Libros quatuor *Eusebii* de *vita Constantini* ideo damnare, quia nunquam ab ecclesia recepti atque approbati fuerint, sed inter apocrypha probabiliter rejeçti, qui ad adstruenda fidei dogmata nunquam publicam obtinuissent auctoritatem. Quantum vero nobis hic perspicere datum est, ex ipsa Pontificiorum, quæ hic attingitur, opinione, id tantum sequitur, quod certi de autore vitæ hujus nihil plane constet, neutiquam vero, quod a Catholicis vitandi, eliminandi, aut damnandi, sint ejusmodi libri. Quod praxi ecclesiæ Pontificiorum omnino adversatur, quin imo, ipso *Bellarmino* judice sedente, improbandum esset. Confundere hic videtur Cl. Autor receptionem in ecclesiam prohibitam cum notione de libris apocryphis formanda. Altioris est indagati-**
- nis.

nis, & causam ipsius inprimis ornat, quod contendit, hos libros in cœtum suum non receptos unquam esse, si modo firmiora adduxisset argumenta. Quod enim ad *Gelasianum* provocat decretum, id minime omnia conficit. Primo enim varia, ut ipse ait, de eo est eruditorum sententia. Deinde nondum inde evincitur, quod supposititius hic sit liber, quoniam *Gelasius Acta Silvestri*, in quibus historia de baptismo *Constantini Romano* refertur, laudatur, & approbatur, inter opuscula retulerit, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. Multum enim *Gelasius* abest ab ætate *Constantini*, & Seculum fere quintum attingit. Nec ex falsitate narrationis cujusdam ad auctoris statim spurium colligi potest nomen. Sed palatia sacra linquit Noster, atque ad Criticorum castella se recipit. Tanta munimenta certe requirit adversariorum suorum impugnatio. Ex ipsis libri visceribus veritatem eruendam esse, recte statuit, & secundum Criticorum iudicia, vitia detegere conatur, quæ libros, de vita *Constantini* conscriptos, spurios & sublestæ fidei reddunt. Criticorum nubem, quam excitat, conficiunt *Socrates, Photius, Gravefonus, Reginaldus Polus, Canus, Baronius, Antonius Possevinus, Abrahamus Scultetus, Benius*, denique *Lælius Bisciola*. Sed, omnia eorum si conferas testimonia, ad unum omnes *Eusebio* hos libros tribuere perspicies, & parum confirmandæ rei propositæ inservire animadvertes. Ipse Autor noster, hoc videns, addit statim, tanta nomina titulo spurio esse decepta. Sed vellemus, ut hoc suum assertum ad liquidum magis perduxisset. Proponit deinde alias, quæ hanc vitam premere videntur, difficultates, quæ tamen, si verum fateri licent, exigui esse momenti videntur. In eo inprimis hæremus, quod vere ab *Eusebio* nostro historiam de baptismo *Constantini Romano*, ex Græco in Latinum versam, in *Acta Silvestri* relata, & a *Gelasio* approbatam, literarum monumentis consignatam esse, tradit, nec tamen, genuina ista ubi enarrata reperiatur, docet, aut, qui plane corrupti ea potuisset, monet. Si *Gelasius* omnia diligenter excullerit, & spurios libros a genuinis separavit, quod Noster asserit, qui hoc fieri potuerit, nisi Codicibus in subsidium adhibitis? Qui si tunc

Pag. 95.

106.

108.

113.

si tunc temporis adhuc illibati fuerint, quo modo affirmare licebit, hanc historiam seculo ante ab *Acacio* fuisse mutilatam; aut, si non fuerint casti atque integri, quare *Gelasius* nihil hac super re præcepit? Forsitan etiam reliqua incommoda, quæ proponuntur, facile tolli queant. Notamus hic, a Nostro, dum partibus aliquantulum in ea causa studet, modo Autorem Vitæ Constantini ob nimiam *Constantini* laudationem reprehendi, &, quod sibi tantum canat, taxari, cum tamen ipse eum, ut fas est, omnibus laudibus in cœlum extollat; modo bilem ipsi movere tenuem verborum pompam, qua *Constantinum*, ex ipsius judicio quidem, patricius prosequatur, inprimis ubi nummi cujusdam mentionem faciat, qui ab altera parte demortuum *Constantinum* obvoluto capite forma exsculpta ostendit, in altera vero eundem quadrigis instar aurigæ insidentem, & demissa illi cœlitus manu dextra exceptum, exhibet. Hoc in loco Cl. Autor ferre nequit, quod in laudes ipsius amplius non excurrerit, cum occasione tamen quam maxime opportunam nactus fuisset. Colloquio subsequente *ottavo* demonstrare satagit, quod narratio de Nicomediensi *Constantini* baptisinate nec historia, nec fabula, sed confictum, idemque perniciosum, sit mendacium, quia autor illius rei alios fallere conatus sit. Dolemus autem, de mendacio isto minime nos ab Autore convinci potuisse, cum testimonia adducta minus antiquitatem redolent. Majoris sunt momenti, quæ *nonum* habet Colloquium, ubi priora textus de Baptismo Nicomediensi verba trutinantur ac refelluntur. Multa hic occurrunt antiquitatis ultimæ vestigia, sive ad rem sacram, sive profanam, respicias. Memorata causa itineris ultimi, a *Constantino* suscepti, ex genuinis fontibus repetitur. Tempus definitur, ex quo militares Romanorum ordines Diaconos, aliosque rei sacræ ministros, secum habere consueverunt, ad rem divinam faciendam. Denique prolixè ostenditur, qui fuerint mores veterum circa Catechumenos, in templo orantes, vulgo introducti. Miramur integritatem Autoris, qui subinde tanta adversariæ partis exponderat momenta,

menta, ut, nisi de ipsius sententia certo constaret, addubitare prima facie lector posset, atque in eam pervenire opinionem, Autorem ideo adversariam sententiam ita confirmatam exhibuisse, quo suæ causæ sic appareret infirmitas. Sed aliud plane omnis hujus operis ambitus docet. Subsequentis *decimi* Colloquii ratio eo spectat, ut causâ dilati Baptismi *Constantini*, quæ vulgo tradi solet, irrita reddatur. Nihil aliud ex mente Autoris vitæ *Constantini* in cau- Pag. 169.
 sa fuisse perhibetur, quare actum hunc religiosum differre voluerit, quam desiderium in Jordane se abluendi, ex ritu Christianorum initiationis solenni. Sed causam istam, tanquam superstitioni patrocinantem, propter vanitatem, quæ a religioso Principe minime expectari debeat, explodendam prorsus esse, Autor noster judicat. Ut vero reliqua enarrationis, de Nicomedienli Baptismo susceptæ, verba manifesta falsitatis convincantur, *Colloquium XI* huic labori dicavit Autor, ubi docet, propter paschalem festivitatem, a *Constantino* antea jam concelebratam, eum sacris Christianorum mysteriis initiatum fuisse, valde probabiliter concludi. Nec attentionem ullam Autorem vitæ *Constantini* amplius mereri putat, cum leges historię migraverit, ac ne primarias quidem res circumstantes, minime omittendas, verbi gratia, de persona, rem faciente sacram, loco, & tempore, attigerit, quod tamen negligere in tam gravi negotio, insulsam recte æstimeretur. Id vero, ex nostra sententia, plene comprobari non potest, vel Autoris causæ saltem tenebras offundit, quod testimonium *Gelasii*, superiori loco jam excitatum, data opera, in Conciliorum editionibus, cum toto *Gelasii Libro tertio* omissum scribat, licet *Photius* in Bibliotheca ad illud provocare non erubescat, & Jordanis aquas *Constantinum* desiderasse, inde confirmet. Nec minus causam suam Autor prodere videtur, quod *Schotti* 185.
 approbat sententiam, qui, *hanc*, scribit, *fuisse rationem omissi Gelasii libri, quia Eusebii errorem, a multis pridem Græcis Latinisque scriptoribus refutatam, hic Gelasius secutus sit.* 197.
 Sed quomodo *Gelasius* errorem sequi poterat, qui accurato criterio (conf. pag. 94,) aliorum Autorum scripta excussit, certa 199.

- ab incertis separavit, quin & Apostolico decreto omnia mutavit? Sed ejusmodi tricus & litigiis lubens se expedit Noster, & ad XII properat *Colloquium*, ubi de confictis mendaciis, quibus Autor V. C. narrationem suam claudit, agit. Explicat ibi, quæ *Constantinus* post peractum lavacrum sacrum animo consilia conceperit, quamque ex Sacramento extremæ unctionis, quo resectus fuerit, ad sedes cœlestes abiturus, lætitiâ prodiderit. Male ipsum inprimis habet, quod minus ample descripsit Autor V. C. peractam sacram cerimoniam, in quâ voluisse eum *Arianam* prodere mentem judicat. Multa hic interseruntur de consuetudine, qua purioribus additi sacris doctores ex hæresi *Arii* conversos in societatem suam receperint. Litem postea devolvit ad testimonium trecentorum Patrum Ariminensium, pro confirmando Nicomediensi baptismo adductum. Sequitur hic Noster *Baronium*, & depravatam Epistolæ textum contendit, ex qua documentum istud promitur, ubi pro *Constantino* legi debeat *Constans*, quod satis fuscè declaratur, num satis etiam solide, ipse viderit. Excipit peractum hunc laborem in *Colloquio XIV* & *XV* testimonium Martyrum *Joviani* & *Herculiani*, itaque *Hieronymi*, pro Baptismo Nicomediensi prolatum, quod vero utrumque falsum esse contenditur, atque ex mutilis quasi & interpolatis monumentis repetitum perhibetur. *Ultimum* denique *Colloquium*, baptismum controversum, secundum veras theologicæ criseos regulas examinatum, non nisi inane figmentum esse, demonstrat. Quod de ultima hujus Operis parte ingenue est dicendum, illud in reliquis etiam convenit, Autorem nimirum nostrum omnem operam atque stultium, quantum fieri modo potuit, contulisse in rem suam confirmandam, & in contrariam sententiam destruendam, ita, ut vix invenias quidquam, quod ab ipso sit neglectum. Singulari etiam humanitate utitur, nec in ullum alium, nisi in spurium, ut loquitur, Autorem V. C. acerbiora pronuntiat verba. Ceterum a cœtus sui scriptoribus, principibus modo exceptis, *Baronio* & *Bellarmino*, æque facile secessionem facit, ac ab Evangelici nostri cœtus
- Auto•

Autoribus, ut, partibus nihil ipsum dare, dicere nobis vere liceat. De *altera* hujus Operis *Parte*, nuper demum edita, qua verus atque unicus *Constantini M.* baptismus Romanus ex nonnullis æri incisis monumentis, & numismatibus, probatur, proxime dicemus.

DISSERTAZIONE CONTRO I FATALISTI, &c.

hoc est,

DISSERTATIO CONTRA EOS, QUI FATUM absolutum fingunt, Autore P. F. THOMA VINCEN- TIO MONIGLIA, Ordinis Prædicatorum Socio, S. S. Theologie Doctore, & Historiæ Ecclesiasticæ pu- blico in Academia Pisana Professore.

Luccæ, apud Philippum Polloni, librarium Pisanum, 1744, 8.

Alph. 1 plag. 8.

Recessivè statuit S. Rev. hujus Dissertationis Autor, liber- tate hominum sublata, neque religionem, neque pru- dentiam moralem, neque societates hominum, amplius stare posse. Cumque aliquando ex cathedra Academica de præ- stantia religionis Christianæ verba faceret, quorundam simul scriptorum, qui prima religionis principia, fatum absolutum esse defendendo, impugnant, somnia discussit. Exinde hæc ipsa lucubratio enata est, cum, antequam revelatæ re- ligionis defensionem contra empædas in se susciperet, liber- tatem primo hominis defendere, secum constituisset. Præ- misit autem huic Dissertationi tractationem, qua religionis origines investigat. Examinat primo eorum sententiam, qui, integras gentes omni religionis sensu carere, asseverant. Si hoc vel maxime verum esset, nihil tamen ad deprimendam religionis præstantiam exinde elici posse, docet, cum barba- ræ quædam & incultæ gentes non comparari queant cum quamplurimis aliis moratoribus, quibus religio curæ semper cordique fuit. Infuper, totam eam rem incertis atque vanis itinerariorum narrationibus inniti, & multo certius contrarium

Pag. 5.

R r r 3

compro-

- comprobari posse, adducto insigni testimoniorum numero confirmat. Ex antiquis Philosophis *Epicurum* religionem ex animis hominum tollere, atque atheismum introducere studuisse, observat. Invehitur in *Lucretium*, qui istius hominis deliria summis plausibus exceptit, & carmine celebravit. Totum quoque *Epicuri* systema egregie convellit, & absurda, 29 seq. inde existentia, detegit. Neque etiam certos quosdam homines unquam fuisse, qui omnem de Deo sensum & reverentiam ejurarint, pronuntiat. Exempli loco famosos admodum atheismi defensores, *Benedictum de Spinoza*, *Hobbesium*, multosque alios, adducit, qui, quamvis ab initio omnem Dei timorem & cultum exuere laborarint, adeo tamen meticulosi fuerunt, ut & omnem solitudinem præ timore fugerent, & postea, in alterum prolapsi extremum, supersticiosi evaderent. 35 seq. Sententiam eorum, qui, religionem ideo esse excogitatam, somniant, ut cives hoc tanquam freno in fide & obedientia retinerentur, confutat, & fallè ridet. Civitatem, ex meris atheis constantem, consistere non posse, contendit. Originem vero religionis atque notitiæ de Deo ex tribus fontibus, ratione nimirum, traditione, & divina revelatione, derivandam esse, 46. monstrat. Ipsa Dissertatio in *duas Partes* abit. In *priori Parte* nonnulla, ad historiam errorum, quos confutat, pertinentia, proponit. Illustris *Leibnitii* placita examinat. Libertatem homini inesse, per experientiam comprobare annititur. *Collini* quoque, aliorumque adversariorum, dubia discutit. In *Parte posteriori Hobbesium & Spinozum*, necessitatis absolutæ defensores, refellit. Doctrinam moralem quomodo isti homines proponant, docet. Sententiam *Collini*, Deum, angelos, & beatos coelites, libertate destitui, dicentis, examinat. De libertate bestiarum disputat, tandemque de *Thoma Aquinatis* circa libertatem sententia judicat. De his igitur doctrinæ istius capitibus quid attulerit S. Rev. Autor, nunc more nostro exponemus. Manichæi, alique priorum Seculorum hæresiarum, an libertatem hominum prorsus negarint, certo constitui posse, negat. Laudat hac occasione *Cl. Beausobrii* Historiam Manichæismi, multa tamen in eo libro simul repre-

reprehendit, quæ si abessent, eum præstantissimis accensendum esse scriptis, profiteretur. Ex antiquis Poetis nonnullos fatum finxisse, cui vel ipsemet *Jupiter* obnoxius sit, pronuntiat, quamvis & alios, sigillatim *Homerum* & *Virgilium*, *Jovem* fati esse superiorem, credidisse, loci eorum adducti comprobent. *Democritum* *Aberitam* fatum absolutum finxisse, ex *Cicerone* ostendit. *Epicuri* quoque placita fatum inducere, monstrat. Stoicos, eorumque fere principem, *Chrysippum*, fatum absolutum & inevitabile consinxisse, locus *Gellii* adductus evincit. Hanc ipsam vero de Stoicorum fato narrationem ex *Balii* *Dictionario* voc. *Chrysippus* se hausisse, fatetur. *S. Augustinum* a labe fatalismi, ipsi a *Balio* impacta, defendere quovis modo studet. Eum nimirum contra Pelagianos docuisse, gratiam Spiritus S. esse *necessariam*, neutiquam vero *necessitantem*, contendit. *Balium* hac occasione admodum perstringit, & ex novis literariis sua eum corrasisse, neutiquam ipsum *Augustinum* inspexisse, queritur. *Abelardus* quondam statuit, Deum non posse producere aliud, quam quod optimum ipsi videatur. Hanc vero sententiam, quæ omnipotentie divinæ ex mente S. Rev. Autoris limites ponit, doctrinæ & placitis Ecclesiæ esse contrariam, & Ill. *Leibnitium* nimis facilem ad eam defendendam fuisse, contendit. Omnes, qui spiritus negant, libertatem simul tollere, demonstrat. *Balium* sententiam suam de libertate hominis non satis protere, & vix constitui posse, quidnam hac de re sententis, observat. *Lockii* opinionem, quam in libro *de Intellectu humano* exposuit, non sine laudis præfamine adducit, & inde eorum, qui spiritus negant, delirio, egregie confutari posse, docet. Is nempe, potentiam activam, atque principium motus, in nullis corporibus esse, quippe quæ non nisi alia externa quadam causa cedente moveantur, monstrat. Nos contra, uti experientia docet, principium motus in nobismet ipsis deprehendere, inculcat. Hominem liberum idem describit per talem, qui potentia cogitandi & non cogitandi, movendi se, aut non movendi, gaudet. Quodsi vero quis non potest facere illud, quod voluntas appetit, eum libertate destitui, dicendum

P. I
pag. 4.
7.
8.
15.
20.
30.
37.
41.
42.
dum

- dum esse, docet. Unde, libertatem esse non posse, ubi
 Pag. 47. facultas cogitandi & appetendi deest, concludit. In subsequen-
 tibus tamen *Lockium*, libertatem voluntati adscribendam esse
 62. negantem, confutat. Definitionem libertatis, ab eo allatam,
 68. examinat. *Lockium* ab initio statuisse, voluntatem semper il-
 lud, quod optimum videretur, appetere, postea vero sententiam
 mutasse, & bonum aliquod a voluntate non appeti, nisi ejus
 76. privatio atque desiderium accedat, credidisse, monet. *Col-
 lini* librum, qui inscribitur *Disquisitiones philosophicae*, omnem
 religionem revelatam tollere, & libertatem penitus negare,
 81. asseverat. Ill. *Leibnitii* deinceps placita, de principio con-
 traditionis, ratione sufficiente, & harmonia præstabilita, fu-
 se edisserit. Neutiquam vero S. Rev. Autori hæc *Leibnitii*
 de harmonia præstabilita opinio arridet, quam ideo enervare
 & confutare omni modo laborat. Non autem tam argu-
 mentis, quam exemplis, pugnat. *Casarem*, *Pompejum*, alios-
 que heroes, in scenam producit, neque sibi persuadere potest,
 eorum actiones omnes ex puro corporis mechanismo proflu-
 101. xisse, huncque cum anima eorum ita semper consensisse. Im-
 mo, *Tigellium* illum cautozem, cujus inconstantiam animi
 admodum lepide pingit Satira Venusina, in partes suas trahi,
 neque in hominibus, quorum cogitationes & desideria tanto-
 103. pere inter se pugnent, harmoniæ præstabilitæ locum esse pos-
 se, credit. Nostrum non est, his de controversiis jam ferre
 judicium, quamvis neutiquam dubitemus, haud pauca de-
 fenloribus istius sententiæ in promptu futura, quibus hæc e-
 nervari possint. *Balii* quoque objectiones adducit, & quæ
 105. contra *Leibnitium* disputavit, per omnia probat. Idealistam
 & Pyrrhonistam Philosophum illum vocat. Ejusque doctri-
 nam subtilem quidem & arduam, non autem captu facilem,
 110. esse, pronuntiat. Libertatem tollere ejus placita, asseverat
 eo, quod statuerit, voluntatem illud debere necessario ap-
 115. petere, ad quod per rationis dictamen adigatur. Contra ra-
 tionis sufficientis principium monet, animam non esse machi-
 nam spiritualem, ad leges inevitabilis necessitatis in omnibus,
 117. quæ cogitet, adstrictam. Propriam deinde circa unionem animæ
 & cor-

& corporis sententiam exprimit. Animam videlicet, tanquam partem hominis superiorem, domini in corpus capacem statuit. Unde corpus, singulasque ejus partes, dictamini animæ obedire teneri, inculcat. Immo, corpus occasionem præbere posse Deo, ut perceptiones & ideas suscitaret, dicitur. Hanc pag. 123. interim sententiam non prorsus suam facit, sed duntaxat, eam ceteris magis esse probabilem, constituit. Ad systema influxus physici adoptandum ipse pronus est. Influxum vero illum ex anima in corpus, non ex corpore in animam, procedere, dicitur, eamque sententiam fute in sequentibus probare satagit. *Leibnitium* suam de harmonia præstabilita sententiam non serio, sed per jocum, prodidisse, ex literis, ab ipsomet conscriptis, ostendere annititur. Ad *Collini Disquisitiones philosophicas de libertate hominis* postea descendit. Profiteretur quidem ille scriptor in Præfatione, operi præmissa, sententiam suam principiis doctrinæ moralis neutiquam adversari. Urget, omnia, quæ fundamentis societatum civilium repugnent, falsissima esse. Cum autem *Collinus* statuatur, actiones hominum a causis præcedentibus ita definiti, ut non possibile sit, ut actio non fuisset, aut aliter perpetrata fuisset, eam necessitatem, si non physicam, moralem tamen, introducere, S. Rev. Autor sine hæsitatione affirmat. Concedit, voluntatem non posse non felicitatem atque bonum appetere. In rebus autem mixtis, id est, ubi commodum cum incommodo conjunctum est, voluntatem indifferentem, & prorsus liberam, esse, contendit. Ad bonum & felicitatem puram consequendam, voluntatem non impulsu quodam violento cogi, sed libere in illam ferri, pronuntiat. Experientiam imprimis contra *Collinum* militare, & prorsus indefinitam libertatem voluntati vindicare, contendit, illamque rem, adducto insigni exemplorum numero, confirmare studet. *Newtonum* quoque & *Burnetum*, secum consentientes, adducit. *Collinus*, libertatem per experientiam negaturus, ad quatuor classes operationes mentis reduxit. Primo loco ponit perceptiones idearum, secundo judicium de quibuscunque propositionibus, tertio voluntatem, et quarto vim peragendi

123.

124 seq.

130.

135.

140.

143 seq.
167.

- peragendi illud, quod voluntas dicitur. Minus autem accurate eum ita dixisse, & ultimum, quod posuit, pro peculiari facultate perperam venditari, cum illa vis unice a voluntate pendeat, S. Rev. Autor monet. *Samuelem Clarckium* insuper adducit. Qui cum istius hominis placita confutaret, eum obscuritatis & fraudis reum postulavit, cum per voluntatem ultimum rationis dictamen atque iudicium intellexerit. Neque vim percipiendi ideas, neque vim iudicandi, neque intellectum, quatenus in cognoscendis rebus consistit, agentia dici posse, quibus tamen solis libertas adscribi possit, idem *Clarkius* docuit. Differentiam suæ opinionis ab *Epicuri* doctrina S. Rev. Autor monstrat, & perperam ab adversariis hanc labem suæ sententiæ adspergi, docet. *Leibnitii* principium, de impossibilitate indiscernibilium, impugnare & convellere satagit, & negari non posse, asseverat, quamplurimos existere casus, ubi, si duo nobis proponantur eligenda, quorum neutrum præstantius est altero, voluntas liberissime alterutrum eligit.
215. *Hobbesium* libertatem negasse ex principio (uti S. Rev. Autor vocat) sufficientiæ, eumque hoc pacto *Leibnitio* prævisse, sibi persuadet. Dixit *Hobbesius*, posita ratione sufficiente, effectum sequi necessario debere. At vero, fallaciam & petitionem principii hic subesse, S. Rev. Autor urget, cum quidem, admissa ratione iusta, effectus sequi possit, non autem sequi debeat. Eundem *Hobbesium* fundamenti loco ponere, actiones hominum a causis necessariis pendere, id quod tamen multis adhuc dubiis involutum est, & quod dissentientes constanter negant & pernegant, observat. Facile quidem concedit, rationem sufficientem non esse impeditam, verum, hoc rem non conficere, nec exinde sequi, talem rationem ideo necessariam esse, monet. Fusius dein *Hobbesii*, nec non *Spinozæ*, placita exponit, & *Harvii*, Angli, confutationem, quam per omnia probat, adstruit. Libertatem, quæ in arbitrio atque electione diversarum actionum ponitur, ad atheismum ducere, & a nullo, nisi qui *Epicuri* probet somnia, credi posse, dixerat *Collinus*. Hunc vero confutaturus S. Rev. Autor, ad experientiam pariter, atque doctrinam moralem, provocat.
7. Quod
11.
13.

Quod ad hanc attinet, inter omnes constare ponit, præmia atque pœnas fundamenta omnis societatis civilis constituere. Sublata autem inter actiones electione, neutri locum amplius esse, inculcat. Dixerat quidem, huic dubio obviam iturus, *Spinoza*, & cum eo *Collinus*, pœnas ideo introductas esse, ut membrum putridum a societate aut rescindatur, aut salutari pœnæ metu corrigatur, atque ab aliis delictis abstrahatur. Hoc autem concessio, nihilo secius pœnas negari, atque duntaxat futura delicta coerceri, S. Rev. Autor judicat. Immo, hoc posito, pœnas & præmia aternitatis cogitari non posse, cum in altera vita neque correctioni locus sit futurus, neque facinorosi metuendi fiat, ostendit. Instat *Collinus*, dicens, multo majora & plura scelera esse futura, nisi voluntas hominum ad præmia amplectenda, & ad pœnas metuendas, esset concta. At vero S. Rev. Autor præclare monet, hoc nihil contra libertatem facere, cum sæpissime aliquid nobis bonum videatur, quod re vera malum sit. Bonum, sive verum, sive apparens, nunquam aliquis averfabitur. Facinorosi ergo transgressionem legum tanquam bonum considerant, neque pœnas secuturas esse, semper certo credunt. Ex quo facile fuit, eos a scelerum perpetracione nulla necessitate abstrahi, neque ad pœnas reformidandas adigi. Imo, ex sententia adversariorum, omnia facinora necessitate quadam invincibili esse perpetranda, graviter S. Rev. Autor monet. Libertate admissa, nullam distinctionem inter virtutem & vitia remanere, neque hominem amplius agens morale tunc dici posse, *Collinus* audacter tradidit. Bonum nempe & felicitatem, cum virtute conjunctam, & contra malum, vitia comitans, causas motrices ad virtutem amplectendam constituere, dicitur. Verum, sibi non constare eum, & ex propriis verbis confutari posse, cum ipsemet in sequentibus proficetur, homines sæpissime malum tanquam bonum considerare, S. Rev. Autor observat. Ex *Collini* etiam principio effici, operationes animæ physicas esse, & eadem mechanica necessitate, qua v. c. sanguis in corpore fluit, & per venas sese diffundit, & opera laude digna, & scelera, peragi, idem evidentiissime demonstrat. Deum hoc pacto autorem peccatorum

Pag. 44.

458.

57.

60.

- Pag. 63. catorum dici, ostendit. Angelos bonos, & beatos coelites, jam libertatem peccandi amisisse quidem concedit, his tamen, cum in vita adhuc essent constituti, eam denegari haud potuisse, contra adversarium monet. Libertatem cum præscientia Dei non pugnare, docet, eamque rem dictis Biblicis quoque confirmat. *Paulum* Apostolum a labe Stoicismi, quam ipsi
71. *Dudwellus* impegerat, defendit. Bruta esse agentia necessaria, & tamen per castigationes & poenas ad illud adigi, quod volumus, *Collinus* constituit, ex eoque conclusit, etiam demta libertate præmiis & poenis inter homines locum esse. At vero adversarius aut concedere debet, verum esse, quod *Cartesius* dixit, bestias non nisi machinas, secundum leges motus agentes, esse, & hoc pacto, uti S. Rev. Autor recte pronuntiat,
107. maxima erit eas inter & homines differentia; aut, si illud negat, prout præstantissimi Philosophi jam fecerunt, secundum leges mechanicas brutorum actiones non erunt æstimandæ. Insuper, perperam & non sine temeritate bestias hic cum hominibus comparari, S. Rev. Autor decernit, cum earum natura neququam adhuc satis sit cognita. Varias inde variorum de natura brutorum sententias adstruit, ex quibus liquet, *Cartesium* suam hac de re sententiam non primum excogitasse, verum eam ex *Gomesii Pereira* libro, qui inscribitur *Margarita Antoniana*, hausisse. Inter quamplurimos autem Philosophos, qui hoc argumentum tractarunt, optimam fere rationem iniisse *Lackium*, S. Rev. Autor profitetur, cujus
120. sententiam & fute affert, & sollicitè examinat, propriam opinionem non sine maxima in cogitando pericia & acuminè expromens. Constituit nempe, bruta animantia cum infaribus tenellis non inepte comparari, sponte quidem ea agere, non autem *cum ratione*, quod tamen libertatis humanæ præcipuum sit attributum. Cum ratione autem agere, ipsi est, objecta, ex bono & malo mixta, dijudicare, & quod optimum est, eligere; quam facultatem brutis inesse, S. Rev. Autor constanter pernegat. Ad Scholasticorum tandem, & præcipue *Thome Aquinatis*, placita descendens, hosce homines justo acrius quibusdam scriptoribus vapulare, contendit,
123. vario-
129. seq.
- 162.
166. seq.
- 183.

variorum etiam de *Thoma Aquinate* iudicia apponit. *Thomam* Pag. 219.
 igitur illum statuisse, Deum esse liberrimum, & in ejus arbi- 221.
 trio fuisse, an voluerit hanc, vel aliam, rem producere, S. Rev.
 Autor observat. Deum enim esse perfectissimum, & nihil
 ei perfectionis ex aliis rebus accrescere, adeoque extra se
 constituta eum non ex absoluta necessitate velle, Doctor iste
 angelicus dicitavit. His omnibus calculum suum S. Rev. 224.
 Autor adjicit, hunc ipsum mundum non esse ex omni-
 bus mundis, qui cogitari possunt, optimum, atque Deum,
 si quidem ei placuisset, meliorem creare potuisse, fusc de-
 monstrans. Deum, pro infinita, qua pollet, potentia, va-
 rios ordines & causas rerum constituisse, quarum alia ne-
 cessariae sint, alia liberae, dixerat *Thomas*. Omnipotentia haec
 requirit, ut non solum fiat omne, quod Deus vult, verum ut
 etiam ita fiat, prouti vult. Cum igitur Deus ab omni coa-
 gitione immunis sit, potuisse eum hujus perfectionis participes
 reddere creaturas, urget. Vere autem homines hoc dono
 gaudere, pro certo sumit. Multus adhuc est in laudandis & 239.
 recensendis *Thomae* placitis, quibus nos, ne justo longior eva-
 dat nostra recensio, non immorabimur.

EMANUELIS SWEDENBORGII, S. R. M. RE-
gnique Sueciae Collegii Metallici Assessoris, Regnum ani-
male, anatomice, physice, & philosophice, perlustratum;
cujus Pars prima de visceribus abdominis, seu de or-
ganis regionis inferioris, agit, Pars secunda de vi-
sceribus thoracis, seu de organis regionis supe-
rioris, agit.

Hagæ Comitum, apud Adrian. Blyvenburgium, 1744. 4.
 P. I Alph. 2 plag. 9½, P. II Alph. 1 plag. 13.

Septem anni sunt, quod liber: *Oeconomia regni animalis,*
in transactiones divisa, inscriptus, apparuit. Qui, quam-
 vis nomen Autoris additum non esset, facile tamen cogno-
 scebatur non posse, nisi a *Swedenborgio*, provenire, quod
 scilicet ex Latina dictione, sed imprimis ex philosophandi

ratione, apparebat. Jamque in Prologo hujus libri ipse se *Oeconomia* Autorem nominat; quod si propter hoc fecit, quod, ne sibi alius aliquis ejus libri gloriam tribueret, metuebat, poterat id secure omittere. Magis ipsi gloriæ cedit hoc, quod, se *Oeconomia* filum abruptisse, fatetur, propterea, quia justo festinantius, ut ait, & citatius gradum ad propositam metam contulerit. Atque vellemus, quæ in hoc libro proposita sunt, Autor aliquanto clarius pertractasset, nisi fortassis ex eorum numero est, qui, eum demum virum doctum esse, existimant, in cujus scriptis intelligendis se lectores frustra fatigant. Ex duabus ad veritatem perveniendi viis eam *Swedenborgius* ingressus est, quam Græci ἀνάλογον vocant, quamque solam ait terrigenis apertam esse videri, cum, quæ σύνθεσις nominatur, entibus & potentiis superioribus modo, ut Autor vocat, spiritibus, angelis, ipsique omniscienti Numini, pateat. Atque in hoc hic ipse liber ab *Oeconomia* non differt. Quæ in *prima Parte* proposita sunt, *Swedenborgius* *sedecim Libris* comprehendit, quæ in *secunda, septem*. In singulis *Capitibus* ita processit, ut primum de singularum partium fabricæ plurium doctorum virorum observationes atque experimenta, longo sermone, & ipsis Autorum verbis servatis, proponeret, deinde vero Analysin subjiceret, quæ nihil aliud est, quam usum muniumve partis cujusvis expositio, cui plures, sed parum ad rem facientes, annotationes subjectæ sunt. Ex viris doctis autem per omnia *Heisterum*, atque *Winslovium*, in pluribus *Berhaavium*, atque *Malpighium*, in nonnullis *Morgagnum*, & paucos alios, secutus est. Quorum virorum etsi tanta autoritas est, ut propter eorum delectum vituperari *Swedenborgius* permultum non possit, tamen de hoc excusari non potest, quod, qui de singularibus partibus corporis humani exposuerunt, non ubique consuluit, atque ad *Bidloi*, similesque, parum accuratas, aliorum icones provocavit. Neque sine magno lectorum dispendio factum est, ut integra loca horum Autorum proferret, qui cum in aliis idem dixerint, in aliis diversa senserint, satius fuisset, illa contrahere, ex his illa tantum proponere, quæ propius a vero abesse videbantur,

bantur, quam lectorum iudicio relinquere. Hæc de toto Opere in universum sufficiant. Jam, si non singula, saltem aliquot *Capita*, lustremus. Primum de Lingua est, cujus descriptionem ex *Heistero, Winslowio, Mulpighio, & Barbaavio*, Auctor repetiit, iisque ex *Swammerdamo* quædam de insectorum linguis subjunxit. Tria autem propria esse linguæ munera dicit: primum sugere, sorbere, potare, & comedere, vel alimenta recipere, & deglutire, alterum sentire & sapere, tertium loqui. Cetera derivativa esse dicit, ut spuendi, evomendi, sibilandi, inflandi buccinas, cet. A potentia enim comedendi, bibendi, atque loquendi, principaliter pullulare ait. Neque ex lingua salivalem humorem provenire, qui cibis admisceatur. Ab his Auctor ad musculorum linguæ expositionem progreditur, ubi & Græcæ linguæ & Anatomies scientiam egregie probat hoc, quod, cerato- & basioglossum a nonnullis in mylo- & chondroglossum dividi, scribit. Ex nervis deinde quinto pari sentiendi, nono movendi facultas, adscribitur, & qui ab octavo pari proveniunt, dicuntur a primis lactifugiis linguam informare, quomodo alimenta recipiet, circumager, devolver, & ventriculo committet, nempe propter hanc evidentissimam causam, quia ex cerebello effluunt. Ut, quantum *Swedenborgius* ceteros Physiologos antecellat, ex his evidenter apparet; sic idem, & quanta sit ipsius anatomica scientia, demonstrat hoc, quod, quas primi secundique ordinis papillas *Winslowius* vocat, non solum glandulas facit, quod aliquo modo concedi posset, verum etiam pariter ac foramen cæcum non excernendo salivali humori, sed eidem æque ac succis ciborum solutis absorbendis hauriendisque, destinatas esse, pronuntiat. In *secundo Capite* de labris, ore, palato, & glandulis salivalibus, agitur, quo loco leve esse videtur hoc, quod, præter platysma-myodes, & digastricum musculum, nullum alium novit, qui maxillam amala diducat, quodque inter eos, qui illam ad hanc apprimunt, masseterem non numerat. Non contemnenda tamen sunt, quæ deinde de linguæ usu inter potandum profert; quem vero usum papillis glandulisque manifesto in lingua conspi-

Pag. 26
seq.
29.

32.

33 seq.

61.

63.

68.

- conspicuis adscripsit, scilicet, subtiliores ex cibis solutis succos sorbere, ac bibere, eundem etiam guttur palatumque habere, ait, propterea, quod glandulæ lenticulares, sicut in lingua adsint, non e subjectis glandulis emissæ, sed emissaria, seu tubulos versus interiora ablegantes. Neque aliter in universum de stomachi, ventriculi, ac intestinorum, glandulis, vasculisque, in hæc cava loca hiantibus, sentit, quasi vero ipsi, tot Dissectorum experimentis spretis, usum, immo structuram, partium pro lubitu mutare liceret. Sequitur in *tertio Capite* de pharynge, œsophago, & eorum glandulis, tractatio. In qua
- Pag. 78- 80. memorabilia hæc sunt, quæ de successione motuum in lingua, palato, faucibus, & stomacho in deglutitione, ab influxu nervearum fibrarum procedente, de salivali humore, ex glandulis thyreoidea, bronchialibus, jugularibus, occipitalibus, cervicalibus, proveniente, atque a stomacho attracto,
- 83 seq. tum sigillatim de spiritibus, seu animalibus nobilioribus essentiis, a ventriculo attractis, quibus saliva demum vivificetur, ut potis sit intimas edulium partes involvere, & per insensiles poros in sanguinem traducere, atque de motibus alternis respiratoriis pulmonum, ventriculo, appensisque ceteris visceribus, per œsophagum impressis, proposita sunt, ut qui tanquam axis homodromus cum suis loris & succulis sit, qui hanc rotam in pulmonum vices exciter, verset, & circumducatur.
- 85 seq. In *quarto* deinde *Capite*, in quo de ventriculo tantum, & ejus orificiis, exponitur, de chylo tamen quædam, ex *Læwenbæckio* exscripta, appoluit. Utque spissioris in faucibus reperiundi succi, (mucum appellant,) ejusque in deglutitione utilitatis, mentionem nullam fecit; sic quoque galtricum succum neglexit.
104. Multa contra, nobis parum intellecta, de forma spirali disputat,
105. actionemque fibrarum ventriculi in gyrum fieri contendit, qui, a superiore orificio ortus, in inferiore desinat, & alterno respiratorio pulmonum motui synchronus sit. Cumque superiore aliquo loco monuerimus, *Swedenborgium* existimare, tunicam interiorem ventriculi non tam emittere succos, quam
- 112 seq. potius fugere, ipsa Autoris de hac re verba apponamus: Purissima & summe decantata immediate in cerebrum & cerebellum, inque

inque ipsas eorum substantias, subtile organicas, ablegat. Quæ illis puritate succedunt, directe in venas & sanguinem; quæ his iterum, in tunicam cellulosam, & ab hac vel in vasa capillaria, vel in lymphatica, & his mediis in cystemam chyli, residua ejusdem tunicæ repolcere & ruminare videntur. Minus autem defæcata adhuc castiganda, per expositam viam sanguineam in hepar. Neque ab his multum abludunt, quæ in *Capite quinto*, in quo de intestinis primum in univèrsum, Pag. 114. deinde singulis, agitur, de chyli motione ad vasa lactea aliaque proferuntur, quam videtur *Swedenborgius*, neque adeo 148. male, existimare, per valvulas intestinorum dirigi. Ex appendice autem vermiformi, plicis coli undosis inungendis & lubricandis, ac præcipue macerandis facibus, idoneum liquidum 149. emanat, quod tamen superfluum peritonæi, & viscerum abdominis, esse, vehementer dubitamus. Plura, ut verum fateamur, figmenta in proxima de mesenterio, vasisque lacteis, 162. tractatione occurrunt, qualia sunt, de vasis lacteis pulmonum, lienis, hepatis, peritonæi, de vasis lacteis intestinorum, non in villosa, verum in cellulosa, eorum tunica finem habentibus, 163 seq. de viribus, per quas in cellulosam tunicam attractus chylus in vasa lactea urgeatur, inter quas glandulæ mesenterii referuntur, quæ se instar follium contrahant ac elevent, chylumque hac ratione alliciant. Porro de sede receptaculi chyli in centro 166. totius trunci, de singulis fibris, ubicunque vadant, animum, 170. seu ipsas affectiones, sui parentis cerebri, vel cerebelli, secum portantibus, aliaque. Occurrunt etiam non pauca in *septimo Capite*, quod de ductu thoracico est, atque in *octavo*, in quo de glandulis in genere exponitur. Earumque duo 196. summa genera admittit, conglobatas, quas Autor electissimam lympham excipere, perque sua cola, suos foros, & folliculos, diffundere, mox diffusam colligere, & per similis textus vasa ad alvearia transmittere, dicit, & conglomeratas, quæ 198. totidem perfectissimæ operarum chymicarum idæ, & quasi laboratoriorum exempla, esse dicuntur, dividunturque in generales, específicas, & particulares. 201. Quadruplicis naturæ fibræ dicuntur constare, fibra cerebri, seu nervea, corporis, seu arteria

- arteria & vena, fibra motrice, ex hac utraque constante, &
 Pag. 204. fibra glandulæ conglomeratæ, ex grandinibus & acinis ejus
 seq. enixa, hæcque cerebri exemplo illustrantur. Sed nolumus
 Lectorem his nugis amplius recensendis morari. Quare reli-
 quorum *Capitum* contenta breviter tantum indicabimus. *No-*
num igitur de hepate, & vesica fellis, est, ubi *Bianchiani* ope-
 ris & *Morgagnii* Epistolarum pariter ac *Ferreniani* inventi
 222. seq. ne verbo quidem mentionem fecit. Multa contra futilia de
 jam diu feliciter explosis operationibus corporis chymicis,
 229. tanquam de re nova, proposuit, bilemque ex chylo crudo,
 sanguineque impuro, in hepate paravi, contendit. In *decimo*
 286. *Capite* de pancreatæ agitur, in *undecimo* de liene, quod viscus
 dicitur omnem susceptum sanguinem arteriosum in transtra
 sua cellulosa effundere, ibique versare ac subigere, cujus
 deinde partem venæ per multifores aditus absorbeant, partem
 vasa lymphatica sibi vindicent, & partem fortassis ipsa cellu-
 lata compages in omentum ejiciat. Quæ si fortassis tolerari
 289. nollent, certe tamen non possunt ea, quæ deinde de immu-
 nitoris sanguinis in liene præparatione &c. proponuntur. *Ca-*
put XII de omento est, de cujus quadruplici usu melius,
 quam de ceteris, expositum esse videtur. *Caput XIII* renibus
 succenturiatis dicatum est; de quibus præ reliquis debuisset
Morgagnium in Epistolis ad *Valsævam* consulere. Ipse vero
 338. *Swedenborgius* mira quædam de hujus partis actione narrat,
 eamque circum chylosi feri dicit per cellulatas tunicas peri-
 tonæi, & ejus viscerum, sicut cor embryonicum circum san-
 guinis per vasa jugiter instaurare, ipsumque alumnus, & spi-
 ritu fecundum laticem, copulare sanguini, ac copulam in san-
 guinis gyrum remittere. De renibus ac ureteribus in *Capite*
XIV exponitur. Quos cum urinam a sanguine per alternam
 258. expansionem constrictionemque separare, & lentas damnosas-
 375. que pituitas, & forte aliquam partem essentæ pinguedinis, a pe-
 ritonæo educere, scribit, videtur nobis rem nulla ratione pro-
 bandam proponere. Hanc tractationem in *Capite XV* illa de ve-
 fica urinaria excipit. In eaque multa primum de ordine partium
 corporis humani, ac nihil earum, quæ in ventre sunt, in vesicam,

om, modoque, quo urina quasi exprimitur, proponuntur, quæ fortassis admitti possent, saltem facilius, quam quæ Pag. 397.
Swedenborgius de alterna vesicæ vibratione, ad varios usus, profert. Post hæc in *XVI Capite* de Peritonæo sic agitur, ut, quæ de eo a *Douglisso* scripta sint, Autor ignorasse videatur. Nolumus, vel non possumus potius, hic ea recensere, quæ 412 seq.
 initio hujus *Capitis* de universali & communi disputantur, pariter ac illa, quæ de peritonæo, tanquam communi vinculo membrorum abdominis, atque ultimo loco de circulatione ichoris per textum peritonæi cellulosum, exponuntur, ut quorum omnium sensum assequi nobis non licuit. Finem huic *primæ Partis* Epilogus imponit, in qua, summam munerum omnium abdominis viscerum, chylificationem, sanguificationem, ac repurgationem, esse, ostenditur. Ad *alteram Partem* progrediamur, cujus *primum Caput* de naso & uvula agit. De qua *Swedenborgius* vel propter hoc excusari non potest nihil eorum protulisse, quæ *Literius* & *Valsalva* exposuerunt, quod *Brownii* 72
 tamen icones musculorum, easque ex *Mangeto*, & *Verbeyeni* illarum partium figuras, allegavit. Inter plures vero, quæ 15.
 naribus utilitates adscribuntur, nova utique hæc est, a quinto pari ranaum naribus darum fuisse, quo resciat animal, quid 19.
 intro in pulmones conetur irrumperere; atque singulare est etiam hoc, nostræ ætatis Medicum contendere posse, nares etiam a cerebri medulla, cortice, & menyngibus, lymphas pituitosas abducere, ne de aliis, risu magis excipiendis, opinionibus dicamus, quas de narium aque ac uvulæ, quam a velo palatino, etsi minus accurate, distinguit, usu fovet. Laryngis & epiglottidis descriptio in *Capite II* sequitur. Ejusque textus esse etsi contendit, tamen parum clare exponit, neque, quid per glottidem intelligat, ullo loco declaravit, quin, eam potius pariter ac ipsam moventes musculos nunquam a *Swedenborgio* visos fuisse; colligere aliquis vel ex hoc posset, quod ab aliis musculis in rimam coarctari ait, ab aliis in orbem, seu circulum, expandi. Tolerabiliora esse videntur, quæ 43.
 in *Capite III* de aspera arteria habet, si ea excipias, quæ de 87.
 motibus alternis respiratoriis pulmonum partibus vicinis, &

- per has remotis, ab aspera arteria infusis, de eadem arteria, sanguinem arteriosam ad caput & cerebrum ententem excitante, communique modificatione exhilarante & animante, tumque in se ut in effigie representante, quomodo unumquodvis membrum hujus corporis, aut regni, non sibi soli, sed omnibus, vivat, exposuit. *Caput IV* de pulmonibus doctrinam continet, & *V* illam de pleura, mediastino, & pericardio. Et pleura quidem, si *Swedenborgio* credimus, miras utilitates præstat hoc, quod respiratorios motus, ut vocat, ad musculos pectoris, ad cor, arterias, venasque, ad peritonæum, ad medullam spinalem, &c. transfert. Quo vero amplior de pleura tractatio est, eo angustiores limites illa de mediastino & pericardio habet. Ultimis duobus locis de thymo ac diaphragmate agitur. Arque in illius usu inveniendos omnes Physiologos adhuc frustra laborasse pudeat, cum felix *Swedenborgii* ingenium facile & unctuosum humorem thymi, & per quas ille vias in mediastini cava, cordis parenchyma, stomachum, asperam arteriam, pectoris cavum, &c. depluat, invenit. Præter hæc dicitur quinque peculiare in partibus usus
- 224 seq. habere; quos amplius hoc loco non recensēbimus, pariter ac quæ de diaphragmate, tanquam communissimo ligamento, & medio uniente omnium totius corporis membrorum, &
- 237 seq. tanquam communi directorio & medio uniente omnium eorum virium, motuum, munerum, & usuum, proferuntur. In Epilogo denique de mediatorio pulmonum inter animam & corpus munere, de via, quæ generi humano sciendi, & demum sapiendi, concessa sit, de facultate distincte cogitandi, ac de finibus, agitur, ob quos, inquit, cardines vitæ notæ ita inversi sint, ut postrema primas agerent, seu ut sensus corporei mentem suam magistram in scientias inaugurarent, & non ab initio, explicatis & excultis organis, acutissime, quid in re quaque verissimum sit, videremus. Et hæc quidem de somniis *Swedenborgianis* sufficiant.

ASTRONOMIE NAUTIQUE, &c.

id est,

ASTRO-

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXLVII. P. I. 513

ASTRONOMIA NAUTICA, SEU ELEMENTA
Astronomiæ, pro Observatorio, tam fixo, quam mobili; Autore DE MAUPERTUIS.

Parisiis, ex typographia Regia, 1743, 8 maj.

Plag. 9, cum Schematibus, textui insertis.

Inutile fere judicamus, indicare, libellum hunc singularem sibi apud eos, qui rebus mathematicis, præsertim astronomicis, favent, attentionem conciliare posse, cum ipse optimas suas literas commendatitias præ se ferat. Nomen enim Autoris in fronte gerit, qui jam tot egregiis inventis atque observationibus scientias, Geographiam inprimis & Astronomiam, ornavit & auxit, ut ab eo nihil nisi elegantissimum quodque sibi promittere liceat. Forsitan tamen haud omnes, qui solum ejus titulum norunt, justam de ipsius contentis ideam concipient. Errarent enim, si syllogen eorum, quæ in re nautica ex Astronomia petuntur, cum descriptione instrumentorum, methodorum observandi, & similibus, quæ a scriptoribus doctrinæ nauticæ vulgo exponi mos est, expectarent. Eum potius finem sibi proposuit Cel. Autor, ut varia nova exhiberet Problemata, quæ, ut Astronomiæ generatim inserviunt, ita præsertim in re nautica, pro variis circumstantiis, summo cum fructu in usum vocari possunt. Accommodatum est itaque opusculum usui utriusque Astronomi, tam stricte sic dicti, seu fixi, quam nautæ, Astronomi mobilis. Utrique offeruntur varia atque nova subsidia, quorum ope partim observationes commodius instituuntur, partim ea, quæ ex observationibus resultant, majori cum rigore repetiuntur. Inprimis tamen nautis sunt longe utilissima, quorum ratio observandi vulgo & est admodum lubrica, & ita comparata, ut, levi obstaculo se offerente, nulli prorsus usui intervire queat; cum tamen plura alia adminicula adhiberi possint, quæ vel non minus exacte, quam facile, proposito satisfaciunt, vel, si non summum rigoris gradum admittant, deficientibus tamen exactioribus optimum in casu necessitatis erunt refugium, idque eo

magis, quod nullum fere apparatus sibi deponant. Totum negotium absolvitur quadraginta Problematibus. Ad methodum quod attinet, Trigonometriam sphericam, quam plerique occurrentes quasi ad Problemata astronomica solvenda applicant, plane non adhibere consultum duxit, atque omnia ex solius Geometriae principiis derivavit, & formulis algebraicis elegantius complexus est, adeo ut, cum eadem methodus etiam ad alia Problemata spherica facile applicari queat, hoc respectu fere *Astronomia spherica analytice exposita* titulo praesens opusculum insignire liceat.

Priora quinque *Problemata* sistunt formulas canonicas, quae in omnibus reliquis usu veniunt. Docetur nempe pro quinque his elementis, altitudine poli, sideris declinatione, altitudine, angulo horario, & azimuthali, omisso uno, invenire relationem inter quatuor reliqua. Si nempe, posito sinu toto $= r$, dicantur respective sinus & cosinus eorum: $s, c; x, y; h, k; t, u; m, n$; habebuntur sequentes aequationes: 1) $r r h - r s x = c y u$; 2) $r r x + n c k = r s h$; 3) $r n y s + r m c x = m s y u$; 4) $r c b t + n s k t = r m k u$; 5) $m k = y t$. In *Problemate 6* ex dato tempore, quo sidus datum angulum absolvit videtur, invenitur declinatio; est enim, posita hujus chorda $= a p, y = r p: s$. *Probl. 7, 8*, ex altitudine poli, & declinatione sideris, quarum tangentes $= S, X$, praebet arcus semidiurni cosinum $= S X: r$; & cosinum amplitudinis ortivae, vel occiduae, $= r x: c$. Ex formula priori datur refractio horizontalis; cum enim detur tempus, quo sol est actu in horizonte, & observari possit altitudo ejus apparens, addendo parallaxin relinquetur quaesita refractio. Ex posteriori definitur potest declinatio acus magneticae. Hac occasione novum atque singulare prorsus *instrumentum azimuthale* pro observatorio fixo commendat Vir ingeniosissimus, ipsum nempe horizontem sensibilem; quod in gradus dividi posset, observando variarum stellarum, quarum declinationes constant, angulos horarios, unde per formulam canonicam tertiam darentur anguli azimuthales, adeoque ope telescopii, in plano verticali mobilis, hi gradus notari possent per objecta, horizontem terminantia.

Quo

Quo instrumento semel constructo, omnes observationes fide-
rum absque altitudinibus mensurandis expediri possent per
solum telescopium ac pendulum; cum ex angulo azimuthali
& horario ipsæ altitudines computari queant. In *Problemate 10*,
ex data altitudine poli, & declinatione sideris, quæritur, in qua-
nam altitudine hoc verticaliter ascendere, vel descendere, vi-
deatur. Patet, accidere hoc in eo puncto, ubi circulus diur-
nus tangitur a verticali, & angulus azimuthalis sit sui generis
maximus. Si itaque formula canonica secunda differentietur,
positis c, s, x , constantibus, & ponatur $dn = 0$, prodit sinus
quæsitæ altitudinis $= rs : x$, & ipsius anguli azimuthalis cosi-
nus $= r \sqrt{(x^2 - s^2)} : c$; unde liquet, illud phænomenon
competere non posse, nisi stellis inter polum & zenith trans-
euntibus. Hoc *Problema* applicatur in sequenti ad definien-
dam refractionem. Cum enim eo momento, quo stella par-
tem verticalis describit, refraçtio solum altitudinem afficiat,
ipsumque momentum sit idem, ac si nulla adesset refraçtio;
poterit, ex comparatione altitudinis veræ, per form. præc.
computatæ, cum observata, ipsa quantitas refraçtionis elici.
Problemata tria sequentia versantur circa correçtionem meri-
diei, per altitudines correspondentes determinatæ. Si nempe
capiantur duæ altitudines solis ante & post meridiem æqua-
les, medium intervalli temporis inter eas daret momentum
meridiei, modo declinatio solis interea non mutaretur. Po-
sito enim sole in signis ascendens, eo momento, quo post
meridiem eandem haberet altitudinem, paulo propius ad ze-
nith accessit, ideoque tardius, quam deberet, ad eandem al-
titudinem iterum pervenit. Contrarium accidit, si sit in de-
scendentibus. Quare ab ipso medio intervalli priori casu ali-
quid demendum, posteriori ei quid addendum erit, ut ha-
beat vera merities. Quod ut inveniatur, differentietur
formula canonica prima, positis s, c, b , constantibus, & pro
 dy, du ; introduceantur ipsi arculi meridiani dD , & æquatoris
 dE , & (posita tangente anguli horarii $= T$) prodit $dE =$
 $(S : s - X : T) dD$. Hinc vice versa data differentia ista
temporis dE , datur differentia declinationis dD ; vel utra-
que

que data dabitur altitudo poli. *Problema 15* est famosum illud de *die minimi crepusculi*, quod olim summorum Geometrarum par, fratres *Bernoullios*, per quinquennium occupatos tenuit, (fatente ipso *Joanne Oper. Tom. I pag. 64.*) cujusque solutiones in his *Actis*, & utriusque *Operibus*, ut & in *Analyfi Hospitaliana*, exstant; quas vero defectu laborare ostendit præfens acutissimi Autoris solutio, mira facilitate ex formulis generalibus emanans. Cum enim duratio crepusculi exprimat tempore, inter duo momenta, quibus sol horizontem & circulum crepuscularem (intra horizontem 18° depreffum) attingit, elapso; quod manifeste æquatur intervallo momentorum, quibus ad horizontem & altitudinem 18° perveniret; liquet, mensuram ejus fore arcum æquatoris terminatum duobus cosinibus, quorum unus u respondet angulo horario eo instanti, quo sol horizontem attingit, alter u' eo, quo ad gradum 18 elevatur. Qui arcus cum sit mini-

imum, erit ejus elementum $\frac{du}{\sqrt{(rr-uu)}} - \frac{du'}{\sqrt{(rr-u'u')}} = 0$.

Substitutis ergo ex formula prima valoribus ipsorum u, u' , per s, x, y, b , positisque s, b , constantibus, prodibit sinus declinationis præfixæ $x = \left(\frac{r+k}{b}\right) s$. Duo ergo valores vi-

dentur proposito respondere, quorum unus $\left(\frac{r-k}{b}\right) s$

præbet analogiam, a laudatis Geometris jam pridem inventam, $r : \text{tang. } 9^\circ = s : x$; alter vero, ab iisdem neglectus, non nisi propter ambiguitatem quandam, in Problemate hoc obviam, adest. Si nempe elevatio poli major sit depreffione circuli crepuscularis, arcus æquatoris, crepusculum metiens, est (ut jam diximus) differentia duorum arcuum, quorum cosinus cadunt ad eandem centri sphaeræ partem; & valor prior responderet hujus differentiae minimo, justamque declinationem exhibet, posterior præbet imaginariam. Si vero elevatio poli depreffione arcus crepusculi minor sit, arcus ille est summa duorum arcuum, quorum cosinus cadunt ad partes centri diversas;

verfas; & duarum declinationum una præbet minimum summæ horum arcuum (qualis proprie requiritur), altera minimum differentiæ, quod vero nec dat crepusculum minimum, nec maximum. Hoc excipiunt *tria Problemata*, quibus ex altitudine poli, & declinatione solis, definitur tempus, quo discus integer super horizontem elevatur, aut infra eum deprimitur; vel vice versa. Positis nempe in formula prima non nisi *b, u*, variabilibus, & pro *du* introducendo arcum æquatoris *dE*, pro *dh* vero ipsum diametrum solis *dH*, pro-

$$\text{dit } dE = \frac{r dH}{\sqrt{(y^2 - s^2)}}; \text{ unde vice versa ex observato hoc}$$

tempore poterit nosci elevatio poli, quod subsidium, uti executione est facillimum, ita, deficientibus aliis, nautæ potest esse utilissimum, cum præterea refractio nullum errorem inducat. In *Problematibus tribus* sequentibus continetur relatio inter altitudinem poli, declinationem & altitudinem astri, & tempusculum, quo per quantitatem minimam elevatur, vel deprimitur; unde ex datis posterioribus elici poterit altitudo poli, novo in casu necessitatis subsidio. *Tria*, quæ sequuntur, *Problemata* ex datis astri declinatione, duabus altitudinibus, & intervallo temporis, investigare docent altitudinem poli, & tempus observationum; quod simplicius efficitur, si in altera observatione astrum sit in horizonte, vel si stella æquatoria assumatur. *Problema 25* exprimit altitudinem poli, & declinationem sideris, ex observatis transitibus per duos verticales ope angulorum azimuthalium & horariorum. *Probl. 26, 27*, ex data altitudine poli, & observatione duorum siderum, quorum ascensionem rectam & declinationes constant, in eodem verticali, invenire docent horam; quod facillime expeditur, si utriusque ascensio recta sit fere eadem; imo tota observatio nullum apparatus, nisi solum pondere onustum, requirit. Per *Probl. 28, 29*, reperitur altitudo poli ex observatis duobus ejusmodi sideribus, in eodem vel verticali, vel almucantarath. Sequens definit altitudines poli & horam, ex intervallis, quibus trium siderum (quorum ascensionem & declinationes notæ) unum in eodem verticali, quo singula reliqua reperiuntur; quod

quod eo respectu imprimis est utilissimum, quod & observatio transitus per verticalem facillima, & ipsum nulli refractioni sit obnoxium. *Problema 31* est inigne illud, inter celeberrimos *Academiae Petropolitanae* Socios quondam valde agitatedum, (quorum solutiones in *Comm. Petr. Tom. IV* exstant,) de invenienda altitudine poli, & declinatione sideris, ex tribus altitudinibus & duobus intervallis temporum; quod tamen magis esse curiosum, quam in ipsa praxi utile, haud diffiteretur Noster. *Sequentia Problemata* exponunt relationem inter altitudinem poli, & diem anni longissimum brevissimumve; tam neglectis, quam consideratis, refractione & parallaxi. *Problema 38* tractat quaestionem, nautis longe utilissimam, quæque non minus exacte mari, quam terra, solvi potest, de invenienda altitudine poli ex diei longitudine. In hujus solutione omnia in computum ducuntur, quæcunque modo variationem inducere possunt: refractione, parallaxis, variatio declinationis solis, variatio loci navis tam in longitudinem, quam in latitudinem. Qua in re notatu est dignissimum, refractionem horizontalem quam proxime æquari diametro solis apparenti, adeo ut refractionis rationem habere opus non sit. In *Problemate 39* investigatur altitudo poli ex intervallo inter ortum, vel occasum, duorum siderum, quorum constant ascensiones rectæ & declinationes; quod inservire potest nautis, eligendo tale sidus, quod in horizonte conspici potest, Solem nempe, Lunam, Venerem, aut Jovem. Denique *Problema 40* exponit *Maieri*, de Astronomia optime meriti, methodum, (in *Comm. Petr. Tom. V* exhibitam,) inveniendi altitudinem poli, & declinationem sideris, ita ut neutra ab altera pendeat, nulliusque anguli mensuratione opus sit, dum nempe observantur transitus duorum siderum per meridianum, per duos verticales, & per duos almucantarath, etiam si incognitos, modo sint constantes; cujus solutio ex formulis generalibus methodo valde naturali derivatur, etsi rei natura expressiones haud adeo concinnas admittat. Quo ipso finis elegantissimo huic opusculo imponitur.

MISCEL.

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCXLVII. P. I. 521

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD IN-
crementum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis
Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.
Edendi consilium suscepit, Præfationem præmisit, sua
nonnulla passim addidit, FRID. OTTO MENCKE-
NIUS, Ph. & J. U. Doctor, Regi Pol. & Elect. Sax.
& Consiliis Aulae, Urbis patriæ Senator, & Acad.
Scient. Reg. Boruss. Sodalis.

Voluminis V Pars I.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1747, 8.

Plag. 12.

In Præfatione, huic Volumini præmissa, significavit Mencke-
nius, Miscellanea hæc barbariei ingruenti veluti repagulum
obicere, pollicitus, se cum laboris fociis nunquam, dum
vixerit, instituto huic renuntiaturum, vel ejus curam, nisi
ipsum suprema illa rerum necessitas hinc invitum abstraxerit,
ex animo dimissurum esse. Simul ac ad collectitium exercitum,
in hac opera occupatum, nos convertimus, nobis Jo. Christoph.
Harenbergii *Dissertatio apocalyptica de Cantilena Moysi, servæ
divini, eaque agni cantilena, ad Apoc. XV, 3, obversatur.*
Tempus, quo *Apocalypsis Joannis* literis consignata fuit, Au-
tor in partes distribuit, ac illud inter annum 59 ac 68 interje-
ctum credit, habita æræ vulgaris Christianæ ratione. Argu-
menta, quibus sit inductus, ut ita sentiat, exponit haud una.
Gerstenii consensum laudat. Periodos septem temporis, ad-
ventum Messiæ vindicem præcessuras, ex Judæorum doctrina
proponit, ac in luce ponit. Comites et cantores illius cantilenæ
ex antiquitatibus sacris Judaicis, ac nominatim ad festum taber-
naculorum referendis, illustrat. Cantilenam *Mosis* & agni
eamdem esse ac exhiberi *Devt. XXXII*, rationibus allatis in
medium ite comprobatur. Summam cantilenæ, seu episodium, Pag. 31.
apud *Joannem* strictim attingi, docet. Effectum & eventum
cantilenæ adjicit. Corollarium de nomine *Mosis*, Messiam
U u u etiam

- etiam denotantis, & agni, subjungit. Succedit huic Commentationi Petri Zornii *Dissertatio de ימים טובים, sive diebus magnis Ebraeorum*. Dies primus ac ultimus trium festorum majorum Ebraeorum imprimis habiti sunt sancti; dies intermedii haud æque sancti magnique fuerunt reputati. Primus dies mensis Tisri hic æque in censum venit. Addatur Expiationis dies. Hellenistæ dies bonos illos vocarunt *ἡμέρας μεγάλας*. Conf. Jo. VII, 37, XIX, 31. Si Sabbati dies cum die festi majoris esset idem, dies ille æque vocatus fuit *magnus*. Postrema a sententia discesserunt Ufferius, Hornbeckius, alii. In medio tutissimus ire voluit Jac. Henr. Hottingerus. Christiani vero *Sabbatum magnum & hebdomadā magnam* paulo aliter acceperunt. Sequitur Zornii Diatribam Pl. Rev. Gottlobi Friderici Gudianii *Epistola apologetica pro Dissertatione sua historico-critica de Sadducæorum in Judaica gente autoritate, Vol. II pag. 1 bonorum Miscellaneorum pag. 13 inserta, ad Summe Reverendum Conradum Ikenium, Theologum Bremensem, perscripta*. Strenue hic dixerat pro Sadducæorum & Karæorum omnium autoritate in *Symbolis literariis P. III. pag. 299*, opem eorum sibi necessariam fore arbitratus ad paschalem Christi cœnam *συνῆμιον* constituendam. In eo nunc est Rev. Gadius, ut, nonnullos nexos sibi a Cel. Ikenio impactos fuisse immerito, ostendat. In calce *Joachimum Meisterum*, primum Lycei illustri Bremensis Rectorem, Laubæ suæ vindicat, hic Rectoreatu scholæ functum, antequam Gottingam fuerit evocatus. Progredimur hinc ad M. Theoph. Ludolphi Münteri *de Honoribus servorum Romanorum Specimen prius, de honore, servis Romanis habito in rebus sacris*. De honoribus servorum, conditionis vix tolerandæ levamentis, per partes Clariss. Vir exponere statuit, exorsus ab iis maxime, qui res spectant Romanorum sacras. Commentatio hæc in *septem* diffusa patet *Capita*. Primum est inscriptum de Diis servi Romani; secundum de ipsius honore in diebus festis; tertium de servorum Romanorum sacrificiis; quartum de illorum jurejurando; quintum de alyis ipsorum; sextum de servis gladiatoribus; & septimum de servis, in funeribus macatis. Quicquid ars critica valet, id

id hoc loco satuta lancee fuit exhibitum. Quinto loco in conspectum prodit *M. Caroli Henrici Zeibichii, Ordin. philosoph. Viteemb. Asses.* *Questio critica, utrum Cadytis Herodoti recte vendideretur pro metropoli Palaestinae. Herodotus* Cadytin memorat II, 159, & III, 5, urbem Syriae magnam, Sardibus non multo minorem, Palaestinae annumerandam. Pro Hierosolyma Cadytin habuere *Cellarius, Humphredus Prideaux, Jo. Lightfoot, Herm. Conringius, Jo. Marsh, Hafius*, alii, inter quos *Jo. Pbil. Heinius & Ludov. Casp. Valckenaer* eminent, quantum lentia solent inter viburna cupressi. Dissentiunt viri quidam doctissimi. Urbem Gath in Cadyti sibi invenisse videntur *Bochartus & Relandus*. Cadesiam mavult designatam *Jac. Palmerius*. Ad urbem Palaestinae Cades respiciunt *Thomas de Pinedo, Saurinus, Nicol. Gurtlerus, Jo. Clericus, Jo. Christoph. Harenbergius, Josephus Scaliger*. Cum vero Cades Barnea ab urbe Cades, Hermoni subjecta, multum differat, illam complures praetulerunt alteri. Hierosolyma certe nunquam simpliciter *sancta* fuit appellata. Gentes, a Judaeis diversae, cur eam urbem vocassent nude & simpliciter *sanctam*? & quidem *Herodoti* aetate? Judaei caput gentis suae dixerunt *Kdoschab*, non *Kdotab*. Chaldaei ac Syri eam urbem vocassent *Kaddischab, Kaddischbo*, si *sanctam* voluissent eam appellare. Rex Aegypti *Necos*, ut hoc etiam ex apparatu nostro adjungamus, teste *Herodoto* terrestri acie congressus fuit cum Syris in Magdolo, victoria potitus est, & post praelium Cadyti, magna Syriae urbe. Praelium id pugnatum fuit in campo magno prope urbem Megiddo, haud procul ab urbe Hadad Rimmon, *Zach. XII, 11, 2 Reg. XXIII, 30, 2 Chron. XXXV, 22*. Urbs itaque Hadad Rimmon est Cadytis *Herodoti*, id quod copiosius ostendit *B. Cornelius Dietericus Kochius* in Diss. inaugurali, cui est index: *Striclura theologica in Jo. Harduini Opera selecta*, Helmstadii, 1710, 4. At proferendus est gradus. Provocat enim attentionem nostram *Anonymi de Joanne Bocatio, e Lusato Hungaro, Poeta laureato Casareo, Commentatio*. Natus hic fuit in Lusacia A. 1569. Vitebergae scientiis ac disciplinis operam navavit. Rectorem Gymnasii Eperiesini in Hungaria agere

Pag. 101.

103.

1125

- Pag. 114. coepit A. 1592. Eidem muneri Cassoviae ut praefect, evocatus fuit A. 1599, quocum conjunxit postea dignitatem senatoriam, ac tandem Consulatum, usus titulo *rektoris reipublicae literariae & politicae*. Ipse a Caesare Rudolpho II civitate Hungarica & nobilitate donatus fuit, licet ab hoc ad *Boskajum* desciverit, & huic, urbis tunc praetor, A. 1604 Cassoviam tradiderit. A *Boskajo* ad Germaniae Principes legatus, invisit *Henricum Julium*, Ducem Brunsvico-Luneburgensem, ac, per fines Poloniae reversurus, carceri mancipatus fuit. Posthaec denuo *Gabrieli Bethlen*, foede Hungariam laceranti, se aggregavit, ejusque Historiographus A. 1620 fuit renunciatus. In versibus suis Gnathonem agere consueverat. Non est nostrum, feriem contexere scriptorum, quorum *Bocadius* fuit autor. Pergimus hinc ad *M. J. F. Frischii de Usu Participii praeteriti Romano Observationes posteriores, ad Vossii Lib. VII de Arte Grammatica Cap. 10, 11, 15*. Participia praeterita significationem & activam & passivam habere, Noster demonstraturus, pronuntiato suo exemplis, ex Autorum classiorum gente decerptis, fidem facit. Sequitur haec Observationes *P. Cornelii Severi de Aena Carmen antiquum, a praepositis Joannis Clerici conjecturis vindicatum studio Frid. Oct. Menckeni*. Reliquit Autor *Clerico* post fata etiam merita sua inviolata, & huic inter Criticos, si non omnium acutissimos & principes, ac tolerabiles & satis bonos, locum concedit. Exemplis posthaec variis docet, *Clericum* passim in *Severo* emaculando & interpretando destinatione optima fuisse inferiorem. Continuatur haec curae criticae Parte sequenti. Dicendum porro est aliquid de *Gisberti Cuperi ad Theod. Junsonium Epistolis, quintum continuatis, & finitis*. Epistolam hic legimus *XXII, Passionei* Comitibus laudes exhibentem. Sequens eam *Epistola*, de *Casaubono* varia commemorari in *Colomefianis*, refert, & an exstet aliquis *Salmasii* de Annulis liber, requirit. *Epistola XXIV* tota in Fastis Romanis & augendis & emendandis & illustrandis occupatur. *Epistola XXV* varias dapes, quae ad Fastos illustrandos faciunt, apponit *Cuperus*, simulque rationes, cur Therapevtas fuisse Christianos, neget, subjungit. Persuaserat sibi circa annum 1710, quo haec scripta

pta, *Bernhardus Montfauconius*, per Therapeutas designasse *Philonem Christianos*, discipulos *Marci*. *Epistola XXVI Laur. Pataroli* consilium, edendi *Quintiliani* Declamationes, explicat, *Abmeloveemium*, ut ferat suppetias, rogans. *Epistola XXVII Cuperus Jo. Schultingii* in *Quintiliani* Declamationes merita commemorat, ac varia edisserit ad Fastos illustrandos. *Epistola XXVIII* exhibet idem *Philippi a Turre* nonnullas ad Fastos Romanos annotationes, variasque Inscriptiones Romanas explicat & illustrat. Idem *Ep. XXIX* varia, quæ ad illustrandos Fastos pertinet, exponit, vocis *revincire* rariorem significatum ostendit, in Notæ NP. sensum inquirat, atque Glossaria *Philoxeni* & aliorum emendat.

EPISTOLA, QUA DE GESTIS PAULI III, Pontificis, ad emendationem ecclesie maxime spectantibus, disserit, & sententiam suam Cardinali QUIRINIO modeste exponit, JO. RUDOLPH. KIESLINGIUS,
S. Theol. D. & P. P. L. S. Ord.

Lipsiæ, ex officina libraria Jo. Godofr. Dyckii, 1747, 4.

Plag. 9.

Ea jam literarum laude inter exteros doctissimus hujus libelli Autor floret, ut primarii quique Viri ejus sibi amicitiam honori ducant. Principem inter hos, qui ei *imponso* favent, locum obrinet Pater purpuratus *Angelus Maria Quirinus*, per omnem terrarum orbem celebratissimus, qui ante aliquod tempus Autorem nostrum ad commercium literarum provocavit, & non vulgaria benevolentie suæ testimonia ei exhibuit, digna sane; quæ publice prædicarentur. Et vel hoc nomine Lectoris nostris hæc se commendare potest scriptio, quæ non controversiam & litem spargit, sed amicam tantum diversarum sententiarum collationem continet. Res omnis est historica, pertinetque ad libellum *Quirini*, ante biennium Brixie editum, de imagine optimi sapientissimique Pontificis, expressa in gestis *Pauli III Farnesii*, ad primos tantum quinque Pontificatus ejus annos spectantibus. In diligentissima vitæ hujus Pontificis enarratione monumenta multa, tenebris adhuc involuta, in rem præsentem tamen plurimum facientia, publica luce donaverat *Quirinus*. At, nonnulla hic occurrere, Noster intelligebat, de quibus dubitatio non levis oriebatur, utrum ad genuina fidei historica testimonia referri

Fig. 6.

- referrī possent, & de unione ecclesiarum, per *Paulum* vere restituenda, restarentur, nec ne. Omnibus itaque depositis præconcepis rerum opinionibus, & humanis autoritatibus, de Pontificis hujus vita, & animo, paci ecclesie minus amico, *Noster* differere instituit. Laudatur *Pauli III* studium, circa emendationem curie Romanæ, & quorundam abusuū, non vero circa repurgandam doctrinam, occupatum. Desiderabat ille quidem unionem ecclesie, sed eam, qua Lutherani in potestatem Episcopi Romani transirent. Hinc omnis labor ipsius nihil purandus erat, his remediis iniquis unionem ecclesie tentantis. Obli-
- Pag. 9. ter pertractat *Noster*, quæ de juvenili hujus Pontificis ætate *Quirinii* scripserat, & ad solas se convertit res in Pontificatu gestas. Taxat hic *Pauli* nostri nimiam in cognatos suos indulgentiam, quos contra Concilii *Agathensis*, *Tridentini*, & quæ sunt reliqua, decreta atque constitutiones expressas purpura donavit. Maxime hic miratur Patris purpurati elegantem dictionem, qua hanc Pontificis in cognatos prædicat paternam indulgentiam, suoque suffragio approbare non erubescit, quam ipsi Romanæ sedi addicti scriptores, inter quos *Sfortia Pallavicinus* eminet, graviter reprehendunt. His omnibus tamen omissis, caput causæ aggreditur Autor *noster*, demonstraturus, susceptam a Pontifice *Paulo III* religionis emendandæ operam, nec non consilium, de instituendo quodam ad componenda partium dissidia conventu, in quo arx Commentationis hujus versatur, tanti non esse estimandum, quanti a Romanis, & *Quirinio*, fuit habitum. Pri-
11. mum pro sua stabilienda sententia Eminentissimus adversarius argumentum ex illustri illo, quem ex optimis viris, eisque maxime purpuratis, coegerat *Paulus*, confessu deproptum dederat. Agebatur hic conventus ex sententia Pontificis eum in finem, ut dilacerata ecclesie enalescerent membra. Sed, num serio hoc optaverit *Paulus*, & justo ordine inceserit ad finem suum obtinendum, quæritur. Laudandum erat ejus studium in confesso quodam doctissimorum virorum conferibendo, dummodo doctrinæ, non abusuū solum, emendationem
13. instituisset. Aperit hic *Noster* carcerum fores, & duo momenta conficit, quorum alterum confirmat, reformationem a nullis Pontificibus esse tentatam, nec eam, quam *Paulus* suscepit, emendationem ad doctrinas pertinuisse, sed ad abusus modo, & deperditos quosdam curie Romanæ mores, quod altero loco demonstratur. Ex Seculo XV modo repetendam esse hujus rei confirmationem, *Noster* scribit, ubi *Constantiansi*, & paucorum interjecto annorum intervallo, *Basileusis*, celebratum fuisse Concilium, relatum legimus, cujus prioris infelix combustione *Hussi* fuit exitus, posterioris vero gravissima in Episcopos & Clerum Romanum divulgata mandata eventu fuerunt desinita, omnesque de
15. emendatione ecclesie instituendæ consultationes Pontificum in fumum tenuemque auram abierunt. Nec *Leo X* rem deperditam restituere studuit in Concilio *Lateranensi V*, quod sinivit, sed sua luxuria, violentia, & avaritia, in deteriorem omnia mutavit faciem, omnisque
17. historia

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCKLVII P. I. 527

historia factorum repurgandorum loquitur, emendationem a *Leone X* neque tentatam, neque serio susceptam, sed igni ferroque, teste locupletissimo *Sleidano*, impeditam esse. Aliiter rem esse fustam *Hadriani VI* & *Clementis VII* auspiciis, variissima Pontificiorum sunt dieteria. Deventum nunc est ad tempora *Pauli III*, ejusque tentatam ecclesie corruptae emendationem. Tria hic potissimum rerum pondera sunt examinanda. Repurgatio factorum vel ad doctrinas falsas, vel ad abusus, vel ad statum regimenque externum, est referenda. Nihil horum a *Paulo* fuit confectum, & nullam hinc aliam ab ipso emendationem, quam curiae Romanae, fuisse tentatam, patet. Illa est, quam per conventum, satis per se laudabilem, Pontifex noster moliebatur, eam ob causam ad id negotii inprimis excitatus, ne res Romana, collapsa jam, in ruinas abiret. Ipse confessus viris pietate, doctrina, & sapientia, claris conspicuus reddebatur, & laudi ducitur *Paulo*, eum cavisse, ne quid contra veritatem proponerent, aut quidquam inscio se deestnerent. Consultatio horum seniorum, ad Concilium convocatorum, in Germaniam delata, in singulari libro a *Joanne Sturmio*, & *Luthero* ipso, in Commentatione Germanica, sub incudem vocabatur, quam quidem operam moleste ferebant Pontificii. In limine consultationis suae Pontifici velificabantur Concilii hujus patres conscripti, & omnem corruptelam ex superiorum Pontificum favore, avaritia, & propensione in adultores, enatam esse, libere profitebantur. Abusuum duas proferebant classes, quarum prima abusus circa administrationem, altera eos, qui circa regimen ecclesiasticum deprehenduntur, complectitur. De doctrinae emendatione nulla erat dicendi facultas. *Paulus III*, videns, in quantum periculum res adduceretur, novum instituit Patrum purpuratorum Concilium, cujus deliberationes reformationem morum in curia Romana attingebant. Illustrior *Pauli III* apparebat cura in negotio reformationis, cujus causa Concilium oecumenicum convocare annitebatur. Oratores ab eo ad dissentientes mittebantur Principes, hos monituri, ut in gratiam redirent, & ad Concilium, Mantuae indictum, convenirent. Vitebergam tunc temporis Legatus Pontificius *Vergorius* venit, & cum *Luthero* atque *Bugenhagenio* colloquium instituit. Ingenue tum *Lutherus* profitebatur, Pontificem Concilium serio non promittere, & si vel maxime haberetur, non nisi de rebus futilibus actum iri. Sed haec omnia, licet primo intuitu gravissima videantur, sunt levissima. Subdole modo *Paulam* egisse, ex eo patet, quod Pontifex invicem *Carolus V* rei Lutheranæ fautorem inveniebat, mitiorem in nostrum costum-sententiam pronuntiantem, & liberum Concilium in Germania exostulantem. Est huic rei clarissimo indicio epistola ipsius, ad Imperatorem percripta, ubi eum admonet, ne in alienam messem falcem immitteret, extraque oleas, Italiam scilicet, vagaretur. Quae omnia ita sunt comparata, ut indignationem *Pauli* aperte prodant, inprimis cum Imperator, ob rerum suarum maxime afflictarum conditionem, de se-

curitate

Pag. 19.

20.

21.

23.

25.

26.

28.

31.

33.

- curitate publica, nec non de Concilio libere instituendo, Protestantibus prospiceret, quod inique Pontifex noster ferebat. Eo quoque Concilio de libello, cui nomen *Inserim* imponebatur, conscribenda cogitabat Imperator, ut paci ecclesiasticæ consulereetur. Nec probandus in eo est *Paulus*, qui auctoritatem, præsidium, & iudicium, Concilii convocandi, remoto Imperatoris arbitrio, sibi solus vindicabat. Secu-
35. dum de *Pauli* Lutheranis infesto animo argumentum commode depromitur ex variis machinationibus, quas struebat ipse, ut arma Imperator sua verteret in Protestantes, que copiis & nummis adjecturum se promittebat, quod extra omnem dubitationem Summe Rev. Autor ponit, res in confesso Patrum purpuratorum, præfente Imperatore, gestas exponens. Ubi addit, in eodem confesso de concordia inter Imperatorem & Regem Galliarum refarcienda, & Concilio Mantuæ indicendo, agitatum fuisse. Ipse *Paulus* hujus rei testis est locupletissimus. Tertia pro *Paulo*, pacifico scilicet, ratio ex secessu ejus ad conventum *Niciensem* desumitur. Quam levis vero illa sit, ex eo patet, quoniam in eo conventu, in quo *Carolus I.*, *Franciscus I.*, & *Paulus III.* præfentes erant, id maxime agebatur, ut induciæ decennales inter Imperatorem & Regem Galliarum firmarentur, & Pontifex possessionem Ducatus Mediolanensis callide sedi Romanæ acquireret. Deinde Pontifex in hoc confesso de eo cogitabat, ut populos, deceptos scilicet ex sua sententia, alliceret, & tumultuantes Principes coerceret, quod utrumque tamen a pace ecclesiastica multum aberat. Denique omnia consilia Pontificis in hoc conventu eo tendebant, ut inter *Ottavianum Farnesium* & *Margaretham Austriacam* connubium conciliaretur. Ad postrema pervenit nunc Autor noster, Concilium, *Mantuæ* indictum, ex sententia Romanorum, de pacis studio Pontificis restatæ. Testimonia Patris purpurati, pro hac re in medium prolata, accurate hic oculis subjiciuntur, & deinde sub examen revocantur. Primo utgetur, Protestantes serio de Concilio universali liberoque cogitasse, illiusque necessitatem demonstrasse, nec unquam sese isti subtraxisse. Sed Mantuanum gravissimis commoti causis repudiabant. Interim prompti paratique erant Lutherani Principes ad celebrandum Concilium, quod ex confessione *Articulorum Smalcaldicorum* patet. Sed varia oblata impedimenta Concilii, in diem indicti, irritam spem reddebant, quorum in primis Pontifex, & *Fridericus*, Dux Mantuanus, & ille quidem non injuste, autores erant. De *Vicentio* deinde Concilio astute cogitabat *Paulus*, sed de die in diem, & denique ad *Calendas* usque Græcas, id differebatur, ut quisque perspiceret, Pontificem vana atque inani spe Concilii Germaniam demulcere. Sub finem sententiam suam Noster de *Paulo III* ampliùs declarat, & certissimis confirmat rationibus, ipsius in Lutheranos minima propensum fuisse animum, nec de emendanda religione serio unquam eum cogitasse, quod omni, qua valet Vir Summo Venerabilis, diligentia & rerum gestarum peritia exponitur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVII.

Pars II.

ΟΡΓΗΝΟΤΕ ΤΑ ΕΤΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ, &c.

hoc est,

ORIGENIS OPERA OMNIA, QUÆ GRÆCÆ,
vel Latine tantum, exstant, & ejus nomine circumferun-
tur, ex variis editionibus & Codicibus manus exaratis,
Gallicanis, Italicis, Germanicis, & Anglicis, collecta,
recensita, Latine versa, atque annotationibus illustrata,
cum copiosis Indicibus, vita Autoris, & multis Disserta-
tionibus. Opera & studio Domini CAROLI DELA-
RUE, Presbyteri & Monachi Benedictini e Con-
gregatione S. Mauri.

Tomus III.

Parisii, sumptibus Joan. Debure, 1740, fol. maj.

Alph. 12 plag. 3.

Precstantissimæ Origenis Operum editionis, quam Rev.
Delarue procuravit, Tomum tertium Lectorum oculis si-
stimus, qui prioribus nihil cedit & diligentia Editoris, &
editionis splendore. Continuantur hoc Tomo scripta exegetica
Origenis, quorum permulta eum conscripisse constat, Seculo ter-
tio insignis diligentis nomine maxime celebrem. Primum

X x

locum

- Pag. 1. locum occupant fragmenta ex libro de Proverbiis Salomonis, quorum duo priora tantum exstant Latine in Apologia Pamphili Martyris pro Origene, cetera vero omnia in epitoma sua refert Procopius Gazæus, illo excepto, quod ad Proverb. I, 6, pertinet, quod exhibet Catena MSra Bibliothecæ Mazarinæ ad Caput VIII Luca. Sequuntur in Canticum Salomonis duæ Homiliæ Latine, interprete divo Hieronymo. Bis aggressus est Canticum explanare Origenes, primum cum adhuc juvenis esset, deinde vero alium librum exorsus est in Canticum, quem decem in tomos distribuit. Hujus majoris operis fragmenta exhibentur, interprete Rufino, de cujus tamen fide in his recensendis merito dubitant eruditi. His subiecta est series Procopianorum excerptorum ex Origene in Canticum Canticorum, Græce & Latine. Sistitur jam Origenis Commentarius in Esaiam, quem triplici modo exposuit, Tomis nempe, Scholiis, & Homiliis. Fragmenta quædam Latina producuntur ex Apologia Pamphili Martyris pro Origene. E viginti quinque Homiliis supersunt tantummodo Latine novem, quas interpretatus est Hieronymus, de quibus observat Rufinus, interpretem nimia libertate usum fuisse, atque ex erroribus ea tantum sustulisse, quæ catholicæ de Trinitate fidei adversabantur. Jeremiam num aliter exposuerit Origenes, quam Homiliis, incertum est. Cusfiodorus Homilias 45 recenset, quæ adhuc exstant Rabani Mauri tempore. Novendecim Homilias Cl. Editor recenset, quas interpretatus est S. Hieronymus, Græce & Latine, hasque comitantur nonnulla fragmenta Latina, in Huetii editione omissa, & tricesimæ nonæ Homiliæ fragmentum Græcum, quod exhibet Philocalia. Deinde apparent selecta quædam capita in Jeremiam Græce & Latine, & in Lamentationes ejusdem itidem quædam fragmenta, quæ adhuc hodie supersunt, & exhibentur sub Origenis nomine in Catena Ghislerii in Lamentationes. Ezechielem Prophetam quinque & viginti voluminibus, seu tomis, Origenem explicasse, tradit Eusebius, sed unicum hodie superest vicesimi tomæ fragmentum, quod exhibet Philocalia Caput undecimum. Hoc fragmentum Orig-
nis

nis quatuordecim Homilias continet ex interpretatione *Hieronymi*. Selecta praeterea nonnulla ex *Origene* in *Ezechielem* accedunt Graece & Latine. Claudit Commentarios *Origenis* Pag. 406. in Verus Testamentum Commentarius in *Oseam*. *Eusebius* quidem testatur, se expositionis *Origenis* in duodecim Prophetas minores quinque & viginti Libros reperisse. 438. Sua manu eos descripserat *Pamphilus* Martyr, cujus exemplar postea incidit in manus *Hieronymi*, ut ipse testatur. E tot tamen libris unicum hodie superest fragmentum, quod exhibet *Philocalia* Caput octavum, tanquam excerptum e Commentario in *Oseam*, quod hoc in loco Graece & Latine legitur.

In N. T. *Origenis* habemus Commentarios in *Matthaeum*, quorum 25 tomos extitisse memorat *Eusebius* circa annum Christi 245, imperante *Philippo*, eorundem se legisse fatetur *Hieronymus*. Sed maximam partem horum tomorum jam dudum tempus edax rerum absumsit. Inde ex prioribus tomis duo fragmenta tantum exhibentur Latine & Graece ex *Philocalia*, & duo Latina ex Apologia *Pamphili* Martyris. A Cap. XIII *Matthaei* usque ad finem quae supersunt commentaria *Origenis*, partim Graece, partim Latine, exhibentur. Graeca a Cap. XIII ad XXII primus in lucem edidit *Petrus Daniel Huetius*, ac nova sua interpretatione donavit. Atque haec cum textu Graeco etiam hoc in loco reperitur, Graeco textu collato cum quatuor Codd. MSS. quorum variantes lectiones in notis etiam exhibentur, non omittis *Huetianis* observationibus. Nec plane vetusta interpretatio, quod fecerat *Huetius*, neglecta fuit, sed haec in ima pagina representata est, cujus ope etiam deinde, ubi desinunt Graeca, series Commentariorum *Origenis* in *Matthaeum* a Cap. XXII, XXXII, usque ad finem continuatur. Claudunt hunc tertium Tomum Commentaria *Origenis* in *Lucam*, e quibus Homiliae 39 supersunt, *Hieronymo* interprete, & fragmenta quaedam ex *Macarii Chrysocephali* Orationibus in *Lucam*, Graece & Latine. Notatu praeterea dignum est, quod in Praefatione memorat Cl. Editor de his in *Lucam* Homiliis *Origenis*. Scilicet, quum Epistolarum *S. Ignatii*, Martyris Antiocheni, disertam mentionem

tionem faciat *Origenes* Homilia sexta, & *Ignatianarum* Epistolarum autoritate se jugulari perentiscerent heterodoxi, Presbyteriani vulgo dicti, Homilias in *Lucam* *Origeni* adimere quibus maxime conati sunt, ut argumentum ad *Ignatianarum* Epistolarum veritatem adstruendam penitus everterent. Alii, eas Latinorum natalium indicijs scetere, clamitarunt, idque imprimis probare tentavit *Dalleus*. Omnium tamen horum argumenta non sufficere, nec quidquam hoc in negotio valere, facile demonstrari potest. Totum Opus duo claudunt, alter locorum Scripturae, alter rerum & verborum, Indices copiosissimi. Paucae animadversiones ad totum opus, si illas exceperis, de quibus supra ad *Mattheum* diximus, accesserunt, quae potissimum varias aliorum Codicum lectiones memorant. Librorum singulis Praefationis instar praemissum est monitum, quo Cl. Editor cum cura excussit, quo tempore, quo loco, quave data occasione, liber sit editus. Ceterum omnino dolemus, Cl. *Carolus Delarue*, hujus praestantissimae editionis procuratorem perindustriam, antequam hic *Tomus* prelo esset absolutus, diem obiisse supremum. Vita enim Editoris, huic *Tomus* praemissa, nobis confirmat, eum Lutetiae Parisiorum in monasterio *S. Germani* pridie Non. Octobr. A. 1739 e vita excessisse, quem merito lugent socii, amici, & respublica literaria, quae bona adhuc de eo quaeque sperare poterat. Neque tamen hinc adeo magnam causam huic editioni Operum *Origenis* timendi habemus. Namque simul in Editoris vita edocemur, jam ante aliquot annos, cum saepe cum adversa valetudine confliqaretur, eum fratris sui filium, *Carolus Vincentium Delarue*, Monachum ejusdem Congregationis *S. Mauri*, Lutetiam ad se advocasse, ut in id opus junctis cum ipso viribus incumberet. Atque inde spem concipimus, fore, ut ultimis duobus hujus Operis Voluminibus proxime in lucem prodire publicam contingat, id quod cum omnibus, quibus haec literae cure cordique sunt, ex animo precamur.

PUBLII VIRGILII MARONIS OPERA, CURIS
& studio STEPHANI ANDREAE PHILIPPI.

Lutetiae

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCLVII. P. II. 533

Lutetiae Parisiorum, sumptibus Ant. Urb. Coustelier, 1745, 12.

Tomii III.

Tom. I plag. 10, Tom. II plag. 10, Tom. III plag. 16 $\frac{1}{2}$,
cum Tabb. æn. 18.

Splendida est isthæc editio *Maronis* Operum atque accurata, licet variorum annotationibus neutiquam superbiat, contextu Poetæ potissimum contenta. Securus est Editor optimum atque antiquissimum mille trecentorum annorum Codicem manuscriptum Bibliothecæ Mediceo-Laurentianæ, bono publico & commodo, typis *Mannianis* Florentiæ descriptum A. 1741, utpote qui animadverteret, viros doctiores hoc minus ansam errori præbuisse, quo plura ex illo fonte saluberrimo hauserint. Ipsi tamen religio fuit, ne latum quidem unguem a probatissimis receptisque editionibus recedere, aut aliquid scalpello suo rescindere arroganter, quod veterum recentiorumque consensus unanimes sacrarit. Itaque laboris neutiquam impatiens varias in variis Codicibus legendi formulas quam accuratissime perpendit, collatis inter se, quos undique conquisitos parare licuit, libris editis, ne quid curæ philologicæ desideraretur. Hinc ad uniuscujusque *Tomii* calcem suis variis lectionibus assignatus ordo est. Multa nominatim restituit ex *Nic. Heinsii* fide, cum ille novissimam *Virgilii* sui editionem ex *MStis* triginta contexuerit. De hocce quod *Fogginius* habet iudicium, Nostro ac nobis memorabile videretur. *Laudandus certe est, inquit, elegantissimus ille Musarum Amasius, ut eum vocat Norisius, & Poetarum Latinorum, ut a Bentlejo dicitur, sospitator unicus, Nic. Heinsius, Dan. filius, qui, uti præsto essent omnibus Vergilii poemata optime emendata, non solum scriptores rei grammaticæ, aliosque omnes ex antiquis Latinis in Marone imitando occupatos, aut qui eum adhibent testem, diligenti ac sedula opera adhibuit, sed etiam &c. & quæ in laudem præsertim Medicei Codicis sequuntur, qui totus Romanis literis scriptus & emendatus fuit atque distinctus a Turcio Rufio Asterio Aproniano, qui una cum Præsidio Consulatum gessit A. C. 494. Sed ad nostram redeamus*

mus editionem, *Heinfiana* qui varias repetitiones cognoscere student, ad Præfationem *Philippi* ablegatis. Hic igitur *Tomo primo* inclusit Eclogas, Georgica, & Poemata juvenilia *Maronis*, quæ postrema quidem admodum ad nos mendosa pervenerunt. Unicuique libro, ut & poemati minori, argumentum præfixum suum est. *Tomus secundus Æneidos Libros sex* priores complectitur; posteriores *tertius*. Hic simul variæ reperiuntur vitæ *Virgilianæ* descriptiones, atque operum argumenta varia, carmine potissimum concepta. Primum obtinet locum *Maronis* vita, incerto Autore, quem aliqui *Tiberium Claudium Donatum* falso putant. Cum hæc antiquissima Poetæ vita erroribus scateat, atque aliis errandi locum præbuerit; subjungitur ejusdem historia per Consules, a *Carolo Ruao*, S. J. descripta, atque inde ab anno U. C. 684, qui primus erat *Virgilii Cn. Pompejo Magno I & M. Licinio Crasso I* Coss. Huic adduntur testimonia veterum, nec non præconia de *Virgilio*, & ejusdem operibus, *Horatii*, *Ovidii Nasonis*, *Sexti Aur. Propertii*, *Quintiliani*, *Silii Italici*, *Statii*, *Juvenalis*, *Martialis*, *Sulpicii Carthag.* *Alcimi*, *Velleji*, *Seneca*, *Plinii*, *Taciti*, *Augustini*, atque aliorum. Sequitur vitæ curriculum, a *Phoca*, Grammatico urbis Romæ, versibus Sapphicis delineatum, & heroicis præsertim; quod autem mutilum ad nos pervenit. Incerti quoque Autoris de operibus *Virgilianis* elegiacum carmen adjunctum habetur. Item versus leguntur *Alcimo* de *Virgilio*; *C. Sulpicii Apollinaris*, Grammatici, in *Æneidem Virgilianam*, imitatio ejusdem *Phoca*, Grammatici, ex fragmento *Virgilii* vitæ, de eadem re versus attributi *Cornelio Gallo*, scholastici Poetæ, ut apparet, imitationique propositi ex eodem *Sulpicio Carthaginensi*, de eadem re veteris scholastici Poetæ versus sub nomine *Augusti Caesaris*, eorundem versus scholastica imitatio, per *Phocam*, Grammaticum, ex *Virgilii* vita, alius cujusdam Poetæ scholastici argumenta in *Æneidem* sub *Ovidii* nomine, eadem argumenta monostichis, argumentum omnium operum *Virgilianorum*, item argumenta in *Æneidem* per hexasticha, in *Æneidem* monosticha *Basilii*, incerti Poetæ tetrasticha in Georgica, duodecim scholasticorum

rum Poetarum argumenta in *Aenida*, eorundem epitaphia *Maronis* per tetrasticha & disticha, tandemque in bucolica argumentum. Inter Epitaphia est e. c. *Basilii*:

*Hoc jacet in tumulo vates imitator Homeri,
Qui canit Ausonio carmine primus oves.
Ad cultos hinc transit agros. Aencidos autem
Non emendatum morte reliquit opus.*

**ALI BEN ABI TALEB CARMINA ARABICE
& Latine edidit, & notis illustravit, GERARDUS
KUYPERS, FRANC. fl.**

Lugduni Batavorum, apud Jo. Hasebroeck & Bernard. Jongelyn, 1745, 8 maj.

Plag. 15.

Ali, filius *Abi Thalebi*, cujus hic dicuntur edi Carmina, fuit princeps inter primos Muhammedanos, virtutibus longe plurimis, fatorumque iniquitate, celeberrimus, de quo qui plura cupit, Historicos orientales, & ex nostratibus *Herbelotum* atque *Okleyum*, adeat. Nam ab hoc Editore frustra tale quid exspectes. Ut in omni gente, & omni ætate, fuerunt, qui sub illustri nomine suas extundere nugæ laborarunt; sic etiam apud Muhammedanos, solertes mentiendi magistros, præsertim in asserendæ suæ superstitionis favorem, repertus fuit, præter alios, Grammaticus aliquis otiosus, vel monachus male sanus, qui sub *Alii*, eruditi & eloquentissimi Principis, & a scholasticis ineptiendi artificiis procul remoti, nomine suam infantiam & futile argutias prodidit; poruitque, quod mirum, gemino editori, Italo primo, & alteri Batavo, imponere. Si bene illi calluissent linguam Arabicam, & melius novissent *Alim*, summum virum, nunquam miserabilem istum foetum humilis ingenii luce publica dignum censuissent, nedum sub tanti nominis prodidissent auspiciis. Credisne, *Alio* aut otium fuisse, aut animum tam puerilem, ut preces conderet rhythmicas, quæ omnes alphabeti literas successive exhiberent, ut illæ sunt editionis hujus a pag. 18 ad

ad 134. Prætermittimus alia. Quando *Philippus Guadagnolius* in *Institutionibus suis Arabicis* hæc prætenfa *Alii* Carmina ediderit, omisit Batavus Editor in Præfatione annotare. Inde ille excerpfit, & rursus exhibuit cum sua Latina versione, qua huc usque carebant. Leidæ quidem meliora & luce digniora existant Arabica, in quibus ille, profectuum suorum specimen edere cupiens, exercere se potuerat. Sed partim iudicio destitutus, partim suæ diffusæ Arabicæ linguæ peritiæ, nolebat meliora suadentibus & sponte subministrantibus obsequi. Ego certe, qui hæc scribo, commendabam Autori, antequam ederet Opusculum suum, ad me hæc de re referenti, ut, quandoquidem semel decreverit aliquid monumentorum *Alii* edere, saltem ea sumeret, de quorum sinceritate nullum sit dubium, ut illa, quæ passim apud *Almaidanensem* occurrunt, & apud Autorem *el Camel*, qui Orationem *Alii* sat longam, & perquam elegantem, nervisque potentem & spiritibus, recensuit. Sed nullo modo poterat a recoquenda illa miserabili crambe retineri, ad quam non possunt sani iudicii homines non naufragare; qui si omnem Arabicam eruditionem ab illis quisquiliis æstimant, vide, quam nos ipsi nobis nostrisque votis, quibus promotum cupimus Arabismi studium, officiamus. Ego ipse certe, qui non parum operæ in hoc literarum genere posui, nisi præstantiora scirem ab Arabibus expectanda, quam hæc talia sunt, Arabicum omne studium nullo prorsus in loco numeroque haberem. Præsertim cum hæc natura sua ineptæ nosster Editor adhuc ineptiora interpretando fecerit. Neque poterat aliter, homo, qui, præter editos libros Arabicos, quos ne quidem ipsos intelligebat omnes, manu exaratos vidit nullos. Quamvis enim ex *Abul Ole* MSto Codice Leidensis Bibliothecæ passim quædam citet, tanquam ipse illum volyisset, certe tamen novimus, non tantum non illum Codicem, sed neque ullum alium opulentæ illius Bibliothecæ, huic unquam inspectum fuisse. Sed habuit apographum alicujus in his literis aliquantum versati Germani, quod is e Codice Leidensi sibi fecerat, & Editori deinde rogatus per amicitiam commodaverat, sed cujus nomen ingratus Batavus mentione dignum

dignum non putavit. Patet fere omnibus ex paginis, Batavum nostrum usu linguæ Arabicæ caruisse, quandoquidem sæpe alienissima tribuit Arabi Autori, sæpe corrupta deprehendere non novit, nedum emendare. In notis subtili illi & tædio-
sæ atque ridiculæ, certe parum utili, omnia ad primas significa-
tum origines reducendi, quæ Leidensibus adeo nunc placet,
periergiz indulgit, aut in grammaticæ resolvendis verbis oc-
cupatur. Quod institutum privatis exercitationibus academi-
cis congruit; at, nostro quidem iudicio, typis indignum est.
Si persequi presso pede totum librum institueremus, demon-
strare possemus, hanc nostram de hoc opusculo sententiam
non esse nimis morosam, neque severam nimis, aut ini-
quam. Sed pauca tantummodo quædam notabimus exempla.
Primum statim primi Carminis *versum*, patet, a Batavo pror-
sus intellectum non fuisse, quod eum sic vertit: *Homines in-
ter se comparati sunt æquales.* Atqui debuerat: *Homines re-
spectu suæ formationis, πλάσματος καὶ φύσεως, sunt æquales,*
id est, homo natus, quatenus homo est ex carne & sanguine
formatus, altero neque vilior, neque præstantior, est. In
quarto versu (ut is numerat, sed rectius *secundo*,) *pag. 5* cor-
ruptam lectionem non deprehendens, ineptum dedit ratioci-
nium. Quam enim, quæsumus, illa coherent & concludunt:
*Pater ipsorum est Adamus, & mater Eva; & quidem matres
hominum sunt vasa repositoria: ast nobilia facta a patribus ma-
nant.* *Cardo rei* vertitur in voce احسان, quam vertit *no-
bilia facta.* Quam notionem istius vocis Arabica lingua igno-
rat. Legendum est احسان, & sic vertendum: *Matres quidem
nihil sunt, quam vasa, in quibus aliquid reponitur & asservatur
(nempe semen), stemmata vero, de quibus adeo gloriantur, &
ob quæ superbiunt mortales, nihil sunt, quam patres, homi-
nes fragiles & mortales.* *Quintum & sextum* (vel potius *ter-
tium*) *versum* sic vertit: *Si in stirpe eorum sit nobilitas, glo-
riantur de ea. Ast vero lutum & aqua.* Estne id humane
loqui? Non putamus. Verti debuerat: *Si qua tandem illis, scil.
hominibus, concedenda sit generis nobilitas, de qua gloriari me-
rito possint, consistet illa nobilitas in luto & aqua, e quibus
elementis*

elementis homo confectus est. Patet ex hoc specimine, quam immerito plerumque Arabes vitio notentur obscuritatis. Obscure certe non sunt, si quis eos recte capiat, & reconditiones quidem, at sanos tamen, eorum sensus evolvat. Verum obscuro sunt eorum interpretes, quod jam præclaro viro, *Stollio*, suboluit in *Historia eruditionis medicæ*, ubi, tam incondite Arabes Medicos non scripsisse, conjicit, quam eos exhibent Latino-barbari interpretes, imo vero satis concinnos & doctos esse, si quis Arabicum sermonem calleat. *Versum octavum* etiam non perspexit Batavus, quem sic vertit: *Et si proferas gloriam majorum nobilium, est prosapia nostra nobilis & sublimis.* Sensus Auctoris hic est, quem ille non pervidit: *Proferas argumentum quodcumque gloriæ, quo uti solent viri nobiles.* Nos certe, interrogati, unde deveniamus, respondemus, patrem nostrum esse liberalem & ingenuum animum, & matrem nostram esse mentis fameque celsitudinem. Etiam in decimo & undecimo versu peccavit: *Non est nobilitas nisi eruditio* (ita vertit); nam hi sunt directi, & ei, qui petit directionem, duces. At vertendum erat: *Nam hi sunt duces illi, qui in veram viam duci atque dirigi volunt.* *Versus undecimus*, qui sic ab illo exhibetur: *Pretium viri est id, quod ipsum bonum reddit*, debebat sic reddi: *Vir tantum a suis bene præclareque gestis rebus æstimari debet.* Hæc sunt in versione primi Carminis notanda. Unde iudicium fieri potest de ceterorum quinque Carminum versione. Sex enim in universum sunt, prout quidem numerat Batavus Editor. Sed re vera septem sunt. Nam quintum in duas partes secandum est, & ejus *septimo versu* titulus hic: *Carmen sextum*, præfigendus. Est enim parodia tantum præcedentium. Quod ipsum, præter pedestrem dictionem, prodit, hæc omnia hominis otiosæ figmenta & imposturas esse. De notis adjectis quid sperandum sit, hoc doceat specimen ex pag. 20: *Daxem est participium I a Dama, דַּחַם, perennavit, proprie æquavit, æquo in statu permansit.* Origo latitat sub *Damma, דַּמָּה, levit, illevit.* *Liniri autem dicuntur ea, quæ æquantur, coæquantur.* *Lino Latinorum productum est ex veteri lio, quod antiquitus idem fuit*

fuit cum leo, unde in compositione habemus deleo. Illa initio clarissimum in modum sub Dama apparet. Tertia enim glossa est (scilicet in Goli Lexico), madefecit aqua crocum, & per oris interiora movit linguam, ne exaresceret. Lingere dicerent Latini, quod a lino isidem videtur oriundum. Hinc quoque glossa septima pinguedinem rotundam, ac superne libratam, habuit, quasi dicas equaliter illicitum fuit. Glossema primum secundæ conjugationis, sedavit bullientem ollam, nihil aliud est, quam æstum effervescentem stravit, bullientemque fervorem aquavit. Hæc subtilis ille & plus quam subtilis originator atque conciliator. Possimus illud pag. 29 de חרמ allegare, & alia innumerabilia. Sed sufficiat hoc, quod primum nobis occurrit, specimen. Et quid expectes ab homine, cui plenæ sunt arcule inaniss & araneis, quas expromere maluit, & ea ratione doctrinæ gloriam apud amicos non intelligentes venari, quam solidæ atque utilis eruditionis monumentum condere non periturum. Theologum, qui est, prodit pag. 129 in illa frigida & predicatore digna declamatione contra Paradisum Mubammedis. His Alii, ut vult, Carminibus subjunxit non insiceta quædam Carmina Arabica, aut potius epigrammata, & carminum apospasmata, quæ Goliis olim seorsim Arabice ediderat in peculiari plagula dimidiata. Sed quæ, quoniam exigua erat opella, evasit rarissima. Num eadem majori Grammaticæ Erpenii, a se editæ, inseruerit, examinare & definire nunc non possumus, ut qui librum illum ad manus non habemus. Eadem de causa non constat nobis, adjecta illis Latina versio sitne Batavi nostri, an, quod potius putamus, Goliis. Est enim hæc prioribus admodum dissimilis. Batavus, ut hac de re moneret, sibi cavit. Opusculum claudunt Indices vocum Arabicarum & Hebræarum, quas in notis explicuit Rev. Kuypers. In Præfatione, postquam commendasset studium sacrum Codicem Hebræum ex Arabica dialecto declarandi, ait inter alia, Celeberrimum Schultensium opusculi sui plagulas aliquot, a prelo madentes, illustrasse & laudasse. Miramur certe, quare Vir ille Arabice doctissimus Autorem de crassis illis erroribus, qui statim sub initium opusculi occurrunt, noluerit monere. Est quidem

vir humanissimus, & benigne de conatu studiosorum quovis vel levissimo judicare solet; verum tamen vel literarum de causa, & honori sui discipuli studens, debuerat errantem in re-ctam viam ducere. Ut omnia paucis contrahamus, valde do-let nobis, chartam & typos Arabicos ad utilius scriptum & Arabicæ literaturæ magis honorificum impensos non fuisse.

*M. PETRI DE PRETIO, VICECANCELLARII
Conradi IV, Regis Romanorum & Siciliæ, Adhortatio
ad Henricum Illustrem, Landgravium Thuringiæ, &
Marchionem Misniæ. Ex MSS. eruit, notisque histori-
cis passim illustravit, JOANNES HERMAN-
NUS SCHMINCKIUS, Consiliarius & Bibliotheca-
rius Hassiacus, curante filio FRIDER. CHRI-
STOPHORO SCHMINCKIO.*

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtman & filium,
Academix typographos, 1745, 4.

Plag. 4.

Adhortationi illi pretium est suum, eo quod in ea non fo-
lum fatalis *Conradini* casus describitur, sed indicatur et-
iam, *Margaretam, Friderici II* Imperatoris filiam, *Alberti*, Mar-
chionis Misniæ, uxorem, veram *Conradini* hæredem in regno
Siciliæ ex testamento tam fratris, quam nepotis, institutam fuisse.
Appulerat horis sublevis animum *Jo. Herm. Schminckius*
ad novam editionem Epistolarum *Petri de Vineis* parandam.
Cœpit itaque in hunc usum varios Codices hujus *Petri* collige-
re, manu exaratos. Incidit ipse tunc temporis in duo exem-
plaria, quorum unum servat celeberrima Bibliotheca Paulina
Lipsiensis, alterum Academica Jenensis, quæ quidem recen-
tiora erant, sed varias comprehendebant tamen literas inedi-
tas, inter quas præsertim opusculum *Petri de Pretio* eminēbat.
In hoc Autor ille Sæculi XIII partim ob violentam *Conradini*
necem in *Carolum Andegavensem*, Regem Siciliæ, hostem
Suevicæ gentis infensum, acerrime invehitur, partim Misnen-
ses Marchiones, tanquam legitimos ultimi hujus sæculi hæ-
redes

redes & testamentarios, ad vindicandam ejus mortem cruentam, & ad regnum Siciliae utriusque capeffendum, multis modis stimulisque exhortatur. Viderat aliquid veluti per nebulas Cel. *Tentzelius* in Diss. sua de *Friderico Admorsfo*, quam *B. Joannes Burchardus Menckenius* Collectioni suae *Scriptorum rerum Germanicarum* inseruit. Destituebatur tamen monumentis fide dignis. Vulgo Itali, Hispani, ac Germani, putant, *Conradinum* transtulisse regnum Siciliae in *Petrum*, Arragoniae Regem, per chirothecae projectae symbolum. Silet de eo *Petrus* noster. Filius amitae *Conradini*, *Margaretæ*, Marchionissæ Misnensis, *Fridericus Admorsus*, institutus fuit hæres. Hunc *Callenius* in *Hist. Neapol. Lib. IV* in *Fridericum* Castellanicum convertit contra jus fasque. *Collenutium* sequitur *Gerardus de Roo* in *Historia Austria Lib. I. Beatrix*, filia *Philippi Suevi*, *Ferdinando III*, Castellæ Regi, nupta, peperit ex eo *Alphonsum X*, *Fridericum*, & *Henricum*. At hæc non erat *Conradini* amita. Habuit *Petrus*, Arragoniæ Rex, in matrimonio filiam *Manfredi*, spurii ex *Friderico II* procreati. Id veritati omnino congruit. At *Petrus* nunquam jus in Siciliam ex *Manfredo*, *Conradini* hærede, vel ex uxore, accessit. *Petrus de Pretio* eruditus est ignotus. Didicit *B. Schminckius* ex *Conradi* quodam Diplomate, eum *Conradi IV* fuisse Vicecancellarium. *Pipinus* hunc *Henricum* in *Chronico* suo consuluit. Vidit ejus scriptum *Chronographus Coloniensis*, teste *fol. 193*. Incertum manet nihilo minus, quis & qualis exstiterit ille *Henricus*, quænam munera successu temporis gesserit, & quando diem obierit supremum. Videtur *Adburtatio* A. 1269 scripta. Parabat inter hæc *Schminckius*, pater, novam collectionem Epistolarum de rebus *Friderici II*, *Henrici*, & *Conradi*, Regis Romanorum, *Entii*, Regis Sardiniae, filiorum, & nepotis *Conradini*, hæredis regni Hierosolymitani & Siciliae, nec non Sueviæ Ducis, ministrorumque ejus, præterea *Honorii III*, *Innocentii III*, *Gregorii IX*, *Innocentii IV*, *Alexandri IV*, *Urbani IV*, & *Clementis IV*, Cardinalium, Archi- & Episcoporum, Abbatum, item Imperatorum Constantinopolitanorum, Regum, Ducum, Comitum, Urbium, in quibus

famosissima illa inter Imperium ac Sacerdotium controversia describitur, multisque publici juris Germaniæ & regni Italici, nec non historiæ Germanicæ, momenti lux affunditur nova. In fine daturus erat appendicem miscellanearum epistolarum *Petri de Vineis & de Pretio*, nec non *Nicolai a Rocca* ad familiares, atque varias *Fridericiani* dicasterii intimi formulas, quæ ad fraudes Diplomatum suppositivorum detegendas faciunt. Hæc ex *B. Joannis Friderici Schminckii* Præfatione delibasse libet. Adjicit duo momenta filius, tanto parente dignus. Unum est, quod affirmat, optimum patrem hanc collectionem satis reliquisse perfectam, licet ultimam ei, obitus necessitate intercepto, manum haud admoverit. Alterum consistit in spe, quam optimus facit civitati eruditæ filius, de opere illo edendo, ac obtinendis compluribus Epistolis ex eruditorum apparatu, a patre suo non visis. Ægre omnino Historici illo opere *Schminckiano* carent. Preces itaque nostras publico nomine cum *Schminckianis* votis jungimus, ac Italos imprimis omni, qua possumus, honoris & studii testificatione interposita oramus, ut editionem illam operis *Schminckiani* data opera ac benevole augeant, ornent, ac splendidiorem ad gentis suæ splendorem reddere velint. Ex *Henrico de Pretio* jam paucula sunt decerpenda. Vocavit ille hunc *Conradum secundum*. Vocavit *Fridericum Admorsum Fridericum tertium*. Ipse nomen suum prodidit §. 7. *Carolus Andegavensis* ab hoc appellatur §. 8. *Nero secundus*, gentis humane carnifex, regni *Sicilia* violentus invasor, alter *Ruffinus*, & *Cacilina* novus. Pupillum, ab hoc percullum, vocat *Conradinum secundum* §. 13. Modum necis, in hunc exprontæ, delineat tragice. Tribuit huic *Conradino* conjugem §. 14. *Vitus Arenpock* in *Chronico Bojariæ* eam vocat filiam *Theoderici*, *Marchionis Misnensis*, nec tamen jam ductam, sed desponsatam ipsi, 14 annos nato. Ostendit §. 15, *Fridericum II* Imperatorem *Carolo Andegavensi* concessisse (in feudum) *Provincia Comitatum cum uxore*. *Fridericum Admorsum* vocat *tertium*, & *Imperatoris Friderici nepotem*, *Ragis Conradini II consobrinum*. Et hunc invitabant *Thulciæ* legati, ut sibi præesse dignaretur.

Pag. 3.

5.

8.

10.

13.

gnaretur. Ipse etiam in animo habuit vindicare hæreditatem *Conradini*, teste *Chronico Placentino Tom. XVI Scriptor. Rer. Ital. Muratorii pag. 476.* *Petrus de Pretio* prodidit luculentis verbis, *Conradinum*, expositum neci subeundæ, alta voce proclamasse, publiceque simul *Fridericum* illum *Admorsum* in-
 Pag. 15.
 stituisse suum *heredem universalem*, tum in regnis, tum in Sueviæ Ducatu. *Conradus*, *Conradini* pater, testamento illud ipsum indicaverat stabilieratque suo. Supererat tunc ex *Friderici II* hæredibus legitimis unica *Friderici Admorsii* mater, *Margareta*, A. 1270, biennio post *Conradinum* obtruncatum, defuncta. Omittimus alia, id subjungentes, Cel. olim *Schminckium* passim illam *Adhortationem*, nunc demum editam, illustrasse luminosis annotationibus, virumque existisse talem, quales Germania inter historicos ac eloquentiæ principes numerat perpauca. Precamur Deum, & ardenter optamus, ut parentis præstantissimi filius eruditissimus fidem datam liberet, & quo eam liberare possit, valetudine firma, eaque diuturna, & rebus gaudeat secundis.

SERIES PROFESSORUM ET LECTORUM ACADEMIÆ FRISICÆ, quæ est Franekeræ. Accedunt Fasti rectorales, & Syllabus eorum, qui Senatui Academico fuerunt ab actis, ut & Bibliothecariorum.

Franekeræ, apud Nicolaum Velink, 1745, 8.

Plag. 8¼.

Ex diversis ista Elogia monumentis sunt collecta: ex Orationibus parentalibus, Actis Academicis, excerptis decretorum Ill. & Pot. Frisicæ Ordinum, atque aliunde. Neque vero hic tota comparent, sed velut majoris operis ἀποσπασµότρια, cujus spem habemus in posterum videndi. Sunt autem, quorum ad ordinem annorum elogia exhibentur, *Sibrandus Lubbertus*, *Martinus Lydius*, *Henricus Antonii Nerdennus*, alias *Antonides van der Linden*, Theologi; *Henr. Schotanus a Sterringa*, Jctus, *Petreyus Tiara*, Medicus, antea Græcæ linguæ Professor, ac primus novæ Academiæ Rector magnificus, qui edidit

edidit poemation de nobilitate & disciplina militari veterum Frisorum; *Joannes Drufius Aldenarda*, Flander, Theologus in lingua Ebræa versatissimus, *Lullius Adama*, J. U. D. *Elardus Reinalda*, qui, confessui Ill. Ord. Frisiz delegatorum adscriptus, singulari quodam in literas & novam Academiam affeetu Professoris linguæ Latinæ & eloquentiæ munus imponi sibi passus est A. 1586, *Alardus Auletius*, Medicus, *Jo. Arcerius Theodoretus*, seu *Theodori* filius, Frisius, *Julius a Beima*, J. U. D. *Joannes a Sande*, Arnhemio-Gelrus, J. U. D. qui & senior Presbyterii Leovardiensis Synodo Dordracenæ interfuit, *Adr. Metius*, Medicus, *Henr. de Veno*, J. U. D. *Raphel Clinghyl*, Medicus, *Marcus Lydama a Nyebolt*, J. U. D. *Sixtus Arcerius*, Medicus, L. Gr. Prof., *Timeus Faber*, J. U. D. *Augustinus Adama* Medicus, *Paulus Busius*, J. C. T. *Andreas Rourda*, Philosophus, *Joach. Andreæ*, J. U. D. *Jo. Maccovius*, seu *Makowski*, Lobzenica-Polonus, Theologus, *Menelaus Winsenius*, Medicus, *Sixtinus Amama*, *Joannes Acronius*, Theologus, *Henr. Rhala*, J. U. D. *Arnoldus Werbel*, J. U. D. *Hector Bouritius*, J. C. T., sed simul elegantioribus literis Græcis Latinisque optime excultus, *Guil. Amesius*, Britannus, Theologus, *Jo. Hachtingius*, Philosophus, *Bernardus Schotanus a Sterringa*, J. C. T., *Justus Reisenberg*, Hergera-Nassavius, J. C. T., qui obiit Acad. Rector A. 1631, *Ge. Pasor*, Ellara-Nassavius, *Meinardus Schotanus*, Theologus, *Bernardus Fullenius*, *Dan van Dam*, *Martinus Wybinga*, J. C. T., *Sibrandus Menaldus*, Theologus, *Jo. Bogermannus*, Theologus, *Corn. Pynaker*, J. C. T., *Pierius Winsenius*, J. C. T., Historicus, Orator, qui & carmina scripsit, *Sirium & Amores*; *Jo. Coccejus*, proprie *Cock*, vel *Coch*, Bremensis, Theologus & Philologus, *Nic. Vedolius*, Palatinus, aliis Gallus, Theologus, *Christian. Schotanus a Sterringa*, Theologus, *Jo. Antonides van der Linden*, Medicus, *Jo. Phocylides Holwarda*, Medicus & Philosophus, *Jo. Jac. Wissenbachius*, Nassavius, J. C. T., *Jo. Cloppenburgius*, Amstelædamensis, Theologus, *Guil. Cup*, Bommelia-Gelrus, J. C. T., *Dom. Acronius de Bourma*, Eloq. Prof. *Petrus Mol*, J. U. D. & Prof. L. Gr. *Laur. Banck*, Gothus Norcopensis, J. C. T., *Dan. Anguilla Rosæ*, *Lud. Parent*, Blesis Gallus, Lingu. occid. Prof. *Christoph.*

Christoph. Munsteras, Philosophus, *Nic. Arnoldus Lesna*, Polonus, Theologus, *Joach. Frencelius*, Lutatus, Medicus, *Phil. Matthæus*, Marpurgo-Cattus, Medicus, *Jo. Gerbardi Terentius*, L. Ebr. Prof. *Jo. Valkenier*, Colonienfis, Theologus, *Ulr. Huberus*, J. U. D. *Abr. de Grau*, Mathematicus, *Jo. Greidanus*, Philosophus, *Franc. de la Prix*, Gallus, Lingu. Occ. Prof. *Abr. Steindam*, Philosophus, *Jo. Wubben*, Philosophus, *Micb. Busch*, Pomeranus, Hist. & Pol. & Eloq. Prof. *Taco a Glins*, JCrus, *Jo. Ant. Tronchin*, *Jo. Melch. Steinberg*, Theologus, *Nic. Blanckardus*, Medicus, Hist. & L. Gr. P. qui & Panegyricum anno seculari Academiæ Frisicæ scripsit, *Phil. Matthæus*, Medicus, *Silvester Jac. Dunkelmann*, JCrus, *Herm. Witsius*, Theologus, *Jo. a Marck*, Theologus, *Jo. van der Væyen*, Theologus, *Seb. Schelkens*, Mœno-Francof. JCrus, *Jo. Schotanus a Sterringa*, Philosophus, *Gerb. Noodt*, JCrus, *Abr. Gulicbius*, Philosophus, *Tob. Andreae*, Bremenfis, Medicus, *Camp. Vicingu*, *Jac. Perizonius*, *Jac. Rhenferdius*, Mulhemio ad Rhenum Ubis, L. Ebr. P. *Bern. Fullenius*, J. U. D. qui & Ebræam calluit linguam, & Mathesin professus est, *Jo. Regius*, Brabantinus, Philosophus, *Corn. van Eck*, JCrus, *Henr. Al. Roell*, e Comitatu Marcano Westphalus, Theologus, *Henr. Philiponeus de Hautecour*, Ducxo prope Ab-rincas Gallus, Theologus, *Jo. Lemonon*, Pontevelio Gallus, L. Gall. Prof. *Petrus Latané*, Gallus, Medicus, *Abr. Cyprianus*, Medicus, *Guil. Coetier*, J. U. D. *Jo. Sibranda*, prælector linguæ Gr. *Zach. Huberus*, JCrus, *Ant. Schultingius*, JCrus, *Lamb. Bos*, L. Gr. Prof. *Ruardus Andata*, Theologus, *Jo. van der Wayen*, Medioburgo-Selandus, Theologus, *Jo. Hemsterhuis*, Medicus, *Nic. Gurtlerus*, Basilea-Helvetus, Theologus, Philosophus, Philologus, *Wilb. Loré*, Mathematicus, *Wyerus Guil. Muys*, St. t. o. vico Transilvanus Medicus, *Dom. Balk*, JCrus, *Alb. Schultens*, L. Ebr. P. *Camp. Vicinga*, *Camp.* filius, Theologus, *Jo. Orwinus Westenberg*, JCrus, *Tib. Hemsterhuis*, Groning. L. Gr. & Hist. P. *Jo. Cōnr. Rungius*, ex Com. Lippiaco, El. & Hist. P. *Herm. Venema*, Groning. Omlandus, Theologus, *Petrus Wesseling*, Steinfurto-Benthem. El. & Hist. Prof. *Alb. Wilb. Melchioris*, Theologus, *Jo. Gottlieb Heinecius*, JCrus, Hale non sine licerarum

rarum detrimento mortuus, *Jac. Voorda*, Jctus, *Abr. Wieling*, Hammona-Westphalus, Jctus, *Jo. Oosterdyk Schacht*, Medicus & Philosophus, *Godofr. du Bois*, Cruininga-Selandus, iidem Medicus & Philosophus, *Emo Lucius Vriemoet*, Embda-Frisus, L. Ebr. P. *Petr. Burmannus*, El. Hist. & Poet. P. *Petrus Conradi*, Theologus, *Ge. d' Arnaud*, Jctus, *Petr. Laan*, Theologus, *Chr. Henr. Trotz*, Colberga-Pomeranus, Jctus, *Lud. Casp. Valckenaer*, L. Gr. P. *Jo. Arntzenius*, Vesalia-Clivus, J. U. D. El. Hist. & Poet. P. *Nic. Ypei*, Mathematicus, *Bernardinus de Moor*, Theologus, *Fred. Winterus*, Clivus, Medicus, *Sam. Kanigius*, Philosophus, & *Jo. Schraderus*, prælector Eloq. & Hist. Horum elogiis qui adduntur, cum saltem sint Indices, non est nostrum, eos excerpere, quippe quibus sufficit majoris operis excitasse sitim.

THEODORI CRÜGERI, THEOL. D. ET SUP. Dioces. Chemnit. Apparatus Theologiæ moralis Christi, & renatorum, variis observationibus illustratus, in quo sanctissimum Jesu Christi exemplar, ex natura & gratia ejus expressum, in intellectu, conscientia, religione, imaginatione, memoria, voluntate, affectibus, virtutibus, sensibus, corpore, infirmitatibus, & medicina mentis, conspicuum, accuratius & plenius regentis ad imitandum proponitur.

Lipsiæ, apud Bernhard. Christoph. Breitkopfium, 1747, 4.

Alph. 7 plag. 6.

Optime quidem Venerabilis Autor noster cognitum atque perspectum habebat, quam ferax esset ætas nostra talium librorum, quorum lectio ad formandos mores sanctiores plurimum conducirer; nihilo tamen minus rem bonam sibi facturum videbatur, si omnes animi sui doctrinæque nervos eo intenderet, ut *specialem renatorum Theologiam moralem, ex imitatione Christi depromptam*, cum veritatis diviniore affectis communicaret, idque inprimis ageret, ut hiatus doctrinæ moralis renatorum, & insigniores ejus defectus,
pro

pro virili sua parte suppleret atque restitueret. Methodo autem utitur medicorum sanandi rationi non absimili, quod ex his, quæ deinde dicemus, unicuique lectorum facile erit iudicatu. *Prolegomena* inscribuntur *de natura atque indole Theologiæ moralis renatorum, ex imitatione Christi deprompta.* Varias variorum hic, doctrinam morum tradendi, vias recensere libuit Auctori, ex quibus *paradigmaticam* præoptat, secundum *Seneca* præclaram vocem: *Longum iter est per præcepta morum, breve & efficax per exempla.* Suis tamen limitibus hujus doctrinæ metam, ait Noster, contineri, ne abusus doctrinæ sanctiori injuriam inferat, quod tum demum fieri solet, si exempla aliorum *sanctorum* absolute, & citra nævorum, in illis conspicuorum, exceptionem, ad imitandum proponantur, & fabulæ aniles pro veris rerum gestarum monumentis venditentur. Quid *studium* sit *imitandi*, cui omnis Theologia *paradigmatica* innititur, quis ortus, effectus, quæve cautela sint notandæ, illud curate Auctor exponere laborat, & *studium* quidem imitandi in conatu, censet, vel connato, vel assuefacto, consistere, qui fertur ad formandos mores secundum exemplar alterius, vivis coloribus expressum. Arctius deinde fines constituuntur, intra quos exemplum Christi ratione imitationis nostræ continetur, quod brevissimis ita expedit Auctor, quatenus scilicet ipsa humana Christi natura *studium* imitandi exercuerit in *rebus humanis*, post formam servi assumptam in similitudine hominum constituta. Exinde optimum ad imitandum nobis proponitur exemplum, sanctissimum & ab omni labe immune. Post interjectam satis fusam enarrationem scriptorum, qui vitam Christi expositam dederunt, imitatio Christi, generatim spectata, dicitur *studium habituale Christianorum, e viribus gratiæ Spiritus S. ortum, sequendi exemplar cogitatorum, propensionum, virtutum, dictorum, & factorum Christi, in quantum imitabilia illa nobis proposita sunt.* Ex his altius inquiritur in necessitatem, indolem, objectum, fructus, reliquasque hujus rei affectiones, & ad realem descenditur finitionem, ubi doctrina moralis, *studium* imitandi vitam Christi systematice proponens,

Pag. 3.

9.

11.

14.

17.

19.

23.

25.

27.

33.

- ponens, dicitur Theologia Christi paradigmatica, seu scientia habitualis practica, e verbo divino hausta, sistens nobis vitam, habitus naturales, & dona gratiæ Jesu Christi, in exemplar agendorum & omittendorum, ad cujus amulsi omnes regenitorum ideæ, propensiones, virtutes, affectus, sensus, mores, dicta, & facta, pro viribus dirigi, & ad imaginis diviniæ ulteriorem in dies instaurationem, sollicitè adduci debent, ut gloria Christi & animarum salus in dies promoveatur. Circa finem præliminaris hujus Dissertationis impius ille, & in meritum Christi injurius, profligatur error plurimorum adversariorum, qui, Servatorem in mundum ideo unice venisse, tradunt, ut tantummodo perfectum exemplar virtutum nobis conspiciendum proponeret. Sequitur nunc
49. *Caput primum, principia fundamentalia imitationis Christi moralis, e Christologia dogmatica analogice deprompta, pertractans, ubi Sectio prima de sequela nominum, naturæ, personæ, munerum, & statuum Christi, moraliter a renatis præstanda, præcipit. Propositio universalis, ex qua in hoc virtutum genere omnes veritates immediatæ fluunt, ita constituitur: Sequere naturam & gratiam in Christo conspicuam, cujus principii, adæquate constituti, uberiores deinde Autor reddit rationem, & ad onomatologiam Christi, mentem nostram ad virtutum sequelam elevantem, pergit. cujus exempla quædam, ut forte nobis sunt obvia, hic enarranda sumamus. Quando Christus dicitur תרני, *suspensus*, ad eam hic exercendam admonemur virtutem, ut gloriemur super afflictionibus crucis ad suscipiendum jugum Christi. Porro Christus dicitur *rosa vallis, & flos Saronis, vitæque lignum*, quod Christianos edocet, ut de vita sua caduca, sicut flore, crebrius cogitent. *Caprea* dicitur Servator; hinc, ut agilis & alacris sit Christianæ suæ vitæ praxis, unusquisque instituitur. Ex his reliqua facile datur æstimandi vera ratio. Ea, quæ sequuntur, plurima ex parte ex Theologia dogmatica sunt desumpta, ubi de unione Christi personali, ejusque duabus naturis, præceptiones afferuntur plurimæ. Inter ea tamen Commentatio interferitur singularis de *phenomenis naturæ*, physice consideratis,*
- 61.
- 63.
- 65.
70. naturam

naturam moralem veteris & novi hominis non parum illustrantibus, cujus generis hæc inprimis nobis fuerunt obvia: Natura physica nihil frustra agit; sed natura veteris hominis moraliter omnia frustra agit, cum e contrario natura sanctificata novi hominis moraliter nihil frustra agit. Natura physica semper intendit id, quod est optimum; at natura veteris hominis nihil intendit, nisi pessimum, cui contra nitens natura sanctificata id intendit, quod est optimum. Et sic reliqua. Caput omne tractationis hujus in eo versatur, ut ex doctrina illa de unione, & naturis in Christo, axiomata gratiæ habitualis in Christo discamus, quæ cardinis quasi vicem in omni Autoris opere sustinent. Sunt vero istæ, qualitates donorum peculiarium, & præ nostris eminentium, finitorum tamen, & quæ naturæ humanæ habitualiter & subjective insunt, ita, ut in statu renovationis homini novo ad imitandum proponantur. Imitationem moralem *ἐνυποστάσις* Christi Autor in *ὑποστάσει* fidei quærit, non essentialiter quidem, aut substantialiter, sed *mystice* & spiritaliter, spectata, in actu justificationis, ubi persona Christi velut peccatum, & persona hominis justificandi velut justus Christus, per imputationem divinam reputantur. Delabitur inde Noster ad immunitatem Christi a peccato, & nefandas voces famosissimi *Edelmanni*, hominis pessimi, strenue refellit, quibus, *naturam Christi humanam nunquam quidem actu peccasse, sed habuisse tamen fomitem peccati, & peccare potuisse, si voluisset*, impie atque absurde dixerat. His profligatis diceriis, imitationem Autor perfectam *ἀναμάρτησις* Christi in regno futuro cælorum constituit, cum in statu gratiæ perfecta illa non datur, nec quoad partes, nec quoad gradus. Communionem intimam naturarum Christi personalem imitari analogice & moraliter communionem fidelium mysticam, Noster asserit, & mysticæ hujus imitationis partes primarias ordine exponit, quibus ratione *trium generum communicationis Christi idioma-tum* aliæ adduntur mysticæ nostræ imitationis rationes. Officium Christi propheticum imitantur omnes regniti *θεοδιδάκτοι* mediante verbo, non solum in munere publico ecclesiastico

Pag. 76.

87.

90.

97.

107.

111.

124.

- siastico versantes, sed privata quoque sui institutione, per spiritualem unctiōnem, & efficacem cordis immutationem, illuminationem, regenerationem, & sanctificationem, eruditi.
- Pag. 130. 142. Pari modo reliqua officia Christi ad imitandum regentis caute proponuntur, & ad status Christi diversos fit digressio, quorum gradus recensentur, quodque in iis detur imitabile,
161. quave optime id fiat ratione, clarius docetur. In *Sectione* hujus *Capitis secunda* de sequela gratiæ in Christo agitur, ubi principii loco ponitur gazophylacium totius reatorum Theologiæ moralis, quod est doctrina de gratia divina, per Christum parta, & in exemplo imitabili Christi conspicua. Hinc sequela gratiæ Christi est præcipuum fundamentum totius doctrinæ moralis reatorum, & thesaurus, a Deo nobis
168. donatus. Homo reatus gratiam Christi, active in se operantem, imitatur passive per varios gradus gratiæ propter meritum Christi, ita, ut gratia divina, nobis donata, analogica sit, & similis gratiæ Dei, quæ in Christo est, pari modo, sicut sigillum ceræ imaginem suam imponit, ita, ut, quem ad modum Christus exinanitus profecit in gratia Dei, sic anima fidelis crescat in gradibus gratiæ, quorum singula hic enarrantur capita. Unctio spiritualis Christi dicitur communicatio divinæ plenitudinis & donorum gratiæ, unigenitum Dei filium adimplens gratia & veritate, quam unctio fidelium spiritualis imitatur, quæ consistit in collatione donorum gratiæ, tam administrantium, quam sanctificantium. Donum miraculorum Christi extraordinarium fuisse *χάρισμα*, Noster dicit, tales edendi actiones supernaturales, quæ nec in naturæ, nec in gratiæ, ordine, solito nexu, aut viribus, continentur, sed ordinem naturæ, & gratiæ, a Deo constitutum, longe transcendent. Hoc donum pertinuit etiam ad fideles in ecclesia Christi plantanda, quibus dona miraculosa ad imitationem Christi fuerunt permilla. Hac data occasione, *Hollmanniana* de miraculis sententia, qua *Wolfianam* hypothesin de forma miraculorum defendere studuit, modeste examini subicitur.
203. Extremam hujus *Sectionis* partem occupat Commentatio de pirastica sacra, quæ donum gratiæ divinæ renatis datum dicitur,
216. quo

quo intra semet ipsos, ratione sui, & aliorum, examen actu instituunt de fide sua salvifica, & operibus vere bonis, ubi cavendum est, ne fallacia nostræ naturæ, gratiam imitantis, Pag. 224. nobis aliisque illudat. *Caput secundum* *Ψυχολογίαν* Christi, 227. feu doctrinam de *anima humana* Christi, & Christianorum, assimulatione consubstantiali, exponit, ubi quidem 230. non solum de animæ humanæ existentia in genere, sed de Christi etiam anima, ejusque partibus essentialibus, differitur. Anima ipsius ad ductum Scripturæ Sacræ describitur, quod sit 234. essentia spiritalis, simplex, finita, & incompleta, corpori naturaliter, τῷ λόγῳ personaliter, unita, facultate intelligendi & volendi, multisque aliis donis gratiæ habitualibus, instructa, ad genus humanum docendum, redimendum, & ecclesiæ militantis triumphantisque regimen capessendum, divinitus destinata. Mansit autem anima Christi finita atque dependens, etiamsi infinita dona per unionem cum λόγῳ personalem acceperit; quo pacto probe intelligitur, successive eam crevisse in sapientiæ donis, & sua incrementa aliis ostendisse hominibus. Eundem in modum nostra anima humana finita prorsus est atque dependens, ex parte modo cognoscens, & voluntatis desiderium, in infinitum bonum tendens, in his, quas natura ad vivendum dedit, angustiis quam maxime circumscriptum cernitur. De præexistentia deinde animæ & Christi agitantur quæstiones multæ, quibus alia additur 250. de origine animæ Christi, ubi disputatur a viris doctis, num 253. illa immediate a Deo creata, utrum potius per traducem e *Maria* generata sit. Facili negotio, si modo in evidentia testimonii Spiritus S. acquiescere velimus, discuti hanc quæstionem posse, Noster recte asseverat, cum literæ nos doceant 257. sanctiores, per generationem utero *Mariæ* eam esse productam. Objectiones quædam, facile hic subortæ, deinde removentur, & contra *Carpovium*, in hac causa ab Autore dissentientem, nonnulla monentur. Circa nexum animæ & corporis Christi, a Spiritu S. nobis non revelatum, philosophicas 262. Autor attingit quæstiones, de commercio animam inter & corpus humanum vulgo agitata. *Caput tertium* *Νοολογίαν* 277. Christi,

- Christi, sive doctrinam de *habitus intellectualibus* Christi, secundum naturam & gratiam spectatis, renatis ad imitandum propositis, persequitur. *Sectio* in primis *prior* sequelam luminis naturæ in Christo pertractat, & quid per *νοολογίαν* Auctor sibi velit, tradit; ubi docet, illam instruere renatos circa imitationem intemeratæ mentis Christi, quo modo nempe omnes suos habitus intellectuales, facultates item & operationes mentis, ad exemplar habituum intellectualium Christi, emendare, atque ad veram sapientiam, scientiam, prudentiam, fidem, & reliquas intellectus virtutes spirituales, per illuminationem Spiritus S. rite perducere queant. Demonstrata existentia intellectus Christi, facultas & operationes ejus altius examinantur, & curate docetur, ideas Christi humanas cum ejus omniscientia divina non esse confundendas, siquidem facultates ejus naturales finitæ & separatæ manserint ab omniscientia infinita, cum ipso communicata; ideas porro ejus in statu exinanitionis ab ideis ejus in statu exaltationis fuisse diversas, diversamque idearum Christi originem pro diversis objectis cognoscendis statuendam esse. Suspensio judicii Christi, nonnunquam in vocibus, ab ipso editis, occurrens, docet renatos, ut Christum imitari debeant, quando inperscrutabiles providentiæ divinæ vias rimari nequeant; quando mysteria revelata audiant; quando sibi caveant ab omnibus verborum æquivocationibus, aut aliis lenociniis, in quibus suspensio judicii effugium quærit. Admiratio Christi in diebus carnis nunquam, sicut in nobis, supponit inscitiam antegressam, sed, circa objectum, ipsi placens, versans, pro laudis ejus encomio sumitur, circa objectum autem, ipsi displicens, indignationem ejus significat, & querelas comites habet. Lumen huic naturæ contradistinguitur ab Autore lumen gratiæ, sive complexus facultatum & habituum supernaturalium Christi & renatorum, intellectui divinitus superadditorum. Tales sunt divina sapientia, scientia, prudentia, *θεωσοφία*, *θεωπισία*, fides, & reliqua, quæ *Sectio tertia* plenius evolvit, sequentem luminis gratiæ in Christo uberius docens. Exhibentur hic *phenomena naturalia* intellectus humani, e Logica desumpta,
- Pag. 178.
- 281.
- 288.
- 302.
- 310.
- 315.
- 322.

defuncta, phaenomena spiritualia & moralia eximie illustrantia, quae omnia hic recensere, spatii angustia prohibet. Nec hic de- Pag. 336.
 esse voluit rebus suis ornandis Autor, & impietati profligandae, cum, data occasione, prolixam hic iterum contra *Edelmannum* instituit disputationem, qui, rationem humanam esse ipsum Deum, & λόγον *Joanneum*, adoratione dignum, in scriptiunculis suis deblaterare non erubuit. Refertur huc etiam peculiaris Commentatio de *Arithmetica* spiritali renatorum, quae Autori dicitur ars computandi mystica, sanctam Christi ratiocinationem moraliter imitari studens, in quotidiana poenitentia & exploratione sui ipsius, quae beneficia Dei accurate considerat, & momenta vitae ad trutinam exempli Christi & legis Dei ponderat, uti hoc secundum singulas numerandi species exigitur. Fides Christi dicitur 348.
 notitiae, assensus, & fiducia ejus immota, acquiescentia perpetua in veritatibus coelestibus, praesertim in promissionibus Dei patris, rite perceptis, sincere approbatis, & sancte sibi 353.
 applicatis. *Caput quartum συνειδολογίαν*, seu doctrinam de conscientia & religione Christi, pertractat, & in *Sectione* ejus *priori* speciatim de sequela conscientiae Christi agitur, cujus existentia 357.
 confirmatur primo, & deinde, qualis fuerit, describitur. Est autem conscientia Christi argumentatio mentis ejus de suis cogitatis, dictis, factis, & omissis, ad voluntatem Dei patris, ipsum mittentis, relatis, ut nulla factorum pravitas, sed perpetua bonitas, cum mentis tranquillitate, inde in ipsum refundaverit. Norma hujus conscientiae est intrinseca Christi 361.
 sanctitas, & mentis divinae reconditudo, conveniens exacte cum voluntate divina, generatim spectata. Christum in agone 362.
 mortis sensitisse conscientiam dubiam, utique asserendum esse, Noster statuit, ita tamen, ut non in *συντηρήσει*, & notitia voluntatis divinae, sed in *συνειδήσει*, & propriarum virium ad tolerandos cruciatus *ἀγωνίας* exploratione, extiterit. Inde, adjicit, solatium haud mediocre in renatorum conscientiam dubiam profluere. *Posterior* hujus *Capitis Sectio* de sequela religionis Christi praecipit, quae verum ejus de Deo trino 377.
 sensum, & rectum ei praestitum cultum, complectitur, qui 393.
 imita-

- Pag. 409. imitationi renatorum proponitur, ubi præter reliqua ab Autore nostro monetur, Christianisimum V. T. quoad vitæ præxin non pro norma habere potuisse imitationem vitæ Christi, quia Messias tunc temporis nondum in vivis fuerit, adeoque vita ejus ad imitationem trahi nondum potuerit. *Caput quintum*
417. *Φαντασιολογίαν* Christi commemorat, sive *facultatem imaginandi* in Christo secundum naturam & gratiam spectatam.
420. Distinguitur illa in activam & passivam. Activa imagines objectorum absentium suscitavit, conservavit, composuit, sejunxit, compescuit, auxit, imminuit, atque ad varios effectus in semet & aliis excitandos direxit, & semper intellectui suo puro subordinavit. In quantum hæc cadant in renatorum phantasiam, quantaque sit differentia utriusque, sequentia docent rerum momenta. Postea problema proponit Noster, utrum humanæ Christi naturæ per & propter unionem personalem sanctus & optime verus tribui queat enthusiasmus. Præmuniuntur hic quædam, ad utrum bonum vocabuli *enthusiasmus* pertinentia, & deinde in sua capita dissolvitur quæstio, & circumspecte affirmatur, Christum posse in sensu puro dici *ἐνθουσιαζόμενον*. Sed per enthusiasmum intelligit Noster hoc loco concurrentem immediatam & intimam permeationem naturæ divinæ cum facultate imaginandi Christi humana, qua illa imagines rerum absentium, præsertim futurarum perpeffionum, persolvendi *λύτρεσ*, & status exaltationis, facultati imaginandi humanæ Christi distincte suggessit, communicavit, composuit, fovit, sustentavit, & eum in finem sapienter direxit, ut intuitu futuræ gloriæ natura Christi humana eo promptior redderetur ad subeundum tremendum opus redemptionis, & ad animarum nostrarum salutem promerendam. Ad *sextum* accedimus *Caput*, quod de *μνημολογία*, sive *facultate recordandi*, in Christo secundum naturam & gratiam spectata, differit. Facultas recordandi humana, sicut in universum, ita seorsim spectata, in Christo est facultas mentis ejus, agnoscendi iterum reproductas ideas pro iis, quas olim concepit intellectus, vel sensus humanus, cui in quantum assimiletur nostra facultas ruminandi, & quam diversa sit hæc ab illa, Autor explanare non

non omisit. In quæstione de frontalibus mnemonicis proba- Pag. 460.
biliter Noster judicat, Christum utique gestasse phylacteria,
non ex necessitate, aut superstitione, sed ex imitatione & par-
ticipatione rituum innoxiorum Judaicorum. Difficultates le-
vissimæ, hac sub controversia motæ, tolluntur facili negotio 461.
ab Autore nostro Venerabili. Memoriam Christi supernatu-
ralem, Noster ait, continere dona gratiæ mnemonica, facul-
tati recordandi naturali Christi superaddita, qua permeatio
mutua, naturæque divinæ internus concursus, plenum rerum
præteritarum omnisciumque reminiscentiæ habitum cum natu-
ra Christi humana communicavit. *Caput septimum Θεληματο- 485.
λογία* Christi, sive doctrinam de *voluntate & libertate* Christi,
pertractat. Existencia atque indole voluntatis ejus declarata, 488.
impulsus, determinans facultatem volendi, aut nolendi, dicitur
repræsentatio rationis sufficientis, objecti boni, vel mali, vere, 490.
vel apparenter, melioris, aut peioris. Classes deinde facultatum
Christi volendi constituuntur, & in specie de actibus ejus vo-
lendi *elicitis*, seu immanentibus, atque *imperatis*, seu emananti- 497.
bus, & in opus ad extra transeuntibus, disseritur. Necessi- 502.
tas Christi moralis, monente Autore, immutabilem nexum
causarum atque effectuum in essentia & voluntate Christi con-
tinet, ita, ut aliter se habere nequeat, eaque est institutio-
nis personalis, consecutionis foederalis, atque operationis hy- 505.
pothetica. Spontaneitas Christi est intrinseca ultronea deter-
minatio & nisus voluntatis ejus ad bonum sufficienter cogni-
tum appetendum, & peragendum, & ad malum, satis perspe-
ctum, averſandum & omittendum. Ultimo loco phanome-
na statico-mechanica, doctrinam moralem in voluntate, li- 520.
bertate, & *ἐκκλησία* humana, non parum illustrantia, addun-
tur, ex quibus, loco speciminis, unicum hic proferre lubet
exemplum. In æquilibrio sunt gravia æqualia, a centro
gravitatis æqualibus intervallis suspensa. Ita in voluntate di-
vina justitia & misericordia ejus in æquilibrio sunt, quin justitia
ejus stat sicut montes *Pf. XXXVI, 17*, & omnes viæ ejus
implentur bonitate *Pf. XXV, 10*. At renati meritorum suo-
rum putativum æquilibrio ad cœli gloriam promerendam
Aaa a 2 abnegant,

- abnegant, debiti sui immerentis, & gratiæ divinæ, æquilibrium agnoscentes nullum. *Caput octavum παθηολογίαν* Christi complectitur, seu doctrinam de *affectibus* Christi, renatorum affectibus ad imitandum propositis. Omnis hujus rei contemplatio quatuor momenti absolvitur, quorum *primum* desiderii humani generalem tractat enucleationem, prout in voluntatem, vel tædium, tendit; *secundum* exhibet affectus primitivos, amorem & odium; *tertium* perpendit affectus derivativos reliquos; *quartum* signa dat affectuum externa. Excerpamus jam ex *Sectione priori*, de affectibus Christi primitivis agente, nonnulla, ut Lector habeat, quod de Autoris nostri laboribus judicare possit. Sympathia Christi physica est mutua in sentiendo, agendo, & patiando, animæ & corporis ejus convenientia, præsertim in nexu animæ & corporis, naturaliter conspicua, qua *συμπάσχοντα* mutuo inter se vinculo conjuncta sunt. Sympathia vero moralis est arcana voluntatis & agendi patiendique in Christo & renatorum attractiva consensio. Affectus Christi naturales & nostri conveniunt quidem inter se ratione indolis formalis; differunt tamen etiam ratione affectuum regiminis, causæ finalis, obligationis legalis, fallaciæ naturæ, gratiam imitantis, & numeri. Singulis deinde generibus amoris & odii enarratis, ad *Sectionem*
527. Nolter *alteram* hujus *Capitis* pergit, ubi de affectibus Christi derivativis, ad imitandum propositis, agitur. Hinc de lætitia, tristitia, spe, fiducia, metu, & reliquis, ex industria fit disputatio. Christi *ἀγωνίαν* theatrum fuisse plerorumque ejus affectuum, Autor putat, ubi angor, metus, consternatio, tristitia, ira, indignatio, zelus, pudor, dolor, odium, & reliqua, ad summum usque gradum se manifestarunt. Hanc imitantur renati in articulo mortis, & in statu summæ tentationis, quando præsertim lucta carnis & spiritus ad supremum gradum perducitur. *Sectione tertia* cum pathologia semiotica hoc *Caput* claudit. De *Φιλανθρωπίᾳ* Christi signum hoc affertur insigne, *sibilus* scilicet ejus *evangelii*, per verbi præconium blande advocans mortales, ut ad fidem & vitam æternam se adduci patiantur, quem renati blandis suis allo-
523. quiis

quibus imitari student. Risum signum esse lætitiæ, Christumque
leniter subrisisse utique, per probabilem conjecturam Autori
videtur. Renati, verecunde subridentes, hanc imitantur lætitiæ
testificationem. In *Capite nono ad virtutes Christi generatim
spectatas* fit progressus. Demonstrata existentia virtutum in
Christo vere talium, illæ per habituales describuntur inclina-
tiones mentis & voluntatis ejus ad actiones ubivis sanctas, ju-
stas, rectas, & voluntati divinæ perfectissime conformes, per-
agendas. Ex his forma, indoles, fons, subjectum, atque objectum,
virtutum Christi amplius describitur. Cumque pro vario ob-
jectorum respectu virtutes Christi nonnullæ dentur inimitabiles
tam respectu nostri, quam respectu sui ipsius, sollicitè hæc
Autor separat, & distinctè exponit. His præsuppositis, ad de-
scribendam formalem rationem virtutum Christianarum pro-
cedit Noster, perhibens, formam earum esse habituales incli-
nationem mentis ad exemplar Christi se constanter & serio
componendi ad voluntatem Dei legalem & evangelicam, quæ
per partes ad singulas virtutes conferuntur. *Sectio secunda* de
virtutibus Christi erga Deum specialem instituit tractationem,
ubi de pietate, & divino ejus cultu, tam interno, quam ex-
terno, amplius differitur, & imitatio ejus in cultu renatorum
quoad ejus requisita, classes & attributa devotionis, sub fi-
nem proponitur. Pari modo in *Sectione tertia* doctrina de
virtutibus Christi erga semet ipsum præcipitur, cui in *quarta*
Commentatio de virtutibus ejus erga alios additur, & ad imi-
tationem renatis singula proponuntur. Sequens *Caput decimum*
ad *explorationem sensuum* Christi accedit, & in *prima* quidem
Sectione, de sensibus Christi externis, generatim spectatis,
agente, sensus Christi naturales describuntur, quod fuerint
motus fluidi nervei in corpore ejus, inducti ab objectis ex-
ternis, organa sensuaria attingentibus, & ad cerebrum pro-
pagati, ibique ab anima Christi naturaliter percepti. Isti
sensus nostrorum sensuum mundanorum sunt exemplar, ut
secundum ejus rationem restituantur, & ut nos ipsi labem ori-
ginis, sensibus adherentem nostris, cum vera contritione cor-
dis agnoscamus. Regimen sensuum mysticum apparet in fan-

Pag. 620.

633.

638.

640.

643.

647.

691.

730.

767.

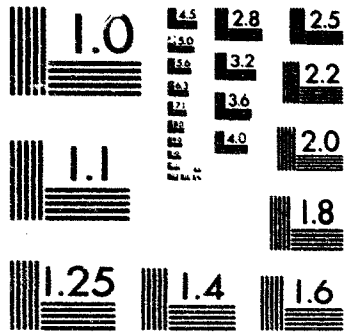
825.

827.

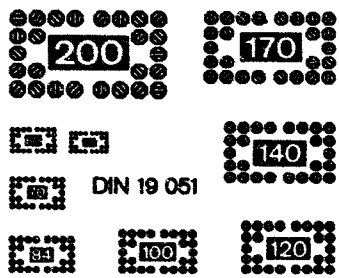
830.

- Pag. 833. *Stificatione & renovatione nostra quotidiana, quippe quæ
 recollectio est sensuum externorum ad interiora mentis, per
 veram fidem ad Deum conversæ. Phænomena denique sensuum,
 generatim spectata, prout naturam sensuum mysticam,
 & fallaciam naturæ, in sensibus gratiam imitantis, illustrent,
 sub finem hujus Sectionis adduntur, quorum exemplum illud
 est: Sicut sensus omnes naturales in unum generalem, tactum, re-
 solvuntur, ita & sensus mystici omnes in unum cordis spiritua-
 lem, contactum, resolvuntur. Reliqua consulto omittimus.
 Procedimus ad Sectionem secundam, de visu Christi, renatis
 ad imitandum proposito, præcipientem. Visus hic primo
 naturalis Christi describitur, & deinde, metaphoricus & alle-
 goricus qualis fuerit, expenditur. Utrum Christus in diebus
 carnis patrem oculis corporis viderit, quæritur; quam quæ-
 sitionem, jam olim motam, Noster ita solvit, ut dicat, Chri-
 stum per modum prægustus æternitatis, vel beandorum, vel
 damnandorum, Deum patrem vidisse, non autem compre-
 hensive. Qualis usus secundum exemplar Christi oculorum
 sit nostrorum, sequentia momenta ad imitationem revocant,
 & usum mystico ordinario perhibetur, illum per solam fidem
 in Christum, mediante verbo, fieri, cujus phænomena ex
 phænomenis visus naturalis quam maxime illustrari posse, No-
 ster existimat, dummodo reputare nobiscum velimus, non
 dari lucem innatam oculis humanis corporis, siquidem nec
 embryones, nec demortui, nec homines vivi, in loco tene-
 broso & umbroso constituti, quidquam videant. Ita etiam
 non dari lucem spirituales innatam oculis mentis. Secun-
 dum hanc methodum reliqui pertractantur sensus Christi, &
 renatorum, ut vel ex his facile Lectori de reliquis constet. *Se-
 ctio hinc tertia auditum Christi, renatis ad imitandum propo-
 situm; quarta tactum; quinta gustum, & sexta denique odo-
 ratum Christi secundum nostrum odorem naturalem & mysti-
 cum* exigit, ut odoriferi siamus Deo. Subsequens *Caput un-
 decimum ad σωματολογίαν* pergit, de corpore Christi doctri-
 nam in communem Theologiæ moralis usum afferens. *Se-
 ctio prima hujus Capituli de corpore Christi, generatim spe-
 ctato,**

nato, differit. Consideratur hic ante omnia dignitas atque
 excellentia corporis Christi, cui succedit diversitas genealo-
 giæ ejus, & conceptio corporis ejus, non naturaliter, sed super-
 naturaliter, facta. A quantitate corporis Christi naturali trans- Pag. 931.
 itur ad quantitatem corporis mysticam, & primo quidem ad 945.
trigonometriam hominis novi mysticam, divinorum mysterio-
 rum sublimitatem pro modulo unctionis spiritualis delinean-
 tem. Axioma hujus generis, præter reliqua, sequens com- 946.
 municabimus: *Datis tribus personis divinis, triangulum mysti-*
cum consubstantiale & reale in S. S. Trinitate a novo homine
 per fidem indubiam *concipitur*. Pari diligentia *Epipedometria*
 novi hominis, & *Stereometria* ejus, applicatur, cujus axioma
 quoddam hic addere juvat: *Cylindrum sollicitudinum suarum* 949.
temperalium devolvit novus homo in manus Christi, huic com-
 mendat vias suas, probe confidens, quod *Christus omnia be-*
ne fecerit. Reliqua, quæ sequuntur, ad ætatem, sexum, tem- 959.
 peramentum, venustatem, aliasque corporis Christi affectio-
 nes, spectant. Nec omittitur *electricitas*, seu agilitas corpo- 968.
 ris Christi, quæ ea dicitur qualitas, qua Christus per circum-
 gyramentem frictionem ætheris in radiis solaribus diurnis, vel
 per faces nocturnas splendentes, externe fuit illuminatus.
 Hæc quomodo ad electricitatem novi hominis corporis mate-
 rialis transferantur, lectoris arbitrio est permittendum, ne ni-
 mis longi in enarrando hoc Opere videamur. *Sectio se-* 991.
cunda de partibus corporis Christi solidis agit, quatenus
 novæ homini in exemplum sunt proponendæ. Singula hic
 percurrere facile quis poterit, qui partes corporis solidas
 cogitet. Nostrum modo erit, unum alterumve exemplum
 proferre, ex quo, quomodo imitatio renatorum ab Autore
 instituat, perspici queat. Crines & pili arrium Christi, 1005.
 sanguine ejus madentes, peccatis totius mundi expiandis,
λύτρον partem solverunt. Crines ergo novi hominis per cri-
 nes Christi sanctificantur, ut albedo originalis lepræ, crini-
 bus mystice adhærens, aboleatur, *Levit. XIII, 3-57*. Viscera 1033.
 Christi naturalia in tempore passionis & mortis ejus holocau-
 stum fuerunt, flammis iræ divinæ pro redimendis nobis ob-
 latum.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

- latum. Viscera ergo novi hominis naturalia, velut insigne Dei donum ad respirationem, nutriendum corpus, & cibum digerendum, egerendumque, habenda sunt; hinc miranda eorum structura Anatomicis ansam præbet ad demonstrandam inde existentiam divinam. In *Sectione* denique *tertia partes* corporis Christi *fluida* recensentur, ad quas lux oculorum, sonus vocis, habitus, sanguis, lympa, bilis, & sudor, refer-
 1052. tur. Guttulam unam sanguinis Christi effusi, respectu redemptoris infiniti, potuisse quidem *λύτρον* consummatum perficere, sed non debuisse; nam totus sanguis ejus effundendus erat pro decreto divino. Phænomena sanguinis mystici vitalis, in novo homine, optimo jure Autor e phænomenis sanguinis, naturaliter in corpore humano circulantis, explicari posse, judicat. V. g. motus & pulsus sanguinis naturalis fit per *istolen* & *diastolen* cordis; ita & meritum Christi, per verbum divinum cor movens nostrum, fidem, velut principium totius vitæ spiritualis, communicat. Ad quæstionem, acriter nostro tempore agitatum, *utrum fundus sanguinis Christi in regno gratiæ ab oximie saltem piis inveniri possit*, caute atque distincte Noster respondet, de sacramentali usu sanguinis Christi statuendum esse, convivas omnes omnem sanguinem
 1067. sulum, adeoque & totum calicem S. Cœnæ, exhaurire. *Caput duodecimum de infirmitatibus & languoribus* Christi, novo homini in solatium propositis, agit, ubi infirmitates Christi dicuntur naturales & irreprehensibiles animæ & corporis affectus & defectus. Dividuntur iidem in negativos & privativos. Negativi defectus consistunt in languore earum rerum, quæ nec per naturam possunt, nec per officium debent, adesse. Privativi sunt earum rerum, quæ per naturam adesse possent. *Caput decimum tertium*, idemque ultimum, de *sanitate & medicina* mentis spirituali Christi & Christianorum
 1083. agit. Medicina mentis, generatim spectata, est illa doctrinæ moralis pars, quæ media spiritualis vitæ tam instaurandæ, quam conservandæ, & promovendæ, suppeditat. Pertinent huc media gratiæ, Therapevticam sacram constituentia, quæ in *Dieteticam* & *Pharmaceuticam* spirituales distingui solet.
 1141.
 1144.

solet. Illa est doctrina cœlestis, e sola Scriptura S. hausta, quæ ordinem medicaminum mentis ad vitam spiritualem vel continuandam & promovendam, vel conservandam, tractat. Hæc dicitur ea doctrinæ moralis pars, quæ medicamina sacra pro conservanda, aut recuperanda, animarum salute subministrat. Quæ omnia secundum consuetam mediolorum gratiæ doctrinæ methodum rite recensentur. Ultimo denique loco explicatio additur nummorum quorundam, æri incisorum, atque os Christi, ex plurimorum sententia, referentium, quo exinde pateat, quæ venustas fuerit faciei Christi, & in quantum vultus signum animi sit habendus. Ex his, vel nobis tacentibus, tanti Operis pretium atque dignitatem unicuique cognosci posse, non temere iudicamus.

Pag.

1147.

1148.

Biblich-Exegetische Untersuchungen, 2c.

id est,

*JO. DIETERICI WINCKLERI, S. S. THEOL.
Doct. Hildesh. Eccles. Superint. Consistorii Assessoris pri-
marii, & Gymnasii Ephori, Biblico - exegetica
Disquisitiones.*

Pars I.

Lemgovix, typis Jo. Henr. Meieri, 1747, 8.

Plag. 14.

Pro eo, quo in literas sanctiores fertur S. Rev. Autor, studio insigni, facere non potuit, quin nobiscum Observationes suas, ante aliquot annos publice promissas, doctissime æque ac diligentissime scriptas, communicandi faceret initium. Ea hujus *prioris Partis* est ratio, ut nil, nisi sensus, a Spiritu S. intentus, investigetur, & ob oculos inprimis ponatur, non tamen plane omissis subsidiis philologicis & criticis, licet rarius occurrant. Ineditæ adhuc omnes illæ sunt disquisitiones, in hoc libello occurrentes, nec ex iis, quas sparsim Noster antea in lucem exposuerat, repetitæ. Primum inter eos locum occupat excussio te-

Bbb b

stimonii

- Pag. 4. testimonii *Paulini* ad *Hebr. V, 7*. Conficit hic Noster, sermonem esse Apostolo de statu Christi humiliationis, & imprimis quidem de diebus illis, in quibus mortem subibat mediator noster, quæ sententia cum genuinis *Lutheri* versionibus vernaculis non incommode conciliatur. Precum deinde argumentum, & modus precationis, explanatur, quorum prius ad feliciter consummandam passionem Christi, & liberationem a mortuis, est referendum. Ipsa autem precandi ratio, ex ipso vocabulorum tenore adstructa, erat submissa, & quam maxime flebilis. Ubi contra *Cel. Bengelium* egregie ostenditur, *καυ- γη* non quidem ad preces Christi, in horto Gethsemanes peractas, sed in crucis ligno magna vi animi & corporis prolatas, pertinere, quibuscum sine ulla dubitatione etiam lachrymæ fuerunt conjunctæ. Denique, meritorias fuisse preces istas & fiduciales, cum magno liberationis emolumento conjunctas, sequentia declarant verba. Vellemus modo, *Cel.* Autorem ab ea loquendi formula abstinuisse, qua Christus *morte aeterna* liberatus dicitur, ne incautis lectoribus tale quid, quod ipse nollet Autor, in mentem veniat. *Secunda* Observatio enucleat sensum verborum *Jer. XXXI, 3*, qui Nostro videtur hic: *Jehova filius apparuit ab aeterno patri*, tanquam mediator & causa salutis; *hinc ab aeterno etiam summo amore complexus sum*, inquit pater, *Israelem ex universali mea gratia*. Ad particulam *מרוק* excitantur testimonia prophetica *Jes. XXV, 1*, *Jer. XXX, 10*, *XLVI, 27*, ex quibus conficitur, *ab aeterno* esse explicandam. Quam commode divinitatis personæ ex hoc loco possint demonstrari, succincte monetur. *Tertiam* meditationem occupat *Pf. XCV, 10, 11*, in quo manifesta fit allusio ad errores populi Israelitici in desertis locis, uti omnes res circumstantes docere possunt. Maxima hinc orationis vis in eo versatur, quod petulanter ducem viæ non admiserint Israelitæ, hinc quam vagabundi errare cogebantur per loca arida, pallida, lurida. Quo pacto hæc ad spiritualem pertineant sensum, Noster recte monet. *Quarto* exponitur gloria Dei, hancque ostenditur fuisse *Jes. XL, 5*, manifestationem filii Dei in carne gloriosam, quam ipse ostensus erat per mirifica opera, gloriosam vitam, & majestatis plenam

plenam orationem. Describitur hæc tanquam vera, omnibus-
 que oculis conspicienda, quæ in temporibus Ver. Test. ad-
 modum obscura obtegebatur umbra, nec tam clare adipisci
 poterat, quam hoc sub novi sæculi adventum fiebat. Mo-
 destiam, fidem, & prudentiam œconomi, uti dicitur, Ecce-
 siastici ad *Luc. XII, 42*, exponit *quinta* Disquisitione, quæ plane
 est practica. Subsequens Auctoris opera in exponendo testi-
 monio *Ezech. XVI, 49, 50*, est collocata. Accurate hic pro-
 ponuntur, atque ex vocabulis Hebraicis eruuntur, causæ pecca-
 torum Sodomiticorum, quorum altera erat affluentia bono-
 rum, felicitas terræ, uberrimus agri & hortorum proventus,
 & loci natura amœna. Rectissime huc tendere ~~non~~ arbitra-
 mur, non tam *superbiam*, quam *excellentem dignitatem*,
 indicans. Altera erat fiducia & inordinatus in res humanas
 amor, origo omnium malorum & peccatorum, ex quo
 præter reliqua nefandus honorum terrestrium fluebat usus.
 Coniungitur cum hac Observazione *septima* ad *Genes. XIX,*
24, 25, poenam, coelitus in Sodomam & Gomorram immisam,
 explicans, quæ extraordinaria quidem & miraculosa, non na-
 turalis, ex motu terræ funditus incensæ orta, habetur. *Octa-*
vam instituens disquisitionem, devenit ad *Rom. XII, 3*, ubi do-
 ctrinæ, de suspendendo iudicio, & moderata dicendi in ju-
 diciis privatis ratione, partes pertractantur. potiores. Oflen-
 dit hic Cel. Auctor, *Paulum* orationem suam autoritate & gra-
 vitate quadam Apostolica proferre, eandemque Apostolica sua
 vi & gratia commutare. Partes deinde hujus adhortationis
 pertractantur, tam secundum ea, quæ in hac causâ omittenda,
 tum quæ facienda sunt. Multo uberius deinde in *nona*
 Observazione in sensum verborum *Pauli Gal. III, 19, 20*,
 inquit Noller. Desinitur ante omnia, Apostolum oc-
 cupare objectionem adversariorum, querentium forte,
 quisnam legis usus sit, si illa ad salutem impetrandam
 nihil valeat. Hinc in sequentibus verbis ad tacitam
 hanc exceptionem respondet, ubi, multis verborum atque
 rerum interpositis argumentis, confirmatur, non de lege mo-
 rali, sed ceremoniali, dicere Apostolum. Illa lex, ritus ec-
 clesiasticos

Pag. 46.

51.

56.

61.

66.

76.

80.

87.

90.

101.

104.

- clerasticos præscribens, addita est παραβάσεων causa populi Judaici, ut caveret Deus, ne ad cultum idololatricum abiret
- Pag. 108. Israelita, cui de Messia promissio facta erat futuro. Per has leges sepimentum quasi inter Judæos & gentes interponebatur, quo arcebantur, ne cum gentibus miscerentur, sed peculiaris Deoque sanctus populus maneret, *Ephes. II, 14, 15.*
110. Hic finis quidem legis ceremonialis unicus non erat. Accedebat alter, ut scilicet perduraret ad ea tempora, quibus semen, id est, Christus, veniret. Quæ verba implicite nos
113. docent, eam hujus legis fuisse rationem, ut per membra Christum præfiguraret, quo accedente, abroganda hæc lex erat. Cum his conveniunt sequentia verba, ubi dicitur lex
116. data per manus mediatoris ab angelis. Ita enim optime facta Deo videbatur, ut ministerio angelorum uteretur in adumbrandis œconomix futuræ umbris, & ceremoniis levioribus præcipiendis, quæ res, ut argute Noster monet, recte demonstrat, non a cultu Ægyptiorum, quæ *Spenceri* est sententia, repetendam esse legem illam ceremonialem, quia tunc ministerio angelorum opus non fuisset, si res ipsa *Mosi* jamjam fuisset cognita. Data vero est lex illa per mediatorem, *Mosen* scilicet, quia non de salutis negotio, sed
119. de rerum externarum modo, sermo instituitur. Addit vero Apostolus: Ubi mediator est, ibi duæ partes adsint, necesse est, litigantes. Jam vero Deus est unicus, immutabilis, & promissis suis ubique perstans; ergo non ad Deum, sed ad populum, hujus mediatoris necessitatis culpa est referenda, utpote qui transgressionibus suis a Deo desciverat, nec per
123. veram fidem, sine tanto ceremonialium apparatu, uti *Abrahamus*, in unione cum Deo permanferat. Apparet hinc ex populi parte defectio ipsius minime laudabilis, ex parte vero Dei summa ipsius benignitas, deficientes homines per
124. intercessorem ad obsequium fidei revocandi. *Decima* in Disquisitione S. Venerabilis Autor exponit verba *Jes. XXIII, 31, 32*, ubi varia de falsis Prophetis, ad fallendum compositis, eorumque somniis, proponuntur, inter quæ notandum est, Nostrum putare, חקל positum esse pro קל, & somnia

sonnia plurima falsis Prophetis per nullum genium fuisse suggesta, quæ ipsi pro divinis venditarunt. In *undecima* Obser- Pag. 137.
 vatione verba *Pauli Tit. II, 11, 12, 13*, docta illustrantur com-
 mentatione. *Duodecima* Observationi proposita sunt verba
Jo. VIII, 48, 49, 50. Ostendit hic Noster gravitatem delicti, 170.
 ab Judæis in Servatorem commissi, & deinde duplex hujus
 criminationis genus evolvit, quorum alterum falsa Samaritani
 erat compellatio, alterum vero ad diaboli operationem, ipsi af-
 fectam, spectat. Prius, quia aperte falsum erat, silentio in-
 volvit Christus. Posterius, quo novitatem doctrinæ in- 176.
 primis ipsi objiciebant, accurate vindicat, ostendendo,
 suam doctrinam non honoris aucupandi, sed honoris divini 180.
 augendi, causa proferri. Sequens tractatio exponit admoni-
 tionem Christi de vitandis voluntatibus carnis, & curis ter-
 renis, *Luc. XXI, 34*. In *decima quarta* Disquisitione excutitur
 vox *Pauli ad Ebr. V, 9*, quæ de perfecta Christi passione, 194.
 tanquam causa & fundamento salutis, ex mente Autoris, ex-
 poni debet. In *ultima* Observatione verba ejusdem Apo- 199.
 stoli ad *Phil. III, 19*, proponuntur, & communis eorum ex-
 plicatio contra aliorum novaturientium opiniones stabilitur.
 Ex his Lectores satis intelligent, quantum sperare liceat de
 doctissimi hujus Operis *Parte secunda*, quam Sum. Ven. Au-
 tor, si Deo ita videatur, propediem luce publica donabit.

*SPECIMEN EXEGESEOS SACRÆ PRO EXPLI-
 cando Psalmo L, in quo nova hypothesis ad illustratio-
 nem hujus Psalmi proponitur & confirmatur, Autore C.
 P. ERP. BROCKHAUSEN, V. D. M. in Comit.*

Lippiaco.

Lemgovix, typis Jo. Henr. Meyeri, 1747, 4.

Plag. 7.

Omnis tractatio Clarissimi Autoris, ut brevissimis nos ex-
 pediamus, eo redit, ut primo sumat, hunc *Psalmm*
 agere de temporibus Novi Testamenti, quod quidem ipsi fas
 esse putabat, cum nemo Christianorum adhuc aliter existima-
 verit.

- Pag. 7. verit. Hinc ex *Tillio* tantum repetit argumenta, quæ ex ipso *Psalmo* ad confirmandam hanc rem pertinent. Ex his ad alterum hypotheseos suæ membrum se convertit Autor, argumenta proponens, quibus evincit, duas personas in hoc *Psalmo* loqui, cui denique tertium addit de eo, quod in prima *Psalmi* parte *Joannes Baptista*, illustris regis Messia præco, loquens introducatur, in altera vero ipse Messias. Argumentis sat gravibus postea evincit Autor, de *Joanne Baptista* omnia posse dici prædicata, quæ in *Psalmo* de præcuratore illo regio occurrunt. Objectionem circa adventum Messia non in carnem, sed ad iudicium ultimum Judaicum, in *Psalmo* prædictum, comode removet Noster, conciliando, seu subordinando, hujus adventus vices diversas. Ultimo denique loco ex ipsis *Psalmi* visceribus adstruitur, Messiam hic loquentem proponi, quo confecto, synopticam hujus cantionis tabulam ad calcem libelli apponit Noster, & Commentationis hujus brevioris suo tempore pleniorum se illustrationem, promittit.

Fortsetzung der neuesten Beschreibung der Griechischen Kirche, 2c.
id est,

D. JACOBI ELSNERI CONTINUATIO NOVISSIMÆ delineationis Ecclesie Græcæ in regno Turcico, addita Appendice de Palestine excellentia.

Berolini, in officina libraria Haudeana & Speneriana, 1747, 8.
Alph. 1 plag. 5, cum Tabb. æn. 2.

Varia fuerunt, quæ Celeberrimum Autorem ad edendas has de statu ecclesie Græcæ continuatas enarrationes permoverunt. Partim enim cavere voluit, ne recentiora additamenta, quæ cum ipso communicata fuerant, imperfectam, si in tenebris sepulta permanerent, Commentationem ipsius priorem relinquerent, partim vero, ut obviam irer perversis hominum malevolorum judiciis, quos suæ famæ inde ab aliquo tempore detractum ivisse queritur. In *Capite* statim primo de notissimo

notissimo illo Archimandrita, *Athanasio Dorostamo*, ejusque fide, exposuit. Multæ enim dubitationes contra sinceritatem hujus viri enatæ erant ex eo inde tempore, quo Monachus quidam Græcus Silvæ Ducis, oppido nobilissimo Brabantæ, criminis falsi reus factus, & judicio peracto, laqueo punitus fuerat. Vix hujus facinoris fama in finibus Germaniæ percrebuerat, cum ad aures Cel. Autoris, aliorumque clarissimorum virorum, afferretur nuntius, *Dorostamum* fuisse, qui infelicem hunc vitæ suæ exitum habuisset. Sed omnis causa Archimandritæ nostræ integra erat, sub idem tempus in *Elfneri* mensa prandium sumentis, quo de suspensio hoc Monacho Autor noster explorabatur. Nomen hujus monachi varie effertur, licet *Paulus Athanasius* ut plurimum, interdum etiam *Paulus Thomich, Paulus Thomaitis, & Ragufanus*, nominetur. Proferetur hic omnis lis ejus judicata ex actis, Baravo & vernaculo sermone delineatis, quæ fidem certissimam faciunt, aliter rem sese habuisse cum impostore illo, quam creditum vulgo fuerat. Multis quidem exceptionibus supplicium ille amoliri conabatur, sed frustra. Hinc ex sententia condemnatoria, a iudicibus urbis illius lata, gula laqueo ipsi frangebatur; quæ quidem res, si non inique, nimis tamen acerbè, peracta *Dorostamo* videbatur, de cujus vitæ morumque integritate, ne quid suspicionis amplius suboriri malevolis possit, testimonia uberrima fideque dignissima hic proferuntur. His diligenter accurateque pro rei dignitate disceptatis, additamenta sequuntur, ad *primum Caput* collecta, quorum primaria adventum Apostoli *Andree* in urbe Paris, & *Pariseaven* quandam, spectant, quæ domina fuit hæreditaria in agro Epibati, in Moldavia sito. In *Capite secundo* tolerabilior illa servorum, seu mancipiorum, inter Turcas conditio confirmatur, & felicissima quidem in *Ægypto* esse traditur. Durissimi habentur illi, qui Christianis, fidem atque religionem patriam ejurantibus, operam suam præstant, quorum quidem infelicitatem longe exsuperant alii, ad triremes in æternum damnati, deteriores longe habiti, quam omnes veteris

Pag. 4.

6.

22.

41.

45.

53.

57.

60.

- teris ecclesie testes veritatis, de quibus per literarum monumenta nobis constat. Defensionem deinde Noster iudicii sui, & emendationis, in literis Patriarchæ *Paisii* tentatæ, modeste & diligenter suscipit, cui quod reponamus, non habemus. Ad finem hujus *Sætionis* ex antiquitatis testimoniis docet, nomen *Φιλοχρίστου* multis Regibus & Principibus, quorum exempla affert, admodum fuisse familiare. Dehinc, quæ sit natura pennæ, ex calamo, seu arundine, Patriarchæ scribenti inservientis, crudite differit. Uberiora multa supeditantur additamenta ad *Caput tertium*, quorum nonnulla quidem Lectori degustanda dabimus. Nomen *Patriarchæ* jam Seculo V a Judæis sibi imponi passi sunt Episcopi Christiani, utpote qui tum temporis Patriarchas suos in Oriente & in Palæstina venerabantur, iudices sedentes in omnibus rebus, quæ vel ad forum civile, vel ad sacrorum administrationem, pertinebant. Perpetuam successivam Patriarcharum ecclesia jactat Græca, ab *Andrea* Apostolo inde inceptam, quæ quidem maxime incerta atque dubia videtur. Nomina tamen Patriarcharum, qui fuerunt hujus Seculi, ex ordine disposita, Noster recenset. Diadema, seu corona Imperatoria, qua superbit Patriarcha Constantinopolitanus, dignitatis superioris Imperatoris indicium esse debet, sicuti Pontificis triplex corona, ex quo Imperatores Romam deferuerunt, sacerdotalem & imperialem summam dignitatem & potestatem indicat. Nec levioris sunt momenti, quæ de baculo pastorali Patriarchæ, de ipsius electione, salutatione Imperatoris Turcici religiosa, epistolis nuntiatoriis, aliisque rebus, huc pertinentibus, adduntur. Vestitus religiosus Patriarchalis, circa quem plurimi, & ipse etiam *Heineccius*, errarunt, ex traditione *Dorostrami* copiose accurateque describitur, quæ singula quidem hic repeti, non patitur institutum nostrum. Non temere Noster suspicatur, omnem hunc habitum pontificalem ex gentiliurn ornatu, & Deorum inprimis vestitu, esse mutuo sumtum, cui rei indicio esse videtur imago Deæ Syriæ, a *Bellorio* exhibita, atque ex *Tomo VII Theiuri Gronoviani* huc translata. Qua occasione
contra

contra *Montefalconium*, antiquitates hujus rei negantem, do-
 de atque diserte disputatur. Insigne Patriarchale, quod *Lu-* Pag. 137.
dwigius quondam ex Brandenburgicis elicere voluit insigni-
 bus, Imperatoribus Græcis vindicatur, qui bicipitem aquila-
 lam inter heraldica sua ornamenta amabant, duplex eorum
 regnum in Asia atque Europa præfigurantem. In descriptio- 145.
 ne pompæ Pontificiæ, cum *Cybeles* ornatu convenientis, ar-
 gute admodum in eos luditur, qui sellam gestatoriam Pon-
 tificis humeris suis portant, quale onus in *Cybeles* cul-
 tu asinis, vel, his deficientibus, sacerdotibus, imponeba- 162.
 tur. Plura deinde Pontificiæ dignitatis insignia exponuntur,
 quæ nonnihil ab Orientalium supersticiosa descedunt ado- 168.
 randi ratione. Sequuntur nunc additamenta ad *Caput quar-* 171.
sum, quod de reliquis Patriarchis, & clero Græcorum,
 agit. Primus inter eos tenet Patriarcha Alexandrinus, cui
 titulus Papæ tribuitur, & qui singulari quodam lepidissimo-
 que more initiatur. Ex solemnibus ejurandi religionem Græcam
 formula, qua usus est quondam A. 1712 *Samuel Capasulis*, 176.
 Patriarcha Alexandrinus, facile liquet, quæ controversiæ La-
 tinam inter & Græcam ecclesiam agitentur, quique adhibeatur
 modus, hominem Græcæ ecclesiæ addictum in Romanum cœ-
 cum transferendi. Hæc quidem res Papam tunc temporis fe-
 fellit, & omnis eventus infelix fuit. Qui Patriarchæ *Antioche-* 178.
ni, Hierosolymitani, atque *Achridani*, sit titulus & quæ conditio,
 ex additamenti patet. Ad Archiepiscopos & Metropolitans 188.
 progrediens Noster, alia emendat, alia addit, quibus lon-
 ga annectitur de monachis, Athos montem incolentibus, eo-
 rum moribus, institutis, & doctrina admodum rara, tracta-
 tio. Eadem diligentia de monasterio in monte Sinaitico 201.
 agit, monachorum non solum vitam recensens, sed felix etiam
 loci ingenium ex recentioribus, iisque optimis, scripto-
 ribus prædicans. Reliqua, quæ hic adduntur, ad monia- 213.
 les, Diaconos, eorumque officia & habitum, pertinent. In 222.
 spicilegio, ad *Caput quintum* collecto, dilucidius ostenditur,
 quam parum Romana ecclesia cum Græcorum institutis reli-
 giosis, & doctrina symbolica, conspirer, licet Pontifici ex
 C c c c A Q i s

- Adis Orientalis ecclesie contra *Lutherum*, inausulto tamen suc-
 cessu, eruere quidpiam voluerint, de quo gloriandum sibi
 Pag. 228. ducerent. Lepidissimum omnino est, Romanos magna cum
 gravitate, nec minori rerum suarum confidentia, consensum
 sue atque Græcæ ostendere ecclesie, licet non negent, alte-
 ram ecclesiam alteri defectionem ab Apostolicis doctrinis &
 240. traditionibus contentiose objicere. Mula hic occurrunt,
 quæ veterum Romanorum, gentilium, atque Græcorum, mo-
 res attingunt, quæ singula singulis lectoribus sunt commen-
 345. danda. Additiones ad *Caput sextum* cultum Græcorum pu-
 blicum spectant, cujus generis est adoratio reverenda tem-
 pli & liminum portæ, quoties religionis causa accedunt; im-
 modica cantilenæ *Kyrieleyson* repetitio & vociferatio, nugis
 248. gentilium fere similis; exosculatio libri evangelici, quoties
 illum attingunt. Cultus publicus horarum una plurium spatio
 absolvitur, & in diebus præcipue festis primo mane inchoa-
 351. ri solet. Templura perfumationibus ubique est obvium, &
 innumeris ceremoniis, gentilissimum spirantibus, omnis cul-
 358. tus peragitur. In descriptione luminis sancti, quod in sacro
 sepulcro conspicitur, contra Venerabilem *Mosheimium* mo-
 deste disputatur. Contra eundem contenditur, *Primitivum* &
 361. *Lampadarium*, cujus in subscriptione Concilii fit mentio,
 non vulgarem quendam esse ministrum ecclesie, sed prima-
 rium Patriarchæ, & principis ecclesie, administrum. Ad *Ca-*
 373. *put septimum* quæ fuerunt annotata, pertinent ad præ-
 sentem Græcorum conditionem, sub Turcarum imperio ge-
 376. mentiam, quæ quidem admodum flebilis videtur, cum cen-
 sus, in capita impositus, multo gravior atque auctior reddatur,
 & quæ fraudantur, tutela cum multis, iisque durioribus,
 conditionibus conjuncta sit. Regnum Turcicum, vulgo
 380. porta Ottomannica dictum, exinde id nominis adeptum
 fuit, quia *Porta* aulam significat regiam, ut adeo Ottoman-
 nica porta idem sit, quod alio nomine aula Ottomannica
 384. dici solet. Quanto in periculo inter Turcas versentur
 Christiani, ex iis patet exemplis, quæ Autor profert, in-
 primis cum liceat ipsis, autoritate Corani sui, sancta bella in
 infideles,

infideles, & religionis suæ adversarios, inferre. In Appendice Pag. 401. S. Rev. Autor ingenium felicissimum terræ Palæstinæ describit, idque contra varias variorum objectiones, ex monumentis profanis, aliisque testimoniis geographicis, nummisque, ut & ex natura loci, frugum, incolarum, atque occupatione hujus provinciz, solide declarat. Inter nummos, hic occurrentes, duo priores ex *Fralichii* Annalibus sunt desumpti, quorum alter lyram & uvam, alter uvam & palmam, exhibet conspicientiam. Reliqui in *Liebigii Gotha nummaria* occurrunt. Quantum hi romani de fertilitate terræ sanctæ testentur, ex *Josepho* & *Relando* constat. Misera & deploranda hujus terræ conditio, qualis nunc est, ex devastatione & solitudine hominum provenit, ubi peregrinantes, vel inviti, veritatem divinarum comminationum cognoscunt, qua tantam sterilitatem *Deut. XXIX, 22*, & *Jes. IX, 10, 13*, in locis opimis & fertilissimis Deus prædixerat, & propter Judæorum atrocissima facinora, eventum prædictioni nunc respondere jussit.

432.

D. CHRISTIANI GOTTLIEB LUDWIG, MED.
P. P. Extraord. & Coll. B. M. V. h. t. Præpositi, Definitiones generum plantarum, olim in usum auditorum collectæ, nunc auctæ & emendatæ.

Lipsiæ, apud Jo. Fridericum Gleditschium, 1747, 8.

Alph. 1.

Insignis corporum naturalium varietas, potissimum in regno vegetabili observata, industriam naturæ indagatorum maxime exercet, ita ut accurata corporum dispositio in genera, species, atque varietates, repetito labore demum perficiatur. Cl. Autor, qui ante decennium in *Definitionibus plantarum specimen aliquod generum ordinandorum*, in usum auditorum conscriptum, evulgaverat, nunc novam, & a priori longe diversam, exhibet ejus Operis editionem. Nos, qui singulas definitiones recensere haud possumus, instituti rationem tantum brevibus jam describemus. Duplici quidem ratione ea perfecit, quæ in præcedenti editione inceperat. Partim enim ex scriptis recentiorum

C c c c 2

Botant-

Botanicorum omnia sedulo conquisivit, quæ ad plantas accuratius ordinandas spectabant, partim vero & ipse in plantis vivis characteres certos & evidentes collegit. Ita quidem non solum omnia genera, ab Autoribus descripta, definiivit, sed & plurima, accuratius descripta, in ordinem redegit. Assumserat in priori editione methodum *Rivini*, in qua, post characteres ex numero & regularitate florum desumptos, fructus disquisitio sequitur. Cum vero non in omnibus plantis fructus simul cum flore examinari queat, consilium mutavit, & post corollam stamina & pistilla in generibus mediis adhibuit, tandem vero inferiora genera ex variis & singularibus harum aliarumque plantæ partium proprietatibus decerpfit. Methodi, quam sibi elegit, delineationem generalem vide in *Actis notis A. 1743 pag. 367*. Cum vero in generibus inferioribus definiendis Autores quam maxime differant; in eo potissimum fuit Autor, ut, comparatis inter se characteribus, diversas Autorum definitiones uno quasi intuitu sifteret. Id quod maxime necessarium videbatur, cum non omnes æque Autores cum uno, eodemque generico, nomine eandem ideam conjungant. Quamobrem tirones maxime confunduntur, nisi definitiones inter se conferant. *Origanum* exempli loco adducamus. Hoc a *Linneo* definitur, quod flores ex spicis lamellatis & imbricatis orientur, quod corolla tubulosa bilabiata sit, labium superius divisum, vel emarginatum, inferius trifidum, segmento medio vix latiore deprehendatur, quod semina quatuor ovata obtineat. Calicis differentias, & diversitatem lamellarum spicæ florifere, non attendit *Linnaeus*. Quod si igitur hæc distinguere velit Botanicus, tum tria habebis genera. *Origanum Tournefortii* flores, in capitula laxiora oblonga spicis similia congestos, & calicem tubulosum quinque-dentatum, obtinet. *Majorana Tournefortii* flores in capitula densa brevia, ex ordine quaterno foliolorum, squamatim sibi mutuo incumbentium, confecta, dispositos, & calicem brevem bilamellatum, obtinet. *Dictamnus Rasi* flores, in capitula laxiora, ex foliolis imbricatis majoribus conflata, congestos, & calicem brevem auriculatim scissum, obtinet, ita ut in hoc labium

labium superius integrum emineat, labium inferius vero ferme nullum inveniatur. Ostendimus hoc in genere, quod specierum numero non abundat. Major enim difficultas in iis generibus est, quæ multas species habent, a recentioribus nonnullis in nova genera inferiora mutatas. Sic Lychnidis, Alfinæ, Sedi, & Centauræ, genus primaria forte sunt, quæ exempli loco adduci, & in definitionibus his evolvi, poterunt. Monet quidem Cl. Autor, nullum Botanicorum in generibus instituentis audiendum esse, nisi eum, qui ex legibus bonæ methodi genera stabilire suscipit; sed in tali libello, in hos usus scripto, omnia genera congerenda erant, ut quasi in pinace conspiciantur. Plantarum genera omnia non nisi ex characteribus essentialibus, hoc est, ex flore desumptis, definienda sunt, id quod Autor quoque in omnibus præstitit. Placuit tamen eidem nonnunquam, imprimis in officinalibus, alios quoque characteres, ex reliquis plantæ partibus desumptos, & accidentales dictos, addere, e. g. Hyssopo flore in verticillos densos, inferius distantes, superius in spicam congestos, & unum latus respicientes, tribuit; Rosmarino radicem perennem, caules duros fruticosos, folia angusta & oblonga, verticillos minores, adscribit. Qui quidem characteres, si ad genera stabilienda, & ad stabilita facilius cognoscenda, adhibeantur, usu suo non destituuntur. Autorem itaque scopum suum attingisse judicamus, dum libellum exhibuit, ad cuius normam Botanophili generum disquisitiones instituere possint.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INCREMENTUM scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis V Pars II.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1747, 8.

Plag. 13.

Scenam aperit G. G. N. *Dissertatio de Elia, autore Epistola, ad Joramum data, ad 2 Chron. XXI, 12. Elia Thibite in*
C c c 3 regno

- regno Judææ nil fuit negotii. *Eliam* igitur alium Noster circumspexit, eumque in *Joete* sese deprehendisse arbitratur. Binomines certe in Codice V. T. sunt satis frequentes. Succedit ei B. *Joannis Christiani Biel, Past. ad S. Utr. & Jo. Brunsvic. Observatio ad verba Ezech. XVI, 8: Et expandi alam meam super te.* Docet Autor, *ἄν ἐν ἀγίοις*, foetus a vate divino instar matrimonii recens contracti describi, ac loquendi formulas a ritibus nuptialibus fuisse desumptas. Ebraei matrimonium ineundum jurejurando firmarunt haud secus ac Græci & Romani. Autori visum simul illustrare *Theocritum*, & *Hesychium* emendare. Exponit locum *Jer. II, 2.* Voci כלידת significatum nuptiarum vindicat. Explicat ritum *explicandi alas in aliquam* de ducendi uxorem more, & illustrat locum *Ruth. III, 9.* Vestes pro stragulis olim adhibitas esse, monet. *Euripidem* dilucidat. Sentum verborum *Ezechielis* ad pleniorē evehit intelligentiam, ac vim vocum definit. Excipit hanc *Dissertatio Petri Zornii de כמות, sive Mausoleis veterum Ebraeorum, posthuma.* Subest vocabulo כמות significatus loci editioris, sive a natura, sive arte, aggesti, collem altitudine superantis. Speciatim denotat id ipsum quoque Mausoleum, seu sumtuosum aliquod sepulcri monumentum. Significatus hic obvius est *Ezech. XLIII, 7*, ubi vituperatur situs mausoleorum, quæ Reges Judææ posteriores sibi condiderant. Mausoleum Sebne describitur *Ef. XXII, 16.* Maccabæorum mausolea ad urbem Modin eminuerunt. Messæ mausoleum indicatur *Ef. LIII, 9.* Adduntur haud tralatitia de aliis Orientalium mausoleis. Sequitur *Joannis Christophori Harenbergii Continuatio prima Supplementi in Hadriani Relandi Palestinam, ejusque Librum III de Urbibus & Vicis Palestina, & Palestina adjacentibus, complectens reliqua literæ C, ac literas D. E. G. H.* Habes hic, Lector, varia de locis *Cheleon, Chepha, Chepher, Cheres, Chesebbon, Chetzron, Chetton, Chir, Cjobab, Chola, Cholon, Choronaim, Chorazin, Chorgidgad, Chusab, Chuzibab, Kain, Kibroth Taavab, Kinnereth, Kiriathcheresch, Kiriathsanna, Kiriathsepber, Kithron, Ketharro, Con, Constantia, Corace,*

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCLVII. P. II. 575

rae, Cretha, Culon, Dabaritta, Dalmanutha, Damasco, Dan, Daphnis, Daria, Daron, Deblatai, Dedan, Diblath, seu Diblataim, Dibon, Dinhaba, Difahab, Dodan, Dophka, Dor, Dotban, Duma, Dura, Eboda, Ebron, Ecbatana, Eden, Edom, Pag. 273.
Eglathschibijab, Elai, Elam, Elana, Eleale, Eleas, Elisa, Ellasar, Ecrebel, Elim, Elui, Emath, Emesa, Enchatzor, Eneglaim, Engedi, Ephraim, Efrach, Etam, Ethan, Ezeon- 295.
geber, Gabaa, Gabala, Gad, Gadara, Galeirum, Gader, Galgala, Galilea Harduini, Gallim, Gamala, Gath, Gath Rimmom, Gaza, Gazoro, Geba, Gephro, Gerara, Gilboe, Gob, Gojim, Gudgod, Gofan, Gofchen, Guba, Gypsaria, Habron, Hadra, seu Adra, Hadid, Hagarim, Ham, Hbanes, Hannegev, Hbarah, Harar, Hasfa, Hatita, Heliopoli, Heroon- poli, Hipha, Hor, ubi de monte Hor Syriaco, ac terminis terræ, Abrahamidis promissæ, septentrionalibus, fuisset disseritur. Hinc dispicere licet Christoph. Aug. Humanni Epistolam criti- 328.
cam ad V. C. Frid. Ortonem Menckenium de aliquot Ovidii & Valerii Maximi locis. Examinat inibi Valerii Maximi locum I, 5, VI, 8, ac Ovidii elegos duos, Vir Celeberrimus. Suc- 330.
cedit P. Cornelii Severi de Ætna Carmen antiquum, a prepo- sitis Joannis Clerici conjecturis vindicatum studio Frid. Otto- nis Menckenii. Pars altera. De revolutis æstibus, de montibus discedentibus, de curvo æstu, de lentitie, de rapina, pro raptu dicta, aliisque abstrusioribus Latinæ linguæ recessibus, ibi longe lateque, exemplis dilucide copioseque aliunde adscitis, dispu- tatur. Vocat nunc operam nostram de Satira Varroniana, seu Menippeu, brevis Commentatio J. G. Hauptmanni, Haynen- 358.
sis. Autori visum hic disserere de diversis Satirarum ge- neribus, de Varrone, de Menippo, de satiræ Varroniane na- tura & definitione, de nonnullis ejusmodi satirarum scri- ptoribus, tam antiquis, quam recentioribus, de regulis illarum & cautionibus, ac de earundem adversus dissentientes defen- sione. Varro, eques Romanus, notitiam neminis fugit. Hic Menippum imitatus est, inter quinque alios eminentem, pa- tria Gadarensis, conditione servum, Cynicorum hæresi ad- 362.
dictum. Eundem tramitem Satiræ insisterunt Petronius, Se- neca,

367. *neca, Fulianus Imperator, Justus Lipsius, Jo. Barclojus, Petrus Cunæus, atque inter Gallos Sarrafinus. Octavum occupat locum Jo. Boguslaj Proscobowski, Artium Baccalaurei, Notitia libri Græci, omnium primi in Polonia typis excusi. Sapere ipsi datum fuit ex Bibliotheca Illustrissimæ gentis Poloniarum Zaluscianæ, cujus merita & in Musas studium incomparabile merito prædicat. Bibliothecæ ejus curam habet Vir nobilissimus, Joannes Daniel Janozkius, A. 1746, 3 Id. Nov. publice magnisque solennitatibus inauguratæ. Primus omnium Cracoviæ Græcus liber prodit A. 1537, 4, sub titulo: *Oeconomicorum Aristotelis libri, Græcis & Latinis annotationibus suis locis illustrati.* Editor existit Georgius Libanius, Lignicensis, tunc Academix Cracoviensis doctor. Translatio Latina &*
369. Liber secundus sunt *Leonardi Aretini.* Ultimo loco compareret *Marci Velseri, civis Augustani, ad Conradum Rittersbursium, JCrum Altorfinum, Epistula anecdota.* Hanc & aliarum *Velseri* epistolarum, aliarumque, a doctis olim ad æque doctos scriptarum, earumque ineditarum, fascem plenum & copiosum pro humanitate sua cum *Menckenio* communicavit *Cel. Christ. Gottl. Schwarzius, Altorfinum* decus.
- 374.

NOVA LITERARIA.

Rem omnibus, qui elegantiora amant studia, sine dubio gratissimam significamus, Lugduni Batavorum prelo *Haakiano* excudi *Jo. Guil. Hoffmanni*, elegantissimæ doctrinæ Viri, sed immatura morte extincti, *Operum, ad illustrationem Juris Romani facientium*, sparsim editorum olim, *συνοψωγῆν*, quo in Opere repetita hæc *Hoffmanni* scripta legentur: 1) *Commentarius ad Legem Juliam de adulteriis*; 2) *Meletemata ad Pandectas*; 3) *Historia Triumviratus*; 4) *Diss. ad Legem Oppiam de matronarum cultu*; 5) *Prefatio, Menagii Amœnitatibus Juris civilis præmissa.* Hæc, plaudentibus olim doctis ad unum omnibus edita, nemo non eorum, qui bonis literis ex animo sunt dediti, hoc, quo diximus, modo ad feram posteritatem transmitti, vehementer gaudebit.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis. Octobris Anno MDCCXLVII.

CORPUS JURIS CANONICI, GREGORII XIII, Pontif. Max. autoritate post emendationem absolutam editum, in duos Tomos divisum, & Appendice nova auctum; cum necessariis Indicibus. JUSTUS HENNINGIUS BOEHMER, Jctus, Potent. Regis Boruff. Conf. int. Regim. Ducat. Magd. Cancellarius, Academ. Frederic. Director, ejusdemque Profess. Juris primarius, illud recensuit, cum Codicibus veteribus manuscriptis, aliisque editionibus, contulit, variantes lectiones adiecit, & notis illustravit, præmissa Prefatione duplici.

Tomii II.

Hale Magdeburgicæ, impensis orphanotropei, 1747, 4.
Tom. I Alph. 3 plag. 18, Tom. II Alph. 5 plag. 21.

Quanta sint Ill. *Bœhmeri*, Jureconsultorum huius sæculi facile principis, in Jurisprudentiam ecclesiasticam merita, non, nisi qui in hoc eruditionis genere sunt hospites, ignorant. Ex quo enim tempore Vir Illustri nobilissimam hanc Juris partem sibi familiarem reddere laboravit, duo potissimum adminicula necessario comparanda esse, si feliciter hoc in stadio progredi, & ultra vulgus sapere, velimus, intellexit; Juris naturæ nempe & doctrinæ moralis peritiam, ac monumentorum ecclesiasticorum ac-

D d d

curatam

curatam cognitionem. Jus naturæ enim generalia fundamenta suppeditat, quibus jus positivum qualecunque, & sic etiam ecclesiasticum, plura superaddit, quæ ex illis illuminanda ac declaranda sunt, ecclesiasticorum vero monumentorum notitia origines institutorum ecclesiasticorum primas refert, faciem primitivæ ecclesiæ ex doctrina Christi, & usu Apostolico, atque Apostolicorum successorum, exhibet, mutationes corruptionesque peditentim ingravescentes suggerit, causasque & artes callidas detegit, quibus factum, ut tandem, sub infinitis licet contradictionibus, status ecclesiasticus in hierarchiam & rempublicam sacerdotalem degeneraverit, & a prisca simplicitate prorsus cum summa rei publicæ jactura recesserit, spurias denique rationes monstrat, quibus causam suam excusare solent dissentientes. Hisce igitur subsidiis cum diligentissime utendum esse Ill. *Babmerus* intelligeret, quantum quidem ad Juris naturæ disciplinam attinet, imprimis ipsi in delictis fuit libellus *Pufendorfii* præstantissimus, *de habitu Christianæ religionis ad vitam civilem*, cujus Autor primus inter JCtos ex principiis rectæ rationis docuit, qualem statum ecclesiæ in republica teneant, & quæ rei publicæ jura, circa religionem, maxime Christianam, tribuenda sint. Antiquitates ecclesiasticas vero simul diligentissime investigans, fontes ipsos coævosque scriptores singulorum Seculorum consuluit, & quæ ad institutum facere videbantur, cum cura selegit. Adjuvamento etiam fuerunt libri eruditissimorum quorundam scriptorum, maxime Gallorum, qui jam antea variis occasionibus jura ecclesiastica ex veteribus monumentis illustraverant. Primum inter hos locum Ill. *Babmerus* tribuit *Petro de Marca* in Dissertationibus egregiis *de Concordia sacerdotii et imperii, seu de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*, in quibus Præsul eruditissimus primario quidem causam Ecclesiæ Gallicanæ contra insultus curiæ Romanæ egit, sed præterea etiam infinita jura ecclesiastica ex genuinis fontibus eruit, varias, doctrina limatiore refertas, observationes edidit, viamque monstravit, qua illis eundem est, qui ad maiora hoc in campo tendunt. Cum autem rarius paulo in Germaniæ Bibliothecis tam elegans liber depre-

deprehenderetur, illum typis repetendum anno hujus Seculi octavo Ill. *Babmerus* curavit. Communicavit consilium cum *Stephano Baluzio*, qui literis responsoriis, 17 Cal. Jan. A. 1707 ad eum datis, illud humanissime probavit, et quædam addenda transmisit, quæ etiam novæ editioni Lipsiensi pag. 1261 adjecta sunt. Post triginta annos a prima editione istius operis, quæ A. 1641 lucem adspexit, pleniori lumine ex intima antiquitate instituta ecclesiastica illustravit *Ludovicus Thomassinus*, Oratorii Gallicani Presbyter, in libro, qui inscribitur: *Vetus & nova Ecclesiæ disciplina circa beneficia & beneficiarios*, qui liber, Gallico primum sermone compositus, bis typis exscriptus est, Latino postea sermone, ut votis plurimorum satisfaceret, donatus, quæ Latina libri editio a Gallicanis in eo differt, quod singula argumenta, per diversas quidem ætates, sed continuata serie, quod in Gallicanis prioribus observatum non erat, excussit, & ad hodiernum ecclesiæ statum perduxit. Similem operam Juri Ecclesiastico circa finem Seculi præcedentis impendit *Zegerus Bernardus van Espen*, Professor in Academia Lovaniensi celeberrimus, vir meliore fortuna dignus. Is nimirum *universum Jus Ecclesiasticum, hodiernæ disciplina, præsertim Belgii, Gallia, Germania, & vicinarum provinciarum, accommodatum*, composuit, Colonia Agrippinæ anno hujus Seculi secundo recusum. Horum triumvirorum nova, & a communi plane recedens, ratio Ill. *Babmeri* mentem ad Canonum, & Historiæ ecclesiasticæ, studium traxit, cum, horum exemplo, & propria experientia, doctus, perspiceret, sine hoc præsidio nec *Gratiani* compilationem intelligi, nec decretales Pontificum explicari, posse. Et, cum hæc ut plurimum se referant ad illam, quæ tamen sine ullo discrimine temporum & delectu congesta est, non aliam medicinam, jura hæc in ordinem redigendi, vidit, quam si ipsorum Conciliorum Canones secundum ætatis seriem astimarentur, iidem cum antiquioribus conferrentur, eorum causæ, occasiones, atque historia, diligenter investigarentur, si quid in eis mutatum, vel temporum injuria, aut describentium negligentia, corruptum, appareret, id

annotaretur, atque hac ratione cujuscunque instituti ecclesiastici status antiquus & vicissitudines usque ad nostra tempora deducerentur. Hoc modo præparatus Ill. *Babmerus*, ad enucleandas Pontificum decretales se accinxit, atque jam A. 1714 *Tomum primum* ad Libros duos priores publicavit, decretalium decisiones cum protestantium Ecclesiarum principiis conferens, atque ostendens, longe cautius in earum applicatione procedendum esse, quam JCI plerique, nimium Juris Canonici sententiis inescati, antea fecisse consueverunt. Crevit labor sub manibus, & rerum dignitas effecit, ut tribus sequentibus Libris exponendis plus temporis & laboris impenderet, & majori ornatu atque studio eos expoliret, unde factum est, ut demum A. 1737 universo operi coronidem imponeret. Hoc autem labore superato, Institutiones Juris Canonici conscripsit, ut auditores, aliena prius esca lãtatos, proprio cibo pasceret. In his interim nondum substitit Ill. *Babmeri* diligentia, verum de nova etiam Corporis Juris Canonici editione, in qua variantis, inprimisque sinceræ, lectionis ratio haberetur, adornanda, senectute quantumvis ingravescente, serio cogitavit. Rectissime enim se cum constituit, in Academiis de librorum, ex quibus ipsæ leges, tanquam Jurisprudentiæ principia, hauriuntur, majori copia cogitandum esse. Hæc ratio ad novam hanc editionem adornandam Ill. Editorem potissimum impulit, quo in labore quid ab eo præstitum sit, antequam enarremus, de Dissertatione præliminari, Decreto præmissa, ubi varia Decreti *Gratiani* fortuna exponitur, dicendum est. *Gratianum* ex Etrusca civitate Clusio oriundum fuisse, ex inscriptione sepulcrali, in ejus honorem confecta, & a *Mabilonio* in *Itinerario Italico* edita, Ill. Editor comprobat. Eum circa medium Seculi duodecimi floruisse, ex *Tribemio*, & *Annalibus Benedictinis Gabrielis Buccellini*, ostendit. Fabulam de *Petro Lombardo* & *Petro Comestore*, partu adulterino una cum nostro editis, quam aliquis *Antoninus*, Florentinus Episcopus, in *Chronico* primus proculit, erudite convellit, *Pagium*, in *Critica ad Annales Daronii* consentientem, adducens. *Gratianum* opus suum iunxit *Bernbardi*,

Bernardi, Abbatis Clarævallis, compilasse, observat. In monasterio Bononiensi S. *Felicitis* hoc factum esse, ex inscriptione, a *Mabillonio* in libro supra citato edita, docet. Cœptum ab eo hunc laborem eo tempore, quo studium Juris civilis ad scholam Bononiensem translatum est, adeoque A. 1138, probabile videtur, A. 1151 vero ad finem opus perductum esse, *Calendarium Archigymnasii Bononiensis* antiquissimum indicat. Ante eum jam a quodam *Omnibono Concordiam discordantium Canonum* compositam, ejusque vestigia *Gratianum* secutum esse, *Albericus* in *Chronico* narravit, quam tamen narrationem nullo fundamento niti, adeoque ad fabulas relegandam esse, Ill. Editor fuscè demonstrat. Pro certo potius habet, *Gratianum* hoc opus proprio Marte composuisse, quamvis ex aliorum collectionibus sua hauserit, atque in novam formam converterit. Ægre fortassis ferebat, Juri civili operam dari, in Jure autem Ecclesiastico deesse collectionem, quæ æquale pretium cum Corpore Juris civilis haberet, cujus auxilio ad Juris Ecclesiastici notitiam studiosi Bononienses deduci possent. Tractabatur tunc temporis Bononiæ præter elegantiores literas tantum Jus civile, cum ea urbs Cæsarei juris esset. Molestum vero *Gratiano* fuit, deesse studiosis librum, ex quo jura ecclesiastica addiscere possent, unde sine dubio consilium de nova collectione, & quidem tali, conficienda, quæ in schola Bononiensi autoritate Pontificis publice explicaretur, suscepit. Adfuisse quidem jam eo tempore collectiones Canonum atque Epistolarum decretalium, Ill. Editor observat, earumque varias recenset. Cum autem illæ vel Pontificis causæ tantum inservirent, uti v. c. *Anselmi, Lucensis Episcopi, Collectio Canonum* omnis in eo est, ut *Gregorii VII* causam, a cujus partibus stetit, contra Imperatorem & *Guibertum* Antipapam ageret, quædam vero particulares duntaxat Canonum collectiones exhiberent, solum Bibliothecis, non usui scholastico, inservientes, nihil denique præter nudam compilationem Canonum, atque monumentorum ecclesiasticorum continerent; tale suscepit & exædificavit systema *Gratianus*, in quo methodo scholastica, tum usitata, propositiones

tiones quasdam instar principiorum præmitteret, singulas ex Canonibus, Pontificum decretis, Patrum scriptis, imo & legum consensu, comprobaret, simulque doceret, qua ratione discordantes Canones in concordiam reduci possent, id quod ejus institutum exemplis, e Decreto allatis, comprobat Ill. Editor. Opus hac ratione perfectum Academia Bononiensi obtulit *Gratianus*, ut illud examinaret, corrigeret, & postea *Eugenio III* offerret, idque, hujus autoritate & indultu confirmatum, Bononiæ doceretur. Quia enim, examen libri, qui Jus Canonicum nova methodo tractabat, ad Pontificem spectare, & præterea, facultatem, publice in scholis hanc systematis partem tradendi, ab eadem sede impetrandam esse, arbitratur, de ejus potissimum approbatione fuit sollicitus. Annuit desiderii *Gratiani* Academia, cujus nomine Cancellarius Academicus hoc negotium in se suscepit, atque hanc approbationem A. 1152 obtinuit. Multi quidem hac de re dubitarunt, ideo, quod rescriptum *Eugenii III* desit; verum Ill. Editor, cum prius observasset, per hanc Pontificis approbationem nequitiam usum forenses, sed tantum scholasticum, opus hoc accepisse, eam rem ex *Alexandro Machiavello* in *Commentario ad Sigonii Historiam Bononiensem*, quam Tomo tertio Operum *Sigonii* inseruit *Philippus Argelutus*, comprobata esse, docet. Ut autem felicius opus coeptum procederet, tres honorum Academicorum gradus Juris Canonici cultoribus præstituit Pontifex, ut ejusmodi præmiis ad hoc Jus eo alacrius tractandum juvenes allicerentur, id quod ex Calendario Bononiensi Ill. Editor ostendit. Duo Juris hujus interpretes, *Gratianus* videlicet ipse, & *M. Raynerius Bellapeccora*, A. 1152 constituti sunt, quamvis eam provinciam *Gratianus*, A. 1158 mortuus, non diu administraverit. Qui igitur in Decreto *Gratiani* promoti erant, *Magistri Decretorum*, nec non *Decretista*, vocati sunt, oppositi *Legistis*, in Jure Romano promotis, tantaque jam Seculo duodecimo eorum fuit autoritas, ut *Fridericus I* *Decretistas*, una cum *Legistis*, in suo comitatu habuerit, eosque in gravioribus causis in consilium adhibuerit, uti ex *Arnoldi Lubecensis Chronico Slavico Lib. III Cap. 10 n. 6* Ill. Editor

Pag. 12.

14.

Editor ostendit. Parem ergo ab eo tempore & æqualem habuit Decretum cum Jure civili auctoritatem, aliis Canonum compilationibus negatam, indeque effectum est, ut glossæ passim ad illud conscriberentur, summo omnium applausu exceptæ. Inter primos Glossatores Ill. Editor ipsum *Gratianum & Raynerium Bellapecuram*, a *Guidone Pancirolo* in libro *de claris Legum interpretibus* omisso, collocat, quamvis, eos Decretum, infinitis jam erroribus scatens, obscurasse magis, quam illustrasse, nequaquam diffiteatur. Graviore causæ tam Romæ in *Rota*, quam alibi, ex Decreto decisæ sunt, id quod variis exemplis Ill. Editor illustrat. Appendices variæ, palearum nomine venientes, Decreto mox adstruebantur. In aliis etiam Academiis maximam Decretum nanciscebatur auctoritatem, spuria tamen principia, ex spuris fontibus, *Isidori* nimirum *Mercatoris* collectione, hausta, per hoc ipsum Decretum simul introducta sunt. Laudandum esse *Gratianum*, quod *Pseudo-Isidorianæ* merces Decreto suo inseruerit, cumque, eas decretales adulterinas esse, optime novisset, nonnulli statuerunt. At vero, utrumque oppido falsum esse, invictis argumentis Ill. Editor demonstravit. Sterit Decreti hujus auctoritas usque ad medium Seculi decimi quinti inconcussa, usque dum aliquis Episcopus & Cardinalis, *Joannes a Turrecremata* dictus, Ordinis Prædicatorum sodalis, exemplo *Antonii Minsuccii*, qui Jus feudale in meliorem ordinem redigere studuit, incitatus, se ad Decretum *Gratiani* corrigendum accingeret. Cum vero *Gratianus* tam in forma, seu ordine connectendi, quam etiam in materia, seu in ipsis Canonibus, decretis Pontificum, aliisque, quæ huc pertinent, digerendis, peccasset, laudatus *Jo. a Turrecremata* tantum de forma & methodo meliore sollicitus fuit, atque curavit, ut, toto opere dissoluto, in meliorem ordinem collectanea & sententiæ *Gratiani* reducerentur, atque ad methodum, in decretalibus observatam, componerentur. Libros igitur quinque retinuit, licet nihilo fecius in aliis a methodo *Raymundi de Pennafortæ* recesserit. Quamvis ergo nova hæc Decreti ordinatio Pontificibus mirifice placuerit,

Pag. 17.

22.

cuerit, displicuit tamen Canonistis, veteri methodo & glossis in Decretum adeo affuetis, ut se ab illis retrahi non paterentur. Mansit ergo deforme Decretum in pristino statu, atque nova ejus ordinatio in tenebris diu delituit, usque dum jussu *Benedicti XIII*, atque cura *Justi Fontanini*, anno hujus Seculi vicefimo septimo, Romæ ex Codice manuscripto primum evulgaretur, quo quidem libro se summo cum fructu in hac editione adornanda usum esse, Ill. Editor profiteretur. De correctione deinceps Decreti, sub auspiciis trium Pontificum, *Pii IV, V*, atque *Gregorii XIII*, ab eruditissimis triginta quinque viris instituta, fuscè disputat, nomina correctorum, ex Præfatione *Justi Fontanini*, Decreto *Gratiani*, a *Turrecrematu* noviter ordinato, præmissa, recenset, eosque correctores nequam omnes naves ex Decreto eliminasse, imo totum eos *Gratianum* ita immutasse, ut, quæ hodie in Decreto comparent, non omnia *Gratiani* sint, observat. Quamvis etiam *Gregorius XIII* sub excommunicationis pœna omnem in posterum Decreti emendationem penitus prohibuerit; hoc tamen non obstante, *Petrus & Franciscus Pithei* Corporis Juris Canonici novam editionem, in qua ætas potissimum singulorum textuum studiose notata est, adornarunt, a quorum tamen sententia nonnunquam Ill. Editor recessit. Per correctionem istam Decretum *Gratiani* vim & auctoritatem legalem per indirectum accepisse, fuscè demonstrat. Hunc etiam Decreti usum doctrinalem tantum existimationis pondus Decreto attulisse, Ill. Editor docet, ut eruditi, qui acta & Canones Conciliorum, nec non Capitularia Regum Francorum, collegerunt, aut Patrum scripta de novo ediderunt, in margine locos notaverint, qui in Decreto ex illis desumpti sunt, ut cuivis, fontes ipsos evolventi, quænam capita exinde hausta in Decreto sint, appareat. Hæc denique auctoritas eos, qui in causa religionis inter se dissentiunt, induxit, ut ad illud in controversiis, tanquam ad validissimum causæ præsidium, recurrerent, illudque in partes suas traherent, majori fundamento se subnixos esse credentes, si autore *Gratiano* quædam afferre possent. Cum autem, reformatione religionis subsecuta,

subsecuta, quamplurima argumenta pro causa protestantium ex Decreto peterent eruditi, magno numero ab Ill. Editore Pag. 32. citati, ab eo tempore magis de destruenda, quam augenda, Decreti autoritate, quantumvis frustra, cogitatum est. Utilitatem, ex *Gratiani* Decreto hauriendam, Ill. Editor fuisse edisserit. Ex quibus dictis facile est ad intelligendum, quantum ipsi orbis literatus debeant, quod Corporis Juris Canonici novam editionem parare, illudque accuratius de novo sistere, secum constituerit. Conferri autem hoc Juris Corpus curavit cum quatuor Codicibus manuscriptis optimæ notæ, eumque laborem perficiendum filio eruditissimo, *Georgio Ludovico Babmero*, Antecessori hodie in Academia Gottingensi meritissimo, paternarum virtutum imitatori felicissimo, commisit, qui, cum adhuc in convictu paterno esset, ante abitum in Gottingensem Academiam hanc collationem cum sociis, sibi adjunctis, ad finem perduxit, atque variantes lectiones Ill. Parenti exhibuit. Apparuit exinde, *Gratianum* per correctores Romanos plane alium factum esse, quam Codices in statu suo primævo sistunt, a quo correctum Decretum magnopere recessit. Diligentissime igitur notavit Ill. Editor, quid a correctoribus sit additum, atque emendatum, ut differentia inter Decretum antiquum & correctum exinde appareret. Sæpe lectiones meliores in Codicibus manuscriptis deprehendit, quæ saniorum etiam sensum efficiunt, uti imprimis in *Can. Redintegrando 3, C. III, Qu. 1*, optimo exemplo docuit, & hoc remedio antiquum aliquem & inveteratum errorem explosit. In nominibus propriis tamen, & locorum designationibus, antiquos Codices ut plurimum corruptos esse, non dissitetur, eorumque ideo integritatem ex geographicis & historicis monumentis curiose restituit. Utus est autem Ill. Editor Codicibus manuscriptis tribus, quos Bibliotheca Regia Berolinensis asservat, de quibus omnibus accuratam suppeditat notitiam. Quarti Codicis copiam ipsi fecit Vir illustris, *Jo. Petr. a Ludwig*, qui eum in Bibliotheca, quam collegit, instructissima asservavit. 38. Quinti Codicis loco ipsi fuit Decretum, a *Turrecremata*, prout vidimus, nova methodo digestum, quod etiam

diligenter cum Decreto, a correctoribus Romanis emendato, contulit, cum nullum sit dubium, Eminentissimum Purpuratum meliorem Codicem adhibuisse. Non autem duntaxat lectionum variantium rationem habuit, sed, quod præcipuum erat, ad chronologiam & ætatem singulorum textuum diligenter respexit, quæ res cum laboris plenissima sit, & ab Ill. Editore solo peragi non potuerit, socium sibi assumpsit V. C. *Fridericum Sigismundum Witzlerum*, Quersfurtensem, qui, per XII annos in Academia Halensi moratus, in antiquitatibus & Juris scientia egregie profecit. Quotidie is per unam vel duas horas in ædibus *Babmerianis* huic temporum annotationi operam dedit; acta Conciliorum ex editione *Harduini* evolvit, Tomos & paginas ex ea ad singulos textus notavit, eaque annotata ad Ill. Editorem detulit, ulterius examinanda. Secutus quidem is hoc in negotio inprimis est *fratres Pitbaeos*, & *Iustum Fontaninum* in editione *Decreti, a Turrecremata ordinati*; sæpiissime tamen ab illis recessit, simulque rationem dissensus ut plurimum suppeditavit. Præterea locorum quoque rationem habuit, cum manifestum sit, varios mores, variamque disciplinam, pro diversitate locorum fuisse, adeo ut ex circumstantia loci genuinus sæpe Capituli sensus erui possit. Observationes denique iis textibus adjecit, quæ absque historię luminibus explicari nequeunt. Cum satis superque constet, non omnia esse *Gratiani*, quæ hodie in editione Romana correctæ deprehenduntur, illudque data opera demonstravit *Diomedes Brava*, *Patricius Tranensis*, in *Disquisitione critica de interpolatione Gratiani*, Bononiæ A. 1694 edita, illud quidem scriptum, cum in paucissimorum manibus sit, integrum hic Ill. Editor apposuit. Secundæ parti Corporis Juris Canonici Dissertationem præliminarem, *de decretalium Pontificum Romanorum variis collectionibus & fortuna*, idem præmisit. Exponit primo, quid Epistolæ Pontificum olim continuerint. Consulti nimirum de quæstionibus disciplinæ ecclesiasticæ dubiis, sententiam edebant, & ita rogati more *JCtorum* decernebant. Decreta quidem olim significasse ea, quæ, causa cognita, a Prætoribus aliisque magistratibus pronuntiabantur,

hantur, & quicquid ex Decreto statutum erat, id *decretale* dictum esse, Ill. Editor ex variis Juris civilis textibus comprobatur. Epistolas Pontificum etiam *decreta* dicta fuisse, ex testimonio *Dionysii Exigui* evincit. In sensu tamen longe diverso eas ita dici, quia Pontifices in causa controversa non dicebant sententiam, sed consulentibus respondebant, observat. Cum sedis Romanæ maxima antiquitas fuerit autoritas in Occidente, frequentissimæ ad eam factæ sunt ab aliis Ecclesiis, de dubiis juris articulis, relationes, de quibus sententiam in responso literis ediderunt, quæ diligenter in archivo Ecclesiæ Romanæ, seu *registris*, asservatæ sunt. *Regesta* enim, seu *registra*, medio ævo vocata esse scrinia, quæ chartas publicas & rescripta custodiebant, Ill. Editor observat. Quamvis autem ab initio istæ decretales vim legis nequaquam haberent; earum tamen autoritas, posteaquam colligi, & Codici Canonum adjici, cœperunt, major pedetentim existit. Constituerunt nimirum Episcopi Romani Seculo quarto, Romanæ Ecclesiæ morem ab omnibus in Occidente Ecclesiis observandum esse. Ex hoc principio collegerunt ulterius, in casibus dubiis Ecclesiam Romanam necessario consulendam esse. Hoc ipso factum est, ut relationes ad curiam Romanam crescerent, & inde decretalium copia indies augeretur. Quamvis vero, primam earum collectionem sub *Leone* factam fuisse, *P. de Marca* existimet, ab eo tamen Viri Celeberrimi, ab Ill. Editore citati, dissenserunt. Calculum suum eorum sententiæ is adjecit, *Dionysio Exiguo* gloriam primæ collectionis decretalium tribuit, deque *Dionysio* illo, ejusque compilatione, accurate & erudite disputavit. Collectionem *Dionysii* successu temporis auctam fuisse ex subsequentium Pontificum, qui post *Anastasium* vixerunt, *Hilarii* nempe usque ad *Gregorium II*, epistolis, eamque secundam decretalium collectionem dicendam esse, & codici *Dionysiano* mox videri adjectam, Ill. Editor contendit, *Justellum* consentientem adducens. Seculo sexto in Hispania codicem Canonum existitisse, autoritate legali præditum, eique decretales Pontificum adjectas videri, ex actis Concilii Bracarensis I, A. 561 habiti,

Pag. 3.

4 seq.

105 *

comprobat. Codicem illum, per varios Conciliorum Canones, in Hispania conditos, & epistolas *Gregorii M.* auctum fuisse, tandemque post annum 589 eidem ab Episcopo quodam Hispano Præfationem præmissam, Ill. Editor egregiis argumentis ostendit. Ex hac majori collectione conflatum postea est compendium, vel breviarium, Canonum & Epistolarum Papalium, nova methodo compilatum, in quo argumenta specialia, in certos titulos digesta, interque se connexa, deprehenduntur. Integrum videlicet compendium in decem Libros divisum esse, Ill. Editor nos docet, argumenta etiam, in singulis Libris pertractata, secundum Librorum seriem apponit. Singuli Libri in titulos subdivisi sunt, in quos epitome Canonum, vel Epistolarum, Pontificum Romanorum, argumentum tituli speciale illustrantium, relata est. Primus iste compilator nova arte, & quodammodo ordinatius, jura ecclesiastica collegit, eumque postea *Regino* cum aliis usque ad *Gratianum* secutus est. Primus hanc epitomen Canonum edidit Cardinalis *Aguirrius Tomo III Collectionis Conciliorum Hispania*, *Cajetanus Cennius* vero illam postea *Antiquitatibus Ecclesie Hispanæ* præmisit. Quamvis autem hic, *Isidorum Hispalensem* ejus compendii autorem fuisse, statuat, contra tamen sentit Ill. Editor, & Autorem circa finem Seculi VII, seu post Concilium Toletanum XVI, vixisse, adeoque, si *Isidoro* adscribendum sit, hoc de *Isidoro Sesabitano* capiendum esse, contendit. Seculo octavo, & quidem post annum 780, primum falsas & confictas Pontificum epistolas effingi cœpisse, earumque jam collectionem extitisse, Ill. Editor conjicit. Possidisse eam collectionem jam videtur *Ingelramnus*, Metensis Episcopus, quando A. 785 octoginta capitula, causam suam peroraturus, *Hadriano* Pontifici obtulit. Ea etenim capitula, quæ *Harduinus Tomo tertio Conciliorum* inseruit, maximam partem ex spuris Pontificum epistolis confarcinata esse, a *Cointio* in *Annal. Eccl. Franc. Tom. VI ad annum 785 n. 17* jam ostensum est. Seculo tamen nono magis illa collectio innotuit, prout ex *Hincmari Rbemensis* loco, ab Ill. Editore citato, intelligitur. Collectionis istius spuræ compilator *Isidori*

Idori Peccatoris nomen mentitur; hoc enim cognomine *Isidorus Hispanensis* poenitentiae quotidianae ergo. more monastico, usus est, unde librariorum negligentia illud cognomen in vocem *Mercatoris* perperam transformasse dicenda est. Hispanum fuisse hunc impostorem, Ill. Editor, allatis argumentis variis, comprobare satagit, quae an satis valida sint, & an non potius a Germano, aut Gallo, istae merces adulterinae fuerint profectae, uti quidem *Blondellus* censuit, eruditus lector iudicet. *Benedictum* interim *Levitam* has epistolas neutiquam confinxisse, contra *Blondellum* evidentissime demonstrat. Collectio haec, tot supposititiis Pontificum epistolis contaminata, eo tempore conflata est, quo de iudiciis ecclesiasticis inter curiam Romanam & Episcopos provinciarum, sub metropolitanis suis constitutos, lites jam dudum intercesserant. Et eam dubio procul ob causam compilata est, ut jus inde certum, & extra controversiam positum, erui in posterum posset, & curia Romana haberet, unde causam suam instrueret, cum praesertim decretalium tanta esset eo tempore autoritas, ut parem vim cum Canonibus haberent. Galliae sacerdotes supremos, inque illis *Hincmarum*, mendacia haec Pseudo-*Isidoriana* quodammodo in dubium vocasse, Ill. Editor observat, nihilo minus tamen, ea in tenebris eorum temporum, quibus publicata, facile speciem veritatis induisse, ideoque *Ingelramnum* & *Benedictum Levitam*, imo ipsos Galliae praesules, ex hac collectione plura in usus suos transtulisse, observat, autoritatis quoque eorum incrementum, usque ad ea tempora, quando Centuriatores Magdeburgici fraudem eruditae detexerunt, recenset. Cum studiosi Bononienses in addiscendo Jure civili ac Decreto diligentissime desudarent, ingentes exinde in foro lites existisse, has vero infinitas provocationes ad curiam Romanam peperisse, Ill. Editor observat. Nimirum jam circa Seculi quarti finem id egerunt Pontifices Romani, ut necessitatem, in quaestionibus Juris ecclesiastici dubiis ad sedem Romanam relationem faciendi, eamque super his consulendi, omnibus Episcopis in Occidente imponerent, atque controversiarum decisiones authenticas sibi assererent. Inde decre-

Pag. 18.

21.

tales, in ecclesiasticis ad relationes Episcoporum factæ, magnum in decidendis litibus obtinuerunt pondus, pauciori tamen numero per plurima sæcula in quibuscunque collectionibus apparentes. Seculo autem duodecimo *Gratianus* uberiorem earum numerum in scenam produxit, imo eo tempore de causis civilibus etiam pronuntiare cœperunt Pontifices, id quod ex *Cap. 5 X de Caus. possess. & propriet.* Ill.

Pag. 22. Editor comprobat. Ab eo tempore ingens decretalium multitudo prodiit, cum præsertim ex patrimonio *Petri* Romam frequentissime deferrentur tum relationes, tum provocationes, in rota Romana decidendæ. Ex his decisionibus rotalibus, quarum in foro magna autoritas fuit, decretales sunt compositæ, cumque decisionibus illis abundare forum inciperet, novæ collectiones earum componi cœperunt. Decretales autem more antiquo istæ decisiones dictæ sunt, quod in formam literarum, seu rescriptorum, redactæ, ad iudices delegatos ut plurimum transmissæ, vel ad præcedentes relationes compositæ fuerint. Exinde tandem alteram partem Juris Canonici natales suos accepisse, Ill. Editor monet. Ob tantam igitur decretalium multitudinem privata pariter ac publica autoritate quædam earum collectiones confectæ sunt, ut opus *Gratiani* exinde suppleretur, ipsæ vero decretales in usum forenses eo promptius & facilius deduci possent. Primam earum collectionem Ill. Editor eam vocat, quæ in *Urbano III* definit, cum ante *Bernhardi Circa* compilationem, quæ vulgo pro prima inter quinque antiquas haberi solet, composita ipsi videatur. Cumque ex hac collectione quamplurima *Bernhardus Papiensis*, & *Raymundus* in suas decretalium compilationes traxerint, atque inde nonnunquam hæc suppleri atque emendari queant, eam ex Codice vetustissimo Bibliothecæ Hassb-Casselanae in Appendice decretalium *N. 2* Ill. Editor primus evulgavit. Altera decretalium compilatio, sub titulo *Appendicis ad Concilium Lateranense III*, apud *Harduinum T. VI Concil. P. II pag. 1694* comparet. Re vera tamen eam non esse appendicem ad Concilium Lateranense III, sed principalem collectionem decretalium *Alexandri III*, Ill. Editor nos docet.

docet. Tertium locum *Bernbardi Circa* collectioni tribuit, Pag. 24; atque de reliquis etiam compilationibus, ab *Antonio Augustino* atque *Innocentio Cironio* editis, admodum fuse disputat. Cum autem non omnes istæ collectiones publica autoritate compilatæ essent, imo variæ decretales adhuc extra illas vagarentur, ita, ut de fide earum non satis certo constaret, atque maxima juris incertitudo exinde gigneretur, medelam huic malo adhibere studuit *Gregorius IX*, vir Juris Ecclesiastici peritissimus, & in Archigymnasio Bononiensi publicus quondam *Decreti* interpres, qui, novam decretalium collectionem, ex prioribus confarcatam, componi, eique novas, quæ prodierant, decretales addi, curavit. Sine dubio *Justinianum* hac in re secutus est Pontifex, qui ex Codicibus *Hermogeniano*, *Gregoriano*, & *Theodosiano*, *Justinianeum* suum Codicem, adjectis constitutionibus, a se noviter editis, compilavit. Usque adeo autem ad ejus exemplum se composuit *Gregorius*, ut non integras decretales ex more præcedentium compilatorum sisteret, sed tantum præcipua earum capita, vel etiam decisiones duntaxat, ibi contentas, referret, atque ad statum sui temporis accommodaret. Inde vero novas difficultates interpretibus creatas esse, ab illis demum superandas, qui integras decretales evolvere norunt, Ill. Editor gravissime judicat. Laudat eo nomine *Antonium Contium*, qui, in editione decretalium, A. 1570, adeoque ante correctionem Romanam, Antwerpæ adornata, ea, quæ in decretalibus omiſsa erant, textui subjecit, & sensum evidentiorum hoc pacto reddidit, quæ additiones adeo eruditus placuerunt, ut postea constanter editionibus decretalium novis, diverso quamquam charactere, inseri consueverint, non obstante editione Romana, sub *Gregorio III* publicata, in qua quidem omiſsæ sunt. Usus autem est *Gregorius IX* opera *Raymundi de Penna-Forte*, vel *Penia Fort*, uti in Bulla *Clementis VII*, qua catalogo Sanctorum inscriptus est *Raymundus*, vocatur. Fuit is Ordinis Prædicatorum socius, Capellanus, seu causarum palatii Apostolici auditor & pœnitentiarius, qui A. 1234 hunc laborem absolvit, a Pontifice confirmandum. Rescriptum
Gregorii

Pag. 29. *Gregorii IX*, ad Academiam Bononiensem missum, totum hic exhibuit Ill. Editor. Præter hanc vero *Raymundi* collectionem, duas adhuc alias recentiores existare, de quibus vulgo silent, qui historiam Juris Ecclesiastici descripserunt, idem commemorat. Altera est collectio *Innocentii IV*, unice ex Concilio generali, quod Pontifex A. 1245 indixerat & celebraverat, ad methodum decretalium *Gregorii IX* composita, & ad Academiam Bononiensem transmissa, ut tam in judiciis, quam in scholis, in posterum usum præstaret. Exhibuit hanc compilationem, nondum hætenus editam, in Appendice N. 3 ex Codice manuscripto Bibliothecæ Berolinensis Ill. Editor. Altera est *Gregorii X*, in ipso Lugdunensi Concilio generali II composita, quæ compilatio ad methodum decretalium communem in ipso Concilio jam ordinata, & pariter ad Academiam Bononiensem sub eadem forma, qua prior, transmissa erat, id quod pariter in Appendice N. 4 ex Codice MS to eodem Ill. Editor ostendit. Integram vero eam edere noluit, cum eodem ordine, quo in Codice prædicto sistitur, in Conciliorum collectionibus occurrat, unde tantum ex illo Codice variantes lectiones excerptit. Post ea tempora Corpus aliquod decretalium ex Epistolis *Gregorii IX*, *Innocentii IV*, & *Gregorii X*, compositum est, prout jam *Bernhardus de Montfaucon* in *Bibliotheca Manuscript. Tom. II pag. 121* docuit. Et, quamvis posteriores duo Pontifices iusserint, ut sub suis titulis decretalibus *Gregorii IX* intererentur, hoc tamen factum fuisse, non liquet, sed separatim posteriores duæ compilationes glossis illustratæ sunt, quas tamen hic addere Ill. Editor noluit. Hanc ipsam vero ob causam sub *Bonifacio VIII* novam decretalium compilationem produsse, cui præter noviter emissas decretales integræ præcedentes collectiones, de quibus modo dictum est, insertæ sunt, Ill. Editor observat. Dicebatur ea compilatio Liber sextus decretalium, ut in posterum, neglectis duabus præcedentibus, immediate *Gregorii IX* compilationi succederet, ejusque *Librum sextum* constitueret, licet in Libros quinque, ad methodum compilationum antiquarum, esset subdivisa. Hunc librum, sedulo prius perlectum

lectum atque examinatum A. 1298 promulgavit *Bonifacius*, qui alteram partem decretalium post hæc tempora constituit. Tertia pars deinceps eidem accessit ex *Clementis V* constitutionibus, in Concilio Viennensi, A. 1311. celebrato, editis, quoad maximam partem composita, decretalibus, ante & post illud Concilium datis, aucta, & A. 1303 in Consistorio publicata, quæ vulgo *Clementinarum* nomine insignitur, quamvis *Clemens V* hanc syllogen appellatione *Libri septimi* decretalium venire voluisse dicatur. Quod cum fufius jam sit expofitum a *Georgio Ludovico Bahmæro*, Antecessore Gottipgenfi meritiffimo, Ill. Editoris filio digniffimo, in *Diatriba de Clementinis* §. 12. actum agere Ill. Editor noluit, sed dictam modo Diatriben citavit. In omnes autem Academias hanc collectionem introduci negat. *Extravagantes Joannis XXII* privata auctoritate circa annum 1340 collectas esse, statuit. *Extravagantium communium* natales ad annum 1484 refert, easdemque privato studio collectas videri, monet, quamvis utraque extravaganantium collectio decretalium reliquis partibus adjecta fit, & per Bullam *Gregorii XIII* de A. 1580 stabilem & perpetuam sedem in Corpore Juris Canonici, & inde aliquam auctoritatem in foro, acceperit. Tandem, a *Petro Matthæo*, Jcto Lugdunenfi, circa finem Seculi XVI novam compilationem, quæ itidem *Liber septimus* audit, profectam esse, privata auctoritate collectam, & a partibus decretalium probentis separandam, Ill. Editor monet. Eam illustrationis & notitiæ causa in Appendicem coniecit, & primo statim loco ibi collocavit, cum continuationem extravaganantium contineat. Ab hac vero compilatione distingui debere alium quendam Librum septimum, cujus confectioem *Gregorius XIII* quibusdam Cardinalibus commiserat, Ill. Editor inculcat. Post mortem *Gregorii*, *Sixus V* æque curam suam ad ejus perfectionem, morte prædecessoris interruptam, extendit, publicatio tamen ejus impedita est. Parem in censum cum Libro illo septimo Ill. Editor refert *Institutiones Pauli Lancelotti*, jussu quidem *Pauli IV* conscriptas, nunquam tamen publica auctoritate & vi legis donatas, quanquam a *Paulo V* Corpori Juris Canonici notitiæ & illustrationis gratia annexerentur.

Pag. 31.

32.

rentur. Cumque ideo a partibus probatis Corporis Juris Canonici merito separanda sint, eas Appendici cum ceteris monumentis inferere, consultius duxit Ill. Editor. Tandem, ut quid in nova hac editione ad illustrandas decretales is attulerit, constet, sciendum est, eum utilia, sine quibus intelligi decretales nequeant, a *Raymundo* textui detracta, ex antiquis decretalium collectionibus excerptisse, ipsisque textibus, diversis tamen typis, inseruisse; ut sine ulla interruptione omnia conjunctim legi possint. Decretales insuper *Gregorii IX* etiam duobus Codicibus manuscriptis Bibliothecæ Regiæ Berolinensis contulit. Adjunxit illis Codicem perantiquum Bibliothecæ Hasso-Cassellanae, qui *Seculo XIII* videtur esse conscriptus. Quartum Codicem, qui *Seculi decimi quinti ætatem* refert, Bibliotheca Ill. *Ludewigi* suppeditavit. Contulit præterea editionem antiquissimam, A. 1478 in forma maxima evulgatam, ex qua plures se optimas lectiones collegisse, eamque editionem instar optimæ notæ Codicis manuscripti habendam esse, profitetur. Bibliothecæ Hasso-Cassellanae etiam acceptum refert Codicem decretalium *Alexandri III*, quem adeo in Appendice edidit. Librum quoque sextum decretalium cum Codice Regio Berolinensi, nec non alio quodam Codice ex Bibliotheca Hassiaca, contulit. Compos etiam factus est editionis antiquissimæ Libri sexti, & *Clementinarum*, adjectis Constitutionibus XV communibus, sub titulo *extravagantium*, quæ non diu post inventam artem typographicam typis expressa videtur. His aliisque adhuc subsidiis instructus, variantes lectiones, quæ textum vel illustrant, vel probabilem rationem sistunt, unde obscuritas emergens interdum tolli possit, cum cura annotavit, auxilio optimi Filii sæpius laudati hoc in negotio usus, quamvis vulgatam lectionem, ab editione Romana adoptatam, in ipso textu semper retinuerit. Denique capitulis quibusdam decretalium observationes breves historicas & criticas adpersit, atque omnis in eo fuit, ut ostenderet, ex quo fonte decretales desumptæ fuerint. In Librum sextum, Clementinas, & extravagantes, tales observationes conscribere, ob vires senectute fractas aliaque negotia non potuit. Ætatem quoque singulorum textuum

studiose

quodose notavit, & quamplurimos *Pithæorum* errores hac in re correxit, quamvis, in argumento adeo lubrico se ipsum nonnunquam lapsum esse, candide profiteatur, & ubi meliora edoctus est, palinodiam canat. Indices tandem locupletissimi, *Pithæonis* longe accuratioribus, adjecti sunt, in quibus instruendis Cl. *Henningii*, Leucopetrensis, operam Ill. Editor prædicat. Habent igitur Juris Ecclesiastici cultores jam fontem, unde sitim suam restinguant, Ill. *Böhmeri* diligentia ab obscuritatum sordibus purgatum, & vere limpidum. Nos autem præstantissimo huic Jureconsulto pro limatissimis operibus, quibus Bibliothecas nostras ditavit, proque incredibili industria, quam Juri Ecclesiastico illuminando impendit, gratias decernimus amplissimas, eique placidam senectutem, & lætissimos omnium rerum successus, ex animo comprecamur. Pag. 34.

HISTORIÆ UNIVERSALIS POLITICÆ, quantum ad ejus Partem I ac II, idea, plane nova ac legitima, translationem summorum imperiorum exhibens, in lectionum Academicarum usum proposita a JOANNE MATTHIA HASIO, Math. P. P. O.

Norimbergæ, impensis hæredum Homannianorum, 1743, 4.

Plag. 14.

Maxima erant haud ita pridem B. *Hafii* in Historiam, Chronologiam, ac præcipue in Geographiam, tabulasque geographicas convenienter naturæ adornandas, merita. Et hæc est causa, cur elementis hujus Historiæ universalis suis constet honos, sua stet dignitas. Dolemus merito Viri tantopere quondam fragileri obitum haud satis maturum, civitati eruditæ omnino lætuosum. Opus hoc posthumum in lucem bonis avibus emittit Cl. *Augustus Gottlob Böhmius*. Complectitur id ipsum Præfationem, sciagraphiam Historiæ summorum imperiorum, Tabulas chronologicas XVI accuratissimas, Tabulas XXVIII geographicas, exquisitissime fabricatas, coloribusque illuminatas selectissimis, ac instituto congruentibus. Tabulæ chronologicæ sequuntur ante Jesum natum æram Pentateuchi Samaritani veluti hypothesein. Eligenda enim Autori vide- Pag. 9.

- videbatur talis sententia, quæ indicaret modum, quo inter diluvium *Nouhicum* & initia regni Sinensis atque Ægyptii regni spatium ejusmodi interjaceret, quod sufficeret tempori, quo post extinctam generis humani multo maximam partem talis rursus numerus mortalium succrescere potuisset, qui regno cuidam formando esset aptus. Tempus hac ratione postdiluvianum 100 fere annis redditur amplius. Regnum ita *Menis* Ægyptiacum incidit quam proxime in annum periodi Julianæ 2516. *Cainanem* vero e Patriarchis postdiluvianis ejecit Autor, codicem Ebræum ac Samaritanum assecutus.
- Pag. 11. 14. In Chronologia patrum antediluvianorum secutus est rursus utrumque eum codicem consentientem. *Sesustris* ætatem exhibuit tergemina. Priorem desumpsit ex Chronico Alexandrino; secundam ex Marmore Arundelliano; tertiam posuit in *Rehabeami* tempora, siquidem multi *Sesustris* pro *Sesaco* habent. A condito mundo ad diluvium numerat annos 1656; a diluvio ad *Nachorem*, *Turachi* filium, annos 942; inde ad natum ipsum *Abrahamum* 60 annos; inde ad evocatum *Abrahamum* 75 annos; inde ad exitum Israelitarum ex Ægypto 430 annos; inde ad structuram ædis sacræ *Salomonæ* annos 680; inde ad finem regni *Zedekie* annos 422½. Ultimum horum annorum statuit annum 18 *Nebucadnezaris*, annum currentis periodi *Julianæ* 4127. Sciagraphia dicendorum exhibet prolegomena, seu definitiones ac divisiones, historię proprias, voces eo spectantes, titulos imperantium, appellationes quasdam particulares, vocabula chronologica. Scenam aperit historia sacræ politica patriarchalis & Judaica, ad excidium Hierosolymæ alterum procurrens. Sequitur hanc tractatio compendiosa, de summis imperiis inscripta. Carptim ibi exponitur de Imperio Ægyptio, Scythico, Assyriorum, Chaldæorum, ac Medorum, Lydorum, Trojanorum, Persarum, Græcorum. Imperium *Alexandri M.* Græcum fuit conflatum ex regnis Lacedæmonum, Sicyoniorum, Corinthiorum, Elidis, Argivorum, Mycenæorum, Messeniorum, Arcadiæ, Achajæ, Atheniensium, Bœoticiæ, Thessaliæ, Cretæ, non Siciliæ, ac Thraciæ & Macedoniæ. In imperio Græco memorabilia apparent regna Macedoniæ, Syriæ, Asiæ utriusque,

que, ac Ægypti. Inferuit in calce nonnihil de regnis Media
 Atropatensæ, Indicæ, Bactrianorum Græcorum, Bithyniæ, Per-
 gami, Ponti & Bospori, Cappadociæ, Armeniæ. Adjecit Pag. 40.
 psacula de republica Pœnorum. Tum vero ad res Romano-
 rum, eorumque imperium, procedit. Subjicit compendiosæ
 harum rerum tractationi epitomen regni Italici, Provinciæ,
 Burgundici, Armeniæ, Bohemiæ. Tum vero progreditur
 ad imperium Parthico-Perficum, Arabicum, seu Saracenicum 58.
 & Muhammedanum, Mugalicum, Timuricum, Turcomanui-
 cum, Ottomano-Turcicum, ac Constantinopolitanum, anno
 1453 recentius, Russicum, Sinicum, Tataricæ Orientalis, ac
 imperia Africana. Horum imperiorum ac regnorum initia,
 progressus, atque finis, intra Tabulos chronologicas accurate
 sunt indicata. Tabularum geographicarum series meditate
 fuit delineata. Prima imperium *Sesôstris* repræsentat. Im-
 perii Assyrii regiones ac fines Tabula secunda exhibentur.
 Tertia suppeditat fines regnorum, quibus Reges Mediæ, Ba-
 byloniæ, ac Lydiæ, præfederunt. Imperium Perficum, quale
 id imperante *Dario Histaspide* existit, offert conspectui Ta-
 bula quarta. Quinta imperium exprimit *Alexandri Magni*.
 Successorum ejus regna indicantur in Tabula sexta. Septima
 exhibet periodum horum regnorum alteram. Imperium Par-
 tho-Perficum exhibet Tabula octava. Imperii Romani, *Au-
 gusto* subjecti, limites offert nona Tabula. Decima exhibet
 imperium Romanum respectu divisionis, in occidentale ac
 orientale adornatæ. Imperium Romanum, *Justiniano I* pa-
 rens ac subjectum, suppeditat Mappa geographica undecima.
 Imperii Arabici, ejusque Saraceni ac Muhammedani, regio-
 nes Tabula duodecima complectitur. Partes imperii Arabici
 orientales offert Tabula XIII. Partes occidentales exhibet
 Tabula XIV. Quantæ extiterint regiones ac oræ imperii
 Arabici tempore expeditionis cruciatæ primæ, declarat Ta-
 bula XV. Tabula XVI exhibet partes imperii Arabici occi-
 dentales sub Moravidis potissimum Hispano-Africanis, ac tem-
 poribus Selgiukidarum. Tabula XVII spectatori tradit im-
 perium *Caroli Magni*, notatis divisionibus inter *Ludovici Pii*
 filios ac *Lotharii* primi natos. Imperii Romano-Germanici
 sub

sub *Ottone I* ac *Conrado II* regiones subministrat considerandas Tabula XVIII. Sequens Tabula indicat conspectum generalem partium earum, quæ unquam ad Imperium Romanum, a *Carolo Magno* resuscitatum, relatæ fuerunt, quantum ad tractus spectat occidentales. Partes orientales separatim exhibentur Tabula XX. Qualia existiterit forma imperii, *Carolo VI* Austriaco obnoxii, Tabula XXI ostendit, Imperii Mogalici, seu Zingiscanici, ad A. 1257 regiones exhibet Tabula XXII. Imperium *Tamerlanis* patet ex Tabula XXIII. Imperii Mogalici residuas regiones, seu *Can Taiſcha* regnum, æque ac imperii Tataro-Sinici limites, illustrat Tabula XXIV. Imperium Ottomanico-Turcicum indicat Tabula XXV, ad *Mubammedis II*, Constantinopolin expugnantis, ætatem accommodata. Sequens Tabula Turcici imperii spectat ad ætatem, quæ Viennam A. 1683 obsessam præcedit. Tabula XXVII exhibet idem imperium, pace Passarovicensi determinatum. Imperium Russicum, tam in Europa, quam in Asia, a *Petro Magno* constitutum, visentibus offert Tabula XXVIII. Hæc est libri ejus summa, in quo perficiendo, & ad umbilicam adducendo, Cel. Autor vitam calamumque deposuit, libri, si molem spectes, mediocris, si rationem habeas diligentia & accuratationis multijugæque notitiæ, cum operibus difficillimis ac pretiosissimis comparandi.

IL NEUTONIANISMO, &c.

id est,

NEUTONIANISMUS, SIVE DIALOGI DE LUCE,
Coloribus, & Attractione. Editio sexta.

Neapoli, impensis hæredum Hertziarum, 1746, 8 maj.

Alph. 1 plag. 4, Tab. æn. 1.

Novo nunc atque eo habitu indutum in lucem prodit doctissimum hoc Illustrissimi Comitis *Francisci Algarotti* opus, ut, quam olim meruit, famam non tueri modo, sed & multo adhuc majorem sibi conciliare, queat. Equidem jam summo plausu, frequentissimiisque præconiis, non minus eruditorum, quam omnium eorum, qui elegantissimas quasque literas amant, exceptum est, quamprimum ipsorum conspectui

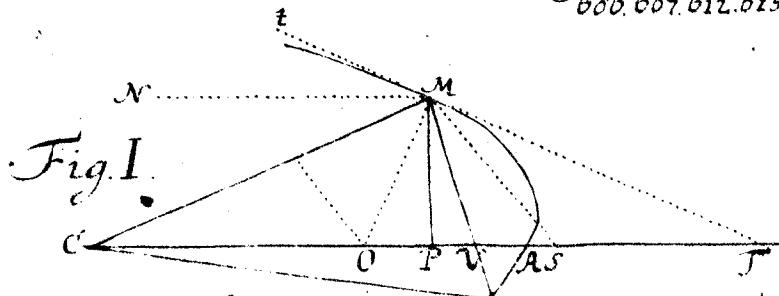
spectui fuit expositum; id quod, si nihil aliud, vel iteratae sæpius ejusdem editiones, & translationes, luculenter testantur. Nec sane erit aliquis, præclari gustu adeo destitutus, ut laude illud, quam publice tulit, satis esse dignum, neget, sive ipsum institutum, sive argumentum, sive tractandi methodum, consideret. Quo plura enim in scientiis exstant, quæ, etsi ad culturam intellectus, & ad multiplicem rerum, nobis quotidie obversantium, cognitionem comparandam, sint apprime utilia, adeo tamen magnæ molis operibus ac difficili sermone involuta jacent, ut iis, quibus omne tempus sedulæ literarum culturæ impendere non datur, fere inaccessibleia maneant; eo utiliore procul dubio operam ii navant, qui talia austero, quo incedunt, habitu exuere, sermone plano ac populari includere, variisque ad placendum requisitis exornare, nituntur. Digna sane inter ea est præclara illa *Newtoni* de Luce & Coloribus theoria, quæ totam Physicorum gentem, cum primum panderetur, in sui admirationem rapuit, dignæ etiam sunt reliquæ doctrinæ, Viri summi Systema constituentes, ut planè atque expeditè reddantur, sicque ad omnium, qui sciendi cupiditate tanguntur, notitiam traducantur. Quod etiam ita executus est ill. *Newtonianismi* Autor, ut non solum rem ipsam dilucide & ordine naturali explicaret, collatis simul aliorum Philosophorum de eadem re sententiis, sed & elegantissimo, quod ipsi plane proprium est, dicendi genere, interspersisque ubique salibus, & polioris sermonis floribus, mirum in modum exornaret. Attamen novæ nunc accedunt causæ, cur hæc editio palmam reliquis præripere, Lectoribusque suis denuo se commendare, possit. Cum enim varia judicia, de opere suo lata, nec non animadversiones criticas, in illud hinc inde factas, intellexisset Ill. Autor, hæc ipsi incitamento fuere, ut denuo totum scriptum retexeret, atque omnia iterum sedulo rimaretur; unde factum est, ut variæ nunc emendationes in eo sint conspicuæ, additis aliis, plurimis resecdis, quin & ipsa dicendi genera magis perpolita & ornata appareant; licet ipse, insigni modestia ductus, illud adhuc a perfectionis, quem in eo desiderat, gradu multum remotum esse, fateatur. Ipsa Operis contenta quod attinet, inutile fere judicamus, de iis

uberius

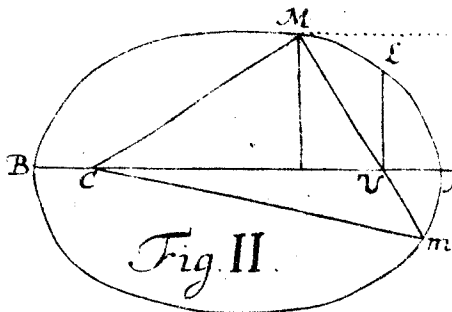
uberius verba facere, cum non solum illud jam pervulgatum, ac in publicum notum, exstet, sed & nos ipsi jam tum, cum primum lucem adspiceret, de argumento libri tantum, quantum satis est, dixerimus. Vid. *Nov. Act. Erud. A. 1739 pag. 613*. Est vero liber jam ita comparatus, ut non levis tantum sequioris usui (quemadmodum tunc titulus præ se ferebat) inserviat, sed & quibusvis viris, elegantioris doctrinæ fautoribus, sese probare possit. Quare adjiciamus tantum mentionem variorum scriptorum, huic editioni noviter adjectorum. Primo *duæ* exhibentur *Epistolæ*, Systema opticum Comitis *Rizzetti*, jam satis notum, respicientes, quibus partim ejus argumenta, ad confirmandam sententiam suam allata, modeste expenduntur, partim dubia contra *Newtonianismum*, ab eo excitata, diluuntur. Sequuntur *duæ Dissertationes*, Gallice scriptæ, & A. 1739 *Diario Parisiensi*, cui titulus: *Le Pour & le Contre*, insertæ, quibus opinio, circa numerum colorum simplicium a Clar. *Du Fay* prolata, examini subijcitur. Statuit nempe Vir ingeniosus, loco septem colorum principalium, e quibus, summus *Newtonus*, quemvis radium laminis componi, tot experimentis probare annisus est, non nisi tres numero existere, rubrum, flavum, cœruleum; ex rubro enim & flavo aureum, ex flavo & cœruleo viridem, componi posse, sicut indicum & violaceum non nisi gradus sint fusciores cœrulei. His varia apponit Autor noster experimenta, quibus aureum & viridem compositos differre a simplicibus *Newtonianis*, sicut indicum & violaceum a cœruleo fusciori, evincitur. Denique exhibetur *Dissertatio* Latina, ab Autore juvene in *Academia Institutii Bononiensis* recitata, qua recensentur varia experimenta, circa *Theoriam Newtoni* instituta, quæ omnia cum *Newtonianis* ubique egregie conspirare deprehensa sunt. His igitur finis imponitur elegantissimo Opusculo, cui si plura exstarent similia, aliaque etiam sublimiorum scientiarum materiæ hac ratione luci essent expositæ, singulari prorsus & scientiis, & omnibus, qui his delectantur, id emolumento fore, plurimumque ad magis magisque divulgandum solidioris doctrinæ gustum conducturum esse, confidimus; quod sane a nemine melius, quam ab excellenti Autoris nostri ingenio, expectare liceret.

CHRIST

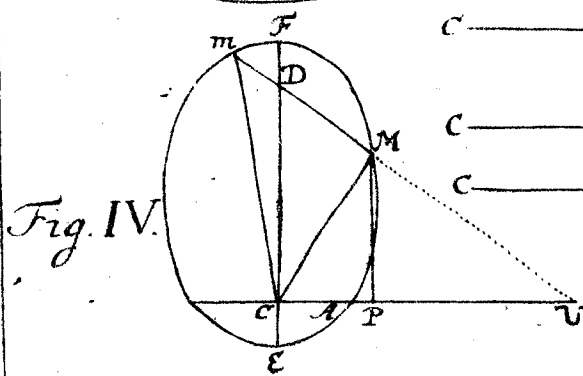
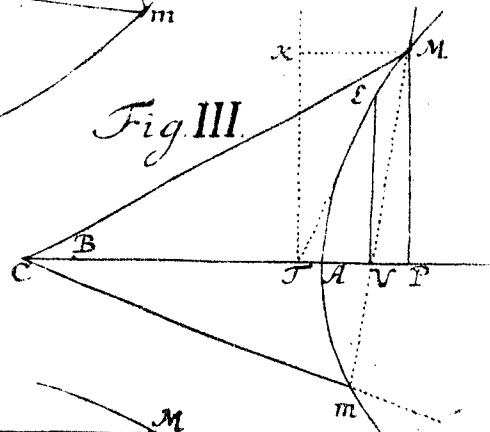

Fig. I.

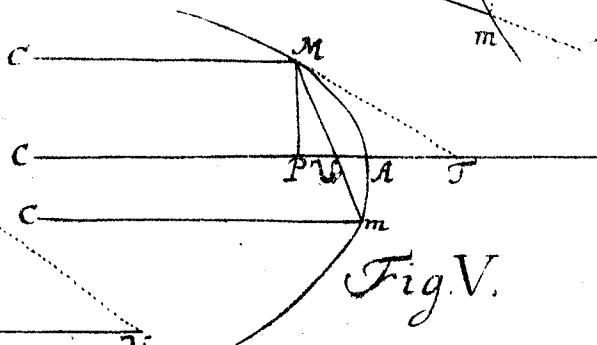

Fig. II.

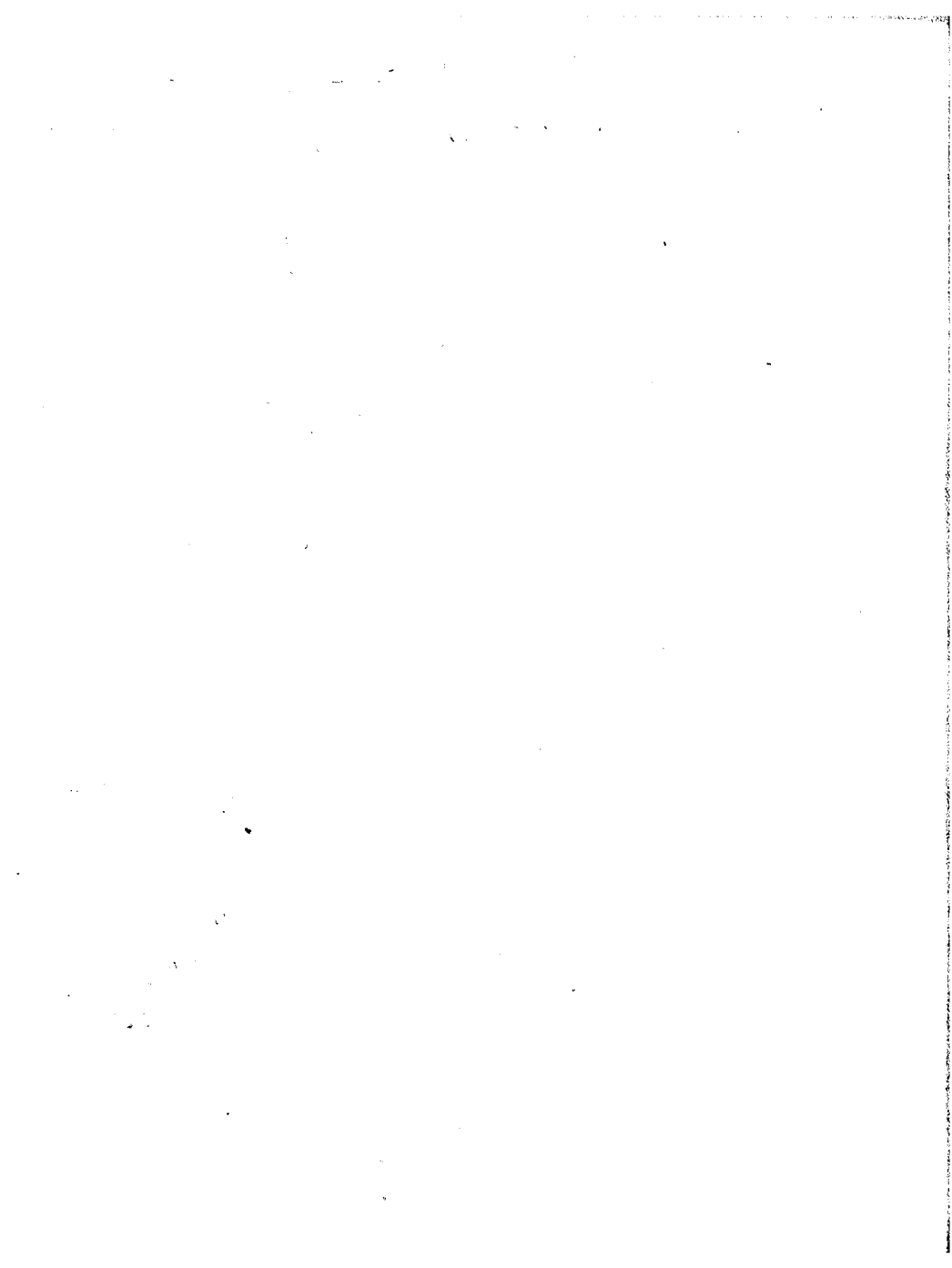
Fig. III.

Fig. IV.

Fig. V.

CHRIST. FRID. OECHLITZII, A. M. ANALY-
 sis Solutionis suæ Problematis Catoptrico-Analytici, in
 Nov. Act. A. 1746 Mart. P. I pag. 134 traditæ, con-
 tinuata, ubi Problema illud generatim considera-
 tum & solutum sistitur.

Analyfin Problematis hujus traditurus eadem methodo, qua
 in ejus solutione invenienda me versatum esse fateor,
 procedere consultum duxi. Casum nempe ejus particularem
 atque simpliciorem, cujus consideratio primo sese mihi obtu-
 lit, Analyfi subjectum superatumque nupero *Mense Aprili* ex-
 posui. Ut ergo Problematis solutio omnibus numeris abso-
 luta habeatur, restat, ut ipsum, sensu latissimo, prout a Cel.
 Autore propositum est, acceptum, qua ratione a me ad fi-
 nem perductum sit, methodo analytica nunc exhibeam.

1. Sensus itaque *Problematis generalis* is est: *Dato pun-* TAB. V
cto radiante C, invenire Curvam continuam MAM, ea proprie- Fig. 1.
tate præditam, ut radius quivis CM, in Curvam incidens, ac
inde in m reflexus, ex m denuo reflectatur in C. Relata sta-
tim Curva, ut moris est, ad coordinatas rectangulas, sit CP
= x, PM = y, Rµ = dx, MR (ordinatis in ea positione,
quam figura exhibet, decreſcentibus) = -dy; ponatur
 $\frac{dx}{-dy}$ (seu *tang. PMT* ad rad. 1) = p , unde subtangens
 $PT = \frac{y dx}{-dy} = y p$, subnormalis $PO = \frac{-y dy}{dx} = \frac{y}{p}$; deni-
 que sit $CV = u$, & *tang. PMV*, seu *cot. MVP*, = v , po-
 sito radio = 1.

2. Primo itaque condendæ sunt formulæ, quibus gene-
 ratim ex datis positione, Curva quavis *MA*, & radio quovis
 incidente *CM*, positio reflexi *MV* definitur per quantitates
 ad Curvam pertinentes. Quæ facile deducuntur ex conside-
 rata primo reflexione radii axi paralleli *NM* (conf. *Sched.*
nuperum §. 2 pag. 226). Reflectatur enim is in *S*, eritque *TMS*
 $= tMN = MTS$, unde $SM = ST$; & $OMS = NMO$
 $Gggg = MOS$,

602 NOVA ACTA ERUDITORUM

$\Rightarrow MOS$, unde $SO = SM = ST$, seu $ST = \frac{1}{2}OT$. Ponatur nunc OQ ipsi SM parallela, eritque $QOM = OMS =$ (p. modo ostensa) MOS ; quare, cum etiam sit (ex nat. reflex.) $QMO = OMV$, erit $\Delta OMQ = \Delta OMV$, proinde $OQ = OV$. Hinc, cum sit, ob sim. $\Delta\Delta CSM, COQ$, $CS : SM = CO : OQ$ seu OV ; inveniatur CV , componendo $CS : CS + SM = CO : CO + OV$; unde, quia $CS = CT -$

$$TS = (\S. 1) x + \frac{1}{2}yp - \frac{1}{2}\frac{y}{p}, CS + SM = CS + ST =$$

$$CT = x + yp, CO = CP - PO = x - \frac{y}{p}, \text{ fiet } CV =$$

$$(x + yp) \left(x - \frac{y}{p}\right) : \left(x + \frac{1}{2}yp - \frac{1}{2}\frac{y}{p}\right) = u. \text{ Dein tang. } PMV$$

$$= \frac{PV}{PM} = \frac{u-x}{y} = \left(xp - \frac{x}{p} - 2y\right) : \left(2x + yp -$$

$$\frac{y}{p}\right) = v. \text{ Quæ duæ quantitates } u \text{ \& } v \text{ positionem radii } MV \text{ determinant.}$$

3. Ad ipsam Curvæ propositæ naturam indagandam nunc accedens, ratiocinium formo simile ei, quod in casu speciali (conf. §. 3 pag. 226) institui. In eo enim imprimis versatur negotium, ut Curva, proprietate præscripta gaudens, sit continua. Quod ut efficiatur, ponatur MAm desiderata Curva continua; concipiatur radius aliquis CM reflecti in V , & tam CV seu u , quam $\cotang. V$ seu v , dari per x , vel y , vel p , per quarum unam semper vi formularum superiorum ex æquatione Curvæ dari possunt. Primo itaque eidem u aliud adhuc punctum Curvæ m respondeat, necesse est; secus enim alter radius Cm , si tanquam incidens consideretur, non etiam reflecteretur in V . Quare æquatio Curvæ inter u & x , vel y , vel p , ita debet esse comparata, ut pro quavis u , si ea eeu cognita assumatur, duos valores ipsius x , vel y , vel p , ambigue præbeat. Quod si in Curva quadam obtineat, hoc ipso jam fiet, ut, quovis radio CM in V reflexo, aliquis radius, ex V denuo in Curvam incidens, Vm iterum reverti possit

possit in C . Sed præterea Problema nostrum exigit, ut MV , Vm , eandem rectam continuam, h. e. eundem angulum V cum axe, constituent. Ergo, ut eidem illi u , quæ ad duo puncta M, m , pertinet, unica tantum v respondeat, requiritur. Ad similem prorsus conclusionem pervenietur, si loco u initio assumatur v . Nam primo eidem v duo puncta Curvæ M, m , h. e. duæ xyp ambigue respondere debent; quo fiet, ut semper a duobus radiis CM, Cm reflexi MV, mV axi sub eodem angulo, & ad easdem partes posito, occurrant; præterea autem pro eadem ista v unica tantum u obtinere debet, quo ipso duo hi radii in idem punctum V incidant, eandemque rectam continuam efficiant.

4. Ex his intelligitur, quænam relatio inter quantitates assumptas xyp , atque uv , naturam Probl. nostri constituat. Primo enim, cuivis valori, qui tam pro u , quam pro v , assumitur, duos valores ipsius x , vel y , vel p , ambigue respondere, necesse est. Dein unico valori ipsius u unicus tantum valor ipsius v , & vice versa unico ipsius v valori unicus ipsius u valor, competere debet. Quibus duabus conditionibus simul obtinentibus, præscriptam proprietatem ubique in Curva locum habituram, oppido liquet. Cum autem (§. 2) v simplicius exprimatur, quam u , considerabo in posterum, quomodo ex assumpta v definiantur xyp , & u . Quibus positus, duæ conditiones allatæ, si simplicissime enuntientur, eo redibunt, ut

1) xyp sint functiones ipsius v , ex irrationalibus quadraticis conflatæ,

2) u sit functio ejusdem v mere rationalis.

5. Hac ratione jam id effectum est, ut proprietas Probl. palmaria, eique imprimis difficultatem inducens, lex nempe continuitatis, in computum ducta, & Probl. ad quæstionem Methodi tangentium invertiæ reductum sit, in qua de relatione inter coordinatas xy , & puv , per has coordinatas, earumque differentialia, expressas, agitur. Quare, si nunc absque alia præparatione Curvas varias desideratas, easque algebraicas, eruere vellemus, assumenda esset pro lubitu æquatio c. g. in-

ter u & v , posteriori conditioni satisfaciens, ut $u = av$, $u = av + b$, &c.; quo factò haberetur, restituendo ipsius p valorem, æquatio Curvæ diff. primi gradus; quæ integranda, ac dein videndum esset, an xy tales valores, quales ex condit. priore habere debent, obtineant. Sed, ne dicam, rem hac ratione saltem tentando perfici, nullamque solutionem generalem inde derivari, posse, insuper difficultas, æquationes ejusmodi reducendi, esset prorsus insuperabilis, cum formulæ, quibus uv per xy & dx , dy , exprimuntur, adeo sint complicatæ, ut etiam in casu simplicissimo $u = a$ æquatio ad Sect. conici non nisi operoso calculo derivari queat.

6. Alia igitur methodus adhibenda erit, in difficillimis methodi tangentium invertæ quæstionibus, ubi ex data relatione inter quantitates, per coordinatas Curvæ, earumque differentialia, expressas, ut hic uv , quæritur ipsa æquatio Curvæ, in subsidium vocanda. Nimirum ope æquationum, quibus uv per xy & p exprimuntur, debitis substitutionibus eliminandæ sunt ipsæ xy , ita ut remaneat æquatio inter p & uv , in qua si dein detur una earum e. g. p per reliquas uv , dentur etiam xy per easdem quantitates, ideoque (ob earum relationem mutuam, per hyp. datam,) per earum alterutram; adeo, ut vel, eliminando hanc ipsam, æquatio inter xy reperiri possit, vel tamen constructio semper in promptu sit. Hunc

in finem assumo ex §. 2 duas æquationes 1) $(xp - \frac{x}{p} - 2y)$:

$$(2x + yp - \frac{y}{p}) = v, \text{ \& } \frac{u-x}{y} = v, \text{ seu } 2) x = u - vy.$$

Substituendo x in priori habebitur 3) $y = \frac{v}{p} u (p^2 - 2pv - 1)$: $(pv + 1)(p - v)$. Differentiando autem 2dam, ponendoque (§. 1) $dx = -pdy$, fit 4) $du - ydv + (p - v)dy = 0$. Jam ex his æquationibus eliminando y (qui calculus

facile absolvitur, exprimendo æquat. 4) ita: $\frac{du}{y} - dv$

$$+ (p - v) \frac{dy}{y} = 0, \text{ \& } \text{substituendo } \frac{dy}{y} \text{ ex æquat. 3) per}$$

diffe-

differentialia logarithmica, & dividendo totam æquationem per $p^2 + 1$, emergit æquatio sequens quaesita inter p, u, v :

$(pv + 1) (p - v) du - (p - v) p u dv + (v^2 + 1) u dp = 0$. In hac æquatione jam ex binis quantitatum, cum ingredientium, semper datur tertia. Si ergo exprimatur e. g. u per v secundum conditionem 2am, illaque integretur, dabitur etiam p per v . Unde, si hæc expressio sit talis, qualem cond. prima exigit, in æquatione 3) dabitur y per v , unde per 2) etiam x per v , adeoque, eliminando v , æquatio inter x, y . Vel, si secundum cond. primam sumatur p per v , dabitur, facta æquationis resolutione, etiam u per v , quæ si conditioni 2de satisfaciat, dabitur eodem modo æquatio inter x, y . Nimirum sufficit, valorem ipsius p conditionem primam sequi, quo facto valores ipsarum x, y per se eidem satisficient, cum duabus p necessario duo puncta Curvæ respondeant. Ex his simul liquet, (quod & a priori jam posset colligi,) infinita Curvarum genera proposito respondere, cum æquatio, inter duas dictarum quantitatum assumta, infinitis modis variari queat

7. Ab hujus itaque æquationis primariæ resolutione pendet determinatio omnium possibilium Curvarum algebraicarum, Problemati, vi superiorum, satisficientium. Ut ergo hac methodo Curvas simpliciores eruamus, assumamus primo æquationem, qua exprimatur u per v secundum cond. secundam, & quæramus p . Simplicissimus ipsius u valor erit, si ponatur $= a$; tunc autem u proprie a v penitus non pendet, seu unica u omnibus omnino v responder. Induit vero æquatio hoc casu hanc formam: $-(p - v) p dv + (v^2 + 1) dp = 0$, seu $dv - \frac{v dv}{p} - \frac{(v^2 + 1) dp}{p^2} = 0$, quæ, ut reddatur integrabilis, dividenda est per $(v^2 + 1)^{\frac{1}{2}}$; quo facto erit integralis $\int \frac{v}{\sqrt{v^2 + 1}} + \frac{1}{p \sqrt{v^2 + 1}} = n$ constanti arbitrariæ; unde emergit $p = \frac{1}{+n \sqrt{v^2 + 1} - v}$ ejusque adeo formæ, qualis per cond. primam requiritur.

Ut æquat. inter xy habeatur, hoc casu ad æquat. 3) §. 6 recurrere non opus; cum enim sit æquat. 2) $x = a - vy$, seu $v = \frac{a-x}{y}$, & $p = \frac{-dx}{dy}$, fiet $\frac{-dx}{dy} = \frac{(x-a) dx + y dy}{\sqrt{(a-x^2+y^2)} - a + x}$, seu $\frac{-dx}{dy} = -n dx$, quæ denuo integrata dat $\sqrt{(a-x^2+y^2)} = C - nx$.

Ut constans C determinetur, ponatur $x = a$, unde $y = C - na$. Cum autem tunc sit $v = 0$, fiet $p = \frac{1}{n}$, & 3) $y = \frac{1}{2} a (p^2 - 1)$: $p = \frac{(1-n^2)}{2n} a$, unde $C = y + na = \frac{(1+n^2)}{2n} a$. Quare æquat. est $\sqrt{(a-x^2+y^2)} = \frac{(1+n^2)}{2n} a - nx$; quæ ideo denotat generatim sectionem conicæ, cujus

TAB. V focus unus C , alter V , posita $CV = a$, axis major $BA = \frac{a}{n}$, Fig. 2, 3.

$n = \text{tang. anguli } LTV$, quem tangens sectionis LT , foco V respondens, cum axe conflicuit, posito sinu toto $= 1$. Nam (per modo ostens.) $LV = \frac{(1-n^2)}{2n} a$, unde, ob $n : 1 = LV : VT$, erit $PT = \frac{(1+n^2)}{2n^2} a - x$; ex natura sectionis conicæ autem est, ducta normali TK , $BA : CV = MK$, seu $PT : VM$, hoc est, $\frac{a}{n} : a$, seu $1 : n = \frac{(1+n^2)}{2n^2} a - x : \sqrt{(a-x^2+y^2)}$; unde æquatio præced. oritur. Et quidem prodit vel Ellipsis, vel Hyperbola, prout $n <$, vel $>$ 1. Quales Problemati nostro hoc modo satisfacere, a priori abunde constat. Ceterum liquet, Hyperbolam proprie non phytice, sed saltem geometricæ, conditionem præscriptam exhibere.

g. Pona-

8. Ponatur nunc $u = av$, & æquatio primaria fit $(p-v)dv + (v^2 + 1)vdp = 0$, seu $p dv + (v^2 + 1) v dp - v dv = 0$, quæ iterum integrabilis fiet, dividendo per

$$(v^2 + 1)^{\frac{1}{2}}, \text{ eritque integralis } \frac{pv}{\sqrt{(v^2 + 1)}} + \frac{1}{\sqrt{(v^2 + 1)}} = n$$

$$n \text{ constanti arbitrariæ; unde sic } p = \frac{+n\sqrt{(v^2 + 1)} - 1}{v}$$

quæ iterum conditioni primæ satisficit. Pro æquatione inter x & y elicienda sumatur iterum æquatio 2) $x = av - vy$, seu $v = \frac{x}{a-y}$, unde erit $p = \frac{-dx}{dy} = \frac{+n\sqrt{(x^2 + a-y^2)} - a + y}{x}$, ex cujus integratione prodit, (ut §. præc.) $\frac{+ \sqrt{(x^2 + a-y^2)}}{2n} = C - ny$, seu (determinata constante) $= \frac{(1+n^2)}{2n} a - ny$;

quæ priori prorsus fit æqualis, modo in ea x & y permulentur. Unde patet, eam adhuc denotare sectionem conï, ad rectam per focum CA , axi transverso EF normalem, relatam. Quod & statim a priori patet. Nam, quia $u = av$, est $v : 1 = u : a$, id est, (§. 1) $PV : PM = CV : a$; ergo, occurrente MV ipsi CF in D , $CD = a$, seu radius reflexus MF semper per punctum constans D transit. Eodem modo adhuc sectiones conï prodirent ponendo $u = a + bv$.

TAB. V
Fig. 4.

9. Sed fatendum, si jam pro u aliæ functiones ipsius v assumantur, haud adeo facile ad resolutionem æquationis primariæ perveniri. Quare videndum, quid altera via, qua sumitur relatio inter p & v , & quaeritur u , possit erui. Æquatio, statuendo u quaesitam, fit $\frac{du}{u} = \frac{p^2 dv - pv dv - v^2 dp - dp}{p^2 v - pv^2 + p - v}$.

In hac jam secundum cond. primam (§. 4) sumi debet p functio ipsius v irrationalis. Cum vero non pateat, qualis ea esse debeat, ut æquatio fiat integrabilis, hæc ipsa primo indaganda. Ponatur ergo p componi ex parte & rationali & irrationali, hunc in modum $P + \sqrt{Q}$, positis ipsis P, Q rationalibus. Substituto hoc valore, & ponendo, radicales sese tollere

tollere mutuo tam in numeratore, quam in denominatore, habebuntur duæ æquationes; prima $2Pv\sqrt{Q} - v^2\sqrt{Q} + \sqrt{Q} = 0$, unde $P = \frac{v^2-1}{2v}$, altera $2P\sqrt{Q}.dv - v\sqrt{Q}.dv - \frac{(v^2+1)dQ}{2\sqrt{Q}} = 0$, cujus integralis $Q = \frac{n(v^2+1)}{v^2}$, ubi n constans arbitraria. Hisce valoribus in expressione remanente substitutis, fit $\frac{du}{u} = \frac{(3v^2+1-4n)dv}{v(v^2+1-4n)}$, quæ per logarithmos integrata præbet $u = cv(v^2+1-4n)$; cumque fit $p = \frac{v^2-1+2\sqrt{n(v^2+1)}}{2v}$, patet, conditioni utrique

§. 4 hoc modo esse satisfactum. Substituendo jam hos valores in æquat. 3) & 2) §. 6 posito brevitatis causa $1-4n = m$, fit $y = \frac{1}{2}c(v^2+m)(3v^2-2+2\sqrt{v^2+1}) : v^2$ & $x = cv(v^2+m) - vy$. Ex his, eliminando v , haberi potest æquatio inter x, y , quam, simul patet, infinitas species sub se continere, ob duas indeterminatas nc , quarum utraque pro libitu variari potest. Si sumatur species simplicissima, qua $m = 0$, fiet $p = \frac{v^2-1+\sqrt{v^2+1}}{2v}$, $y = \frac{1}{2}c(3v^2-2+2\sqrt{v^2+1})$ unde $v^2 = \frac{6y+8c+2\sqrt{(6cy+16c^2)}}{9c}$,

& $x = v(cv^2 - y)$, ex quibus datur x per y , & Curva per puncta facile potest construi. Videtur autem ea æti ad minimum esse ordinis, & 4 cruribus parabolicis, ad superiorem partem axis positis, pergere in infinitum, infra axem autem non extendi ultra ordinatam $2c$.

10. Verum enim vero hac ratione nondum ad solutionem generalem, & omnes Curvas algebraicas eadem formula simul exhibentem, qualis ad Problema hoc omnimode absolvendum merito desideratur, esse perventum, incipias iri nequit. Quam cum variis modis tentassem, vidi, difficultatem in eo imprimis latere, quod methodo, in §. 7 seq. observata, primo conditio Probl. implenda, dein vero æquatio differentialis

ferentialis, eaque satis complexa, integranda sit, quorum posterius priori omnino est valde difficilius. Huic ergo incommodo succurrere cupiens, versa vice primo æquationem differentialem primariam resolvere, & Curvas omnes algebraicas ex ea determinare, postea vero inter has, quæ Problemati satisfaciunt, eruere, studui; quo factò facile ad optatum finem perveni. Resumo igitur æquationem §. 8, quæ ita disposita est

separabilis: $\frac{du}{u} = \frac{p^2 dv - pvdv - v^2 dp - dp}{(pv + 1)(p - v)}$. Quæ ut

per logimos integrari queat, quæro, an non posterius membrum in differentialia logmica ipsarum $pv + 1$ & $p - v$ resolvatur,

& omnino illud deprehendo resolvi in $\frac{p dv + v dp}{pv + 1} - \frac{dp}{p - v}$.

Unde integralis $lu = l(pv + 1) + \int \frac{dp}{v - p}$. Quæritur nunc,

qualis relatio debeat esse inter p & v , ut hæc æquatio integralis fiat algebraica. Manifestum est, hunc in finem $\int \frac{dp}{v - p}$

etiam debere esse logmicam. Quare, cum p quærere velimus per v , tollendum primo dp , quod fiet, resolvendo $\int \frac{dp}{v - p}$

in $\int \frac{dp - dv + dv}{v - p}$, cujus integralis $= -l(p - v) + \int \frac{dv}{v - p}$,

eritque proposita summa logmica, si $\int \frac{dv}{v - p}$ sit talis. Po-

natur ergo hæc $= IV$, denotante V functionem quamvis algebraicam ipsius v , fietque $p = v - \frac{V dv}{dV}$. Hinc $\int \frac{dp}{v - p}$

$= -l \frac{V dv}{dV} + lV = l \frac{dV}{dV}$; in qua integratione additio

constantis lc non opus est, cum functio generalis V eam jam includat. Æquatio vero integralis primo inventa erit $lu =$

$l(pv + 1) + l \frac{dV}{dV}$, adeoque $u = (pv + 1) \frac{dV}{dV} =$

$(v^2 + 1) \frac{dV}{dV} - Vv$. Quare nunc quæcunque functio al-

gebraica determinata ipsius v assumatur pro V , dabuntur exinde p & u expressione mere finita. His etiam porro in

$$\text{æquatione 3) \& 2) §. 6 substitutis, prodit } 2y = \frac{(v^2+1) dV^2}{V dv^2} - V, \text{ } 2x = 2(v^2+1) \frac{dV}{dv} - \frac{v(v^2+1) dV^2}{V dv^2} - Vv.$$

Hoc ergo modo detecti sunt omnes modi possibili, quibus p & u possunt esse functiones ipsius v algebraicæ, ita ut etiam Curva, in qua talis relatio obtinet, sit algebraica.

11. Id nunc agendum, ut inter omnes Curvas algebraicas ex imprimis seligantur, quæ Problemati nostro satisfaciunt. Quod ut fiat, p & u debent speciatim tales esse functiones algebraicæ ipsius v , ut prior contineat radicales, posterior nullas. Requiritur ergo, ut $p = v - \frac{Vdv}{dV}$ sit irrationalis,

hoc est, ut ipsa V sit talis. Non autem V debet esse radicalis simplex, alias enim (ut ex differentiatione logmor. constat)

$\frac{V}{dV}$ foret adhucdum rationalis. Ponatur ergo V componi ex partibus, rationali & irrationali, $R + \sqrt{S}$, ubi ipsa S rationalis.

Quare, cum $u = (v^2+1) \frac{dV}{dv} - Vv$ debeat esse

rationalis, facta substitutione, necesse est, ut radicales se mutuo tollant, hoc est, ut sit $\frac{(v^2+1) \cdot dS}{2\sqrt{S} \cdot dv} - v\sqrt{S} = 0$,

unde prodit $\frac{dS}{S} = \frac{2v dv}{v^2+1}$, cujus integralis $S = c^2(v^2+1)$,

adeoque $V = R + c\sqrt{v^2+1}$. Quare, cum hoc modo non solum utrique conditioni satisfactum sit, sed id etiam, ob functionem R indeterminatam, infinitis modis possibilibus; liquet desideratam solutionem Problematum completam nunc esse in promptu. Substituto nempe valore $V = R + c\sqrt{v^2+1}$ in formulis §. 10 siue, procedunt expressiones sequentes:

$$u = (v^2+1) \frac{dR}{dv} - Rv$$

$p =$

$$p = \frac{\pm \left(\frac{v dR}{dv} - R \right) \sqrt{v^2 + 1} - c}{\pm \frac{dR}{dv} \sqrt{v^2 + 1} + cv}$$

$$2y = \frac{\frac{dR^2}{dv^2} (v^2 + 1) - R^2 - c^2 \pm 2c \left(\frac{v dR}{dv} - R \right) \sqrt{v^2 + 1}}{R + c \sqrt{v^2 + 1}}$$

$$2x = \frac{\frac{2R dR}{dv} (v^2 + 1) - \frac{v dR^2}{dv^2} (v^2 + 1) - R^2 v + c^2 v \pm 2c \frac{dR}{dv} \sqrt{v^2 + 1}}{R + c \sqrt{v^2 + 1}}$$

In his formulis R denotat generatim functionem quamvis algebraicam rationalem ipsius v , c autem constantem arbitriam, quæ ex natura rei nunquam potest esse $= 0$. Ex igitur non solum, quicquid in hujusmodi Problematibus indeterminatis a Geometris desiderari solet, præstant; sed & suam statim demonstrationem præ se ferunt, ex §. 3 facillime concinnandam. Ersi autem ex haud adeo sint simplices, id tamen nequaquam mirum videri potest perpendenti, quam complicata sint formulæ (§. 2), quas ipsa rei natura pro reflexione in Curvis suppeditat, ut etiam Cel. Problematis Autor ipse monuit. (Conf. *A. 1746 Mens. April. pag. 231.*) Ceterum ad eliminandam v pro obtinenda æquatione inter xy , commodius erit usurpare alterutram formulam pro x , vel y , & hanc $x = u = vy$.

12. Applicemus nunc has formulas ad varias Curvas simpliciores eliciendas. Cum R debeat esse functio rationalis ipsius v , ponatur primo $R = a$, & fiet $u = av$; seu, scribendo a pro R , $u = av$, $p = \frac{+ a \sqrt{v^2 + 1} - c}{cv}$, $2y = \frac{-a^2 - c^2 + 2ca\sqrt{v^2 + 1}}{-a + c\sqrt{v^2 + 1}}$, $2x = \frac{-a^2 v + c^2 v}{-a + c\sqrt{v^2 + 1}}$. Ad
 Hhhh 2 elimi-

eliminandam v adhibeatur $x = a - vy$, unde $v = \frac{x}{a-y}$, quo
in posteriori æquatione substituto fit $\pm \sqrt{(x^2 + a - y^2)}$
 $= \frac{a^2 + c^2}{2c} - \frac{a}{c}y$, quæ formulæ omnes prorsus sunt ex-

dem cum inventis supra §. 3, ubi est n , quod hic $\frac{a}{c}$. Pro-

deunt igitur hoc modo sectiones conï, ad rectam per focum
 CA , axi transversio EF normalem, relatæ, estque distantia

TAB. V focorum $CD = a$, $EF = c$.

Fig. 4. 13. Ponatur nunc $R = av$, fietque $u = a$, $p =$
 $\frac{-c}{a^2 - c^2}$, $2y = \frac{+a\sqrt{(v^2 + 1)} + cv}{av + c\sqrt{(v^2 + 1)}}$, $2x =$
 $\frac{a^2v + c^2v + 2ca\sqrt{(v^2 + 1)}}{av + c\sqrt{(v^2 + 1)}}$. Ob $x = a - vy$ fiet, sub-

situendo $v = \frac{a-x}{y}$ in æquatione ipsius y , $\pm \sqrt{(a-x^2 + y^2)}$
 $= \frac{a^2 + c^2}{2c} - \frac{ax}{c}$, quæ penitus congruunt cum formulis

Fig. 2, 3. §. 7, posito ibi $n = \frac{a}{c}$.

14. Sumatur porro $R = av - b$, eritque $u = a + bv$,
 $a^2 - b^2 - c^2 + 2abv + 2cb$
 $p = \frac{+b\sqrt{(v^2 + 1)} - c}{+a\sqrt{(v^2 + 1)} + cv}$, $2y = \frac{\sqrt{(v^2 + 1)}}{av - b + c\sqrt{(v^2 + 1)}}$.

Æquatio vero $x = a + bv - vy$, seu $v = \frac{a-x}{y-b}$, substituta

dat $\sqrt{(a-x^2 + y-b^2)} = \frac{a^2 + b^2 + c^2}{2c} - \frac{a}{c}x - \frac{b}{c}y$,

æquationem pro sectionibus conï, ad rectam quamvis per fo-
cum relatis, ubi c axis transversus, b perpendicularum ex alte-
ro foco ad lineam abscissarum, a distantia ejus perpendiculi
a foco C .

15. Sit jam $R = av^2 + \beta v + \gamma$, fietque $u = av^2 +$
 $(2a - \gamma)$

$(2a - \gamma)v + \beta$. Ponatur facilitatis causa $\beta = a, \gamma = 2a$, fietque $u = av^3, p = \frac{+(av^2 - 2a)\sqrt{(v^2 + 1)} - c}{+2av\sqrt{(v^2 + 1)} + cv}$. Si de-
nuo ponatur simplicitatis ergo $c = 2a$, procedet divisio per $\sqrt{(v^2 + 1)} + 1$, fietque $p = \frac{v^2 - 1 + \sqrt{(v^2 + 1)}}{2v}$. Exin-

de autem prodit $y = \frac{1}{2}a(3v^2 - 2 + 2\sqrt{(v^2 + 1)})$, $x = av^3 - vy$. Quæ est ipsissima Curva, supra §. 9 fine inventa, quæ-
que adeo post sectiones conï videtur simplicissima. Si vero generatim ipsi γ valor quivis tribuatur, prodibit æquatio generalior, §. cit. inventa, posito $m = \frac{2a - \gamma}{a}$. Eo-

dem modo ex unico hoc valore ipsius R , initio hujus Sphi posito, infinitæ aliæ derivari possunt Curvarum species. Pa-
riter poni poterit $R = a + \frac{b}{v} + \frac{c}{v^2}$ &c. Quæ cum omnia ad solum calculum redeant, in iis amplius morari, operæ pre-
tium non duco. Hoc saltem monebo, si ponatur $u = \frac{a}{v^2}$,

eandem Curvam prodire, in qua erat $u = av^3$, sed saltem ad axem priori normalem relatam; & generatim, si sit $u = av^n$, eandem Curvam ad axem huic normalem præbere $u = av^{1-n}$; quod facile demonstrabitur.

16. Sed, quo etiam in hac disquisitione fecunditas Analyseos pateat, liceat paucis exponere, quomodo formulæ finales Sphi 11 alio adhuc ratiocinio, quam §. 10, 11, ex æquatione differentiali primaria derivari queant. Quemad-
modum nempe ea ibi ita resoluta est, ut u ceu quæsitæ per pv determinata sit, ope æquationis $Iu = I(pv + 1) + \int \frac{dp}{v-p}$;

ita nunc vice versa quæram, quomodo ea integranda sit, ut p tanquam quæsitæ per uv exprimatur. Quod etsi per regulas consuetas resolutionis æquationum differentialium directe fieri haud posse videatur, cum p^2, p, dp , simul in ea insint; tamen id ex modo allata æquatione integrâli sequenti modo deducam. Cum in ea p sit sub vinculo summatorio, pono pri-

num $\int \frac{dp}{v-p} = 1Q$, unde differentiando, iterumque integrando, fit $p = \int \frac{v dQ}{Q}$. Quo substituto, æquatio fit $u = v \int v dQ + Q$. Ex qua, differentiando, & denuo integrando, reperitur $Q = \frac{u}{v^2+1} + \frac{v}{\sqrt{(v^2+1)}} \int \frac{u dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$. Quare, cum antea inventa sit p per Q , exprimetur nunc eadem per $u v$, nempe $p = \frac{u-Q}{vQ} = \frac{uv - \sqrt{(v^2+1)}S}{u+v\sqrt{(v^2+1)}S}$, ubi S

$= \int \frac{u dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$, quæ est integralis quæsitæ æquationis dif-

ferentialis primaria. Ut jam hanc formulam usui præfenti accommodem, quero iterum primo Curvas algebraicas. Quem in finem S debet esse functio ipsius v algebraica. Putetur factum, & fit $u = (v^2+1)^{\frac{3}{2}} \frac{dS}{dv}$, & $p = (v(v^2+1)$

$\frac{dS}{dv} - S) : ((v^2+1) \frac{dS}{dv} + vS)$. Sumta ergo pro S fun-

ctioe quavis algebraica, fient $u p$, hinc & ipsæ $x y$, algebraicæ. Ut jam ex his detegantur Curvæ Problematis, fieri debet u functio rationalis, p irrat.; ideoque S irrat., sed talis, ut $(v^2+1)^{\frac{3}{2}} dS$ fiat rationalis. Ponatur ergo $S =$

$\frac{R}{\sqrt{(v^2+1)}} + c$, posita R rationali, quo substituto, prodit

$u = (v^2+1) \frac{dR}{dv} - Rv$, prorsus ut antè, pariterque $p y x$

valores suos præcedentes accipiunt.

17. Restat, ut adhuc de casu particulari, sub hoc Problematis contento, parallelismi puta, seu quo punctum C infinite distat, mentionem faciam. Etsi enim hunc casum in nupero *Schediasmate* jam prolixè pertractaverim, & formulas generales, quibus omnes Curvæ algebraicæ simul continentur, exhibuerim; operæ tamen pretium erit, ostendisse, quomodo idem ex hac solutione generali derivari possit, cum hæc ipsa

ipsa non sine quadam cautela ad illum sit applicabilis. Ab-
eunte enim initio abscissarum C in ∞ , seu ipsis u & x infinite-
scendentibus, formulæ §phi 11 nulli amplius usui veniunt, nec
ulla quantitas finita pro R assumta proposito satisfacere potest.
His non obstantibus, æquatio Curvæ finita sequenti modo eli-
cietur. Sumatur in axe punctum A , a quo abscissæ hoc casu
computentur; dicatur abscissæ nova $AP = x$, & $AV = u$;
distinctionis gratia autem rectæ ∞ ta CP , CV , quæ hæctenus
fuerunt x , u , sint nunc X , U , distantia vero ∞ ta CA sit a .
His positis, est $U = a - u$, id est, valor ipsius U , formulis
præced. expressus, debet nunc fieri talis, ut constet quantitate
 ∞ ta, a qua subducitur finita. Exinde colligi potest, qualis
nunc fieri debeat functio R . Etenim ex valore (§. 11) $u =$

TAB. V
Fig. 5.

$$(v^2 + 1) \frac{dR}{dv} = Rv, \text{ vel etiam ex exemplis §. 12 seq. patet,}$$

si ibi loco u fieri debeat $a + u$, pro R sumendum esse $av + R$,
item si pro u fieri debeat $-u$, pro R sumendum esse $-R$.
Ex quo sequitur, si pro u habere velimus $a - u$, pro R scri-
bendum esse $av - R$. Ponatur ergo $R = av - r$, denotan-
te r functionem quamvis finitam algebraicam rationalem

$$\text{ipsius } v, \text{ \& hoc substituto, fit } U = a - (v^2 + 1) \frac{dr}{dv} + rv,$$

$$\text{qualis requiritur; adeoque } u = a - U = (v^2 + 1) \frac{dr}{dv} - rv.$$

Cum vero valor ipsius R modo assumtus sit conditionibus §.
 u congruus, etiam valores ipsarum u & c , hac substitutio-
ne porro prodeuntes, Problemati satisfacient. Fit autem

$$p = \frac{\frac{vdr}{dv} - r \sqrt{(v^2 + 1)} - c}{\frac{dr}{dv} \sqrt{(v^2 + 1)} + cv}. \text{ Quare, cum } p, \text{ nem-}$$

pe tang. PMT , ex natura rei sit finita, & in denominatore hic
sit quantitas ∞ ta a , hoc fieri nequit, nisi & in numeratore
talis adsit; sed r est finita; quare, c ∞ ta sit, necesse est. Po-
natur ergo constans arbitraria $c = a$, fietque $p =$

$\frac{1}{\sqrt{v^2+1}} + v = v + \sqrt{v^2+1}$, adeo, ut r ex valore ipsius p prorsus abeat; quod & ita esse debere, a priori ex eo patet, quod positio radii reflexi MV a sola positione tangentis MT pendeat, cum nempe sit $PVM = 2PTM$. Porro invenietur y (omittendo finitas, præ ∞ tis ac evanescentes, & dividendo per $v + \sqrt{v^2+1}$) $= r + \frac{dr}{dv} \sqrt{v^2+1}$, & $x = a - X = a - (U - vy) = u + vy = (v^2+1 + v\sqrt{v^2+1}) \frac{dr}{dv}$. Quæ omnia cum iis, quæ in *Schediasmate* cit. (pag. 233 §. 12) diverso admodum ratiocinio inventa sunt, optime conspirant.

TAB. V
Fig. 1.

18. Hæc sunt, quæ solutionem Problematis analyticam absolvere videntur. Dici possent multa forsan brevius; sed, integram methodum, qua pedetentim in hac Analyfi processu, clare exponere, satius duxi. Liceat saltem adhuc monere, methodum, qua ex proprietate Curvæ ad æquat. inter coordinatas perventum est, ita esse comparatam, ut non ad hujus solum, sed & ad aliorum Problematum, ubi ex proprietate quadam Curvæ catoptrica quæritur ipsius æquatio, solutionem facile adhiberi queat. Nam, si detur quædam relatio inter distantiam concursus radii reflexi, hoc est, CV , seu u , & angulum ejusdem cum axe V , hoc est, v , exinde ope æquationis (§. 10) $p = uv$ &c., & æquationibus 3) & 2) §. 6 dabuntur coordinatæ y & x per alterutram u , vel v , ideoque, eliminando illam, ipsa Curvæ æquatio: simulque constat, hanc fore algebraicam, quoties $\int \frac{u dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$ est algebraica. Vel, si detur relatio inter positionem radii reflexi MV , & tangentis MT , hoc est, inter v & p , pariter ex æquatione (§. 10) $lu = &c.$ & æquationibus 3) & 2) §. 6 invenitur æquatio Curvæ; quæ ut sit algebraica, requiritur, ut $\int \frac{dp}{v-p}$ sit logarithmica. Simili modo, data relatione inter alias quantitates, ad Curvam, vel ad positionem radii incidentis, vel reflexi, pertinentes,

tinentes, ope præcedentium tales condi possunt formulæ, cetera totidem theoremata generalia, ad solutionem ejusmodi questionum methodi tang. inversæ apprime utilia, cum infinita Problemata particularia sub se comprehendant, pro quibus singulis alias totidem æquationes differentiales resolvendæ essent. Superest exponenda adhuc solutio Problematis nostri geometrica, quæ non solum perfacilem constructionem pro Curvis omnibus desideratis exhibet, sed & ejus est naturæ, ut exinde alia nova, & ab omnibus ratiociniis præced. prorsus independens, solutio ejusdem analytica, cum præcedente tamen perfecte congruens, deduci queat. Sed, cum præsens Schediasma jam paulo longius evaserit, eandem peculiari additamento sum exhibiturus.

Errata quædam, in *Schediasmate priori pag. 225 seq.* relicta, Lector benevolus, si placet, ita corrigat: §. 1 lin. ult. pro *MOV* leg. *MVO*; §. 3 lin. 7 a fine l. punctum *Curvæ* in respondeat; nisi enim hoc esset, radius *mn*, pro incidente sumtus, non etiam reflecteretur in *V*. Fig. 1 jung. *Rμ* & *rμ*, item *mt* *S*. Fig. 3 in recta *ab* pro *C1. O*.

CORNELIUS NEPOS DE VITA EXCELLENTIUM
Imperatorum, ex recognitione STEPH. AND.
PHILIPPE.

Luætiæ Parisiorum, sumtibus Mich. Steph. David, 1745, 12.
Alph. 1 plag. 5 $\frac{1}{2}$.

Elegans est isthæc editio, plena, & accurata; splendida quæque, pro modo suo, figuris quippe æneis minoribus, Imperatorum præsertim imagines referentibus, instructa. Initium facit *Dionysii Lambini*, *Monstroliensis*, Græcarum literarum Luætiæ doctoris regii, ad *Erricum Valesium* Præfatio, Luætiæ A. 1568 scripta. Sequuntur testimonia de *Cornelii Nepotis* vita & scriptis; *Gerh. Jo. Vossii de Historicis Latinis Lib. I Caput 14* satis fufum; hinc *Eusebii* in *Chronico*, *Pomponii Mela IV, 5*, *Plinii III, 18, IX, 39, X, 33*, *Catulli Veronensis ad Nepotem*, *Ausonii ad Drepanium Pacatum Latinum*, *M. T. Ciceronis* in *Ep. ad Atticum XVI, 5*, *Hieronimi de Vita Scriptor. ecclesiast. Ausonii* ex *Epist. XVI ad Probum* Præf., *A. Gellii XI, 28*, ipsius *Nepotis* in *Attici* vita, *Tertulliani* ex *Apologetico Cap. 10*, & *Lib. II ad nationes Cap. 12*, *Minucii Felicis* ex *Octavio*, *Lactantii Firmiani Lib. I Cap. 13*, *Plinii junioris Lib. IV Ep. 28, Lib. V Ep. 3*, *Onuphrii Panvini* in *Catalogo illustrium Scriptorum Veronensium, Lib. VI*

Antiquitatum, Jo. Savari de huius libri autore, Petri Nannii de clavis Cornelii, Oberti Gifanii Colleslan. Lucretian. in Refutatus, Andrea Schotti in Epistola ad Lect. Notis in Fragm. Nepotis subjecta, Casp. Barthii in Advers., Jac. Bongursii epistola ad Jo. Noxium, Jo. Henr. Bæteri in Commentario ad Berneggerum, & alibi. Post Cornelianum contextum, qui sine ullis observationibus, nitidus autem, accuratus, atque delectans, apparet, succedunt Cornelii Nepotis fragmenta, quæ reperiri potuerunt, omnia, olim summo Andrea Schotti studio collecta, nunc recensita, emendata, & alicubi aucta. Isthæc Chronologia excipit imperatorum Græciæ apud Cornelium Nepotem, olim ab Andrea Schotto concinnata, nunc passim correctæ, aucta, & interpolata. Accesserunt series annorum Catonis per eundem Schottum, & Henr. Ernstij Chronologia historiæ T. Pomponii Attici. Agmen claudunt rerum singularium index, & Catalogus editionum Cornelii Nepotis de vita excellentium imperatorum. Index non est ad ordinem literarum, sed imperatorum, accommodatus, atque e. g. ex Miltiade conjunctis Capitibus & paginis proposita excerpt: Miltiades, dux colonorum, in itinere a Lemniis irridetur Cap. 1; Chersoneso potitus, Lemnum capit & Cycladas Cap. 2; Dario Scythis bellum inferente, pontis custos consilium dat excutiendæ dominationis Persicæ, sed ab Histiao impeditur, Cap. 3; Dario Rege in Græcos movente, autor suis est, ut obviam hosti cant, Cap. 4; ante sociorum adventum Durium vincit Marathoniam pugnam Cap. 5; victoriæ præmium accipit Cap. 6; insulæ Pari oppugnatione omiſsa, damnatus in vinculis moritur Cap. 7; metus autem populi vera causa damnationis Miltiadis erat Cap. 8. Non igitur nisi argumenta sunt Capitum, eademque nec ipsa nova videntur, ut etiam in iis, quæ Schottus consignarat, parum invenimus emendationum ac supplementorum. Quoniam vero non est nostrum, recoquere cramben, ne verbum quidem ulterius addi opus est. Neque tamen ideo diffitemur, utilitatem suam vel repetitam isthanc editionem habere, atque illam, ob internum maxime scriptoris pretium, amplissimam.

BREVIS NARRATIO DE VITA JOSIÆ WEITBRECHTI, M. D. Professoris Anat. & Physiol. & Academici Petropolitani, nuper beato obitu extincti.

Amigé

Amisit dudum multos ad laudem insignes Viros Academia imperialis Petropolitana, ex quo, Professoribus, magni quoque nominis, convocatis, summaque liberalitate ornatis, Musas insuetis antea gentibus saluberrimo conatu inferre maximus conditor instituerat. Sed memorabilem, & quæ advertere animos exterorum possit, jacturam non per interval- la, sed uno prope tempore, fecit, & illo ipso quidem, quo magnificam ejus instaurationem publica ubivis fama, forte ex optimi cujusque votis omnibusque, annuntiabat. *Josepho* siquidem *Nicolao Delistio*, Astronomiæ, & *Jo. Georgio Gmelino*, Chemiæ Historiæque naturalis, primariis Professoribus, postquam diu efflagitassent, data tandem missione, tertium locum Professoris Physiologiæ & Anatomæ vacuum fecit mors *Cl. Weitbrechti*, ut, qui tres ordine atque loco primi erant, simul erepti quasi videantur, quo sui desiderium eo majus commovere possent. Quid? quod id ipsum tempus, tam iniquum & fatale illius Academæ rationibus, multiplicavit hæc damna, & tanquam vulnera, nondum ducta cicatrice, rescidit, tristi nuntio de *Stelleri* obitu, qui tot indefessæ & immense diligentæ monumenta, festinata licet, nec quæ ultimam manum omnia receperint, pignora futuræ suæ gloriæ, nisi fata intercessissent, Academæ submisserat, ut tota illa spes, quæ de illius egregia industria concepta erat, modo hanc illi post reditam incolumi ad maturam convertere operam licuisset, si non sublata jam sit & extincta, rejicienda tamen in alienam curam atque fidem videatur, si forte posthac novus in illa Academia Historiæ naturalis Professor, redigendis in ordinem tot affectis, necdum absolutis, laboribus, hujus gloriæ consulere, quam quærere ex novis conatibus suam, malle, sit sperandus. Ceterum, cum duo illi primi, *Delistius Gmelinusque*, Viri amplissimi, & magno literarum bono superstites, tam præclare institutum hunc gloriæ cursum, quod haud vane auguramur, sub alio cælo frustius persecuturi sint, impleturique illa spacia, quæ vividæ vegetæque virtuti & im- mense doctrinæ eorum ullis necdum finibus circumscripta patent, non erit necesse, ut prima atque media illorum ad laudem vix memorando nunc præcipiamus, quæ sero ævo & posterorum ætati deberi integra sentimus & optamus. De

Stellero autem quia nondum comperti quidquam, quod ad vitam illius atque præclaros labores attinet, inde, ubi spatium gloriæ atque meritorum nactus fuerat, accepimus, narrare nihil possumus, quod non fama passim vulgatum, & dolore ac desiderio eorum, quibus forte adhuc in Russia literas ex animi sententia colere officium, vel propositum, est, sit testatissimum. Relicta ergo studio, quo in literas ferimur, & pietati, qua de illis bene meritos colimus, una hæc doctis hominibus operam gratam navandi occasio est, ut, quæ partim ex Russia, partim ex Viri patria, impetrare potuimus de vita & memoria corpore quidem nuper extincti, at meritis ac fama nunquam morituri, *Josia Weisbrechti*, eximii & communis patriæ & Academiæ, quam ornabat superstes, decòris, brevi narratione composita, affectibus bonas artes candide & sine invidia, aut adulatione, æstimantium impertiamur.

Ita sane meretur, qui nunc vixit, Clariss. quondam M. D. & Professor atque Sodalis Petropolitane Academiæ, *Josias Weisbrechtus*, pium hoc, etsi breve, uti tulit difficultas rei ob intervalla locorum, unde si notitiam aliquam, at non commentarios quoque, nancisci possumus, nec aliud nominis claritas exigit, præconium & vitæ commemorationem, ex qua posteris summatim, quæ illius memoriam desideris hominum eruditorum commendent, & decora Viri, literas multo successu, dum viveret, ornantis, cognoscant. Schorndorffii, quod est oppidum ditionis Württembergicæ, natus est patre, Viro honestissimo, qui locum in curia illic obtinet, vivusque nunc mortem filii lugeat. Natalis ei fuit d. VII Cal. Nov. A. 1702. Indoles, quæ in puero elucebat, parentibus, ut studiis literarum hæc sua vota destinarent, persuasit. Primis illarum elementis in schola patrii oppidi Schorndorffii publica imbutus, postea honestissimam animi cupiditatem secutus in cœnobiis, Dinckendorffensi & Blaubeverano, Minervam teneræ ætatis maturato profectu coluit, donec in Academia Tubingensi cœtui juvenum, publice constituta liberalitate studia æmulantium, adscriptus, docilitate mira ingenii præceptores sic cepit, ut de exercitationibus tironis facile conjecturam facerent, quibus viri usû rationis aliquando confirmatam ætatem eminere sit necesse. Quare deinde, instituta Petropoli impe-

imperiali Academia, commendatione Ill. *Bulfingeri*, quondam Professoris illic, nunc Ducis Württembergici a consiliis interioribus, Sodalisque honorarii illius Academiæ imperialis, eo est vocatus, ut locum inter eos occuparet, qui vicariam Professoribus operam præstant, Adjunctique vocantur. Eo ipso tempore, cum constituisset honores Academicos petere, dignitatem Magistri Philosophiæ in Tubingensi Academia obtinuit, illaque capessendis postea illustrioribus muneribus quasi prælusit. Hinc a Cel. *Duvernois*, Tubinga Petropolim ad publicam Professionem & locum in Academia ordinarium invitato, una cum Cel. *Krassio*, cui tunc itidem munus Adjuncti delatum erat, in comitatum itineris adscitus, extremo anni 1725 illuc venit. Ibi, cum antea soli se Philosophiæ & mathematicis studiis dedisset, animum, istis tam auspiciato præparatum instructumque, ad artem medicam, Anatomiam præcipue atque Clinicam, adjecit, cum quibus ubi chirurgicarum *ἰατρικῶν* quoque dexteritatem conjunxisset, postremis vitæ annis ipsam obstetricandi artem non infelicitè attigit; mira prorsus celeritate ingenii, quacum multiplicis adjumenta doctrinæ & indefessæ diligentiæ contentionem semper conjungebat, ad quaslibet res aptus, quibus se dedebat. Itaque hac studiorum commendatione eam sibi brevi existimationem peperit, ut omnium Academicorum sententiis A. 1730 dignus munere Professoris Medicinæ renunciaretur; commodum tunc vacante loco Professionis Physiologiæ, quam deposuerat *Daniel Bernoullius*, translatus ad Matheseos sublimioris ex altiori cathedra docendæ munus. Impositam autem publica Academiæ autoritate hanc stationem sic sedulitate, vigilantia, & præclaris conatibus, strenue obivit, & curas, quas officii religio poscebat, severe exercuit, atque dignitatem acceptam ab eo Collegio, quod fama ac celebritate sodalium, splendore & salubritate instituti, tum laborum atque studiorum longe pulcherrima contentione, & læto quasi quodam proventu omnium gentium atque nationum, inter quas literis honos est, oculos in se dudum converterat, adeo illustravit, ut dubitari potuerit, magisne ipsæ Academiæ suffragiis sic honestatus, an vero ejus meritis ac solertia Academicorum judicium sic ornatum, cui quantum constiterint rationes, ex

ram auspiciis postea ejus ausibus, & tot monumentis ingenii, patuit. Perspectum enim mox successu studiorum ejus profectibusque est, quam salubre ac frugiferum Academiae rebus consilium id fuerit. Quippe, cum egregio tot illustrium virorum exemplo mathematicam disciplinam ad excolendam via atque ratione Physiologiam attulisset, preparatus instructusque reliquis quoque omnibus adjumentis, quibus adjuvari literarum, earumque illustrari decora, possunt, tam utilem isti Academiae operam navavit, ut & cultum horum ibi studiorum longe plurimum promoveret, & gloriae nominique Academico ad externos, & si quid nostra auguria valent, ad posteros quoque, consulere. Ampla mens Viri, ingenium agile ac solers, non consistere ad unius studii fines atque orbem illius industriam patiebantur. Hinc artem, incidendis corporibus atque visceribus, intestinisque scrutandis, cognoscendi figuram situmque partium, in quam praecipuo quodam amore ferebatur, semper summo ardore coluit. Vix aliquis numerum inerat exercitationum, quas in omni parte hujus studii instituit, cum ut ipse subtilius omnes rationes, quibus humani corporis membra & partes natura machinata est, investigaret, tum ut discere cupientibus, subjiciendo oculis ipsa, quae incidebat, corpora, & experimenta monstrando, suae solertiae emolumenta gratificaretur. Fuit enim tam assiduus in ea re, ut non modo creberrimam frequentiam studiosorum quotannis in auditorium, Anatomicis usibus serviens, conciverit, ubi concidere auditoribus publicam operam solebat, sed laetatus quoque sit, quoties, Professore Anatomiae valetudine, aut alius causis, ab officio prohibito, sibi alienas sustinendi partes facultas daretur. Tunc convolantem ad subtellia cupide juventutem atque studiosam turbam, attentis auribus animisque ab alacri ejus ore pendentem, voce prompta & artis accuratis praecipis tenere, & spectaculis jucundis dextrae atque exercitatae manus fatiare, consueverat. Ita autem hujus operae stadium saepe decurrit, ut totum absolveret, quantus ambitus tribui ex ratione Academicarum ἀνωτάτων potest. Habuit ejus diligentiae honorem Academia, ut munus Professoris Anatomiae, quod ab aliquot annis vacuum vicaria opera administraveras, postremo vitae anno ordinarium ei praeter pristinam Professionem

nem

nem mandaret. Monumenta ingenii, quibus eum tot laborum fructum consecutus est, ut non vivus solum egregia apud exteros fama floreret, sed gravissimorum quoque hominum, arbitratorum artis suæ, assensum & judicium, pignus futuræ inter posteros claritatis, spe facile præciperet, hæc fere exstant, quæ in Commentariis Academiae Petropolitanae publicata, non grato tantum eruditorum plausu sunt excepta, sed adhuc quoque sunt eruntque in omnium manibus, diligenter iis legenda, qui signatarum ejus vestigiis artium curriculum severiori se volent lege committere. Testimonium honorificum ejus laudibus publico diplomate Academia Regiomontana A. 1736 perhibuit, cum dignitatem Doctoris Medicinæ absenti tribueret, reddita hac honoris habiti ratione, quod decorandum illum, ob ubique jam vulgatam famam, censuerit, etiamsi illa adduci non debuisset, satis ceteroquin mora magna ejus, & diu vulgi, urbem supergressâ, doctrina, cujus cum alibi clara specimina ediderit, tum luculentum in præsens documentum Dissertationem inauguralem *de Febre petebizante*, in lucem illic editam, submiserit. Quia autem, ut jam diximus, tota mente fere ad anatomica studia rapiebatur, ad quæ se subinde referebat, eaque semper retenta animo, etsi nonnunquam aliis remissa occupationibus, neque tamen longo intervallo intermissa, revocabat, quoties paulum modo laxamenti nactus erat, multa sedulitate inquirebat in naturam atque opificium partium corporis humani, cujus laboris multas Commentationes Academiae jam vivus tradidit, & moriens quoque bonam partem reliquit. Inprimis multum Academiae gloriæ & suæ ipse famæ profuit ultimis annis lecto argumento, in quo per nullius antea vestigiis tritum iter incedens, largam novæ inventorum exactissimarumque observationum materiem, diu præparatam, semel tandem oculis hominum doctorum objecit. Exstat ille liber, teriturque manibus artis salutaris antistitem, quos a vulgo eruditionis fastigium segregat, & firmissimo pignore nomini *Weisbreshtiano* posteros obligavit. Publicatus enim est in Academia Petropolitana, eo ornatu atque cultu, qui vel ipse satis incuriosos alliciat, inscriptusque est: *Syndesmologia, seu de ligamentis corporis humani*. Eo autem magis Viri industriam mirabantur, qui præsentem

sentem noverant, ut vix conciperent animo, quomodo in tot simul curas distractus, ad manum monumentis ingenii elaborandis adjiendam, sufficeret. Contracto enim A. 1731 cum honestissima virgine *Catharina Sophia Duropia*, Hafnienti, matrimonio, susceptisque postea quatuor filiis & tribus filiabus, quorum utrorumque binos superstites reliquit, ut & posthumam ejus prolem mater gravida relicta aliquot post funus mariti mensibus enixa est; ad alendam tam numerosam familiam curam atque industriam res familiaris poscebat. Hinc curandis in tam ampla & civibus frequenti urbe ægris, augenteque opem ejus implorantium multitudinem successu, cum multis ab officii religione impositis laboribus prorsus implicitam exercitatamque vitam debebat. Erat tamen animo sustinendis tot undique negotiis plane magno & constanti, quem sapientiæ quoque præcepta muniverant & duraverant quasi, ut fidum studio juvenutis præceptorem, expertum atque sollicitum Medicum, amicum integrum atque candidum erga omnes, quos observare jura amicitiae judicaverat, patrem vero familiæ indulgentem citra remissionem & humanitatis sine severum, nulla res ab honestis propositis, atque omni genere officiorum, abstineret, priusquam unliquo quasi agmine ingruens inveterati vis morbi ab omni solito munere rejectum lecto affigeret. Tunc signa mortis prope instantis & notavit ipse, & mente contra ultimi terroris, quo mortalium plerumque dejici ad formidinem pectora, & ferocissimi quoque mitigari, solent, expectationem erecta, divinisque præceptis confirmata, totus jam caelo imminens, lætoque ex hac vita exitu, ut sapientem decebat, piumque & submissum Deo animum religio præparabat, tot quamvis pignora linquens, constans atque inconcussus Deo evocanti parebat, eminente animo patrio, cum hilarus & serenus vultus spectaculo esset, dum ultimum adspectu liberorum circumstantium satiatu ipse gemitus compeferet, præceptisque supremis pietatem solum & honestatem illis solatia calamitatum & ad felicitatem præsidia proponeret; donec, commendatis illis amicorum fidei, hymnis Deo servatori cani jussis, iis ipsis vocibus, quibus momenta subrepentis mortis, naturali intestinorum vitio certæ, indicabat, defecit.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLVII.

SACRA CONCILIA ECCLESIE ROMANO-CATHOLICÆ in Regno Hungariæ, celebrata ab A. C. 1016 usque ad annum 1734. Accedunt Regum Hungariæ & Sedis Apostolicæ Legatorum Constitutiones Ecclesiasticæ. Ex MSS. potissimum eruit, collegit, illustravit, CAROLUS PETERFY, e Societate Jesu. Pars secunda, in qua Concilia & Constitutiones ab A. C. 1657 usque ad annum 1734 prodeunt.

Fofonii, typis hæredum Royerianorum, 1742, fol.

Alph. 5 plag. 2.

Redit in scenam Hungariæ Concillorum scriptor, hominissimus atque lenissimus, si Diis placet, *Carolus Peterfy*, Baro, atque alterum Operis Volumen, doctum, Jupiter, & laboriosum, exhibet, dignum, quod Commentarii nostri, pro eo ac meruit, loquantur; quodque, si fieri forte possit, ab oblivione vindicemus. Certe enim,

Nostrum officium nos facere, æquum est, neque

Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Tenet, quom ingressus est, viam Vir doctissimus, & modestus, & humanitate, que præcipua ejus laus est, unico magis unicus; neque facile futurum credimus, nisi qui forte, magno

gno suo malo, non legerit, quis novitas ingens induisse humanissimum Viram, conquestatur. Dicitur est *Volumen* hoc alterum Serenissimo tunc Magno Duci Etruriz, *Francisco III*, tunc Romanorum Imperatori Augustissimo, qui idem, quod *Tomo I* Serenissima Regina *Maria Theresia*, voverat, aliis licet verbis, pro immento, quo est, pacis studio, precatur, *ut non, nisi congregato in unitatem religionis Pannonie populo, limites victoriarum admittat.* Quam multa, quam paucis! Belli sacri tabam quis non intelligit? et tamen Vir iste humanissimus, (veremur, ne se derideri putet, quod iterum jam dicimus, humanissimus,) qui nervos, dudum paratos, expediri in Heterodoxos, quos vocat, optat quam ardentissime; idem iste *voluit in modestiam & pacem peccare*, quod utrumque *Tomo primo* ad Lectorem scripserat. Pars primæ materiæ homo iste nobis videtur, adeo formas omnes suscipit. In vestibulo Operis, quid præstiterit, Lectorem docet: nempe, *duorum Seculorum intervallo, summas inter patria dissensiones, acta Concilia Ecclesie Romano-Catholice in Hungaria absolvit.* Hactenus bene! At, ubi rationes exponit, quibus adducebatur, *ut annosas religionis lites, quemadmodum ipse loquitur, Regum edicta, Episcoporum querelas, vi, aut metu, extorta pacta publica, apologias in partem utramque vulgatas, que Synodis sæpenumero intercurrerunt, a penu sua dimoveret, se ipsum, forte præter opinionem suam, condemnat, quando addit: *Istud pugnarum genus, verborumque flagitium, a Prætorio arcetor.* Pessime. Id enim si verum est, quemadmodum est omnino, doctissimo Opere *Peterfyano*, quod istiusmodi ornatu interstinctum est, magno literariæ reipublicæ incommodo, æternum careamus oportet. *o Zèu!* Si id est, quod est pro laboribus tantis, paucillum est! Præterea vitæ eorum, qui regiones suas per Comitia ecclesiastica instituerunt, breviter enarravit Vir Celeberrimus, eoque brevius, quo prolixius alii. Quam eo Præfationis loco, peculiari observatione addita, de iurpuræ Pannonicæ turde litem movet *Clariss. Bello*, Philosophiæ in Academia nostra Professori, qui prima illius libri stamina *P. Skode*, doctissimo Viro,*

In *Dissertatione de Maria I, Regina Hungaria*, tribuit, eam nos nostram non facimus; quod & incruentam futuram animo precipimus, & falcem in alienam messem immittere non solemus. Respondit, quæ debebat, *Belius* in *Diss. de Maria, Regina Hungaria*, editione altera pag. 33, 34. Addidit Autor *Tomus* huic altero Tabulas, xxi incisas, quæ Archiepiscoporum Strigoniensium, qui vel ipsi Synodos celebrarunt, vel celebrari indulserunt; effigies referunt; Historiæ diplomaticæ Auctorem imitatus, qui *Wenceslai*, optimi Principis, *Procopii Rasi*, *Zicka*, *Lucberi*, *Hieronymi Pragensis*, *Hussi*, icones operi suo inseruit. Vocat hos

Fumosos equitum cum dictatore magistros, ut doceret, vera esse, quæ, cum primum *Tomum* Operis exhiberemus, iudicavimus, nempe, mitissimum esse atque lenissimum hominem, *Carolus Peterfyum*. Præter trium Synodorum acta, nihil exhibet, quod non e MSis. Retinet causas Synodorum, & occasiones, quæ dederint, ne, quod videri vult, cicatrices, ex tot vulneribus relictas, recordatione exasperet; neve latentem alicubi scintillam animaret. Molestus videlicet esse illis noluit, quos ne respirare quidem libere sinuit. *Græcorum ac Ruthenorum Synodos*, quod mole excurrunt, rudi charactere horrent; ipseque, quod primo loco dicere debebat, ex idiomate semi-Græco Ruthenoque eluctari non poterat, *Collectioni* suæ non inseruit, memor *Horatiani* illius:

Sumite materiam, vestris, qui scribitis, aquam

Viribus;

immo forte & *Philocratis*, in *Captivis Plauti* (libet *Plautiffare* cum doctissimo Viro): *Si quid nescivi, id nescium tradam tibi*. Refert eodem Præfationis loco, diu tentatam Ruthenorum cum Catholicis unionem; spem tamen in herba, quod ajunt, a Turcis partim, partim-recrudescentibus bellis intestinis, suffocatam, conqueritur: dum *Leopoldus Kolonitschius*, habita triplici Synodo, eo rem perduceret, ut A. 1692, chirographis exhibitis, ducentis plures sacerdotum Romano Pontifici se adstringerent. Ne autem vel hic a se descisceret Vir incomparabilis, nebulam in pariete fingit,

git, & obiectis loquitur, quos Calviniani & Lutherani in Transilvania sancto huic operi injecerint; additque, habere se ejus rei literas originarias, quæ, quod scriberet, testarentur; quasi vero sint, qui Viro fide dignissimo, etiamsi de his literis siluisset, denegent fidem; cum notum sit omnibus, eum, quicquid vult, scribere, atque id demum verum esse, quod ipse scripserit. Porro omnia Dalmatiae Concilia refert, quod oeconomia operis non admiserit, extra Strigoniensis & Colocensis Archiepiscoporum ditiones evagari. Denique & singularum diocesum geographicam descriptionem moliebatur, imitaturus *Carolus a S. Paulo*, Abrintanorum in Normandia Episcopus, qui Geographiam sacram concinnavit. *Sed gigantem somniavit, ignotumque Planetam*, ipsius verba sunt. *Obsonia* (ita observationes suas primo Tomo appellaverat,) altero hoc Volumine fere melioris notæ sunt, quam priore fuerant; jam eam aliquantum detonuit Jupiter. Sed ipsa inspiciamus Concilia. Primum locum acta & decreta *Nicolai Olabi*, Archiepiscopi Strigoniensis, quæ Synodum anni 1560 præcesserunt, præparatoria dixeris, occupant; mox ipsa illa *Synodus, Diocesano-Provincialis, habita sub Ferdinando I Tysnavia*, ad paginam usque 130 exponitur. Singula narrationibus præviis, uti ipse vocat, illustrantur; quibus partim illorum temporum aliqualem historiam suppeditat; partim in Lutheranos & Calvinianos, quantum satis est, debaccharur. Ubi tristem Hungariæ habitum, post cladem Mohacianam, & secuta inde, in civili æque ac ecclesiastica Republica, disturbia, exponit, homo est venustus, & eloquens, & urbanus; si autem legas, quæ de causis harum calamitatum ratiocinatur,

tum bellus ille Et urbanus

unus caprimulgus, aut fossor, rursus videtur.

Ita vero illico sub initium scribit: *Episcoporum Et Procerum, in pugna cesorum, jactura animati peregrini dogmatis propola; rupto velut aggere, ad omnem se regionem differebant; quarum postea consilio, ad legem, a Lutero publicatam, sacra Deo loca, metu hostium deserta, in sana novi ritus redacta sunt; instituta*

*stipula nudationes recens nati Evangelii; conciliabula diversis in locis clanculum habita, ecclesiastici magistratus promiscue rapti, ejecta suis e loculis orthodoxorum cadavera, damnati ad exitium sacerdotes, plebs demum civili tumultu commissa; quæ, sicut ad libertatem magnopere aspirabat, ita obsequium se præstare Deo credidit, si, posthabitis majorum sacris, Principum suorum imperio denique soluta, Ecclesia Catholica, primique instituti testes, & sana doctrina magistros, perditum ivet. Hac licentia ad privatas Nobilium aedes, mulierum præprimis, ingenio venalium, recepti, instillabant invisi hospites virus lethale, quod sine mora, ut in errorum propagatione evenit, sanguini hæredum se infudit, totque morbos infelici patria induxit. Neque alios natales Lutberi Calvinique affecta in Hungaria recensere possunt; quicquid adversum scripsissent, & plaustris suorum voluminum domi forisque negotientur. Historia, testis temporum, & lux veritatis, speciosis eorum molitionibus & vindictis reclamatur. Conf. pag. 32 §. 9, ubi pari humanitate scribit. Si verba spectes, latinissime omnia; quam doctissimo Viro laudem eo minus invidemus, quo iniquior in Hungaros est Heineccius, quando de promiscua Hungarorum barbarie præter rem conqueritur. Si vero ad rem ipsam attendas, an non a pulpito ad plaustrum redierit Noster, judicent, qui legunt. Ex aliis fontibus derivare debebat Ecclesiæ in Hungaria calamitates Peterfusus. Si intra muneris sui rationes se Clerus continuisset, neque ab aris ad arma provolasset; & felicius res contra Turcas gestæ fuissent, & sua passim Ecclesiis tranquillitas constitisset. In prælio Mohaciensi Paulus Tomory, Colocensis Archiepiscopus, infelix primum maritus, infelicio deinde miles, dux belli; eum securi Achiepiscopus Strigoniensis, Varadiensis præterea, Quinqueecclesiensis, Jauriensis, Chanadiensis, Bosnensis, Episcopi; quotquot fuerunt, artis bellicæ imperiti. Hinc illæ lachrymæ! Ite nunc, miserissimi mortalium, & veteri verbo, *Ecclesia non sinit sanguinem*, amplius credite. Christus, Dei filius, humani generis servator optimus, ad Petrum, armâ attrectantem: βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θάλασσαν, Julius autem II, P. M. de quo historia, testis temporum,*

rum, & lux veritatis, multa narrat, aliter profus; a quo sine dubio Hungariz illius temporis Clerus bellicum ingenium hereditate acceperat. Quod quam infeliciter cesserit & Regi & regno, etiam ignarissimi sciunt. De *Matthia Corvino*, Rege, pag. 15 refert Autor, eum Pisonii A. 1467, vel 1468, *universale studium*, quod vulgo Academiam appellant, *erexisse*, ejusque Procancellarium, *Georgium de Sombery*, Præpositum Pisoniensem, constituisse, quod pertinet omnino ad vetusta Pisoniensis urbis ornamenta; modo omnes illic Musæ hospitentur; sed sunt quædam ex novem sororibus, quas frustra illic quæras. Inter alia *Nicolai Olabi* acta, & illud refert pag. 32, 33, *Peterfusus*, quod *festos in Hungaria dies ultra ducentissimum numerum auxerit*; ridetque invidos sibi Lutheranos, qui non poterant non, ad feriarum numerum, & securas inde, in re colonorum familiari. calamitates, obstupescere. Non ergo eapropter *rabulas malevolos*, cives suos, bene cupientes patriæ, dicere debebat; qui illa ætate nihil optabant aliud, quam quod nostro ævo *Benedictus XV*, Pont. Max. & eruditionis, & perspicaciæ, laude conspicuus, meditatur: nempe feriarum imminutionem. Illud plane ridiculum est, quod eodem loco §. XII de singulari *Olabi*, circa capillos & barbas Clericorum, cura disserit. *Ostendit modestiam Nicolai*, inquit, *indecorus quidam barbatus & capillorum cultus, apud sacerdotes Catholicos invalescens; comebant illi cesariem mira industria, alebantque ultra humeros defluentem, pro seculi vitio, nulla verticis parte, ad morem præscriptum, attonsa. Idem luxus ornatusque fuit nova doctrine emissariis, idem vestium color, nullum sacre dignitatis indicium. Fallebatur hac ratione vulgus, cum fabulatores ab orthodoxis ministris non dignosceret, eosque, Catholico nomine, ingeniosa fraude, ad nobiliores etiam paræcias admittebat. Sed intercepto Olabus periculum & dolum, dum gravi pœnarum comminatione, per sanctionem publicam, in sua Diœcesi, consuetudinem radendi verticis Clero in memoriam revocaret, & licentiam nutriendi, laicorum more, capilli, barbaque, acri reprehensione castigaret.* Nimirum præparandi ad Synodum erant Clerici, danda-

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCXLVII. 631

quandaque opera, ne quid esset, quod eos in redintegrandis rebus Ecclesie quoquo modo impediret, habiliores ad ea omnia futuros, si, raso vertice, capillos & barbas, sapientum & eruditorum apud veteres insigne, meterent. Vid. *Plinius in Epistolis*, & in *Deipnosoph. Athenaus Lib. XIII.* Atque ita demum habita de celebranda Synodo consultatio, quam pag. 34 seq. legas; cui ipsa Synodus, celebrata Tyrnaviæ, successit pag. 39 seq. Primo ibi loco divina prorsus sanctio *Ferdinandi I, Petersii* verbis utimur, exhibetur, qua de *in-scriptis, oppositis, seu oppignoratis, donatis, ac enditis, ac quovis modo per ipsum abalienatis, bonis Ecclesiarum Regni Hungariae* exponitur, atque restitutio omnium decernitur. Hæc omnino divina dici meruerunt. Reliqua Synodi compendium Theologiæ Romanæ sunt, quæ nihil attinet recensere. Altera Synodus Tyrnaviensis Dicecesano-Provincialis, A. 1563 celebrata, primam excipit; cui *montanarum Civitatum Curiones, conceptis a Luthero fabellis ebrii, excusso imperio, se subduxerunt.* Ita *Petersius* pag. 133, pro singulari sua humanitate. Ideo vero Synodo se subduxisse Protestantes existimamus, quia iudices, quod ajunt, in propria causa sedere videbant, & quod eadem iis cum *S. Gregorio Nazianzeno* sententia fuit. Hic enim, ad Concilium Constantinopolitanum A. 383 a *Procopio* invitatus, ita respondit: *Ego, si vera scribere oportet, hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam, quoniam nullius Concilii finem letum & fastum vidi, nec quod depulsionem malorum potius, quam accessionem & incrementum, habuerit. Pertinaces enim contentiones, & dominandi cupiditates, (ac ne me, quæso, gravem & molestum existimes, hoc scribentem,) ne ullis quidem verbis explicari queunt: citiusque atiquis in culpam vocabitur, dum aliis iudicem se præbet, quam ut aliorum improbitatem comprimat. Propterea memet ipso collegi, animæque securitatem in sola quiete ac solitudine mihi positam judicavi.* Et *Carm. X* circa fin.: *Nunquam ego sedabo in Synodis anserum, aut gruum, temere pugnantium. Illic contentio, illic rixa, & probra, antea latentia, sævorum hominum, in unum locum collecta.*

Hæc

Hæc S. *Gregorius*. Acta Synodi, quam exponit *Peterfſyus*, arcanis scriniis detenta, frustra quæras; eorum loco, *Nicæſi Eliebodii de Conciliorum autoritate* Orationem addidit e MSto. Carere ea omnino poteramus: nam, præter qualemcunque dictionem, sophismata puerilia, in hæreticos vehementiam, nihil habet, quo se commendet. In Græcia olim, inquit, Concilium fuit virorum XII, Delphos convenientium, atque illic de salute & libertate Græciæ deliberantium; in Gallia & Britannia Druidæ lites dirimebant: ergo Concilia habent auctoritatem. Quæ? qualis? quanta? Ita vero argutatur *Helleburius* ille, indignus, qui in venustissimis Commentariis *Peterfſynis* locum habeat. Mox *tertia Synodus Tyrnaviensis* anni 1562, quæ sola narratione absolvitur, indicatur; quam *quarta* excipit, eo sine habita, ut Tridentini Concilii constitutiones ab Hungarico Clero, ita volente *Olavo*, omnino reciperentur; quod tamen non fuisse factum, aperte & ex vero scribit doctissimus *Peterfſyus*; etsi inde a duobus seculis, tacito quodam consensu, fuerint in Hungaria approbatæ. Possemus quædam hanc in rem monere, quæ consulto præterit Cl. Conciliorum Editor; sed nolumus ignem fodere. Quæ eo loco de *communione sub utraque*, quam Christus omnibus promiscue suis cultoribus, *Pius IV* Papa dein, multum a *Ferdinando I* rogatus, Hungaris, A. 1564, concessit, Editor disseruit, facile lecturis, si qui sunt futuri, persuadebunt, eum presso pede Concilii Tridentini legibus insistere. Certe, quando *pag. 158* Evangelicorum dogmata, *amurcani Lutheri*, rustica prorsus voce, appellat, vel, quid amurca sit, non intelligit, vel, pinguiorem eam vocem ex *Casone de re rustica* se hausisse, fateatur, necesse est. Ita Vir iste incomparabilis, qui *primo Tomo* cum *Terentio & Persio* loquebatur, jam ad rusticarum rerum Scriptores *Tomo altero* defecit. Illud adhuc notamus, *Pium V*, Pontificem, concessionem antecessoris sui, æque *Pii*, de *communione sub utraque*, quod ea, *ſenſariorum audacia*, *pra fructu sperato*, magis acueretur, penitus sustulisse. Non debebat hæc scripsisse *Peterfſyus*: nam deduci inde varia poterunt, quæ nos tamen ſilemus. Quod autem

autem *Pacificationem Viennensem* A. 1606, cujus tamen non nisi *ὡς ἐν παρόδῳ* meminit, *toti Hungariæ funestam* appellat; facit id præter veritatem, & secus quam debebat, etsi consentiente sodali suo, *Ladislao Thuroz*, qui in Hungaria cum suis regionibus *pag. 90, 93, 94*, tam impudenter, tamque æcerbe, de ea pacificatione scribit, ut juris naturæ ac gentium ignorantiam prodat plane miserabilem. Exhiberemus viri istius scommata, ut verborum suorum cum puderet; sed *depudit, profugusque pudor sua signa reliquit*. Si tam est pacificus *Peterfjys*, quam de te *primo Tomo* sæpius prædicaverat; cur & ipse *Pacificationem*, Hungariæ tam multis modis salutarem, cur pacificam *Matthiæ II* Regis indolem, cur denique ipsas Hungariæ leges sanctissimas, quibus insertæ pacis illius conditiones sunt, tam flocci habet? Iterum silemus; judicabunt lecturi. *Synodus Diœcesana quinta*, habita A. 1566 Tyrnaviæ, sub *Maximiliano II* Cæsare, hoc habet peculiaris, quod seminariorum per Hungariam erectio, initium jam faciente *Olavo* Tyrnaviæ, fuerit decreta. Mox *Synodus Provincialis* Tyrnaviensis A. 1611, *Maximiliano II* Rege, exponitur; antequam vero id fiat, nescio quid de Archiepiscopo Strigoniensi, *Francisco Forgachio*, fabulatur Noster; ut Viennensem pacificationem, si qua forte posset ratione, suffoderet. Qui enim pacis conditionibus, Nitriensis tunc Episcopus, & per regnum Hungariæ Cancellarius, A. 1606 subscripsit, teste *Corpore Juris Hungarici T. III pag. 119*, hunc extremo conatu palam A. 1608 obstitisse, *pag. 191* præsidenter scribit; quia tamen subscriptionem *Forgachii* negare omnino non poterat, ita philosophatur: *Nomina Prælatorum*, de more, non de consensu, *ab iis præstito, articulis anni 1608 in Decreto Matthiæ Regis apposta fuerunt*. Plena verba inanitate. Miseret nos hominis cum suis fabellis. Quæsumus, an de more fieri aliquid in re tam gravi, sine Prælatorum expresso consensu, poruit eo tempore? Expendite, Lectores, & Scriptorem ridete, qui, quod protestationem, quam vocant, A. 1608 signatam, foliis suis asserere potuit, ad liquidum esse rem deductam credidit; quod tamen aliter evenit. Inde in Lutheranos,

ranos, quod & ipsi colloquia inter se quædam instituerent, tanquam *Hieronymus* aliquis in *Ruffinum*, aut *Vigilantium*, invehitur. Recentuisse ejus verba, confutasse est. Annus, inquit, 1610 *Lutherano* *grogæ*, inter prima regni subsellia obtinenti, viam aperuit, rubore deterso, conciliabula publica instituendi: quorum primum *Zolnæ*, oppido celebri, conscriptum est 28, 29, & 30 Martii. Rei sacra profanus iudex & approbator fuit *Georgius Thurzo*, columen seculum nondum egressi dogmatis. Disceptatum in hoc foro scrutario de rebus, doctrina ingenioque assidentium convenientibus; declamatum ad ravim; conflatu rituum ordo; Superintendentibus regiones, an agri, divisi; spargebantur primum Acta in populum, & ad typum deinceps: sed cum promota fucum aliquem administrationemque in delira plebe expresserant, &c. Decreta Synodi nil moramur. Pagina 219 narratur *Conventus ecclesiasticus Dominorum Archiepiscopatus Strigoniensis subiectorum*, celebratus sub *Ferdinando II Casare*, & *Petro Pazmany*, Archiep. Strigoniensi, *Pifonii*, 2 Apr. 1628, ex *MSto*. Prævia narratio *Pazmani* Cardinalis vitam, & fata, atque merita, cum librorum, ab eo, sive Hungarica, sive Latina, lingua editorum, catalogo, eo majori accuratione adhibet, quod non solum ex adversariis *Pazmani* *MStis* ea hausit *Peterfusus*, sed in ea quoque domo Concilia hæc congesta sunt, quam *Jesuitarum* ordini *Pazmanus*, ei olim & ipse adscriptus, *Pifonii* crexit, libris ditavit, subsidio munivit. Non debebat vero hanc grati animi testificationem proccino, quot verbis, tot scommatibus, repleto, inquinare, Conciliorum Editor doctissimus. Alius, *Historicum* acturus, *Augustanæ Confessioni* addictos in *Hungaria* A. 1610 *conventum ecclesiasticum Zolnæ* habuisse; mox A. 1614 *Szepes-Varallyæ* aliam Synodum, ut *Matthiæ Regi* de se suaque *Ecclesia* rationem aliquam redderent, celebrasse, scripsisset; *Peterfusus* vero, ut hoc novo documento, nihil minus se, quam *Historicum*, esse, testatum faceret, ita rem eam exponit: *Habite fuerunt, quod meminimus, Zolnæ* A. 1610 *totius Reipublicæ Lutheranæ solennes nundinae. Meditata concordia in mutua odia desit. Szepes-Várallya* A. 1614. *mensis Januarii*,

uario, ad novam pacem & arma conventum, quibus sacra Catholica, cadente jam erga comædos Wittebergenfis fabula Matthiæ Regis affectu, oppugnantur. Adjuncta observatione, Habemus, inquit, conciliabuli hujus acta originaria, 69 sigillis, & autographis præsentium testimoniis, communita, quæ in rudi editione Solnensi desunt. Cimelion, quod nobis tota Lutheri posteritas invideat. Habeat, pace nostra, hoc Bibliothecæ suæ ornamentum *Petersjus*; &, quotiescunque id inspiciet, illud senis, in *Seneca Oedipo*, cogitet:

Latere semper patere, quod latuit diu:

Sapius eruentis veritas patuit malo.

Quæ pag. 232 sequitur *Synodus Diæcesana*, habita *Tyrnavia* anno 1629, eam ipse describit *Pazmanius* Cardinalis, atque illico typis mandavit anno eodem; sed & altera editio opusculi A. 1649, item tertia A. 1667, lucem conspexit; quartum proinde, ex autographo *Pazmanii* emendata, plurimisque locis locupletior, scribente Editore, hoc loco exhibetur. Ex tribus Appendicibus secunda imprimis notari meretur, quæ *religiosorum Ordinum, qui olim in Hungaria florere, catalogum* exhibet; quem, ut *majorum pietatem degener posteritas* norit, (Editoris verba sunt,) hic loci reperias. *Synodus Nationalis, celebrata sub Ferdinando II Tyrnavia* A. 1630, altera item *Diæcesana*, habita ibidem anno eodem, ad restituendam, quæ collapsa inter arma fuerat, disciplinam ecclesiasticam tendebat, utque *Synodi Patres, quomodo corruptores divini verbi urbibus ejicerentur, consilia sua exponerent.* *Synodus Provincialis, A. 1632 Tyrnaviam* indicta, ob *Pazmanii* Cardinalis legationem, jussu *Ferdinandi* Regis, ad Pontificem Maximum, susceptam, anno demum sequente 1633 habita fuit: partim ut iidem sacrorum ritus in Ecclesia Romana, toto regno, observarentur, ad quod tamen adigi, etiam minis Pontificis, *Zagrabiensis* diocesis non potuit; partim ut *Diploma Ferdinandi Cesaris, de potestate testamenti condendi, Clero Hungariæ concessum* anno 1625, quod *aravii* Regis *Curatores* forte, nec immerito, vehementer impugnabant, firmaretur. Neque defuisse eventum exoptatissimum legimus;

quod sedebant in sua causa iudices. Hic finis est Synodorum V, a *Pazmapio* celebratarum; de quarum editione ex MSto gloriatur Editor. Illud verissime subnectit Vir humanissimus, *moderamini suum esse debere locum, ut ad veritatem quidem omnia, sed nihil ad offensionem, producat.* Cui regulæ an satisfecerit, legentium ejus Concilia iudicium esto. Sequitur *Diocesana Synodus Agriensis, habita Juszania anno 1635 sub Ferdinando II & Emerico Lofy, Episcopo Agriensi*, cujus vita describitur non solum, ex processu, hoc est, examine, pro Strigoniensi sede, sed & acta Synodi exhibentur. Ipse Episcopus in adhortatione Synodali verus illud Hungarorum Clero suo inculcat: *Jó Pap hóltig tanúl; unde, Pap Ki nem tanúl, Ki hóltig nem tanúl, nem jó Pap,* per immediatam consequentiam, ut ita loqui liceat, dicitur. Idem *Lofyus*, Archiepiscopatus Strigoniensi paulo post admodus, anno 1638 *Provincialem Synodum Tyrnavia* habuit, *Ferdinando III Imperatore*; quam ex MSto inseruit Conciliis *Peterfyus*. *Georgii Lippay Synodus Nationalis Tyrnaviensis anni 1648* nihil habet peculiaris, nisi illud forte, quod ejus decreto *Societas Jesu ecclesiastico Hungariæ corpori ut membrum legitimum & utile associatum fuit.* Ejus rei testimonium publicum pag. 383 Editor inseruit. *Secuta diocesana Synodus Tyrnavia anno 1658*, eodem *Lippayo* Archiepiscopatum Strigoniensem tenente, ideo notari meretur, quod in propositionibus, ab Archiepiscopo exhibitis, (acta enim & decreta Synodi lucem non viderunt,) recensentur inprimis, quæ Romanæ in Hungaria Ecclesiæ per Viennensem pacificationem & Comitia anni 1647 vulnera inflicta credebantur. Lubet, ut, quam gravia fuerint, cognoscant Lector, unum ex iis adducere. Ita vero pag. 390 *Lippayus*: *Jubetur campanas in Ecclesiis Catholicorum pro hæreticis pulsari non sepeliendis modo & tumulandis, verum etiam juxta sensum plurimorum, ad quævis ministeria, concionesque eorum; dein, tametsi gravi legum sacrarum præcepto cautum sit, in locis consecratis, ac templis Catholicorum, hæreticos sepeliri, atque in sacris ea interdici, & profanari: novella tamen hæc*
leges

leges feverissime injungunt, eos in templis nostris humari ac sepeliri. Unde non leve quorundam exurgit dubium, quid inter hæc sit mîdus; an ut sacerdos orthodoxus hereticum sepeliat, vel vero intromittat in templum prædicantem, more suo funus tumultentem, conciones non raro blasphemias, aliaque, ritu profano, peragentem. Argute! Lactantius tamen, ille disertissimus atque piissimus divinarum Institutionum scriptor, Lib. V Cap. XI acutius multo, *quænam illa feritas, inquit, rabies, quæ insania, est, lucem vivis, terram mortuis, denegasse?* Quæ inde subnectuntur Synodi Diocesanae, sunt Zagrabienfes quinque, una Fauriensis, Archiepiscopo Strigoniensi, *Georgio Szécsényi*, mox, hujus successore, *Georgio Szécsényi*, celebrata. Pag. 409 Synodus diocesana Buzsadiensis exponitur, Strigoniensem ecclesiam, *Leopoldo Kollonitsch*, Bohensem, *Georgio Patasich* gubernante, A. 1706. Ei subjungit doctissimus Editor Synodum diocesanam Quinqueecclesiensem, Archiepiscopo *Christiano Augusto*, Duce Saxonie, A. 1714 habitam, tumque assidens litori, felix optatumque occinit Celeusma; nisi quod ultimis plagulis Congregationem, A. 1634 ante Synodum habitam, sub *Emerico*, Comite *Esterhazio*, Archiepiscopo Strigoniensi, tria item Supplementa, hæud magni momenti, attexit. Sub finem totius Voluminis Mantissam legimus, ad quam benigne excipiendam Lectores præparaturus, *Peterffyus*, ita pag. 424 ratiocinatur: *Profecto, si filii tenebrarum, mutuis inter se studiis tantopere colligati, historicis instar, quæquæ illos velis contingere, privilegia, concessionem, controversa doctrina sua capita, averfas a reis pœnas publicas, exaggerata hominum, quibus reguntur, pia facinora, & si quid ad laudem, memoriam, vindicias, societatis inita accedit, merito plausu conferunt & obijciunt; enitendum nobis est, ut suspicias feramus eruditioni patria, & jacentem de Hungaria Catholica ceterarum gentium opinionem, excitato ad literarias labores ingenio, erigamus.* Hæc posteriora si ex Protestantium cœctu scripsisset aliquis, calumniam *Peterffyus* interpretaretur; nos autem, quia ipse de suis tam acerbe queritur, ejus integritatem non possumus non laudibus prosequi. Et si

tenebrarum filios minime omnium vocare debebat, qui literarum culturæ & intellectui perficiendo majorem multo dant operam, quam quos Romana religio complectitur. Tantæ inter hos, de Hungaria loquimur, literariæ; æque plus quam Cimmeriæ, tenebræ sunt, ut vix unum alterumque reperire liceat, qui, quæ ad eruditionem solidam, meliorumque literarum culturam, pertinent, sciat. Nemo id operosius evictum dedit, quam qui *de literarum cultura in Hungaria* A. 1743, 4, Commentarium edidit, *Innocentius a D. Thoma Aquinate*, Piarista, ipse Hungarus. Libellus iste, plenus rursus & inficeriarum, proxime a nobis recensendus, totam pæne Hungariam deridendam propinavit eruditis: tantum abest, ut, quod Autor volebat, effecerit. Quod ad mantissam *Peterfyi* attinet, continet illa *Episcoporum Hungaria ad P. P. Concilii Tridentini*, in his, *Draskovicfyi*, Episcopi Quinqueecclesiensis, *Orationes*; *Diploma Ferdinandi II* de redimendis & non oppignorandis bonis ecclesiasticis; *Conventum Episcoporum Hungariae*, adversus declarationem Cleri Gallicani de potestate ecclesiastica, habitum Tyrnaviæ 23 Oct. A. 1686; *Protestationem & contradictionem venerabilis Cleri Hungariae*, factam coram dietali & articulari Commissione, Pesthini celebrata A. 1721 d. 21 Maji. Notandum, hac protestatione, quam vocant, quæcunque *Carolus VI*, Imperator gloriosissimæ memoriæ, ut legibus satisfaceret, Protestantium postulata admittere ad animum decreverat; evertere Clerum Romanum voluisse, eoque adigere optimum Principem, ut duriora meditaretur. Illud profecto ridiculum est, *protestari & contradicere decretis legitimi Principis*, atque eodem illo tempore profiteri, fieri id *salva sua Maj. sacrat. Cæs. Regiæ, & ejusdem excelsæ commissionis, autoritate*. Hoc idem est, ac una largiri manu, quod auferis altera. Agmen claudunt *Petri Illiciani*, cujus priore Tomo Paranesin exhibuerat *Peterfyus*, *Sermones X de recta fidei dignoscenda regula*; quos, si nos consulisset Doctissimus Editor, suavissimus omittendos, propterea, quod, quemadmodum alio loco de Paranesi diximus, (*Nov. Act. Erudit. Anni 1743 Mense Majo pag. 254, 255*;) nihil ad rem faciunt,

quot-

quotquot sunt, pueriles prorsus doctoris illius declamationes; detorsionum & depravationum dictorum Scripturæ sacræ non minus, quam veteris ecclesiæ Patrum, plena sunt omnia. *Indotum doctumque fugat recitator acerbus.* Atque hic terminus est operosissimi Voluminis *Petersfyani*, quod, uti causa postulabat, recensitum credimus. Tu, si nobiscum sentis, erudite Lector, Eruditissimo Viro omne felicitatis genus ex animo precare, atque imprimis, nam sat est beatus, *bonam mentem.* Ceterum,

Si sapias, hospes tibi, miserum ne tange libellum.

CHRISTIANI EBERHARDI WEISMANNI *Introductio in Memorabilia ecclesiastica Historiæ sacræ Novi Testamenti, ad juvandam notitiam regni Dei & satanæ cordisque humani salutarem, plena & facili methodo olim consignata, nunc vero cum cura & delectu revisa, emendata, atque aucta, adjecto Indice locupletissimo.*

Tomus II.

Halæ Magdeburgicæ, sumptibus Orphanotrophei, 1745, 4.
Tom. I Alph. 8 pag. 14, Tom. II Alph. 7 pag. 18.

Varia maximeque diversa de libro hoc tum, cum primum in lucem exiret, hominum doctorum judicia fuisse, nemo, nisi qui in literaria nostri temporis Historia prorsus hospes est, ignorare potest. Ipse Autor Venerabilis, a studio partium alienissimus, diffiteri hoc nequit, in Præfatione nova, libro præmissa, ingenue affirmans, multos sæcun hunc suum nactum fuisse adversarios. Incidebat imprimis ætas ipsius in tempora ista turbulenta, quæ *Arnoldianis* monumentis ecclesiasticis erant infensissima, unde quodam quasi fato accidit, ut, quæ in totum vulgo ecclesiasticæ Historiæ studium, eadem in Opus hoc *Weismannianum* tela vibrarentur. Accedebat huc alia externa quædam causa, in titulo conspicua, amplif-
simam

simam viris male sentientibus occasionem livoris excitandi præbens. Ea enim Autori mens erat, ut non res solum in cœtu sanctiori gestas, & memoria dignissimas, enarraret, sed suas etiam, ad pietatis studium spectantes, observationes adderet, ut haberent lectores, quod discerent ex varîa ecclesiæ fortuna. Aliis ipsa hujus libri conscribendi ratio minus se probabat, qui vel amplitudinem ejus, si pro *Compendio* habendus esset, vel brevitatem, si pro consummato opere vendicaretur, reprehensione non indignam judicabant. Emerisit tamen postea ex his velut procellis liber, ex quo sensim-sensimque eorum crevit numerus, qui ad Autoris partes transferunt, quorum aliis pragmatica Historiam ecclesiasticam condendi ratio, aliis candor scribentis, aliis delectus argumentorum, aliis grave dicendi genus, mirifice placebat. In universum quidem Noster monet, mores hujus sæculi ita esse comparatos, ut hoc literarum genus paucos admodum amatores inveniat. Isti enim, qui Atheorum & Deistarum sequuntur castra, quorum insignis prohi dolor! nostris temporibus numerus animadvertitur, facile ab Historia Ecclesiastica vacant, reputantes omnia fabulosa & anilia, quæ de cœtu sanctiori in scriptis inveniuntur monumentis. Aliis Historia ista nullo fere est usui, nisi ut occasionem inde accipiant contemnendi, exhibendi, exagitandi, Clerum, & quævis Acta ecclesiastica, quorum carpenti pruritus eo etiam invaluit, ut vel vilissimus quisque ab hac male sana cupiditate animum revocare nolit. Indocti, rerumque omnium utilissimarum ignari, facile patiuntur, rerum, ante se gestarum, notitia se carere, ne forte habeant, quod molestiam animo, discendi haud valde cupido, pariat. Alios temeraria invasit consuetudo, ex *libris diurnis* nostrorum temporum, quantum per otium licet, aliquid arripiendi, nec in summam rerum ulterius inquirendi, ut tempus modo fallere, & si opus est, temere garrere, non doctè aliquid differere, calleant. Multi etiam, suis plane innutriti circulis, in Historia ecclesiastica vix inveniunt quidquam, quod placeat, inprimis sicubi metus suboriatur

NON

non levis, ne tot res, memoriae atque imaginationi inservientes, de habitu atque acumine demonstrandi sensum sensimque aliquid, vel minimum, detrahant. Pontificiae religioni additi nunquam aliud quidpiam pro genuina Historiae ecclesiasticae parte agnoscunt, nisi quod per fas & nefas, (ita Auctor ait,) vel sponte sua, vel per torturam, cum eo conspiret religionis systemate, quod ipsis, Dei instar Termini, immobile est. Quicquid igitur ipsi literis consignant, historia est. Reliqua omnia, quae ipsis scribere non licet, pro fabulis atque mendaciis putidissimis habentur. Hinc fit, ut Junonem pro nube accipiant, & falsis speciem veritatis concilient, ac veris falsitatis larvam induant. Qui puriori sunt doctrinae assueti, nihilo magis puri semper in condendis rerum gestarum monumentis inveniuntur. Pro eo quidem, in quo nunc versantur, statu, ita a veteri scribendi ratione degenerarunt, ut, divinate Nostro, si hoc tramite perrexerint, vix appareat, quem usum tandem apud illos habitura sit historia gravis, seria, & religioni legitime inserviens. Ex hoc diverticulo ad suum nunc redit opus, & ad novas ejus edendi curas. Sanctissime asseverat Auctor, omnia se relegisse, multa, quae suppeditaverit diligentia, autoritas, judicium, ex scriptoribus, recens editis, adjecisse, &, quae monita a viris doctis, vel a se ipso minus recta & accurata fuerint cognita, candide & fideliter emendasse. Ipsa libri inspectio docet, ex veritate haec dicere Nostri, siquidem insignes plane sunt mutationes & additiones hujus libri factae, inprimis si ad recentiora tempora superioris Seculi & praesentis animum advertamus. Factum est ex eo, ut *Tomus secundus* integer huic labori soli dicaretur, qui antea res etiam Seculi XVI continebat. Et in eo enarrando nostra etiam in praesenti versabitur opera, ut lectores de supplementis istius erudiamus, omissis reliquis, quae ex superiori editione sunt notissima, & repeti hic satis commode vix possunt.

Generatim monendum est, insertas esse enarrationes praesentis Seculi rebus gestis e superiori enarratis. Romanae ecclesiae addita sunt momenta, quibus tempora *Innocentii XIII, Benedicti*

- Pag. 32. *nedisti XIII, & Clementis XII*, illustriora fuerunt redditi. Ad
35. *Benedictum XIV* cum pervenit, metam constituit calamo, ne per lacinas traditionum fortuitarum & incertarum justos historiae commentarios praecipuet, vitam Pontificis, huc usque a viris doctis maximi habiti, delineaturos, & aliquando edendos. Scriptoribus etiam ecclesiae Romanae novi quidam
112. additi sunt articuli; alii emendati. Plurimam operam in con-
128. dendis, atque ex industria describendis, domesticis Pontificiorum controversiis ponit Noster, quod vel ex historia illa apparet, quae doctrinam de Auxiliis gratiae, aliisque rebus, controversam proponit. Ad Constitutionem *Unigenitus* quod attinet, Au-
171. tor non omittit ea pertexere, quae ad historiam ejus perscribendam & continuandam pertinere videbantur. Referuntur huc inter alia variata *Ducis Regentis* in Gallia consilia, quae ille, mutata mente, inivit, magnam & inexpectatam rerum conversionem
367. molientia. Plurimas in hac causa in se susceperat partes *du Boisius*, fidelissimus domini sui minister, purpuram tunc temporis, & per eam summam imperii, affectans. Res postea ad *Noaillesium* perveniebat, patrem purpuratum, cujus quanta fuerit auctoritas in statu isto turbulento, amplius narratur secundum ea, quae ex fide dignissimis scriptoribus proferri possunt, inter quos principem locum tenet Autor vitae *Philippi Aurelianensis*, *Ducis Regentis*, quae A. 1737 prodit. Is enim plurimam fidem mereri videtur, tanquam vir harum rerum peritissimus,
368. sincerus, atque a studio partium remotus. Mentionem porro
369. injicit Noster XII Articulorum, A. 1725 editorum, & non solum indicat, quales illi fuerint, sed judicat etiam, qualis eorum usus ex destinatione Autorum & Approbatorum esse debuerit. Ultima prope scena hujus tragoediae ecclesiasticae, monente Autore, in illis agitur Actis, quae ex miraculis *Parisianis* ortum habuerunt suum. Haec enim dum interveniebant, idem accidit, quod fieri solet, quando incendio suffocato novus fomes accedit, oleumque infunditur. Maximum enim pars Anticonstitutionaria, vulgo *Jansenistica*, argumentum repetebat a miraculis suorum, inter quae *Parisiana* omnino eminebant, de quibus varia variorum hic adduntur
374. judicia,
- 378.
- 380.

judicia, & ultimo loco commemoratur, fidem miraculorum
Parisi ab eo maxime tempore decrevisse, quo motus corpo-
 ris singulares, atque enthusiasti in conventiculis domestici,
 accesserint. Finis hujus concertationis is fuit, ut Constitutio Pag. 383.
Unigenitus in tota ecclesia Romana victrix haberetur, si victo-
 riam in triumpho externo acceptationis, etiam coactæ, atque
 per vim extortæ, ponere licet. Omnes enim nostri temporis
 Episcopi Catholici hanc tenent Constitutionem, sed sen-
 su diversissimo, cum reservationibus mentalibus, contra-
 riis atque arbitrariis explicationibus, pacis potius studio, 384.
 quam veritatis robore, ducti. Stricturæ historicæ, quas Auctor
 subnequit, de lectione Scripturæ S. in lingua vernacula licita, vel
 illicita, miscellaneis multis illustrantur observationibus, ubi ta-
 men inprimis ad ea attenditur, quæ in ipso etiam finu Ro-
 manæ ecclesiæ de hoc argumento occasione versionis *Monten-*
sis fuerunt disputata. Postea historia controversiarum *Cou-*
wayerianarum singulare absolvit *Caput*, ubi non de persona
 ejus solum strictim quædam afferuntur, sed ipsa etiam mate-
 ria controversiæ copiose pertractatur, cujus quæstio primaria,
 uti inter omnes constat, de validitate Ordinationis Anglicanæ
 agitata fuit. Argute hic Noster notat, ecclesiam Anglicanam 394.
 nec magna commoda, nec ingentia damna, pati, quomodo-
 cunque hanc quæstionem *Cowayerius*, vel adversarii ipsius,
 definiant. Si prior, inquit, vincat, ordinationes istæ Angli-
 canæ ratæ quidem sunt & veræ, sed tamen nondum sunt
 legitimæ, nisi Angli simul ad communionem Ecclesiæ Roma-
 næ transeant, quod illi nunquam facturi sunt propter solam
 ordinationem. Si posteriores triumphant, ienocinium ire-
 nicum, quo per viam istam Anglos captare cupiunt nonnulli,
 eo fit inutilius, eoque duriores hi redduntur ab illo dece-
 ptionis periculo. His reliquisque *Cowayerianis* expositis la-
 boribus, stricturæ ex historia missionum & propagationis fidei
 Romanæ, hoc quoque Seculo continuatæ, exhibentur, ubi nec
 acerrimæ disputationes de monumentis incertis & apocryphis
 missionum intactæ relinquuntur. De missionariis ipsis, eo-
 rum proprietatibus, intentione, aptitudine, methodo que con-
 vertendi,

544 NOVA ACTA ERUDITORUM

- Pag. 406. vertendi, nonnulla ex ipsis scriptoribus Romano-Catholicis afferuntur, ut inde de illis judicare liceat. Non omnes hic enarrare juvat missionum Pontificiarum conatus, inter quas principuæ nominantur *Sineses, Habessina, seu Æthiopica, Japonica, Siamenses, Mingrelia, Georgiana*, & quæ sunt reliquæ. Sequitur nunc historia *Socinianismi*, in qua recentiorum quorundam nomina recensentur, & vitæ inprimis *Guilhelmi Whistoni, Crellii*, aliorumque, vel denuo adduntur, vel emendantur.
568. Ad supplementa historię *Quackerorum, seu Fremulorum*, usus est Noster historia *Guil. Shewelli*, de hac societate perscripta, non una de causa alijs in hoc negotio præferenda libris, utpote ab Autore profecta, qui testis est domesticus, & ipsius hujus professionis membrum, cujusque diligentia, quam per viginti annos huic collectioni impendit, inprimis est commendabilis. In historia *Mennonitarum* plurimæ *Ruesio* acceptæ feruntur emendationes, qui sua ab Autore laude merito macatur. Succedit historia ecclesię *Reformata*, in qua additiones doctorum hujus cœtus recentiores apparent, una cum domesticis quibusdam, ibi enarratis, dissidiis, inter quæ ea controversia non vulgaris est momenti, quæ ab autore *Dodwelliana* dicitur. Error doctissimi hujus viri circa immortalitatem animæ ita hic depingitur, ut statuatur, credidisse eum, animam hominis ex sua natura esse mortalem, nec tamen materialem, quin potius a corpore distingui, nec ita pendere ab ulla re creata, ut, remoto ejus influxu, esse desinat, quin potius, dissoluto corpore, in auram reverti, nequaquam vero cum eo perire. Immortalitatem esse privilegium specialis pacti, inter Deum & homines quosdam ex pura gratia facti, adeoque non concedi, nisi quibus pactum illud innotescat; eorum nempe animam, qui Evangelio Christi obediunt, per spiritum, illi superadditum, immortalem reddi; contra animas illorum, qui Evangelio non obediunt, per Dei voluntatem immortales evadere. Obedientibus esse vitam æternam in præmium cum felicitate sempiterna inde a conflagratione mundi dandam, inobedientes vero pœnas manere æternas, & miseriam nunquam desuram. Nec omittuntur hoc in loco controversiæ
- 770.

troverſiæ *Hatterniſtica*, quibus *Ponteanus ab Hattern*, Berg-opzomendiſis, nomen dedit, venenum *Spinofianum* in Catechiſmo ſuo depingens, & verbis Scripturæ pallians. Accedamus nunc propius ad Eccleſiam *Evangelico-Lutheranam*, in cujus rebus geſtis multa ſupplentur ab Autore, ita tamen, ut potior eorum pars in controverſiis ponatur, de quibus, non injucundum erit, lectoribus quædam propinare. Primas tenet controverſia de deſcenſu Chriſti ad inferos, qui literaliter plerumque eſt expoſitus a potiore parte noſtrorum Theologorum, usque dum poſt aliorum dubias ſententias *Hedingerus & Ruſius* aliam amplecterentur expoſitionem, quæ ſemina diſceptationum variarum ſpargeret, quas quidem latius ſerpere prohibuerunt Academia Jenenſis Nutritii Sereniſſimi. Breviter exinde reperuntur controverſiæ quædam celebriores de pœnitentia; quo de contritione, omnibus convertendis neceſſaria, & deſperatione ſalutari, *Juchii* notiſſimæ referuntur lites. Amplior & turbulentior fuit controverſia de luſta pœnitentiali, ab A. 1737 terras Megalopolitanas agitans, & vulgo *Darguneniſis* appellata a loco, unde paſſim hæc doctrina manavit ad alios. Quæſtio principalis in eo fuit poſita, quid per luſtam principalem intelligeretur. Deſcribebant vero iſtam ſequenti ratione: Quando homines huc uſque ſecuri a Deo excitentur per verbum ipſius ad converſionem & pœnitentiam, eos ab initio deduci ad cognitionem ſtatus ſui miſeri & infelicis ſub peccato & hypocrifi; inde oriri ſenſum, ſeu affectum, doloris, timoris, pudefactionis, & indignitatis, vividum, ſequi deinceps deſiderium liberationis ab hoc ſtatu damnationis & accuſationis per Chriſtum, ſed non ſine majore, vel minore, diuturna collisione & luſta carnis & ſpiritus, carnis quidem, mutationi huic ſalutari reluctantis, ſpiritus autem, contra carnem, ejuſque reſiſtentiam, in homine pœnitente & excitato pariter repugnantis, tam diu quidem, donec non modo ipſum remiſſionis & juſtificationis beneficium, ſed etiam tranquillitas conſcientiæ & certitudo ſtatus gratiæ, conſequatur. In his omnibus cavendum eſſe, docebant, ne quis ita a Deo excitatus ante tempus a Deo præſcriptum, per con-

Pag.
1085.

1088.

1089.

- natus proprios & immaturos, & per anticipationem solatii intempestivi, inde se præripiat; imo potius tutissimum & saluberrimum esse, expectare maturos fructus conversionis & consolationis solidæ ac duraturæ. Hanc summam hujus controversiæ Noster exhibet, & quæ publice privatimque de ea scripta sunt, stricte recenset, hoc memorabile subjungens judicium, optimum esse, si una ex parte desinerent homines se promiscue habere & gerere pro Christianis, quales re vera non sunt, huncque in finem, non per philantiam, sed secundum dictum verbi divini, statum animæ suæ accurate, & prout necesse est, explorare discerent; atque ex altera ministri ecclesiæ omnes, vitæ utrinque abusibus extremis, graviter, humiliter, prudenter, & cum caritate, ducerent animas ad Deum per Christum sine levitate & sine duritiæ, quod certe non omnes faciunt. Atque hæc judicandi ratio & controversiæ huic convenientissima, & ecclesiæ utilissima, omnino est reputanda. Huc etiam refertur controversia de confessione privata, & absolutionis indole, cui alia additur, ubi disputatur de pietate, ad essentiam religionis pertinente, aut non pertinente. Nec omittuntur controversiæ de novis versionibus Biblicis, in lingua vernacula editis. Copiosius pertractata hic legitur controversia *Herrenbutiana*, sive cum societate fratrum *Moravorum* disceptata, quæ secundum origines suas, doctores, sententias religiosas, & reliqua facta, describitur. Multa etiam de Ill. Comite *Zinzendorffio* referuntur, & in primis *Responsi Facultatis theologicæ* commemoratur ratio, quod ipse hic Comes cum *Steinbofero* sibi expetierat. Interim, addit Noster, certum est, id Responsum societati *Herrenbutianæ* pro illo statu, in quo tunc temporis erat, datum fuisse, ad mutatas vero illius conditiones, & secutas postmodum res circumstantes deteriores, nec posse, nec debere, applicari. Unda etiam factum esse, Autor scribit, ut nunquam necessarium visum sit, publico nomine respondere ad velleitationes odiosas, quas hinc inde a notis Autoribus provenisse scimus. Miramur tamen, de doctrinis hujus societatis nihil ab Autore summatim recenseri, nec capita potiora uno intuitu oculis lectorum subjici.
- Fideliter

Fideliter tamen recensentur, quæ ultro citroque dicta & fortiter proposita sunt, quibus hoc additur Autoris judicium: Usus hujus historię, arduæ sane, neque in absoluta & illimitata defensione hujus causę, neque in simili ejus oppugnatione, quærendum esse, sed in conscientioso pretiosi a vili, veri a falso, utilis ab inutili, discrimine. Oportet denique Noster, ut memorabilis hæc societas in illis bonis, quæ Deus in eam vere contulit, constanter permansisset sine tot accessionibus & mixturis, quæ ei in summa rei & in principe causa plus nocuerint, quam profuerint. Magno, inquit, hoc opus probatorio labore indiget, cui non merum aurum argentumque cum margaritis, sed plures, quam forte agnoscitur, stipulæ, plura ligna & fœna combustibilia, si non & passim his priora, hinc inde superstructa sunt. Reliquas controversias, ut *Melodianas, Haferungianas, Nordbusanas*, & quæ sunt reliquæ, in ecclesia nostrâ natas atque demortuas, consulto Noster omisit, & his omnibus, quæ relata erant, porismata quædam, salutaria sane & lectu dignissima, adjecit. In reliquis historię partibus, quæ *Arminianismi*, & ecclesię *orientalis*, faciem depingit, pauca fuerunt, quæ de novo fuerunt adjecta. In stricturis tamen *Atheismi* & *Deismi* celeberrima, aut famosissima potius, recentiorum Autorum adjecta sunt nomina, quæ *Notitia* Scriptorum quorundam insignium excipit, & characteris eorundem historia, ex judicio critico virorum doctorum, quandoque etiam ipsius collectoris, delineati. Ceterum nec id Lectores celare debemus, Autorem Celeberrimum, quem nuper ad Superos abiisse accepimus, data quavis occasione *Edzardi* respondisse scripto, quod contra priorem hujus Historię Ecclesiasticę editionem in medium proferre non dubitaverat. Locupletissimus Index Operi universo colophonem imponit, cujus iteratas curas majores Autori laudes, & lectoribus insigniores fructus, collaturas esse, optimus quisque judicabit.

Pag.
1145.
1185.
1229.
1243.

DE LITURGIA ROMANI PONTIFICIS IN SOLLENNI celebratione Missarum Liber tertius. Ubi sacra mysteria ex antiquis Codicibus, præsertim Vaticanis, aliis-

aliisque monumentis, plurimum illustrantur, cura & studio DOMINICI GEORGII, ex intimis SS. D. N. Benedicti XIV, Pontif. Max. Sacellanis.

Tomus II.

Romæ, typis Nicolai & Marci Palearini, 1743, 4-maj.

Alph. 2 plag. 19.

Libra hujus Operis primo & secundo, de quibus in his *Novis Actis A. 1732. Mensē Febr. pag. 91 seq.* diximus, succedit tertius, inscriptus *sanctæ memoriæ Benedicto XIII*, a quo ad illum laborem exstimulatum se dicit Rev. Autor. Hunc, quod novum aliquibus ἀποδείξεως Pontificiæ specimen videri potest, non aliter compellat, ac si omnia tueretur, suarumque molitionum conscius esset, ejusque precibus hoc in acceptis refert, quod *Benedictus XIV* sibi adeo beneficum se præbuerit, & edendo huic Operi sumtus liberali manu subministrarit.

Abolvitur *Volumen* hoc partim *Dissertationibus*, partim tractatione argumenti propositi. *Dissertatio I* agit de *Hierarchia ecclesiastica sanctæ Romanæ ecclesiæ*, ejusque *Caput I* de *Episcopis Romano Pontifici, sacram cœnam celebranti, sex ordinum ministros, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acolythos, & Cantores*, adfuisse, testimonio *Innocentii III & Durandi* probat Autor, addens *Lectores*, quo sic septenarius numerus sibi constaret. Sed, hos ab antiquissimis inde temporibus obtinuisse, ex autoritatibus illis, quas adducit, non patet; hoc tantum inde perspicitur, Episcopos Romanos Episcopis, ad urbem venientibus, potestatem sacris litandi haud raro fecisse. Hi primum ab *Anastasio A. 769* dicuntur *septem Episcopi cardinales, urbis Episcopi, & Episcopi Romani* in inscriptione antiqua, primum edita a *Mabillonio, Episcopi hebdomadarii*, per hebdomadem, vicibus mutatis, muniis sacris vacantes, *Vicarii* denique Pontificis Romani, quia, expleta hebdomade, ad sedes suas redibant. *Capite II* de *Presbyteris* agit Rev. Autor. *Presbyteros cardinales* repetit ab exordiis sedis Apostolicæ. Hi parochiales ecclesiæ urbis regebant, quorum singuli singulis primum adscripti erant,

erant, inde plures, quorum princeps *cardinalis* dicebatur. *Archiprosbyter* erat, qui priorem locum obtinebat in ordinatione alicujus tituli, atque isto Seculo VII & VIII, vacante sede, una cum Archidiacono & primicerio Notariorum regebat ecclesiam, & literas suo atque illorum nomine usque ad consecrationem novi Pontificis scribebat. Quot autem horum fuerint, cum subscriptiones multum variant, definiti nequit. *Sixtus V.*, publico decreto edito, hos deinceps 50 futuros esse, sanxit. *Caput III de Diaconis* inscriptum est. Horum septem a *Petro Romæ* institutos fuisse, opinatur Autor, *regionarios* distos, quoniam septem regionibus ecclesiasticis præerant, quorum primus *Archidiaconus* appellabatur. Præter illos septem erant alii Diaconi in ecclesiis urbis, qui titulares dicebantur. Numerus Diaconorum *regionariorum* & aliarum ecclesiarum non semper erat idem. Distincti illi fuerunt in *regionarios* & *palatinos*. Diaconos cardinales *Sixtus V.* ad quatuordecim reduxit, & quæ diaconæ retinendæ essent, edixit, atque hi Pontifici, missam celebranti, intersunt, qui quibus vestibus fuerint amicti, ab Autore exponitur. Ex septem Diaconis regionariis unus nominabatur *oblacionarius*, cujus erat, *oblatus*, id est, panem & vinum, ubi Pontifex missam paraturus erat, Archidiacono porrigere. *Capite IV de Subdiaconis* docemur. Horum initio pariter septem fuere, *regionarii* dicti, quos *Fabianus* Pontifex creasse dicitur. Primus nuncupabatur *Archisubdiaconus*, item *prior Subdiaconus regionarius*, quorum numerus cum tempore ad 21 ascendit. Distincti fuerunt in *regionarios*, *palatinos*, & *cantores*. Palatinis etiam nomen erat *basilicariorum*. Integrum collegium *schola basilica*, & cantorum *schola cantorum*, appellabatur. Horum autoritas non erat spernenda. Subscribebant antiquitus Conciliis Romanis, aut decretis Pontificum, in iisdem datis, electionem Pontificis suo assensu comprobabant, & quæ hujus generis alia erant. Hi in subscriptionibus variis veniunt nominibus, quorum rationem dat Venerandus Autor. Ex horum ordine erant *Capellani Pontificis*, primum Seculo XI memorati, qui diplomatibus Apostolicis dandis præfecti erant, quo ipso nomine insigniuntur auditores causarum sacri palatii, quorum primum mentio fit in literis

Pag. 14-

24.

24-28.

28-41.

41, 42.

43-58.

- Pag. 58-64. Apostolicis *Joannis XXIII*, A. 1410 d. 25 Maji datis. Subdiaconorum numerus certus non fuit, quorum ordo, cum officium venale esset factum, integer est abactus ab *Alexandro VII*. Quis magister sacri palatii, & quod hujus officium, fuerit, quibus testibus Subdiaconi fuerint usi, declarat Autor, dissertans de *planeta, tunica, rocco, sudario*. Capite V de *Acolythis* dissertitur. Illos itidem primo jamdum tempore locum habuisse, affirmat Autor, Diaconorum imperio subjectos, divisos in *palatinos, stationarios, & regionarios*. A vigesimo ætatis anno muneri huic admovebantur, in quo ubi bene se gessissent, ad Diaconatum, quinquennio elapso, promovebantur. Hi aliquando diplomata Pontificum dederunt, & electioni horum interfuerunt, suppressi ab *Alexandro VII*, constitutis duodecimviris, quos *signatura justitia vocantes* vocarunt. De horum vestibus & muneribus Autor deinde loquitur. *Caput VI de Lectoribus* exponit. Hi memorantur jamdum A. 251, ex quibus aliqui ad episcopalem, imo pontificium, apicem assurrexerunt. Pueri ubi legebantur, ad annum ætatis 20 munere hoc fungebantur. Poterant uxorem ducere, sed, qui viduam sibi adjunxerat, Lector manebat, nec nisi Subdiaconus fieri poterat. Notat *Cangium* Autor, affirmantem, *Cypriani* ævo solos provectæ ætatis, meritis & doctrina claros, Lectorum muneri admotos fuisse. Quæ horum vestes, itemque munia, fuerint, declarat, interspergens quædam de Lectoribus in ecclesia Africana. Primo horum nomen erat *primicerii*, item *primicerii schola lectorum*. Subjiciuntur aliqua de
- 82-105. *Ostiaris & Exorcistis* in ecclesia Romana. Sequitur *Caput VII de Schola Cantorum*. Cantores Clericis accensentur; collegium quippe, quod scholam cantorum vocabant, septem Subdiaconis constat. Cantus in ecclesia Romana non demum a *Damasi* temporibus obtinere cepit. Ritus canendi huic jamdum initio Seculi IV peculiaris fuit, quem *Gregorius M.* ordinatius constituit, post ab Anglis, Germanis, & Gallis, adoptatum. Huic fini serviebat certus puerorum numerus, qui in monasteriis in canendi arte instituebantur. Romæ schola cantorum est constituta. Primus illius *primicerius*, item *prior schola*, salubatur, cujus erat, omnia, quæ ad cantum spectabant, ordinare.

nate. Qua ratione cantus & modulatio successu temporis Pag. 113.
 fuerit perfecta, quibus vestibis induti inceserint Cantores, 118.
 quove in loco templi munere canendi sint functi, copiose
 satis Ven. Autor enarrat. 118-126.

Dissertationis II, qua de libris liturgicis sancta Romana ec-
clesia agit, Caput I de libro Evangeliorum exponit. Libri litur-
 gici ecclesie Romanæ inde ab antiquis temporibus distribue-
 bantur in librum *evangeliorum, lectionarium*, ad legendam epi-
 stolam, *librum sacramentorum, & antiphonarium*, qui studiosissime
 asservabantur. Libri Evangeliorum, quibus ad missam uteban-
 tur, literis aureis, aut argenteis, in pergameno purpureo scribe-
 bantur, ac tabulis, pretiosis lapidibus ornatis, operiebantur, & ca-
 psis, auro argentoque & gemmis insignitis, recludebantur, qua-
 les ab Imperatoribus, Regibus, viris principibus, & piis homini-
 bus, ecclesiis donabantur, quorum adhuc aliqui in Bibliotheca
 Vaticana, ecclesiis, & monasteriis, custodiuntur, quorumque satis
 prolixam descriptionem Autor exhibet. Singulis sectionibus 127-144:
 Evangelistarum, diebus dominicis & festis destinatis, præfixus
 est indiculus, qui *Evangeliorum breviarium, & capitulare Evan-*
geliorum, dicebatur. *Caput II est de libro Sacramentorum Gela-* 144-148.
siano & Gregoriano, & de missali. Sacramentorum liber erat
 collectio precum, quæ a sacerdote, administrante Sacramenta,
 recitabantur. Harum collectionem instituisse fertur *Gelasius*,
 quasdam tamen anterioribus jamdum temporibus obtinuisse,
 probat Autor. Codicem *Gelasianum* recognovit *Gregorius*, quo
 facto, *Gelasianus* in desuetudinem abiit, ut hujus non nisi unus
 supersit, typis exscriptus Romæ A. 1680. Sequentibus tempo-
 ribus dici cœpit *liber missalis & missale*, item *missale plenarium*,
 in quo singula ad missæ celebrationem singulis diebus per an-
 num celebranda continebantur. *Caput III de Lectionario* inscri- 148-171.
 ptum est. Etiam hujus usus in missa, continentis lectiones ec-
 clesiasticas, potissimum ex *Pauli* Epistolis excerptas, quæ ad mis-
 sam per annum leguntur, concinnati, uti fama fert, ab *Hierony-*
mo. Existimat tamen Noster, multo ante hujus ævum certas le-
 ctiones, ad missam legendas, in ecclesiis designatas fuisse. Firmat
 hoc ex Canone paschali *S. Hippolyti* Episcopi, unde patet, cer-
 tas

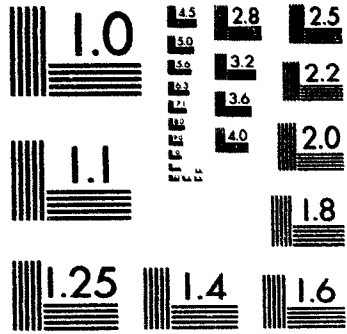
- tas ex utroque Testamento lectiones diebus statis in ecclesiis ter-
 tio a C. N. Seculo lectas fuisse. Dicebatur antiquitus *liber comitis*,
 Pag. 172-177. qui, *Carolo M.* imperante, ab *Alcuino* est emendatus, quod testi-
 moniis *Mabillonii Annal. Benedic. Lib. XXVI Cap. 61 Tom. II*
pag. 328, & Lib. III Cap. 3 Spicil. Tom. IV pag. 483, adstruit.
 Liber comitis a Purpurato *Thomasio* A. 1691 luci, est datus.
 Inferiori ætate divisus est in *majorem & minorem*, quorum ille
 ob epistolarum multitudinem majoris erat molis, hic mino-
 ris. Idem nomen habuit *apostoli*, ob lectiones ex *Pauli* Epi-
 stolis maxima ex parte excerptas, item *epistolarium*, qui libri
 pariter eleganti scriptura & aureis characteribus exprimi sole-
 bant, & exterius exornabantur, aque viris probis ecclesiis dono
 177-184. dabantur. Sequitur *Caput IV* de *antiphonario*. Hoc nomine
 veniunt *antiphona ad introitum*, ut plurimum ex *Davidicis Psal-*
mis decerptæ; *versiculi duo* ex iisdem; deinde *graduale, tra-*
ctus, offertorium, & versiculi post communionem. Seniori æta-
 te accessere *prosa & sequentia*, certis diebus decantanda. Hic
 vulgo ad *Gregorium M.* refertur; at intercessit *Jo. Ge. Eccar-*
du, *Gregorium* non I, sed II, nominans, quem Noster refutat.
 Cum in Galliis libri antiphonarii corrupti essent admodum,
Carolus M. illos per viros peritos emendandos curavit, & ad
 184-192. modulos Romanos revocari jussit. Subjiciuntur aliqua de
 192-194. editionibus & Codicibus MSis antiphonarii.

Dissertationis III argumentum est de *Tropis*. Hos definit
 per versiculos, qui in præcipuis festivitibus immediate ante
 introitum canuntur, perinde ac ipsius introitus præludium, cui
 statim introitus conjungitur. Hi in antiquissimis libris non in-
 veniuntur, & *Card. Bona* testatur, se illos ante A. C. 1000
 non offendisse, cui accedit *Cl. Autor*, affirmans, ante Seculum
 XI nullum eorum exemplum se deprehendisse, & a monachis
 primum excogitatos fuisse, inde ad alias ecclesias transisse.
Ekkebardus junior in *Vita Notkeri* narrat, ipsum tropos scri-
 psisse, sed, quia is demum Seculo XIII floruit, idoneus testis ha-
 beri nequit. Exempla horum troporum ex Codicibus in me-
 195-204. dium affert, & quibus nominibus illorum libri indigitati fue-
 rint, tradit.

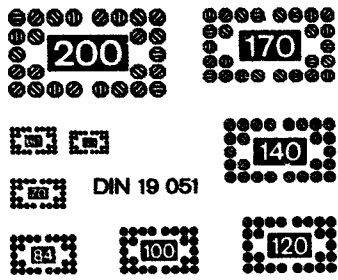
Dissertatio IV de *prosis & sequentiis* agit. *Prosam & se-*
quentiam,

quentiam, quæ voces seculis barbaris natæ, non unum idemque, quod *Cangius* existimat, significare, observat Autor, largiens, apud Germanos Seculo XI *prosam & sequentiam* pro uno eodemque habitas fuisse. Autorem sequentiarum citant alii *Ge- lasium*, alii *Gregorium M.*, alii *Noskerum*, quorum opinionibus expensis, concludit Autor, *Noskerum* primum illarum autorem dicendum, ita tamen, ut alii post alios sequentias quasdam ad- jecerint, quarum initia cum adjectis in margine Autorum no- minibus in subjecta tabella exhibet, & varios Codices atque e- ditiones inter se contendit. In Romana ecclesia ante Seculum Pag. 205.
X sequentiæ nullæ obtinuerunt, Seculo XI in urbis ecclesiis in 230.
usu esse cœperunt, Seculo XII in sacris Pontificiis, in die nata- litio Domini, & paschatis, inter prandendum sunt adhibitæ; his quippe diebus Pontifex, peractis sacris, cum Episcopis & aliis ordinibus cibum sumere solebat; cantores igitur jussi sunt sequentiam decantare. Erat sequentia veluti appendix illius modulationis, quæ a cantoribus post alleluja usurpabatur, & in longum protrahabatur. 230-234.

Has Dissertationes excipit *Liber III de Liturgia Romani Pontificis in solenni celebratione missarum*; cujus *Capite I* doce- tur, qua ratione Pontifex ad rem sacram faciendam ad altare processerit. Præcedebat Subdiaconus, ferens thymiaterium, suf- fitum adolens; præsto erant duo acolythi, vas, in quo eucharis- tia condita erat, manu tenentes, ac Pontifici ostendentes, quam is adorabat; qui mos vero præferendi *sancta*, quo nomine an- tiquitus eucharistia veniebat, post in desuetudinem abiit. Præ- ferebantur item septem candelabra. Qua ratione vero hic va- riatum fuerit sequenti tempore, subdit. *Capite III* morem, quo 5-15-
Episcopi e secretario ad altare a Seculo IX ad XIII processerint, exponit. *Libros plenarios*, quos *Honorius Augustodunensis* nominat, non eosdem vult esse, quod *Cangius* judicat, cum *missalibus plenariis*, sed potius de *Evangeliorum* libris intelligit 15-22.
Capite IV. Qua ratione Pontifex a Seculo IX ad XIII ad sa- cra in altari faciendæ, & quibus comitibus, processerit, do- cetur *Capite V*, ubi de *mappula*, sive baldachino, quæ super ca- pite Pontificis ab ingressu ecclesiæ ad altare usque a cubicula- riis

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

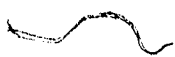
1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM
LEIPZIG 1747

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER STADTBIBLIOTHEK
BRAUNSCHWEIG ZUGRUNDE

SIGNATUR: M 613 P 4⁰

- Pag. 22- rii extendebatur, quædam insperguntur. *Capite V* procedendi
 26. cerimoniz, Seculo XIV, XV, & XVI, usitate, enarrantur, quæ
 hodierno adhuc die obtinent, in quibus omnia ad pompam
 & magnificentiam sunt comparata, a simplicitate Christiana
 27-33. immane quantum discedentia. *Capite VI* indicatur, qua re dif-
 ferat hodiernus Pontificis ad sacra solennia procedendi modus
 ab antiquo. *Capite VII* agitur de *antiphona ad introitum*. *Anti-*
 34-40. *phona* erant brevès sententiæ, ex variis *Psalmorum* verbis de-
 sumptæ, & alternis vicibus a duobus choris cantorum decanta-
 tæ. *Ad introitum* dicebantur, quia canebantur, usque quo
 Pontifex ad exordium missæ perveniret. Has primas *Cælestinus*
 40-46. instituisse perhibetur. *Capite VIII* commentatur Autor de sedi-
 bus Episcoporum, quæ reliquis erant altiores, ad quas tribus
 ascendebatur gradibus, quippe pretiosis aulais velabantur.
Capite IX sermonem facit de confessione, quæ fiebat verbis il-
 lis: *Judica me Deus*, quam Pontifex, accessurus ad altare, ede-
 bat, quem morem octingentis annis antiquiorem non esse,
 pronuntiat. In illis autem confessionum formulis multum est
 variatum, itemque precibus, quas post illam confessionem fun-
 debat, quarum formulas aliquot Autor exhibet, quarum quæ-
 dam directæ ad *B. Mariam*, Sanctos, Martyres, & Confesso-
 47-62. res, quæ multam superstitionem redolent. Quoniam autem
 Pontifex, vel quivis alius Episcopus, sacra faciens, ubi preca-
 tus erat: *Oramus te, Domine, per merita & patrocinium o-*
mnium sanctorum, & eorum, quorum reliquiæ hic sunt &c.
 altare osculabatur, nullum altare consecrari poterat, sub quo
 non reliquiæ Sanctorum conditæ essent, quæ aliquando in al-
 62-67. tari ponebantur, & miraculum patrassè jactitantur. *Capite X*
 Autor differit de osculo, quo Pontifex, vel Episcopus, missam
 celebraturus, venerationem suam testabatur altari, itemque li-
 67-72. bro Evangelii. *Capite XI* sermonem facit de usu thuris in eccle-
 sia Romana, potissimum ubi Pontifex ad altare vadebat, & pro-
 pe altare stabat, quem morem ex Apostolorum temporibus ar-
 cessit, provocans ad adolendi ritum, in Vet. Testamento usurpa-
 tum, nescius, umbras istas, Christo corpore præsentè, evanu-
 isse. *Canones, sic dicti, Apostolici, recentioris ævi, rem non*
 consiciunt.

conficiunt. *Caput XII* est de usu precatationis *Kyrie eleison*, & Pag. 72
Christe eleison, ante missæ celebrationem, quæ a schola cantorum intonabatur post cantatam antiphonam ad introitum, ubi Pontifex, oratione facta, ad sedem suam accessisset. Excipiebat proxime hymnus: *Gloria in excelsis Deo*, de quo *Capite XIII*, quem Pontifex stans inchoabat, chorus reliqua accinebat. Cum tempore variæ accessiones sunt factæ, interdictæ a *Nicolao V*, post Concilium Tridentinum prorsus sublata. Originem hujus hymni canendi, dum missa celebraretur, vulgo reperunt a *Telesphoro*, qui illum cantari voluerit nocte, diem Christi natalem antecedente, dum missa fieret, *Symmachus* ad dies dominicos & natalitios Martyrum transtulit, alii addimenta quædam adjecerunt. Tempore quadragesimali ad Pascha usque intermittebatur, nisi dies festi intercurrerent, in aliis ecclesiis toto tempore adventus non audiebatur. In quibus præterea festivitibus cantio hæc fuerit adhibita, docetur *Cap. XIV*. Finito hymno, Pontifex, vel quicumque Episcopus, ecclesiam salutabat, *pax vobiscum*, concione respondente, *Et cum spiritu tuo*. Presbyteri diebus quadragesimæ, & quatuor temporibus, sive in vigiliis Sanctorum & reliquis jejuniorum diebus, dicebant: *Dominus vobiscum*, accinente populo: *Et cum spiritu tuo*. *Cap. XV* de oratione ad missam verba facit Autor. Orationes, quæ nunc obtinent in ecclesia Romana, *Thomasio* iudice, a *Constantino M.* ætate repetendæ sunt, aliæ a *Leone M.* elaboratæ, auctæ & restitutæ identidem a *Gelasio & Gregorio M.*, quorum uterque illas singulari studio collegit, a quibus sacramentarium *Gelasianum & Gregorianum* nomen tulit. In basilica Lateranensi Seculo XIII uti fuit receptum, ut in missa & divinis officiis loco precatationum liturgicarum oratio dominica adhiberetur. Conclusio orationis erat, *per dominum nostrum Jesum Christum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti*, quo sic publica Trinitatis confessio ederetur. Ultima verba erant, *per omnia secula seculorum*, quibus prolatis, populus dicebat *amen*. *Cap. XVI* exponit ritum legendi epistolam, quod fiebat a Subdiacono, qui illam non Latine solum, sed & *Græce*, in gratiam illorum, qui Latini sermonis

77.

78-92.

92-99.

99-104.

104-108.

108-110.

119-122.

monis

- monis expertes erant, prælegebat. Sub finem lectionis populus acclamabat, *gratias Deo*, etiam antiquioribus temporibus, *pax tecum*. Finita lectione, Subdiaconus osculum figebat Pontifici. *Innocentius III* instituit, ut calceo suo osculum
- Pag. 122-133. imprimeretur. Post epistolam, ut ex *Capite XVII* discimus, canebatur *Psalmus*, qui dicebatur *responsorius gradalis*, sive *responsorium gradale*, quia, uno canente, chorus consonando respondebat, & quod juxta gradus pulpitis cantaretur. Responsorium instituebatur ex inferiori gradu ambonis, sequebatur *alleluja*, quod, uti ex *Augustino* videre est, in ecclesiis Africanis diebus dominicis, & quinquaginta a festo paschali ad Pentecosten usque diebus, audiebatur, in Romana ad missas
- 133-141. etiam extra Pentecosten decantabatur. Sequitur *Caput XVIII de Evangelii lectione*. Fiebat illa post epistolam, & quidem munere illoungebatur *Diaconus*, vel, illo deficiente, *Presbyter*, qui, accedens ad Pontificem, illius pedes osculabatur, & his verbis dimittebatur: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis*. Huic duo candelabra & duo thuribula præferebantur. Lectio instituebatur ex ambone primum Latine, inde Græce. Populus salutabatur his verbis: *Dominus vobiscum*, cui hic respondebat: *& cum spiritu tuo*. Inter legendum omnes capite delecto stabant, & qui baculos manu gestabant, illos deponabant. Morem Latine pariter & Græce legendi Evangelium & epistolam repetit Auctor ex Seculo XII. *Joannes VIII* Slavonis permisit, ut idiomate Slavonico legeretur, ita tamen, ut lectio
- 141-163. Latina præmitteretur. *Capite XIX* quædam assert Auctor de sermonibus sacris post Evangelium inter solennia missarum. Hi ex antiqua consuetudine habebantur ab Episcopis & Pontificibus, quod cum de posterioribus neget *Sozomenus Hist. Eccles. Lib. VII Cap. 19*, contrarium exemplis, tum antiquis, tum recentioribus, *Clementis* potissimum *XI* & *Benedicti XIII*, demonstrat.
- 164-174. *Capite XX* inquiritur in originem Symboli, in missa cantandi. Mos hic primum obtinuisse videtur in ecclesia orientali; in occidentali non *Damasus* invexit, sed demum a Seculo VI, & quidem post Concilium *Toletanum III*, habitum A. 589, vigere cœpit. Maxime invaluit hæc consuetudo in ecclesia Romana

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCXLVII. 657

ante Seculum VIII, sed tamen subinde etiam lectum. Prius, quam Pag. 175-
 ad celebrandam missam se accingerent, Diaconus aliquis *cor-* 185
porale super altare extendebat, quod docetur *Capite XXI*. Erat
corporale sindon, sive linteum, tantæ capacitatis, ut operiendo
 altari sufficeret. *Offertorium* erat cantus, ex *Psalmo* quodam 184-188.
 fere semper sumtus, qui canebatur, dum fideles oblationes
 suas ex vino & pane offerrent, cujus rei rationem arcessunt
 ex sacris Ver. Test. in quibus durante sacrificio Levitæ hymnos
 sacros, comitantibus instrumentis musicis, concinebant. *Capite* 189-195.
XXII disquisitio instituitur in primam oblationum originem.
 Panem & vinum ex antiquissimo ritu deferre ad Episco-
 pum & Presbyteros, quod ex Canonibus Apostolorum *Can.*
III Justini Apol. II edit. A. 1615 & aliis probat. Munera hæc
 solum accipiebantur a fidelibus, non a pœnitentibus, nec il-
 lis, qui sacrorum communionem exclusi erant. *Oblatarum* no- 196-201.
 men primum Seculo VIII ortum esse observat, quæ multa cura
 ante diem natalem, vel resurrectionis Christi, ex pane coloris
 candidi conficiebantur, quæ erant *tenuis & graciles*, sed paulo
grandiores, quam in præsentia, quia olim in plures partes
 frangebantur. Erant rotundæ, figura crucis notatæ. *Quam-* 201-202.
 diu vero mos iste offerendi viguerit, cum successu temporis
 loco munerum numi in usum pauperum & parochorum suc-
 cesserint, succincte docet. *Cap. XXIII* exponit de actionibus 202-212.
 Pontificis post susceptas oblationes laicorum. Illis acceptis,
 Pontifex redibat ad sedem suam, & manus lavabat, qua
 in re ministerium ipsi præbuerunt Diaconi, interdum Subdia-
 cono, aquam subministrantes, assistentibus Presbyteris. Dis-
 ferit dehinc de oblationibus Episcoporum, Presbyterorum,
 Diaconorum, & ministrorum, de calice & oblati in altari lo-
 catis, palla item, qua hæ cooperiebantur. Exhibet porro
 diversas precum formulas, quæ fundebantur, ubi oblata al-
 tari imponebantur, & suffitus in thuribulum immittebatur &
 incendebatur. Hoc facto, Pontifex & Episcopi manus iterum 213-228.
 lavabant, recitantes partem *Psalmi: Lavabo inter innocentes* &c.
 qui ritus inde a Seculo XIV in usum esse cepit. Tunc Pontifex 228-229.
 & ceteri omnes, dicta oratione, *suscipe sancta Trinitas*, vertunt
 se

658 NOVA ACTA ERUDITORUM

se ad populum, dicentes voce clara & perspicua, *orate fratres*; inde concio preces allegabat ad Deum, ut sacrificium in ipsius (offerentis) & omnium salutem accipere velit. Describuntur denique ritus, ac orationum initia proferuntur, quæ ad oblationem hostiæ & calicis, itemque suffitus, factæ, inde a Seculo XIV ad præsentem ætatem usque recitatæ. *Capite XXIV* loquitur de oratione, quam liturgici scriptores *secretum* appellant, eo quod a celebrante sacra mysteria *secreto* dicebatur, quaque Deum invocabat, ut oblata recipere dignetur, cujus appellationis rationem ex libris ritualibus adstruit. Index rerum copiosus satis subjicitur. Eruditissimus Autor in hoc Opere industriam suam satis superque demonstratum ivit, ea ex variis libris Romanæ ecclesiæ ritualibus & formis descriptis, & manu exaratis, congerendo, quæ ad institutum ipsius facere poterant. Et utilis potest esse opera hæc societatis Romanæ doctoribus, quo inde multiplices illos ritus, eorundemque variationes, addiscant. Alii inde humanæ sapientiæ negotiosam occupationem circa religionis externæ ceremonias perspicere possunt, quæ, non contenta simplicitate, omnia ad externam pompam convertit, quo plebs rudis illis sub specie devotionis detineatur, & ne rationes illarum desint, significationes mysticas & spirituales excogitat. Simul aliquis ista legens in hanc ingreditur opinionem, fieri non posse, ut sacerdos Romanus, sacra facturus, cujus cogitationes in harum illarumve ceremoniarum observationem rapiuntur, intentionem semper in animo habere possit, a qua tamen omnis Sacramentorum & rerum sacrarum vis, ex illorum sententia, pendet.

VITA DEL CARDINALE GASPARO CONTARINI, &c.

id est,

VITA PURPURATI CASPARIS CONTARENI,
scripta a LUDOVICO BECCATELLO.

Brixia, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1746, 4 maj.

Plag. 20.

Edidit

Edidit librum Eminentiss. Purpuratus *Quirini*, praefectus Bibliothecæ Vaticanæ, Episcopus Brixienfis. Inscriptis eundem Illustrissimo ac Reverendissimo Domino *Josepbo Thunn*, Episcopo Gurcensi. Formula dedicationis sustinet vicem Praefationis omnino copiosâ. In eo totus est & assiduus Vir Emin. ut *Pauli III* Purpuratos, in quorum numero fuit *Contarenius*, vindicet præstantissimos, *Paulum III* extraneos collocet, ac, velut aliud agendo, autoritatem Concilii Tridentini commendet quibuscunque. In Praefatione eundem insitit Auror tramitem, eodem sudat in clivo. Inserit libro icona *Contareni*, quam versiculi hi exornant, infra positi:

Si velut egregia pictura, maxime Caspar,

Est expressa tui corporis effigies;

Sic divina tue potuisset mentis imago

Pingi, nil oculi pulchrius adspicerent.

Vita *Contareni* primum edita fuit *Tomo III* Operis, quod inscribitur *Collectio Epistolarum Card. Reginaldi Poli*, sed nondum ad nos perlato. Decerpemus exinde epitomen qualemcunque. Lucem vitalem *Contarenius* adspexit Venetiis A. 1483, 16 Oct. genere nobilissimo procreatus, patre *Ludovico Contareno*, matre *Polyxena Malipiera*. *Thoma* gavius fuit fratre. Mater ipsi nomen ex Magorum uno, ad Jesulum veniente, impertivit. Mercatura nobiliori ipsum destinaverat pater. At, ex quo ardorem celeriter arripiendi ea, quæ edocebatur, perdidit, a literarum studio eum avocare religioni sibi duxit. *Caspar* Venetus a *Georgio Valla* & *Marco Antonio Sabellico*, eruditissimis hominibus, Latinæ linguæ elementa accepit. *Antonio Justiniano* & *Laurentio Bragadino* præeuntibus, initia Logices hausit. A. 1501 pater eum Patavium ire iussit, ut studiis Academicis imbueretur. Græca didicit hic a *Marco Masuro*, Græco, ac Philosophiam *Aristotelicam* a *Petro Mantuano* edoctus est. Exsplendescbat tunc Patavina Academia disciplinis ac scientiis. Florebat ea *Andrea Naugerio*, *Marco Antonio*, *Baptista de Turri*, *Hieronymo Fracastorio*, & *Baptista Egnatio*, historiarum ponto. Obiit *Caspari* pater A. 1502. Bellis involveba-

Pag. 2.

3.

- tur id ætatis Respublica Venetorum, Principibus multis A. 1509 adversus eam veluti conspirantibus. Rediit *Cospar* tunc Venetias. Legationem suscepit ipse A. 1521 ad Cæsarem *Carolus V*, Wormatiæ tunc agentem, salutem rei publicæ suæ consulturus. Cæsar A. 1522 in Hispaniam redire constituit.
- Pag. 5. Gubernacula Belgii inter hæc tradidit Cardinali *Hadriano* Dertofensi. Venit Romam, ac, *Hadrianus* ut in Pontificem eligeretur, ibi studium impendit. Rediit *Carolus V*, ac in Angliam ad affinem *Henricum VIII* iter fecit, unde in Hispanias, *Contareno* comite, trajecit. *Ferdinandus Magellanicus* ab A. 1519 ad 1522 orbem circumnavigavit. Ut gratularetur Republicæ Imperatori fastigium dignitatis Imperatoris, ipsa ad *Carolus V* ablegavit *Laurentium de Priuli*, postea Venetorum Ducem, ac *Andream Naugerium*. Rediit *Contareno* in patriam, crevitque in dies autoritate ac fama. Missus est ipse
9. Romam a Venetis, legationem obiturus, Florentinis anno 1527 Mediceæ genti repugnantibus. *Clemens VII*, Bononiæ Imperatori diadema supremum impositurus, *Contareno* stipatus, de Venetis cum *Carolo V* reconciliandis cogitavit. Huic se denuo approbavit *Contareno*, pacemque vidit refartam, a Venetis eapropter renuntiatus *Consultor magnus*. Ex eo tempore negotiis maximis domi operam suam accommodavit. Successit *Paulus III Clementi VII*, A. 1534 vergente debitum naturæ solventi. Ab hoc *Paulo Contareno* A. 1535 ipse septimus in Purpuratorum ordinem evedus est. Sex reliqui recens electi Cardinales erant Episcopus Rossensis, in Anglia adhuc captivus, Archiepiscopus Capuanus, Episcopus Parisiorum *Bellajus*, tunc Romæ legatus *Francisci I*, *Simonetta*, Episcopus Pesarenis, Auditor Rotæ celesber, *Ghinuccius*. Cameræ Auditor, & *Carucciolus*, Protonotarius, Duci Mediolanensi gratus. *Contareno* consiliarii munere gaudebat id temporis apud Venetiarum Principes, præter omnem opinionem honoribus, quo Purpurati ornari solent, mactatus. Tonsuram primam ac ordines minores suscepit. Fratres & amici honorariis ipsum coluerunt, magnifice instructis. Pontifex ipsi in singulos menses 200 scutatos exsolvi jussit, pensionis annuæ locum expleturos.
- 11.
- 12.

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCXLVII. 661

tui. Erant malevoli, qui ei obtrabant, rati, reformandi officium fuisse in eum communiter injectum, qui expers foret modi ac artis tractandi res, in Collegio Purpuratorum solitas expediri, certe tentari. Celebrant scriptores ejus ætatis *Contareni* ingenuitatem ac sentiendi libertatem generosam. *Reginaldus Polus* utique ei erat amicissimus, quem laudum suarum præconem invenit *Contarenius*. Adhibuit *Paulus III* hanc operæ, quæ in reformanda curia Romana versabatur. *Carolus V*, A. 1536 Tuneto in Siciliam, Neapolin, ac inde Romam, venientem, *Paulus III* ad altare *Petri* ornavit comitibus Purpuratis, *Simonetta & Contareno*. *Franciscus I* expetiit a Pontifice A. 1538, quo bellum Varum & Provinciam corripuerat, Purpuratos duos, *Ghinuccium* ac *Contarenum*. Papa ipse tum Nicæam venit Pedemontanam, ac Cæsarem Genuam fuit comitatus. Abiit *Contarenius* visum ecclesiam Cividalensem, ipsi destinatum, ac inde Venetias discessit, Imperatorem ibi salutaturus, qui Turcis bellum erat illaturus, dummodo Veneti consilio ac re ipsa id juvarent. Cæsar A. 1540 colloquio religioso dissidia tollere intra Germaniam laboravit, Theologos selectiores vocaturus Wormatiam & Pontificios & Protestantés. Petiit eo sine a Papa legatum, qui misit *Contarenum*. Conventus ille religiosus A. 1541 Ratisbonæ celebratus fuit, ipsis comitiis vigentibus. Adventit *Contarenius* medio Martii, ab Imperatore exceptus, cum comitia nondum fuissent inchoata. Vidit ibi præterea *Albertum*, Archiepiscopum Moguntinum, Cardinalem, *Joachimum*, Electorem Brandenburgicum, Duces Bavaricæ *Ludovicum & Wilhelmum*, *Ernestum*, Ducem Brunsvicensem, alios. Post Pascha venit & *Ferdinandus*, Rex Romanorum. Comitiorum materies erat præcipue religio. Præsides colloquio religioso Cæsar dedit *Granvellanum*, & præfectum ærarii *di Prato*. Trium Pontificiorum Theologorum nomina adhuc celebrantur, *Joannis Eccii*, *Joannis Gropperi*, ac *Julii Pflugii*. Cum his rationes controversorum dogmatum contulerunt Protestantium Theologi tres, *Martinus Bucerus*, *Philippus Melancthon*, & *Joannes Pistorius*, a proceribus approbati. Legato instar

Pag. 14.

16.

18.

19.

21.

- consiliariorum adjuncti fuerunt *Maronus*, Episcopus Mutinensis, Papæ Nuntius, & *Thomas* Mutinensis, sacri palatii magister. *Pbilippus*, Landgravius Hassiæ, Protestantium tunc erat stator ac princeps, qui in sua humanitate ac gratia nihil desiderari passus est. *Martinus Bucerus*, *Contarenum* legatum invitens, dixisse dicitur: *Reverendissime Domine, utrinque peccatum est, dum nos quadam nimis obstinate defendimus, contra vero abusus multos vos non corrigitis. Sed, Domino concedente, veritas illustrabitur, & ad concordiam deveniemus.* Qui *Alberti Menonis Verpoorteni Commentationem historicam de Martino Bucero*, Coburgi A. 1709, 8, editam, legerit pag. 42 seq. illi id *Buceri* ad *Contarenum* pronuntiatum haud a vero videbitur alienum. Æquitatem *Contarenus* suam Ratisbonæ imprimis commendavit, a *Jacobo Sturmio*, qui coram aderat, celebratam. Germanis literas passim impertivit gratis. Erat, qui rumos soluturus inhibebatur, ac ideo exclamabat: *O mores insolitos, utinam sic semper, non enim nunc laboraremus!* Romæ inter hæc libere judicari coeptum. Fuerunt ibi, qui *Purpurato Legato* inviderent ac obtestarent, tradentes, *Contarenum* plus justo Protestantibus indulgere. Ob *Turcorum* irruptiones in Hungariam sub finem *Julii* comitia soluta sunt. Rediit cum *Cæsare* in Italiam legatus. Divertit paululum ad iustrandam suam ecclesiam *Cividalensem*. *Mediolanum* comitatus *Cæsarem*, venit *Luccam*, ubi *Paulus III* *Cæsarem* colloquio profecutus est. *Cæsar* hic loci laudibus ornavit legatum, ac *Pontificis* gratiæ majori admovit. Discessit Romam legatus, ac a *Paulo III* id accessionis ad honores suos tulit, ut *Legatus Bononiæ* nunc appellaretur. Hic denuo ad *Carolus V* in Hispaniam fuit missus, *Franciscum* Regem cum illo reconciliaturus. Studiis delectabatur cum primis *Philosophiæ*, *Theologiæ*, ac *Matheseos*, ab *Euclide* tradita, alienus ab *Astrologia* judiciaria, *Astronomiæ* studiosissimus. *Aristoteli* primas dedit. *Thomæ Aquinatis* libros fecit summi. Amavit in studiis methodum syntheticam, ab *Euclide* ita formatus, sophismatum ac cavillationum hostis, ratus, nil subtilius esse falsitate. Legerat plerosque *Historicos* & *Græcos* & *Latinos*, veteres

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCXLVII. 663

teres ac recentiores, præcipue vatum optimos, *Homerum, Virgilium, Horatium*, æque ac *Ciceronem*. Si quis amicorum ejus nævo morum uno, vel altero, laborabat, nil addebat nisi illud *Horatii: Non ego paucis offendor maculis*. Bononiæ apud ipsum deferebatur homo doctissimus, genere nobili natus, licentiæ causa, qua de Deo ac religione consueverat differere. *Contarenus*, immitius agere haud solitus, eum domesticis aggregavit suis, ac probitatis argumentorumque pulchritudine eum a protervia revocavit. Effert *Polus* laudes ejus ceteras non minores. Ad exitum properamus. Immortuus fuit *Contarenus*, annum ingressus 59, legationis Bononiensis itineri. Amicos coluit præcipue *Polum, Sadoletum, Bembum, Badium, Cortesium, & Fregosum*. Scripsit diversi argumenti libros, libellum *de Aristotele, immortalitatem animæ tutato, de Magistratibus & Republica Venetorum Libros quinque, de Elementis quinque* alios, *quatuor de Metaphysica Libros, Libros 2 de officio Episcopi*, ac alios. Liber primus, quem annos 33 natus scripsit *de Anima immortalitate*, ab ipso fuit magistro suo *Pomponatio* oppositus, immortalitatem destruentem. Composuit præterea libellum *de autoritate Papæ, de curiæ Romanæ variis reformationibus, summam Conciliorum, IV Libros de Sacramentis, Commentationem de libero arbitrio, literas de justificatione & prædestinatione*, annotationes in omnes *S. Pauli Epistolas, &c.* Posteriores vero formis publicis haud fuerunt descripti. Adjecit Eminentiss. Editor Vitæ summam doctorum, & accessionem epistolarum nonnullarum, vitæ *Contareni* illustrandæ inservientium.

Pag. 33.

42.

56.

57.

DELL' USÓ DEL MERCURIO CRUDO &c.

hoc est,

**DE USU HYDRARGYRI IN FEBRIUM MALI-
gnarum & contagiosarum curatione, que A. 1744 Cor-
tonenses affligerunt, Libellus, Autore JOSEPHO VAL-
DAMBRINI, Prof. Publ. Medic. Cortone, ad MAR-
CELLUM DE VENUTI, Marchionem Cu-
me, &c.**

Floren-

Florentiæ, apud Jo. Paul. Giovanelli, 1744, 8 maj.

Plag. 2.

- P**lurimi fortassis eorum, quos epidemica febris prehendunt, non morerentur, nisi se tum ægri, tum Medici, fernerent, miti, quam ab initio habent, earum indole seduci, qua subito in feram malignamque mutata, medentes, quo se maxime modo morbi impetui opponant, non raro dubii hærent, consiliaque idonea confestim capere ut plurimum non sciunt. Quapropter cum in his, tum in cunctis aliis morbis, quorum natura ab initio satis non patet, Medico securum esse non licet; præcipue, quia ejusdem tandem indolis futurus morbus, varia ab initio forma apparet. Idque Cl. *Valdambrinus* etiam in Cortonensium malignis febribus observavit, quæ ubi ad quintum usque diem perquam variæ fuerant, subito tandem ægros capitis vehementissimo dolore, agrypnia, dolore membrorum, qualis vexata sequitur, animi deliquiis, potissimum in recto situ, nausæa, & variæ materiæ, interdum quoque vermium vomitu, opprimebant. Omnibus præterea ingratus, acidus, verminosusque halitus tum ex ore surgebat, tum similem urina odorem spargebat, variaque per alvum cum vermibus materia descendebat. Quæ mala septimo die per sepe petechiæ, & nono decimoque sopor deliriumque cum singultu & convulsionibus, morteque ipsa, ut plurimum decimo sexto die, exceperunt. Qui autem, servati sunt, plerique morbum usque ad vigesimum primum diem sustinuerunt, pluribus ante diebus continua somnolentia pressi, neque una aliqua perfecta crisi judicati. Fuit harum febrium ea indoles, ut, crescente luna, mitiores fierent, & contra intenderentur, utque feminas potius & ex plebe homines, quam viros, honoratiorisque invaderent. In quam curatione *Valdambrinus* venæ sectionem, si plena sanguine corpora, vehementesque capitis dolores, erant, etiam repetitam, præcipue in jugulo, & nucha leniaque laxantia plurimum utilitatis habere, experitus est. Neque sine fructu corticem peruvianum cum aliis antihelminthicis dedit, & largas acidulas potiones commendavit, anodynaque pariter ac diaphoretica, in pertinaciore alvi fluxu, dedit, interdum

interdum etiam cantharides imposuit. Quæ cum nihilo minus vim febris satis non frangerent, *Valdambrinus* de *hydrargyri* usu cogitavit, ut certissimo vermium veneno, a quibus hæ febres excitari videbantur. Neque vero opus erat ad *Bellostium* provocare, cui neque in hoc accedimus, quod febres ex Sanguine oriri dixit, a vermium fæcibus, cum chylo ad sanguinem delatis vel corrupto, vel coacto, neque in eo, quod hydrargyro omnis generis febres vincendi vim tribuit. Plurimum contra ad mercurii in febrium descriptarum curatione virtutem comprobendam illa curationum exempla valent, quæ *Valdambrinus* magno numero proposuit. Ex iisque apparet, symptomata febremque ipsam, vel primo die, quo hydrargyrum assumptum facit, vel altero post, mitigata, vel prorsus sublata fuisse, vermium magno numero per alvum excluso. Datum autem hydrargyrum ad unam drachmam fuit, conserva rosarum exceptam. Quia vero erant, ut sit, qui propter hydrargyri usum *Valdambrinum* temeritatis accularunt, præter *Cajetanum Pasquii*, *Antonium Cocchium*, & *Josephum Bertinum*, qui virtutem hujus medicinæ experti sunt, *Johannem Baptistam Moureali* nominavit, qui in scriptis suis febrium malignarum naturam aque ac hydrargyri in earum curatione usum exposuerit. Tandem *Valdambrinus* & argumenta diluit, ac confutavit, quibus adversarii evincere voluerunt, hydrargyri usum partim in Cortonenfi ære minus tutum, partim effectum minus certum esse.

Pag. 10.

11.

12 seq.

13.

16 seq.

27 seq.

ANALYSIS SOLUTIONIS PROBLEMATIS
catoptrico geometrici, in Actis A. 1745 Mensè Sept. P. I
propositi, exhibitæ Mens. Octobr. A. 1746 ab ABRAH.
GOTTHELF KÆSTNERO, Lips. Math.
Prof. Publ. Extraord

Datis curva & puncto radiante, reperire aliam curvam, quæ radios, a priori curva reflexos, excipiens, eos omnes in aliud datum punctum reflectat, docet *Leibniti* *Act. Erud. Mens. Jun. A. 1689*. Ab hoc Problemate præsens ita differt,

PPP P

ut

ut duo data puncta in unum hic coeant, sed curva altera cum priori una continua sit. Quæ Problemata difficilioris indaginis existere, nemo est, qui ignorat. Hoc vero, cum præ aliis ipse summus, qui illud proposuit, Geometra difficile judicaverit, veniam me obtenturum speravi, si, quæ id tentanti reperta sunt, etsi *Eulerianis* (quis enim cum his componere sua ausit?) multo imperfectiora, publicarem, quo varietas methodorum, quibus idem Problema solvi potest, appareat. In his ipsis vero, quæ profero, breviorum, quam vellem, esse jubent alia negotia, quæ Problemati pro dignitate incumbere, & quæ præter hæc de eo meditatus sum, fatis expolire jam non permittunt.

TAB. VI *Problema*: Reperire curvam continuam MN , quæ radios CM , ex C incidentes, & juxta MN reflexos, in N puncto, rursus juxta NC ad C punctum reflectat:

Sol. 1) Sint MT , NQ , tangentes ad M , N , in quæ cadant perpendiculara CT , CQ , & K sit concursus duorum radiorum reflexorum proximorum, seu K in caustica, CG vero ad MN perpendicularis. Porro dicantur $CM = z$, $CT = p$, $MK = l$, & ponatur $dz = m dp$. Sintque CN , CQ , NK , respective ζ , π , λ . Ex natura reflexionis habetur $l = mpz$: ($2z - mp$) quod facile deducitur ex iis quæ de causticis definiendis Geometræ tradiderunt, v. g. ex theoremate, dato a *Jo. Bernoullio* in *Commercio Epist. cum Leibnitio Epist.* 163 adhibendo radium curvaturæ $z dz = dp$. Hinc igitur fit $CM + MK = 2zz : (2z - mp)$.

2) Ex conditionibus Problematis est $CM + MK + KN + NC = \text{const.}$ ut ex analysi *Leibnitiana* supra citata habetur, & quivis ex theoria causticarum facile cognoscet. Sit ergo t quantitas aliqua, quæ pro M est positiva, & pro N puncto negativa, & sit W ejus functio impar, B vero constans. Erit $CM + MK = B + W$, quod dabit $CN + NK = B - W$, & summam totam $= 2B$. Dicatur $B + W = R$.

3) Ob reflexionem est $CMK = 2 \text{ Rect.} - 2 CMT$, unde de sin. ($\frac{1}{2} CMK$) $= \text{cos. } CMT = \sqrt{(z^2 - p^2)} : z$ posito sinu toto

Fig. I.

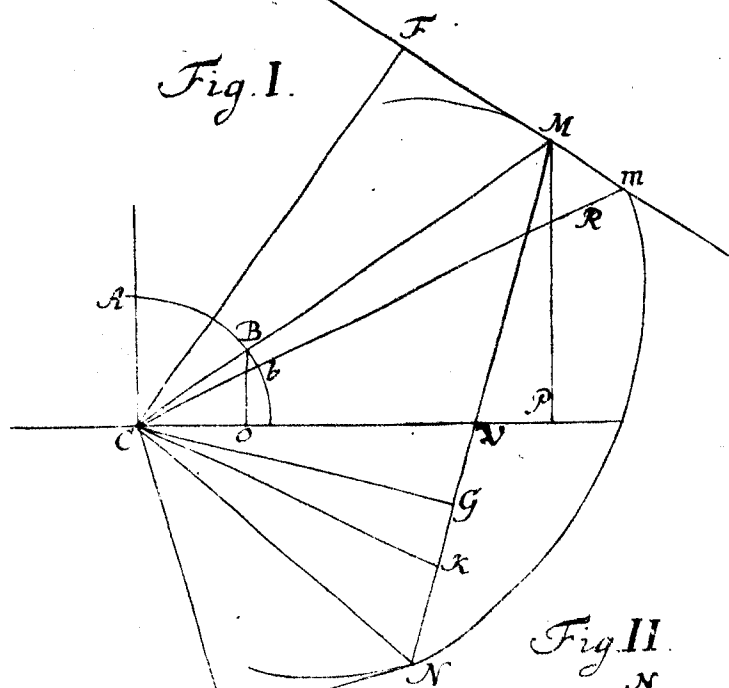
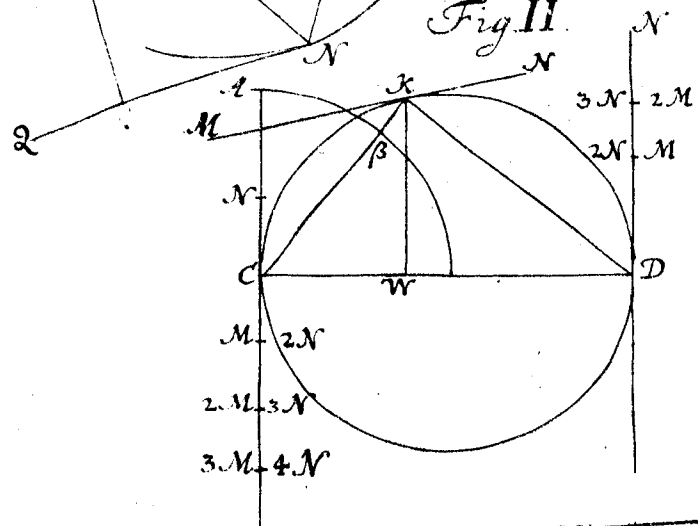
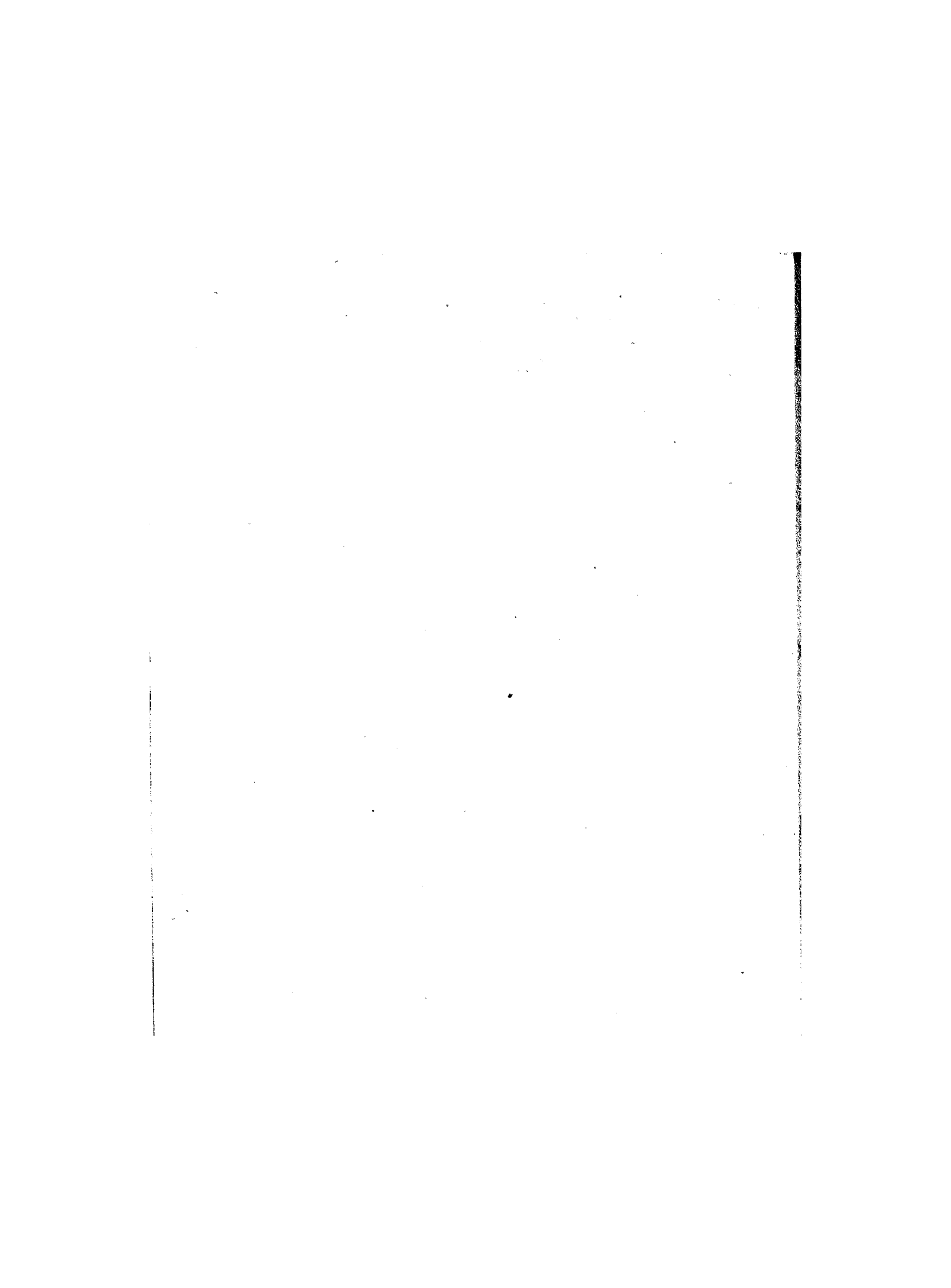

Fig. II.

MENSIS NOVEMBRIS A. MDCCXLVII. 667

toto = 1. Ergo fin. $CMK = 2p\sqrt{(zz - pp)} : zz$ & fin. $GNK = 2\pi\sqrt{(\zeta\zeta - \pi\pi)} : \zeta\zeta$.

4) Ob CMN triangulum, est fin. $CMK : \text{fin. } CNK = \zeta : z$ unde $\frac{\pi\sqrt{(\zeta\zeta - \pi\pi)}}{\zeta} = \frac{p\sqrt{(zz - pp)}}{z}$. Si ergo sit $\frac{p\sqrt{(z^2 - p^2)}}{z} = T$ est T functio par ipsius z .

5) Ponatur CKM acutus est CKN obtusus. Ergo pro z (Art. 2) sumere licet cotang. CKM ad fin. tor. = 1. Ubi est $t = GK : CG$. Pro quibus lineis investigandis est $CG = CM$ fin. $CMG = 2p\sqrt{(z^2 - p^2)} : z$ (art. 3) = $2T$ (art. 4) & $MG = \sqrt{(z^2 - CG \text{ quad.})} = \sqrt{(2pp - zz)} : z$. Oportet autem, ut sit MG positiva quantitas ad CMK acutum. Jam si CMK acutus, est (ex art. 3) $CMT > \frac{1}{2}$ Rect. Unde ex trigonometricis $2pp > zz$. Er. adhibendum est in valore ipsius MG signum superius, seu $MG = 2pp : z - z$ & $MK = MG$, seu $GK = R - 2pp : z$ (art. 2).

6) Ex Art. 4 est $z = pp : \sqrt{(pp - TT)}$, unde $GK = R - 2\sqrt{(pp - TT)}$, quare $GK : CG$, seu (Art. 5) $t = \frac{R - 2\sqrt{(pp - TT)}}{R}$.

7) $2zz : (2z - mp) = R$ (art. 1) unde $m = 2z \cdot \frac{(R - z)}{R}$: pR . Sed $z \cdot (R - z) = \frac{pp}{\sqrt{(pp - TT)}} \cdot \frac{R\sqrt{(pp - TT)} - pp}{\sqrt{(pp - TT)}}$
 Art. 4 unde m , seu $\frac{dz}{dp} = \frac{2p \cdot (R\sqrt{(pp - TT)} - pp)}{R \cdot (pp - TT)}$.

8) Valor ipsius z Art. 6 dat
 $dz = ((ppp - 2pTT) dp + ppTdT) : (pp - TT)^{\frac{3}{2}}$
 Hanc equation. cum ea Art. 7 jungendo est
 $((pp - 2TT) pdp + ppTdT) : (pp - TT)^{\frac{3}{2}} = \frac{2p \cdot (R\sqrt{(p^2 - TT)} - pp) dp}{R \cdot (p^2 - TT)}$, $(p^2 - 2TT) \cdot Rdp +$
 $ppp \cdot p \quad RpdT =$

$$RpTdT = (2R\sqrt{p^2 - TT} - 2p^2) \cdot \sqrt{p^2 - TT} \cdot dp$$

$$RTdT = pRdp - 2pdp \sqrt{pp - TT} \text{ \& } 2pdp = (R \cdot pdp - RTdT) : \sqrt{p^2 - TT} \text{ seu } 2pdp = R \cdot \text{diff.} \sqrt{pp - TT}.$$

9) Ex Art. 6. $2\sqrt{p^2 - TT} = R - 2T$ & $p^2 = \frac{R}{2}(R - 2T) + TT$. quos valores substituendo fit $\frac{1}{2}(R - 2T) \cdot d(R - 2T) + 2TdT = \frac{1}{2}R \cdot d(R - 2T)$ seu $2TdT = T \cdot d(R - 2T)$ & $2dT : t = d(R - 2T)$ unde assumpta b constante arbitraria $b + 2f(dT : t) = R - 2T$.

10) Ex valore ipsius T Art. 3 patet, id esse $= 0$ ad $z = p$. Tunc vero radius in se ipsum reflectitur estque $t = \infty$. Ergo T debet esse talis functio ipsius t quæ fit $= 0$ ad $t = \infty$.

11) Ejusmodi ergo functione pari ipsius t loco T assumpta, & concessa inventionione ipsius $f(dT : t)$ dabitur R ex Art. 9, & hinc $p = \sqrt{(\frac{1}{2}(R - 2TT)^2 + TT)}$ Art. 9 & $z = p^2 : \sqrt{p^2 - TT}$ Art. 8 $= (R - 2T)^2 + 4TT : 2(R - 2T)$ seu $p = \sqrt{(\frac{1}{4}(b + 2f(dT : t))^2 + TT)}$ & $z = \sqrt{(\frac{1}{4}(b + 2f(dT : t))^2 + TT)} : \frac{1}{2}(b + 2f(dT : t))$ & $2p^2 : z = b + 2f(dT : t)$.

Hoc ergo modo ex assumpto t definitur T , & hinc dantur z, p , inter quæ potest inveniri æquatio algebraica eliminato t , si fit $dT : t$ integrabile. Curvas autem datis z, p , construi posse, Geometris notum est.

Exemplum 1. Ex Art. 9 solut. est $2 \cdot (1 + tt) dT : t + 2Tdt = dR$, pone $dR = 0$ habebitur $T = \text{const} : \sqrt{1 + tt}$ pro sectionibus conï. Vid. *Acta Octobr. A. 1746. pag. 617.*

Cor. 1. Centro C radio $CB = b$ descriptus sit arcus AB , cujus sit Bb fluxio & Rm fluxio ipsius z , sitque ACV reclus, est $MR : Rm = p : \sqrt{z^2 - p^2}$, $Bb : MR = b : z$. Unde $Bb = bp dz : z \sqrt{z^2 - p^2}$. Porro anguli ACB sinus ad radium, sit $= v$ erit demisso in CV perpendicularo BO , recta $CO = bv$ & $Bb = \frac{bdv}{\sqrt{(1 - vv)}}$. Unde $\frac{dv}{\sqrt{(1 - vv)}} = pdz : z \sqrt{z^2 - p^2}$. Sed valores ipsorum p, z , ex Art. 11 per t, T , datos

datos adhibendo, reperitur, dicta brevitatis causa $\frac{1}{2}b + f$
 $(dT:t) = V, dz = ((VV - TT) dV + 2TVdT) : VV \&$
 $\frac{dv}{(VV - TT) dT + 2VTt dT}$ Est autem de-

$\sqrt{(1 - vv) \frac{dT}{Tt \cdot (VV + TT)}}$
 millo in CV perpendiculo MP , & dictis $MP = y, CP = x,$
 $v = x : z$ unde, si valor ipsius $dv : \sqrt{(1 - vv)}$ modo inven-
 tus, reduci queat ad arcum circulare, & hinc haberi æqua-
 tio algebraica inter v & t , seu $x, z,$ & t , ob datam æquatio-
 nem inter z & t (*Art. 2. Sol.*) eliminabitur t , & dabitur æquatio
 algebraica inter x & y . Hicque est casus curvarum algebrai-
 carum.

Cor. 2. Pro causticis definiendis cogitari oportet, esse MN
 tangentem causticæ ad K & CG perpendiculum in eam. Sit
 ergo $CK = r,$ & $CG = q,$ est $q = zT$ (*Art. 5. Sol.*) & $GK =$
 $R - 2p^2 : z$ (*ib.*) $= b + 2f(dT:t) + 2Tt - b - 2f(dT:t)$
 (*Art. 9, 11, Sol.*) seu $GK = 2Tt$. Unde $rr = 4TT + 4TTt,$
 seu $r = 2T\sqrt{(1 + tt)} = q\sqrt{(1 + tt)}$. Ita in sectionibus
 conï ob $2T : \sqrt{(1 + tt)} = const.$ est $r = const.$ Si jam

sit u sinus anguli ACK , patet, fore $\frac{du}{\sqrt{(1 - uu)}} = \frac{q dr}{\sqrt{(rr - qq)}}$
 sed $dr = 2(dT(1 + tt) + Tt dt) : \sqrt{(1 + tt)}$ unde
 $\frac{du}{\sqrt{(1 - uu)}} = \frac{dT(1 + tt) + Tt dt}{(1 + tt)Tt} = \frac{dT}{Tt} + \frac{dt}{1 + tt}$

Pars ultima cum manifesto sit arcus circularis, erit cau-
 stica geometrica, si $dT:Tt$ sit reducibilis ad arcum circulare.

Cor. 3. Sit fluxio causticæ $= ds$ est $q ds = r \sqrt{(ds^2 -$
 $dr^2)}$ unde $ds = r dr : \sqrt{(rr - qq)}$ seu $ds = 2dT : t +$
 $2t dT + 2T dt$ & $s = 2f(dT:t) + 2Tt$. Ergo, si $f(dT:t)$
 est algebraicum, caustica est rectificabilis. Unde si conjunctæ
 sint conditiones *Cor. 3* & *2* curva quaesita erit geometrica.

Exemplum 2. Sit $T = c : (1 + tt)^n$ est $dT : Tt = -$
 $2ndt : (1 + tt)$ unde caustica semper geometrica (*Cor. 2*).
 Præterea $dT:t = -2nc dt : (1 + tt)^{n+1}$, quod est inte-
 grabile, si sit $n = (2k + 1) : 2$, notante k integrum positivum,
 P p p p 3 ut

ut deducitur ex dictis a Jo. Bernoullio Op. T. IV n. CLVIII

cor. II. Ergo sumto $T = c : (1 + \epsilon\epsilon)^{\frac{2k+1}{2}}$, prodeunt curvæ quæsitæ, algebraicæ. Si sit $k = 0$ habentur sectiones conï. Inter reliquos ipsius n valores, qui dant saltem causticas algebraicas, posito $n = 1$ caustica fit circulus.

Cor. 4. Concessis rectificationibus & tangentibus causticarum, construuntur curvæ quæsitæ per puncta. Nam ex iis, quæ habet Jo. Bernoulli Lectione Hospitaliana 29 inf. deducitur fore $z + l = \text{const.} + s$, & $\zeta + \lambda = \text{const.} - s$. Sit $z + l = b$ ad $s = 0$ & $\zeta + \lambda$, ibidem $= \beta$ est $l = b + s - z$ & $\lambda = \beta - s - \zeta$, unæ substituendo in ipsius z valore Art. II Sol. $s = 2 T \epsilon$ loco $f(dT : \epsilon)$ vi cor. 3, erit $l = \frac{1}{2}b + \frac{1}{2}s + T\epsilon - T T : (\frac{1}{2}b + \frac{1}{2}s - T\epsilon)$ & $\lambda = \frac{1}{2}b - \frac{1}{2}s - T\epsilon - T T (\frac{1}{2}b - \frac{1}{2}s + T\epsilon)$ seu quoque $l = \frac{(b+s)^2 - 4 T T (\epsilon\epsilon + 1)}{2(b+s) - 4 T \epsilon}$ & $\lambda = \frac{(b-s)^2 - 4 T T (\epsilon\epsilon + 1)}{2(b-s) + 4 T \epsilon}$. Quæ longitudines in tangente

causticæ sumtæ, puncta curvæ respondentia sibi, definiunt.

Schol. Qui methodum hanc curvas quæsitæ construendi, ad exemplum applicare voluerit, commodissime eliget eam, cujus caustica est circulus, cum circuli tangentes facillime dentur, rectificatioque ad praxim multo accuratius, quam opus est habeatur. Sit ergo in ex. 2. $n = 1$ seu $T = c : (1 + \epsilon\epsilon)$ est $d T = - 2 \epsilon \epsilon d \epsilon : (1 + \epsilon\epsilon)^2$ & $d T : T \epsilon = - 2 d \epsilon : (1 + \epsilon\epsilon)$. Hinc $\frac{d u}{\sqrt{(1 + u^2)}} = - \frac{d \epsilon}{1 + \epsilon\epsilon}$ & $A \sin. u = \text{Const.} - A \text{ tang. } \epsilon$. Sit $u = 0$ ad $\epsilon = \infty$ est $A \sin. u = A \text{ tang. } (1 : \epsilon)$ seu $ACB = CKG$. Ergo æquando sinus arcuum æqualium est $u = 1 : \sqrt{(1 + \epsilon\epsilon)}$ hoc est, demisso KW perpendicularo in $CP, CW : CK = 1 : (\sqrt{1 + \epsilon\epsilon})$. Sed CK , seu $r = 2 T \sqrt{(1 + \epsilon\epsilon)}$ fit $= 2c \sqrt{(1 + \epsilon\epsilon)}$. Unde est $CW = r^2 : 2c$, seu $2c \cdot CW = CW^2 + KW^2$, ut pateat, causticam esse circulum diametri $2c$ tangente

TAB. VI Fig 2. circulum definiens (vid. Pezill. Wolf. Mech. ed. II §. 659). Pro invc-

inveniendō s , seu $2f \frac{dT}{t} + 2Tt$ est ob $dT:t = -2c dt:$

$(1+tt)^2$ ex methodo *Jo. Bernoullii Op. T. IV n. 188 §. 1*,
 $f(dT:t) = -ct:(1+tt) - c$. *A tang. t + Const.* Ca-
 piatur summa sic, ut evanescat ad $t = \infty$, fiet ea correctā
 $= -ct:(1+tt) + c$. *A tang. (1:t)*. Sed $2Tt = 2ct:(1+tt)$.
 Ergo $s = 2c$. *A tang. (1:t) = 2c* *A lin. u = 2 arc. Aβ*, si
 $b = 1$ Porro pro eliminandis T, t , ex valore ipsarum l, λ ,
cor. 4. ob $CKG = KDC$ est $1:t = CK:KD$ & Tt , seu $ct:$
 $(1+tt) = KD$. $CK:4c$ & T^2 . $(t^2+1) = \frac{1}{4}CK^2$ est vero

$$\text{quoque } KD \cdot CK = 2c \cdot KW. \text{ Igitur } l = \frac{(b+s)^2 - CK^2}{2(b+s) - 2KW}$$

$$\lambda = \frac{(b-s)^2 - CK^2}{2(b-s) + 2KW}$$

ex quibus formulis facillime in ducta
 tangente ad K , abscinduntur l , & λ , potestque illa commo-
 dior adhuc ad praxin effici, dividendo numeratores & denomi-
 natores per 4, quo factō assumto s in gradibus adhiberi pot-
 est quadratum sinus ejus arcus, seu $\frac{1}{4}CK$ quadr. cum hic as-
 sumto s hoc modo, sinus ejus ad obtinendum CK duplicandus
 fit, numerique majores ubique in calculo adhibendi.

Præterea constructio adhuc datam ponit b , quæ defini-
 ta etiam c , pro lubitu potest assumi. Sumta ergo c pro uni-
 tate, sit π semiperipheria CKB , & ponatur $b = \pi$. Patet,
 nunquam fieri posse $l = 0$, aut $= \infty$, cum nec possit esse $\pi + s$
 $= CK$, ut numerator ipsius l , nec $\pi + s = KW$, ut deno-
 minator evanescat. Sed λ evanescet ad $\pi - s = CK$, seu il-
 lum locum ubi chorda arcui supplementi sui ad semicircu-
 lum æquatur, hoc est, ubi sinus æquatur arcui suo comple-
 menti, quod contingit proxime circa $s = 95^\circ 18'$. Post-
 hæc fit λ negativum, indicio N punctum ad eandem puncti
 K partes cadere, ad quas cadit M , atque ad $s = \pi$ ob
 $KW = 0$ fit $b - s = 0$ & $\lambda = -\infty$.

Curvæ quæsitæ puncta facillime definiuntur, quæ jacent
 in perpendicularibus ad CD per C & D ductis. Pro illis, quæ
 jacent in perpendiculari per C transeunte, in valoribus ipso-
 rum l, λ , est $CK = 0$ & $s = 2n\pi$ notante n numerum in-
 tegrum positivum. Unde posita $b = \pi$ pro illis fit $l =$

$(\pi +$

$(\pi + 2n\pi)^2 : 2(\pi + 2n\pi) = \pi.(2n+1) : 2$ & $\lambda = \pi.$
 $(1-2n) : 2$. Igitur, posito $n=0$ puncta M, N , in hoc per-
 pendiculo cadunt utrinque circa C , ut sit $CM = \frac{1}{2}\pi$, CN
 $= \frac{1}{2}\pi$, sed posito $n=1$ fit $C_2M = \frac{1}{2}\pi$ & $C_2N = -\frac{1}{2}\pi$
 indicio $2N$ cadere in M . Similiter posito $n=2$ fiet $C_3N =$
 $-\frac{1}{2}\pi$, seu $3N$ cadet in $2M$. Generatim si quaratur pun-
 ctum N numero $n+1$ in ordine reperietur pro eo definiendo
 $\lambda = \pi.(1-2n-2) : 2 = -\pi.(2n+1) : 2$, qui valor de-
 finiebat l pro puncto M in ordine n to. Ergo $n+1$ tum N
 semper cadit in n tum M , seu id, quod præcessit. Idem in
 perpendiculo per D transeunte contingit. Pro definiendis $M,$
 N , punctis in illo est $KW = 0$ & $r = (2m+1)\pi$ existente m
 positivo integro, atque $CK = 2c$, sitque $l = ((m+1)^2.$
 $\pi\pi - cc) : (m+1)\pi$ & $\lambda = (mm\pi\pi - cc) : -m\pi$, ubi
 rursus patet pro puncto N , $m+1$ to fieri respondens $\lambda = l$
 proxime præcedenti, ut $m+1$ tum N cadat in m tum M . Hoc
 specimine methodum curvas has per punctorum inventionem
 contruendi illustrasse sufficiat, cum plura jam addere non vacet.

Quodsi loco *cot.* CKM sumeretur *cot.* vel *cof.* CFM , repe-
 rietur forte solutio per coordinatas rethangulas. Tuncque
 usus erit distantie CV , ad V punctum, in quo radius reflexus
 axem interfecat. Quæ distantia, quia spatium chartæ adhuc
 id permittit, quomodo inveniatur, docebo. Dicatur ergo
 subnormalis ad M punctum, r , et, quia normalis angulum CMV
 bissecat, erit

$z : x - r = MV : CV - x + r$ & $z : x - r = z + MV : CV$ unde
 ob $MV = \sqrt{(x - CV)^2 + y^2}$ erit

$z^2 CV^2 - 2(x - r). CV. z^2 + z^2(x - r)^2 = (x - r)^2.$
 $x^2 - 2x.(x - r)^2. CV + (x - r)^2. CV^2 + (x - r)^2 y^2$

adeoque ob $z^2 = x^2 + y^2$ destruendis se utrinque termi-
 nis CV non continentibus, æquatio fit divisibilis per CV & ob-
 tinetur $CV = 2.(x - r).(z^2 - x.(x - r)) : (z^2 - (x - r)^2)$
 Est enim ex duobus V punctis, quæ queri possunt, alterum
 ipsium C , adeoque alter ipsius CV valor $= 0$. Iam ponendum
 est $r = -y dy : dx$ quia in Fig. supponitur crescentibus x de-
 crescere y , unde $x - r = (x dx + y dy) : dx$. Si ergo sit $dy =$
 $q dx$, obtinebitur

$$CV = 2.(y - qx).(x + qy) : (y.(1 - q^2) - 2qx).$$

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLVII.

EPHRAEM SYRI OPERA OMNIA, QUÆ EX-
stant, Græce, Syriace, Latine, in sex Tomos distributa,
ad MSos Codices Vaticanos aliosque castigata, multis
aucta, nova interpretatione, Præfationibus, Notis, va-
riantibus lectionibus, illustrata. Nunc primum sub au-
spiciis sanctissimi Patris BENEDICTI XIV, Pontificis
Maximi, e Bibliotheca Vaticana procedunt. Tomus
Secundus, Græce & Latine.

Romæ, ex typographia Pontificia Vaticana, 1743, fol.

Alph. 5 plag. 14.

*E*phraemi Syri, Reverendi Patris, egregia scripta a prisca inde
temporibus insignem laudem & celebritatem obtinuerunt,
per hanc vero novam editionem novum jam decus ac splendo-
rem accipiunt. Debemus hanc non tantum Clarissimo Præsuli,
Josepho Simonio Assmanno, Bibliothecæ Vaticanæ custodi, sed
etiam Eminentissimo *Angelo Mariae Cardinali Quirino*, quo po-
tissimum duce & autore hæc editio curata est. *Secundus* hic *To-
mus* continet opera hujus Patris Græca, quæ in Oxoniensi edi-
tione supererant. Latina interpretatione donavit, quæ in hoc
Tomo Græca occurrunt *Ephraemi* scripta, laudatus *Assmannus*.
Oxonientis editionis ordo propterea servatus fuit, quia in Va-
ticana & aliis Bibliothecis nullus Codex inventus fuit, qui pla-
ne cum altero conveniret. Hanc ob causam, cum *prior Tomus*

Qq q

duos

- duos supra triginta priores editionis Oxoniensis Sermones complectatur, in hoc *secundo Tomo*, quos eadem editio a Sermone trigesimo primo usque ad ultimum exhibet, eodem ordine collocatos deprehendimus. Addita tamen sunt in hac editione nonnulla fragmenta & aliquot Sermones, ut lacunæ bene multæ Oxoniensis editionis supplerentur, & excerpta alia, quæ ab *Eduardo Thuvaites*, illius editionis curatore, omiſſa sunt, ex vetustissimis MStis adderentur. E. g. Sermoni, cujus initium in editione Oxon. pag. 347, & in hoc *Tomo* pag. 192: ἀδελφοί με φιλόχριστοι, subjungitur pag. 209 alter, qui incipit: ἀγαπητοί μηδὲν προτιμησώμεθα &c. Qui Sermo in quibus Codicibus MStis legatur, docet pluribus epistola *Aſſemanni* ad Cardinalem *Quirinum*, ubi & plura hujus rei documenta leguntur. Prolegomena ejusdem *Aſſemanni*, huic *Tomo* præfixa, digna sunt, quæ attente legantur. *Caput I* catalogum exhibet Sermonum *Ephraemi Syri*, qui Græce exstant in Bibliothecis S. *Marci Venetiis*, *Passioneæ*, *Vallicellana*, & *Moscuensi*. *Caput II* de Latinis *Ephraemi Syri* interpretationibus agit, *Ambrosii Camaldulensis*, *Petri Francisci Zini*, & *Gerardi Vossii*. *Oudinus Ambrosianam* conversionem plus justo extollit, eamque omnium primam fuisse asserit, quod refellit *Aſſemannus* noster, alias versiones ante *Ambrosianam* fuisse, ex variis
20. Codicibus MStis ostendens. *Koblius* in Historia versionum *Ephraemi Syri*, imprimis versionis Slavonicæ, *Oudinum* redarguit, quod *Ambrosium*, Abbatem, totiusque Ordinis Camaldulensium præfectum, appellet, sed noster Autor, illum errare, ex ipsius *Ambrosii* Epistolis evincit, in quibus plus vice simpliciter commissam sibi generalem totius Camaldulensium Ordinis præfecturam non sine lachrymis narrat, id quod etiam ex aliis Autoribus satis constet. Cur vero *Ambrosius* se non Abbatem, sed tantum Monachum, in versione Operum *Ephraemianorum* nominet, inde factum est, quod aliquot ante annis Sermones illos Latio donaverat, quam generalis præfectus eligeretur. Emendat præterea & suum errorem *Aſſemannus*, quem in Prolegomenis *Cap. 3* erraverat circa obitum *Ambrosii*, ubi
ejus

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCXLVII. 675

ejus vitam usque ad A. 1490 produxerat, cum ex *Augustino* jam didicerit, illum Florentiæ A. 1439 obiisse. *Ambrosius* Pag. 22.
 in Græca quidem lingua versatus maxime fuit, at, Syriacam etiam calluisse, probari non potest, quod quidem *Koblius* sibi persuadet, a nostro Autore propterea iterum notatus. Præter *Ambrosium*, *Zinum*, & *Vossium*, nullos alios agnoscunt 23.
Ephraemi interpretes *Tenzelius* & *Koblius*; sed noster Autor ex editis per *Aloysium Lipomannum* & *Laurentium Surium* Tomis demonstrat, *Julium Clementem*, Canonicum secularem S. *Georgii* in Alga, operam suam ad testamentum S. *Ephraemi* e Græcis Codicibus Latinitate donandum contulisse; quædam alia opuscula e Græco Latine versa atque edita a *Jacobo Gretsero*, *Francisco Combesijio*, & *Jo. Bapt. Cotelerio*; ex Codicibus Vaticanis nonnullos Sermones e Græco in Latinum a Cardinali *Sirleto* translatos. *Vossium* non carere 24.
 nævis in sua conversione, contra *Koblium* monet Autor. Cum nos in his *Novis Actis ad A. 1738 pag. 289* observaverimus, nostrum *Assmannum* in sua editione nonnunquam Oxoniensis editionis lectionem retinuisse, nonnunquam marginalem in textum recepisse, nec non a versione *Vossiana* cum subinde recessisse, illud hoc in loco non solum fatetur, sed etiam addit rationes & exempla, simul tamen contendit, hoc non 25.
 ideo factum, quod cum *Koblio* sentiat, *Vossii* fidem in dubium vocante, aut *Rivesi* ac *Tenzelii* censuræ subscribat, ea omnia, quæ translata dedit *Vossius*, *Ephraemi* opera tanquam spuria & adulterina rejicientium, sed potius bonam fidem *Vossii* contra *Koblium* confirmat, & pluribus hanc rem disputat. *Caput III* de Græcorum & Latinorum manuscriptorum Codicum, *Ephraemianos* Sermones complectentium, fide & autoritate disserit. *Tenzelius* præstacte negaverat, Græcas omnes, quotquot manu exaratae in Bibliothecis servantur, versiones auctoritatem ullam & fidem mereri. *Koblius* nonnullos Sermones admittit, nonnullos ut spurios rejicit, quorum sententias confutat Autor noster, *Cap. IV* *Koblio* potissimum respondens, qui varios Sermones *Ephraemianos* tanquam adul- 30.
 terinos 31 seq.

terinos rejecit, satis etiam fufe ostendens, hac in re vehementer errare *Koblium*.

Pag. 433. Ad calcem hujus *Tomii* occurrunt varix lectiones in Testamentum sancti *Ephraemi* ex MSto Codice Syriaco Bibliothecæ Collegii urbani de propaganda fide. Indices tum Sermorum, tum Capitum, Opus claudunt.

Inscripsit & hunc *Tomum* Summo Pontifici *Benedicto XIV* *Angelus Maria* Cardinalis *Quirinus*, Episcopus *Brixienfis*, & Apostolicæ sedis Bibliothecarius. Gratulamur magno huic Viro splendidam hanc Operum *Ephraemi* editionem, &, ut *tertius Tomus* brevi in lucem adspæctumque hominum doctorum veniat, vehementer optamus.

SIBYLLARUM IN VETERI ECCLESIA AUTORITAS, & Historiæ ecclesiasticæ ac Theologiæ conjunctio, opus P. M. FRANCISCI M. LEONI, Veronensis, in Gymnasio Patavino Theol. & Ecclesiast. Histor. Prof. Publ. Notis & illustrationibus Autoris ejusdem auctum.

Venetis, ex typographia Jo. Baptistæ Albritii, Hieron. filii,
1744, 4 maj.
Plag. 10.

Cap. 1. Libello huic quid occasionem dederit consignando, Capite ejus statim primo exponitur. Initium disserendi facit Autor ab hoc satis vero enuntiato: *Si, divinarum rerum studiis qui sese dedunt, non nimis cupida sibi laudis, aut, quod turpius est, propriæ utilitatis aviditate, traherentur, sed uno veritatis amore; jam omnis disputatio cum heterodoxis, omnisque contentio, ab Theologiæ finibus esset ejecta.* Perquam vero sinistra sit applicatio ad eos, qui, ut scribit *Noster*, Pontificis Romani juri invaderint, ac signipheros, qui catholicus agmen sine adorti. Quasi ignoraretur, quid illa fundarit, quibus hocce nitatur. Sed talia quidem condonanda sunt animis, veritatem qui fingunt somniantes, & a partium, quo

quo trahuntur, studio maxime sese existimant alienos. Interim in eo est Noster, ut hic vindicet in veterem dignitatem sacros nominatim vates, rem a principio exordians; simulque caput religionis sanctissimæ, quantum in ipso est, ulciscatur. Id ut fiat, statim de Sibyllis & profanis vatibus agit, ac postea de Sibyllis pluribus; simulque inquit, an Pontifices Summi crediderint, Sibyllas afflante Spiritu S. fuisse vaticinatas. Quibus de momentis, quod facillimum est conjectu, secundum veritatis, quo ipse trahitur, amorem judicat. Eam generalem tractationem postremis *Capitibus* inquisitio sequitur in *Justini M.* inque *Clementis Alexandrini*, sententiam singularis. Hanc ita quidem concludit, ut, esse certum atque exploratum, dicat, uni Judæorum olim, mox Christianæ pietati solum, nempe nunquam superstitioni, semper vero religioni, prophetiam concessisse. Sed progredimur ad Historiæ ecclesiasticæ specimen, seu pro Historiâ ecclesiastica Orationem. Laudantur hic varia rerum cætus divini ac factorum historie commoda. Inter præcipua est, quod confutandis falsarum hæresium patronis egregie serviat. Nimirum, si quidem clari sunt, unde hauritur, fontes, perspicimus inde, qua ratione a prima veritate passim declinarint, profanis gentibus, ut pellicerent illas, se conformarint, Philosophorum sententiis immerferint, sacræ dominationi, tandemque tyrannidi, subjecerint Christiani; donec antiquo veritas splendore redderetur. Requiritur ideo jure a Nostro historia, non quæ, sine discrimine, quæcunque colligit, hominum facta nulla trutina perpendens, aut illustrans observatione. Unde triplex idem genus exigit, Chronicon, Annales, atque Historiam. Illud exhibeat res gestas natura potius, quam instituto, ut simplicis scriptoris pectus videas; isti peracta tradant, servato locorum ordine, ut eruditi auctoris studium pernoscas; hæc tandem tum ordine locorum, & temporum, tum rei distributione æquabili, memorabilia narret, atque, insignia quæ maxime sunt, prudenti illustret observatione. Antè indidem arrepta, nonnullas Auctor observationes conjungit, & Patrum quorundam mentione facta, subiectis in observationibus vitæ breviter enarrat *Justini M.*

Cap. 2
pag. 3.
Cap. 3
pag. 7.
Cap. 4
pag. 11.
Cap. 5
pag. 17.
Cap. 6
pag. 22.
27.

2.

5.

7 seq.

- Tertulliani, Origenis, Athenagoræ, Arnobii, atque aliorum.*
- Pag. 9 Neque præcipuarum antiquo tempore malæ notæ hæresium
 seq. fautores prætermittit, sed notitiam suppeditat præcipuorum;
 dum primarii Patrum, historiarum adminiculis fulti, stravisse
 dicuntur eosdem. Nimium foret, quos hic, in rebus, præ-
 ter necessitatem collectis, admisit errores, colligere, nedum
 confutare. Male scribuntur nomina quædam, multiplicantur
 24. hæreses, neque fabulis parcitur. Sed ostendit quoque Noster
 ille, quantum nervorum & virium sibi adsciscat historicus, divi-
 na scientia exutus, quantumque vicissim Theologus, memora-
 bilibus in sacro cœtu rebus destitutus. Memorat hac occa-
 sione, Mathematicorum id ad modum fieri, qui directa prius,
 deinceps autem inversa, ratione doceant; ac, singulari pariter
 observatione, præter alia, subjicit, olim istud Dialecticis usu
 venisse omnibus, inque ista re *Gorgiam* Leontinum, teste
Platone in *Gorgia*, eminuisse; quin idem etiam observasse &
 in *Partitionibus*, & in *Topicis*, *Tullium*. Sed nolumus extra oleas
 26. cum *Leone* vagari. Ad easdem redeuntes, eo nomine ex-
 plodentem videmus epistolas sancti *Martialis*, libros decem
 recognitionum *S. Clementis*, epistolas Pontificum Rom. a *Cle-*
mente ad *Siricinum*, *Marcellini* inventum, commentum præ-
 destiniani, nugas de hæresi *Barlaami* & *Ancyndini*, fabulam
 27. de Pontifice *Joanna*, vel *Agnete*, vel *Gilberta*, vel *Elisabetha*, vel
Margarita, vel *Juditha*, vel *Doruthea* Pontifice, quam alii
 Germanicam fuisse, Anglam alii, contendunt. Hic iterum
 30. occasionem nactus, narrationem istam verbosius confutæ, re-
 gulis positæ historicæ veritatis explorandæ, quæ sequuntur,
 non contemnendis: 1) Homines crasso ingenio, aut improbo,
 aut non satis instructo, testes non sunt adhibendi in re obscu-
 ra & difficili, quia datur fides non rei, sed testi; 2) quibus de-
 stimonium utile est, testes si vocentur, ne credito; 3) hoc
 discrimen est inter malæ ac bonæ notæ testes: hi ante, quam
 testantur, rem perpenderunt diligentissime, monenturque, ut
 denuo perpendant, illi secus; 4) ubi dissentiant testes, ob-
 serves a) argumentum discriminis, b) testium famam, c) mo-
 menta, quibus concitantur, d) rem dubiam, rem certam, quid
 ex

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCXLVII. 679

ex lege, quid a consuetudine; 5) testes de auditu si ab eodem acceperint, quanquam mille, unum habe. Vix revocato ab aviis illis pede, in alia incidit, scholasticos doctores adversus *Adamum Tribecchovium* atque alios defendens. Crassissimis autem in tenebris oberrat, quando cum iis pugnare laborat, qui, ut iste scribit, speculandi ratione utuntur, quæ non in divinas literas, non in traditiones, non in Concilia, non in Pontifices Summos, non, uno verbo, in sacram historiam & ecclesiasticam, radices agit, cuique *Echius*, qui non eminus spectavit agmen, sed cominus aggressus est atque coegit, nec non *Remundus*, qui cuniculos omnes detegit, viri ætate superiore docti & eruditi, perniciem illam adscribunt, quam temporibus suis sancta Catholica & Apostolica ecclesia indignissime perpeffa est.

Pag. 35
seq.

36.

CAAB BEN ZOHAIK, CARMEN PANEGYRICUM in laudem Mubammedis, AMRALKEISI MOALLAKAH, cum Scholiis (Arabicis), & versione Latina LEVINI WARNERI. Accedunt Sententiæ Imperatoris ALI, et nonnulla ex Hamasa & Diwan Hudeilitarum. Omnia e MSt. Bibliothecæ Batavæ edidit, vertit, notisque illustravit, GERARDUS JOANNES LETTE. Præmissa est laudatio Celeberrimi Viri, ALB.

SCHULTENS.

Lugduni Batavorum, apud Cornel. Haak, 1748 (1747); 4.
Alph. 1 plag. 9.

Leida, librorum Arabicorum fecunda mater, quæ tam copia, quam præstantia, suorum id genus fœstum cum ipsa Roma certat, denuo nos orientali beat munusculo, recente opusculorum poeticoꝝ Arabicorum, antea non editorum, collectione, quam curavit Rev. *Lette*, amicus quondam noster, (verba sunt *Jo. Jacobi Reiske*,) dum Leidæ degebamus, nunc constitutus Pastor Valkenburgi, pagi non ignobilis, qui Leida versus oram maritimam occidentalem ad milliare distat. Opusculum hoc

hoc linguæ Arabicæ studiosis, & iis maxime, qui sacrum Codicem ex ea illustrare student, potest insignem usum præstare. Præter enim modo in titulo indicata, exhibet in notis fragmenta poetica & grammatica multa egregia, quæ tironi campum aperiunt, in quo diligentiam exercere, & levare sitim suam, queat. Monstrant illæ notæ, suum autorem in scriptorum Arabicorum lætione hospitem non esse, doctrinaque lætiore & acriore judicio abundare, quam ille possedit, qui *Alii* carmina edidit, librum, quem nuper *Mense Septembri* annuntiavimus. Unde spem concipimus, fore, ut, eadem diligentia si pergat Cl. Editor his in studiis occupari, magno illis ornamento & præsidio aliquando sit.

Textus Arabicus primi Carminis, quod *Caabum*, filium *Zahairi*, autorem habet, & versibus 58 cum opposita Latina *Letzii* versione, & Scholiis subjectis, (quæ, quia melior appellatio non succurrit, Lipsiensia nominemus, quandoquidem a me olim ex Codice Lipsiense descripta, & Editori suppeditata fuerunt,) ea, inquam, implent paginas 45. Alterum Carmen est *Amralkaisi*, Principis Arabum Kenditarum, sed qui, regno ejectus, miserè periit, (vid. Prolog. meus ad *Tbarapham* pag. 25.) isto *Caabi* quinquaginta fere annis antiquius, unum, & quidem primum, de illis septem, sub nomine *al Moallakat*, seu suspenforum, celebratis, quorum editionis initium feci Leidæ A. 1741, quando secundum ordine, quod est *Tbaraphæ* autoris, prodebam. Carmen *Amralkaisi*, quod constat versibus 82, cum subjectis *Ibn Nabasi*, Grammatici, Scholiis Arabicis, & opposita Latina interpretatione *Levini Warneri*, a pag. 48 usque ad 89 procedit. Latinam illam interpretationem *Levini Warneri*, summi viri, & mihi nunquam sine honoris præfatione nominandi, interpolaverunt Cl. *Schultens* & noster Editor. Ego quidem id non fecissem; neque substituendo aliorum erroribus mea *κατορθώματα* ipse me defraudarem, neque, indigna judicans publica luce, sollicitarem mortuorum manes, eâ prodendo; sed, si darem, darem talia, qualia invenerim. Jam fueram hoc institutum pag. 7 Prologi mei ad *Tbaraphæ Moallacam* deprecatus. Paginam 90, 91, & 92, implent sententiæ Impera-

Imperatoris *Ali*, mere Arabicæ ordine Alphabetico, e collectione *Abdulwahid ben Muhammed*, e Codice, qui *Bibliotheca Leidensis* in *Catalogo pag. 467* numero 1448 recensetur, ordine vero librorum, quo in pluteis dispositi sunt, est vigesimus octavus. Hæ sententiæ diversæ sunt, ut comparando deprehendi, ab illis, quas *Simon Okley* post alterum Tomum Historiæ suæ Saracenicæ dedit Anglico, & *Th. Arnoldus* inde deinceps Germanice quoque vertit. Forte sunt eadem cum illis, quas *Jacobus Golius* Leidæ apud *Elzevir.* in 8 plagulis duabus, vel tribus, una cum carmine *Tbograi*, & aliquo *Avicenna*, nescio quo anno, edidit. Possessores rarissimi hujus libelli, quem ipse quoque olim habui, sed amico donavi, poterunt in eam rem inquirere. Id scio, Codicem, e quo *Rev. Lette* has sententias edidit, unum eorum esse, quos *Golius* ex Africa & Oriente Leidam convexit. Sequuntur post hæc a *pag. 93* usque ad *pag. 166* notæ fusiores ad *Caabi* carmen, & a *pag. 167* usque ad *pag. 214* strictiores ad carmen *Amrilkeisi*. *Pag. 215* & *216* sunt stichi quidam mere Arabici ex *Hamasæ*; *pag. 217* alii ex *Dirvan Hudeit*; & unum bene longum carmen celeberrimi Poetæ *Sabri*. Sequuntur Indices tres. Primus Autorum, quos *Rev. Editor* in notis allegat. Placeat, cuicumque velit, hoc Belgio nunc solenne institutum, in Græcis & Latinis utile quodammodo & necessarium, at in Arabicis, qui paucissimi editi sunt, inutile. Mihi non placet ambitiosa hæc, imperitis formidolosa, peritis rerum ridicula, multijugæ lectionis ostentatio. Secundus Index est vocum Arabicarum, quæ in notis excutiuntur; & tandem tertius vocum sacri Codicis Hebræarum, quæ ex Arabismo illustrantur. Potissima nempe hujus opusculi destinatio fuit, sacræ Scripturæ ex monumentis suis lucem accendere, neque aliud quid expectari debet ab iis, quorum studia & lucubrationes *Cel. Schultens* moderatur. Dedicatus est libellus Serenissimo Arausionensium Principi, Fœderati Belgii gubernatori. Excipit eam dedicationem præconium, quo *Cel. Schultens* Autorem hujus opusculi, ejusque eruditionem, laudat & extollit verbis tam

magnificis, ut vel sola tam nobilis palmæ adipiscendæ cupiditas alium quemcunque ad linguæ Arabicæ studium impellere possit. Tandem Præfatio sequitur, ad quam statim plura dicemus. Cetera totum opusculum nitida charta, typisque pulchris, & satis emendate, impressum est; fasque adeo, Editori, & nobis, & erudito orbi, lepidum munus, & non contemnendas opum accessiones, gratulari.

Præfatio, quæ pro dignitate & copia rerum debebat filo deduci longissimo, & quatuor, aut quinque, plagulas implevisset, si mihi fuisset scribenda, justo brevior & obscurior est, passim etiam ænigmatica. Exponit ea de occasione concinnandi sui opusculi, de Poetis suis, de Codicibus, e quibus prodiit, & tandem peculiare dimidia plagula, de occasione, qua *Caab* suum carmen dixit. Occasionem suscipiendi hujus opusculi narrat his verbis: *Cum e gazophylacio Codicum MSS. quibus splendet Bibliotheca Batava, (id est, Leidensis,) mihi lectissima quadam seligere concessum, præprimis placuit Caab ben Zabairi Abi Solma (imo vero Zohairi ben Abi Solma) carmen panegyricum & Moallakat. Utraque ista monumenta mihi digna visa sunt, quæ erudito orbi communicarentur.* Quantum ego equidem ex his intelligo, & lectorem quemvis intellecturum esse puto, concludendum est, Rev. Editorem dicere velle & insinuare, quod, postquam accessus ad Codd. MSS. Leidenes sibi fuerit factus, notitiam demum cum supra memoratis monumentis contraxerit, & eorum amorem demum captus ita fuerit, ut ea inde exscriberet, atque deinceps verteret, & ex illis solis ederet. Verum ipse deinceps dicit, se *Caabi* carmen ex Bibliothecæ Lipsiensis prode, quam dignam puto rem, ut, quemadmodum gesta est, exponam. Scire illam, non tam mea, quam literariæ rei, interest. Si audire vellem civium meorum quosdam doctos homines, qui de maligno & ignobili atque improbo quorundam Batavorum erga Germanos animo sæpe apud me questi fuerunt, possem summo jure meum *Letitium* habere suspectum, ac si mea in suum opusculum merita celare & suppressere

mere voluisset. Ego vero, potius hanc narrationis miscelam & ὑπεροπετερολογία alicui ejus insuetudini scribendi & præcipitantæ tribuo, quæ, quo minus claros impertiret & distinctos sensus successione rerum & temporum, impedivit. Sed, ne ipse obscurus fiam, dicam, quod res est. Reverendus Editor, mense Februario anni superioris 1746 ad me accedens, exponebat, animum sibi esse, specimen aliquod poetæ Arabicæ edendi. Rogare itaque, ut ipsi præstem de penâ mea, quod ex ipsius re fore judicarem. Ego tum ipsi suadebam, ut nobilissimum carmen, in laudes *Muhammedis* a *Caabo* dictum, ederet, & promte, ut meus est mos, & officium, quo literarum incrementis inservire teneor, Codicem ipsi tradebam, in quem compingi curaveram 1) Carmen *Ibn Doraidi*, vulgo *ol Mochammofab*, vel ἡ πενταδική, dictum, quod magnificentissimis verbis, ultra meritum tamen, ut mihi videtur, extollit *Cel. Schultens* in Præfatione ad Confessus tres priores *Haririi*, Franequeræ editos; 2) Carmen *Caabi*, cum Commentario nescio cujus, quod mense Julio anni 1737, adeoque ante decem annos, Lipsiæ in Bibliotheca magnifici Senatus Lipsiensis descripti, indultu illustris *Mascovii*; cui pro mea parte gratias ago, ea humanitate dignas, gratulorque, rei literatæ nomine, & ipsi, & splendide, cui præfectus est, Bibliotheca, proditum ex ea tam elegans & nobile monumentum. Præterea continebat meus Codex Carmina *Ibn Nahafi* Poetæ, & aliorum permulta, nec non aliqua ludicra; quæ noster Editor passim citat. Omnia ex eodem Codice Lipsiensi, de quo paulo post plura dicam. Hunc itaque meum Codicem tradebam *Rev. Lettio*, qui *Caabi* Carmen cum Scholiis Lipsiensibus describebat, meo suâsu, vertebatque Latine, & versionem suam mihi monstrabat; sed quæ, ut paucis complectar, ne cassam quidem nucem valebat. Ignoscat mihi Reverendus amicus, quicum mihi res est. Ipse mihi sibique veritatis eorum, quæ narro, conscius est. Semel itaque, & paulo ante discessum meum e Leida, iterum carmen *Caabi* coram ipso, tanquam magister discipulo, exponebam, singula

verba Latine reddens, constructionum & phrasum indolem, tertium, quod ajunt, comparationum, totiusque carminis nexum & œconomiam, scopumque Poetæ, declarans, & tanquam Anatomicus digito singula cultroque demonstrans. Porro suadebam, ut Codicem hujus carminis Bibliothecæ publicæ Leidensis cum meo conferret, & illud carmen Codice 68 (*pag. 472 n. 1559*) contineri, indicabam; cujus in Prologo ad *Tharafam pag. 11* dedi ampliorem notitiam. Tandem ergo *Letlius* mense Majo anni 1746 obtinebat illius Codicis, quem Leidensem appellare solet, usum. Ego vero sub idem tempus Leidam, charam illam mihi & quamdiu vivam, memorabilem Leidam, nonnihil invitus, neque ἀσπά-
gaxtes, relinquebam; morens Editorem, cum ipsi valedicerem, ut, si, opus, sentiret, se suscepisse suis viribus majus, id potius abjiceret. Relinquebam apud ipsum meum exemplar *al Moallakat*, ex quo, magno cum meo dolore, video proditas notas, quas privatos in usus meditans & conjectans ante multos annos margini alleveram; quas æternis tenebris sepultam mallet. Æquum fuerat, hac de re ad me referre. Jubeo itaque ista mea verba expungi, & pro scriptis non haberi, quæ me inficio, & si scivissem, summopere obstituto, in meum dedecus *pag. 188 & 210* prodita sunt. Relinquebam porro penes *Letrium Hamasum Bochtarii*; quam nusquam in opusculo suo citat, quod mihi valde mirum accidit, & suspicor nescio quæ. Relinquebam tandem *Amritkeisi* opera omnia poetica ex editione *Abi Osamah*. Hos tres libros *Moallakat*, *Bochtarium*, & *Amralkeisum*, scripta schedula, quam servo, promisit intra annum se mihi redditurum. Jam annus elapsus est unus cum dimidio, neque adhucdum reddidit: Donabam porro *Rev. Editori* discedens aliquas schedas varii, sed potissimum poetici, argumenti, (tanquam ex Arabicorum Poetarum contubernio ad museum Historicorum transiens,) ut particulam de *Lazum ma la jalzom*, *Abi' l Ole* meditationibus poeticis de vanitate mundi; initium operum poeticorum *Abi Temami*; ma-
gnam

gnam particulam præstantissimi operis grammatici, *et Cameli* dicti, autore *al Mobarredo*. Donabam ipsi quoque opera poetica *Haderab*. Utenda etiam per aliquod tempus a me habuit *Abilola Sekt-ez Zendi*, seu opera poetica; item *Dahmani*, *Geriri*, *al Motanabbii*, cum scholiis *et Wahidii*. Quem male citat *Abu Anwas*, pro *Abu Narwas*, eum citat ex Codice illo meo Lipsiensi. Quos citat *Lebidum*, *Zobairum*, *Antaram*, habet ex meis *Moallakat*. Quem citat locum ex *Ibn Dowaidi* Etymologico, eum ipsi suggesti. Hæc omnia citat, tanquam ipse depromisset e Codicibus MStis Leidensibus, quos tamen, bene scio, non ab eo inspectos. Sed citat ex apographis, quæ manu mea ex Codd. Leidensibus feci. Agnosco quidem *Batavum*, magis velificantem honori suo, suæque patriæ, quam hominis Germani, quem plaris Leidæ non faciebamus, quam illo poteramus in rem nostram uti. Fateor tamen, tentasset aliquale gaudium meum animum, si memorasset, unde illa omnia habuerit; & vidissem, mihi meum laborem & facilitatem apud hominem gratum non periisse. Ego quoque, si sustinenda mihi fuisset persona Clarissimi *Letitii*, & alter mihi præstitisset officium, quod ipsi præstiti, silentio non præterissem. Nempe hoc. Liber MStus Arabicus, quem ultimo loco Leidæ tractavi, fuit *Sebeki* Historia Theologorum Muhammedanorum sectæ *Schafeiticæ*. Hic verus est titulus libri, quem Catalogus Leidensis pag. 484 n. 1860 prave & obscure indicat. In hujus libri primo Tomo reperiebam præter meam expectationem *Caabi* carmen; id cum Codice meo in gratiam Editoris comparabam, & solum notatu dignum visum Scholion illud excerpebam, quod Editor in notis pag. 130 queritur sibi maligna typhotæ incuria periisse. Ego illud in mei Codicis margine conservavi, & infra utroque sermone exhibebo. Si Editor ipse habuisset usum ejus Codicis *Sebeki*, aut potuisset semper & absque impedimento eum consulere, supplevisset facili opera jacturam suæ schedulæ, denique ex Codice describens. Atqui eam notulam habebat a me. Quod annotare, quamvis nemo ipsum cogeret, honesto tamen & politico homini decorum fuerat. Exspectaveram quoque,

ut indicasset suis locis, locorum difficultum ipsi a me suggestas explicationes, quas, quia jam diu Leida absūm, rerumque tunc gestarum exacta memoria evanuit, non omnes novi; agnosco tamen bene multas, ut e. c. illud v. 3 *vino temperatum*, v. 5 *super quam eminent*, v. 6 *o quam nobilis*, v. 14 *non obstante lassitudine*, v. 15 *cujus negotium est*. Hæc omnia mea sunt. V. 28 ista tota parenthesis de consilio meo fuit instituta. Sed, quia non omnia capiebat, aut memoria servabat, mea monita, factum est, ut quadam ex parte recte, ex altera parte finitire, exhiberet. Sic v. 6 monueram, vertendum esse, *o quam nobilis ea foret amica*. Sed ille *amicitia* exhibet, *Golii* Lexico magis obsecutus. Ad v. 32 monueram, vertendum esse *filiū sui*; ille vero, rursus obsequio *Golii*, *juvencæ suæ* vertit. Totum v. 41 ipsi dictavi: *Sto in loco, in quo si staret*, non, ut ibi exstat, *quod si staret ibi*. Debuerat quoque lectores monuisse de meis aut conjecturis, aut emendationibus, quas passim in Scholiis loco veteris lectionis, quam in Codice Lipsiensi inveni, exhibuit. Nempe describens ea Scholia ante decem annos, quædam margini allinebam, partim bona, partim prava, properans ad alia, neque satis rei attendens, aut ejus intelligens pro ista ætate, quæ nunc nollem mihi excidisse. Noster autem Editor ea omnia cum pulvisculo corrasit, & in textum inserit, neque vel verbo usquam ea de re monuit; quæ vero ego non emendata reliqueram, ea exhibuit, ut invenit. Quare non etiam hæc mutata fuerunt? Mutasset procul dubio, si me præcuntem habuisset. Sed faciam verbis meis fidem. In Scholio ad v. 2 *lin. 2* exstabat in Codice Lipsiensi *لما قبله*. Adscripseram, legendum esse *لمقابلته*. Hoc arripuit Editor, sed aut ipse corrupit, aut ejus typos, edendo *لما قبله*, quod æque prævum atque lectio Codicis Lipsi. *Pag. 13 lin. 15* exstat *قوتع*. Sic annotavi in margine legendum esse pro lectione MSti *قوله*. Sine dubio aberravit calamus meus, & scribere volui, aut certe debui *قوية*, quod unice rectum est. *Pag. 15 ad v. 17 lin. 2* exstat *عجل* bis, utrumque ex mea emendatione. Sed in MSto est *عجل*. Pingamus, certissimam esse meam emendationem, non male tamen egisset, si lectio-

lectionem MSti Lipsiensis indicasset. *Pag. 23* **تغرف** est mea conjectura pro **تعدف**, quod est in Codice. *Pag. 27 lin. 4* est **الاختيام**. Sic scribebam ante hos decem annos ad marginem mei libri legendum esse pro vitioso **الاختيام**, quod est in Codice, nimium inhaerens ductui literarum. Certe nunc non conjicerem eo modo, sed **الاخبار**, quod unice verum est. Tum nesciebam discrimen inter octavam & quartam conjugationem; nunc novi. *Pag. 39 lin. 4* **مغلول** exhibet ex infelice mea & importuna conjectura. In Codice existat **قلول**, pro quo facili modo reponi debuerat **فلول**. Et forte sic quoque fuit in Codice. Puncta enim unum, aut geminum, saepe vix distingui possunt; neque debuerat dubitasse de praestantia lectionis, quam ex *Nabega*, cujus is locus est, *pag. 157* citat **فلول من قراچ**. Ea sola vera lectio est, altera merum monstrum, quod tamen incrustare voluit Cl. Editor. Quia semel ad illum locum deveni, debeo eum emendare. *V.* nempe 48 ultima vox in omnibus Codicibus est **مغلول**, *Maglul*, id est, *vinculus*, vox ibi quidem nullo modo tolerabilis. Describit enim Poeta leonem, & sic ait: *cum insilit in compar, (ex versione Letteana) haud decorum esset ei compar relinquere, nisi fuerit illud vinculum.* Duplex eo in versu peccatum, unum ab interprete, alterum a scriba, cui nimium credulus interpres obtemperavit. Verbum **حل** derivavit ab **حل**, *licuit, decuit.* Sed est ab **حلو** *dulcis fuit*, non est dulce leoni, non sapit ipsi, non est ad palatum ejus, fastidit, dignatur, *il ne l'accomode pas.* Deinde quis mortalium vidit unquam, aut vel mente tantum concipere potest, leonem, qui funibus, vel catenis, vinciat alterum vel leonem, vel feram, vel hominem? Vitium hoc scribarum est, **مغلول**, *maglul*, exarantium pro sola vera dictione & seriptione Autoris **مغاول**, *maglul*, id est, *contritum*, vel *comminutum*. Leo, qui, si insilit in advertarium, fastidit ab eo desistere, antequam ossa ejus fuerint comminuta, commiolita. Et haec emendatio quoque obversata fuit Scholiastae Lipsiensis, sed scriba eam praevertit. Sic itaque legendum in illo videtur: **المغلول الماسور** وبيروى المغلول المكسور المهزوم وأصل الغل الاسر والجم

ziones habent Maslul, id est, fractus, & metaphorice fugatus. Etenim propria nectio verbi Falla frangere, & βία ἀνάγκης συνωδήν. Hæc ad istum locum. Pertinet aliquo modo huc illud, quod ex male percepto ductu quodam calami mei ediderit in textu Caabi v. 45 الهيب, cum ego scripserim, uti scribi & legi debet, scriptumque reperitur in omnibus Codicibus, اهيب, obiba, passiv. 4 conjugat. Erravit quoque in phthongisatione alterius vocis عندى, quæ ut Anadi (cor meum), non ut Indi (penes me), debet efferri. Quod Leidenses typi ediderunt, Arabicum non est.

Verum, ais, an non vidisti, quantis nomen tuum celebret laudibus Reverendus Editor in Præfatione, quam magnas tibi tibias pomposus tibicen inflat Φερβιάς ἀρεῆς, quam tibi passim per opusculum suum spargat χένδρως ἐνερτιώντας καὶ ἐπυρεγθεῖς. Novi. In Præfatione ait: *Codicem MSe. unde hoc Carmen edimus, servat Bibliotheca senatoria Lipsiensis. (Ne quis credat, monitum velim, Cl. Letto sua præsentia Lipsiam nostram unquam honorasse; aut eb Codice usum fuisse, e quo ait se Caabum edidisse. Propterea addit:) Hinc olim descripserat Arabicae literaturæ promus condus J. J. Reiske, cui debitas impertimus laudes & grates, quod communibus studiis inservieudi ergo ex apparatu suo, quem indefesso labore iudicioque acuto comparaverat, nonnulla nobiscum communicavit, atque inter alia Carmen Caabi & Moallakat ex editione Tebrizii. Deprecor laudes immeritas. Quod geminis & honestis Arabismi cultoribus ea, quæ possideo, subsidia libenter impertio, meum est officium. Verum vicissim pro mercede postulo, ut mea mihi reddant, ubi usi fuerint, & si quid ex iis profecerint, indicent. Gratius mihi fecisset, si loco σβαρῆ istius καὶ ἀερώδες κομψύματος simpliciter dixisset, quod ego ipsi primus autor futorque fuerim edendi Caabi, quod ipsi cum in finem commodaverim apographum meum Codicis Lipsiensis, quod ipsi subministraverim lectiones variantes ex Sebekæo, quod usus fuerit mea directione in concinnanda sua versione, & meis emendatiunculis in Scholiasta. Hoc si dixisset, satis litatum honori meo credidisset. Sed*

Sed promissorum oportet esse memorem. Supra promisi, paulo fufius de Codice Lipsiensi *Caabi* me disserturum. Codex est formæ quartæ miscellaneus, a nescio quo collectus. In eo primo loco se offert *Caabi* carmen cum Scholiasta. *Kebrius*, qui catalogum MStorum orientalium Bibliothecæ Senatus Lipsiensis confecit, sed eum nondum editum, indicavit, id carmen esse miscellanea apophthegmata moralia metrica. Condonamus id bono viro, quem aliunde novimus. Dexterior erat in pingendis pulchre literis & ductibus Arabicis, quam usû librorum & linguæ versatior. Ego vero statim deprehendebam *Caabi* carmen, & lætabar, id eo loco me invenire, ubi non quæsieram. Scilicet mense Aprili A. 1737 Dreslæ apud eruditissimum & humanissimum senem, Cl. *Seebisch*, Bibliothecarium Regium, videram & mihi descripseram hujus *Caabi* carmen & primam *Muallakam*, seu *Amrilkeifi*. Inde mihi carmen illud notum erat antequam codicem Lipsiensem viderem. Altero anno post in Belgium illud mecum deferebam, & A. 1741, edens meum *Turafam*, intuli primus nobilissimi hujus carminis, etiam Cl. *Schultensio* ignorati, notitiam non in Belgium tantummodo, sed in totum literatum orbem. Anno inde 1745 Cl. *Nicol. Guil. Schræderus*, Professor Marpurgensis, illud primus ex meo Codice describebat, & Leida discedens Cl. *Schultensio* relinquebat, a quo Rev. *Letto* habuit. Hinc intelligas illa ex Prefatione, alias futura ænigmatica: *Nonnulla tamen aut inepta, frivola, aut manca, (nempe in Scholiasta,) que ad exemplum Viri Cl. Nic. Gul. Schræderi, cujus usi sumus apographo, aut emendavimus, aut amputavimus, Nihil emendasti, amice, quantum adhucdum comperi, neque tu, neque Cl. Schræderus.* Sed meæ fuerunt conjecturæ, quas ille ex meo libro in suum transtulit. Provocho ad communis amici nostri testimonium & conscientiam. Quæ amputaveris, nondum examinavi. Rectene factum, an secus, nunc non inquiram. Id scio, facillimam viam hanc esse, ex omnibus tricis sese expediendi.

De Codice *Seebischiano* id dicendum mihi superest, quod ejus collationem impertire nostro Editori non potuerim, quando quidem scelestæ manus apographum meum, inde factum,

sum, mihi jam dudum abstulit. Continet ille Codex miscelanea, mira, rara, curiosa. Statim in principio exhibet carmen *Caabi*, primam *Amralkcisi Moallakam*, epicedium *al Motanabbi* in matrem *Seifeddauia*, & celebre carmen *al Momfarega*, de quo *Herbelotus pag. 621*, omnia cum Scholiis interlinearibus.

Hæc de occasione editi Carminis hujus antiquissimi disputanda post Editorem habui. Si mihi scribenda fuisset Præfatio ad *Caabum*, dixissem de variis ejus Codicibus, & commentatoribus, qui passim in Bibliothecis, Parisiensi, Oxoniensi, aliis, prostant. Attulissem ex *Abi Osaiba* libro de claris Medicis, quod *Mowaffehoddin al Mauselensis*, Medicus, vulgo *Ibn al Labbadi* dictus, qui A. 629 obiit, commentarium scripserit in hoc carmen; quod, ubi *Kasilat ol Amani*, carmen *spei & votorum*, citetur, hoc carmen intelligatur; quod *Mubammedis* pallium, *Caabo* donatum, fuerit viride; quod una cum ejusdem, Prophetæ scilicet, baculo fuerit inter regalia & insignia Chalifatus Bagdadici; quod aliquando per annum & ultra fuerit in exilio; quod tandem A. 653 fuerit a Tataris, Bagdadum diripientibus, de medio sublatum, præter alia, quæ de *Caabo*, & ejus patre *Zobairo*, jam Prologi ad *Tharafum pag. 29* attuli.

Sed de versione Latina *Lotteana* nunc dicendum est. Ea nimis literalis, ideoque sæpe obscura, & præterea sapissime a sensu Autoris sui alienissima, est, quamvis & mea usus fuerit directione, & *Cel. Schulzenfius*, ut ipse fatetur, ejus elaborationi invigilaverit. Quid si tironum illos fuerit imitatus, qui ad elaborandas suas theses eruditorum amicorum adhibeat consilia, sed a nimia sibi cavent elegantia, ne opus prodant non suum esse, bonisque alienis admiscent quædam mala de suo, data opera. Studuit quidem tironum commodis. Atqui considerare debuerat, ineptum fore institutum, si quis tironem Arabismi ad tam sublime & difficile carmen admittere velit. Qui vero legera illud Arabice sciunt, non egent versione literalis, sed etiam ope laxioris periphraseos se norunt expedire. Plures quoque sunt lectores & æstimatores talium Arabice non periti, quam periti; quorum potissima habenda ratio. Nam versione neque satis clara, neque satis Latina,

tina, eos in opinione magis confirmes, qua occupantur, Arabes insanire, & effutire, quicquid in buccam venit. Et quidni sic cogitabunt, si neque in singulis versibus deprehendant aliquid intellectu facile, neque in genere scopum Poetæ, carminis œconomiam, connexionem & harmoniam idearum, transitum a proœmiis & rebus alienis ad ipsum argumentum & τὸ προκείμενον, videant. Verum apparet ex tota versione, interpretem hoc ignorasse. Unde mirum non est, si, quæ suum autorem ipse non capit, neque aliis claros ex eo & humanos sensus eliciat & proponat. Arabes homines sunt nobis similes, & maxima ex parte humane locuti. Sed interpretum inciticia eos saepe asinorum instar rudere, & ut vaccas mugire, jubet. Non multus ero in arguendis, & quasi producendis in theatrum, erroribus versionis *Lectæanæ*. Sed exhibebo potius totum carmen in Latinum sermonem meo modulo convertum, iis cum ideis, quibuscum Auctor id composuit & enuntiavit, claris, aptis, elegantibus, excelsis; postquam œconomiam ejus brevibus delineavero. Non inutilis, neque inficeta, erit hæc discussio, quamvis insperata horum *Actorum* lectoribus accidat. Poëtos periti æstimatores haud ægre ferent, si & de Arabica quidquam intelligant, quod cum nostra comparare possint. *Caab* itaque hoc carmine in genere studet iram placare *Mubammedis*, qui ipsum proscripserat; quod tentat efficere laudatione tam ipsius, quam sodalium ejus. Cum vero generalis canon poëtos Arabicæ sit, in carminibus justæ magnitudinis omnibus ab erotico quodam themate incipere: (sunt enim Arabes *Serenadarum* *Hispanicarum* & libellorum *Romanensium* auctores, ut uotum est;) auspiciatur *Caab* suam querelis de adversa suorum amorum fortuna. Abiisse nempe suam amasiam; quam partim laudat a pukchritudine, partim vituperat ab inconstantia. Abiisse in terram longissime remotam, ad quam perveniri nequeant, nisi camelo præstantissima; cujus cum varias dotes enumerasset a v. 13 inde, & v. 28 pervenisset ad ejus in currendo celeritatem & agilitatem commendandam; stilum subito vertit, & ad propositum venit; sed modo miro, qui non nisi Arabibus placere, & admirationi esse,

potest. Dicit nempe: *Camela*, quæ ipso meridie sub calentissimo sole tam celeriter & agilitèr motitat brachia currens, atque plangens fœmina, cui mors suo filio instans nuntiatur. Per illam fœminam intelligit matrèm suam; per ejus filium se ipsum. Vult itaque dicere: *Camela*, quæ tam celeriter motitat brachia; currens, atque mater mea plangens, cum audit, me à *Mubammede* proscriptum, ab unoquoque posse impunè occidi, & brevi necandum esse. Hæc idea *συνάφθησις καὶ συσφύωσις* est totius carminis, & quasi hypomochlion, super quo hic vestis libratur. Non nunc demum incido in hanc observationem, sed eandem jam ante sesquiannum Editori Batavo tam clare, quam nunc propono, proposui. Quare vero uti illa noluerit, ipse norit; hæc, mea res non est, indagare. Sed pergo. Hac facta via, pergit *Caab* gratiam *Mubammedis* implorare; se ab accusatorum criminationibus purgare; Prophetam ad commiserationem flectere; laudatque illum & ejus sodales. Jam sequatur hujus carminis interpretatio, qualem forte dedissem, si fatale mihi fuisset, *Caabum* edere. Omittam versus aliquot, a Batavo tolerabiliter versos. Notas possem admetiri plurimas, verum habenda loci & lectorum ratio. Canit itaque *Caab* hoc fere, secundum me, modulo:

1. Abiit *Soad*, ideoque cor meum nunc est amoris cruciatu afflictum & enectum, & ab ejus inde abitu in servitutem & vincula nunquam laxanda datum.

2. Illa pulchra *Soad*, quæ, cum eam tribules aveherent, dorcadi similis erat, nigris oculis & composito modestoque vultu decoræ.

3. Illa *Soad*, quæ subridens, hiscentibus paululum labellis, monstrare solebat nubes α) imbre gravidas, limpidissimæ, rosicidæ, & fragrantis salivulæ, quam haud male lacum dixeris vino temperatum.

4. Vino, quod dilutum fuerit frigida lympha *fontis*, ab accessu radiorum solarium remoti, liquidi, in valle glareosa, aprica quidem, at ventis tamen borealibus perflata.

5. Qui

a) Intelligit *dentes*.

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCXLVII. 693

5. Qui venti fordes inde despumant, identidem innatantes; & cui *fonti* superinnatant albæ bullæ, ab effusione nocturni imbris excitatæ.

6. O quam nobilis, quam chara nobis, ea, *Soad*, foret amica, si promissis staret, aut si meus in eam sincerus amor & defæctum studium ipsi accepta & grata essent.

7. Verum amica illa ita est comparata, ut sanguinis & craseos ejus naturalis aliqua pars sit, amatores suos eo, quod amant, privare, mentiri, contra datam fidem agere, amatores amatoribus mutare.

Non enim manet in statu, quem semel induit, prorsus ut versipellis *Gul*, *α*) id est, *Empusa*.

9. Ne-

a) Non possum non proferre hic longum quidem, at elegantem & apprime congruum, locum ex *Ibn el Guzii* libro historico, *Mirat oz Zamani*, seu spèctulum temporis, inscripto (*Cod. Leid. 973, pag. Catalogi 480, n. 1750*): „ol Gul secundum al Gauharium est de genere „as Saali, seu proteorum, vel empusarum. Format hic singularis „nempe Gul, pluralem Agwal & Gilan. Deinde in genere „omne, quod hominem subito obruit & perdit, illud etiam Gul „appellatur. Inde formula illa: galat-ho gul, *ἡνίκαν ἰδοὺν ἐκ ἀν- „τροῦ ἢ ἀπὸν*, id est, incidit in negotium ipsi exitiosum. Idem Au- „tor alibi dicit, as Saali pejores & terribiliores esse, quam ol Gul. „H. J. Alios inter Autores non constat *απὸ*, quid sit ol Gul. „Quidam Arabum asseverant, ol Gul in desertis sese monstrare, „variis sub formis, & alloqui transeuntes viatores, & eorum „audire responsa, sepe quoque congressum virilem pati. (Conf. „*Luciani* Lib. II ver. hist. in fine; & Schol. *Aristoph.* ad *Ran.* „v. 295, 296.) Tales asseverant, ejus crura similia asininis se „vidisse. Quando illa Gul, vel Empusa, occurrit viatoribus de „nocte, & illi dicunt hæc verba: o pes asini &c. (cetera in Co- „dice meo corrupta non potui extricare.) circumducat eos per „desertum usque ad speluncam, in quam cum eos compulerit, „obstruit aditum, neque sinit eos unquam rursus egredi. Sed alii „antiquorum Autorum dicunt, quod sit fœdum animal, & a crea- „trice natura non prorsus perfectum, quod impatiens humani „confortii habitet in solitariis ferisque & exitiosis desertis. In- „dorum quidam putant, illud (phantasma, vel empusam,) nasci „ab ortu alienus sideris, ut Sirii. Tunc enim nasci & compa- „rere quædam *δμιχλῶδη φαντάσματα* in desertis, quæ ab homi- „nibus

9. Neque tenet fidem, quam pratendit & spondit, haud magis, quam cribrum aquam tenet.

10. Ne

„nibus Gilan, vel Empusæ, appellentur. Unde apparet, Indos
„plane non statuere al Gul, ejusque existentiam. Et inde quo-
„que sunt, qui reprehendunt dictum *Amrilkeisi*: *Sicut dentes al*
„*Agwal*, & sic interpretantur, quod nempe Poeta ibi non po-
„suerit eam vocem ea significatione, qua vulgo usurpatur &
„intelligitur, nempe pro Empusis, sed designasse animal, quod
„invenitur in terris Arabum, diversis pictum coloribus; &
„idem illud animal perhibent intellexisse *Caabum*, filium *Zobai-
ri*, isto suo dicto:

Quemadmodum sese colorat in vestibus suis al Gul.

„Plurimi tamen Indi asserunt existentiam al Gul, & quod sit
„de genere daemonum maxime ferocium. Traditio Ibn Abbasi
„existat, qua is refert audivisse Omarum (Chalifam) sic nar-
„rantem de se ipso. Eram, aiebat Omar, in itinere Syriaco,
„antequam Islamismum suscepissem, & obruebar ab aliqua Gul,
„quam ego gladio feriens in fugam dabam. Et sane frequen-
„tissima in Poetarum scriptis sit horum spectrorum mentio;
„unde patet, eorum futilem esse conjecturam, qui putant, in
„dicto *Amrilkeisi* supra allegato genus aliquod bestiae intelli-
„gi. *Caab* autem isto suo dicto, quod al Gul sese colorat, dicere
„vult, quod modo appareat in forma viri, modo forma femi-
„nae, modo formis mixtis & variegatis. Has omnes nugas ani-
„les paganissimi sustulit & abolevit Propheta. Ut enim est in
„traditione Gaberi, dixit Propheta: nihil est *Adwa*, nihil *Thi-
rah*, nihil *Gul*. Hanc traditionem in solo corpore traditio-
„num *Maslemi* reperias, ubi subjungitur textui hujus traditio-
„nis hæc observatio: quod nempe Arabes dicere consueverint,
„al Gilan sese conspicienda dare hominibus in deserto, & eos
„togul, i. e. perdere. Hoc abolevisse Muhammedem. Maxime
„autem illa spectra comparere in tractibus al Jemenæ, seu A-
„rabiae felicitis, & Tehamæ, & Said Mesr, seu Thebaidis Æ-
„gyptiacæ, & in locis vastis & procul remotis. Illa spectra
„correptos & vi subactos homines *Amān*, & inde in talium sub-
„agitorum dorsis vermes nasci, qui hominem de vita tol-
„lant. Proverbium illud Tehamitis usitatum *Amankuh anta am
madzour*, *Amūmūc fūisti, an iṭṭamūmūc?* hinc intelligendum
„esse, quo compelletur, qui tale quid forte viderit. Qui si re-
„spondeat, se tantum fuisse territum, respondere interrogan-
„tes, quod illud non magni faciendum sit, neque multum dis-
„criminis

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCXLVII. 693

10. Ne te itaque, o Caab, ea porro decipiant, quorum illa tibi spem & desiderium facit, & quæ promittit. Nam incertæ spes rerum desideratarum, & oblatæ per insomnia species mera sunt animi delusio.

11. Sumfit illa, *Soad*, sibi quasi exemplar in fallendis promissis *Arkubum*; ideoque promissa ejus nihil sunt nisi nugæ nugacissimæ.

12. Ab una *προθεοµισα* in alteram spero & exspecto, fore, ut propior mihi fiat ejus amicitia. Verum, ut video, & concludendum est mihi, nunquam, o amica, de gratia tua quidquam obtinebimus.

13. Jam enim degit *Soad* in terra, ad quam non perveniant, nisi generosæ lectæque stirpis, & commode incedentes, & mansuefactæ, camelæ.

14. In terra, ad quam non perveniat, nisi magna & valida camela, quæ vel in ipsa lassitudine tripudiet atque currat.

15. De illarum genere, quibus, ubi in sudorem incallescunt, exundant processus mamillares rivum liquoris. Quarum *ἔργον* est, deserta permeare, in quibus hermæ viales a ventis subvertæ, & arenis obrutæ sunt; & quorum calles proxius ignorantur.

16. Camela, quæ ipso meridie, (quando, qui transmittendi sunt, salebrofi colles a solis ardore fumant, & species rerum confundunt,) tam cernit acutum, & distinguit longe remotæ aliis-

---

„criminis invehat. Si vero dicat, se fuisse a demone subagitatatum, de talis salute solere desperari. Traditum existat, quod „Waheb, filius Monabbeki, dixerit, originem harum diabolicarum specierum fuisse talem. Deum creavisse Iblis (diabolo) „uxorem ex igne as Samum, (seu venti venenati & calidi), „quæ ex illo facta gravida ediderit aliquot ova. Ex uno ovo „prodiisse al Gilan, & as Saalt, desertorum incolas, ex altero „ovo prodiisse al Genn (dæmones) & as Schajathine (seu satanas), qui in maribus & insulis degant, ex tertio prodiisse „al Kothrob, genus aliquod dæmoniorum, feli simile., Cetera, quæ curiosa habet de Kothrob, Hawatef, & Nafnas, (id est, faunis, satyris, &c. Arabicis) quia chartæ parcendum, omitto. Forte se dabit alia occasio commodior ea producendi.

alijque dubia, objecta, tanquam si oculis cerneret tauri sylvestris, albi, procul a grege seorsim pascentis. α)

17. Camela crasso collo, cervice toroso, multo nobilioris indolis atque structuræ, quam sunt filix nobilissimi equi admiffarii.

18. Transio.

19. Camela, cujus cutis est quasi ex testudine marina, quam non perumpat ricinus, in β) aprico laterum ejus hærens, & tam ardore solis, quam inedia, extenuatus.

20. Camela, laboribus extenuata γ) & edurata, generis nobilissimi, cujus pater est simul ejus frater, δ) & cujus patruelem est ejus quoque matrualem; cervicosa, agilis.

21. Camela, cujus in dorso discursitant quidem ricini, (in quo nullam faciunt impressionem,) ubi autem ad pectus & hypo-

α) Vid. ad Tharafam pag. 51. c. f.

β) In MSis est بضاحية, quæ vera lectio, quam secutus sum interpretando.

γ) Vox Harf id notat, quam Editor credidit nomen proprium esse. Accipiendum autem tantummodo de dorso, cui onera imponuntur; ne cum v. 17 & 22 pugnet.

δ) Hunc locum non intellexissem, absque Scholio fuisset, quod in Sebekæo inveni, & meo Codici adscripti, & cum Batavo editore communicarem; sed cui casus ademit. En specimen genealogiæ Arabicæ equestris. Addam in Latina versione literas alphabeti, confusionis evigandæ ergo. Arabica vero addo quoque, quia Leidensi editioni defunt. Ait itaque Sebekæus:

ان فحلا ضرب امه فوضعت ذكرا وانثي ثم ضرب
الاجل الانثي فوضعت ذكرا ثم ضرب الذكر امه
فوضعت انثي فهذه الانثي هي الحرف التي ابوها
اخوها من امه وعيها الذكر الاول هو خالها
لانها توها اعني الذكر الاول والانثي التي هي ام
هذه الحرف ذكره المبرز الكندي

„melus admiffarius A. inuit suam matrem B. Hæc B. peperit masculum C. & foemellam D. Deinde inibat admiffarius A. foemellam D. quæ pariebat masculum E. Hic masculus E. inibat suam matrem D, unde nascebatur foemella F. Illa, quam hic describit Poeta, dicens, ejus patrem esse ipsius fratrem, & ejus patruelem esse quoque ejus matrualem. Hæc defuncta est observatio ex al Mobarrezio 'I Kenditæ,, Hactenus Sebekæus.

hypochondria mollia & glabra pervenerint, delabuntur ob lubriciem.

22. Camela, referens onagrū velocitate, quæ pinguem temere jactat carnem, cujus brachium a costis amplum distat.

23. Camela, cujus nasus & maxillæ non incommode referunt malleum, oculis & jugulo præfixum.

24. Camela, quæ caudam extendit tanquam ramum palmæ hispidum cortice, & foliis crispum, (spinæ medullari) infixam tanquam trunco liquoris abundanti, & cujus canaliculi suum ramum succo nunquam destituunt.

25 & 26. Omitto.

27. Quorum (crurium) tendines Achillei sunt fusci; quæ (crura) spargunt calculos quaquaversum; quæ, ne detrimentum capiant ab acutis & saxosis montium verticibus, calceatione opus non habent.

28. Camela, cujus brachiorum remigatio (quo tempore vapor æstuans colles, in deserto exstantes, tanquam amiculo involvit.

29. Idque fervido die, in quo tostus a solis ardore chameleon, & qua parte soli obversus fuit, tanquam panis sub cineribus, affatus est.

30. Illo ipso tempore, quo agasones suis vectoribus quietem & secessum sub tentoria, vel arbores obvias, imperant, quandoquidem vel ipsæ furvæ & adustæ, calorigue jam affueræ, locustæ glareas alis suis sollicitent, & sub iis refrigerium quarant.)

31. Camela, inquam, cujus brachiorum remigatio tali tempore, medio meridie, refert remigationem brachiorum fœminæ pulchræ, mediæ stature, (id est, matris meæ,) quæ stat plorans, & cui adstant & accinunt suas nœnias aliæ mulieres orbæ, quibus de numerosa prole sua nihil superest.

32. (Matris meæ, quæ stat) lamentans plangensque pectus brachiis præ mœrore flaccidis, quæ, cum audiret promulgatam & indicam suo filio (id est, mihi,) mortem, extra se raptâ & dementata est.

33. Quæ suis in suam pectus sævit unguibus, & cui a claviculis inde indusum scissum innumera in schidia pendet.

34. Circa quam utrinque discursitant famigeruli, mihi infesti, dicuntque *ἐπιχαιρέκακσι*: Jam tu, o fili α) Abi Solmah, procul dubio periisti, & gladio præda fies.

35. (Ego territus hoc nuncio amicos obibam & præstabant, ut pro me apud *Mubammedem* intercederent. Verum) omnis amicus, in quo certam spem collocaveram, rotunde mihi omne denegabat auxilium, sibi satis esse prætendens, quod rerum suarum agat, (tam turbulento tempore, & tam horribili in revolutione, qualis erat Makkæ expugnatio.)

36. Dicebam itaque desperabundus: Mittite me, vos homines nauci. (Nihil mihi potest contingere, nisi quod Deus immortalis decreverit.) Quod misericors Deus decrevit, id fiet.

37. (Etiam si mihi moriendum sit, pergam tamen ad *Mubammedem*. Quotidum mihi diuturna vita?) Omnis de foemina natus, utcumque diu sanus vivat, semel tamen aliquando tandem super curvo feretro portabitur.

38. Nuntiatum mihi quidem est, Apostolum Dei mihi mortem minitari. Verum gratia & condonatio est id, quod ab Apostolo Dei mihi promitto.

39. Placide, quæso, & clementer (o *Mubammed*) dirigat te β) ille, qui tibi dedit donum al Corani, cui tam paræneses intunt ad vitam pie & honeste agendam, quam distincta dogmatum veræ fidei declaratio.

40. Ne me, quæso, punias ob dicta quædam delatorum. Nihil peccavi, etiam si multa de me *λογοπειῶσι*.

41. (En sum in manu tua, permisi me tuo arbitrio.) Sto in loco, in quo si staret, & video atque audio, quæ si videret & audiret ipse magnus Homeiritarum rex.

42. Sane

α) Id est, nepos.

β) Sc. in rectam viam clementiæ, & avertat te a cæde mea. Orientales deprecantes dicunt erga suos superiores *اصلى الله الامير* Deus corrigit Amiram. Nos dicemus: *Pardonnez moi, Monsieur.*

42. Sane contremisceret, nisi Propheta Dei, Deo cor dirigente, ipsi gratiam faceret.

43. (Confusus tuæ clementiæ, objeci me præfenti periculo.) Non desii fecare & transmittere deserta, alam (vel manicam) tenebrarum de veste noctis longe lateque explicita circa me tanquam indusium circumvolvens. α)

44. Ut pervenirem ad te, manumque meam non retrahendam β) imponerem tuæ manui, viri benefici simul & potentis.

45. Propterea territum fuit & trepidavit cor meum, cogitanti, quando mihi ille (*Mubammed*) alloquendus fuerit, & mihi dicent (adstantes ipsi:) Interrogat te (*Mubammed*) de genere & de nomine tuo.

46. Trepidavit cor meum ob leonem lustricolam, qui degit in *Bathn Atsibar*, γ) ad cujus lustrum antequam pervenias, quot tibi sunt alia leonum lustra δ) pervadenda!

47. Talem leonem, qui, quando mane redit in lustrum suum, carnem affert geminis suis catulis, quorum victus est de humana carne, in pulvere volutata, & minutim concerpta.

48. Qui, quando insultat in par sibi oppositum, dedignatur desistere, antequam par fuerit ruptum & comminutum.

49. Qui ceteros deserti leones, prædam omnem occupando, ad incitas & maciem redigit; in cujus valle homines non commeant.

50. Aut si quis audacissimus illuc iverit, non revertatur ille, sed manserit ibi, post loricam & vestes laceratas, devoratus.

51. Est sane Apostolus Dei gladius Dei luculentus, Indicus, præ ceteris Dei gladiis evaginatus.

52. Inter viros Koraischitarum maximos, ε) quorum aliquis (nempe Omar, ante octo annos) imperabat reliquis

T t t t 2

Makke,

α) Debebat enim latere, ut proseripeus, si salutem suam amabat.

β) Vid. *Vit. Mub. Abilsed. pag. 145 c. 6. Ciagn. Si quis approbensis manu &c.*

γ) Locus a leonibus horribilis.

δ) Turmæ virorum fortium, militum prætorianorum *Mubammedis*.

ε) Intelligit sic dictam as Sahabah, seu τὴν ἱρακίαν.

Makka, cum fidem Moslemicam profiterentur, ut cederent & emigrarent.

53. Cedebant quidem tunc; at in conflictu non cedunt, ut imbelles, & scutis aliisque armis nudi, & aciei desertores.

54. Inter viros alto nato conspicuos, heroas, quorum vestimenta sunt chlamydes amplæ bellicæ de textura Davidis (id est, lorice.)

55. Candidæ, nitidæ, ample fusæ & flexiles, quarum annuli firmiter conferti referunt annulos spinosæ arboris al Fakaae.

56. Qui non gaudent, quando suæ feriunt hostes hastæ; sed neque pavent, quando hastis hostium imperantur.

57. Qui incedunt ut cameli candidi, quos omni periculo ab instante hoste eximit æquabilis & gravis incellus; quando cameli nigri curti cum trepidatione procul aufugiunt.

58. Qui hastarum ictus non excipiunt nisi jugulis suis, neque lacus mortis α) adire cessitant.

In hunc fere modum verti debuerat hoc Carmen, cujus quam interpres Batavus versionem exhibet, non intelligo, neque puto a quoquam exacte intelligi posse. Num ipse intelligat, viderit. Jam emendanda forent Scholia; jam iustandum simili modo Carmen *Amrikuisi*; jam recensendæ notæ Editoris. Sed locus hic non patitur. Apparet saltem hinc, quo modo procedendum cum Arabe Poeta; neque valde facilem provinciam eum suscipere, qui ejus editionem molitur. Requiritur eam in rem homo criticus; qualis noster Editor neque fuit, neque, si illum bene novi, prætendit esse. Hæc est de hoc libro sententia mea, quam tam acrem Rev. *Lette* procul dubio a me amicus ab amico non expectaverat. Ego vero, quod ejus pace dixerim, neque veritati, neque commodis literarum, neque ipse mihi, deesse aut potui, aut debui. Si alium ille se gessisset erga me, alium quoque erga illum me gessissem. Scio quoque, fore nonnullos, qui ἀποβολὴν aliquot observationum, in quibus doctrinarum salus non versatur, tam ambitiosa dignam objurgatione non putabunt, neque

α) Id est, gladios. Vid. ad *Thuraph.* pag. 122 seq.

que credent, earum dominum tantilla jactura magis affici posse, quam dives paterfamilias unius atque alterius fideiis futo affligitur. Ego vero non nego, me ad hæc talia esse sensibiliorem, neque talem mecum agendi modum in patrono, nedum in amico, ferre. Peperci tamen, quantum potui, omni virulentia & intemperantia Permittoque Rev. *Letitio*, & alii cuivis, si talem erga ipsos me gesserim, qualem ille se erga me, ut flagellis me multo favoribus cedant. Aut studendum est nobis aliorum ope & doctrina non indigere, aut, si quando ea indigemus & utimur, justa perfolvenda sunt eucharisteria.

ANATOMIE RAISONNÉE DU CORPS HUMAIN, &c.

hoc est,

ANATOME RATIONALIS CORPORIS HUMANI, in qua dissectandi ratio proponitur, atque œconomia animalis functiones non nisi ex circuitu humorum legibus, secundum institutiones medicas, explicantur. Per DEIDIERIUM, Consiliarium, Medicum Regium, Professorem emeritum Facultatis Montispeffulanae, Ordinis S. Michaelis Equitem, de Societate Regia Londinensi, & Medicum Regium triremium Galliae, quæ Mas-siliae sunt.

Parisii, apud Huryum, 1742, 8.

Alph. 1 plag. 6.

Cum Autori propositum fuerit, librum tironibus artis medendi utilem scribere, sapienter utique hæc duo sibi facienda esse judicavit, ut secandi rationem doceret, & quæcunque in corpore sano fiunt, ex structura ejus exponeret. Quam vero hoc ipso laudem merebatur, eam omnem perdidit eo, quod, quæ sibi proposita habebat, vel non, vel parum accurate, perfecit. Quod eo magis mirandum est, quo pluribus in locis ipse ad corpora mortuorum hominum, a se secta, provocat, & quo sapius nihilo minus non tam subtiliorum partium,

tium, quas nihil putat ad intelligendas corporis functiones facere, quam majorum, ac vel sine sectione in oculos incidentium, partium fabricam, aliter, ac a summis quibusdam Dissectoribus reperta est, exposuit. Idque ex jam proferendis exemplis facile patebit. Quatuor igitur totius *homi* partes sunt, Osteologia, Myologia, Angeiologia, & Splanchnologia. Singulae in plura Capita, & haec in Articulos, ut vocavit, divisa sunt. In *prime* igitur *Partis Capite primo*, de natura & nutritione ossium, in *altero* de junctura, in *tertio* & *quarto* de cranii & faciei ossibus, de illis trunci in *quinto*, atque in reliquis duobus de extremarum partium ossibus, agitur. Myologiae *novem Capita* sunt. Eorumque *primum* de musculis in universum, & de motu musculorum agit, reliqua musculorum faciei, scapulae, & humeri, cubiti & manus, capitis & ossis hyoidis, linguae laryngis & pharyngis, respirationis, lomborum & colli, femoris deinde ac tibiae, & pedis denique extremi, expositionem continent. His plures tabulae subjunctae sunt, quae nomen, originem, insertionem, ut vocat, & usum, singulorum musculorum, eodem ordine exhibet. *Quinque* deinde *Capita* tertia Anatomies pars habet. Eorumque *primum* de vasis in genere, eorumque nutritione, agit, *alterum* de sanguinem vehentibus, ejusque circuitu, *tertium* de lymphaticis, & lymphae ipsa, *quartum* de nervis, *quintum* de lacteis venis & chylo, exponit. Amplissima denique de visceribus doctrina sequitur, *quatuordecim Capitibus* comprehensa. In *primo* cerebrum, ejusque usus, in *quinque* sequentibus sensus organa, in *septimo* & *octavo* cor, ejusque motus, ac pulmones cum diaphragmate & respiratione exponuntur; *nonum* de oesophago, ventriculo, intestinis, mesenterio, & epiplo, doctrinam continet, *decimum* illam de hepate, pancreate, ac splene; *undecimum* de renibus, capsulis atrabiliaris & vesica, *duodecimum* ac *decimum tertium* de partibus in utroque sexu ad generationem facientibus, *ultimumque* de partu humano, sanguinis in eo circuitu, exclusioneque ex utero, agit. Haec de toto libello in universum; cui praemissa quaedam sunt de corporis humani divisione, de divisione
abdomi-

abdominis in tres regiones, harum divisionum utilitate, & demonstrationum anatomicarum æque ac hujus libelli ordine. Jam vero specimen quædam proferamus, per quæ, quid hic liber novi contineat, & quam prope a verò absint, quæ ab initio de hoc opere judicavimus, plane appareat. Igitur, quamvis verissimum sit, ossa in pueris mollia esse, sensimque indurari, tamen ex fontanella argumentum parum recte desumitur, quoniam in ejus loco, dura matre, & pericranio ablato, nulla, in os deinde mutanda, membrana conspicitur. Similiter, epiphyses etiam ab apophysibus distinguendas non esse, male admodum propter hoc putat, quod cum reliquo osse continuæ sint, cum tamen cartilago intercedat, quæ in apophysibus non est. Neque *Deidierio* facile aliquis assensum præbebit in hoc, quod omnium ossium cava vel articulationibus intervire ponit, vel tendines, aut vasa, transmittere. Contra placent nobis, quæ de tribus articulationum classibus habet, quarum diversitas in motu, in extremis ossium junctorum partibus & in intercedente jungenteque substantia, posita est. Placent quoque, quæ de futura squamosa, ut vera, ac de suturis, neque transpirationis, neque adeo suspendendæ duræ meningis, causâ factis, habet. Nova deinde videtur de triplici frontali sinu observatio esse, nisi id vidit, quod & aliis & nobis aliquando contigit, septum scilicet dextrum, vel sinistrum, sinum in anteriorem posterioremque dividens. Novum quoque videtur id esse, quod de foramine, in facie petrosi ossis posteriore, prope auditivum interdum conspicuo, habet, quod propter arteriolam, quæ nervum alias comitatur, caroticum appellat. Sed, quæ porro specimen proferenda sunt, in ea dividamus, quæ laudem mereantur, deinde in novas quidem, parum tamen verisimiles, opiniones, tandem in manifestos errores. Namque utiles sunt interspersæ hinc inde observationes, ut de Achillis tendine rupto, laceratoque, cui sola quies medelam attulit; & de corpore striato cerebri sinistri lateris, in viginti quinque circiter annorum homine, ossæo reperto, et si nulla præcellerat animalium functionum turbatio. Neque a vero nobis

Pag. 4.

8.

9.

11.

15.

16-17.

20.

24.

66.

255.

322.

- nobis videntur multum abesse: fibrarum cordis descriptio, quarum exteriores in longum exprorectas esse, interiores spiram ita dicit describere, ut ab apice, turbinis in modum introrsum replicatae, ventriculos ac septum medium forment; & famis gustusque distinctio, quorum is, in ventriculo sedem habens, omnis generis cibos appetere nos facit, hic contra, in papillis linguae nerveis residens, non tam, qui satiare, multum-
 401 seq. que nutrire, possunt, quam qui nobis ad palatum sunt. Ascensum etiam *Deidierio* in hoc, quod, partum in utero nutriri, non, nisi per umbilicum, ponit, etsi nova, quibus ad id probandum utitur, argumenta non sunt, quodque partum negat,
 408 seq. ad sui exclusionem, nisi suo aliquid conferre. Quo igitur minori numero haec, eo majori ea sunt, quae ad alteram tertiamque classem referemus. Itaque in ossium doctrina, ubi eorum sententiae accedit, qui, ut os, vomer appellatum, ethmoidei, sic spongiosum inferius palatini apophysin, appellant, non perpendisse videtur, quam facile, vel in adulti hominis corpore, haec ossa a se invicem separentur, quam firmiter contra vel in octo, aut decem, annorum pueri capite, occipitis ac sphenoides os, interdum etiam illud & petrosum, cohaereant, quae tamen nemo hactenus pro unius ejusdemque ossis partibus habenda esse existimavit. Deinde, quod de carnearum fibrarum structura proposuit, multum veremur, ut in corpore humano ostendere valeat, & vascula, sanguinem vehentia, omnium fibrarum ductum sequi, & nervos, in membranulas explicatos, singulas fibrillas involvere, praetereaque transversim dimissis filamentis colligare, & communem musculorum membranam formare. Neque firmitiori fundamento nititur de carneis fibris, per elaterem agentibus, opinio, postquam ab influente sanguine, plane uti arteriae, dilatatae fuerint. Praeterquam enim, quod ne quidem arteriae per solum elaterem agunt, & nulla ratio esset, cur musculi breviores fierent, nonne omnes totius corporis musculi simul per intervalla contrahi deberent, vel saltem causa adesse, per quam in hunc musculum potius, quam in reliquos, major vis sanguinis influeret? De hac tamen *Deidierius* nihil. Musculi labiorum, caninus, & triangularis, etsi pariter ac Zygomaticus & buccina.

buccinator in angulo labiorum terminantur, tamen, nulla ad-
 dita causa, inter communes harum partium musculos referun-
 tur. Similiterque animo comprehendere non possumus, quæ Pag. 78.
 causa sit, cur pterygoideus internus musculus maxillam tan-
 tum levare, masseter contra per vices ad latera movere, de-
 beat, cum utriusque idem positus sit, & quid maxillæ acci-
 dere debeat, si ab utroque massetere introrsum moveatur.
 Neque, ut argumentis confutemus, necesse esse videtur, id, 110.
 quod de œsophagi, vel potius pharyngis, dilatatione potuit,
 quæ scilicet fiat, dum epiglottis deprimatur. Hanc enim fieri
 non posse, quin cartilaginis thyreoidæ alæ expandantur, cui
 œsophagum dilatans musculus, œsophageus dictus, adhæreat.
 Neque mitior fere de illa opinione sententia ferenda est, 175 seq.
 quam *Deidivius* de nutritione habet. Nam, quod, per eam,
 quam ab incremento non distinguit, humida tantum reparari,
 sive augeri, solidasque partes non nisi propter contenta hu-
 mida crescere, existimat, nonne simul fateri cogitur, quo pro-
 pius quis ab adultæ ætate absit, eo debere & ampliora vasa
 habere, & partes omnes, quæ solidæ nominantur, laxiores 214.
 mollioresque? Deinde, utut vera satis sint, quæ de ortu lym-
 phæ profert, utque admitti etiam fortassis possent, quæ de
 lymphæ, in pinguedinem mutata, habet, tamen nullo modo de-
 fendi posse existimamus ea, quæ de adiposæ tunicæ vesiculis,
 tanquam per inæqualem muscutorum pressionem ex lymphaticis
 vasis in varices naturales, sic enim vesiculas vocat, mu-
 tatis, proponit, sive vesiculas hæc cum lymphaticis vasis com-
 paremus, sive muscutorum vires, & circa eos collectæ pin-
 guedinis, vim inter se. Porro in doctrina de nervis putat, fen- 226 seq.
 tire hominem, si ad corporis externi contactum non quidem
 toti nervi, tamen interiores eorundem fibræ vibrentur, hic-
 que tremor ad ipsum cerebrum perferatur; quam opinionem
 ipse amplexus procul dubio non esset, si, quæ ipse diversis
 in locis proposuit, recte ponderasset, illas nervorum fibras a
 nexu membranarum liberis non esse, neque adeo tensas, ut
 commode vibrari queant, contra in gangliorum plexuum-
 que locis minus continuari, inventaque corpora fuisse, qui-
 bus

- Pag. 231 bus etſi cerebrum, tamen movendi ſentiendique viſ non de-
 ſeq. fuerit. Æque facile poſſent illa argumenta deſtrui, ex qui-
 bus, nullum eſſe liquidum, contendit, quod a cerebro per ner-
 vos ſuat; & hoc totum ſanguiferis vaſis conſtare, quæ nul-
 lum cum nervorum fibrillis nexum, nullumque adeo uſum,
 257. habeant. Deinde, quod ad auditus organon attinet, ceru-
 307. men aurium, neque natura, neque ortu ſuo, videtur nobis
 cum tranſpirante liquido, ſubtiliſſimarum particularum ex-
 halatione, ſpiſſiore factò, comparari poſſe; neque intelligimus,
 312. quid maxillæ inferioris depreſſio poſſit ad meatum audito-
 313. rium ampliandum facere, & quo jure ex hoc, quod plura
 animantia cochlea deſtituta ſint, eam in homine ad ſudien-
 dum neceſſariam non eſſe, colligi queat. Jam de thoracis
 317. viſceribus videamus. Ubi primum de pericardio opinio, ad
 hunc finem diaphragmati adhærente, ut id, quando aer red-
 dendus eſt, ſuſum attrahat, neque cum experimentis, ne-
 321. que cum argumentis doctiſſimorum virorum, & uniuſcujus-
 que ſenſu, conſtat, deinde ſanguinem coronarias arterias alio,
 quam reliquas, tempore intrare, neque per valvularum poſi-
 tum probari poſſet, ut, quæ aperiendis arteriarum oſtiis aptæ
 344. non ſunt, neque alio unquam argumento evinci poterit. Por-
 ro vix nobis ſufficere aeris ex pulmone exeuntis viſ videretur
 ad impediendum, quo minus, quæ vomitu rejiciuntur, glotti-
 dem ſubeant, præterquam quod, aera inter vomendum reddi,
 parum probabile eſt. Super-eſt, ut de abdominis viſceribus
 363 ſeq aliqua proferamus. Igitur primo loco, bilem in veſicula cras-
 ſiorem amarioremque fieri, putat, eo, quod illi, ex hepatico du-
 ctu, affluentia alia, in ipſa veſicula ſecreta, admilceatur, quod ve-
 rum videri poſſet, ſi cryptæ folliculique glandularum, ſimul-
 que viſ, ad-eſſent, quæ retentum ibi inſpiſſatumque liquidum
 370. commode exprimere valeret. Secundo neque utique novus,
 neque facile argumentis comprobandus, lieni adſcriptus, uſus
 eſt, in quod nempe viſcus, per vehementiſſima corporis
 exercitia ab exterioribus partibus ad interiores cedere coactus
 387. ſanguis, tanquam in diverticulum ſe recipere queat. Tertio
 vehementer dubitamus, an *Deidierius* unquam in humano utero
 oſten-

ostendere possit & sanguifera, rubra, & alba, lacteorumque ad modum, pellucida, vasa, quæ utraq; tanquam intestina replicata, in cavum uteri pateant, & num lac uterinum, quod per hæc alba vasa fluit, si *Deidierio* credimus, ab illa uterina foeminarum purgatione diversum non sit, quæ stas temporibus sit. Quarto incomprehensibilia nobis ea sunt, quæ de claro limpidoque ovulorum liquido, in chalazio contento, indeque per canalem communem ad appendicem vermiformem, & per vasa lactea ad sanguinem, delato, profert; ut in ovulo latens foetus corpusculum ante, quam cum utero cohærescat, nutriat; ne de aliis, ad doctrinam de foetu pertinentibus, parum probabilibus, opinionibus dicamus. Neque minor erit, quos, superest, ut recenscamus, errorum numerus. Quales sunt trochanteres, in pueris etiam, inter apophyses relati, stapes, fenestræ ovalis cavitatem implens, fasciæ latæ musculus pro biæ abductore habitus, tres valvulæ tricuspidae, auriculæ ventriculoque sinistro interpositæ, carotides arteriæ per laryngis atque pharyngis musculos, intusque per cerebrum, tantum ductæ, mammaria interna arteria ab axillari deducta, cruralis primum hypogastricas duas, & pudendam externam, deinde ischiaticas & musculares, dimittens, tandemque in saphenam, ab interiore parte ad plantam pedis descendentem, aliamque ad poplitem suramque productam, divisa, dilatatio arteriarum non nisi ab elatere partium sanguinis, pulsusque ab arteriarum contractione, proveniens, vena azygos in cavam ab hepate ascendentem, antequam se in cor aperit, terminata, pancreas *Afellii*, aut, ut *Deidierius* per totum librum satis male vocat, *Ofellii*, inter humani corporis partes relatum, atque pro parte habitum, ex pluribus collectis vesiculis constante, finus longitudinalis inferior eo loco, quo laterales, vel transversæ, concurrunt, in venam, vel torcular, *Galeni* patens, septum lucidum sub fornice collocatum, unica, aut duæ, tantum, tonsillis aperturæ adscriptæ, tympani membrana cartilagini circa osseum circulum annexa, intus tympani cavum succingens membrana pro vesiculosa habita, musculus mallei, qui Folii processui inferitur, ab inferiore anterioreque aquæductus, id est,

Pag. 393
seq.

8.

25.

309.129.

193.320.

195.

197.

200.

202.

205.

237.

250.

300.

307.

308.

- Pag. 316. est, tubæ *Eustachiana*, parte, per ejus sulcum deductus, pe-
 332. thoris cava, tanquam utrinque æqualia, descripta, cartilagine
 aspera arteriæ, ubi pectus intravit, in integros circulos mu-
 343. tata, glandula ad eum stomachi locum posita, ubi cum ven-
 373. triculo committitur, foramina cavo atrabiliarum capsularum
 ita adscripta, ut in hoc contentum liquidum per ea in venam,
 tanquam ductum, in emulgentem venam patentem, defluere
 possit, ex qua ipsi in ductum reditum, valvula orificio appo-
 376. sita præcludat, tunica vaginalis cremasterem includens, qui
 383. majori epididymidos lobo adhæreat, urethræ apertura super
 clitoride, & circa illam duæ parvæ carunculæ, nymphæ no-
 386. minatæ, involuntariumque urinæ fluxum, tanquam sphinste-
 res, impediētes positæ, ligamenta lata a posteriore parte cum
 403. sacro, ab anteriore cum pubis osse, juncta, canalis venosus
 404. pro fine venæ umbilicalis habitus, valvula ad finem canalis ar-
 teriosi posita, aliique non pauci. Quæ etsi satis indicare vi-
 dentur, quale huic libro pretium statuendum sit, tamen non
 25. inutile erit, monerè, *Deidierium* inter officula auditus orbic-
 191. ulare non nominasse, ex vasorum sanguiferorum tunicis in-
 ternam omisisse, cujus summa utilitas est, omisisse etiam me-
 sentericam inferiorem, & diaphragmaticam arteriam, & ner-
 223. vum ischiadicum, quasi hæ inter minutiores, & parum ad vi-
 tam sanitatemque facientes, partes referendæ essent.

*JO. BEVIS, M. D. OBSERVATA QUÆDAM
 loca Mercurii, ex quibus patet, ejus motum a Cometa
 postremo non esse turbatum. Ex Transact. Philos.*

Anglic. Num. 473 pag. 48 huc translata.

Observationes sequentes a me cum cura institutæ sunt, ope
 egregii Sectoris astronomici, cujus radius est pedum
 quinque. Computationes factæ sunt a Domino *Morris*, ex Ele-
 mentis paulo correctioribus, quam quales in Tabulis *Halleji*
 exstant.

A. 1744 d. 17 Maj. erat stellæ ϵ *Geminorum*, secundum
 Observationes *Bradleji*, Rectascensio $97^{\circ} 2' 10''$
 Declinatio $25^{\circ} 21' 30''$

Maj.

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCXLVII. 709

Maj. d.	Temp. app. h. ' "	Longit. ☿ ° ' "	Latit. ☿ ° ' "
15	8. 31. 15	II 28. 56. 51	B. 1. 57. 58
17	8. 26. 6	SE 1. 1. 16	1. 44. 45
18	9. 4. 40	1. 59. 30	1. 36. 40
19	8. 41. 00	2. 51. 38	1. 28. 7

Rectascenf. comput. ° ' "	Rectascenf. obs. ° ' "	Error comp. "
88. 50. 7	88. 49. 20	+ 47
91. 7. 41	91. 7. 4	+ 37
92. 11. 53	92. 11. 10	+ 43
93. 9. 12	93. 8. 20	+ 52

Declinat. comp. ° ' "	Declinat. obs. ° ' "	Error comp. "
25. 26. 12	25. 26. 20	- 8
25. 13. 00	25. 12. 56	+ 4
25. 4. 15	25. 4. 27	- 12
24. 54. 43	24. 54. 56	- 13

ILLUSTRAZIONE DEL PARMENIDE DI PLATONE,
con una Dissertazione preliminare, &c.

hoc est,

ILLUSTRATIO PARMENIDIS PLATONIS, UNA
cum Dissertatione præmissa, Ven. Abbatis AN-
TONII CONTI, Patricii Veneti.

Venetis, apud Joannem Baptistam Pasqualium, 1743, 4.
Plag. 16.

Extulit caput olim in secta Eleatica *Parmenides*, Pireti natus,
qui cum *Zenone* Athenas transit, ibique cum *Socrate* col-
loquium, quod in *Parmenide* descripsit, dicitur habuisse. Elea-
ticæ sectæ origo a *Pythagora* est deducenda. Fundamento si-
gillatim jecit postea *Xenophanes Colophonius*, in Ionia natus, a
civitate

- civitate Elea, seu Velia, flumini cognomini adjecta, cognominata. *Tbaleten* Noster *Pythagora* reddit æqualem, vel hoc juniorem. *Pythagoras* enim invenit calculum eclipsium computandarum, ad *Euclidem* postea propagatum. Ita discriet ac argumentatur Noster. *Pythagoram*, credit, ab Ægyptiis hausisse theorema *Pythagoricum*, usus suffragio obscuriori, quod habetur in *Plutarchi* libro *de Iside ac Osiride*, ubi referitur, illos contulisse Numina sua antiquissima, *Isidem*, *Osiridem*, ac *Orum*, cum tribus trianguli rectanguli lateribus secundum quadrata numerorum 3, 4, 5. *Xenophanes* floruit ætate *Epicbarmi* ac *Empedoclis*, ac in Siciliam, regnante hic *Gerone*, transvectus est. Literis navare cœpit operam, cum *Tbaletis* disciplina sese jam per Ioniam, & *Pythagora* scita per Græciam magnam ac Siciliam, diffudissent. Ipse ex Ionica & *Pythagorica* Philosophia novam philosophandi rationem invenit. Ex hac Eleatica secta enatae sunt sectae recentiores, Academica & *Platonica*, unde porro Scepticismus ac Stoicismus emanavit. *Xenophanes* floruit jam Olymp. 76, ac ad centum ætatis annos transegit vitam. *Parmenides* studiis se appulit Eleæ, magistris *Amenia* & *Dioceta*, Pythagoræis. *Empedocles* hic æmulatus fuit *Parmenidem*, ac in Sicilia *Xenophanem*. Advenientem *Xenophanem* *Parmenides* Eleæ audivit. *Socrates* natus fuit sub finem Olymp. 77, ac habuit 25 annos, cum *Parmenides* fere quadragenarius eum Athenis convenit. *Plato* proinde probabilitatis leges secutus fuit, cum *Dialogum*, *Socrati* cum *Parmenide* intercedentem, concinnavit. *Athenaus* tamen in *Dipnōf. XIV* dubitavit, an *Parmenides* *Socratem* potuerit adhuc videre. *Pythagorici* *Metaphysicam* ac *Mathelin* amabant, *Heraclitus* *physica*, *Socrates* *moralia*. *Pythagorici* propugnabant illud: *Ex nihilo nihil fit*, ideoque partem libertatis Deo detrahebant. Arrisit illis æternitas mundi, ejusque animatio & divinitas, nec non fati immutabilitas carenata. *Systema Platonium* fuisse ex toto *Pythagoricum*, Ven. Autor, se alias comprobaturum esse, promittit. *Cicero* certe eum jam præivit, tradens, Philosophos Græcorum præcos Deum, seu vim ac materiam, indivulso nexu jugallē. In theogoniis exterorum prin-

principii loco erat chaos. *Orpheus* in Græciam primus hanc sententiam ex Ægypto intulerat. Plura de eodem argumento & docte & solide ex Historia philosophica hic pertractantur. Tractatio autem copiosior, quæ Dissertationi præmissæ est subjuncta, exhibet complexum Philosophiæ *Parmenidis*, cujus pars maxima a plerisque Philosophis ignoratur. Si consimile cujusque principis Philoſophorum exstaret, non esset verendum, ne homines nostri tot novis inventis suis gloria- rentur, quorum splendorem ipsi in dies passim affectant.

C. CORNELII TACITI DE SITU, MORIBUS, ET populis, Germaniæ libellus, cum Præfatione, & observationibus, atque Indice gemino, iterum publicatus ab JO. GOTTFR. HAUPTMANNO.

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisianos, 1747, 8.

Plag. 9.

Inſignem habet altera isthæc editio præ priore prærogativam. Illic contextus modo apparebat; hic plurimæ singulis *Capitibus* observationes atque, ut in argumento historico, allegationes sunt subjectæ. Adhæc auctior Præfatio, atque amplior duplo Index. Inprimis autem recens adjungitur *συναρξαφία* compendii antiquitatum Germanicarum, quatenus ex *Taciti* Germania lucem accipit, ad illius Capita & numeros accommodata. Nimirum aperuit Cl. Autor jam publice in Novis Hamburgensium literariis institutum suum, Ebræas, Græcas, Romanas, patrias, antiquitates, eodem ordine, puriore latinitate, perspicuaque brevitate, in uno libro studiose potissimum juventuti proponendi. Plausum quidem obtinuit eruditorum, quorum unus singulatim Neorupinensis fuscus ibidem illud institutum commendavit, urſique festinationem. Autor vero, fato Latina scribentium pressus, deesse adhuc bibliopolam, impensas honestis conditionibus suscipientem, neque opus esse festinatione, respondit. Neque nos arbitramur detrimentum tarditatis ergo facturam literatorum civitatem; dum, quod confidimus, tanto accuratius opus ac
perfe-

perfectius prodibit. Confirmat eam spem nostram, quæ, abjectum nondum institutum esse, nos docet, hæc ipsa *συναργα-φία*. Eadem, si cum priore conferamus, nonnihil jam, in minoribus quidem momentis, emendatum esse, demonstrat. Sed non illæ solæ sunt ejus dotes. Juvat pariter *Taciti* libellum, atque intelligentiam penitiorum non ordine tam anxio scripti promovet; juvat omnem conatum patrias antiquitates recententium; si quidem ex isto purissimo illarum fonte haurire voluerint. Manifestat autem post præmium quinque partes. Illud, unde plurimum lucis antiquitates accipiunt, geographicam sistit, historicam, & moralem, considerationem, agentem de Germaniæ nomine, finibus, provinciis, ac populis, vicis & pagis, montibus, fluminibus, rebus peculiaribus & rarioribus, originibus incolarum, & conditione demum morali, tam generatim, quam singulatim. Partes ipsæ proponunt antiquitates sacras, literarias, civiles, militares, ac domesticas. Nimirum, cum vetustiores illi ritus in actionibus atque officiis Deo, nobis, aliis, tam ratione animi, quam corporis, exhibendis consistant, quæ vel in humana, vel civili, societate, tum ad bonum promovendum, tum ad evertendum contrarium, exhibentur, & numerus facile & ordo constabit. Neque vero, dum singulæ partes in quatuor Capita, singula Capita in totidem membra, distribuuntur, in hisce postremis omnino proximam semper lucem accendit *Tacitus* noster, unde conjecturis interdum locus fuit. Nonnunquam etiam artis cujusdam, aut notitiæ, defectus indicatur, ac subinde ab effectu ad causam concluditur. Sed præter antiquitates in hoc libello edendo ad mores quoque respectum fuit. Habet semper illud propositum Cl. Editor in studiosa juventute erudienda, ut mores quoque emolliat, artes fideliter didicisse, utque cum intelligentia emendetur voluntas. Nova igitur est hujus editionis in ipso contextu prærogativa, ut & sententiæ, quibus creber esse *Tacitus* solet, & locutiones, quæ, vel extra contextum sumptæ, sententiis atque observationibus moralibus locum facere possunt, currentibus a reliquo sermone literis distinguantur. Autor ipse proverbia,

quæ

quæ dicunt, ad inferiorum Gymnasii sui classium usum, publici quondam juris faciens, in Præfatione, quid talia profuerint, ostendit. Antiquitatum isthæc *συναγραφή* illius nos Præfationis recordari jubet; uti pariter activæ ad ordinem Philosophiæ adagia sunt indicata. Huic etiam quid prodesse queat *Tacitus*, facillime posset atque eodem modo designari, ni convenientius foret, observationum quædam specimina dare. Hic autem ad *Cap. 1* inter *Χωρογραφίας* Germaniæ designantes præ ceteris laudatur *Jac. Car. Spenerus*. Ad *Cap. 2*, ubi deformitas Germanicæ terræ depingitur, notatur: *Aur hic est ἄδυστος, aut incredibilibus modis mutata patria; licet simul perpendamus, quod Italus scribat*. Ibidem de carminibus antiquis Germanorum in *Institutionibus poeticis* (quarum conspectum olim dederat in Præfatione *Fasciculi Carminum Latinorum optime notæ*), tractatio promittitur. Ubi *Cap. 3* ejusmodi carminum cantus nomen *bardicus* occurrit, indicatur, quod, præter hoc, a *Bardis* derivatum, alii legant *baritum* a *baren*, clamare, alii *blarritum* a *blarren*, alii *barritum* a *barris*. Ad *Cap. 4* memoratur, non natura solum, sed & arte, rutilos Germanorum capillos fuisse, cum istum colorem medicamentis inducerent. Ad *Cap. 6* indicatur, exercitum deseruisse, quod *Herischlitz* Franci nominantur, crimen jam olim capitale fuisse; ad *g*, non paucos Amazonibus, adeo antiquitus celebratis, Germanicam originem tribuisse, unde & ipsum nomen isti, quam Græcæ, linguæ potius vindicarint. Ibidem dum *Aurinia* nominatur, varix apud alios hujus nominis lectiones atque explicationes afferuntur. Ad *Cap. 18*, quod incipit: *Quanquam severa illic matrimonia*, ex antecedentibus suppletur: *Quanquam nudam corporis partem famina ostendunt, nihilo minus &c.* *Cap. 19* verba *literatum secreta* qui exposuerunt, quique de re publica Germanorum scholastica egerunt, plurimi nominantur, ipse autem, istis verbis *σεγαυρογραφίας* amatoriam innui, existimat; ibidemque pariter sub finem veterum Germanorum varix leges occurrunt. Ut reliqua taceamus, *περίτερον ἕτερον* factò, de Præfatione adhuc tribus verbis dicemus. Agit eadem de Autore, scriptis illius, eorum rebus, stilo, diversis editionibus, *Germania* sigillatim, utilitate antiquitatum

tum patriarum, nonnullis eorundem scriptoribus, eo, quod ibi desideratur, variis *Germania* editionibus, deque præsentate. Inprimis autem observationibus subjectis non pauca de *Tacito*, ejusque scriptis, testimonia, editiones quædam, & aliqui patriarum antiquitatum scriptores, recens adduntur.

GEORG. LUDOVICI OEDERI, S. THEOL. D. ET
Diœces. Feuchtwang. Antistitis, Animadversiones
sacrae.

Brunsvici, sumtibus hæredum Lud. Schrœderi & Gothofr.
Merckwitz, 1747, 8.

Alph. 2.

Nomen Autoris nostra commendatione non indiget, cum ex variis jam ingenii documentis solertia ejus & doctrina dudum rei publicæ literariæ innotuerit. Faciemus igitur, quod nostrum est, ex his sanctioris disciplinæ adytis anathemata quædam lectorum oculis exposaturi, ut habeant hi, ex quo de doctissimo *Oedero*, ejusque libello, recte judicare queant. Centuriæ numerum adæquant præsentēs Animadversiones sacrae, inter quas primum pilum ducit explicatio vexatissimi loci *2 Cor. XII, 1-9*, de raptu non *Pauli*, sed alterius cujusdam hominis, in Paradisum, quæ, cum Dissertationis antea singularis forma prodiisset, multasque aliorum doctissimorum virorum censuras experta fuisset, hic loci omitti non debebat. Constat jam inter verborum divinatorum interpretes, quæ Clarissimo *Oedero* sedeat de hoc loco sententia. Ne tamen nihil hic dicamus, describere juvat omnem expositionis illius rationem, quæ sic se habet: *Nihil mihi prodest, de Paulo scilicet sermo est, gloriari, jactantia potius abstinere penitus necesse est. Nam, postquam enarravi varia calamitatum genera, quibus me afflixit providentia divina, veniam quoque ad revelationes & visiones ejus argumenti, ut plane necesse sit, mecum habitare, minimeque effèrri. Duas autem narrabo, quarum altera mihi monstrata est a pio quodam, mihi bique probe cognito, Christiano, dudum pie defuncto, ut adeo,*
utrum

utrum sola anima, an hæc corpori sua reddita, mihi ostensa sit, ignorem, quæ & scire me Deus noluit. Is in tertium cælum, nam triplex mihi in visione monstratum est, ad Deum rapti visus, & verba haurire, qualia essari nemini mortalium par est, quasi intima admissionis amicus. De hoc, quoniam constat, longe mihi ante habitum esse, gloriari decrevi, in hoc ornando divinam benignitatem potissimum admiror, de me nihil prædico, nisi quod multa pati me Deus voluit, & humilem abjectumque esse. Hæc est sententia omnis, ab Autore nostro ita luci suæ, ut putat, restituta. *Ἐπερβόλην ἀποκαλύψεων* precipitium aliquod, seu abruptum revelationum, sive finem earum, dicit. Illi pali fixi videntur, ne insultare possent hostes, & quos Paulus ipse transfilire dubitabat, cavens, ne sciviret amplius in ecclesiam, quod antea fecerat. Circa testimonium Pauli Gal. II, 6, primo aliqua contra Zeltnerum disputantur, & vocabulis expensis, hæc rerum depingitur facies: De illorum vero numero, qui præ ceteris videntur esse aliquid, quales nonnulli fuerint, parum mea interest. Hanc mentem esse Apostoli, Noster ex antecedentibus & consequentibus orationis partibus evincit, & vocabula v. 4 διὰ δὲ, omissionem concinnam indicare, statuit, quæ per fratres irrepentes suppleri debeat. Sequitur hæc explicatio Capituli XXIV integri Proverbiorum, & testimonii Paulini Gal. V, 10, ubi contenditur ex testimoniis, sacris æque ac profanis, in medium allatis, *πειθεῖν*, cum casu quarto contructum significare, aliquem vel iratum, vel quem suspiceris irasci, blanda ratione ad partes nostras trahere, seu placare. De corona regis Ammonitici ad 2 Sam. XII, 30, 31, & 1 Chron. XX, 23, verisimilius statui, Noster arbitratur, illam non de capite regis, sed idoli, esse abstractam, quod ex vocabulo מלכּם, & locis quibusdam S. Scripture, expedire conatur. Reliqua hujus testimonii vocabula, quæ de pœna in Ammonitas statuta loquuntur, ita exponit Noster: Ammonitas cum ferreis instrumentis esse necatos, tum & ne omnes uno mortis genere perirent, in fornace latericia combustos, non in honorem spoliari & vastati idoli, sed ut, in quo peccassent, in eodem punirentur. Interpretationis ratio Jo. XIX, 38, ita instituenda videtur Nostro, ut dicatur, post hæc rogasse Pilatum Josephum, qui discipulus

Pag. 25.

26.

29.

37.

50.

67.

77.

78.

- Jesū erat, ac clam rogassē, quod Judæos consilio, si rescivissent, certissime oblituros esse metuerit, ut liceret corpus Jesū
- Pag. 80. cruce tollere. Parenthesi itaque includit verba: ὡν μαθη-
της τῷ Ἰησοῦ. Vocabulum ἀντὶς, ut nobis quidem videtur,
98. commode transfertur *Luc. V, 17*, ad legis peritos & Phariseos, quos Christus sua oratione nervosa & efficaci, quoad animum & mentem, sanare studebat. Conjecturam non plane spernendam ad *Jo. XIX, 13*, profert Noster, putans, non *Pilatū* ipsum dici sedisse in tribunali, sed collocasse in ejus parte aliqua, lapidibus tessellatis strata, inferioreque adeo, Jesū, huic quasi honore habito, sed ad irridendum tamen composito. Vocabulum המה *Jer. VII, 4*, breviter atque rotunde ad רכרי trahitur, ut sensus inde commodissimus eliciatur, qui ita sese habet: *Notice considerare vobis*, hoc est, viribus vestris, *ob mendacia dicta* (cum ajunt, templum Domini, templum Domini, templum Domini.) *hæc*. Inficias ire non licet, per hanc parentheticam dispositionem verba Prophetæ optime conjungi posse, dummodo simul edidisset Noster, accentuum ratio quæ
143. tunc sit ineunda, si hæc expositio accipiatur. Ad locum *1 Theff. IV, 6-8*, annotatur, *Paulum* ibi tantum de peccatis adversus sextum præceptum decalogi fugiendis, omnibus his verbis loqui, non de injuriis aliis, ex fraudibus, avaritia, & habendi cupiditate, ortis, quas plurimi, quin imo omnes fere,
155. hic urgent interpretes. Difficultatibus testimonii divini, quod *Exodi III, 22*, existat, ita occurrit Noster, ut, commodissime hæc verba sic transferri posse, moneat: *petat quoque*, Judaica scilicet, seu Ebræa, uxor, *a vicina* & hospite sua vasa argentea & aurea, item vestes, ea imponite filiis filiabusque vestris, *atque eripite, seu liberate, Aegyptum*. Adlit ad sententiam suam confirmandam quædam momenta historica, & significationem imprimis usitatam vocabuli מצד urget. Sed, non primum Autorem nostrum hujus rei esse inventorem, ex *Miscellan. Lips. Vol. IV P. II pag. 206-210*, & his *Novis Actis Mens. Jan. A. 1747 pag. 38*, constat, ubi eadem jam proposita atque ornata legitur sententia. Phrasin ἀποδιδόναι λόγον, *confectos libellos reddere*, significare, Noster ex *Luc. XI, 2*, *Matth. XII, 36*, *1 Pet. IV, 5*, *Act. XIX, 40*, conficere s.udet. Circa verba
- Pf. CXXXIV,*

Ps. CXXXII, 3, hæc instituitur explicatio: Tu, Domine, *par. Pag. 197.*
fistula iumenta mea, & recubitos meos, ubi frequentes suas fugas
 ultero citroque innisit, & providentiam divinam laudat *David*,
 quæ, quid singulis horis, cum triste, tum lætificum, hoc aliisve
 locis, eventurum esset *Davidi*, partim constituit, partim permit-
 tere sanctissime decrevit. De vocabulo *קָע* ad *1 Sam. XII, 31*, 215.
 paucis ostenditur, Israelitas hostes suos *Ajalonem* usque spatio
 satis magno persecutos esse, quod, nisi summa festinatione res
 gesta esset, fieri non potuisset. Itaque verba Hebraica ver-
 tenda esse Noster putat: *Et volavit, seu festinavit, populus ve-*
hementer. Alia huic observationi additur de verbo *קָע*, do- 220.
 cte perscripta, commentatio, quam strictura quædam de voce
קָע, & verbo *קָע*, excipiunt. Nec omittenda hic esse vide- 229.
 tur paraphrasis *Zach. II, 12*, ubi Noster sibi persuasum habet,
 vocabula Hebraica *כבוד אחר* significare nomen quoddam 237.
 Christi, hætenus nondum manifestatum: *Nam, sic ait Jeho-*
vab Zebaoth, Spiritus sanctus, qui ex œconomia divina prædi-
cationi Evangelii præest: Achar Cabod, is, quem secutura est
gloria, qui, exantlatis horrendis calamitatibus, pro generis hu-
mani salute, summa cum gloria, in patris throno a dextris e-
jus confidebit, misit me ad gentes olim ecclesie inimicas, nunc
vero accessurus eidem ecclesie, nobilit incrementum. Hinc li-
 quere putat Noster, admodum commode Christo hoc nomen
Achar Cabod, sive, *postea gloria*, tribui. De vocabulo
קָע ad loca *Genes. XLIV, 32*, *Jer. XXX, 21*, notatur, utro- 262.
 que in oraculo significare illud commoda ratione, sive id 267.
 prece, sive pretio, fiat, suum facere aliquid, seu in po-
 testatem suam redigere. Germanice diceret: *Erbandeln.*
 Ut sensus sit in priori testimonio: *Impetravi a patre*
meo puerum, obtinui, ut mihi daretur abduendus. In prio-
 re vero: *Quis est, qui positus est corde suo*, seu, qui im-
 petravit a corde suo, *ut ad me accederet.* Paulo ad locum 323.
2 Cor. III, 5-8, sermonem esse, Noster ait, de legislatio-
 ne Sinaitica, sive de inauguratione solenni V. T. *Mosen* ibi
 secum populo attulisse *legem scriptam*, non ortam tum de-
 mum, nam est ipsis hominum cordibus fixa, *sed insculptam ab*
ipso Deo lapideis tabulis. Apostolos etiam attulisse *spiritum*,
 non

- non tunc primum datum, quasi antiqui eo caruissent, sed *hoc modo* non datum antea. Hinc & manifestum, quoniam *lex* in tabulis lapideis continebat præcepta divina, nunquam ab ullo homine plane observanda, ideo *mortis munus* dici legis lationem; nam declarat, homines transgressores mortis reos, contra *effusionem spiritus S.*, & primum istud felixque præconium Evangelii solenne festo Pentecostes, *ministerium vite* dici, quoniam vitam, a Christo partam, nuntiavit. Planissime verba *Jo. VIII, 5*, reddi posse, confidit, si ita exponantur! Vos judicate, *qua humani iudicii & fori vestri sunt*, ego neminem judico; sed, quando judicabo id, quod extremo die futurum est, iudicium meum verum justumque erit.
358. Aliud dictum *Joanneum Cap. V, 39*, ita vertitur: *Hæc est voluntas patris, qui misit me, ut nihil eorum, quæ mihi dedit, perdam, sed sistam die extremo*, ut scilicet patri, a quo Christus erat missus, homines, credituros in se, conservaret, & restitutos patri quondam exhiberet. Argutam ad *Luc. XVII, 15-18*, Noster assertit conjecturam de novem leprosis, a Christo ingrati animi non accusatis. Sensus eo redit omnis, subinde fuisse crimini Christo datum, magnam illum sibi hominum conciliare multitudinem, qui ipsum sequantur, & moliri adeo res novas videri. Ad hanc criminationem iniquissimam refellendam, docere illum Phariseos præsentem, Noster monet, & edicere, tantum a se abesse, ut multitudinem hominum sedaretur, ut potius *novem* istos Judæos, quos a se purgatos potuisset secum honestissima specie retinere, abire iusserit, & neminem, præter unum ex alia gente, ad se revertentem, secum habitare voluerit. Illustrari hæc posse, Noster statuit, ex *commate 20* & sequenti hujus *Capitis*. Sensus verborum, *1 Cor. VI, 5*, occurrentium, commodissimum esse Autor putat hunc, si ita illa accipiamus: *Honoris causa ita vobiscum loquor*, hoc est, injuriam vobis facturum esset, qui diceret, tantam apud vos, o Corinthii, esse penuriam virorum, ea prudentia præditorum, qua ad judicandum inter fratres opus est *Ὅμοιοι τῆς πένης*, *Gal. VI, 10*, non omnes omnino putantur Christiani, sed familiares modo, qui a propriis, seu consanguineis atque liberis, distinguuntur, hincque præcipua cura habenda sit servorum

vorum & ancillarum, saltem amicorum, si fidei ejusdem, cujus heri patronive, sunt participes. Singularis plane videtur interpretatio ad Pag. 493:
1 Cor. XI, 28, 29, nobiscum hic ab Autore Venerabili communicata, quasi ea mens sit Apostoli: Exploret se quisque ipse, vel sic, *nullò licet præmissis convivio*, de pane hoc comedat, & de poculo isto bibat. Porro *v. 20*: Nam, qui edie, & bibit indigne, is edie bibitque sibi judicium, non, *qui separat corpus Domini*, live, *qui suo vulgari cœna præmissa*, corpus Domini, in cœna hac mystica, accipit. Tria nomina, 553.
δευο, ἀπει, ἰσθελουγμίναι, Apoc. XXI, 8, non tria, sed unum peccantium genus, constituere, arbitratus Noster, ita, ut duo posteriora vocabula prius illud expheent. Observandum enim esse, atrocem hominum fieri timiditatem, qui veracitati & potentie divinæ, tot documentis demonstratæ, fidem habere nolunt; hinc accuratius ista describitur, additis duobus hisce vocabulis, quæ eam incredulitati & abominationi adjudicant. Intricatum testimonium *Prov. XXVI, 10*, ita expeditur: Nimum esse, si quis *omnia parturiat*, aut *efficere conetur*, is & *stultus conduce* & *pravaricator*, hoc est, cum velit infinitis cupiditatibus obsequi, nihil aliud lucrabitur, quam ut expositus sit injuriis malorum & ineptorum hominum, quorum opera utitur. *α* significat *abunde*, 571.
seu *nimum*, non modo cum *h*, nota tertii casus, sequitur, sed & absolute positum *Exod. IX, 28*, quod omnem hanc interpretationem præclare juvat. Laudanda quoque videtur opera Autoris nostri, quam ad illustrationem *Act. XVII, 11*, attulit, ubi totus in eo est, ut *Thessalonicensibus* laudem atque gloriam debitam restituar, quam *Verionibus*, seu *Berrboensibus*, hætenus plurimi tribuerant. Hæc sufficiat annotasse de præclaræ Autoris Venerabilis collectione observationum sacrarum, in qua, quid iudicio, doctrina, & ingenio, valeat, præclaris ipse specimenibus ostendit. 576.
677.
685.

NOVA LITERARIA.

Omnius his, qui cognoscendis rebus divinis viram destinaverunt, non solum in id incumbendum est, ut sciant, quæ viris sanctis dicta sunt, sed, ut eorum veritates etiam ex fontibus ipsis derivare possint, elaborandum. Non injucundum erit, aut inutile, consilium, quod de tribus libris cepisse non ignobilem hujus urbis typographum, *Wolfg. Desrium*, accepimus, qui licet facile id genus aliis partem præcipiant, a paucis tamen, quantum decoris illis & gratiæ insit, hætenus intelligitur. Sunt illi: Biblia Hebraica *Everhardi van der Hooght*, cum versione Latina *Seb. Schmidii*; *Guffetii* Commentarius Linguae Hebraicæ; & *Clodii* Lexicon Hebraicum selectum. Equid est illi, qui nomen studiumque Theologiæ dedit, aut accurate nitideque scripto S. Codice optatus, aut tali libro utilius, ex quo non verba, quæ vulgo simplicia dicuntur, vocumque derivata tantum & flexiones grammaticæ, cognoscantur, sed ex quo etiam, quæ verbis vis insit & significatio, disci possit. Omne in eo punctum tulerunt viri, quorum cura libri, de quibus loquimur, prodierunt. Non minorum apud erudi-

eruditos gratiam editione Codicis sancti Theologus Belgii inuit, *van der Hoogbe*, quam Commentario Linguæ Hebraicæ *Guffetius*. Laudes, ab aliis laudatis viris ei collatas, exponere fultius, irritus labor foret; otium etiam hac in re nobis in Critica sacra *Carpzovius*. & in Bibl. Hebr. *Wolffius*, fecerunt. Jam vero de illis editionibus nobis sermo est, quas in urbe nostra Bibliopola *Wolfgangus Deer* luci publicæ exposuit. Septem enim, & quod excurrit, anni sunt, cum eruditis rem facere gratissimam ipse sibi videretur, si denuo illius *van der Hoogbe* Codicem prelo subjiceret. Et chartæ nitor, & literarum elegantia, & singularis, ne mendose ad usus eruditorum publicos mitteretur, cura, quam Professor L. L. Or. hujus Academiæ; *Jo. Christ. Clodius*, cujus ossa molliter cubent, in se susceperat, ita in eo spectatur, ut judices æqui rerumque harum intelligentes ea exempla illis præferre, quæ in Belgio olim prodierunt, minime dubitent. Et, cum intelligeret *Clodius*, de *Sebastiani Schmidii* versione Latina & in *Actis Erudit. ad Annum 1696*, & in *Fabricii Hist. Biblioth. P. III*, & ab aliis honorifice & graviter multa prædicari, eam textui adjungere, non inutile putavit. *Guffetii* autem Commentarius Linguæ Hebr. qui primas vocum Hebraicarum potestates cogitate accurateque docet, & significationes reliquas, & derivatâ, & verborum harmoniam & consuetudinem ufumque, multa etiam sacri Codicis genera loquendi, illustrat, nec paucis locis novam affundit lucem, merito jureque, non, ut multi errant, verborum index, sed literaturæ Hebraicæ thesaurus, habetur. Cujus quamprimum dignitatem & præstantiam D. *Langius* inspexerat, in *Institutionibus Theol. Liter.* opus nominat præclarum, quod, in formali sensu eruendo post *Boblium* præcipue occupatum, observationibus exegeticis abundet. Quapropter rem utique bonam, & ad posteritatem longe fructuosissimam, suscepit *Wolfgangus Deer*, qui librum carum rarumque, ut in *Lilienthalii Bibl. Exeg. pag. 160* vocatur, suafore Prof. *Clodio*, iterum luci publicæ dedit. Accesserunt, mirumque in modum hanc editionem exornarunt, ipsius Autoris *Exôla*, & *Clodii* illustrationes, & Index, Latino idiomate scriptus, & æri incisâ figuræ. Deinde, ut nihil desiderari posset, quod ad cognitionem idioma- tis Hebraici facere videretur, *Clodius*, qui abundanti linguarum varietate instructus erat, Lexicon selectum Supplementi loco ad *Guffetii* Commentarium exaravit, suaque indefessa industria studioque effecit, ut hoc de labore eruditi, non leviter scientiis tincti, præclare magnificeque sentiant. Fama autem fuit, cum illi libri, qui in omnibus Theologorum scriniis esse debent, ne in Bibliopolarum quidem tabernis cernerentur, tam paucos rarosque esse, ut a multis jam desiderarentur; quo etiam factum est, ut non pauci eorum præstantiam dijudicare, iis carentes, vix ac ne vix quidem possent. Quo in errore tamen ne amplius & populares nostri & ii inprimis versentur, qui exteris in terris Musis nostris favent, adesse singulorum librorum exempla in taberna *Wolfgangi Deer*, certiores eos facere, nulli dubitavimus.

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc
Volumine recensentur:

I. Libri Theologici, & ad Historiam eccle- siasticam spectantes.

- B**enner (Jo. Herm.) *Lerna Zinzendorfiana.* 354
Benzelii (Henr.) *Syntagma Dissertationum, in Academia
Lundensi habitatum, quibus varia Theologia, Philologia, An-
tiquitatum, & Historia, capita illustrantur.* 15
Brockhausen (C. P. Erp.) *Specimen Exegeseos sacrae pro expli-
cando Psalmo L.* 565
Clugii (Christ. Gottlieb) *de Baptismo Adami Commentatio theo-
logica.* 347
Crügeri (Theodori) *Apparatus Theologiae moralis Christi, & re-
natorum.* 546
Elsneri (Jac.) *Continuatio novissima delineationis Ecclesiae Graecae
in regno Turcico.* 566
Ephraem Syri *Opera omnia, quae exstant, Graece, Syriace, Latine,
in sex Tomos distributa. Tomus secundus, Graece &
Latine.* 673
Fuhrmanni (Matthiae) *Historia sacra de Baptismo Constantini
Max. Augusti, colloquiis familiaribus digesta. Pars I.* 490
Georgii (Dominici) *de Liturgia Romani Pontificis in solenni
celebratione Missarum Liber tertius.* 647
Gerdesii (Dan.) *Historia Reformationis, sive Annales Evange-
licae, Seculo XVI passim per Europam renovati. Tomus II.* 302
Kieslingii (Jo. Rud.) *Epistola de gestis Pauli III, Pont. ad emen-
dationem ecclesiae maxime spectantibus.* 525
Lambertini (Prosperi) *Card. postea Benedicti XIV, Commentarii
duo, de D. N. Jesu Christi, matrisque ejus, festis, & de Mis-
sa sacrificio, retractati atque aucti. Ex Italico in Latinum
sermonem vertit Mich. Angelus de Giacomellis.* 193

I N D E X

Leoni (P. M. Francisci M.) <i>Sibyllarum in veteri ecclesia auctoritas, & Historia ecclesiastica ac Theologia conjunctio.</i>	676
Monigliæ (Thomæ Vincent.) <i>Dissertatio contra eos, qui fatum absolutum fingunt.</i>	499
Oederi (Ge. Lud.) <i>Animadversiones sacræ.</i>	714
Origenis <i>Opera omnia, ex ed. Caroli de la Rue.</i>	Tomus II. 337 Tomus III. 529
Peircii (Jac.) <i>Paraphrasis & Nota philologica atque exegetica in Epistolam ad Hebræos. Latine vertit, & suas observationes adjecit, Jo. Dav. Michaelis.</i>	340
Pertschii (Jo. Ge.) <i>Historia Ecclesiastica Seculum tertium.</i>	149
Peterfy (Caroli) <i>Sacra Concilia Ecclesiæ Romano-Catholicæ in regno Hungariæ. Pars II.</i>	625
Ravii (Sebaldi) <i>Diatriba de Epulo funebri gentibus dando.</i>	428
Roschmanni (Antonii) <i>Descriptio vitæ S. Valentini, utriusque Rhetorici Apostoli.</i>	269
Schuberti (Jo. Ern.) <i>Doctrina de Scriptura sacra, ex rationis, & rei Christianæ, fundamentis proposita.</i>	181
Stapferi (Jo. Frid.) <i>Institutiones Theologiæ polemiciæ universæ, ordine scientifico dispositæ. Tomus II & III.</i>	255
Weismanni (Christiani Eberh.) <i>Introductio in Memorabilia ecclesiastica Historiæ sacræ Novi Testamenti, iterum edita. Tomi II.</i>	639
Winckleri (Jo. Dieterici) <i>Hypomnemata philologica & critica in diversâ Scripturæ S. loca.</i>	274
	<i>Disquisitiones Biblico-exegeticæ.</i>
Pars I.	561

II. Libri Juridici.

Boehmeri (Justi Henn.) <i>Corpus Juris Canonici, Gregorii XIII, Pont. Max. auctoritate post emendationem absolutam editum. Tomi II.</i>	577
Buderi (Christ. Gottlieb) <i>Opuscula.</i>	413
Kahlî (Lud. Mart.) <i>Corpus Juris publici S. I. R. G. collectum. Pars II.</i>	71
Koenigii (Sam.) <i>Schediasma de Origine testamentifalcionis.</i>	74
	Seucke-

A U T O R U M.

- Senckenbergii (Henr. Christ.) *Brachylogus Juris Civilis, sive Corpus legum, paulo post Justinianum conscriptum, cum variorum Notis.* 359
- Trotz (Henr. Christ.) *Theses Juris publici ad Leges fœderati Belgii fundamentales.* 206

III. *Libri Medici & Physici.*

- Algarotti (Franc.) *Newtonianismus, sive Dialogi de Luce, Coloribus, & Attrahione. Editio sexta.* 598
- Beccarii (Jac. Barth.) *de Quamplurimis Phosphoris, nunc primum detectis, Commentarius.* 105
- Celsi (Aur. Corn.) *de Medicina Libri octo, cum Notis variorum.* 214
- Cocchii (Ant.) *Sermo de Anatomia.* 26
- Deidierii *Anatome rationalis corporis humani.* 701
- Gualtieri (Nicolai) *Index testarum Conchyliorum, quæ assertantur in ipsius Musco.* 97
- Hebenstreit (Jo. Ern.) *Pathologia funiculi umbilicalis.* 422
- Ludwig (Christiani Gottlieb) *Definitiones generum plantarum.* 571
- Nolleti *Lectiones Physicæ experimentalis. Tomus I.* 32
Tomus II & III. 415
- Planci (Jani) *Historia brevis, vitam narrans Catharinæ Vizzanae, Romanae, quæ per octo annos virum mentita est, tandem post mortem virgo reperta fuit anatomè sui cadaveris.* 265
Diff. de Vesicantibus. 320
- De Plumbis (Floridi) *Diff. historico-medica de saluberrimo Nuceria in Umbria erumpente latice.* 115
- Segneri (Jo. Andr.) *Introductio in Physicam.* 219
- Swedenborgii (Eman.) *Regnum animale, anatomice, physice, & philosophice, perlustratum. Partes II.* 507
- Teichmeyeri (Herm. Frid.) *Institutiones materiae medicæ.* 192
- Torti (Franc.) *Therapeuticæ specialis ad febres periodicas perniciosas.* 471
- Valdambrini (Josephi) *de Usu Hydrargyri in febrium malignarum*

I N D E X

rum & contagiosarum curatione, quæ A. 1744 Cortonenfes affixerunt, libellus. 663

IV. *Libri Mathematici.*

- Bevis (Jo.) *Observata quedam loca Mercurii, ex quibus patet, ejus motum a Cometa postremo non esse turbatum.* 708
- De Cheseaux (J. P. Lud.) *Tractatus de Cometa, qui apparuit mense Decembri A. 1743, & mense Januario, Februario, & Martio, A. 1744.* 322
- E. (L.) *de Numeris amicabilibus.* 267
- Kæstneri (Abrab. Gottbelf.) *Analysis solutionis Problematis catoptrico-geometrici, in Actis A. 1745 Mense Sept. P. I. propositi, exhibitæ Mens. Octobr. A. 1746.* 665
- Maclaurini (Colini) *de Fluxionibus Libri duo. Volumina II.* 119. 162
- De Maupertuis *Astronomia nautica.* 515
- Oechlitii (Christ. Frid.) *Analysis solutionis suæ Problematis catoptrico-analytici.* 225. 601
- Short (Jac.) *Observatio de Satellite Veneris, facta d. 23 Oct. A. 1740.* 362

V. *Libri Historici, Chronologici, &c.*

- Anonymi *Series Professorum & Lectorum Academia Frisica, quæ est Franequera.* 543
- brevis narratio de vita Josiæ Weitbrechtii, M. D. Prof. Anat. & Physiol. Petropol. nuper beato obitu extincti.* 618
- Baringii (Dan. Eberh.) *Descriptio Sale Principatus Calenbergici, locorumque adjacentium.* 363
- Beccatelli (Lud.) *Vita Purpurati Casparis Contareni.* 658
- Belii (Matthiæ) *Notitia Hungaria nova historico-geographica. Tomus IV.* 385
- Benzelii (Henr.) *Synecagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologia, Philologia, Antiquitatum, & Historiæ, capita illustrantur, cum Pref. Jo. Erh. Kappii.* 15
- Buderi (Christ. Gottlieb) *Opuscula.* 413
- Diodori

A U T O R U M.

- Diodori Siculi *Bibliotheca historica Libri, qui supersunt, ex recens. Petri Wesselingii.* 1
- De Ebulo (Petri) *Carmen de Motibus Siculis, & rebus inter Henricum VI, Rom. Imp. & Tancredum Seculo XII gestis, editum a Sam. Engel.* 252
- Hafii (Jo. Matth.) *Historia universalis politica idea.* 595.
- Hoffmanni (Tychonis) *Imagines historicae Danorum illustrium, a suis meritis, dignitatibus, & nobili origine, memorabilium. Partes VI.* 487
- Kusteri (Ge. Godofr.) *Bibliotheca historica Brandenburgica.* 475
- Moerckens (Mich.) *Conatus chronologicus ad Catalogum Episcoporum, Archiepiscoporum, Cancellariorum, Archicancellariorum, & Electorum, Coloniae Claudiae Augustae Agrippinensium.* 137
- Nepos (Cornelius) *de Vita excellentium imperatorum, ex recognitione Steph. And. Philippe.* 617
- Pauli (Sebast.) *Codex diplomaticus sacri militaris Ordinis Hierosolymitani. Tomi II.* 145
- De Pretio (Petri) *Adhortatio ad Henricum Illustrem, Landgravium Thuringiae, & Marchionem Misniae, edita a Frid. Christoph. Schminckio.* 540
- Roschmanni (Ant.) *Veldidena, urbs antiquissima, Augusti colonia, & totius Rhaetiae princeps.* 327
- Sorberi (Jo. Jac.) *Tract. de Comitibus veterum Germanorum antiquis.* 141
- Taciti (C. Corn.) *de Situ, moribus, & populis, Germaniae libellus, cum observationibus Jo. Gothofr. Hauptmanni.* 711
- Wolfii (Jo. Rud.) *Historia vitae & obitus Jo. Henr. Suiceri.* 42

VI. *Libri Miscellanei.*

- Ajtai (Mich.) *Grammatica Latina, methodo nova & artificiosa adornata.* 479
- Anonymi *Specimina Dissertationum Academicarum, publice lecturarum in Academia Etrusca civitatis Tortonae. Tomus II.* 108
- Notitia Academicarum, Romae erectarum jussu Papae Benedicti XIV.* 281

I N D E X

<i>Anonymi antiquæ Statuæ Græcæ & Romanæ, quæ in atrio Bibliothecæ D. Marci, & in aliis locis publicis urbis Venetiarum, reperiuntur. Pars I & II.</i>	481
Argelati (Pbil.) <i>Epistola ad illustrem Virum, Horatium Bianchi.</i>	94
Affenmanni (Steph. Evodii) <i>Bibliothecæ Medicæ, Laurentianæ & Palatinæ, Codicum MStorum Orientalium Catalogus.</i>	49
Bandini (Ang. Maria) <i>in antiquam tabulam eburneam, sacra quædam D. N. Jesu Christi mysteria anaglypho opere exhibentem, Observationes.</i>	477
Benzelii (Henr.) <i>Syntagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologiæ, Philologiæ, Antiquitatum, & Historiæ, capita illustrantur, cum Pref. Jo. Erh. Kappii.</i>	15
Buderi (Christ. Gottlieb) <i>Opuscula.</i>	413
Chapman (Jo.) <i>Diss. de Ætate Ciceronis Librorum de Legibus.</i>	407
Ciceronis (M. T.) <i>Opera, ex ed. Josephi Oliveti. Volumina IX.</i>	241
Clarkii (Jo.) <i>Institutio Syntaxis Latine.</i>	431
Conti (Ant.) <i>Illustratio Parmenidis Platonis.</i>	709
Facii (Bartbol.) <i>de Viris illustribus liber, ex ed. Laur. Mehus.</i>	69
Gehlii (Augustini Gabr.) <i>Ratio ordinationis verborum, præcis Romanis sæculo aureo usitata, exposita.</i>	45
Glasfey (Ad. Frid.) <i>Bibliotheca Rinckiana.</i>	366
Gorii (Ant. Franc.) <i>Museum Etruscum. Volumen III.</i>	433
Hallbaueri (Frid. Andr.) <i>Consilia breviora, seu desideria necessariæ scholasticarum rerum emendationis, ex Latina lingua in Germanicam translata, & annotationibus aucta, a J. G. H.</i>	189
Hieroclis <i>in aurea Carmina Commentarius, Græcæ & Latine, ex edit. R. W.</i>	66
Kuypers (Gerardi) <i>Ali ben Abi Taleb Carmina, Arabice & Latine edita, & Notis illustrata.</i>	535
Langii (Car. Henr.) <i>Institutiones filii Romani.</i>	287
	Lette

A U T O R U M

Lette (Ger. Jo.) <i>Caab Ben Zohair, Carmen panegyricum in laudem Muhammedis, & alia, edita, versa, & notis illustrata.</i>	679
Middletoni (Cunyers) <i>Epistola M. T. Ciceronis ad Brutum & hujus ad illum, Anglice versa, cum Notis, & Diss. preliminari.</i>	463
<i>Miscellanea Lipsiensia Nova, edita a Frid. Ottone Menckenio.</i>	
Voluminis IV Pars II.	37
Pars III.	90
Pars IV.	285
Voluminis V Pars I.	521
Pars II.	573
<i>Miscellanea Groningana. Tomus IV.</i>	237
Monigliae (Thome Vincent.) <i>Diss. contra eos, qui fatum absolutum fingunt.</i>	499
Nixon (J.) <i>Marmor Estonianum, seu Diss. de Sella warmorca votiva, Estoniae conservata.</i>	133
Oudendorpii (Franc.) <i>Brevis veterum monumentorum, ab Amplissimo Viro, Gerardo Pabembrokio, Academiae Lugduno-Batavae legatorum, descriptio.</i>	317
P. (P.) <i>Scriptorum, a Societate Hafniensi, bonis artibus promovendis dedicata, Danice editorum, nunc autem Latine redditorum, Pars I.</i>	460
Plinii (C. Cae. Sec.) <i>Panegyricus, Imp. Nerva Trajano dictus, ex recens. Christ. Gottl. Schwarzii.</i>	289
Poli (Reginaldi) <i>Card. & aliorum ad ipsum, Epistola. Pars I & II.</i>	446
Reitzii (Car. Conr.) <i>Index verborum ac phrasum Luciani.</i>	435
Sambucæ (Antonii) <i>Epistola, ad Abbatem Andream Baccium scripta.</i>	263
Tunstall (Jac.) <i>Epistola ad Conyers Middleton, Vita M. T. Ciceronis scriptorem, in qua ex locis ejus Operis quamplurimis, recensionem Ciceronis Epistularum ad Atticum & Q. Fratrem desiderari, ostendit.</i>	407
Virgillii (P. Maronis) <i>Opera, cura & studio Steph. Andreae Philippe.</i>	532
Walchii (Christiani Guil. Franc.) <i>Antiquitates pallii philosophici veterum Christianorum.</i>	86

INDEX

I N D E X
I N D E X
R E R U M N O T A B I L I U M .

<p>A.</p> <p>Academia <i>Linceorum restituta.</i> 320</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Petropolitana pluribus viris doctis pri- vata.</i> 619</p> <p>Academiarum <i>Protestantium præ Pontificiis prærogativa descriptæ.</i> 24 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>a Benedictio XIV Romæ erectarum, noti- tia literaria.</i> 281 seq.</p> <p>Acolythi <i>qui fuerint in Ecce- lesia?</i> 650</p> <p>Acrimonia <i>salina.</i> 115</p> <p>Acta <i>Eruditorum a Clugio im- pugnata.</i> 353 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>a Reitzio re- futata.</i> 406</p> <p>De <i>Adami Baptismo sententia.</i> 348 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>lapsu obscæna Be- verlandi sententia refutata.</i> 351</p> <p>Adeler (<i>Cort</i>) <i>illustris Dani, vita.</i> 489</p> <p>Adjurandi <i>summum Hebræorum Pontificem ante expiationem anniversariam ritus illustra- tus.</i> 91</p>	<p><i>Aerem puriorem reddendi in- strumentum.</i> 421</p> <p><i>Aeris naturæ explicata.</i> 420</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>gravitas.</i> 421</p> <p><i>Alarum molendini optima posi- tio.</i> 181</p> <p><i>Alas in aliquam explicandi ri- tus illustratus.</i> 574</p> <p><i>Alcorani notitia literaria.</i> 64 seq.</p> <p><i>Allaurois nulla.</i> 425 seq.</p> <p><i>Altitudinem poli observandi methodus.</i> 519. 520</p> <p><i>De Analyfi infinitorum recen- siori quid sentiendum?</i> 121</p> <p><i>Anatomes historia.</i> 29 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>promotores.</i> 29 seq.</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>progressus impeditus.</i> 29</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>utilitas.</i> 26</p> <p><i>Anchoræ jus in Belgio quale?</i> 216</p> <p><i>De Animæ immortalitate erro- neæ Dodwelli sententia.</i> 644</p> <p><i>Antrum Ribariensè descriptum.</i> 93</p> <p><i>Apoplexiæ causæ & curatio.</i> 321 seq.</p> <p><i>Aqua ex globo metallico com- pressu exsudat.</i> 35</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>Nuceriana usendi metho- dus.</i> 118</p> <p style="text-align: right;">Aquæ</p>
---	--

R E R U M N O T A B I L I U M .

<i>Aquæ frigide usus corpori humano salutaris.</i>	113	<i>Autores veteres in Belgio editi.</i>	215
<i>Nuceriana virtus.</i>	115	<i>Azimuthale instrumentum novum.</i>	516
<i>Arabica carmina Alii Latine versa & explicata.</i>	533 seq.	B.	
<i>Arabici libri MSi recensiti.</i>	64 seq.	<i>De Bælii (Petri) Dictionario singularia.</i>	375. 383
<i>Arabicum Carmen Caabi editum, & Latine versum.</i>	679 seq.	<i>Baptismus an ex Paradiso originem ducat?</i>	348 seq.
<i>Arbor Paradisi fatalis probabiliter palma fuit.</i>	14	<i>De Baronii Annalibus singularia.</i>	287. 369
<i>Argelatus (Phil.) a plagii crimine vindicatus.</i>	96	<i>Belgii federati leges fundamentales illustrata.</i>	206 seq.
<i>Arteria umbilicalis.</i>	424 seq.	<i>Fus publicum in ordinem redactum.</i>	206 seq.
<i>Articulationes ossium.</i>	703	<i>De Benderi (Jo. Lud.) Conclusionibus practicis singularia.</i>	372
<i>Sub Ascia dedicare, formula explicata.</i>	112	<i>Benzelius (Henr.) laudatus.</i>	15
<i>Asclepiadis Fragmentum editum.</i>	31 seq.	<i>Beverlandi obscena de lapsu Adami sententia refutata.</i>	351 seq.
<i>Aspera arteria.</i>	513	<i>Bibliotheca Rinckiana descripta.</i>	367
<i>Assmanni (Steph. Evodii) in Codices MSos orientales Bibliotheca Mediceæ merita.</i>	48 seq.	<i>Bibliothecæ Mediceæ Codices MSi orientales recensiti.</i>	49 seq.
<i>Astronomia analytice exposita.</i>	516	<i>Bileamus primo Dei, postea gentilium, Propheta.</i>	22
<i>Astronomicorum instrumentorum consideratio.</i>	325	<i>Bilis cystica unde crassior?</i>	706
<i>Asylorum doctrina explicata.</i>	21	<i>Bocatii (Jo.) Hungari, vita & scripta.</i>	523 seq.
<i>Asymptoti Curvarum determinata.</i>	130	<i>Boehmeri (Justi Henn.) in Jurisprudentiam merita laudata.</i>	577 seq.
<i>Atheismus profligatus.</i>	256 seq.	<i>Z. z. z. z.</i>	Boehmeri
<i>Atmosphæræ ratio.</i>	421		

I N D E X

Boehmeri (<i>Justi Henn.</i>) in novam <i>Juris Canonici</i> editionem merita qua? 578 seq.	Cantorum in <i>Ecclesia</i> munus descriptum. 650
Boilavii <i>Operum</i> nova editio curata. 240	Catoptrica <i>Problemata</i> solvendi methodus. 615
De Bonanni (<i>Phil.</i>) libro quoddam singularia. 379	Catoptricum <i>Problema</i> solutum. 523. 601. 665
Brachylogus <i>Juris Civilis</i> denuo editus. 360	Caudæ cometice observatio singularis. 325
Autor quis? 361	Cælius emendatus. 32
Brandenburgensium rerum <i>Scriptores</i> collecti. 475 seq.	Census <i>Augusti</i> descriptus. 17
Brissonii (<i>Barn.</i>) <i>Opera</i> minora denuo edenda. 384	Chirurgorum <i>Græcorum</i> ineditorum <i>Codex</i> . 31
Buderi (<i>Christ. Gottlieb</i>) <i>Opuscula</i> laudata. 414	Ex <i>Christi</i> imitatione <i>theologia</i> venatorum <i>moralis</i> depro-menda. 546 seq.
De Burekhardi (<i>Franc.</i>) <i>Antinomia</i> singularia. 377	Christus quatenus apud <i>Mus-hammedanos</i> verbum <i>Dei</i> & filius <i>Dei</i> appelletur? 286
De Bzovii (<i>Abrab.</i>) <i>Historia ec-clesiastica</i> singularia. 369	Chyli <i>vix</i> . 510 seq.
C.	Ciceronis <i>Operum</i> nova editio curata. 241 seq.
Caabi, filii <i>Zohairi</i> , <i>Carmen Arabicum Latine</i> versum. 680 seq. 692 seq.	loci emendata. 244
Cadytis <i>Herodoti</i> num recte venditetur pro metropoli <i>Palaestinae</i> ? 523	seq. 249 seq.
Canonici <i>Juris</i> nova, eaque plenissima, editio curata. 578	librorum de <i>Legibus</i> atas-definita. 413
Canonum <i>Apostolicorum</i> veritas adstructa. 18	<i>Epistolarum</i> ad <i>Brutum</i> versio <i>Anglica</i> notata. 465 seq.
Canilena <i>Mosis</i> & <i>agni</i> explicata. 521 seq.	De <i>Ciceronis</i> ad <i>Atticum</i> <i>Epistolis</i> <i>judicium</i> . 408 seq.
	ad <i>Brutum</i> <i>Epistolis</i> <i>sententia</i> . 412 seq.
	<i>Clericus</i> (<i>Jo.</i>) refutatus. 524.
	575
	Ad <i>Clerici</i> (<i>Jo.</i>) <i>Diss</i> de <i>Lingua</i> <i>Hebraea</i> <i>Strictura</i> . 18
	Clodii

R E R U M   N O T A B I L I U M .

Clodii (Jo. Christ.) <i>Lexicon Hebraicum selectum laudatum.</i>	719	Cordis <i>fibræ descriptæ.</i>	704
Clugius (Christ. Gottlieb) <i>amicis monitis exceptus.</i>	350	Cremnitii, <i>urbis, fata descripta.</i>	394
Collini <i>de fato absoluto sententia refusata.</i>	503	Crepusculi <i>minimi Problema solutum.</i>	518
Collisio <i>corporum quæ?</i>	35	Cuperi (Gisb.) <i>ad Almeloveenium Epistola edita.</i>	94. 524
Coloniæ <i>Claudiæ Augustæ Agrippinensium antiquitates illustratæ.</i>	138	Curvæ <i>maximi minimive proprietate gaudentes.</i>	166
Coloniensium <i>Archiepiscoporum & Electorum catalogus adornatus.</i>	137 seq.	<i>radios ex dato puncto post duplicem reflexionem iterum in illud reflectentes, determinata.</i>	223. 601. 665
Colorum <i>theoria.</i>	600	Curvarum <i>geometria per methodum Fluxionum tractata.</i>	127. 177
Cometa <i>postremus an Mercurium perturbaverit?</i>	708	Curvas <i>dimetiendi veterum methodus.</i>	120
Cometarum <i>theoria.</i>	325	Curvaturæ <i>linearum contemplatio.</i>	132
Comitia <i>Germanorum antiqua illustrata.</i>	141 seq.	Cycloidis <i>proprietas catoptrica.</i>	234
<i>regni Hungariæ collecta.</i>	625 seq.		
Conchyliorum <i>ordines.</i>	196 seq.	D.	
Conradini <i>fatalis casus descriptus.</i>	542	Danicæ <i>linguæ fata in Comitatu Slesvicensi.</i>	461 seq.
Constantini <i>M. Baptistæ Nicomedienfis labefactatus.</i>	491 seq.	Danorum <i>illustrium imaginum collecta.</i>	487 seq.
Constantinus <i>an plagiarius?</i>	116	Dargumentis <i>de lucta principali controversia descripta.</i>	645
Contareni (Casp.) <i>vita.</i>	659 seq.	Decretalium <i>Pontificum Romanorum variæ Collectiones recensita.</i>	586 seq.
Corbejensium <i>traditionum Codex ineditus descriptus.</i>	39	Densitates <i>fluidorum comparandi instrumentum.</i>	417
		Diaconorum <i>variæ genera.</i>	649
		Z z z z 2	Dies

I N D E X

Dies magni Ebraeorum qui fuerint?	522	Elias, autor epistole ad Joramum data.	573
Dii adhaerentes qui?	112	Engelii (Sam.) in Petri de Ebulo carmen merita.	252 seq.
Diodori Siculi nova editio descripta.	1 seq.	Ephraemi Syri scripta collecta.	673 seq.
loca varia explicata, aut illustrata.	5 seq.	Epiphaniæ festi antiquitates illustratae.	194 seq.
Diplomata Ordinis Maltensis collecta.	145 seq.	Episcoporum apud Evangelicos, imprimis Succos, successio canonica.	21
Donatianus in Novatoribus renovatus.	24	munus quale?	648
Dorostrami (Athanasii) Archimandritæ fides adstructa.	567	De Epulis gentium funeralibus varia.	430
Ductus cysthepatici & hepato-cystici.	266	Etrusca tria monumenta antiqua explicata.	111
Durandus (Wilb.) quis fuerit?	382	Etruscorum antiquitates ex antiquis monumentis illustratae.	434 seq.
E.		Eugubinis tabulis quid contineatur?	111
E boris apud antiquos usus.	477	Experimentorum physicorum utilitas.	33
Eburnea tabula antiqua explicata.	478 seq.	F.	
De Ebulo (Petri) de motibus Siculis Carmen editum.	252 seq.	F acii (Barthol.) vita & scripta.	70
De Ebulo (Petrus) quis fuerit?	253 seq.	Facti Romanorum illustrati.	94.
De Ecclesiastico Jure qui maxime fuerint promeriti?	578 seq.	Fati absoluti fautores refutati.	524
Elasticitas corporum unde?	221	499 seq.	
Eleaticæ scholæ principes qui?	709 seq.	Febrium epidemicarum ingenium.	664
Eliæ adscensus cum illo Christi comparatus.	238	Festorum Jesu Christi historia & antiquitates illustratae.	194 seq.
		Fibræ	

R E R U M N O T A B I L I U M .

Fibræ carneæ.	704	Gorii (Ant. Franc.) opera promissa.	446
Fixarum luminis quantitas, & distantia.	326	De Græca lingua N. Testamenti sententia.	21
Fluidorum densitates comparandi instrumentum.	417	Græcorum sacra illustrata.	570
Fluxionum methodi principia.	121. 174	Græci libri, omnium primi in Polonia excusi, noticia literaria.	576
Franequeranæ Academiæ Professores collecti.	543 seq.	Grammatica Latina nova methodo explicata.	480
De Freheri (Pauli) Theatro singularia.	380	De Gratiani Decreto singularia.	580 seq.
De Fresinæi Diss. de inferiori avi numismatibus singularia.	374	Gravitatio corporum in sphaeroidem.	169. 180
Frictionis effectus.	35	Gravitatis phenomena.	416
Friderici II Imp. historia illustrata.	541	Gregorii IX in Jus Canonicum merita.	591
Funerales ritus veterum Etruscorum illustrati.	440	Griffenfield (Petri) Comitis vita.	489
De Funeralibus gentium epulis varia.	430	Gualtieri Museum.	196
Funium resistentia.	420	methodus, conchyliorum testas disponendi.	201 seq.
Furtum Israelitarum fictum nova ratione explicatum.	37	Guarnaccii Musei singularia.	441
G Galeni locus illustratus.	11	Gudii (Gottlob Frid.) pro causa sua peroratio.	522
Geographiæ mathematicæ reformandæ consilium.	40	Gualterii Commentarius linguae Hebraicæ laudatus.	719
Geographiæ tabule, historiam imperiorum universalem illustrantes.	596 seq.		
Glafæii (Ad. Frid.) in Bibliothecam Rinckianam merita.	366 seq.	H æreticorum Seculi III historia illustrata.	161
Glandularum structura & usus.	511	Hauptmanni (Jo. Godofr.) in Tacitum de moribus Germaniæ merita quæ?	711 seq.
		Z. z. z. 3	Haupt-

I N D E X

Hauptmanni (Jo. Godofr.) <i>promissa literaria.</i>	711	Hoffmanni (Jo. Guil.) <i>Operum juridicorum Collectio promissa.</i>	576
De Hebræa <i>literatura Carmen editum.</i>	237	Hontensis <i>in Hungaria Comitatus historia descripta.</i>	401 seq.
Hebrææ <i>linguæ antiquitas vindicata.</i>	18	Van der Hooght (Everh.) <i>Biblia Hebraica laudata.</i>	719
Hebræi, <i>ad quos data est Pauli epistola, qui fuerint?</i>	342	Hungariæ <i>Comitatum quatuor historia descripta.</i>	387 seq.
Ad Hebræos <i>epistola an Græca, an Hebraica, lingua sit scripta?</i>	341	Concilia <i>collecta.</i>	625 seq.
Hebraicarum <i>Grammaticarum correctiones editæ.</i>	286	Hydrostatica <i>tractata.</i>	417
Helvetiorum <i>in sacrorum reformationem merita descripta.</i>	310 seq.	Hymen <i>membrana asserta.</i>	266
De Henninges (Hieron.) <i>Theatro genealogico singularia.</i>	373	I.	
Herophili <i>fragmentum editum.</i>	31	Jephtha <i>crimine ἀνδρωπο- θυσίας liberatus.</i>	23
De Herrenhutiana <i>secta judicium.</i>	646 seq.	Jesu Christi <i>in honorem quæ festa instituta?</i>	194 seq.
Hierocles <i>denuo editus & emendatus.</i>	66 seq.	Jesuitarum <i>Ordo delineatus.</i>	17
quis fuerit?	67	Ignis <i>fatuus quid?</i>	224
Hierosolymitani <i>Ordinis Diplomata collecta.</i>	145 seq.	Ikenius (Conr.) <i>refutatus.</i>	523
Historia <i>ecclesiastica Seculi III plenius tractata.</i>	150 seq.	De Inchoferi (Melch.) <i>Annalibus ecclesiasticis regni Hungariæ singularia.</i>	369
Historiæ <i>universalis politica novum specimen.</i>	595 seq.	Infinite <i>magna, vel parvæ, quantitates quid?</i>	121
Historica <i>veritas quomodo exploranda?</i>	678	Inscriptio <i>Estoniensis explicata.</i>	134 seq.
		Inscriptiones <i>variæ antiquæ explicatæ.</i>	318 seq.
		Institutionum <i>Justiniani duo Codes MSi descripti.</i>	382
		Instrumenta <i>astronomica.</i>	328
		Instrumentum <i>azimuthale novum.</i>	516
		Ad	

RERUM NOTABILIU M.

<i>Ad Joramum data Epistola au-</i>	<i>De Libris nonnullis singularia.</i>
<i>tor quis ?</i> 573 seq.	286
<i>Josephus, filius Gorionis, histo-</i>	<i>Lienis usus.</i> 512. 706
<i>ria Judaica scriptor, cum Fl.</i>	<i>Lindani (Wilb.) vita.</i> 238
<i>Josepho non confundendus.</i> 62	<i>Linguae munera.</i> 509 seq.
seq.	<i>Liturgici Romanae Ecclesiae libri</i>
<i>Jovis figura determinata.</i> 173	<i>qui ?</i> 651
<i>Koperimetricum Problema ge-</i>	<i>Logarithmorum theoria.</i> 125
<i>neratim solutum.</i> 167	<i>Luciani verba ac phrasae colle-</i>
<i>Judithae liber an sit mera para-</i>	<i>ctae.</i> 405
<i>bola ?</i> 276	<i>Lues venerea an per se oria-</i>
<i>Juris publici Germania leges</i>	<i>tur ?</i> 117
<i>collectae.</i> 71 seq.	<i>Lunae theoria nova.</i> 327
	<i>Lutheri de Jenensi Academia</i>
	<i>merita descripta.</i> 38
	<i>in reformationem sa-</i>
	<i>crorum merita descripta.</i> 303
	seq.
	<i>metaphrasis N. Test.</i>
	<i>vindicata.</i> 355 seq.
	<i>De Lutheri versione Bibliorum,</i>
	<i>A. 1535 excusa, singularia.</i>
	381
	<i>libello precum sin-</i>
	<i>gularia.</i> ibid.
	<i>Lutherus, an Zuinglius, prior</i>
	<i>sacra instaurare sit aggres-</i>
	<i>sus ?</i> 303
	M.
	<i>Machinae ex principio vis</i>
	<i>centrifugae constructae.</i>
	416
	<i>simplices.</i> 419
	<i>Mahomedis vita descripta.</i> 63
	<i>Maltensis Ordinis Diplomata</i>
	<i>collecta.</i> 145 seq.
	De

K.

Kekko, urbis Hungaricae, facta descripta. 392

A Kempis (Thome) liber in Arabicum sermonem versus. 62

Kuypers (Ger.) versio Latina Carminum Arabicorum Alii notata. 537 seq.

L.

Laryngis usus. 513

Latinae linguae novus Thesaurus editus. 336

syntaxeos praecepta Clarkiana. 431 seq.

Lectorum in Ecclesia munus descriptum. 650

Lette (Gerb. Jo.) passim notatus. 681 seq.

ejus versio Latina Carminis Arabici sub judicium vocata. 690 seq.

I N D E X

<i>De Marca (Petri) librorum de Concordia sacerdotii & imperii notitia literaria.</i>	578	Middletonus (Conyers) a Tunstallo refutatus.	408	seq.
	seq.			<i>ejus versio Epistolarum Ciceronis ad Brutum Anglica notata.</i>
<i>B. Mariæ in honorem festu varia instituta.</i>	201			465
<i>Maronitarum Patriarcharum origo & antiquitates illustrata.</i>	54	<i>Missæ sacrificium illustratum.</i>		204
	de-	<i>In Missarum celebratione Romani Pontificis liturgia descripta.</i>		653
<i>Scripta.</i>	59			
<i>De Materiæ divisibilitate observatio.</i>	34	<i>De Monarchiis quatuor sententia refutata.</i>		16
<i>Matthæus Evangelista an Hebraice scripserit?</i>	53			
<i>Mausolea veterum Ebraorum descripta.</i>	574	<i>Monetam cudendi jus in Belgio quale?</i>		214
<i>Maxillæ musculi.</i>	705			Basil-
<i>Maximorum & minimorum methodus.</i>	128	<i>ensibus concessum.</i>		238
<i>Mechanica Problemata varia.</i>	163. 179	<i>Moniales incluse qua olim fuerint?</i>		57
<i>Melchisedecus an fuerit homo, & hominibus genitus?</i>	22	<i>Morbi per anatomen cogniti.</i>		28
<i>Menckenii (Frid. Ott.) adversus Card. Quirinium vindicia.</i>	457			seq.
<i>Mercurii usus in febribus.</i>	665	<i>aquis Nucernianis cedentes.</i>		117
<i>Mercurius an a Cometa postremo perturbatus?</i>	708	<i>Moserus (Jo. Jac.) quando nomen gentis de Filsbeck & Weilerberg deposuerit?</i>		378
<i>Meridiei correctio.</i>	517	<i>Mosis historia in compendio descripta.</i>		185
<i>Meridionales partes in Mappa nautica determinandi methodus facilis.</i>	180	<i>Motus corporum leges, 35.</i>		415
<i>Methodi fluxionum principia.</i>	121. 174	<i>aqua ex vase.</i>		166
		<i>Müllerus (Polyc.) refutatus.</i>		354
		<i>Musei Guarnaccii singularia.</i>		441
				N. Narium

RERUM NOTABILIMUM.

N		N	O
Narium nervi.	513	Naturalismus profligatus.	260
Naziræorum dignitas qua?	olim 90	Nervus quomodo sensum fa- ciat?	705
Neutoni methodus Fluxionum.	121. 163	Neutoni methodus Fluxionum. colorum theoria.	600
Neogradensis in Hungaria Co- mitatus historia descripta.	388 seq.	Nepotis Vitæ Imperatorum re- cens edita.	617
Nitriensis in Hungaria Comita- tus historia descripta.	397 seq.	Nitriensis in Hungaria Comita- tus historia descripta.	397 seq.
Numeri amicabile.	267	Numi duo Samnitici explicati.	111
Numus Sidoniorum explicatus.	114	Nutritio an tantum in humi- dis?	705
Nutritio an tantum in humi- dis?	705	partus ante conce- ptum.	708
per os.	422		
O			
Olahi (Nic.) varia in Hun- garia acta descripta.	628 seq.	Olivetum (Jof.) passim notatus.	243 seq.
Olivetum (Jofephi) in Ciceronem merita.	241 seq.	Ophir Salomonis fuit Hispania.	20
		Oraculorum apud paganos vera ætas vestigata.	ibid.
		Orientalium librorum MStorum notitia.	53 seq.
		Origenis scripta recens edita.	337 seq. 529 seq.
		Per Osculum vitæ & mors bea- torum qua?	37
		Ossa vomer & spongiosum in- ferius.	704
		Ova quomodo diu servari pos- sint?	34
		Ovidii loca quatuor emendata.	93. 287
		P.	
		Palæstinæ urbes & vici colle- cti.	92. 574 seq.
		Pallii philosophici veterum Chri- stianorum antiquitates illu- strata.	86 seq.
		Palma probabiliter fuit arbor Paradisi fatalis.	14
		Papillæ linguales glandula.	509
		Parmenides Eleatica sectæ ca- put.	709
		Participii præteriti usus in La- tino qualis?	287. 524
		Pascha Christi ultimum quomo- do celebratum?	19
		Paschata a Christo post baptis- mum quatuor celebrata.	20
		Aaa aa	Paforis

I N D E X

Paforis (Ge.) ad Henr. Alti- gium Epistola edita. 240	Planetarum figura determina- ta. 170
Patriarchalis officii antiquitas illustrata. 568	Plantarum methodus Riviniana. 572
Paulus III P. M. an paci eccle- siae vere studuerit? 526 seq.	character essentialis. 573
ejus sanctitas	Plinii Panegyricus multis locis emendatus. 292 seq.
& sapientia in dubium vo- cata. 456 seq.	Polus (Rich.) adversus Schelbor- nium defensio. 447. 455
Pearcii in Ciceronis libros phi- losophicos Notae sub judi- cium vocatae. 244 seq.	ejus vita. 449 seq.
Peregrinationum religiosarum historia illustrata. 16 seq.	scripta recen- sita. 451 seq.
Pericardium an diaphragma trahat? 706	Preciarum jus in Belgio qua- le? 213
Peterfy (Carolus) passim nota- tus. 625 seq.	Presbyterorum cardinalium o- rigo unde? 648 seq.
Phosphori quomodo observan- di? 107	De Pretio (Petri) Adhortatio ad Henricum Illustrem edita. 540 seq.
Phosphorum classes. 105.	Puncta flexus contrarii & re- gressus. 128
multi a Fayo	
detecti. 106	Q.
a Bec- cario detecti. 107 seq.	Quintiliani locus explicatus. 93
Pictorum in Historia sacra er- rores. 239	Quirini (Angeli Mariae) Cardi- nalis laudes. 264 seq.
Picturarum in judiciis apud Ro- manos usus. 93	cum Schelbornio controversia. 447 seq. 455 seq.
Piscatoris (Jo.) ad Henr. Alti- gium Epistola dua edita. 240	de Pau- lo III sententia sub judi- cium vocata. 526 seq.
Plagiarius an fuerit Constanti- nus? 116	R. Raptus

RERUM NOTABILIMUM.

R	R.	<i>De la Rue (Caroli) vita.</i>	532
<i>Raptus Pauli explicatus.</i>	714	S.	
<i>Reaumurii Observatio de divi</i>		S	
<i>sibilitate materia.</i>	34	<i>Sabbathi sancti antiquitates</i>	199
<i>Reformationis sacrorum histo-</i>		<i>illustrate.</i>	
<i>ria descripta.</i>	303 seq.	<i>Salæ Principatus Callenbergici</i>	
<i>Refractio corporum.</i>	36	<i>& salinarum descriptio.</i>	360
<i>determinata.</i>	516.		seq.
	520	<i>Samarkandæus (Narzanus) Po-</i>	
<i>Reiskii (Jo. Jac.) de Lettio que-</i>		<i>eta inter Persas celebris.</i>	62
<i>relæ.</i>	682 seq.	<i>Sanguinis motus in partu.</i>	424
<i>Reitzii (Jo. Frid.) adversus No-</i>		<i>Satelles Veneris observatus.</i>	362
<i>va Acta Erud. vindicia.</i>	406	<i>Satiræ Varroniana ratio expli-</i>	
<i>Relandi (Adr.) Palestina sup-</i>		<i>cata.</i>	575
<i>pleta.</i>	92. 575 seq.	<i>Scaligeri Observationes in Cel-</i>	
<i>Renatorum Theologia moralis</i>		<i>stam.</i>	216 seq.
<i>ex imitatione Christi deprom-</i>		<i>Schelhornius (Jo. Ge.) a Card.</i>	
<i>ta.</i>	546 seq.	<i>Quirinio refutatus.</i>	447.
<i>Renum succenturiatorum actio.</i>			455 seq.
	512	<i>Scheol vocis genuina notio.</i>	23
<i>Resistentia mediorum.</i>	35	<i>Scholasticæ rei emendandæ con-</i>	
<i>funium.</i>	420	<i>silia suppeditata.</i>	189 seq.
<i>Rhætiæ antiquitates illustratæ.</i>		<i>Schwartzii (Christ. Gottlieb) in</i>	
	336 seq.	<i>Plinii Panegyricum merita.</i>	
<i>Rhenferdus (Jac.) refutatus.</i>			289 seq.
	350 seq.	<i>Sciapheiticæ sectæ historia de-</i>	
<i>Ribariense antrum descriptum.</i>		<i>scripta.</i>	58
	93	<i>Scribendi ars an ante Mosis tem-</i>	
<i>Rinckii (Euchar. Gottlieb) Bi-</i>		<i>pora fuerit cognita?</i>	18. 19
<i>bliotheca laudata & descri-</i>		<i>Scriptura S. a Deo inspirata.</i>	
<i>pta.</i>	367 seq.		182 seq.
<i>Riviniana methodus plantarum.</i>		<i>ejus libri recensiti.</i>	185 seq.
	572	<i>autoritas di-</i>	
<i>Roris natura.</i>	223	<i>vina adstrucla.</i>	188
<i>Rotationis effectus.</i>	416	<i>loca explica-</i>	
		<i>ta, aut illustrata:</i>	
		<i>Aaa aa 2</i>	Gen.

I N D E X

Gen. III, 6.	14	2 Sam. XXIII, 2, 3.	183
15.	351	1 Reg. XXII, 49.	20
XIX, 24, 25.	563	2 Reg. VIII, 26.	262
26.	277	XXIII, 30.	523
XXXI, 16.	38	1 Chron. XX, 23.	715
XXXV, 2.	350	XXII, 39.	479
XLIV, 32.	717	XXIX, 29.	279
XLVII, 31.	342	2 Chron. XX, 36.	20
XLIX, 26.	90. 91	XXI, 12.	573
Exod. III, 22.	37. 716	20.	262
IX, 28.	717	XXII, 2.	ibid.
XII, 36.	37	XXXV, 22.	523
XVI, 14.	14	Pf. XXII, 17.	24
XXXIII, 4.	277	XXV, 10.	555
6.	38	XXXII, 9.	276
7.	23	XXXVI, 17.	555
XXXIV, 28.	18	XLIX.	477
XL.	23	L.	565
Levit. XIII, 3-57.	559	LX.	285
XXI, 12.	91	LXVIII, 17.	239
Num. XI, 31.	14	LXIX, 51.	38
XXXIII, 35, 36.	92	LXX, 9.	429
Devt. II, 8.	92	CIV.	344
X, 4.	18	CV.	38
XXIX, 22.	571	CXXI, 6.	11
XXXII.	521	CXXXIII, 3.	237
XXXIII, 16.	91	CXXXIV, 3.	717
XXXIV, 5.	37	CXLIV, 7.	38
Jof. XVII, 10.	92	Prov. XXIV.	715
Judic. II, 5.	38	XXVI, 10.	719
Ruth. III, 9.	574	Cant. I, 2.	37
1 Sam. XIV, 31.	717	VIII, 3.	ibid.
2 Sam. VI, 17.	23	Ef. IX, 10.	571
VIII, 8.	92	13.	ibid.
XII, 30, 31.	715	XV, 9.	92
XX, 6.	38	XXII, 16.	574
		Ef. XXIII,	

RERUM NOTABILIUM.

Ec. XXIII, 31, 32.	564	Matth. XII, 1.	20
XXIV, 1, 2.	92	36.	716
7.	ibid.	XVII.	200
XXV, 1.	562	XVIII, 1 seq.	277
6-8.	428	XIX, 29.	356
XL, 5.	562	XXI.	198
LIII, 9.	574	XXVI, 2.	20
Jer. II, 2.	ibid.	Marc. II, 13, 14.	187
VII, 4.	716	23.	20
XVII, 9.	275	XI.	198
XXX, 10.	562	XIV, 2.	20
21.	717	Luc. I, 28.	92
XXXI, 3.	562	39 seq.	201
XLIII, 10.	113	II, 1.	17
XLVI, 27.	562	35.	201
Thren. IV, 7.	90, 91	III, 23.	22
Ezech. IX, 4.	117	V, 17.	716
XVI, 8.	574	27-29.	187
49, 50.	563	VI, 1.	20
XXVII, 12.	120	IX.	200
218.	192	XII, 42.	563
XLIII, 7.	574	XV, 2.	716
XLVII, 15.	92	XVII, 15-18.	718
Dan. XI, 36 seq.	116	XIX.	198
45.	113	XX, 19.	344
Amos. III, 14.	477	XXI, 34.	565
Jon. I, 3.	20	XXII, 1.	20
Neh. III, 17.	90	Jo. I, 9.	357
Hagg. II, 8.	23	26.	478
Zach. II, 12.	717	II.	ibid.
V, 6-11.	114	13.	20
XIX, 11.	523	V, 39.	718
Judith. XVI, 31.	276	VI, 4.	20
Matth. I, 16.	22	VII, 37.	522
II.	197	VIII, 5.	718
XI, 12.	278	48-50.	565
		Bbb bb	Jo. XI,

I N D E X

Jo. XI, 55.	20	1 Cor. XV, 44.	357
XII, 1.	ibid.	2 Cor. III, 5-18.	717
XIII, 1.	ibid.	V, 11, 12.	357
XIX, 13.	716	21.	ibid.
31.	522	XII, 1-9.	714
38.	715	Gal. II, 4.	715
XXI, 22.	200	6.	ibid.
Act. I, 15.	200	III, 7.	357
II, 1-47.	ibid.	13.	ibid.
IX, 4.	184	19, 20.	563
XVII, 11.	719	IV, 1.	357
XIX, 40.	716	21 seq.	90
XXII, 9.	184	27.	357
Rom. I, 8.	356	V, 4.	ibid.
19, 20.	ibid.	10.	715
31.	239	VI, 10.	718
32.	356	Eph. II, 14, 15.	564
II, 12.	262	Phil. III, 19.	565
VII, 4.	357	20.	356
6.	ibid.	Col. II, 14.	356
8.	ibid.	1 Thess. IV, 6-18.	716
18.	ibid.	1 Tim. I, 3-5.	356
25.	ibid.	2 Tim. IV, 8.	ibid.
VIII, 3.	ibid.	Tit. II, 11-13.	565
X, 21.	344	III, 5.	239
XI, 32.	356	1 Pet. I, 4, 5.	357
XII, 3.	563	11.	183
XIII, 5.	356	III, 20.	478
1 Cor. VI.	357	21.	357
4.	357	IV, 5.	716
5.	718	2 Pet. I, 21.	356
VII, 4.	358	III, 16.	ibid.
XI, 28, 29.	719	1 Jo. II, 16.	357
XIII, 4.	357	V, 7.	381
XIV.	239	Hebr. II, 9.	357
XV.	ibid.	V, 7.	562
		Hebr. VI,	

INDEX RERUM NOTABILIVM.

Telescopia dioptrica perficiendi methodus. 326	Vestium ratio. 420
Telluris figura & dimensio. 171	Veldidena urbis antiquitates illu- strata. 328 seq.
Templa olim per iumenta vecta. 113	Vena umbilicalis. 423
Tendinis Achillis ruptae sanatio. 703	Veneris Satelles novus observatus. 362
Terra Samia, vel bolaris, in aquis. 117	Ventriculi fibrae. 510
N. Testamenti stilus sub examen vocatus. 21	Verborum in Latino sermone ordi- nandorum praecepta. 45 seq.
Testamentorum origo ex Jure Na- turae repetenda. 74 seq.	Vermes febrium causa. 665
Thau, nota piorum frontalis. 17	Vesicantia venena. 321
Thensae in curru olim vehi solita. 114	quando inventa? ibid.
Theologia renatorum moralis ex imitatione Christi deprompta. 546 seq.	damnata. ibid.
Therapevtae an fuerint Christiani? 524 seq.	Vicilinus Jupiter explicatus. 40 seq.
Thermometra emendandi artifi- cium. 416	Vires centrales. 416
Thymi actio & usus. 514	Virgilii Opera recens edita. 533 seq.
Tordenskiold (Petri) vita. 490	epitaphium. 535
Torti (Frauc.) vita. 472 seq.	Virium vivarum conservatio. 164
Epistola. 474 seq.	Ujvarini arcis historia descripta. 398 seq.
Tournefortii, conchylium in ordines redigendi, ratio. 100	Umbilici pathologia. 422
Trajectoria determinata. 179	Unigenitus Constitutionis historia illustrata. 642 seq.
Tropi olim in Ecclesia qui? 652	Urachus negatus. 425
Tuborum capillariorum natura ex- plicata. 418	Urbes condendi antiquus mos illu- stratus. 434 seq.
Tunica adiposa. 705	Uteri vascula alba. 707
U.	W.
S. Valentini vita descripta. 269 seq.	De Weismanni (Christ. Eberh.) Historia ecclesiastica varia variarum judicium. 639
Valerii Maximi tria loca emenda- ta. 41	Weitbrechti (Josia) vita & in rem medicam merita. 619 seq.
Vallisnerii error. 116	Wesselingii (Petri) in Diodorum Siculum merita laudata. 1 seq.
Valvulae coli. 266	Wincklerus (Jo. Dietericus) lau- datus. 274
Vapores quid? quales in aere? ibid. per quid eleventur? ibid. quo ordine in aere eleven- tur? 222 seq.	Dissertationes duae recusivae. 280 seq.
Vasa lactea in variis partibus. 511	Z.
	Zinzendorffii Comitis praepositi in re sacra conatus notati. 355 seq.

ENDE